BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
13
8 E
20

LIBER AVreus perutilis ac neceſſarius. De adminiſtratione et execu tione Juſticie.

M.D.xxxvj.

BIBL. SS.
IO. & PA.
DE VRB.

¶ Tabula regularum prime partis libri aurei. de adminiſtratione et executione iuſticie.

¶ Regula prima. de

Imperio et Imperatoris poteſtate. folio. vij.
Regula ſecūda. de imperio ⁊ ꝺ trāſlatiōe imperij ad germanos. fol. ix.
Regula tertia. de Rege et regia dignitate. folio. xj.
Regula. iiij. de iure fiſci. fo. xiij.
Regula. v. de actione perſonali: et ſeruitutibus perſonalibus. fo. xix.
Regula. vj. de actione reali/ ⁊ rei vendicatione. fo. xxj.
Regula. vij. De actione hipothecaria. folio. xxvj.
Regula. viij. de petitiōe hereditatis: ⁊ quemadmoduz ſcriptus heres in poſſeſſionem mittatur. fo. xxix
Regula. ix. de actione ad exhibendū. folio. xxxiiij.
Regula. x. de actione ex teſtamento. folio. xxxvj.
Regula. xj. de actione ſeruiana ⁊ quaſi ſeruiana: et Saluiano interdicto. folio. xxxvj.
Regula xij. de actione negociorū geſtorum. fo. xxxix.
Regula. xiij. de acquirenda ⁊ retinenda poſſeſſiōe: ⁊ de īterdictis. fo. xlj.
Regula. xiiij. de preſcriptione rerum inmobilium. folio. lv.
Regula. xv. De dote et actione dotali. fo. lxj.
Regula. xvj. de conſuetudine. fo. lxx.
Regl'a. xvij. de donationib'. fo. lxxvj.
Regula. xviij. de contrahenda: et cōmittenda ſtipulatione. fo. lxxx.
Regula. xix. de reis ſtipulandi: et de duobus promittēdi. fo. lxxxiij.
Regula. xx. de ſocietate. fo. lxxxvij.
Regula. xxj. de locato et conducto: et de iure emphiteotico. fo. lxxxxj.

¶ Tabula regularū ſecunde partis libri aurei. de adminiſtratiōe et executione iuſticie.

¶ Regula prima. de inquiſitione. fo. j.
Regula ſecunda. de indicijs: ⁊ fama: et infamia: ⁊ de preſumptiōe: ⁊ fuga ⁊ de contumacia: ⁊ auxilio. fo. vj.
Regula. iij. de tortura. et de repetitione ⁊ ratificatione torture. fol. xxij.
Regula. iiij. de accuſationib': et ꝺ his qui accuſare nō poſſunt. fo. xxx.
Regula. v. de exhibendis reis: et cuſtodia reorum: et de priuatis carceribus. fo. xxxiij.
Regula. vj. ſi reus vel accuſator mortuus fuerit. fo. xxxv.
Regl'a. vij. de crimine leſe maieſtatis ⁊ perduellionis ſeu rebelliōis. fo. xxxvj

Tabula.

Regl'a.viij.de adulterijs:⁊ raptu virginum ⁊ viduarum. fo.xxix.
Regula.ix de hereticis et ſchiſmaticis:⁊ apoſtatis:et reiterantibus baptiſmum. fo.xlij.
Regula.x.de vi publica vel priuata: et de ſiccarijs: et de his qui parẽtes vel liberos occiderunt. fo.lj.
Regula.xj. de crimine falſi: et de his qui ſibi aſcribũt in teſtamento: et de falſa moneta:⁊ ꝺ pena falſantis mẽſuras ⁊ pondera. fo.lvij
Regula.xij.de furtis ⁊ furti aduerſ⁹ nautas:et ſeruo corrupto: ⁊ arborũ furtim ceſarum. fo.lxj.
Regula.xiij.de vi bonorũ raptorũ:⁊ de incẽdio ruina naufragio. fo.lxvij
Regula.xiiij. De receptatoribus latronum furum: et aliorum malefactorum. fo.lxviij.
Regula.xv.de iniurijs ⁊ damno dato:⁊ famoſis libellis. fo.lxix.
Regula.xvi.de abigeis:et de crimine cõcuſſionis:et de ſepulchro violato. folio. lxxiij.
Regula.xvij. de plagiarijs et termino moto. fol.lxxiiij.
Regula.xviij. de abolitionibus: ⁊ de crimine ſtellionatus. fo.lxxv.
Regula.xix. Ad ſenatus conſultum turpillianũ:et de colluſione: et de calumniatoribus. fo.lxxv.
Regula.xx.de ſediciosis: ⁊ de his qui contra rempublicam plebẽ audent colligere. Et de crimine peculatus. folio. lxxvj.
Regula.xxj. De crimine ambitus:et de crimine repetundarum:et de annona. fo.lxxvij.
Regula.xxij. de maledicis ⁊ mathematicis:⁊ de aſſaſſinis. fo.lxxix.
Regula.xxiij.quãdo ciuilis actio preiudicet criminali: et de crimine expilate hereditatis. fo.lxxx.
Regula.xxiiij. De publicis iudicijs. folio. lxxx.
Regua.xxv. de collegijs illicitis: ⁊ de crimine ſacrilegij. Fol. lxxxj.
Regula.xxvj.de penis. Fol. lxxxij.
Regula.xxvij.de ſententiã paſſis ⁊ reſtitutis. Fol. lxxxiiij.

¶ Finis tabule.

¶ Ad inuictiſſimum catholicum Carolum quintum Imperatoꝛem auguſtum: Religionis chꝛiſtiane ſeruatoꝛeꝫ. Doctoꝛ Alphõſus aluareꝫ guerrero: felicitateꝫ in eo qui eſt vera felicitas.

¶ In libꝛo de adminiſtratione et execucione Juſticie.

Pꝛohemium.

In dei nomine. Amen. ¶ Clementiſſime imperatoꝛ. Juri operam daturum pꝛius noſcere opoꝛtet vnde nomen iuris deſcendat: verba ſũt vlpiani. in. l. j. ff. de iuſti. et iu. Et qui de adminiſtratione ⁊ execucione iuſticie tractare intẽdit. pꝛius opoꝛtet noſcere quid ſit iuſticia. Juſticia eſt conſtans ⁊ ꝑpetua voluntas ius ſuum vnicuiqꝫ tribuens. ita Juſtinianus in pꝛincipio inſtitutionum ⁊ iuris conſultus. in. l. iuſticia. ff. de iuſti. et iu. ſed vt inquit Ariſto. v. ethico. Juſticia largo modo ſumpta compꝛehendit omnes virtutes. et in iſto modo accipitur ab ipſo Ariſto. in libꝛo. j. politi. c. j. vbi ait. Sicut homo perfectus eſt omnium animaliuꝫ optimus: ita ſeparatus a lege ⁊ iuſticia eſt peſſim⁹ omnium. Hoc etiam modo accepit ſaluatoꝛ dum dixit Mathei. v. Niſi abundauerit iuſticia veſtra pluſquam ſcribarum et phariſeoꝛuꝫ: non intrabitis in regnũ celoꝛum. Et iuſticia pꝛopꝛie dicta eſt nobilioꝛ omniuꝫ virtutum moꝛalium. ideo inquit Ariſto. v. ethico. Pꝛeclariſſima omnium virtutum videtur eſſe iuſticia. Et neqꝫ heſperus nec Lucifer ita admirabilis. et addit. Juſticia virtus eſt maxime perfecta: quoniam perfecte virtutis vſus eſt: et in ipſa ſimul omnis virtus. et Cicero in. j. de officijs ait. Juſticie ſplendoꝛ eſt maximus ex quo boni viri nominantur. et in. iij. eiuſdem operis dicit. Juſticia eſt vna omnium domina reginaqꝫ virtutum. et in auct. vt omnes obediant iudici pꝛouinci. col. v. in pꝛinci. dicitur. vnaꝫ quidem eſſe omnium perfectiſſimam virtuteꝫ. arbitrandum eſt hominibus. que iura omnib⁹ diſtribuit. hec eſt ex cauſa cognominata iuſticie. et Tulli. in. ij. rethoꝛice dicit. Juſticia eſt habitus animi ſuam vnicuiqꝫ tribuens dignitateꝫ. Cum er

Prohemium.

go cetere virtutes morales vt plurimū ſint ſolū habenti vtiles: iuſticia vero ſibi ⁊ alijs. imo
oībus in mundo exiſtētibus eſt vtilis: qꝛ vt dicitur in. l. iuſticia. ff. de iuſti. ⁊ iure. Juris prece
pta ſunt hec. Honeſte viuere. Alterū non ledere. Jus ſuū vnicuiqꝫ tribuere. Ecce vtilitas
ad oēs. Sequitur ꝙ alias virtutes excedit / ⁊ nulla eam. itaqꝫ obtinet principalē gradū bo
nitatis. iuxta notata. in. l. vbi autē. ff. de verbo. obliga. Et idē habetur in. l. vnica. C. de cadu.
tollen. ⁊ in. l. ſi cōuenit. ff. de regu. iu. Itaqꝫ manifeſte apparet iuſticiā eſſe alijs virtutibus
moralibus preponendā: per quā multorū ſalus ⁊ incolumitas procuratur. vt eſt tex. in. l. pro
uinciarꝫ preſides. C. de ferijs. vnde Ambroſi9. in lib. de officijs. de illa inquit. Juſticia vni
cuiqꝫ qd ſuū eſt tribuit: vtilitatē propriā negligit: vt cōmunē vtilitatē cuſtodiat. ex quibus
infertur ꝙ reſpublica abſqꝫ iuſticia cōſeruari non pōt. vnde Auguſti. in lib. vj. de ciuitate dei
. c. xix. ſapientiū ſententias recitās cōcludit hoc veriſſimū eſſe. videlꝫ ſine iuſticia rēpublicā
regi nō poſſe. Et macrobius in lib. de ſomno Cipionis ait. ſine iuſticia non ſolū reſpublica:
ſed nec exiguus hoīm cetus. nec quidē parua domus conſtabit. et Saluſti. in Catbi. dicit.
Labore ac iuſticia reſpublica excreſcit. et Ciprianus in lib. d. xij. abuſionibus ait. Juſticia
eſt pax populorꝫ: tu tamē patrie: imunitas plebis: munimentū gentis: ⁊ gaudiū hominū: ⁊
merito. nā reſpublica tēpore pacis ⁊ belli optime gubernatur. vt habetur in prohe. inſtitutionū
Per iuſticiā namqꝫ mali terrentur: ⁊ boni conſeruantur. vt in. c. non fruſtra. xxiij. q. v. et in. l. ca
pitaliū. §. famoſos. et in. l. aut facta. §. fi. ff. de penis. nam per iuſticiā cū punitur vnus mal9
alijs incutitur metus. et iſto modo pax ⁊ trāquillitas cōſeruatur. vt in. l. j. C. ad. l. iuli. repe.
⁊ in. l. diu9. ff. de cuſto. et exhi. re. Itē ſummū in rebus bonū eſt iuſticiā colere. tex. in. c. cū de
uotiſſimus. xij. q. ij. et Auguſti. in lib. iiij. de ciui. dei. c. iiij. ait. Remota iuſticia quid ſunt re
gna niſi magna latrocinia: vnde Alexādro magno quidā apprehēſus pirata reſpōdit: cum
idē rex hoīem interrogaſſet: quare ſic mare haberet in feſtū: ille libera ꝯtumēcia inquit. qua
re tu orbem terrarū: qꝛ enī ego exiguo / nauigio predor / latro vocor: et qꝛ tu magna claſſe di
ceris iperator. Ambro. quoqꝫ i hexamerō oñdēs iuſticiā excellere alias v̄tutes inq̄t. Ubi
eſt prudētia / ibi interdū eſt malicia. vbi fortitudo / ibi iracūdia. vbi tēperātia / ibi ipatientia /
pleriſqꝫ ⁊ alia vicia. vbi aūt iuſticia / ibi ceterarꝫ virtutū ꝯcordia. vnde Cicero. in. iij. de offi.
ait. Qui verā gloriā adipiſci vult iuſticie fungatur officijs. Et plato. in lib. d legi. dicit. Nullū
ſuppliciū lege factū ad malū tendit: ſed duorū alterꝫ ſemꝑ fere ſolet efficere. nam aut melior
aut minus prauus q̄ penas edidit factus eſt. et Seneca in lib. de. iiij. virtutibus inquit. qd
eſt iuſticia niſi diuina lex ⁊ vinculū ſocietatis humane. Ulpia. quoqꝫ in. l. j. ff. de iuſti. ⁊ iur.
ait. Eſt aūt ius a iuſticia appellatū. et eſt ars boni ⁊ equi cui9 merito quis nos ſacerdotes
appellat. Juſticiā nāqꝫ colimus boni ⁊ equi noticiā profitemur equū ab iniquo ſeparātes
licitū ab illicito decernētes bonos non ſolū metu penarꝫ verū premiorꝫ quoqꝫ exhortatiōe
efficere cupiētes verā niſi fallor philoſophiā nō ſimulatā affectātes. Impator etiā in auct.
vt iudices ſine quoquo ſuffragio fiant. §. eos aūt. colla. ij. et in. l. i. C. de cuſto. reo. exhortatur
oēs ad iuſticiā: maxime miniſtros iuſticie: vt inocētes adiuuēt maloſqꝫ caſtigēt. et in auct.
de non eligē. ſcdo nub. mulieres. §. ſin autē. dicit vt notāt doct. ꝙ equalitas ſemꝑ eſt ſeruan
da. ⁊c. Sed qui iuſticiā vult miniſtrare ⁊ aliquē punire: debet enī obſeruare leges quas ab
alijs vult obſeruari. ſcriptū nāqꝫ eſt in. c. cū illorꝫ. de ſenten. exco. alijs legeꝫ iponere non de
bent: quā ipſi negligūt obſeruare. Et ea cauſa Auguſt. in lib. v. de ciui. dei. c. xvi. laudat Ro
manos qui viuebāt ſub legibus quas alijs gentibus obſeruādas tradebāt. Ideo inq̄t im
perator in. l. ex iperfecto. C. de teſta. nihil tam ꝓpriū imperii eſt quaꝫ legibus viuere. facit
tex. in. l. digna vox. C. de legi. Et ſic eſt ꝯcludendū ꝙ tranſgreſſor legis recte aliū iudicare
non pōt. et in. c. ſacerdos. iij. q. vij. dicitur. criminoſus criminis alterius iudex eſſe non poteſt

nã ſeipſm dãnat/dũ in alterius crimen ſententiã profert. et in. c. iudicet. eadẽ cauſa ⁊ queſtio ne dicit. iudicet ille de alterius errore q̃ nõ habet qd̃ in ſeipſo cõdẽnet. facit ad idẽ tex. in. c. inique. xxxii. q. vi. O quot inueniũtur iudices hodiernis tẽporib⁹ qui magis merẽtur laq̃o ſuſpẽdi vel decapitari quã illi quos ad ſuppliciũ iudicant ⁊ condẽnãt. Debet ergo ille q̃ iuſticiã vult miniſtrare vitã ſuã emendare. facit ad hoc tex. in. c. nemo. lxxxi. diſtic. debet ⁊ adminiſtrator iuſticie facere iuſticiã omnibus nõ alicui in particulari: q2 periclitat̃ reſpublica et nõ bene regit̃ quãdo iuſticia fit vni ⁊ nõ alteri. Hic eñ nõ eſt actus vere iuſticie per iura ſuperius allegata. q2 in iudicijs ſeruanda eſt equalitas. l. non ignoret. C. de fructi. et liti. ex pen. et in. c. i. ⁊. ij. de mutuis petitio. Et philoſo. in. v. ethi. dicit. Juſticia eſt virtus per quã ſinguli habẽt que ſua ſunt nõ acceptãs pſonas hominũ. ſed equaliter oẽs diiudicãs paupe rẽ ſicut diuitẽ: et ciuẽ intra iciũ ſicut extraneũ: ſicut eñ ſol equaliter ſtat in medio planetarũ ⁊ lumen ſuũ equaliter diffudit inter eos: ſic etiã iudex ⁊ adminiſtrator iuſticie deb3 eſſe media pſona inter reũ ⁊ actorẽ: amicũ ⁊ inimicũ: paruũ ⁊ magnũ: pauperẽ ⁊ diuitẽ: inter quos debet diuidere lumẽ veritatis iuſticie. Et nõ debent adminiſtratores ⁊ executores iuſticie facere ſicut iaſpis lapis quidẽ qui nõ bene exercet virtutẽ ſuã niſi inuoluat̃ auro vel argẽto. Jſtis nãq3 tẽporibus vt plurimũ licet cauſa pauperis ſit clara: nõ tamen expeditur niſi manus iudicũ auro vel argẽto inungant̃. et Grego. inq̃t in. c. qui recte. ij. q. iij. Qui recte iudicat ⁊ premiũ remunerationis ſperat/fraudẽ in deo perpetrat: q2 iuſticiã quã gratis ipartiri debuit acceptiõe pecunie vẽdidit: ⁊ deberent ſeruare illud deutero no. c. ij. Jta paruum audietis ſicut magnũ: q2 dei iudiciũ eſt. Sed in multis hec cõdictio nõ reperit̃. nã ſunt ſicut aues viuẽtes de rapina et nocẽtibus ſepe parcũt: ⁊ innocẽtes occidũt. accipiter eñ parcit aui pdatori: ſed nõ parcit colũbe vel turturi innocẽti. Et lupus ſepe parcit vulpi fraudolẽtiſſimo animali: nunq̃3 tamẽ parcit oui. et in cõmuni ꝓuerbio dicit̃. lup⁹ non capit lupũ. Et ſic iſtis tẽporib⁹ vt plurimũ iuſticiã obtinere nõ poſſunt/niſi diuites ⁊ potẽtes pauperibus reiectis quib⁹ curia clauſa eſt. Sed eſt mẽti tenendũ q Azo dicit in ſua ſuma. in rub. de ſuma trinita. vbi ait. Juſticia a ſuma trinitate originẽ ducit: a qua oĩs iuſticia ⁊ veritas in lucẽ ſplẽdeſcit. Et apl's ad roma. in. c. i. ait. Reuelat̃ eñ ira dei de celo ſuper oẽm ĩpietatẽ ⁊ iniuſticiã. et deutero no. c. xxv. dicit̃. Deus aduerſat̃ oẽm iniuſticiã. et pſal̃. xci. Juſt⁹ vt palma florebit. Salomon quoq3 ꝓuerbi. x. et ſapiẽtie. c. i. ait. Juſticia ꝑpetua eſt ⁊ imortalis. et in. c. iij. eiuſdẽ libri. ait. Juſtoꝝ anime in manu dei ſunt ⁊ nõ tãget illos tormẽtũ mortis. et Dauid in pſal̃. x. ait. Deus eñ iuſtus eſt ⁊ iuſticiã diligit. Modo cõtra iniquos executores iuſticie volo adducere aliqua exẽpla gentilitatis ⁊ paganoꝝ. Refert eñ Helinãdus in geſtis romanoꝝ. q cũ Traianus iperator equũ aſcẽdiſſet ad bellũ ꝓfectur⁹. vidua quedã apprehẽſo pede ei⁹ iuſtitiã ſibi adminiſtrari petiit de filio ſuo innocẽte occiſo. Cui imperator dixit. Cũ rediero tibi ſatiſfaciã. cui illa. Quid ſi nõ redieris? et ille. Succeſſor meus tibi ſatiſfaciet. illa vero ait. Quid tibi ꝓderit ſi alius mihi iuſticiã miniſtrauerit. Ad que verba motus iperator deſcẽdit de equo: ⁊ inueniẽs filiũ ſuũ occidiſſe filiũ vidue/dedit eũ3 vidue loco filij ſui amiſſi: eãq3 multis donis contẽtã reddidit. Habem⁹ etiã exẽplũ de romanis qui ꝓpter zelũ ⁊ affectionẽ quã habebant iuſticie edificauerũt pulcherrimũ tẽplũ in honorẽ illius virtutis: et tanq̃3 ſanctiſſimũ ⁊ conſecratũ illud venerabantur. vt habet̃ in. l. i. §. cũq3. C. de veteri iure enucle. Refert etiã Ualerius maximus. lib. vi. quendã iudicẽ corruptũ pecunia iniuſte iudicaſſe: quẽ rex Cambiſſes decoriari fecit ⁊ occidi: ⁊ ſup ſede3 in qua iudicabat fecit coriũ illius poni: deinde filiũ ipſius iudicis loco pr̃is ſubſtituit: ⁊ ſup illã ſedẽ iudicare iuſſit: vt ſic exẽplũ miniſtrãdi iuſticiã caperet. Refert eñ Titoli. in lib. ii. ad vrbe cõdita. q expulſo Tarquinio rege a romanis: q̃dã iuuenes īter quos erãt filij bruti tractabãt ꝺ reductiõe regis. ſed cũ fuiſſent a quodã ſeruo detecti: brut⁹ cõſul ꝓprios filios ad palũ ligatos occidi fecit in ꝯſpectu ſuo/nullũ doloris ſignũ oſtendẽs. Augu. etiã recitat in

¶ Incipit preclarus vtilis et neceſſarius liber. De adminiſtratione et executione iuſtitie. Et quia in plures regulas diuiditur. In prima de Imperio et imperatoris poteſtate deo volente tractabitur.

¶ Regula prima: de imperio et imperatoris poteſtate.

AD iuriſtam pertinet inueſtigare quis modus regẽdi ſit melior. ita Bart. in tractatu d̉ regimine ciuitatis. in principio. hoc pmiſſo. Monarchia vero ſeu vnius regis regimẽ eſt optimũ: eo ꝙ ibi perfectiſſime vnitas reperitur. Sed in quolibꝫ bene regenti tria requiruntur. Primo perfecta ratio ad diſcernendum: vt ſciat iuſtuꝫ ab iniuſto: licitum ab illicito ſeparare. vt. ff. de iuſtitia et iure. l. j. Secundo debet habere rectam intentionem. vt eſt tex. in. c. omnis. xlv. diſti. Tertio debet habere ſtabilitatẽ. Iſta oīa probãtur ex diffinitione iuſtitie: dum dicitur: ꝙ eſt cõſtans: et perpetua volũtas ius ſuũ vnicuiqꝫ tribuẽs. vt in principio inſtituti. et in. l. iuſtitia. ff. de iuſti. et iure. Et his tribus ſunt tria argumẽta cõtra tenẽtes oppoſitũ. Et ſic expedit pplo ꝛ regno ꝛ toto orbi regi p imperatorẽ: prout bonus eſt habens dictas condictiones. Ita bar. allegãdo Egidiũ romanũ in dicto tractatu de regimine ciuitatis. Et nõ ſine cauſa arbitriũ ſeu arbitralis poteſtas iperatoris ꝓcedit a deo: et eſt vniuerſalis dñs. Ita bal. referendo alios docto. ãtiquos in. l. cunctos pplos. C. de ſuma trini. ꝛ fi. catho. et allegat auctẽ. de nõ alienan. §. ſin minꝰ igit. colla. ij. et vi. tex. in. auct. de fide inſtru. §. quia vero. et. C. de vete. iure enucle. l. ij. §. ſi quis. et in auct. de cõſulibus. in fi. et in. l. in nomine dñi. de officio prefec. et in auct. quo modo oportet episco. vbi probat ꝙ imperiuꝫ imediate eſt a deo. Et ꝙ imperiũ ſit a deo: triplicitet ꝓbatur. Primo permiſſiue. Scdo approbatiue. Tertio formaliter ꝛ effectiue. Dico primo ꝙ ꝑmiſſiue: nã hoc eſt premiſſum a deo ꝓpter bonuꝫ vniuerſale. qꝛ entia nolunt male diſponi: nec bonũ pluralitas principatuũ. Unus ergo princeps. vt ait Ariſto. xij. metaphi. ad finẽ. Hoc enim permiſſuꝫ eſt a deo ſub ratione finis: vt mundus optimis legibꝰ regatur: nam ſecundũ phiſicam regulam cuius finis bonus eſt / ipſum quoqꝫ bonũ eſt. Oia enim rectificat finis. iuſtũ eſt eñ a fine denominari oīa ſcdm philo. Scdo dixi ꝙ iperiũ eſt a deo approbatiue. Chriſtus eñ approbauit iperiũ: dũ dixit. ymago Ceſaris reddaẽ ceſari. vt habeẽ in euãgelio. Niſi eñ approbaſſet illa ymago nõ eſſet Ceſaris: nec deberet reſtitui iniuſto ꝛ violẽto creditori: qꝛ violẽtꝰ poſſeſſor non fuiſſet defenſꝰ a deo in iꝓpria poſſeſſiõe licꝫ aliq̃ dicãt ꝙ ad euitãdũ ſcãdalũ fecit: ꝙ nõ approbo: qꝛ deteriꝰ erat defendere violentũ poſſeſſorẽ in violẽta poſſeſſione

Sed chriſt⁹ vt permiſit finē regſi iſraelis
ita ſurrogauit Romanos in poteſtate im
perij: q2 manifeſte apparet romanos mo/
narchiā chriſtianā occupaſſe: et hoc nō ſi
ne domini voluntate. quia vt ait apoſto.
ad Ro:nanos.c.xiij. Non eſt enim pote/
ſtas niſi a deo: que autem ſunt a deo ordi
nata ſunt. Et etiam Daniel prophetauit
in viſionibus ſuis monarchiam aſſirioꝝ
perſarum/grecorum/et romanoꝝ: quod
non prophetatuꝫ fuit ſine voluntate dei.
Tertio dico ꝙ ro:nanuꝫ imperium a deo
eſt formaliter et effectiue: nam cum tota
collectio chriſtianorum hoc teneat/licet
quedam regna de facto non obediant/nō
eſt putandum aliud niſi ꝙ etiam ipſe de⁹
hoc diſponat qui eſt caput illius collectio
nis. Et poſt deum imperator apoſtolicus
hoc approbat. vt in.c. venerabileꝫ. de ele
ctione. et ibi docto. Ex quibus apparet
ꝙ imperator romanoꝝ eſt dominus vni
uerſalis chriſtianorum. et vi. abba. in.c.
nouit. de iudi. qui dicit cōmuneꝫ eſſe opi/
nionem ꝙ imperium a deo ſit: et a papa
īmediate. vi. Cardina. in.c. eccleſia. de iu
re iur. et in clemen. fi. de cenſibus. ⁊ in cle
men. j. §. ceterum. dicit ꝙ imperator reci
pitur in filium pape. Et imperator etiaꝫ
dicitur vicarius chriſti in temporalibus
Bal. in.l.j. C. de iure aure. annullo. et im
perator vnicus debet eſſe in orbe qui pre
ſit cunctis regibus. tex. in.l. deprecatio.
ad.l. rhodiaꝫ. de iactu. et in.l. bene aꝫeno
ne. C. de quadrie. preſcri. et i.l. leges. C.
de legi. et Cardina. in clemen. j. §. fi. de iu
re iurando. vi. abb. allegan teꝫ multa iura
in.c. nouit. de iudici. et in.c. venerabileꝫ.
de electio. ſed Bartolomeus caſſaneus
in cathalogo glori. mundi. in. v. parte. et
in. xxviij. conſideratione. dicit. ꝙ itali te/
nent ꝙ īperator eſt dominus totius mū/
di. Et recitat opiniones legiſtarum et ca
noniſtarum: et refert aliquos docto. tenē
tes contrarium: et nihil dicunt ad propo
ſitum. Et ipſe recitat in loco iam allegato
totam ſcholaꝫ ceſaream et pontificiam te
nentem opinionem: ꝙ imperator ſit do/
minus totius mundi: et nihil reſponden/
do aſſerit contrarium: concludendo ꝙ re
gna ⁊ imperia originem habuerunt a vio
lentia. Et ego vltra predicta allego con/
tra dictuꝫ Bartholomeum caſſaneū opi
nioneꝫ Hieronymi canonizatam in.c. in
apibus. vij. q. j. vbi eccleſia que errare nō
poteſt approbādo opinioneꝫ totius ſcho
le canonizauit vt dixi verba Hieronymi
in dicto.c. et ſunt hec. In apibus pꝛīceps
vnus eſt: et grues vnaꝫ ſequuntur: impe/
rator vn⁹. Que verba ſufficiunt vltra pre
dicta ad confundenduꝫ opinionem dicti
Bartholomei caſſa. Et intellige ꝙ impe
rator ſit dominus totius mundi ratione
protectionis et iuriſdictionis ſecundum
gloſam. et docto. in principio digeſtoꝝ.
Dominia vero rerum ſunt ſingulorum:
ſed ipſe eſt princeps totius orbis: et ipſi⁹
eſt leges condere/ac tollere ac corrigere.
.l. p̄ma et ſcḋa. C. de veteri iu. enucle. vn/
de etiam dicitur. Pater legum cui ſunt
leges ſubiecte. vt in auct. de inceſtis nu/
ptiis. §. dubitatum. collati. ij. Et appella/
tur pater et anima legum: vt notatur in
auct. de fide iſtru. colla. vj. Et dicitur lex
animata in terris. vt in auct. de conſuli.
§. finali. colla. iiij. Item imperator poſt
deum dicitur cōmunis hominum pater
vt in auct. neqꝫ virum ꝙ ex dotē. in fine.
colla. viij. et in aucten. de fide inſtrumen.
§. p̄mo. dicitur. ꝙ imperium deus de ce/
lo conſtituit. et Bar. in.l. non ambigitur
.ff. de legi. et in.l. finali. C. de legi. dicit ꝙ
Imperator ſolus poteſt leges condere:
et appellatur pontifex. Cardinalis in di/
cta clemen. j. §. ceterum. Item ipſe impe
rator ex cauſa poteſt transferre rerum do
minia. vt notatur in.l. item verberatū. ff.
de rei vendica. et in.c. j. de homicidio. li/
bro. vj. et poteſt tollere actionem et exce/

ptionem. ita Alexan. poſt glo. in. l. iiij. §. ſi
is pro quo. ff. ꝙ quiſqꝫ iuris. et in rub. ff.
ſi certuꝫ petatur. Et poteſt tollere ea que
ſunt de iure ciuili ſecundum Alex. vbi ſu-
pra. et cum clauſula. non obſtante. vel cū
clauſula. ex certa ſcientia. Et poteſt tolle-
re dominium ex ſententia queſituꝫ: quod
eſt de iure ciuili. Alexan. in. j. conſtitutio.
ffoꝝ. §. omnem. et eſt ſupra ius ciuile. c.
propoſuit. de conceſſione preben. Unde
imperator poteſt tollere ius ciuile. Inno
cen. in. c. que in eccleſiarū. de conſtitu. et
Pau. de ca. in conſi. cv. Et poteſt confir-
mare cōtractum nullum ex deffectu iuris
poſitiui quando de preiudicio alicuiꝰ non
agitur Paulus in dicto cōſilio. et poteſt
delegare cauſam ꝙ ſententiam ſic profe-
rat. Bal. in. c. j. ſi de inueſtitu lis oriaꝝ in
ter dominum et vaſſallum. ſicut papa po
teſt. notatur in. c. rainuncius. de teſtame.
Sed ſine cauſa imperator non poteſt of-
ferre bona priuatorum niſi ex cauſa publi
ce vtilitatis. vt in allegata. l. item verbe-
ratum. §. j. ff. de rei vendicatio. et ibi bar.
et. l. lucius. ff. de euictioni. et Cardina. in
clementi. ij. ver. ceterum. de re iudi. et ple
nius per Alexan. in. j. conſtitu. ffoꝝ. et in
conſi. xciij. in. iiij. parte. et in rub. ff. ſi cer-
tum pet. et in conſi. cxxxvj. in. j. parte. Et
ibi dicit quando preſumatur cauſa iuſta.
et abb. in. c. venerabilē. de electio. et pau.
in conſi. cv. et docto. in. l. finali. C. ſi cōtra
ius vel vtilitatem publicaꝫ. Pau. de ca.
in. l. ex hoc iure. ff. de iuſti. et iur. et in. l. ſi
heredis ſeruus. de lega. j. Bal. et docto.
in. l. reſcripta. C. de preci. imperatori of-
feren. et in. j. conſtitu. codicis. §. quibus.
Ioan. and. in. c. j. de ſuma trini. et fide ca
tho. in vlti. nouella. Inno. in. c. que in ec-
cleſiarum. de conſti. hoc intellige ſi ſit con
ſuetudo: ꝙ auferat ob neceſſitatē quo ca-
ſu debet ſoluere precium: intellige in ne-
ceſſitate priuata. et ita loquitur tex. in. l.
venditor. §. ſi conſtat. ff. cōmu. prediorū

et vi. ad hoc etiam tex. in. l. ſi locus. §. j. ff.
quemadmodū ſerui. amitta. Sed ex cau
ſa publice vtilitatis cōſeruande: tunc im
perator non tenetur ſoluere precium rei:
quia propter publicaꝫ vtilitatem clericis
poteſt imponi onus collectaruꝫ: quia pu
blica vtilitas nō poteſt conſeruari ſine ſub
ſidio clericorum: et ſic generales imunita
tes et priuillegia non extenduntur ad ca-
ſum in quo neceſſitas ſoluendi iminet gra
tia publice vtilitatis conſeruande: quia
tunc domus regia nec ſacroſancta eccle-
ſia liberatur. allego ad hoc bonum textuꝫ
in. l. j. Ut nemini ab empti. ſpeci. libro. x.
et etiam allego optimum tex. in. l. nullus
. ij. in ordine. de cur. public. libro. xij. vbi
Bar. dicit. Nota iſtam legem contra cle
ricos: vt propter iſtam ſocietateꝫ que ve
nit in comitatu depredando / currendo / ⁊
occidendo: vt poſſint clerici grauari ad
datia et collectas: vt contra dictas gen-
tes reparetur: ⁊ fauore publice vtilitatis
multa conceduntur. Bar. in. l. ſi alius. §.
eſt autem. ff. quod vi aut clam. Et in. l. ij.
. ff. ad. l. rhodia. de iactu. Et ſic iſte pun-
tus remanet expeditus. ¶ Et ad propo-
ſitum papa etiam habet plenam liberam
diſpoſitionem beneficiorum. Cardinalis
in clementina. j. de lite penden. Et in tan-
tum pertinet ꝙ poteſt quem priuare ſuo
beneficio ſine cauſa. notatur in. c. per prin
cipalem. ix. queſtione. iij. et in. c. j. x. diſtin
ctione. ⁊ in. c. omnis. xij. queſtione. j. quia
vocatus eſt in plenitudinem poteſtatis:
vide Abbateꝫ. in. c. tanſlato. de conſtitu
tionibus. Imola. in. c. ad ſupplicationē.
de renuncia. Dominicus in. c. In iſtis.
iiij. diſtinctione. et in. c. p̄mo. x. diſtictio-
ne. et dicit Dominicus in. c. ſi gratioſe.
de reſcrip. libro ſexto. in penultima co-
lūna. quod Papa in titulis beneficiali-
bus habet voluntatem pro ratione.
¶ Et vt ad materiam noſtram redea-
mus. Imperator poteſt tollere ius alteri

queſitum. Paulus de caſtro in conſilio
.c.v.et conſi.cccxx. Et ſpecula. in titu. de
lega. §.iiij. ver. ſed nunc quid legatus. in-
tellige cum cauſa. Pau. de caſt. in conſi.
clvi. Inno. in.c. nouit. de iudi. Et vi. ibi
Abba. in.c. Subgeſtum. de decimis. Et
pau. in conſi. ccxvj. Item imperator po-
teſt concedere minori adminiſtrationem
ſuorum bonorum non alius inferior. bar.
in.l. iij. de mino. Item imperator debet
iudicare ſecundum conſcientiam ſuam.
Bar. in.l. vna. C. vt que deſunt aduoca.
Sed licet habet dominiuz generale non
habet particulare. Bar. in extrauaganti
ad reprimendum. ver. totius orbis. Ale
xan. in conſi. lxxvi. in.ij. parte. abba. in.c.
venerabilem. Et imperator ſolus poteſt
mandare ſicfacias. Sed inferiores man
dant iuſtitiam facias. Inno. in.c. ſignifi-
cantibus. de officio delegati. Et bald. in
.c.i. ſi inter domi. et vaſſallum lis oriatur
Et an imperator poſſit tollere ius ſucce-
dendi. dic ꝙ non. vide Pau. in conſilio
cclxxxiiij. incipienti. in facto pſenti non in
tendo adulari. Sed quando Imperator
incipit cognoſcere ď cauſa omnibus alijs
iudicibus cenſetur impoſitum eſſe ſilen-
tium. Innoc. in.c. cu. M. m. ferra. de cō-
ſti. Bald. in.c. ad hec. de pace et iura. fir-
man. Et curia imperatoris dicitur cōmu
nis patria in qua poteſt quilibet conueni
re. glo. et docto. in.c. fina. de foro compe
tenti. Sed imperator non poteſt permit
tere vſuras. vt in.c. non licet. x. diſtincti.
Et licet ſit ſolutus legibus. vt in.l. prin-
ceps. ff. de legi. de equitate debet viuere
legibus. vt in.l. digna vox. C. de legi. et
in.l. ex imperfecto. C. de teſtam. vbi dici-
tur. Nihil tamen tam proprij imperij eſt
quam legibus viuere. Et licet ſit ſolutus
legibus: non tamen eſt ſolutus moribus.
et ratione Bald. in.l. ij. C. de ſeruituti. et
in.l. princeps. iam allegata. Et vbi eſt im
perator preſumitur eſſe multitudo nobi-

lium. vt in.l. omnium. et ibi bar. C. de ſer
ſta: ſed debet recordari de his que geſſit
vel conceſſit. vt in.l.j. et ibi bal. C. de eui-
ctio. Item imperator ⁊ papa poſſunt pri
uilegiare contra iura. inferiores non. et
etiam legitimare. Bald. in.l.j. C. de iure
aureorum annulo. Intellige quoad tem-
poralia per.c. per venerabilē. qui filij ſint
legi. Bar. in auct. qui mona. fi. legi. §. pe
nultimo. Et poteſt reuocare priuilegiuz
ſuuz ſine cauſa: licet alteri ſit ius queſitū.
Bal. in.l. qui ſe patris. C. vnde liberi. vi
de Alexā. conſi. cj.j. parte. niſi pro eo ha-
buerit pecuniam. Bar. contrarium not.
in.l. titius. ff. de obſequiis a liberis. Car-
dinalis in clemen.j. de teſtibus. per.l. ij.
C. ď officio pre. preto. Et excelſitudo im
peratoris eſt in temporalibꝰ: pape in ſpi
ritualibus. Cardi. poſt glo. in clementi.j.
de iure iuran. ¶ Non tenetur imperator
ſcire ſingulares cōſuetudines: ſed nec pre
ſumitur eas ſcire. notatur in.c.j. de conſti.
in. vj. bald. in auct. nauigia. C. de furtis.
Et bar. in.l. preſcriptionem. C. ſi contra
ius vel vtili. publicam. Et imperator po
teſt preſcribere contra Papam. Bal. in
.l. ij. C. de ſeruit. et aqua. Et ſimplici ver-
bo ei creditur. vt in.c. nobiliſſimus. xcvij.
diſtinc. Et Paulus de caſtro in conſilio.
xxxiij. Et creditur in facto proprio: et ſine
die. et conſule Bal. in.l. ex his. vltima co
lum. C. de teſta. militum. et Pau. in dicto
conſilio. vide etiam Cardina. in clemen.
.ij. de re iudi. Et poteſt etiam teſtari: et te
ſtamentum reuocare.l. cum heredes. Et
ibi Bal. C. qui teſtamen. facere poſſunt.
Et non poteſt diueſtire vaſſallum de feu
do ſine culpa. glo. et ibi bal. in.c.j. §. notā-
dum. Qui feudum dare poſ. Et in.c.j. de
naturali feudo: quod ego crederem eſſe
verum / niſi feudum eſſet precarium. Et
poteſt puniri ſubditū de delicto vbicūꝙ
cōmiſſo: quia eſt dominus mundi. bal. in
.l. fina. C. de eunuchis. Et pōt cōfiſcare

bona ſubditi etiaꝫ pro delicto comiſſo ex
tra territoꝛium. Bald. in. l. fina. C. de cō
merti. merca. Et non poteſt inuadenti ca
ſtrum alterius confirmare inuaſionem in
preiudicium domini caſtri. Bald. in. c. j.
de naturali feu. et in. l. auctoꝛitateꝫ. Sed
bene poteſt abſoluere ſubditos regis a fi
delitate. vide gloſ. et Cardinalem in cle.
.ij. de re iudi. Sed licꝫ poſſit ſupplere de
fectum iuris poſitiui: non poteſt auferre
defenſionem et alia iura naturalia. Cardi
na. in clementi. ij. §. ceterum. de re iudic.
et in clementi. eadem dicit Cardi. ꝙ ſup-
plet omnem deffectuꝫ ſolemnitatis omiſ
ſe ſi alias rite et recte procedit. Et ideꝫ di
cit in papa in ſuo foꝛo per. c. j. de tranſac-
tioni. et per. c. hoc quippe. ij. q. vij. Im-
peratoꝛ etiam reſtituit ad famam etiā in
terris eccleſie. Bald. in margari. verbo.
collegium. ver. i. per totum. Alexan. in. l.
infame. de public. iudi. Et poteſt in qua-
libet eccleſia Alemanie facere recipi vnū
canonicum. ſpeculatoꝛ in titu. de preben.
ver. Item nota ꝙ imperatoꝛ. et ibi bal.
in additioni. Et imperatoꝛ poteſt eſſe iu-
dex in cauſa propꝛia et fiſci. l. proxime. et
ibi Bar. ff. de his qui in teſta. delen. bar.
in. l. et hoc ita. §. libertus. de hered. inſti.
Bal. in. l. cuꝫ antiquioꝛibus. et in. l. et eſt
receptum. de iuriſdi. omnium iudi. et ibi
dicit Alexan. idem eſſe in rege Francoꝝ.
Sed omnes reges tenentur ad tributuꝫ
imperatoꝛi/etiam pro capite ſuo niſi pro
bent ſe eſſe exemptos. glo. in. c. Adrian⁹.
lxiv. diſtincti. ¶ Et vltimo nota ꝙ reges
Hiſpanie non ſubſunt imperio: quia reg-
num ab hoſtium faucibus eruerunt. glo.
in. c. Adrianus. ij. in oꝛdine. lxiij. diſtinc.
Bald. in. l. ex hoc iure. ff. de iuſti. et iure.
vbi dicit. ꝙ ſi in Hiſpania in totum defi-
ceret progenies regia: regnicole poſſent
eligere regem de iure gentium. et vi. Ol-
dra. in conſi. lxix. Tamen abbas in. c. no-
uit. de iudici. dicit. ꝙ rex Francie etiam
non recognoſcit imperatoꝛem: ſed de fa-
cto et omnes tenent. in. c. per venerabilē.
qui filij ſint legitimi. et ſpecula. in titu. de
appella. §. videndum tenet. etiam et Ni
col. de neapoli. diſputauit late. in titu. de
patria poteſtate. inſti. Et tenet qꝺ Rex
Francie de iure eſt ſubiectus imperatoꝛi.
et vide Bar. in. l. infamē. ff. de pub. iudi.
Et licet imperatoꝛ ſit ſuperioꝛ et domin⁹
omnium prouinciarum. vt in. c. Adria-
nus. lxiij. diſtinctio. et omnium nationū.
Item omnium regum. vt in. c. in apib⁹.
vij. q. i. Et electio romani pontificis adeo
fuit conceſſa ab eccleſia: tamen poſſunt ex
cedere multis modis. Et Paris de pu-
teo in tractatu. de ſindica. ſcribēdo de ex-
ceſſibus imperatoꝛis dicit. Imperatoꝛ
excedit. xj. modis. ad quem me remitto.
Et quia in electione Romani pontificis
excedebant fuit illis ſublata poteſtas eli-
gendi. vt in. c. quia ſancta. §. verum. lxiij.
diſtinc. Et ſic remanet expedita materia
preſentis regule. Sed que deſunt vide-
bis in frequenti regula. Et an Papa ha-
beat iuriſdictionem vniuerſalem tempo-
ralem. videbis regulam de bello iuſto et
iniuſto.

Regula ſecunda. de Imperio: et de tranſlatione Imperij ad Germanos.

mperiū de celo de⁹
conſtituit. vt difficili
bus queſtionibus et
negociis diſponat: q̄
apud eum ſunt bona:
et bonas deciſiones
aptet ſecundū nature
veritatem. Ita ſpeculatoꝛ. in prohemio
ver. ceterum. et vide Feli. in. c. nouit. de
iudic. Et eſt notandum qꝺ Imperium

fuit tranſlatum ad germanos per papam
Stephanum tertium: ex cauſa quia ipe/
rator grecorū ſeu Conſtantinopolitanus
nolluit defendere eccleſiam Romanam/
tunc oppreſſam ab Aſtulpho rege Lom
bardorum. ita abb. in. c. per venerabilez.
de electio. vbi dicit: ꝙ papa priuauit di/
ctum imperatorem grecorum: ⁊ imperiū
tranſtulit in germanos: dando poteſtatē
ſeptem principibus Alemanie/ quorum
tres ſunt prelati: ceteri vero layci. quos
notat glo. i. c. ad apoſtolice. de re iudica.
lib. vi. et iſti nunc appellātur electores im
perii. Et vnus eſt archiepiſcopꝰ magun/
tinus. Aliꝰ Colonienſ. Alius Treuerenſ.
et quattuor laycis. Unus eſt comes Pa
latinus. Alius dux Saxonie. Aliꝰ mar/
chio Brandeburgenſ. et rex Bohemie/
olim dux. Et ibi Dominicus dicit. ꝙ ele
ctio imperatoris ſpectat ad electores de
iure ⁊ conſuetudine antiqua. allegat tex.
in. c. venerabilem. de electione. Item eſt
notandum: ꝙ ſi electores imperij ſunt ne
gligentes in eligēdo imperatorem: papa
eos debet monere: vt infra certum termi
num eligerent: et tunc eis non eligentibꝰ
ad papaȝ deuolueretur electio. docto. in
dicto. c. per venerabilem. Et notat. in. c.
cum eccleſia. de electiōe. Et quattuor exi
guntur in actu imperatoris. Primuȝ eſt
perſone approbatio. Secundū inunctio.
Tertium conſecratio. Quartum imperij
coronatio. Et primo eligitur in regeȝ ro
manorum. Secundo electio cum decre/
to preſentatur pape. Tertio examinata
electione et perſona approbata in regem
aſſumitur. Quarto promouendum in im
peratorem pronunciatur. Hec omnia ap
probantur ſecundū Ioan. de imo. ex tex.
in cle. Romani principes. de iure iura. et
ibi dicitur. ꝙ imperator tria recipit ab ec
cleſia. ſ. vnctionem/ conſecrationem/ ⁊ dia
dema imperii. glo. querit in dicta cle. quo
tuplici corona coronetur imperator. et re

ſpondit ꝙ triplici. Prima eſt ferrea. Se/
cūda argētea. Tertia de auro puro. Pri
maȝ recipit ab archiepiſcopo Colonienſ.
et in Aquiſgrano eiuſdem dioceſis. Et
quia ferrea eſt: et ferruȝ ſignificat fortitu/
dinem. Deſignat dicta corona ꝙ debȝ eſ
ſe fortis conculcando rebelles / et infide/
les. Secundaȝ recipit ab archiepiſcopo
Mediolanenſ. in Ciuitate Modicienſ.
Et dicta corona eſt argentea: que ſignifi/
cat munditiam et claritatem: quia ita de/
bet eſſe qui preeſt imperio. i. mūdus a vi
tijs: et clarus virtutibus. Tertiam reci/
pit in eccleſia ſancti Petri a papa ad alta
re ſancti Mauritij. Quia autem aurū eſt
omnibus metallis precioſius et excellen
tius: dicta corona eſt aurea: ⁊ deſignat im
peratorem debere eſſe in potentia et iuſti
tia excellentiorem alijs regibus et princi
pibus: et debet eſſe catholicus. Et coro/
na imperii datur in ſignum victorie ⁊ ma
gni muneris temporalis. Et interduȝ eſt
ſignum regni ſpiritualis. Sed aliqui di/
cunt ꝙ prima eſt argētea. ſecunda ferrea.
et ſic hodie ſeruatur. de hoc vi. Cardi. in
dicta clemen. ver. vlt. Et ita fuit obſerua
tum in coronatione noſtri inuictiſſimi im
peratoris. Et eſt notanduȝ: ꝙ in perſona
Caroli fuit facta tranſlatio imperij a gre/
cis in germanos. Anno domini. dccl. ſe/
cundum Cardina. in clemen. j. de iure iu/
rando. ſed Bertochinus in parte. impe/
rium dicit: ꝙ fuit anno domini. dcclxiiij.
quo tempore fuit Stephanus papa ter/
tius. qui imperium Carolo inſulauit. ſed
diadema recepit Anno domini. dccciiii.
quo tempore fuit Leo papa tertius a ro
manis captus et excecatus / et incarcera
tus. Qui cum dei miraculo ſanus euaſiſ/
ſet ad Carolum magum perrexit. Ab eo
honorifice ſuſceptus papa Carolum ſe/
cum Romam duxit: cuius preſidio ſuos
inimicos puniuit: et Carolo diadema im
perij conceſſit: in quem prius Stephanꝰ

tertius imperium tranſtulit: poſtquaꝫ in
Fräcia annos quattuor ⁊ triginta regnaſ
ſet.ex Pipino patre:et Berta matre na-
tus. Imperauit annis quattuordecim.
Aquiſgrani obijt.⁊ ſepultus eſt. Iteꝫ im
perator vngitur ſacro oleo.vt in.c.vno.ď
ſacra vnctione.et per manus Cardinalis
hoſtienſis qui ſup hoc eſt priuillegiatus.
vt notat Hoſtien. in dicto.c. venerabilē.
ſed Cardi.in dicta clemē.j.ver.nos itaq̃ꝫ
dicit: ꝙ papa ſuis manibus conſecrat im
peratorem/et inungit: et ei coronam ipo
nit.quod intelligitur ſi eſt preſens rome.
alias hoc fit per manus legatoruꝫ pape.
Et papa recipit imperatorem in ſpecialē
filium.vt notat.in.c.j.de verbo.ſignifi.et
dicit Cardina.in dicta clemen.in.§.cete-
rum. ꝙ proceditur hoc ordine in promo
tione imperatoris. Primo eligitur in re
gem Romanorum:deinde electio cuꝫ de
creto pape preſentatur. quod decretum
non eſt de ſubſtātia.vi.ad hoc.lxj.diſti.c.
epiſcopus.Et formā decreti ponit ſpecu.
de electio.§.j.ver.celebrata igit.vi.etiam
Cardi.in dicta clemen.ver.itaq̃ꝫ.Tertio
examinatione canonice per papam facta
et perſona approbata in regem a papa ſu
mitur.Quarto promouendus in impera
torem pronunciatur.Quinto inungitur.
Sexto conſecratur.Septimo in impera
toreꝫ coronatur.ita Cardina. in dicta cle
men.in.§.ceterum.in principio.Et impe
rator iurat ſeruare fidem catholicā: et de
bet aſtringi iuramento de hereticis perſe
quendis.vt in auct.ſtatuimus. de epiſco.
audien.et.c.ad abolendam.de hereticis.
Et eſt notanduꝫ ꝙ quando imperator cō
ſecratur non ſuſcipit ordinem/vt aliqui in
telligunt. de hoc vi.in.c. valentinianus.
lxiii.diſtin.et.ff.de rerum diuiſio.l. ſacra.
Et ideo conſecratio quo ad hoc ſumitur
improprie.Et de ſupradictis nota impe
ratorem fore pape ſubiectum tanquaꝫ ſu
ſcipientem ab illo dignitatem. Et eſt no-
tandum ꝙ imperator iurando tangit ſa-
cra:⁊ ſic corporaliter iurare debet.et iura
bit vltra ſuperius iam dicta: ꝙ debet eſſe
defenſor eccleſie.Solent docto. mouere
queſtionem:an rex Romanorum anteq̃ꝫ
ſit coronatus in imperatoreꝫ poſſit admi
niſtrare: et dic ꝙ ſic poteſt adminiſtrare.
prout arguit gloſ.in dicta clemen. in ver.
porro.in verbo. Reges. Ex quo habes
vnum admirabile: ꝙ duo miniſtrant tan
quam reges Romanorum.et vi. Cardi.
in clemen.j.de iure iura. vbi ipſe dicit/ ꝙ
poteſt adminiſtrare. vi.etiam Ioan. de
imo.in dicta clemen. vbi ipe affirmat pre
dictam opinionem. et allegat multa iura
Abb.in.c.venerabileꝫ.de electio.querit.
Nunquid electus in imperatorem poſſit
illico adminiſtrare antequam coronetur/
et approbetur.et dicit.Olim erant varie
opiniones.ſed hodie receptum eſt cōſue
tudine: vt ſtatim adminiſtret.et ſi plures
ſunt electi in diſcordiam quilibet admini
ſtrat:ſed validitas geſtorum dependet a
futuro euentu.et ſpecula.in titu.de reſcri
pti pſentatione.§.ix.ver. Item quod ob
tentum eſt ab iperatore nondum corona
to tenet ꝙ imperator etiam ante cōfirma
tionem aliquam ex ſola principuꝫ electio
ne verus eſt imperator:et poteſt admini
ſtrare.Et ibi dicit ꝙ valet donatio facta
per Rodulphum regem Alemanie non-
dum coronatum: que donatio fuit facta
eccleſie Romane de ciuitate Bononie ⁊
eius diſtrictu/ac de tota romādiola.bar.
etiam in extrauaganti ad reprimendum.
in.v.colun.dicit. Nota diligenter ꝙ im-
perator ante coronationeꝫ habetur gene
ralis dominus: ſi enim eſſet priuata per-
ſona contra eum facientes non inciderēt
in.l.maieſta.Et ſic poteſt adminiſtrare ⁊
dare priuillegia. Et ſic ceſſat diſputatio
Iacobi de aretio quaꝫ ponit Cinus in.l.
bene azenone.C.de quadri.preſcrip.po-
teſt etiam facere conceſſiones. vt patꝫ ex

litteris domini Caroli imperatoris cõmuni perusij. et etiaꝫ Carolus noster qui ſus Romanorũ imperator condidit conſtitutionem ⁊ nouam legem ante coronationem / parcendo illis qui contra euꝫ cõmiſerant rebellionem: et in promulgatione dicte legis clemẽtia ſua manifeſta fuit Bald. etiam in titulo de pace conſtan. §. hoc quod nos. dicit: ꝙ Imperator ante coronationem poteſt concedere priuilegia. Sed omnimodo vide Philipp. corne. in. iij. volu. conſi. in. j. cõſilio. vbi dicit. ꝙ legitimatio imperatoris nonduꝫ coronati valet: et etiam poteſt cõcedere reſcripta. reprobando Salice. Et dicit iſtaꝫ eſſe cõmunem opinionem legiſtarum. allegat etiam plura fundamenta: ⁊ dicit. Itẽ põdero ꝙ illa omnimoda poteſtas in ceſarem primum imperatorem extitit tranſlata. vt in auct. vt preponatur nomen imperatoris. in principio. colla. v. vbi ꝓbatur ꝙ ceſar fuit primus ĩperator: ⁊ octauianus Auguſtus fuit ſecundus: a quibus omnes poſteri Imperatores denominati fuerunt. vt probatur in Prohemio Digeſtorum. Super rubro. Et in Prohemio. C. Super rubro. ¶ Et de iſto Octauiano loquitur illud Euangelicum. Exiuit edictum a Ceſare Auguſto vt deſcriberetur vniuerſus orbis. Et eſt notorium ꝙ Ceſar coronam nunquaꝫ aſſumpſit: et habebat omnimodam iuriſdictionẽ. Et chriſtus qui approbauit imperium per illa verba dum dixit. que ſunt Ceſaris reddite ceſari. nec coronauit Tiberium tunc tertium imperatorem. Sed ibi conceſſit imperium ſub nomine Ceſaris qui nunquã extitit coronatus. Et licꝫ papa vt iam dictum eſt approbauit poteſtatem imperialem non reperitur legibꝰ antiquis: ꝙ imperator coronetur a papa Et apparet ꝙ imperator Conſtãtinopolitanus erat imperator vniuerſalis tã romanorum quam aliarum prouinciarum. ſed nõ veniebat Romam pro corona: ſed ad ſui beneplacitum aſſumebat. De alijs me remitto ad dictũ Philippum corne. in dicto conſi. in. iiij. colum. Et iuſtinianus in. l. bene a zenone. condidit illam legem que ſui natura nulla negocia preterita terminabat niſi quatenus legiſlator volebat ad preterita ſpecialiter trahi: voluit ꝙ ad preterita vſqꝫ ad infulas ſuſceptas traheretur: prout expreſſit ita ſtandum. Naꝫ ⁊ ſi ad preterita per annũ vel biennium idẽ dicenduꝫ fuiſſet: ꝙ enim ad preterita traheretur nulla ratio arctabat. ꝙ traheret ad alienationes ipſius legis conditoris: et ad alienationes ſucceſſorum quam ad alienationes predeceſſorum principum. Et tamen non trahitur ibi niſi ad alienationes factas poſtquã ipſe legiſlator ſuſcepit infulas. vt eſt ibi expreſſum in fine littere. vnde patet ꝙ non ad omnia preterita trahitur: ſed quatenus placuit legiſlatori: nec enim vrgentem rationem habemus: quare voluit ad preterita trahi: nec quare illud preteritum tempus limitauit ſed ſuccedit illđ quod habetur in. l. quod principi placuit. et in. l. nõ omnium. ff. de legi. Et vide de hoc etiaꝫ predictũ Philip. corne. egregie loquentem. in. j. volu. in ꝯſi. clxxviij. Et ſic noſtra queſtio remanet expedita. ¶ Item imperator debꝫ coronare omnes reges. vt eſt glo. ſingularis. in. c. in apibus. vij. q. j. Et poteſt ĩperator eligi de omni natione. abb. poſt cardina. in clemen. venerabilem. de electio. Et debet eſſe liberalis et gratioſus / ⁊ non auarus. Bal. ⁊. l. et in legatis. in fine. C. ad. l. falcidi. et in. l. vna. §. fin. C. de cadu. tollen. Et in aliquibus poteſt corrigi per papam. Inno. in. c. j. de officio ordinarij. Abb. poſt glo. in. c. venerabilem. de electio. et vi. tex. in. c. ad apoſtolice. đ re iudi. Item imperator non appellat aliquẽ dominum. Bal. in. l. ſecundum. C. de cõtrahen. et cõmi. ſtipu. Et non poteſt impera

tor concedere priuilegiuꝫ omnimode exemptionis: quia videtur deſtruere imperiuꝫ. abba. in. c. cū non liceat. de preſcrip. Sed poteſt concedere gratiam de plenitudine plene poteſtatis ex cauſa que preſumitur ex clauſula. ex certa ſciētia. abba. in. c. olim. de re iudica. et in temporalib⁹ non ſolum preeſt omnibus laicis verum etiaꝫ clericis. Inno. in. c. nouit de iudici. et licet non poſſit punire papam denegātem ſibi facere iuſticiaꝫ poteſt ei ſubtrahere temporalia que ei debet. Cardi. in. cle. ij. §. vt illud. de re iudi. ſed non poteſt diſpenſare contra legem diuinam licet ſit vicarius Chriſti in temporalibus. Bal. in. l. j. C. d' aure. annullo. Sed imperator non ſolum poteſt delegare cauſas ciuiles ſed etiaꝫ criminales. ita. Inno. in. c. in archiepātu de raptori. et poteſt tollere ſolēnitates iuris. Specu. in titu. de lega. §. iiij ver. ſed nunquid legatus. Sed tenetur ſeruare conuentiones et pacta et contractus. Ci. et. Bar in l. digna vox. ff. de legi. ſed non artactur ad ferias. Specu. in titu. de feri. §. i. ver. eſt autem. et imperiū et papatus ſimul eſſe poſſunt quia vnum ſubordinatur ad alterū. Cardi. in cle. i. §. fina. in fi. de iureiurando. et eſt notanduꝫ ꝙ vacante imperio iuriſdictio eius competit pape. etiam in temporalibus. vt in. c. licet ex ſuſcepto. de foro competenti. Cardina. in clemen. ij. §. fina. de re iudic. Hoc eſt verum in papa / non autem in legato eius. Cardina. vbi ſupra. Et quib⁹ modis imperator caſſetur vel deponatur: vide Hoſtien. in. c. mihi. de iure iura. Et notat. in. c. ad apoſtolice. de re iudica. vide textum in. c. alius. xv. q. vi. et vi. gloſ. in. c. ſi papa. xl. diſtinctione. Et ſic ad honorem dei remanet expedita materia preſentis regule.

¶ Regula tertia. de Rege: et regia dignitate.

Reges dicuntur quaſi in virtutibus alios regentes. Tex. in. c. duo ſunt genera. xij. q. i. Et regum officiuꝫ eſt proprium facere iudicium atq; iuſticiam: ⁊ liberare de manu calumniantis vi oppreſſos. xxiij. q. v. c. regum. Et reges dicti ſunt de iure gentium. Bal. in tracta. de ſciſmaticis. x. colum. ver. Et eſt notandum: ꝙ duplex eſt concordia. et in repetitione. l. j. C. de mancipatio. libero. vbi dicit. Nouiſſimo iure gentiū quo omnes gentes vtuntur introductum eſt iuriſdictiones tranſmitti. vt videmus in filijs regum / Comitum / et baronum: nam omnia licita facit vetuſtas. et Bal. allegat tex. ad hoc in. l. finali. ff. de aqua pluuie arcen. et. l. hoc iure. §. ductus aque. ff. de aqua quotidi. et eſtiua. et Bart. ibi tangit: quia qui originem habere non poteſt: ſatis eſt vt ſit in his que homini poteſtates etates exceſſerunt. ff. de probatio. l. ſi arbitri. Et veritas ipſarum rerum introducit: quia impoſſibile eſt viuere ſine magiſtratibus et ſine iuſticia in. l. ij. ff. de iuſti. et iu. §. poſt originem. et in auct. vt offices obedi. iudi. prouincia. in princip. Paris etiam de puteo. in tracta. de ſindica. ſcribendo de regum exceſſibus: tenet ꝙ Reges dicti ſunt de iure gentium. et notatur in. l. j. ff. de iuriſdi. omni. iudi. et in. l. ij. de origine. iu. §. penult. ꝙ origo regum fuit de iure gentium. et in. l. ex hoc iure. ff. de iuſti. et iur. Sed quia circa iuriſdictioneꝫ multa ſunt addita: ideo dicitur de iure ciuili. vt in. l. ius ciuile. ff. de iuſtitia et iur. ſm Bar. in extrauaganti qui ſint rebelles.

et obligationibus ei datur proſecutio rei
obligate ſecundum iuſtitie debitum: cui
primo noſcitur obligata. vt in. l. ſi fundū.
C. qui potio. in pigno. habea. et tamē ex
cauſa in pluribus caſibus lex inanimata
priori creditori iuſtitiam tollit: et dat eã
ſecūdo. vt notat Bi. de regu. iur. in regu
la qui prior. lib. vj. Item maior eſt pote-
ſtas principis quam populi etiam roma
ni. vt in. l. Barbarius philippus. ff. de of
ficio preto. Itē nulla comparatio eſt po
teſtatis iudiciarie ad regiam poteſtatem
a qua poteſtates reliqué progrediuntur.
ſed iudex accipit iuſto precio rem priuati
eo inuito in caſibus. vt. ff. quemadmodū
ſerui. amit. l. ſi. locus. §. fina. multo forti⁹
rex poteſt auferre bona ſubditorum pro
quibus ſoluturum ſe precium debitū pol
licetur: ne alias ipſius maieſtas et digni-
tas inutilari ſeu minui videantur: cum ſit
caput reipublice: et omnium ſubditorū.
vt dicit Lucas de pena. de conſulib. l. in.
lib. xii. Et ſic ſucceſſio in regnis et princi-
patib⁹ omni iure primogenito defertur.
et tamen ex cauſa hec prerogatiua ſibi tol
litur ꝛ defertur ſecundo genito. Sed rex
non poteſt priuare filium regno: quando
regnum defertur per ſucceſſionem nec cō
ſanguineos. tenēt docto. in. c. fina. de ſup
plen. negli. prelato. Sed quando primo
genitus eſt inſufficiens: rex pater poteſt
dare regnū ſecundo genito. Bal. in auct.
hoc amplius. ij. colu. in ver. quero an filij
regis. et vide Oldra. in cōſilio. xciiii. qđ
incipit eleganter. vbi dicit: ꝙ pater Rex
poteſt ex cauſa filium primogenitum pri
uare a ſucceſſione regni. Et ſic pater in ſa
cra ſcriptura geneſ. xlix. vbi ad litterã di
citur. ꝙ Ruben fuit primogenitus iſrael
ſed cum violaſſet thorum patris ſui: data
ſunt primogenita eius per patrem filiis
Ioſeph: et non eſt reputatus ei in primo
genitum. Et etiam habetur. iii. Regum.
.c. j. ꝙ Dauid rex pretulit in regnum ſalo
monem filium ſuū minorem adonie filio
ſuo maiori ipſo Salomone. Facit ad hoc
tex. in. c. licet. de voto. vbi patꝫ ꝙ per im
poſitionem onerum a patre et eorum nō
impletionem per filium primogenitum:
idem primogenitus iure primogeniture
priuabitur. Et dico ꝙ filius regis graua
tus a patre ad recuperandum terrã ſan-
ctam debet perſonaliter ire non mittere.
ita Bal. in. l. vna. §. ne autem. C. de cadu
ci. tollen. per tex. in dicto. c. licet. de voto
Item eſt notandū ꝙ proprium eſt regis
donare. Innocen. in. c. finali. de ſupplen.
negligenti. prelatorum. et donans caſtel-
lum videtur donare iuriſdictionem quã
habet in eo. Bal. in. l. munimenta. C. de
legi. Sed non poteſt cōcedere regalia in
preiudicium ſucceſſoris: quia non poteſt
iura regni ſubuertere vel minuere. Bar.
in. l. ꝓhibere. §. plane. ff. quod vi aut clã.
Cinus in. l. digna vox. C. de legi. Bal.
in. l. penulti. C. de bonis que liberis. ſed
alienare moderate dum tamen non leda-
tur dignitas regia. Innocen. in. c. intelle
cto. de iure iurando. Bal. in margari. in
verbo. Rex. et Oldra. in conſi. xciiii. qđ
incipit eleganter dicit. Rex nō poteſt im
moderate donare vt ledatur regnum. et
vi. Bar. in. l. ſi finita. §. j. ff. de damno in-
fec. et Andreas de iſern. in. iii. cōſtitutio.
Neapolitañ. dicit: ꝙ nullus ſine volunta
te regis debꝫ tenere aut alienare bona cō
mittentium crimē leſe maieſtatis: et quia
ſuperius dictum eſt: ꝙ rex non poteſt re-
galia concedere: in preiudicium ſucceſſo-
ris. dicit ipſe Andreas ꝙ regalia nomen
eſt generale fiſcalia ꝛ patrimonialia com-
prehendens. que omnia dicuntur regis
et ſunt. vt. C. de quadriena preſcrip. l. fi.
et in. l. apud iulia. §. vlt. ff. de legi. et quia
oportet ſcire que veniant appellatione re
galium. vi. tex. in. c. i. que ſunt regalia. in
vſib. feudo. Et vi. Archidiaco. et Ioan.
and. i. c. generali. đ electio. lib. vj. et bene

poteſt rex alienare quando alienatio non
eſſet in graue preiudicium regni et digni
tatis regalis. vt notatur in.c. intellecto.
de iure iuran. ſed ſi eſt graue preiudicium
non poteſt alienare. Et rex quando coro-
natur debet iurare non alienare bona re-
gni. ex quo infertur ꝙ rex non eſt verus
dominus regni: ſed adminiſtrator. notat
abb. in.c. intellecto. de iure iuran. hinc eſt
ꝙ gloſ. notabilis in.c. Moyſes. viij.q.i.
arguit per illum tex. regem eligendū eſſe
per electionem ſicut imperatorem. xciij.
diſtinc.c. legimus. licet glo. arguat cōtra
rium. vij.q.j.c. denique. et. xxxiiij.q.j.c. fin.
de conſuetudi. ſeruatur hoc vltimū in to-
ta chriſtianitate. ita abb. in dicto.c. intel-
lecto. et ita ꝓbatur in dicto.c. licet. de vo
to. Cardina. etiam in dicto.c. intellecto.
de iureiuran. dicit. ꝙ reges non poſſunt
facere alienationes in preiudiciuꝫ regni.
et Antonius de Butrio in dicto.c. dicit
principem in dignitate nihil poſſe aliena
re in preiudiciuꝫ regni vel dignitatis aut
honoris. Et notatur etiam ex illo tex. ꝙ
quilibet Rex in coronatione preſtat iura
mentum de non alienandis iuribus aut
rebus regni. Et nota ꝙ ſi alienauit et iu-
rat iuramentum non eſt obligatorium. et
in tali caſu poteſt venire contra alienatio
nem ſuam et reuocare ſicut poteſt ſucceſ-
ſor ſuus. vi. ſpecula. in titu. de inſtrumen
torum editio. §. nunc autem. et vi. etiam
abba. in.c. intellecto. de iure iuran. et vi.
ſpecu. in particula de īpugnatio. priuile.
in fine. et dicit Anto. in.c. iaꝫ allegato. ꝙ
poteſt donare rex dūmodo non ſit in pre
iudicium regni et contra honorem: quia
tunc non preiudicat nec regnum dirimit
Rex etiam teſtando non poteſt priuare
filium aut fratrem regno: quod hodie de
fertur per ſucceſſioneꝫ. ita Innocen. in.c.
grandi. de ſupple. negli. prelatorū. et bal.
in margarita. in verbō. Rex. ver.i. Et rex
auctoritate Regia poteſt donare filijs et
non emancipatis. Bal. in.c. Item ſacra
menta. in. vi. colu. de pace ⁊ iura. firman.
Iaſo. in preludijs feudo. in. xvij. colun. ⁊
in.l. fratrem a fratre. in penul. colu. et ale-
xan. in.l. quāquam. C. de teſtamen. mili.
dicit ꝙ rex poteſt donare filio in poteſta-
te ob auctoritateꝫ regis. ſed ſi vult ꝙ do
natio ſua valeat: exprimere debet ſe face-
re regia auctoritate. Et omnino vide ibi
Alexan. Et rex poteſt cum proprio filio
diſpenſare. Abbas in.c. per tuas. qui filij
ſint legiti. Et de hoc dicemus ad finem.
Item rex poteſt filium ſuum conſtituere
regeꝫ quoad nomen: non quoad regimē.
ita Andre. de iſer. in titu. quibus modis
feud. amittatur. et Bald. in preludi. feu-
do. xiiij. colu. Sed non poteſt alienare ca
ſtellum vel ciuitatem inuitis hominibus
ciuitatis vel caſtelli. Bald. in.c.j.§.i. ver.
Quero an dominus ſi de feudo fuerit cō
trouerſia. Hoſtien. in.c. dilecti. d maiori.
et obediē. et vi. Feli. in.c. ad audientiam.
de preſcript. vbi dicit. ꝙ inuitis ciuibus
non poteſt rex vnam ciuitatem vendere:
quia coruꝫ intereſt non mutare dominū.
allegat Inno. in.c. auditis. de preſcrip. ⁊
ibi etiam dicit Feli. ꝙ alienationes regū
non valent etiam iurate: ſi tendunt in ma
gnam diminutionem. allegat Bar. in di
cta.l. prohibere. §. ſi. ff. quod vi aut claꝫ.
ſecus ſi non tendunt in magnam diminu
tionem. per.c. abbate. de re iudica. in. vi.
vnde dixit Bal. in dicto.c. intellecto. qđ
iuriſdictiones ſupreme ſunt ſacrum ſacro
rum: ideo non ſunt in marſupio principis
nec poteſt vrbem habere venalem. et ibi
dicit Bal. Rex debet eſſe tutor regni: et
ſalutem reipublice tueri. Item debet eſſe
glorioſus: et ideo coronatur in ſignū glo
rie. et debet equum ab iniquo diſcernere.
Item debet capere conſilium pro repu-
blica: ſicut pater pro filijs ſuis. Item de-
bet habere omnes legis virtutes. Item
debet eſſe melior.l. ſcripta. vt. C. de his

quí ad eccle. conſu. l. j. Item eſt notandū
ꝙ rex poteſt cōcedere leges in regno ſuo.
Bar. in. l. j. in principio. ff. quod quiſqʒ iu
ris. Et in regno ſuo dicitur iṗerator. bal.
in. l. exemplo. C. de pꝛobationi. et oldra.
in conſilio. cd. dicit. ꝙ rex in regno ſuo aſ
ſimilatur imperatoꝛi. Bald. in. l. recepti
tia. C. de conſtitu. pecu. Andre. de Iſer.
in lectu. conſti. in conſtitutione. cum con
ſtitutiones. folio. iij. dicit. ꝙ quilibet rex
eſt monarcha in regno ſuo / etiam contra
legem poſitiuam. ſed non poteſt ſtatuere
ꝙ ego ſoluam quod alius debet: quia re
mea me inuito ſine mea culpa priuare nō
poteſt per ea que not. in. l. finali. in. glo. j.
C. ſi contra ius vel vtilita. publi. et vide
Ange. in conſi. cxxxix. et Alexan. in conſi
lio. lxvi. et Bar. in tracta. de regimine ci
uitatis dicit: ꝙ Rex debet eſſe bonus / fi
delis / chꝛiſtianus / iuſtus / nō pompoſus /
nec ſubditoꝝ grauatoꝛ / nō luxurioſus nō
auar⁹ / nō ſupb⁹. Alia aūt debʒ facere rex
q̄ ponunꝭ in. c. regū. xxiij. q. v. ſed ea q̄ ibi
ponunꝭ ad p̄dicta aptātur. Et qꝛ dixim⁹,
q̇d rex facere debeat: et qualis eſſe d̄beat.
Mō dicam⁹ q̇d a ſubditis exigere poſſit.
et dicit bar. ī dic. tracta. ꝙ pōt exigere ex
penſas maieſtati regie cōgruētes. et alle
gat. c. j. que ſint regalia in vſib⁹ feud. vbi
dicit. ꝙ ad regeʒ ꝑtinēt oīa tributa vecti
galia ⁊ cenſus publici: q̄ ibi ſpecialiter no
minanꝭ. addit etiā bar. ꝙ ad regē etiā per
tinet ex cauſa neceſſaria īponere collectas
vt dicit in dic. c. j. Et de iure digeſtoꝝ ꝓ
baꝭ: ꝙ reges habēt oēm poteſtateʒ. vt. ff.
de orig. iur. l. l. ij. §. initio. Et etiā ſi rex nō
recognoſcit ſuperiorē pōt cōcedere peda
gia: qꝛ īperatoꝛ pōt cuʒ īperatori data ſit
ptās a pplo. tenet Hoſtiē. in ſuma. ex. §.
quibus cauſis argumē. l. ij. §. deinde. ff. de
orig. iur. Et ibi dicit exactiōes pedagio
ruʒ ⁊ ſalinarioꝝ ac quidagioꝝ reꝓbate
ſunt: niſi ab īperatore vel rege ſint cōceſſe
vel alias ex lōgiſſima cōſuetudine cui⁹ nō
ſtet memoria. et de hoc omnino vi. hoſti.

Nota etiā ꝙ reges poſſunt legitimare in
tēporalib⁹: et papa in ſpūalib⁹. Petr⁹ de
be. per. in. l. j. de in. aur. annu. et an tutella
regia finiaꝭ. xiiij. anno. ⁊ an poſſit āte. xxv
ānos adminiſtrari. vi. Oldra. in conſi. liij.
vbi dicit. ꝙ minores nō debēt admitti ad
rē publicā adminiſtrādā ante xxv. annos
Nam cōſtat ꝙ fragile eſt ⁊ infirmū huius
etatis conſiliū multis captionibus ⁊ mul
toꝝ inſidijs expoſitis. Preſumptio eīn
violenta eſt cōtra iuuenes. et Salomō li
cet tria ſibi difficilia eſſe dicat: fateꝭ tamē
ſe tertiū ignorare. ſ. viam viri. in adoleſcē
tia. vt prouer. iii. et merito qꝛ dicit ꝓuer.
xxij. Stultitia collegiata eſt in coꝛde pue
ri. et dn̄s cōminas peruerſis regionibus
ait Eſa. c. iiij. Dabo pueros principes eo
rū. Et ſapiens ille cōpatiens terre ait. ec
cleſi. x. Ue terre cuius rex puer eſt: ⁊ prin
cipes eius mane comedūt. nec eſt eadeʒ
ratio in rege que in alijs priuatis cuʒ offi
ciū ſuum ſit iuſtitiā exercere. vt in. c. regū.
xxij. q. v. ⁊ vi. ibi. oldra. et d̄ rege pupillo
vi. bal. in. l. fi. C. d̄ teſta. muli. et rex nō pōt
regnū ſubijcere ſeruituti. Oldra. in conſi.
xxiiij. et reges ſubiecti eccl'ie romane de
bēt eccl'iaʒ tueri. vt in. c. de forma. xxij. q.
v. et car. ī cle. j. de iu. iur. et rex pōt priua
ri regno ꝑ papā ex cauſa vel per aliū ſupe
riorē. vt in. c. licʒ d̄uoto. et vi. Inno. in. c.
fi. d̄ ſupplē. neg. pre. Et rex francoꝝ ac hi
ſpaniaꝝ: qꝛ nō recognoſcū ſuperioreʒ pñt
filios ꝓpꝛios legitimare. vi. Iaſ. in. l. gal
lus. §. et q̇d ſi tātū. de libe. ⁊ poſthu. Sed
nota ꝙ exēpti ab īperatore ſubſūt pape.
ita Feli. ī. c. nouit. de iudic. et rex frācie d̄
facto nō recognoſcit. vi. d̄ hoc in. j. regl'a.
¶ Sʒ licet reges habeāt de iure maximā
auctoritatē vt dictū eſt: non tñ pñt remit
tere penas homicidijs in p̄iudiciū reip. ⁊
cōſanguineoꝝ occiſi. quoꝝ punitio eis
eſſet ꝯſolatio. vt. ff. de pe. l. capitaliū. §. fi.
et de alijs exceſſib⁹ regū ⁊ pñci. vi. pari. d̄
pu. ī trac. de ſindi. vbi ip̄e ſcribit d̄ exceſſi.
reg. ⁊ prin. et hec ſufficiāt ad oꝛnamētuʒ
iſti⁹ regule.

Regula quarta. De Iure fiſci.

Eſt notanduꝫ ꝙ ius
ſumitur multis mo-
is. Primo modo/
ius dicitur ars boni
et equi.ff.de iuſti. et
iu.l.j. Secūdo mo
do ſumitur pro rigo
re iuris.vt.C.de legib.l.j.Tertio modo
ſumitur pro vinculo. vt in.l. obliga.ſub-
ſtantia.ff.de actio.et obliga.Quarto mo
do ſumitur pro naturali ꝓprietate. vt in
.l.ſi vnus.§.ꝙ in ſpecie.ff.de pact.Quin
to modo ponitur pro loco vbi ius vel iu-
ſticia redditur/aut iudiciuꝫ exercetur. vt
.ff.de iuſti.et iure.l.ius pluribus.§.alia.
Alio modo accipitur ius pro ſpecie totiꝰ
iuris.vt ius naturale:ius gentium:ius ci
uile:ius pretoriuꝫ:et huiuſmodi.vt inſti.
de iu.natu.in principio.et.§.j.et.ij. Et vi
de ꝙ de fiſco legitur ⁊ notatur in.c.maio
res.xvj.q.vij.in fine. Et fiſcus proprie di
citur ſaccus Ceſaris/vel regis. ita Bar.
in rubri.de iu.fiſ.lib.x.Bal. etiaꝫ in rub.
de priui.fiſ.dicit:ꝙ fiſcus idem eſt quod
ſaccus Ceſaris/vel regis. Et etiaꝫ domi
nus habebat ſaccum publicuꝫ quando lo
culos habebat a fidelibus oblata/conſer-
uans neceſſitatibus ⁊ alijs indigentibus
tribuebat.vt in.c. habebat dominus. xij.
q.j.Et Ioan.c.xiij. Et ipſi loculi Iude
erant cōmiſſi:et patiebatur dñs iude tra-
ditori/et furi:oſtendens in ipſo patientiā
ſuaꝫ.Et ideo tex.in.c.multi.iiij.q.j.dicit.
Multi tollerant vt Iudas.Et forte hac
ratione fiſcus dicitur ſanctiſſimus.vt.C.
de quadrie.preſcrip.l.omnes.Itē fiſcus
dicitur ipſuꝫ cōmune/ non recognoſcens
ſuperioreꝫ.Bar.in.l.item veniunt.§.ait
ſenatus.ff.de peti.heredi. Et ſic nō habꝫ
vllus populꝰ fiſcū:niſi qui nō recognoſcit
ſuperiorem.Bal.in.l.j.vlti.colum.C.de
hered.iſti.et in.l.j.in fine.C.de heredita.
vel actio.vendi. et ſic fiſcalis burſa hodie
non dicit̄ niſi principis.ſed dñi terrarum
qui ex priuillegio principis/ vel cōtractu
habent iura fiſcalia:poſſunt iuſte capere/
⁊ ſua burſa dicitur fiſcalis/licet īproprie.
ita Bal.in.l.j.C. de heredita. vel actio.
vendi.in fine. Et fiſcus dicitur quaſi fixꝰ
vel firmus:qꝛ ſemper eſt ſoluendo.Bar.
in rubrica de iure fiſ.lib.x.et Bald.in.l.j.
in fi.iam allega.Et ꝙ fiſcus ſemper ſit ſol
uendo.Bar.bal.in.l.j.C.de fideiuſſo. et
fiſcus in penis dicitur habere cauſam lu-
cratiuam non onerofam.Bar.in.l.j.ff.ſo
lu.matri.⁊ in.l.medius.§.duobus.vnde
fiſcus non venit in tributum cum credito
ribus delinquētis ad eius bona.per tex.
in.l.fin.§.licentia.C.de iu.delibe.⁊ glo.
in.l.reſcriptum.ff.de pact.Et fiſcus dicit̄
creditor poſt confiſcationem bonorum.
Bal.in.l.alia.C.de his quibꝰ vt indig.
et etiam vide Bal.in.l.aduerſus.in pma
colū.C.de fur.et vide Bar.in.l.j.vltima
colum.ff.ſi certum peta. vide.l.ſi qua pe-
na.ff.de verbo.ſigni.et vide.l. eius.ff.de
iu.fiſ.et dicit Bald.in dic.l.aduerſus.ꝙ
quilibꝫ poteſt denūciare:qꝛ ius fiſcale eſt
ius publicū.quod nota.Et fiſcalia dicun
tur pene maleficioꝝ. Item bona vacātia
vt.C.de bon.vacan.l.j.lib.x. Turpia lu-
cra:bona contrahentiū: inceſtas nuptias
bona confiſcata: redditus plauſtroꝝ ⁊ na
uigioruꝫ/ac collecte.Bal.in.c.i.que ſunt
rega.in vſi.feudoꝝ. Item eſt notandū ꝙ
doctores ponūt priuillegia fiſci in.l.j.C.
de heredi.vel actio.vendi. et Petrus in
.l.j.de priui.fiſ.dicit ꝙ vtit̄ iure minoris:
vt.C.de iure rei publi.l.iij.lib.xi.cuiꝰ ver
ba ſūt hec. vt pupillā extra ordinē iuua
re moris eſt.et bal.in.l.j.C.de priui.fiſci.
dicit. Nota ꝙ fiſcus habꝫ quedā iura que
appellant̄ regalia:ſicut ſūt flumia nauiga
bilia que ptinēt ad ſtatū regis. Itē tribu

ta ad fiſcum etiam proprie non dicuntur
pertinere niſi ea que iburſantur ei: vt ſunt
bona que auferuntur indignis ex ꝓprio
delicto. vt not. in. l. hereditas. C. de his
quib. vt idig. vbi bal. dicit, ſequit videre
de indignis: et dicit. Quidã ſunt indigni
eo ꝙ habent contra ſe voluntatẽ legis/et
non teſtatoris: quidaȝ vero eo ꝙ habent
voluntatẽ teſtatoris principaliter: ſecun-
dario voluntatẽ legis. Quidaȝ autẽ ſunt
indigni qui non habent voluntateȝ legis
neqȝ teſtatoris. De primis q̃ habent con-
tra ſe voluntatẽ legis non teſtatoris: dic/
ꝙ aut voluntas legis eſt acquiſitionis im-
peditiua aut tranſlatiua. Primo caſu nõ
vocatur fiſcus niſi in caſibus expreſſis in
iure. vt. C. de ſecũd. nup. l. j. et de natu. li-
be. l. j. et de inceſt. nup. l. ſi quis inceſt. Se-
cundo caſu vocatur fiſcus vt. l. j. cũ ſimili-
bus. C. de his quib. vt indig. et ibi dicit
Bal. Nota ꝙ ille qui eſt indignus ſemꝑ
eſt malefidei poſſeſſor. Et fiſcus cõtra he-
redẽ indignũ agit petitionẽ hereditatis.
vnde nõ eſt neceſſaria ſentẽtia ad cõfiſcã-
dum: cũ recta via fiſcus poſſit hereditatẽ
adire. facit tex. in. l. recuſare. §. ſi fiſco. ff.
ad trebellianũ. ⁊. ff. ſi quis alio teſtari pro-
hibuerit. l. ij. §. ſi fidei. et. ff. ad ſilenianũ. l.
propter veneni. §. neptis. et. ff. de vulga.
et pupi. ſubſti. l. ex facto. §. fi. ⁊. ff. de peti.
here. l. ſed et ſi lege. §. ait ſenatus. et gloſ.
in. l. nouatio. ff. de nouationib⁹. Et ſi indi-
gnus non vult adire: q2 fiſco eſt ius queſi-
tũ/vt dictũ eſt: non curat fiſcus quid fa-
ciat indignus: q2 aperta eſt via fiſco adeũ-
di. vt. ff. de contra tab. l. ſi poſt morteȝ. in
fi. ⁊ facit tex. in. l. eius qui. §. fina. ff. de iu.
fiſ. et etiã dicit bal. in di. l. hereditas. pro-
cedendo in iſta materia. De ſecundis qui
habent contra ſe principaliter voluntatẽ
teſtatoris. diſtigue ſcdm̃ Nicolaũ de ma-
ta. q2 aut queritur de adẽptione heredita-
tis: aut de adẽptione alteri⁹ relicti. Pri-
mo caſu aut fit ademptio in eadẽ volũta-
te in qua ſcriptus eſt ante perfectioneȝ il-
lius voluntatis/aut poſtea. Primo caſu
ꝓ non data habetur hereditas: et ipſo iu-
re non competeret heredi ſcripto: ſed ꝓ nõ
ſcripto haberet. vt eſt tex. in. l. j. §. et ſi he-
reditas. ff. de his qui in teſta. delen. et in
. l. ſi ita ſcriptus. de lega. j. Et eſt ratio: q2
nunqȝ videtur fuiſſe ſcriptus. is qui non
pfecta voluntate fuit ſcriptus; et ante vo-
luntatẽ fuit deletus vel reuocat⁹. vt in. l.
penul. §. fi. C. de his quib. vt indig. et in
. l. ſi is qui. ff. de teſta. et in. l. ſi ita ſcript⁹.
primo ⁊ ſcdo reſpõſo. ff. de hered. inſti. de
alijs. vt. bal. in di. l. hereditas. ſed circa fi-
nẽ dicit verba notãd: videlȝ. Quidã ſunt
indigni in iſta ratione: odij eoꝝ ⁊ alterius
fauoris: ⁊ tũc qđ eis aufertur nõ applica-
tur fiſco: ſed ei aſſignat cui lex fauere vo-
luit. vt. C. de lega. l. penul. Sunt quidaȝ
alij indigni omnino iure ſuccedẽdi: et per
iſtos non aperit via fiſco; ſed alijs ſucceſ-
ſoribus. ff. ad tertulli. l. ij. §. videndũ. naȝ
cũ in perſona eorũ ipſo iure non cadat he-
reditas: q2 nec re/nec nomine ſuccedunt:
nihilominus ab eis põt extorqueri ꝑ fiſcũ:
q2 regula que dicit qđ aufert indigno/ap-
plicatur fiſco. vt in. l. papinian⁹. §. memi-
niſſe. ff. de in officio teſta: fundat in ratio-
ne que dicit ꝙ turpia lucra ſunt extorquẽ-
da ab heredibus: ſed vbi nõ lucratur/ibi
nihil extorqueri poteſt. et dicit etiam ibi
bal. ꝙ occidens teſtatorẽ licet ſit indign⁹
ꝙ exercet actiones hereditarias: quod in-
tellige interim antea qȝ fiſcus auferat. ſe-
cundum Nicolaum de mata. vt not. in. l.
his conſequenter. §. j. ff. fami. hercĩ. idem
eſt ſi defunctum legitime occiderit. vt in
. l. cum ratio. in fine. ff. de bonis dãnato. ⁊
Bar. in dicta. l. cum ratio. dicit ꝙ ſi ſunt
duo fratres et vnus occidat patrem: qđ
portio ſua non confiſcatur: ſed applicatur
fratri. et Bald. in. d. l. hereditas. dicit ꝙ
male loquitur Bar. et contra caſuȝ dicte
legis. vt. ibi. et nota ꝙ Bal. in. l. eaȝ quã.

C.de ſid.comi.dicit: q quidam ſunt indi
gni priuatiue: et tunc venit fiſcus. quidā
contrarie: quia iura non permittunt cape
re/ſicut ſunt homines paſſiue inteſtabiles:
et tunc non venit fiſcus. vt in.l.j. de ſecch.
nup.cum ſimili. Et bannitus in ere et in
perſona habetur pro non ſcripto. vt. bal.
in dicta.l.eam quam. Et ſic ſuccedit fiſc⁹
et non venientes ab inteſtato. Et quia ſu
perius eſt dictum q Bald: et docto. po/
nūt multa priuillegia fiſci.in.l.j.C.de he/
redita. vel actio. vendi. Specula. etiaʒ in
titu.de reo.iiij.§.item fiſcus. dicit q ſi fiſ/
cus concurrat cū aliis vendicantibus he
reditatez alicuius: ius fiſci prius exautie
tur/ ac aliorum vendicantium/ et credito
rum actiones differrentur. vt.ff. de iure
fiſ.l.apud iulianuʒ.et facit etiam tex.in.l.
ſi heres.ff.ſi cui pluſq̄ per.l.falci. Et hec
exceptio que dilatoria eſt fauore fiſci vi/
detur quaſi de iure cōmuni competere.
vt.ff.de interro.actio.l.iiij. Et etiam fiſci
ſpecialia vel priuillegia. vide ſpecul.in ti/
tulo de diſputa.et allega.§.iiij.ver.vel il/
lud ſpeciale eſt in fiſco et ſimile argumen.
.ff.ad muni.l.ſimile. Item fiſcus non re/
tinet bona niſi fuerint publicata. ſpecu.in
tertia parte.in titu.de obliga.et ſolu.ver.
illud autem queritur. vbi mouet queſtio
nem. Debebaʒ tibi decem/ curia compu
lit me ſibi ſoluere: nunquid ſuʒ tutus hac
exceptione. ille facit diſtinctionem: et di/
cit in vno membro: ſi bona fuerunt publi
cata propter delictum/liberatur debitor.
Fiſcus enim non retinet bona niſi fuerint
publicata.tex.in.l. penulti. C. de ſenten.
paſſ.et reſti.et facit.ff.pro ſocio.l.actione
.§.renunciare. Et eſt notandum q fiſcus
habet bona debitoris tacite obligata. vt
in.l.i.de iu.fiſ.lib.x.ex contractu/ vel qua
ſi ſecundum Bar.ibi.et Iaſo.in.l. reſcri/
ptum. ff. de pact. dicit q iura loquentia
in priuato: habent etiam locuʒ in fiſco: ni
ſi aliud i eo ſpecialiter ſtatuat.l.itē veniūt

.§.in priuatoꝝ.et ibi glo.ff.de pe.here.et
glo:in.l.j.C.codē.ⁱ dicit q ex delictis fiſ
cus habet hypotecaʒ: ſed q nō preferitur
aliis creditoribꝰ: qꝛ fiſcus tractat d̄ lucro
et creditores de dāno euitādo. et Alex.
ibi in.d.l.reſcriptū dicit. an pro penis pe
cuniariis ex delicto applicādis: fiſco bona
delinquētis ſint tacite obligata ⁊ hypote
cata. glo.et docto. variāt hic.et in.l.auſer
tur.§.fiſcus.de iure fiſ.ff.et in.l.j.C.d̄ pe.
fiſ.debi.lib.x. et magis cōmunis opi. eſt
ante inchoatū iudiciū criminale nō eſſe hy
potecata: qꝛ alꝰ ſequeret q alienatio bo/
norū facta per delinquētē poſt delictū/nō
valeret cū effectu.⁊c.ſʒ eſt dubiuʒ an poſt
iudiciū inchoatū habeat fiſcꝰ hypotecata
bona: Bar.poſt antiquos in.l.poſt cōtra
ctū.ff.d̄ dona.tenet q nō ante ſententiā: qꝛ
ante ſententiā nullū ius habʒ. vt in.l.eius
q̄ delatorē.ff.de iu.fiſ: ⁊ ibi allegat Alex.
alia iura. et dicit poſt ſententiā ſic: qꝛ per
ſententiā quaſi cōtrahit.l.iij.§.idē ſcribit.
.ff.de pe. Et pro cōtractu ⁊ quaſi ꝯtractu
fiſcꝰ habet hypotecā. Bal.etiā tenet iſtā
opi.in.d.l.reſcriptū.ſed Ange. in dic.l.ſi
quis poſt hāc.et in.d.l.reſcriptū.tenet cō
trariū. dicēdo q a tēpore litis cōteſta.ſint
hypotecata: qꝛ per litis ꝯteſtationē quaſi
cōtrahit.et Paulꝰ ⁊ Fulgē.tenēt iſtā opi.
in.d.l.reſcriptū. ſed p̄cedēs opinio eſt ve
rior.et de mēte bal.in.l.i.C. de heredita.
vel actio.vendi. Eſt notādū q reges ho/
die habēt duo pr̄imonia. vnū regale/aliud
fiſcale. puta introitus ⁊ exitus camere fiſ
calis. vñ eſt cōſiderādū q iura camere fiſ
calis cōſiſtūt ex his cauſis ex quibꝰ aliqd
ꝯfiſcat ipſo facto ciuiliter vel criminaliter
vel per ſententiam aliquid cōfiſcatur. vt
.ff.de iure fiſci.l.i.et.l. Imperator. et pa/
trimonium Regale hodie dicitur introi/
tus ordinariꝰ.et de introitibꝰ ordinariis
hodie gaudent publicani ⁊ exactores tri
butorum. Et de introitibus fiſcalibꝰ gau
dent aduocati ⁊ procuratores fiſci.⁊ etiā

omnes qui regiam poteſtatem exercent
ſub colore iuſticie. Et ſic hodie burſa fiſci
q₃ caret defenſoribus/magno dolore gra
uatur: et burſe publicanorum et guberna
torum/ maximo pondere grauantur. Et
dico ꝙ proprie loquēdo/fiſcus hodie di-
citur Imperialis ſeu regalis camera. nō
dico patrimonium Regis. vt. C. de qua
drie. preſcrip. l. bene a zenone. Ita gloſ. in
rubrica de iure fiſci. libro. x. et fiſcus dici-
tur vltor delictorum. tex. in. l. ij. ꝛ ibi bal.
C. ſi ſer. expor. veni. Et qui non edit fiſco
acta criminalia / preſumitur ſubtraxiſſe.
Bar. in. l. ij. C. de eden. et in. l. j. C. de he
redi. vel actioni. vendi. et etiam qui non
edit inſtrumentum. Bal. in dicta. l. j. per
. l. ij. ff. de iur. fiſci. vbi ad hoc eſt tex. ex-
preſſus. Et vt bona fiſci reperiantur: fieri
debet acerrima indagatio / etiam per tor
menta. Bal. in. l. j. C. de heredita. vel a-
ctio. vēdita. Sed vtilitas publica vel cō
munis prefertur fiſco. tex. in. l. j. §. cu₃ au
tem. et ibi Bal. C. de cadu. tollen. Et li-
cet fiſcus habeat proprios notarios. vt
per bal. ī dicta. l. j. C. de. heredi. vel actio.
vendi. officialis fiſci nō poteſt fiſco ſtipu-
lari. Bal. in. l. j. C. per quas pſonas nob.
ius acqui. Et confeſſio publici officialis
nocet fiſco. Bal. poſt gloſ. in. l. in contra-
ctibus. §. ſed quando. C. de nō nu. pecu.
Et eſt notandum/ ꝙ fiſcus habetur loco
heredis. ſed non per omnia. Bart. poſt
glo. in. l. inter eos. §. fina. ff. de fideiuſſo.
et Bal. in. l. penulti. §. j. C. ad trebelle. et
in. l. iij. C. ad. l. falci. et ſpecula. in titu. de
ceſſione actionis. in. §. j. verſi. quid ſi bona
alicuius: dicit ꝙ ſi bona propter aliquod
maleficiū ſunt confiſcata: et in bonis erāt
actiones/puta erant creditores: nūquid
he actiones tranſeunt ipſo iure in fiſcum.
an vero eſt neceſſaria ceſſio. dicit. ipſo iu-
re competunt fiſco: quia fiſcus loco here
dis habet. vt not. C. ad. l. iuli. de vi pub.
. l. tutores. et vi. ibi omnino ſpecula. ꝛ ad

de Frāciſcū de aretio. in. l. ſi fideiuſſor. ff.
de fideiuſſo. et vide Bal. in. l. ſi maritus.
. ff. de fundo. Et fiſco non queritur poſſeſ-
ſio niſi apprehendat: licet habeat proprie
tatem bonorum vacantium. not in. l. fina
li. de bo. vacan. libro. x. et vide Bald. in
. c. primo. quid ſit iueſtitu. in vſib. feudo.
Et fiſcus poteſt habere procuratorem ſi-
cut eccl'ia et Imperator. bal. in. l. j. C. qui
admitti. Sed non eſt melioris conditio
nis ꝗ₃ priuatus quo ad beneficiu₃ diſcuſ-
ſionis. Bal. in. l. eorum. C. de ſenten. Et
preſumitur poſterior aliis creditoribus:
Bar. in. l. non puto. ff. de iure fiſ. Et fiſc⁹
agit vt ſententia cōtra ſe lata retractetur/
ob inſtrumenta de nouo reperta infra tri
enniu₃. tex. in. l. j. et ibi glo. et Bar. C. de
ſententia aduerſus fiſ. lata. Et non poteſt
ſine cauſa auferre bona ſubditorum. not.
Bar. in rub. ff. de veſtiga. Et fiſcus pre-
fertur cuilibet creditori in re de qua non
ſunt ſolute dacie vel collecte. et d̄ hoc vi.
bal. in. l. j. in princi. C. ſi ꝓpter pub. pēſio.
Et fiſcus agens hipothecaria ad rem cō
tra poſſeſſorē non tenetur ꝓbare rē fuiſſe
prius ſibi hypothecatā ꝗ₃ poſſeſſori alie-
nata: ſed ipſe poſſeſſor debet ꝓbare fuiſſe
ſibi prius obligatā vel donata₃ ꝗ₃ fiſco. et
hoc fauore fiſci. caſus eſt ſingularis ſcd̄m
bar. in. l. j. C. de iu. fiſ. lib. x. et in. l. et que.
§. qd̄ dicitur. ff. de pigno. Et fiſcus habet
hypotecā in bonis omnib⁹ alteri non hy
potecatis / ꝓ collectis nō ſolutis ob vnā
rē. glo. et doct. in. l. j. C. ſi ꝓpter publi. pē
ſio. vēditio fuerit. Ite₃ eſt notandū ꝙ fiſ
cus eſt priuillegiatus circa inſtrumento-
rū editionē. puta in principio cauſe. peto
mihi edi inſtrumentū productū vt videā
an ſit verū vel falſum: facienda eſt editio:
tamen ſine die et conſule vt quida₃ dicūt
niſi cū nomine fiſci agitur. vt. ff. de iu. fiſ.
. l. nec quiſ₃. ſed et alia inſtrumenta/puta
littere ap̄l'ice/rationes et acta iudicii ꝛ ſi-
milia debent integre cū die ꝛ conſule edi.

Notat ſpecul. in titu. de inſtrumẽ. editio. §. vj. ver. verũtamen. et de inuentario fiſci formando. vi. ſpecu. in titu. de inſtru. editio. in particula. quibus modis inuenta impune. in fi. ⁊ refert ſe ad. l. ſi quis. C. de bon. proſcrip. et ibi Bal. tratat de donatione facta in fraudem fiſci. quem omnino vide. et ibi dicit: ꝙ fiſcus in delictis non habet tacitaꝫ hipothecã: ſed in actionibus ciuilib⁹ ex delictis bene poteſt ſubſtineri: ꝙ fiſcus habeat tacitam hipothecam. Et an fiſcus habeat ius in legitima pro filio delinquentis in vita patris. vi. Bart. in. l. ſi qua pena. ff. de his qui ſunt ſui vel alieni iuris. Et fiſcus qua actione agat: ad bona priuati ad ſe pertinẽtia: dic ꝙ contra heredem indignum agit pro tota hereditate petitione hereditatis et rei vendicatione pro ſingularib⁹ rebus. bar. in. l. facultas. C. de iu. fiſci. lib. x. et vi. additionem. tenet etiam Bal. in. l. iij. C. ad. l. falci. Et cognitio fiet ordinarie non ſummatim per tex. in dicta. l. j. quia dicit tex. cognitio ventiletur. Et quia ſuperius eſt dictum de inuentario fiſci formando debemus notare ꝙ lite pendentẽ non debꝫ fieri ſequeſtratio: ſed ſi reus aufugit bona debent ſcribi propter contumaciam. Et quedam eſt deſcriptio que idem eſt quod incorporatio in patrimonio fiſci. vt depingere arma fiſcalia in domibus: et iſtud ꝓhibetur lite pendente. et ita intellige glo. in dicta. l. j. Quedaꝫ eſt deſcriptio que fit a tabellione vt res non perdantur; vel ne ſubtrahantur: et iſta poteſt fieri lite pendẽte. vi. omnino docto. in dicta. l. j. Iteꝫ eſt notandum: ꝙ ſi fiſcus non petit ſibi applicari quod aufertur indigno remanet apõ indignuꝫ. ita Bal. in. l. j. C. ad. l. falcidiã. et fiſcus poteſt exigere a debitoribus banniti vel rebelli omnia debita. tex. in. l. paulo. §. fina. de legat. iij. et vi. ibi. Bar. et docto. et vi. tex. in. l. iij. C. quando fiſ. vel priuatus. Et etiam fiſcus poteſt in ſubſidiũ cõuenire debitorẽ debitoris quãdo ſuus debitor non eſt ſoluendo. Bart. in. l. j. C. ne fiſcus vel reſpubli. Et an fiſcus poſſit agere iterum contra debitores ſuos ſi ꝓcurator ſuus non eſt ſoluendo. vi. Cinuꝫ in. l. in cõtractib⁹. C. de nõ numerata pecunia. Et vide ea que notantur in. l. fiſco. C. de conue. fiſci debito. lib. x. Et fiſcus etiam poteſt agere contra poſſeſſoneꝫ rei prodatijs et tributis. vide glo. nota. in. l. apud iulianum. §. heres cogitur. de lega. j. et quod dominiuꝫ habet fiſcus in reb⁹ tributarijs. vi. Bal. et docto. in. l. de his. C. de epiſco. audien. Et cauſa fiſci eſt ſummaria. Bal. in. l. j. C. de heredi. vendi. et vi. tex. in. l. miſſi. C. de exactorib. tributo. lib. x. Et an fiſcus poſſit reuocare donationem ſui debitoris alteri factaꝫ. Ange. in auct. de triente et ſemiſſe. §. illud. colla. iiij. et doct. in. l. j. C. de iure fiſ. libro. x. Et an fiſco agenti ſi opponitur exceptio compenſationis debꝫ probari infra duos mẽſes. Bal. in. l. j. C. de heredi. vel actione vendi. per tex. in. l. aufertur. §. qui compẽſationem. ff. de iure fiſ. et fiſco applicatuꝫ debetur Ceſari cuius eſt fiſcus. Bald. in. l. j. §. cum autem. C. de cadu. tolle. Sed fiſcus intra quinquẽnium debet vendicare res que inciderunt in comiſſum ꝓpter gabellas vel collectas non ſolutas: ⁊ etiã bona confiſcata per ſtatutum. Bart. in. l. comiſſa. in fine. ff. de publica. Bald. in. l. fina. C. ſi prop. pub. pen. et vi. Bal. in. l. ij. C. de vecti. vbi tenet nõ teneri animaꝫ fraudantis ſi moriatur intra quinquẽniũ. ſed fiſcus eligit an conueniat emptorem vel venditorem rei pro collectis. vi. gloſ. in. l. imperator. in pricipio. ff. de publica. et qua actione agat fiſ. contra debitorem debitoris ſui. vi. Bar. in. l. non intelligit. §. multa. ff. de iure fiſ. et in. l. iij. C. quãdo fiſcus vel priua. Et fiſcus poteſt agere coram iudice ſuo. i. procuratore fiſci: ⁊ corã iudice debitoris. Bal. in. l. iij. C. quãdo

fiſ. vel priua. vbi eſt caſus quo fiſcus agit
contra debitorem debitoris: et ex cauſa
principali poteſt conuenire debitorez de/
bitoris purū/vel in diem etiam antē diē.
Caſus eſt ſingularis ſecundū Bar. in. l. j.
C. de condi. ex. l. precedente diſcuſſione:
vt ibi. et Alexan. in. l. pecuniam. ff. ſi cer.
peta. et facit fiſcus debitores ſuos carce/
ri. Bald. in. l. j. C. de heredita. vel actio.
vendi. Et fiſcus cogit conductorem ga/
bellarum qui nimis fuit lucratus ad recō
ducenduz. tex. in. l. cotē. §. qui maximos.
ff. de publica. et quod ſuperius dixi: ꝙ fi
ſcus poteſt conuenire debitorem debito/
ris/etiam ante diem propter neceſſitatez
publicam. vt dicit Alex. in dicta. l. pecu/
niam. intellige deducto inter vſurio me/
dij tēporis. tex. eſt nota. in. l. j. iuncta glo.
C. de condi. ex. l. Et an fiſcus preferatur
vxori in bonis mariti obligati fiſco ⁊ vxo
ri cauſa dotis. dic ꝙ in hipotheca parib⁹
paſſibus ambulant. ſed qui prior eſt in tē
pore prefertur in iure. tex. et ibi Bart. in
. l. quāuis. C. de priui. fiſ. et vi. Pari. de
puteo in tracta. de ſindi. in verbo. publi/
catio bonorum. Et eſt notādum ꝙ fiſcus
non ſuccedit in hereditate relicta ſpurio/
palam: ſecus in relicta clam accomodata
tacita fide de reſtituendo ſpurio. Bar. in
conſi. cxix. incipienti. dominus. et etiā di
citur ibi: ꝙ venientes ab inteſtato et non
fiſcus ſuccedunt/ſi indignus inſtitutus:
eſt indignus non culpa ſua. vt. C. de here
dibus inſtitu. l. ij. Et notatur in. l. aufert.
de iure fiſci. Item eſt notanduz ꝙ fiſcus
poteſt agere contra debitorem debitoris
in operis. tex. in. l. iij. C. quādo fiſ. vel pri
ua. et ibi docto. facta tamen prius diſcuſ/
ſione principalis. notat Bart. et Bal. in
. l. non prius. eo. titulo. quod eſt verum
etiaz ſi eſt creditor ex delicto. vt ibi plene
per Bal. Et quia ſuperius tetigi de iſto
punto ꝙ quando fiſcus vult cōuenire de
bitorez debitoris eſt neceſſaria diſcuſſio.

Modo dubitatur an quando fiſcus eſt
creditor ex delicto habeat priuillegiuz. l.
. iij. C. quando fiſ. vel priua. Et vltra ea
que ſuperius diximus addo ꝙ interduz
nomina debitorum ſunt confiſcata: ⁊ tūc
fiſcus agit vt quaſi heres: et non eſt neceſ
ſaria diſcuſſio. vt. ff. de noua. l. nouatio. et
in. l. paulo calimaco. de legi. iij. et per Ci/
num. in. l. ij. C. quod met. cauſa: et Bar.
in. l. creditor. ff. de ſolutio. Interdum eſt
alia condemnatio pecuniaria: ⁊ eſt condē
natio iam facta: tunc fiſcus habet priuille
gium dic. l. iij. niſi ratione precedentium
creditorum excludatur. vt iam diximus
per tex. in. l. reſcriptum. ff. de pac. Si au
tem non eſt lata ſententia: et tunc aut bo/
na delinquentis ſunt auocata: ⁊ dic. vt in
. l. vltima. ff. de requirē. reis aut non ſunt
auocata: et nihil iuris habet fiſcus cōtra
debitorem debitoris. vt. ff. de ſolutio. l.
reo criminis: et ſic hoc puntum remanet
planum. ſed vi. Bal. in. l. non prius. Et
eſt notandum ꝙ fiſcus prefertur credito
ribus non habentibus hipothecaz. vt eſt
tex. in. l. ſi cum pecuniam. de priuille. fiſ.
C. et ibi Bar. Et fiſcus poteſt reuocare
pecuniam alij creditori ſolutaz. tex. ⁊ bar.
in. l. pecuniam. C. de iure fiſ. et fiſcus po/
teſt cedere priuillegium ſuum. tex. et ibi
Bar. in. l. ſi inter. C. de priuil. fiſci. notat
etiam Bar. in. l. j. C. de priuille. dotis. et
per ea que ſuperius diximus: nunc addo
ꝙ fiſcus ſecūdus creditor prefertur prio
ri in bonis poſtea acquiſitis. Bar. in. l. li
cet. C. qui poti. in pig. habeā. et in. l. ſi is
qui. ff. de priuille. fiſ. Item eſt notandum
ꝙ fiſcus poteſt propter publicas neceſſi/
tates ante tempus exigere preciuz gabel
larum a cōductore. Bal. in. l. ij. C. de cō/
di. ex. l. Item eſt notanduz ꝙ fiſcus ſucce
dens in bonis confiſcatis cēſetur quodā
modo heres ⁊ heredi aſſimilatur vt cre/
ditoribus bonorum confiſcatoruz tenea/
tur: hoc adde ad ſuperius dicta: quia ita

tenet Philip.corne.in conſi.cxc.in volu.
.j.Et an fiſcus ſit hodie loco heredis vi.
eũdẽ in cõſi.cclxxviij.in.iiij.vol. Et quã
do fiſcus ſuccedat in bonis alicuiꝰ ab in-
teſtato decedentis. vi. eundem in conſi.
cccxxiiij.in.iiij.volu.vbi dicitur ꝙ fiſcus
in bonis vacanti admittitur.vt eſt tex. in
.l.j.§.diuus.ff.de iur.fiſ.et i.l.j.§.j. de ſuc
ce.edicto.⁊.c.de bonis vacantib. et in ru
bro.et in.l.vacantia.Et ſic fiſcus admit-
titur vbi nullus alius aliquo iure ſuccede
re poteſt.dicit tex. in terminis in dicta.l.
vacantia.cuius verba ſunt vacantia mor
tuorum bona ad fiſcũ iubemus tunc trãſ
ferri: vbi nullum ex qualibet ſanguinis li
gnea vel iuris tituli legitimi reliqrit here
dem:et tunc dicuntur bona vacantia. Et
quando non poteſt aliquis propter fiſcũ
ſuccedere/dicuntur etiam bona iacere. et
dicit tex.in.l.j.§.largius. ď ſucceſſio.edic.
Hanc differentiam inter bona iacentia ⁊
bona vacantia:ponit dictus Philip.cor
ne.in dicto conſilio. Hinc eſt ꝙ appella-
mus hereditatem iacentem:et non here-
ditatem vacantem. vnde ad hoc vt fiſcus
admittatur requiritur ꝙ nullo aliquo iu-
re.Et ſic dicantur bona vacantia vt pro-
bant dicta iura. Omnia iſta ſunt cornei in
dicto conſilio.cccxxiiij.in.iiij.volu. Et fiſ
cus vt legitime per cõdemnatio. aliquid
auferat/propter delictum requiritur qď
abs quo auferτur habeat ius in re ablata
de hoc vi.corne.in.conſi.cxlj.iiij.volu. et
an fiſcus licet non ſit heres an poſſit here
ditatẽ auferre. vt ſuperius vt iam tactũ
eſt.vi.corne.in conſi.cclxxviij.in volu.iiij
Et que requirantur ad hoc vt fiſcus aufe
rat delinquentis bona.vi.corne.in conſi.
cccxlj.volu.iiij. Et quia ſuperius dixi ꝙ
fiſcus ante ſententiã non habet ius in bo
nis delinquẽtis.vi. vltra predicta corne.
in conſilio.lxxix.iij.volu. Item eſt notã
dum ꝙ fiſcus non reſtituitur in integrum
in publicis penis quando iudex cõdem-
nauit in minus quã debuerit.docto.alle-
gant tex.in.l.auxiliuz.ff.de mino. et quia
ſuperius dictũ eſt de inuentario fiſci: nũc
gado ꝙ iudex veniet cũ tabellione ad do
mũ accuſati:et inquiret quot domꝰ/quot
predia ruſtica ſunt in bonis accuſati/quid
in mancipatis/quid in redditibus/quid
in mobilibus. Et ſic cuncta deſcribet per
ordinem ſicut ſcribuntur bona alicuius/
cum proſcribuntur.vt.C.de bon.pſcrip.
.l.ſi quis intra prouinciaz.et fit anotatio/
ne fraus poſſit illis rebus adhiberi/ſiue
illa bona debeant cõfiſcari ſiue abſenti re-
ſtitui.Et ſi accuſatus venit paratus accu
ſatoribus reſpondere: et ſatiſdet: omnia
bona que fuerunt anotata denotabũtur:
et ei inſolidũ reſtituentur quandocũq ve
nerit:intellige ſecundum ſtatuta terrarũ:
quia ſtatuta ſemper puniunt cõtumaces:
et bona in totum vel in partem confiſcan
tur.et ita demũ cõnfiſcantur ſi a procura-
tore fiſci capiantur/alioquin niſi fiſcus ea
petat vſq ad.xx. annos: licet ſint anota-
ta/poſtea non poterit bona anotata pete-
re.vide de hoc ſpecula.in titu.de accuſa-
tione.§.vj.ver.ſed qualiter fiet hec anota
tio.Conſiderabimus etiam ꝙ fiſcus con
uenitur vt preſtet domino preciũ rei per
ipſum ablate.glo.notabilis.in.l.ſi locus.
§.fina.ff.quemadmodum ſerui. ami.⁊.l.
venditor.§.conſtat.ff.comuni predior.et
idem eſt ſi officialis occupat rem priuati
pro publica vtilitate:etſi accipit Aſinum
alicui pro portando reum ad furcas. Ita
bar.in.l.fina.ff.de pignorati.actio. Et fiſ
cus equiparatur ſucceſſori neceſſario: et
non tenetur ſtare colono/niſi ſit ſucceſſor
vniuerſalis. vide docto.in.l.ſi conſtante.
§.fin.ff. ſoluto matrimonio.et in.l. heres
abſens.de iudiciis.ff.et vi. Alexan. in di
cto.§.fina.vbi dicit publicatis bonis ali-
cuius fiſcus nõ tenetur ſtare locationi fa
cte a confiſcato: intellige ſecunduz Bal.
in.l.diuortio.in portatis antiquis quan

do ſola res locata confiſcaretur: ſecus ſi
omnia bona: quia tunc fiſcus eſt vniuerſa
lis ſucceſſor. tex. in. l. ij. C. ad. l. iuli. de vi
priua. et. l. ij. ff. de alime. et ciba. lega. Et
eſt regula q vniuerſalis ſucceſſor tenetur
ſtare locationi. tex. in. l. viam. C. locati. et
.l. heredem. ff. de regulis iuris. et fiſcus
in ante geſtis vtitur iure priuati. l. fiſcus
.ff. de iure fiſci. Sed aduerte quia ſingula
ris ſucceſſor fiſci tenetur ſtare colono: nec
contingat colono expulſo fiſcum ad inter
eſſe teneri per tex. in. l. finali. ff. de iure fiſ.
Romanus etiam vt refert Alexan. in di
cto. §. fina. dicit idem eſſe in ſingulari ſuc
ceſſore eccleſie: cum eccleſia et fiſcus equi
parentur. vt in. l. fina. C. de ſacroſanc. ec
cleſi. Fiſcus etiam tenetur venditoribus
ad precium pro rebus emptis per condē
natu3 cuius bona ſunt confiſcata. vi. bal.
in. l. ij. §. fina. C. comu. de lega. Et fiſcus
a minore conuenitur per reſtitutione3 in
integ. vi. ſpecul. in titu. de in inte. reſtitu.
§. ij. ver. Item nota. Et fiſcus non poteſt
conuenire ſine venia. glo. in. l. bene a zeno
ne. C. de quadri. preſcrip. et vi. docto. in
.l. ſed ſi hac. §. qui manumittitur. ff. de in
ius vocando. Et debet conueniri quādo
iam bona ſunt confiſcata alias non. vide
Bar. in. l. fina. in. iij. colu. ff. de reſtitutio
ne in integ. Et fiſcus tenetur ad expēſas
quas fecit officialis in capiendo bannitū
vi. tex. in. l. mulier. in opus ſalinarū. ff. de
captiu. Et non tenetur fiſcus creditorib9
exiſtentibus in alieno territorio: nec eſt lo
cus iuri accreſcendi inter vtrumq3 fiſcu3.
Bal. in. l. ex facto querebatur. de here. in
ſti. et non poteſt fiſcus conueniri reddibi
toria vel quāto minoris. l. i. §. illud. de iu
re fiſci. ff. ⁊ vi. Bal. in. l. i. C. de heredita.
vel actione vendi. Et non tenetur fiſcus
reſtituere hereditate3 viuente herede de
licto cuius fuit confiſcata ſed eo mortuo.
.l. ſtatuis. §. fina. ff. de iure fiſ. et magiſter
meus inducebat iſtum tex. ad iſtum pro
poſitum: q licet maioricatus non poſſet
cōfiſcari: tamen cōmoditas maioricatus
bene poteſt confiſcari: et in confiſcatione
bonorū non veniunt bona probibita alie
nari: dato q heres cōmiſerit tale delictū
propter quod omnia bona venirent con
fiſcanda. vi. Iaſo. in. l. filius familias. in
.ij. lectura. vbi allegat multa recopulādo
noua et vetera. Et nota q fiſcus tenetur
dotare filiam eius cuius bona ſunt confiſ
cata. ita Bal. in. l. fina. C. de dotis ꝓmiſ
ſione. et Alexan. in. l. queſitu3. §. ſi ſpōſa.
de priuilegi. credito. Et quia ſuperius di
xi: q fiſcus tenetur ſoluere creditoribus
etiam tenetur reſtituere vxori dotē de bo
nis cōfiſcatis ipſius viri. Bar. in. l. ſi ma
rito. vbi eſt tex. ad hoc. ff. ſoluto matrimo
nio. vbi ſubdit viru3 eſſe liberatum ab e9
vxore pro parte que peruenit ad fiſcū de
dote/ cum fiſcus teneatur non vir. Et fiſ
cus conuenitur a creditoribus: ſed nulla
eſt ſententia lata abſente eius aduocato.
Ita ſpecula. in titu. de ſententijs. §. viij.
ver. item eſt nulla. Et ſi fiſcus non vendi
cat mortem eius cui ſuccedit priuatur he
reditate. l. marcellus. ff. ad trebellianū.
quod veru3 eſt niſi ſuccedat loco heredis
priuati propter vindictam non facta3 de
morte d̄functi. tex. in. l. recuſare. §. ſi fiſco
.ff. ad trebellianum. et vide ibi Angelū
et docto. qui ibi dicunt q fiſcus tenetur
reſtituere hereditatem fideicōmiſſario/ ſi
cut priuatus/ ⁊ ſuccedens fiſcus in here
ditate tenet ad legata fidei commiſſa et one
ra hereditaria. l. ſi ſeruus. §. ſi quis ante.
et ibi Bar. et docto. in. l. quida3 teſtamē
to. §. quoties. de legatis. ꝓmo. Ite3 bar.
in. l. ij. §. ſi ex cauſa. ff. de iure fiſci. et fiſcus
poteſt repudiare hereditatem iam acce
ptatam ſi conſtet eſſe damnoſam. gloſ. in
.l. i. §. An bona. ff. de iure fiſci. Et ſi fiſcus
heres non conficit inuentariū/ non detra
hit falcidia3 et tenetur ad integra legata.
vi. tex. ⁊ glo. in auct. de here. et falci. §. fi.

et vide Ange. ibi in.l.j.§. hec ſtipulatio. ff.ſi cui pluſquã. per legem falcidiã. Sed eſt notandum φ ſi hereditas peruenit ad fiſcum vt bona non vt heredem fiſcus nõ tenetur vltra vires bonorum: etiam ſi nõ conſeciat inuentarium. Bar. in rubrica. ff. de acquirenda hereditate. et vi. Bald. in .l.ſi infanti. C. de iure delib. Et a quib9 perſonis fiſcus excludatur in ſucceſſione bonorum vacantium. vide gloſ. in.l.j. C. de bonis vacantibus. lib.x. et vide caſuz in auctẽ. omnes. et ibi Bal. C. cõmunia delegati. Et tenetur fiſcus adire hereditatem bonorum vacantium. Bart. in.l.j. et in.l. vacantia. C. de bonis vacantibus libro.x. et in.l.j.§. an bona. ff. de iure fiſci. Hoc intellige verum quando addit hereditatem: ſecus ſi vt bona vacantia per.l. cõmiſſa. ff. de publicanis. Et ibi videbis Bar. et in.l. ſicut.§.j. ff. quod cuiuſqʒ vniuer. Et infra quantum tempus debet petere bona vacantia: et etiam adire. glo. eſt in dicta.l.j. de bonis vacantibus. et dicit φ obſtat executio quattuor annorum ex die nunciationis; ſed a die quo fuerũt vacantia viginti annorum. et vide. Bart. in .l. omnibus. de diuerſis ⁊ temporalibus preſcriptionibus. Et an fiſcus conſequatur prelegata facta heredi indigno quando aufert bona ab indigno. notat in.l. cuz qui.§. pro parte. ff. de his quibus vt indignis. Et etiam fiſcus ſuccedit pupillo carenti cõiunctis: et prefertur tutori qui venit poſt fiſcum. Bal. in.l. nutrit orb9. C. comuni. de ſucceſſionibus. contra gloſaz. in.l. quo tutella. de regulis iuris. et vide ibi Bartolũ. Sed in bonis aduene mobilibus vacantibus pauperes Chriſti excludunt fiſcum: et epiſcopus debet diuidere inter pauperes. vide textũ in auctẽ. omnes peregrini. C. comuni. de ſucceſſionibus. et vide ibi Baldum: vbi dicit: qḋ illi qui vouerunt facere paſſagium vltra mare: ſi deſcedunt in via/ bona eorum applicantur heredibus. Et ibi etiam notatur: φ conſuetudo põt ligare peregrinos et aduenas. Et intellige φ epiſcopus debet diuidere bona inter pauperes quãdo peregrinus deceſſit inteſtatus: et ignorabatur quis eſſet eius heres. Et fiſcus ſuccedit in bonis poſt bannum queſitis banito excluſis eius proximioribus. Bal. ſingulariter in.l. eius qui.§.j. ff. de teſtamen. Et fiſcus ſuccedit in ius patronat9 quod tranſiret ad heredem extraneuz. vide glo. et vide Bartolum in.l.j. C. de bonis libertorum. Sed baldus in dicta.l.j. dicit: φ ſi condemnatio patris infert plenam filiis: quia pater damnatur crimine perduellionis: ⁊ tunc filijs auferuntur iura patronatus: quia omni honore priuantur. Et hoc intellige quando ſunt talia iura patronatus que tranſmittũtur in extraneos: ſed ſi ſunt talia iura patronatus que ad heredem extraneum non tranſeũt/ iſta remanent liberis: quia fiſcus nõ ſuccedit in iure in quo nõ poſſunt ſuccedere extranei. Ex predicta ergo diſtinctiõe notatur φ licet fiſcus habeatur loco heredis: non tamen habetur loco liberorum. Et adde quod notatur. ff. ḋ nouationibus.l. nouatio. Ex hoc patet φ quedã ſunt iuria que non confiſcantur. vt ius patronatus cõnexum liberis. Item ſi quis eſt patronus eccleſie: vt notatur in clementina paſtoralis. de re iudicata. et vide Baldum in dicta.l.i. et Joannes de imola. in dicta clementina paſtoralis. in vltima colũna. dicit per illum textũ. φ dignitate quã quis ab eccleſia tenet non poſſit priuari per iudicem ſecularem: et ſi per iudicem ſecularem non poſſet priuari iure patronatus/ φ ab eccleſia tenet: nec obſtat φ tale ius tranſit cum vniuerſitate: quia hoc ius eſt intranſmiſſibile ad alios: niſi quatenus eccleſia permittit. et ſic eſt neceſſarius conſenſus epiſcopi. De alijs me remitto ad dictum Joannem de imola. notatur etiã

ꝙ ſi fiſcus ſuccedit filio preterito ob deli/
ctum eius non poteſt dicere teſtamentū
nullū ex perſona filij cui competebat ius
dicendi nullum. Bal. ſingulariter. in. l. ſi
qua pena. ff. de his qui ſunt ſui vel alieni
iuris. Alexander in. l. ſi finita. §. ſi de ve/
ctigalibus. ff. de damno infecto. Et nota
ꝙ fiſcus ſuccedit pupillo cui agnati non
petierunt tutorem infra annum / quod in/
tellige vltimo loco: quia priore excluſo ꝑ
pter non petitum tutorē: ſuccedit ſequēs
in gradu. per legem. ij. §. fina. ff. ad tertul/
lianum. Et vide Baldum in. l. ſciant. C.
de legitimis heredibus. Et eſt notandū
ꝙ ſi mulier nupſit intra vnum annum lu/
ctus non ſuccedit fiſcus. vt notatur in. l.
ius noſtrū. ff. de regulis iuris. Et alij di/
cunt ꝙ illud quod ſupra legē poſſidet de
bet reſtituere venientibus ab inteſtato:
quia eorum gratia emanauit prohibitio.
Ita notanter Baldus in lege. eam quā.
C. de fidei cōmiſſis. vbi dicit. Non ergo
veniunt venientes ab inteſtato recta via
ſuccedēdo: ſed de manu filij naturalis ca
piendo. Et idem videtur in predicta mu
liere nubente infra annum: licet illa ſit in/
digna ſuo vicio. ſed naturalis filius alie/
no. vt dixit Bal. in. l. ſi pater. C. de here/
di. inſti. et an illa lex. ſi is qui. ff. de vulga/
ri. et pupi. habeat locum in ſubſtitutione
vulgari. vide Bal. in dicta. l. eam quam.
in fina. colun. et vide Bar. in. l. j. ff. de vul
ga. et pupil. Et eſt notandum ꝙ fiſcꝰ non
ſuccedit patri bānitorum deſcedenti inte
ſtato ſupreſtiti filio. vel alio ꝓximiori cō/
iuncto in bonis banniti: in quibus ſucce/
deret bannitus ſi non eſſet incapax. vide
Bal. in addicti. ad ſpe. in titu. de exe. ſen.
ver. ſententia lata. Bar. ſingulariter in. l.
ſi qua pena. ff. de his qui ſunt ſui vel alie/
ni iuris. Et quod ſuperius eſt dictum / ꝙ
fiſcus ſuccedit in bonis vacantibus. per
l. i. ⁊ per. l. vacantia. de bonis vacan. lib.
x. Intellige ꝙ fiſcus excludit coniunctos
defuncti ſupra. x. gradum. glo. et ibi bar.
in dicta. l. vacātia. Item not. ꝙ fiſcus ha
bens rem cōmunem cum priuato ex cau/
ſa ſucceſſionis vel confiſcationis: debꝫ di
uidere et dare electionem priuato. Bar.
in. l. dicitur. §. ſenatus. ff. de iure fiſci. Et
fiſcus ſuccedit in partem legati facti duo
bus. Quorum vnus eſt indignus et inca
pax. excluſo ſocio legatario capaci. vi. tex
tum. et vide ibi Bar. in. l. ſi titio. ff. de le/
gatis. ij. Et ſi fiſcꝰ ſuccedit fideiuſſori cre
ditorum poteſt conuenire creditoribus /
omiſſo reo principali. nec poteſt oppone/
re exceptionem ordinis. ſed exceptionē
diuiſionis quando fideiuſſor ille habꝫ cō
fideiuſſorem. Et ſic nota. licet quam plu/
res ſe obligent ſimpliciter quilibet intelli
gitur promittere ſuam virilem niſi aliud
agatur. vt in auct. hoc ita. C. de duobus
reis. Tamen ſecus eſt cum plures ſe obli
gant tanquam fideiuſſores: quia quilibet
tenetur inſolidum. tamen obligatio diui/
ditur inter eos ſi ſunt ſoluendo. vt in. l. nō
recte. C. de fideiuſſoribus. et vi. ibi Bal.
niſi fideiuſſores renūciauerunt beneficio
diuiſionis ſeu beneficio epiſtole qꝺ idem
eſt. Et idem videtur in pluribus ſuccipi/
entibus in ſe principaliter obligationem
alienam / vt quilibet teneatur in ſolidum
licet nihil dictum ſit caſus eſt in. l. ſi pater
num. C. ad velle. et vide Bal. in dicta. l.
non recte. de fideiuſſoribus. Nota etiā ꝙ
fiſcus poteſt alienare rem cōmunem cum
fratre delinquente / etiā ſocio inuito. tex.
in. l. j. et ibi Bartolus. C. de cōmuni. re.
cū fiſco ⁊ priuato. lib. xj. vide Bal. in. l.
j. C. de hereditate vel actione ven. vide
abb. in. c. quāuis. de re iudicata. Et fiſcus
alienās bona rebellis ſemper preſumitur
bona fide verſari. Bal. in. l. ij. C. ꝺ cōmu
ni. re. aliena. Et cum fiſcꝰ alienat talia bo
na debꝫ vti bona fide: quia debet tanquā
ſua: et cum ſubbaſtationibus alienare. vi
de Bal. in. l. j. C. de here. vel actione vē.

Et vide docto: in.l. bene a zenone. C. de
quadri. preſ. Et fiſcus vendens non po/
teſt habere fidem de precio. Bart. in.l.j.
C. de fide inſtru. et iure haſte fiſcalis. lib.
.x. et fiſcus non alienat niſi precio ſoluto.
vt in.l. ſi procurator. ff. de iure officii. Et
fiſcus vendens res non ſuas tenetur in/
tra quadriennium domino rei vt in inſtitu
ta de vſucapioni. et in.l. omnes. et in.l. be
ne a zenone. C. de quadriē. pre. Et fiſcus
vendens hereditatem non tenetur credi
toribus niſi emptor ſit inops. Caſus eſt
in.l.i. C. de here. vel actio. ven. Et fiſcus
creditor poteſt pignus alienare/ etiam in
uito priore creditore/ dūmodo ei ſoluat.
Et fiſcus ſocius volens vendere debꝫ re
quirere ſocium: et dare ei pro quanto ali⁹
offert. Bald. in.l.ij. C. de communi re. alie
natione. Et ſi fiſcus vendit rem alienam
ſcienter tenetur de euictione. tex. in dicta
.l. bene a zenone. et vide Bal. in.l.i. C. de
here. vel action: vēdita. niſi res ſit cōmu
nis vel obligata. vt ibi. Et in quibus bo/
nis fiſcus ſuccedat. vide doct. et Iaſo. in
.l. in inſula. ff. ſoluto matrimonio. Et eſt
notandum. ꝙ non tranſeunt in fiſcuꝫ iura
que cōpetebant illi cui fiſcus ſucceſſit. Et
que iura in fiſcum ſucceſſorem tranſeunt.
vide plene per glo. i.l.i. C. de bonis liber
toruꝫ. et in.l. cum. de interdictis ⁊ relega
tis. vbi concluditur/ ꝙ ea que tranſeunt in
extraneos tranſeunt in fiſcuꝫ. de quo per
doct. in.l. ſi finita. §. ſi de vectigalibus. ff.
de damno infecto. et per Bal. in.l.j. C. de
bonis libertorū. et canoniſtas in.c. ex par
te. de feudis. Et quia ſuperius eſt dictuꝫ
an in confiſcatione bonorū veniat ius pa
tronatus eccleſie/ quod cōpetebat illi cu/
ius ſunt bona confiſcata. vltra predicta vi
de docto. in.c. fina. lib. x. xv. q. vij. et vide
Bal. et Imo. in.l. in inſula. ſoluto matri/
monio. et vide Oldradum in conſi. xvij.
dicentem. Bona contrahentis cum fiſco
vel delinquētis: fiſci priuilegio tacite red

duntur obnoxia. ¶ Et apud fiſcum cohe
redem: vtpote digniorēꝫ inſtrumenta cō
munia deponuntur: ⁊ ſi fiſcus vendiderit
rem alienam: vt ſuam tranſfert dominiū.
Et ſi fiſcus vendat animal morboſum nō
tenetur redhibitoria. vt. ff. de edilitio edi
to.l.j.§. illud. Et qui pecuniam fiſci ſurri/
puit peculatus crimine tenetur: nō ita in
pecunia alterius. vt. ff. de furtis.l. ob pe/
cuniam. et ad.l. iuli. pecu.l. ſacrilegi. §.i. ⁊
.l.ii. ⁊.iij. §. vlti. Et fiſcus ab omnibus ve
ctigaliū preſtationibus immunis eſt. vt. ff.
de publicanis.l. locatio. §. fiſcus. Itē qui
in locum fiſci theſaurum inuentū ſuppreſ
ſit ſuam partem amittit: et totum cum al/
tero tanto fiſco dependit. vt. ff. de iure fiſ
ci.l. non intelligitur. §. vltimo. Et nota ꝙ
in cauſis fiſcalibus pactus cum delatori/
bus pro confeſſo habetur ſi precium/ vel
modicum dederunt. vt. ff. de iure fiſci.l.
in fiſci. Et etiam eſt notā. ꝙ ſi quis ſciens
in fraudem fiſci aliquid acceperit: illud ⁊
tantūdem reſtituit. vt. ff. de iure fiſci.l. au
fertur. §.i. Et ſi multi fraudem fecerunt ꝓ
non idoneis conueniuntur idonei. Et ex
inutili teſtamento nō ſuccedit fiſcus: et in
debitum ſibi ſolutum reſtituit. Tota iſta
colſina refert Azo. in ſuma. in rub. de pri/
uilegio fiſci. Et dic ꝙ ſi quis manumittē
do ſeruum alienum principem fefellerit:
tres ſeruos tales: vel trium taliuꝫ preciū
fiſco dabit. C. de his quis non dominum
manu mittitur.l. vltima. Et nota ꝙ ſi ex
actor tributorū fiſci/ apud acta dixerit ſuc
cepiſſe tributa: licet non ſucceperit/ nulla/
tenus poſtea replicare poterit. Sed illud
intellige i functionib⁹ publicis. ita Azo.
in ſuma. in rubri. de iure fiſci. lib. x. Et fiſ/
cus nō debet retractare quod ſemel ex cō
tractu ſuo tradidit: quia ratio honeſtatis
et equitatis nō patitur. vt in.l.ii. C. ne fiſ
cus rem quam vendidit euincat. lib. x. et
ſicut in ſorte debita fiſcus eſt potior. ita in
pena perſequenda debet eſſe poſterior cō

ditio: in pena foꝛtaſſis cum eſt legittima.
potioꝛ enim debet eſſe conditio contēdē/
tium de damno / quā certantium de lucro
vt. C. de iure deliberandi. l. fi. §. licētiā.
ita Azo. in ſuma. in rubꝛi. in penis fiſcali/
bus creditoꝛes preferri. et in. l. vnica. illiꝰ
tituli: eſt caſus ꝙ debitoꝛ erat obligatus
ad ſoꝛtem priuato. et fiſco ad ſoꝛtem ꝛ ad
vſuras ſicut fiſcus in proſecutione ſoꝛtis
preponitur ſic in aſſecutione pene poſtpo
nitur. Et hoc eſt ſatis rationabile ꝙ priua
tus preferatur fiſco in aſſecutione pene: ꝛ
priuatus non prefertur fiſco in ſoꝛte: quia
fiſcus habet priuilegiū in perſonali actio
ne. vt. ff. de priuilegijs creditoꝝ. l. penul.
. §. i. et vide Luc. de pena. in dic. l. j. Et qꝛ
ſuperius diximus de bonis vacantibus
applicandis fiſco: ſi defunctus inteſtatus
ꝛ ſine ſucceſſoꝛe deceſſit: intellige ſi non re
liquerit cōiungem: vel imperialis libera/
litatis conſoꝛtem. vel curiam cohoꝛtem:
vel coꝛpus aliud. cui defunctus quondā
incoꝛpoꝛatus fuerit: ꝛ fiſco petenti obijci
tur preſcriptio quadriēni. vt ſuperius di/
ximus. et vi. de hoc Azonem in ſuma. in
rub. de bonis vacan. lib. x. et an fiſcus te/
neatur vendicare necem defuncti: ſi ipſi fiſ
co applicatur hereditas propter negligē
tiam heredis. vi. Alexā. in. l. ſoꝛoꝛem. C.
de his quibus vt indignis. vbi ipſe alle/
gat glo. in. l. recuſare. in. §. ſi fiſco. et nō di/
cit que dicat illa glo. ſed dicit non eſſe ali/
bi ſecundum Nicolaum de neapoli. Sed
ego dico eſſe tex. vnicum a doct. non con
ſideratum in dicto. §. ſi fiſco. nā ſi fiſco va/
cantia bona deferantur / ꝛ ipſe non vult bo
na agnoſcere. et dicit tex. Equiſſimū erit
fiſcum reſtitutionem facere quaſi vendica
uerit. ecce tex. expreſſum: ꝙ fiſcus non te
netur vendicare necem defuncti. et adde
hoc ad ea que ſuperius diximꝰ in iſta que
ſtiōe. Sed filius exheredatus qui ꝑ que/
rellam inofficioſi teſtamenti obtinuit re/
ſcindi teſtamentū / tenetur vendicare. vt
eſt glo. iuncto tex. in. l. ex inofficioſo. ff. ad
ſilenia. Et an fiſcus poſſit actiones quas
contra alios habet ſuus debitoꝛ inſolutū
recipere. vide Alex. in. l. j. C. ne fiſcus vel
reſpublica. vbi dicit. actio litigioſa vel du
bia non poteſt inſolutū fiſco dari. nec ob
ſtat lex tertia. quando fiſcus vel priuatus
quia ſcdm Bar. fiſcus in ſubſidiū poteſt
petere ſententiam latā contra debitoꝛem
ſuum / exequi cōtra debitoꝛem debitoꝛis
ſui / accipiendo nomen debitoꝛis inſolu/
tum: ſed actionem contra eum in ſolutū
ſponte recipere non poteſt contra debito
rem debitoꝛis / niſi quando actio compe/
tens debitoꝛi fiſci contra debitoꝛem ſuū
eſt liquida. vide Alex. in dicta. l. j. et an fiſ
cus capiēs hereditatem alicuius non cō
fecto inuentario teneatur vltra vires he/
reditarias. vltra predicta dic: ꝙ aut fiſcꝰ
fuit inſtitutus heres ꝛ capit bona tanquā
heres: et tunc tenetur vltra vires heredi
tarias non confecto inuētario. vt in auct.
de heredibus ꝛ falcidia. §. penul. aut fiſcꝰ
accepit non tanquā heres: ſed tanquā bo
na vacantia. vt in. l. j. de bonis vacantibꝰ
lib. x. et tunc non tenetur vltra vires here
ditarias. Ecce differentiam inter heredi
tatem ꝛ bona vacantia. vide Alex. ſ hoc
in rub. ff. de acquirenda hereditate. in. iij.
colu. et ibi vi. an eccleſia non confecto in/
uentario teneat̄ vltra vires hereditarias.
¶ Item eſt notandū ꝙ fiſcales cauſe de
bent tractari ſecundum oꝛdinem iuris: et
ſicut cauſa alioꝛum priuatoꝝ. ita Jaſo. in
. l. reconiuncti. ff. de legatis. iij. et quotieſ
cūqꝫ fiſcus venit ex cauſa lucratiua in du
bijs: an iudicandū ſit contra fiſcū. Jaſo.
in. l. dotis cauſa. ff. ſoluto matrimo. dicit:
ꝙ in legēdo ꝛ cōſulēdo eſt in iſta opiniōe:
ꝙ quotieſcūqꝫ fiſcꝰ venit ex cā lucratiua:
vtputa rōne qꝛ eſt indignꝰ: vel ratione ali
cuius delicti in dubijs cauſis ſit cōdēnādꝰ
et ita loqtur tex. in. l. non puto. ff. de iure
fiſci. Aut fiſcus contendit ratione iuris

propter vel ratione contractus. Et iſto caſu magis fauetur fiſco quam priuato. vt eſt tex. in.l. vnica.§.fin. C. de cadu. tollẽ. et iſto caſu habet multa priuilegia que numerantur per Bal. in.l.ij. C. de heredita te vel actio. ven. et iſto caſu fiſcus et dos ſunt equalance. tex. eſt in.l.j. et ibi Bart. C. de iure fiſci. lib.x. vide bal. et Salice. in .l. ſi debitor. de iure fiſci. ¶ Et nota ꝙ fiſcus non habet ſpeciale pluſquã priuatus niſi hoc lege expreſſe dicatur. vide Iaſo. in.l. reconiuncti. ff. de legatis. iij. Et an fiſcus teneatur ad legata / et quando. vide Iaſo. in.l. ſi ſeruus plurium.§. ſi quis ante. de legatis. j. vbi ipſe Iaſo dicit. ꝙ fiſcꝰ tenetur ad legata: quando propter delictum heredis bona fuerunt confiſcata: ſecus ſi propter delictum teſtatoris: qr tũc fiſcus non tenetur ad aliqua legata.l. cum filius.§. fi. ff. de legatis. ij. Ratio eſt: quia legata erant effecta irrita.l. eius qui. ff. de teſtamen. et Iaſo intelligit etiam dictum .§. ſi quis quando hereditas erat iam adita per heredem. Alias ſi fiſcus occuparet bona tanquam vacantia non teneretur legatarijs. Et heres qui prebuit cauſam vt bona ab eo tanquam indigno auferantur nõ per hoc excuſatur ab oneribus hereditarijs. vide omnino Iaſo. in dicto.§. ſi quis. Et adde ꝙ fiſcus tenetur creditoribus eius cuius bona ſunt cõfiſcata. bal. in.l.ij. C. ad.l. iuli. de vi pu. docto. in.l. ſi marito. ff. ſolu. ma. et iura et actio. in eum tranſeunt. Bal. in.l.j.§.j. C. ad trebel. in ſuma dicas: ꝙ fiſcus et eccleſia equiparantur in priuilegiis alteri conceſſis. vi. abb. in.c. potuit. de locato. et vide abb. in.c. ij. de precarijs. et in.c. venerabilis. de iudicijs. Et hec ſufficiãt in materia fiſci. ¶ Et vltimo nota ꝙ fiſcus et mulier pari paſſu ambulant. adde abba. in.c. ex litteris. de pigno. in fi. vbi dicit. fiſcus mulier minor eccleſia equiparantur. Ego tamen addo vnum caſum ſingularem in quo mulier eſt potior fiſco: quia ſi reperiãtur duo inſtrumenta eodẽ die confecta / preſumitur priꝰ factum inſtrumentum mulieris. ita Bal. in.l. dotis. C. de iu. do. vide Bar. in.l. nõ puto. ff. de iure fiſci. vbi per illum tex. vult ꝙ etiam habeat locum in priuato. ſed ego intelligo vt ſuperius iam dixi quando fiſcus tractat d̃ lucro captando. alias ſecus Et fiſcus agens ob neceſſitatẽ contra debitorem ſuum non tenetur aliqua pena. licet plus petat Iaſo. in.§. et hec quidem. inſti. de actio. ij. coliũna.

Regula quinta. De actione perſonali et ſeruitutibus perſonalibus.

ACtio eſt filia obligatiõis: tex. in.l. licet .§. ea obligatio. ff. de procuratoribus et Bar. in.l. .j. ver. itẽ nota. ff. d̃ peculio. dicit in lectura noua. ꝙ actio orit̃ ex contractu mediate: quia imediate obligatio ex contractu. et actio ex obligatione. et actio et cauſa non ſunt idem. Bart. poſt glo. in.l.j. in principio. ff. de edendo. et late per Iaſonem. inſtituta de actionibus. in principio et vt iuſtinianus in pricipio rub. de actionibus ait loquẽdo generaliter. Actio autem nihil aliud eſt quam ius perſequẽdi in iudicio quod ſibi debet. Et quia in iſta regula de actione perſonali tractabimus ſciendum eſt que dicuntur actiones pſonales: et quare dicant̃. Et dico ꝙ actiões pſonales dicunt̃ ille que pueniũt ex ꝯtractu: vel quaſi ex maleficio vel qſi. vt in.§.

omnium.intellige tamen ſecunduȝ Jaſo
nem non imediate:ſed mediāte obligatio
ne/vt dictum eſt:et ſic actiones pſonales
mediantibus ipſis obligationibus dicū/
tur procedere ex ꝯtractu/ vel quaſi ex ma
leficio:vel quaſi.ita dixit notabilis gloſa
in.l.et an eadē.§.actionis.ff.de exceptio/
ne rei iudicate.Et dicuntur actiones pſo
nales tam ex parte rei ꝯuenti:contra quē
competunt/quā ex parte cui competunt.
Et dicuntur perſonales quia nunq̄ȝ egre
diuntur perſonaȝ obligati:ſed ſemper ad
uerſus eum locum habent. Ita dixit mi/
rabiliter tex.in.l.actionuȝ genera. in prin
cipio.ff.de actionibus ꝛ obliga. et glo.in
.§.omniū. inſtituta de actionibꝰ. i verbo
in rem.Et tales actiones ſequūtur perſo
nam rei:ſicut lepra leproſum.tex.in.l.j.§.
ſi heres percepto fundo.ff.ad trebellianū
et.l.penulti.C.de actionibꝰ ꝛ obliga.Ex
parte vero authoris dicūtur perſonales:
qꝛ perſone ſue inſeparabiliter coherent:et
ſunt affixe oſſibus ſuis: ſicut eſt carather
baptiſmi/et aliorū ſacramentorū. vt dixit
glo. notabilis in.l.iij. in principio.ff. pro
ſocio.Et licet aliquando cedantur:ſolum
vtiles transferuntur. directe vero nunq̄ȝ
ſeparantur.vt in dicta.l.iij. in princi.et.l.
ſtbico.ff.de peculio.et vide glo.in.l.ſi ter
tius.§. ſi quis prius. ff. de aqua pluuiali
arcenda.¶ Nota q̄ Franciſ.de aretio. in
.l.j.ff.de acquirēda poſſeſſio.in.vij. colu.
dicit:q̄ actio eſt d̄ iure ciuili. vt inſtituta
de actionibꝰ.in princi. et tex.in.l.ij.ff. de
origine iuris.Et ideo nō inducitur actio
ex ſola naturali obligatione/niſi etiam cō
currat ciuilis:ſed bene inducitur actio ex
ſola ciuili obligatione. vt patet inſtituta d̄
litterarū obliga.per totum.¶ Et eſt notā
dum q̄ perſonales actiones alique ſunt
in rem ſcripte.Et iſte dicuntur ab origine
perſonales/ eo quia naſcuntur ex ꝯtractu
vel quaſi ex maleficio: vel quaſi ſicut cete
re perſonales:tamen quia ſemꝑ comitan
tur poſſeſſorem rei ſicut actiones reales.
Iſta ratione dicūtur in rem ſcripte.vt eſt
actio ad exhibendum. nam conſtat eam
nō eſſe ex maleficio:nec quaſi:item nec ex
contractu: ergo eſt ex quaſi contractu.vt
inſti.de obligatio.que ex quaſi contractu
in principio.ergo eſt perſonalis:quia ha/
bet perſonam obligatam ex quaſi contra
ctu.tamen quia datur contra eum qui de
tinet rem:ꝛ ſemper comitatur poſſeſſoreȝ
rei:dicitur in rem ſcripta.tex.in.l.iij.§.eſt
autem perſonalis. et ibi glo. notabilis et
magiſtra.ff.ad exhibendū. ideȝ eſt in om
nibus interdictis:qꝛ omnia interdicta di
cūtur perſonalia:in rem tamen ſcripta.vt
in.l.j.§.interdicta.ff.de interdi.et que di/
cantur actiones in rem ſcripte. videatis
glo.in dic.l.iij.et videte bar.in.l.ſi terti9.
§.ſi quis.ff.de aqua pluui.arcē.et ibi bar.
declarat:que differentia ſit inter actioneȝ
in rem ꝛ in rem ſcriptam.que differētia ſa
tis patet ex premiſſis. An aūt in actione
perſonali ſit de neceſſitate cauſa proxima.
ſeu ipſa obligatio exprimēda cōmuniter te
netur q̄ nō.ita Jaſo.in.§.omniū.inſtitu.
de actioni.et allegat bar.et alios tenētes
hoc: eo quia ſi cauſa remota exprimatur.
ſcȝ contractus:ipſe libellus preſumptiue
concludit quod ſatis eſt.l.omnes.§. Lu
tius.et ibi Barto.ff.que in frau credi. nā
ius preſumit/ q̄ ſi vendidi et tradidi tibi
equuȝ:quod tu fueris mihi obligatus ad
precium: et q̄ etiam de preſenti ſis mihi
obligatus/niſi contrarium probes. argu
mento.legis.j.in fine.et.l.ſiue poſſidetis
cum ibi notatis.C.de probationibus.et
qualis debeat eſſe hec cauſa que eſt expri
menda in libello actionis perſonalis. vi/
de abba.in.c.j.de libelli oblatione. vbi di
cit.libellus debet eſſe clarus.vnde cauen
dū eſt a nimia generalitate. Iteȝ q̄ nō ſit
alternatiuꝰ. Itē q̄ non ſit conditionalis.
Itē q̄ nō habeat aliqđ verbū duplex vel
pregnans.et generaliter q̄ non ponatur

aliquod vnde obſcuritas oriatur. Et tu
de hoc vide Inno.in.c.cõſtitutus. de in
integrũ reſtitutione. Et circa concluſionẽ
libelli: iſta requiruntur de neceſſitate.naꝫ
habet actor in libello cõcludere: quare pe-
to reum condẽnari/vel equipolentia ver-
ba.vt in.l.fi.C.de fidecomi.liber. Iudex
enim non interponit officium ſuũ niſi qua
tenus petatur.l. iiij.§. hoc aũt indutiũ.ff.
de dãno infecto.et.l.vt fundus.ff.cõmuni
diuidundo. et dicit Ange.in.§. omniuꝫ.
inſti.de actio. ꝙ in libello ſemper eſt dili-
genter aduertendũ ad concluſionem: cuꝫ
cõcluſio ſit ea que ampliat. declarat: et re
ſtringit ipſum libellũ.allegat Inno.in.c.
ſup litteris.de reſcriptis.et Bar.in.l. au
relius.§.ſtbico.ff.de liberatione ligata.et
ibi bar.dicit.ꝙ ex cõcluſione libelli appa-
ret/qualiter precedẽtia intelligantur. Et
Inno.in dic.c.ſuper litteris dicit: ꝙ quã
do vnum narratur in libello et aliud cõclu
ditur: ꝙ potius debet inſpici cõcluſio. Et
iſtud dictũ refert Bal.in.l.edita.in repe-
titione paduana.in.x.colu. Et ad iſtud ꝓ
poſitum de concluſione libelli: meo vide
ri actor concluderet bene ſi diceret in fine
libelli.peto ſententiaꝫ ferri pro me. et ad
hoc ego allego tex.nunq̃ʒ ad hoc a docto.
allegatum in.l.petens.C.de pactis. Cu
ius verba ſunt. Petẽs ex ſtipulatiõe que
placiti ſeruandi cauſa ſecuta eſt/ ſeu ante-
ceſſit pactum: ſeu poſt ſtatim interpoſitũ
ſit recte ſecũdũ ſe ferri ſententiã poſtulat.
¶ Et eſt aduertendũ ꝙ quemadmodum
in libello debet attendi concluſio et nõ nar
ratio. Ita eodẽmodo in exceptionibꝰ ſe-
cundũ abb.in.c.ex parte.b.de foro cõpe.
et Federicus de ſenis in conſi.xxiii. et qđ
concluſio tantũ attendatur.tex.eſt ſecun-
dum Bal.in.l.ii.ad finẽ.C. de petitione
hereditatis. ¶ Et eſt notandũ ꝙ licet ac-
tiones perſonales oſſibus creditoruꝫ ſint
fixe: nihilominus ſi intentatur actio vere
mere realis. in foro rei intentanda eſt. vt
in.l.fina.C.vbi in rẽ actio. et in.c.cum ſit
generale.de foro compe. Actio vero ꝑſo
nalis ad rem ex pignoratitia ſimiliter eſt
intentãda in foro rei.non autẽ in loco vbi
res ſituata eſt. vide bal.in.l. cũ in lõgi.C.
de preſcriptione longi temporis. allegat
Inno.in.c.ex parte.de verbo.ſigni.ſed ſi
intẽtatur iuditiũ reale: intẽtatur ꝯtra poſ
ſidenteꝫ in loco ſui domicilii: et in loco in
quo eſt cõſtituta res que vẽdicatur. vt in di
cta.l.fi.vbi in reꝫ actio. ¶ Et nota ꝙ actio
perſonalis datur ad recuperãdũ poſſeſſio
nẽ.tex.eſt ſingularis ſecundũ glo.in.l. in-
debiti.§.fina.ff.de conditione indebiti.et
actio perſonalis non ſequitur fundũ debito
ris alienatũ.l.i.§.ſi heres.et ibi bar.ff. ad
trebellianũ. Et actio ꝑſonalis nõ ſequitur
ſingularẽ ſucceſſorẽ. vt in dic.l.i.ſed realis
ſic.l.fi.§.fi.de ꝯtrahẽda emptione. Et vi
de abb.in.c. cũ contra de pignoribus. et
actio ꝑſonalis non ſequitur debitorẽ de-
bitoris.tex.in.l.non aduerſus.C.ſi certũ
petatur.et.l. fi.C. de contrahẽda empti.
quod eſt verũ/ niſi nomen debitoris in cõ
tractu ſit hypotecatũ.ita bal.in dic.l.non
aduerſus. Itẽ actio ꝑſonalis per ꝓcura-
torẽ non acquiritur niſi cedatur domino.l.
poſſeſſio.§.et ſi poſſeſſio.et ibi bar. et doc.
ff.de acquirẽda poſſeſſione. vbi dicit tex.
ꝙ poſſeſſio et dominiũ queritur per ꝓcu-
ratorem. Actio ꝑſonalis non queritur ni
ſi cedatur. Et ſi queris quare non ita ime
diate acquiritur domino actio perſonalis
per procuratorẽ: ſicut poſſeſſio et dominiũ
Ratio poteſt colligi ex his que habẽtur
per Alexan.in dicto.§.et ſi poſſeſſio. vbi
dicit ꝙ in his que conſueuerunt acquiri
per actum naturalẽ fit acquiſitio per pro
curatoreꝫ imediate.inter que eſt poſſeſſio
et dominiũ: quia acquiritur per actuꝫ na-
turalem: puta traditione et apprehẽſione:
ſecus in aliis que nõ acquiruntur per ac-
tum naturalem. vt contingit in actione
perſonali / que acquiritur per actum ci-

uilem. Iſtam rationem approbat bar. in .l. ſolutum. §. per liberam. ff. de pignorati tia actio͂e. et in .l. qui mihi donatum. ff. de donationibus. et in .l. i. C. de acquirenda poſſeſſione. Et eſt notandum ꝙ actio hy potecaria eſt realis. Acceſſoria tamen ad perſonalez. ideo de ea iudicatur vt de per ſonali: quia acceſſoriuz ſequitur principa le. vide Alex. in dic. §. et ſi poſſeſſio. ¶ Et nota ꝙ primum decretum interponitur taz in realibus quã in perſonalibus actio nibus quotieſcu͂q; quis non defenditur. ſed vbi agitur perſonali actione pro tem poralibus no͂ fiet miſſio in poſſeſſione ſpi ritualiuz: quia cum eis nequeunt permu tare. et quia ſpiritualia extimationez non recipiunt: et cum debito temporali com͂ ſurare no͂ poſſunt: ſed vbi agitur perſona li actione pro ſpiritualibꝰ / puta ex permu tatione: vel donatione reru͂ ſpiritualium / et huiuſmodi: tu͂c bene poteſt fieri miſſio in poſſeſſione temporalium ſpiritualiuz: et etiam forte in poſſeſſione temporaliu͂. preſertim ſi ſpiritualibus erant tempora les annexe. ſecundum Innocen. in. c. i. de eo qui mittitur in poſſeſſio͂e. de hoc vide ſpeculatorem. in rub. de. i. et. ii. decreto. in §. iii. ver. generaliter. vſq; fine͂. §. ¶ Et ad uerte ꝙ actio perſonalis perpetuatur per litis conteſtationem. id eſt facit vt exten datur vſq; ad. xl. annos. et poſtea tranſit ad heredes. vt in. l. fi. C. de preſcrip. xxx. vel. xl. annoruz. et vide ſpeculato. in rub. de litis conteſta. §. fina. Et actio perſona lis quandoq; ſequitur naturam realiuz a ctionuz. vide ſpecula. in rub. de reſtitutio ne in integru͂. §. i. Et actio perſonalis non ſequitur poſſeſſorem ſed contrahentez: et non datur vt ſuperius diximus niſi con tra obligatu͂ ex contractu vel delicto / vel quaſi. vide ſpecu. in rub. de teſtame͂. §. iiii. ver. vlt. ſequitur. et vide Socinu͂ in co͂ſi. cxxi. incipienti. preſenti. ¶ Et eſt nota͂du͂ ꝙ ſeruitutes que conſiſtunt in perſonam

alicuius vt in ſeruis noſtris: dicitur me re pſonales: qz debent a perſona pſone: et ſunt inſeparabiles. et de hac ſeruitute tra ctat inſti. de iure pſonaꝝ. et in titulo de ſta tu hoim. ff. et hec ſeruitus pſonalis extin guit morte ſerui. ſed ſeruitutes mere pſo nales no͂ extingu͂tur morte eius cui debe͂ tur. ita eſt caſus in. l. ii. ff. de vſufruc. lega. ¶ Sed ſunt alie ſeruitutes no͂ mere pſona les: et ſunt ille que debent a re pſone. vt ſer uitus / vſus / vſufructꝰ / et habitatio. et he ſeruitutes appellant pſonales: qz cu͂ pſo na extinguunt. l. ſicuti. §. fi. ff. quibꝰ modis vſuſfructus amittat. et. l. non ſolu͂. §. tale. ff. de liberatione legata. Et nota ꝙ ſi con cedo tibi ꝙ omni die poſſis ire ad hortuz meu͂ et capere tot fructus pro vſu tuo. iſta ſeruitus erit vſus pſonalis: ſecus ſi in co͂ ceſſione veniat aliquid omnino īdetermi natu͂. vt ſi co͂cedo tibi omni ãno cape tot fructus / et non dico pro vſu. tu͂c iſta no͂ eſt ſeruitꝰ. Et dico etiã ꝙ ſi co͂cedat facultas alicui aliqd faciedi in alieno vel ex alieno et ille no͂ habet vicinu͂ prediu͂: ad cuiꝰ vti litate͂ ſeruitus illa co͂ſtituat: erit ius quo dam pſonale et no͂ ſeruitus. ita Iaſo. alle gãdo bar. in. §. eque ſi inſtitu. de actioni. Et etiã ſi concedit ductus aque ei qui ha bet vicinu͂ prediu͂ ad vſum et comoditate͂ illius predij: et ſi non habet vicinu͂ prediu͂ et tunc no͂ dicitur ſeruitus realis nec; per ſonalis: ſed quodã ius pſonale qḋ cu͂ per ſona extinguit. ita Iaſ. refere͂do ãtiquos in di. §. in. iiii. col. ¶ Et nota ꝙ actio pſo nalis ꝓ ſeruitute ↄſtituta tollit tãto te͂po re quãto tollit ipſa ſeruitꝰ: et ↄſequẽter. x. annis inter pſentes. xx. inter abſentes: ſi ſu͂t ſeruitus no͂ eſt ↄſtituta: tu͂c actio pſo nalis co͂pete͂s ꝓ ea ↄſtitue͂da no͂ tollit mi nori ſpatio. xxx. annoꝝ. et licz doc. in hoc fuerit diſcordes: tamen iſta eſt communis opinio. ita Ia. in dic. §. in pri. colu. vi. Et eſt not. ꝙ actiones pſonales in re͂ ſcripte ſu͂t ↄtinuo pſonales: ſʒ ex quadã edtate co͂

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

cedūtur contra quoſcū〈qz〉 poſſidentes. Et
hoc non placet Iaſo. in. §. quedam. Sed
dicit ꝙ actiōe ad exhibendū ex illo qua
ſi contractu agitur contra quemcū〈qz〉 poſ-
ſeſſorem ex natura ipſius actionis: q2 ſem
p quilibz poſſeſſor in actione ad exhibēdū
tenet ex illo quaſi cōtractu: ſed quādo iſte
perſonales in rem ſcripte dantur contra
tertium poſſeſſorem / dicuntur aſſumere
naturam realium. Si ergo darentur con-
tra principalez qui teneretur actione per
ſonali: tunc non dicerentur in rem. vt cla-
rū eſt videre in omnibus interdictis: que
omnia ſunt pſonalia in rem ſcripta. vt. l. j.
. §. interdictam. ff. de interdic. Et conclu-
dendo dico ꝙ actiones perſonales in rez
ſcripte comitantur quemcū〈qz〉 poſſeſſorē.
Et propter hoc dicuntur in rez ſcripte vt
diximus in principio iſtius regule. Et a-
ctio perſonalis nō competit domino pro
re ſua ad dandum eā ſibi niſi contra furez
odio furis. Et actiones perſonales dicū-
tur abuſiue cōdictiones. de hoc eſt tex. in
. §. ſic ita〈qz〉. inſtitu. de actionibus. Et vlti
mo eſt aduertendum ꝙ in cauſis ciuilib9
nō eſt neceſſe inſerere in libello locum aut
tempus celebrati contractus. ſecundum
Bar. in. l. j. in principio. ff. de edendo. et
vide Iaſo. in. §. omnium inſtitu. de actio
nibus. in. xxiiii. colu. Et nomen actionis
non eſt hodie neceſſarium in libello expri
mere: ſed ſufficit taliter factuz narrare qd
ex eo reſultet actio. vt in. c. dilecti. de iudi
cijs. et iſta eſt cōmunis opinio. tenet bar.
in dicta. l. j. de edendo. poſt gloſ. ibi. et te-
net Bar. in. l. cuz mota. C. de tranſactio.
et in. l. Gallus. §. ſi cuius. ff. de liberis et
poſthumis. et ibi Imo. et late per cano-
niſtas in dicto. c. dilecti. et Bar. in dicta
. l. j. dicit. ꝙ ita obſeruatur de conſuetdi-
nē. Et hec ſufficiant pro ornamento pre-
ſentis regule.

¶ Regula ſexta. De actione Reali: et rei vendicatione.

Actio realis i
totuz eſt op-
poſita pſona
li: quia nō co
heret inſepa
rabiliter per
ſone: nec ex
parte rei nec
ex parte au-
thoris. et di
cuntur reales quia non habent aliquam
perſonam obligatam. ſed competunt ra-
tione iuris quod quis habet in re / puta ſi
quis ſit directo dominus. vt eſt tex. in. §.
omniū. inſti. de actio. et in. l. rem. ff. de rei
vendicatione vel ratione vtilis dominij /
ſi quis habeat vtile dominium. vt in. l. j.
. §. qui in perpetuum. ff. ſi ager. vecti. vel
emphi. vel ꝓpter ius ſeruitutis. vt in. §.
eque ſi agat. inſti. ð actio. vel propter ius
pignoris vel hypotece: quod quis habz
in re. vt in. §. item ſeruiana. inſti. de actio.
Et ſemper iſta actio realis cōpetit aduer
ſus eū qui rem poſſideat. etiam ſi res per
mille man9 ambulet. vt eſt tex. in. l. actio-
num genera. in principio. ff. de actionib9.
et obliga. et competit aduerſus eum qui
rem detinet ſi illius reſtituende habeat fa
cultatē: licet quomodocū〈qz〉 rem habeat.
vt eſt tex. notabilis in. l. officium. in fine.
et Bal. in. l. ſi certis annis. C. de pactis.
in. j. colu. vbi dat iſtam theoricam. ꝙ vbi
cū〈qz〉 reperitur ius ſine vlla obligatiōe. il-
lud eſt ius regale. Ius vero quod non re
peritur niſi in ipſa obligatiōe: eſt perſona
le. Et eſt notandum ꝙ ad cauſandum rei
vendicationem neceſſaria ſunt duo extre-
ma. ſ. dominium. vel quaſi ex parte agen-
tis. l. in rem. in principio. ff. de rei vendi-
catione. et poſſeſſio vel quaſi ex parte cō-

uenti.l.officiuz.ff.de rei vendica.et.l.vni
ca.C.de alienatione iudicij.mutandi cau
ſa facta. Et ſi aliquod iſtorũ deficiat/non
poteſt competere rei vẽdicatio. ſed eſt di
cendum ſecunduz Jaſo. allegando alios
docto.in dicto.§.omnium.in.x.colun. ꝙ
in actione in rẽ generaliter ſumpta/requi
ritur alterum de quattuor/ vel dominiuz
directũ. quo caſu competit directa rei vẽ
dicatio. vt in dicta.l. vna.C. de alienatio
ne iudicij.⁊ in.l.in rem.in principio.ff.de
rei vendica. vel vtile dominiuz. quale eſt
illud quod habet emphiteota et ſuperfi-
ciarius.quo caſu competit vtilis rei ven
dicatio.l.j.§.fina.ff.ſi ager.vecti. vel em-
phi.⁊.l.j.in principio.§.quod ait.ff. de ſu
perfitiebus vel quaſi dominiuz.quale eſt
illud quod habet bone fidei emptor/ qui
nondum vſucepit.quo caſu competit pu-
blitiana. vt in.§.ſed iſte.inſti.de actionib.
vel neceſſe eſt ꝙ habeat aliud ius in re. vt
ius ſeruitutis.et tunc habet confeſſoriam
vt in dicto.§.eque ſi agat. vel ius pigno-
ris.et tunc habet ſeruianaz:ſeu hypoteca
riam:vel quaſi ſeruianaz/et de directo do
minio vel vtili dominio:et de quaſi domi
nio.glo.eſt notabilis in.l. minor.§. ſi ſer-
uus.ff.de euictionibus.et ibi Bar.decla
rat in quo iſta differãt inter ſe.et glo. nota
bilis in.l.ij.§.quidam.ff.de interdic.dicit
ꝙ ſicut eſt dare poſſeſſionem et quaſi poſ
ſeſſionem:et dominium et quaſi domini-
um. Ita etiam eſt dare proprietatem/ et
quaſi proprietatem.et Bal.reputat illaz
gloſam ſingularez.in.c.j.§.j.de inueſti.de
re aliena facta.et Jaſo.ſecundũ alios do
cto. Ad iſtum propoſitum allegat tex. in
.c.fina.de iudi. vbi ipſe dicit: ꝙ proprie-
tas dicitur dominium. vide eum in dicto
.§.omniuz.in dicta.x.colun. Et ego dico
in iſta materia: ꝙ dominium eſt ius de re
corporali perfecte diſponendi/ niſi a lege
prohibeatur. ita Bart.in.l. ſi quis vi.§.
differentia.ff.de acquirenda poſſeſ.et de-
claro diffinitionez ſic. Dicitur enim in ea
ꝙ ius ideo in ea ponitur vt differentiam
denotet a re ipſa in qua cadit ipſum ius.
res namq; d ſe facti eſt quod probatur ex
rubri.de acquirendo rerum dominio:ſub
iungitur de re corporali ad differentiã rei
incorporalis in qua non cadit proprie do
miniuz. vt in.l.iiij.ff.de vſufruc.poſtea di
cit pfecte diſponendi. vt.l.in remandata.
C.mandati. Et ad differentiam ſimplicis
poſſeſſionis que eſt ius inſiſtẽdi rei. vt no
ta.in.l.j.ff.de acquirenda poſſeſ. quod au
tem adijcitur niſi a lege prohibeatur. Di
ctum eſt ideo propter res pupili/ et eccle
ſie/et quarũdam aliaruz perſonarum que
a iure alienari prohibentur niſi interueni-
ente certa ſolẽnitate. vt.C. de predijs mi
norum.per totum.et in auct. de non alie-
nandis per totum.et in auct. hoc ius por
rectum.C.de ſacroſanctis eccleſijs.et do
minium eſt duplex ſecundum Bar.et do
cto.in dicta.l. ſi quis vi.§. differentia. ff.
de acquirenda poſſeſ.ſ.directum et vtile.
probatur hoc in.l. poſſeſſoris. in fine. de
fundis patrimonialib⁹.lib.xj. vbi dicitur
ꝙ emphiteota eſt dominus.idem proba
tur in.l.j.et.ij.C.de iu re emphi. Et tamẽ
conſtat ꝙ alius eſt dominus.ſ. ille cui de
bet ſolui cenſus vel fictum. Sequitur er-
go ꝙ ſint domini diuerſa ſpecie dominij.
naz eadẽ ſpecie dominij nõ poteſt eſſe qui
libet eorum dominus. vt in.l.iij.§.ex con
trario.poteſt etiaz addi tertia ſpecies do
minij/licz ſit impropria. vt eſt quaſi domi
nium/qđ cõpetit ei qui rem emit a nõ do-
mino bona fide:nec eam vſu cepit adhuc.
vt habet in.l.j.ff.de publitiana. ¶ Et no-
ta ꝙ dominium vtile eſt duplex. Unum
quod eſt oppoſitum/et aduerſans ſuo di-
recto. vt eſt exemplũ.inutili dominio que
ſito in re imobili et longeua preſcriptiõe
vt notatur in.l.ſi quis emptionis.§.ij.C.
de preſcrip.xxx.vel.xl.annorũ.et in auct.
niſi.C. de bonis maternis. et in.l.vſuca-

pio.ff.de vſucapionibus. Aliud vero eſt
vtile dominium quod eſt forme ⁊ compa
rabile cum directo concurrens cum eo et
exhibens illi reuerentiam tanquã ſuo ſu/
periori. cuius exemplum eſt inutili domi
nio quod competit emphiteote: feudata
rio: ſuperfitiario: et ſimilibus. vt in dicta
.l.ij. de iure emphite. cũ ſimilibus. ¶ Et
quia vidimus ſupra ꝙ rei vendicatio nõ
competit niſi ei qui habet directũ vel vti
le dominium. Nunc eſt videndum quib⁹
modis poſſit probari directum vel vtile
dominium: et quibus modis acquiritur
dominia de iure gẽtium habetis.ff.de ac
quirendo rerum dominio. per totuz. et in
titulo de rerum diuiſione. inſti. per totuz
et glo. ordinaria ⁊ magiſtra. in.l.j.ff.de ac
quiren. reruz dominio. enumerat modos
quibus acquirantur dominia de iure ciuil
li. et Bar. in.l. in rem.ff. de rei vendi. Et
quibus modis dominium acquiratur. vi
de Petruz de ferrara in pratica ſua. in co
lun. xxviij. ¶ Et quia ſupius diximus: ꝙ
in actione rei vẽdicationis ex parte rei re
quiritur poſſeſſio: vel quaſi. intellige quã
ſi poſſeſſionem pro eo qui dolo deſijt poſ/
ſidere: qui conuenitur perinde ac ſi poſſi/
deret.l. qui dolo. ⁊.l. parem.ff. de regulis
iur. ⁊.l. ſin autem. §. ſed ſi quis. et.l. his q̃
dolo.ff. de rei vendicati. et ita voluit bar.
in dicta.l. vnica. C. de alienatione iudicij: ⁊
ſic habemus ꝙ ille qui dolo deſijt poſſide
re habetur pro poſſidenti. et vide Joan.
and. in regula pro poſſeſſore. ꝺ regulis iu
ris. lib. vi. in mercurialibus. Aduerte ta
men ꝙ illud eſt verum ſi dolo deſijt poſſi
dere poſt litem conteſtatam. ſed ſi ante li/
tem conteſtatam tunc non competit con
tra euz niſi actio in factum ad intereſſe ex
titulo de alienatione iudicij mutandi cau
ſa facta. Ita notabiliter dominus abbas
in.c. de alienati. iudicii. mut. cauſa facta. ⁊
ibi dicit in fine. ꝙ alienans doloſe euitat
actionem in factum ſi vult ſubire iudiciũ/
ac ſi poſſideret/obligando ſe ſub certa pe/
na ad reſtituendem illam rem ſi actor pre
ualuerit alias non eſſet ſatiſfactum actori
quia forte non contentatur de extimatio/
ne rei. Ideo poteſt agere ad intereſſe/ niſi
reus obliget ſe modo predicto. Et aduer
te ꝙ poſt primam citationez ſi reus deſijt
poſtea poſſidere preſumitur in dolo ſecũ/
dum Bal. in.c. fina. in fine de iure iu. vbi
dicit ꝙ ſi mercator poſt citationem parat
ſe ad fugaz/eſt ſuſpectus: ⁊ preſumitur in
dolo. Et qualiter ⁊ per quem moduz pro
habitur quem dolo deſijſſe poſſidere. viꝺ
Joannẽ fabrum. in dicto. §. omnium. Et
vide Bar. in.l. petitorio.ff. de rei vendi/
catione. nam ſi reo denunciauerã me vel/
le talẽ rem vendicare: ⁊ ipſe poſtea aliena
uit: vel ſi poſt datum libellum: vel poſtq̃
dixi me daturum ei libelluz ipſe alienauit
Et vide glo. not. de hoc in.l. fulcinius. §.
quid ſit latitare.ff. ex quib⁹ cauſis in poſ/
ſeſſionem eatur. vide Dignum. in regula
pro poſſeſſore. de regulis iuris. in. vj. viꝺ
ſpecul. in titu. de emptio. et vendi. §. nũc
dicendum. ver. ſed nunquid. et vi. Bart.
in dicto. §. quid ſit latitare. et in.l. non ſo/
luz. §. morte.ff. de noui operis nunciatio:
xiiij. colun. Et nota ꝙ heres vniuerſalis
ſuccedit in malaz fidem defuncti.l. litiga
tor. et ibi doct. C. de fruc. et li. expẽ. et.l.
cum heres. ꝺ varijs ⁊ extraordinarijs co
gnitio. et.l.j. C. de preſcrip. lon. temp. Et
ideo non preſcribit longo tempore. vide
Bar. in dicta.l. litigator. Et vide de hoc
Imo. ⁊ abb. in.c. ſi deligenti. de preſcrip.
Et heres vniuerſalis dicitur etiaz qui eſt
inſtitutus in cota. vt in dimidia vel tertia
Ita abba. in.c. rai. in fine. Et ſucceſſor ex
re certa nullo dato coherede vel dato: ſed
repudiante habetur loco heredis vniuer
ſalis. vi. Ange. in cõſi. lxxx. Et qui nõ per
dolũ ſed lata culpa deſijt poſſidere/an ha/
beatur pro poſſidente vt contra eum poſ
ſit ſaltem vtilis rei vendicatio intentari.

vide Bal.in.l.vna.de aliena.iudicij mutata.cauſa facta.in fine.vbi dicit vnum notabile:ꝙ in iudicijs realibus non venit leuis vel leuiſſima culpa/niſi poſt litem cōteſtatā.ratio eſt: qꝛ realia iudicia nō proponuntur contra aliquem tanquā contra obligatum.et cuꝫ non ſit obligatio culpa non poteſt purgari iure obligationis. Et cuꝫ non ſit ibi poſſeſſor non poteſt purgari ſecundum naturam realis iudicij.et vide in.l.ſi mora.ff.ſoluto matrimo. ¶ Aduerte tamen:ꝙ ſi qui poſſedit habuit malum ⁊ vitioſum initiuꝫ:tenetur quāuis ſine dolo et ſine culpa dſierit poſſidere.tex.eſt in.l.ſi vi me deiecceris.ff.de vi et vi armata.et iſto caſu non oportet dolum probare. Hoc eſt bene notandum ſecundum Fabrum in dicto.§.omniuꝫ. Item aduerte ꝙ in eum qui dolo deſijt poſſidere datur rei vendicatio.vtilis tantum ſecundū bar.in.l.quanquā.§.iulis.ff.de aqua plu.arcen.et glo.et alij docto.in dicto.§.omnium.tenent ꝙ datur directa vtiliter. ¶ Et nota ꝙ contra iſtum qui dolo deſijt poſſidere iuratur in litem per actorem:et tanti condēnatur ſecundum formam legis qui reſtituere.ff.de rei vēdicatione.in.§.ſi vero.vbi dicit tex.ſi dolo fecit quominꝰ poſſit reſtituere.is quantum aduerſarius in litem ſine vlla taxatione in infinitum iurauerit damnandus eſt. ¶ Et nota ꝙ ſi reus dolo deſijt poſſidere poſt litem cōteſtatā poteſt ſequi condēnatio virtute directe intentate:etiam ex illa eadem inſtantia ſecūdum B.in.in dicto.§.omnium.per tex.in.l.quāquam.§.iulianus.ff.de aqua plu.arcen.et hoc tenēt communiter doc. ¶ Hoc limita ſi a principio competebat directa.et poſtea tempore ſententie competebat vtilis.ſecus ſi a principio competebat vtilis tantuꝫ.vt in emphiteota et ſuperficiario:quia ſi intentaſſent a pricipio directā/ non poteſt ferri ſentētia ſuper vtili ſibi cōpetenti.ita Antonius in.c.cum ad ſedeꝫ de reſtitu.ſpolia.per illum tex.xv.colun. ¶ Item nota ꝙ ſententia lata contra euꝫ qui dolo deſijt poſſidere nō poteſt ſimpliciter mādari executioni contra eū in quē eſt dolo poſſeſſio trāſlata.in.l.i.§.neceſſario.ff.ſi mulier.ven.nomine in poſſeſ.miſſa.et ibi Bar.facit tex.in.§.ſi quis in fraudem.de actio.licꝫ Cinus tenet contrariū in dicta.l.vna. Et ſi reus tēpore litis conteſtationis non poſſidebat/ ſi poſtea poſſidet debet contra eum ferri ſententia condemnatoria.tex.in.l.ſin autem.§.poſſidere.ff.de rei vendica. Et ſi actum ſit cōtra non poſſidentem.qui tamen putabat ſe poſſidere.et lata fuit ſententia ſecundum actorem:ſi poſtea perueniat poſſeſſio ad reuꝫ ex noua cauſa ſententia mittetur executioni.contra eum vide tex.et ibi Bar.in.l.ſi a te bereditatem.§.ſi quis fundum.ff.de exceptiōe rei iudicate.ſed intellige quando reus interrogatus in iudicio vel extra rñdit in iudicio ſe poſſidere:alioquī ſecus vt in.l.ſin autem.in principio.ff.de rei vendica. Et ſic qui reū conuenit a principio iudicij faciat iterrogari reum an poſſideat:vel detineat talem rem:quia intendit intentare contra eum actionem in rē. Et ſi conuentus dixerit ſe poſſidere actor ſecurus eſt: quia ſi non poſſideat eſt condēnādus.tex.in.l.is qui ſe obtulit.⁊.l.ſin autem.ff.de rei vendicatio. Sed ſi nō dixit in iudicio ſe poſſidere:non poteſt cōdemnari:etiam ſi dixiſſet extra iudicium. Bar.in dicta.l.is qui ſe obtulit. Sed poteſt reuocare reſponſionem ante litis conteſtationem.vt in dicta.l.is qui ſe obtulit Sed ſi negat ſe poſſidere/ certe cōuictus de mēdacio priuatur poſſeſſione:et in cōtinenti in actorem transfferretur.et ſic ſubſtinebit penam legis fina.ff.de rei vendica. ¶ Et nota ꝙ rei vendicatio datur contra nudum detentatorem.puta.colonum depoſitarium:et ſimiles. De hoc eſt tex.notabilis in.l.officium.ad finem.ff.de rei

vendi. vbi dicit tex. Puto autem ab om-
nibus qui tenent ꝛ habent reſtituēdi facul
tatem. et Bar. ibi dicit. Actio datur con
tra eum qui poſſidet/vel eſt in poſſeſſione
cauſa cuſtodie: vel aliter d̄tinet. tenet etiā
Bal. in. l. ij. C. vbi in rem actio. et vendi-
catio. etiam datur contra euꝫ qui natura-
liter poſſidet tantum. et dicit Bal. in. l. ij.
C. vbi in rem actio. ꝙ ſi datur contra ſim
plicem detinentem: multo magis contra
euꝫ qui naturaliter poſſidet: vt eſt emphi
teota: vſufructuarius/et ſimiles. et Joan
nes faber. in dicto. §. omnium. dicit ꝙ in
omni caſu detinens qui habet facultatem
rei reſtituende poteſt cōueniri/niſi nomi-
net actorem ꝛ dominum in iudicio: et di-
cat ſe velle rem defendere. Et detentatoꝛ
ad hoc vt veniat abſoluendus debet no-
minare dominum in iudicio. vt eſt tex. in
. l. ij. C. vbi in rem actio. vbi eſt verbū de-
bet quod neceſſitatē importat. vt eſt tex.
in. l. ſepe audiui Ceſareꝫ. ff. de officio pre
ſidis. Et in rebus incorporalibus habet
etiam locuꝫ nominatio domini in iudicio
verbi gratia. Ego colligo paſſagium pro
quodam barone/et conuenioꝛ: poſſum no
minare dominuꝫ in iudicio. Bal. in dicta
. l. ij. allegat Inno. in. c. inter. iiij. de maio
ritate ꝛ obedientia. Et illud quod dixi ꝙ
rei vendicatio datur contra detentatoreꝫ
procedit/niſi vere poſſidens offert ſe liti:
quia tunc detentatoꝛ nōn poterit conue-
niri. ita Inno. in. c. cum ſuper. de rei iudi
cate. et Imo. in. l. ſepe. ff. de re iudicata.
et Bal. in auct. ei qui. C. de bonis aucto
ritate iudicis poſſidendis. dicit qualiter
fiet miſſio in rei vendicatione quādo agi-
tur contra nudum detentatorem: et reſpō
det ꝙ actoꝛ mittetur in ipſam aſſininaꝫ de
tentationem. allegat tex. in. l. officium. ff.
de rei vendica. Et ſentētia lata contra nu
dum detētatorem non facit preiudicium
domino. Bar. in. l. i. C. vbi in rem actio.
et Bald. et bar. in dicta. l. officium. de rei
vēdi. et Bal. et Imo. in. l. peregre. §. qui
bus explicitis. ff. de acquirenda poſſeſ. et
vide Bal. in dicta. l. ij. x. q. C. vbi in rem
actio. Sed ſi aliquis non poſſidet nec de
tinet: habet tamen facultateꝫ rei reſtituē-
de: quia poteſt rem habere quando vult:
poteſt conueniri rei vendicatione. glo. eſt
notabilis in. l. pomponius. §. is qui ī pre
cario. ad quaꝫ ſe remittit Bar. in dicta. l.
officium. ſed Bal. tenet contrarium in. c.
quoniam frequenter. §. ꝙ ſi ſup. vt lite nō
conteſtata. et allegat tex. in. l. ſerui nomi-
ne. ff. de vſucapionibus. vbi dicit Bart.
qui non poſſidet nec detinet/licet habeat
facultateꝫ reſtituendi: non conuenitur rei
vendicatione. et licet Iaſo in dicto. §. om
nium. in. xvij. colu. tetigit iſtum punctum
tamē ſicco pede tranſiunt. Sed meo vide
ri opinio Bal. eſt veriſſima. Et ad corro
borationem dicte opinionis adduco tex.
in dicta. l. officiū. in finalibus verbis. vbi
dicit tex. ꝙ rei vendicatio poteſt peti ab
omnibus qui tenent et habent reſtituēdi
facultatem. et ſic duo requiruntur. ſ. habe
re reſtituendi facultatem/et tenere: qꝛ iſta
dictio et ponitur inter diuerſa: et eſt diſiū
ctiua. vt notat Philippus corneus in. j.
volu. in conſi. ccxliiij. et Iaſo. in. l. natura
liter. §. nihil commune. dicit copula. et po-
nitur inter diuerſa. ¶ Et an rei vēdicatio
competat contra ciuiliter tantum poſſidē
tem/ſi habet facultatem rei reſtituēde: rei
vendicatio procedit contra eum. Et ſi ci-
uiliter poſſidens non habꝫ facultatem re
ſtituēndi/debet preſtare cautionem/ꝙ ſi
res ad eum perueniat eam reſtituet: ꝛ ſen
tentia lata contra ciuiliter poſſidentē non
periudicat naturaliter poſſidenti. de hoc
vide Iaſonem allegantem multa iura in
dicto. §. omnium. in colu. xvij. ¶ Et nota
ꝙ poſſidens ciuiliter tantum poteſt inten
tare rei vendicationem. glo. eſt notabilis
in. l. clam poſſidere. §. qui ad nundinans.
. ff. de acquirenda poſſeſſione. et ibi Bar.

in vlti.colū.vi.etiam Bart.in.l.j.§.inter
dum.ff.vti poſſidetis. Item eſt notādū
ꝙ rei vendicatio non datur ad incorpora
lia.vt eſt glo.in dicto.§.omniū.intellige
niſi incorporalia venirēt acceſſorie ad rē
corporalem: puta ſi peterem caſtrum cū
iuribus ꝛ pertinētijs ſuis: ſecundum Fa
brum: in dicto.§.omnium. allegat Inno
cētium in.c.cum ad ſedem. de reſtitutiōe
ſpoliatorū.et procedit libellus. Peto ca
ſtrum cum iuribus ꝛ pertinētijs. Bal.in
.l.edita. in repetitiōe paduana.xix.colu.
tenet etiam Joan.de imo.in.c.examina
ta. de iudicijs. motus per ibi notatis. et
per Inno.in.c. cum venerabilis. de reli
gioſis domibus. Ultimo in iſta actione
reali oportet factum narrare taliter ꝙ ex
eo aliqua cauſa reſultet: ꝛ ī cauſa inſit me
dium concludēdi: ꝛ deinde concludatur.
Et ſicut argumentū logicorum habet ma
iorem propoſitionem minorem ꝛ conclu
ſionem. ꝛ ex iſtis effectualiter conſiſtit ar
gumentum. Ita libellus apud legiſtas ef
fectualiter debet ex tribus conſtare. Pri
mo ex narratione facti: ꝛ illa habetur pro
maiore. Secundo ex cauſa ſiue ex medio
concludendi: ꝛ illa cauſa eſt loco minoris
propoſitionis. Tertio ex ipſa concluſione
et quēadmodum apud logicos ex mino
ri ſequitur neceſſario cōcluſio argumēti.
ita ex dicto medio concludendi ſequit̄ ne
ceſſario concluſio libelli: et ideo Bart.in
.l.certi conditio.ff.ſi certū petatur.dicit:
ꝙ ſemper in libello eſt attendēdū mediū
concludendi.et ꝙ ad cognoſcēdum diuer
ſitatem actionis: debemus inſpicere me
dium concludēdi. idem notat Angel⁹ in
.l.naturaliter.§.nihil comune.ff.ď acqui.
poſſeſ. ¶ Et vnum perpetuo tenemēti: ꝙ
ſi iudex videt male actū ex vna cauſa: ta
men ex actis apparet ꝙ potuiſſet ex alia
cauſa bene agi: poteſt in ſentētia reſeruare
illō ius agēdi ex illa cauſa. ita voluit bar.
in auct.ſed ꝛ ſi quis.in.ii.colū.C. de ſe
cun.nuptijs.et Bal. ibi reputat hoc eſſe
notabile dignum. vnum tamē nota perpe
tuo: ꝙ ſi agēs deducat vnam cauſam ꝛ ꝓ
bet aliam: ꝙ licȝ non poſſit ſequi condem
natio in petitorio: tamē bene poſſet ſequi
condēnatio in poſſeſſorio.et ita Bald.in
.l.fina.C.de annali exceptione. ponit exē
plum. Ago contra te ꝙ ſpoliaſti me pſta
tione ānui cenſus: ꝛ ideo peto me reſtitui
in poſſeſſionē meam ꝛ te condēnari ad cē
tum: nam licȝ non probeȝ centum deberi:
ſufficit ꝙ probē me fuiſſe ī quaſi poſſeſſio
nē percipiēdi debitum. ſed in petitorio ſi
non probatur cauſa debiti non ſequit̄ con
dēnatio.et Bal. ad hoc allegat mo.in.c.
querellam.de electione. in fin. ¶ Et nota
ꝙ in actione reali ſufficit exprimere cau
ſam proximam.ſ.dominium. non autē re
quiritur ꝙ exprimatur cauſa remota.ſ.ip
ſe cōtractus.in perſonali autē actione ne
ceſſe eſt ꝙ exprimatur cauſa remota.et de
hoc videtur eſſe caſus in dicta.l. et an ea
dē.§.actiones.in.c.abbate ſane. de re iu
dicata.et de hoc iam dixi in regula prece
dēti.de actione perſonali: et nomē actio
nis in libello non eſt neceſſarium exprime
re hodie.ſed ſufficit taliter factum narra
re ꝙ ex eo reſultet actio. tex.in.c. dilecti.
ď iudicijs. Et iſta eſt comunis opinio. vt
tenet Bar.in.l.j.ff. de edēdo.in vlt.colu.
et vi.de hoc ea que ſcripſi in actione pſo
nali. ¶ Et nota ꝙ in actiōe reali incorpo
ralia non veniunt: quia non poſſidētur ni
ſi fuerint acceſſoria: vt iam diximus. hinc
eſt ꝙ vniuerſitates que ſunt incorporee.
ſicut per hereditatis vel bonorum poſſeſ
ſionis ſucceſſionē contingit non peti poſ
ſe actione hac.et peculium non poteſt vē
dicari. Et eſt ratio: quia in peculio iura ꝛ
actiones continētur: grex vendicatur. vt
.ff.de rei vēdicatione.l.i.§.per hanc. quia
in grege corporalia tantum continentur:
In rei vendicatione veniunt mobilia et
imobilia: dum tamē dominio noſtro ſubi

ciantur.alioquin nõ:vt ſi ſunt ſacra vel re-
ligioſa.ſed actione in factuz petuntur. vt
.ff.de rei vendicatio.l.in rem.§.loca.et.l.
que religioſis. Item veniunt ſerui. item
filij/non ſimpliciter rei vendicantur. quia
non ſunt noſtri dominij. vide ď hoc Azo.
in ſuma.in titu. de rei vendica. vbi dicit:
quid de gẽma mea incluſa alieno anulo.⁊
cõcludit ꝙ agitur pro ea actione ad exhi
bendum.vt exhibeatur ⁊ exhibite vẽdice
tur.et vide ibi diſtinctio. Et ibi etiã dicit
quid de tigno iniuncto.et dicit ꝙ conſuli
tur domino per actionem de tigno iniun
cto:fructus quoqꝫ per actionem in rẽ pe-
tuntur.vt in.l.fructus.ff. de rei vendica.
¶Et quia diſtinctio fructuum varia eſt.
hic declarabimus ſecunduz Azo.fructu-
um:igitur alij ſunt naturales. vt poma/pi
ra/cerasa/neſpola:que ipſa natura proue
niunt. Alij induſtriales:vt ſegetes:lac/lã
na:que induſtria hominis proueniunt.ſe
getes enim cultura/lac ⁊ lanna cura que-
rentur. Itez alij ſunt percepti vt quoquo
modo a ſolo ſunt ſeparati:ſicut in bone fi-
dei poſſeſſore dicitur:vel in horreis recõ-
diti ſicut in fructuario.vt.ff. de rei vendi-
ca.l.antepe.§.perceptionẽ.et quibus mo
dis vſuſfructus amittaꝛ.l.ſi vſuſfructus.
Alij ſunt percipiẽdi/quod ⁊ duobus mo
dis dicitur:ſiue quia potuerũt ab aliquo
percipi:ſiue quia nondum potuerũt per-
cipi propter imaturitatem. percipi autez
potuerunt tempore precedente. Itez alij
ſunt conſumpti. vt quia deſierunt eſſe alij
extantes:vt qui ſuper ſunt.et horum:alij
ſunt ſtantes.vt ſpice.alij pendentes vt in
pomis.et de hoc vide Ludouicuz roma
num in ſingulari.cccxxxv.Et an penſiões
domorum dicantur fructus induſtriales
vide Bar.in.l.ex diuerſo.ff. de rei vendi
ca.Et de materia fructuuz dicemus late
in regula de fructibus. ¶Item eſt notã-
dum ꝙ poſſeſſoruz alij ſunt ſine titulo:alij
cum titulo:alij bone fidei: alij male fidei.

Sciendum eſt igitur ꝙ nullus etiam bo
ne fidei poſſeſſor naturales fructus facit
ſuos/ſiue titulum habeat ſiue non.vt.ff.ď
vſufructu.l.fructus.nec obſtat quod dici
tur de acquirendo reruz dominio.l.bone
fidei.quod enĩ dicit omnes ſic exauditur
etiaz alterius facto percepti.vt.ff.de vſu
ris.l.qui ſcit.§.ꝑterea.Quid ergo de his
fructibus qui extant. vendicabũtur a do
mino fundi:quia ⁊ fructuum domin⁹ eſt:
cum ipſe poſſeſſor nõ fecerit ſuos. ſi vero
conſumpſerit eos bone fidei: poſſeſſor nõ
tenetur/cum nec habeat nec habere dolo
deſierit:et ſic non tenetur rei vendicatio-
ne:ſed conditione ſine cauſa tenetur cum
conſumpſerit in eam rem quam de ſuo tã
tum expendiſſet.vt.ff.ſi certum peta. In
duſtriales autem fructus omnis bone fi-
dei poſſeſſor/ſiue cum titulo/ſiue ſine titu
lo facit ſuos:ſed hoc ꝙ poſſeſſor ſine titu-
lo faciat fructus ſuos expreſſum eſt. in.l.
ſi vſuſfructus.ff.quibus modis vſuſfruc-
tus amittatur:tamen ſi fructus extant te
netur reſtituere. vt in.l. certum.C. de rei
vendi.cuius verba ſunt. Certum eſt ma-
le fidei poſſeſſores omnes fructus ſolue-
re cum ipſa re preſtare. bona fide vero ex
tantes.poſt litis autem conteſtationẽ vni
uerſos. In ſecũdo autẽ caſu petitorij fiat
reſtitutio acquiſitorum ex opere nõ ex re.
et ita loquitur.l. que eſt.ff. de rei vẽdica.
et.l.preterea.de conſumptis autez nullo
modo tenetur. vt inſti. de officio iudicis.
§.ſi vero bone fidei.forte neqꝫ ad preciuz.
quia lex dicit eum lucrifacere propter cul
turam ⁊ curam. vt.ff.finium regũ.in.l.iiij
.§.poſt. Si vero ſit male fidei poſſeſſor. ſi
quidem ſine titulo.de cõſumptis tenetur
conditione ſine cauſa. de extãtibus rei vẽ
dicatione.non dico eadẽ rei vendica.qua
petitur res ipſa. vide de hoc Azonem in
ſuma.in rub.de rei vẽdica. de percipiẽdis
aũt tenetur iudicis officio.id eſt quos ho
neſte poſſeſſor ꝑcipere potuiſſet.vt.ff. de

rei vendica.l.ſi nauis.§.vlti.et inſti.de of
ficio iudicis.§.ſi in rem.et.§.illoꝝ autẽ.
boneſte dico.vt.ff.de rei vendica.l.fruc-
tus.nõ modo licet ſi inboneſte percipiat
reſtituere debeat.vt.ff.de petitione here
di.l.ſi poſſeſſor.Si vero male fidei poſſeſ
ſor cum titulo ſit de conſumptis:tenetur
cõditione ſine cauſa.de extantibus rei vẽ
dica.a percipiendis autem propter titu-
lum excuſatur.vt in.l.ſi fundum.C.de rei
vendi.niſi emiſſet rem ab eo qui ſcit vẽde
re in fraudem creditoꝝ.vt.ff.de his qui
in fraudem creditoꝝ.l.aut pretor.§.per
hanc.Item cum emit ab eo qui metu cõ
pulſus ei vendidit.vt.ff.ꝙ metus cauſa.
.l.ſed et partus.Et ſi emit contra interdi
cta legum.vt in.l.quemadmoduꝫ.C.de
agricolis et cenſitis.li.xj.et in auct.de nõ
alienan.aut permu.§.ſi quis igitur.idem
tenetur ſi fructus maturos patiatur cor-
rumpi.¶Et quia in rei vendica.etiaꝫ ve
niunt ipenſe ex parte rei:dico ꝙ tria ſunt
genera impẽſarum.glo.eſt magiſtra.in.l.
fundo.ff.de rei vendica.et ibi videbis qð
impẽſe ſunt in multiplici differentia.Im
penſaꝝ autẽ alie ſunt voluntarie/vt ſi fiãt
picture.alie ſunt vtiles que rem melioreꝫ
faciunt deterioreꝫ eſſe non ſinunt.Neceſſa
rie vero que ſi facte nõ eſſent res erat om
nino peritura.vel lõge deterior futura vi
de exempla.ff.de verbo.ſigni.l.impenſe.
Alie impenſe fiunt gratia fructuũ querẽ-
doꝝ.vt in arãdo ⁊ colendo:vel colligẽ
doꝝ:vel conſeruãdoꝝ.vt in locando va
ſa ad reponendũ alie ipenſe gratia reꝝ.vt
que non gratia fructus preſentis anni.ſed
ad perpetuã rei vtilitatẽ.vt.ff.de ipenſis
in rebus dotalibus factis.l.iii.§.nos.
¶Sciẽduꝫ eſt ꝙ ipenſe facte grã fructuũ
ſemper deducuntur.vt.ff.ſa.er.l.fundus
qui.et ſoluto matrimonio.l.fructus.ſi ve
ro fiant grã reꝝ:aut fiunt de nouo edifi
cando:aut in reficiendo:ſi in edificando:
aut eſt bona aut mala fide.ſi bona fide ex
ceptionẽ habet ſi ꝯueniatur.ſi cadit a poſ
ſeſſione nullam actionem habet.vt.ff.de
exceptione doli.l.paulus.reſpondet ſi cũ
edificauit ſciebat reꝫ alterius:et ab initio
erat bone fidei poſſeſſor:eligitur quedam
media via.vt.ff.de rei vendicatio.l.iulia.
ſi in aliena.ſi vero eſt male fidei poſſeſſor/
nihil poteſt repetere.vt inſti.de reꝝ diui
ſione.§.ex diuerſo.neminẽ enim ſibi obli-
gare voluit.vt.ff.cõmuni diuidũdo.l.in
hoc iuditi.ſi vero fiant ipenſe in reficiẽdo
a bone fidei poſſeſſore:tunc habet doli ex
ceptionẽ:ſi ipenſe erant neceſſarie vel vti
les.Et ſi ipenſe erant volũtarie:permitti
tur ei auferre ſine leſione prioris ſtat⁹ rei.
eo addito.vt ſi tantũ perceperit de fructi
bus quantum facit ſumptus/fiat compẽ
ſatio.vt.ff.de rei vendica.l.ſumpt⁹.alias
vero bone fidei poſſeſſor ſemper facit fru
ctus ſuos.ſed hic ſi petat ſumptus cogit
cõpenſare.vt in.l.emptor.ff.de rei vẽdi.
¶Quod aũt dixi de ipenſis voluntariis
qð permittitur auferre.intellige niſi dñs
vellet dare ei quantũ eſſet habiturus eis
ablatis.qꝛ malitiis indulgendũ nõ eſt.vt
eſt tex.expreſſus ad hoc.in.l.in fundo alie
no.ff.de rei vẽdica.Si vero ſit male fidei
poſſeſſor qui in reficiẽdo ipendit neceſſa-
rias ipenſas officiũ iudicis ſibi cõſeruat.
Et hoc nota:ꝙ ſi ſumpt⁹ ſunt vtiles licẽ-
tia eis permittit ſine leſione prioris ſtat⁹.
vt eſt tex.in.l.domũ.in ſi.C.de rei vẽdi.
et ipenſas volũtarias pdit.ſcðm Azo.in
loco iaꝫ allegato.Et eſt notandũ ꝙ actio
rei vẽdicationis eſt arbitraria.vt inſti.de
actio.§.preterea.et dat heredib⁹ nõ quaſi
heredib⁹:ſed quaſi dñis.in heredes non
quaſi in heredes.ſꝫ quaſi in quoſlibet poſ
ſeſſores.vt.ff.ad exhibẽdũ.l.de eo.§.vlt.
quid ſi ðfunct⁹ dolo deſiit poſſidere.diſti
gue.ſi lis ſit ꝯteſtata cũ ðfuncto heres om
nino tenet.vt i.l.j.C.ex delic.defun.ſi lis
nõ eſt ꝯteſtata cũ defuncto tenet actiõe in
factũ in qñtũ ad eũ puenit.vt.ff.de rei vẽ

dica.l.ſi in rem.et.l.cum autem.
¶ Reſtat nunc vt videamus qualis de/
beat eſſe libellus in rei vẽdicatione.et dic
ſecundum Jaſo. in dicto.§. omnium. ad
finẽ.ꝙ actor debet demonſtrare rem quã
intendit vendicare:et debet oſtendere ſe
dominum ſimpliciter/non expreſſa cauſa
ſpecifica.et vtile eſt ſecundum Angelum
in dicto.§. ꝙ omnia iſta ſimul ponat.ſcilꝫ
rem quam petit ad ſe pertinere iure dire
cti dominij: vel vtilis dominij: vel quaſi
dominij:et qualiter rem illam reus cõuẽ/
tus detinet/et habet facultatem reſtitu
endi/vel ꝙ dolo deſijt habere vel poſſi/
dere.poſtremo debꝫ peti ſe declarari do
minum.ſecundum Bart.in.l.ex diuerſo
.§.j.per illum tex.ff. de rei vendica. Et
bart.in.l.põponius.§.ſed et is. per illuꝫ
tex.ff.de procuratoribus.et Ange.dicit
ꝙ etiam libellus poſſet concludere per
hec verba. quare peto per vos pronun
ciari et declarari dictam rem ad me ſpe
ctare ⁊ pertinere iure directi dominij/vel
vtilis/vel quaſi dominij.et dicebat etiam
Bar. poſſe procedere libelluꝫ illum anti
quorum qui in rei vendicatione ſolum pe
tunt poſſeſſorem condẽnari ad reſtitutio/
nem rei. quia per conſequens videtur pe
tere ſe pronunciari dominum. licet Joan
nes faber damnet libellum antiquorum.
¶ Et nota bene in hac materia: ꝙ domi/
nium debet plene probari de iure gentiũ
vel ciuili acquiſitum.ſecundũ Bartoluꝫ.
Baldum.et. Pau.de caſt.quem vide in
.l.quidam.in fuo.ff. de condi. inſtitu. Et
non ſufficeret probare poſſeſſionẽ aliquã
to tempore continuatam tanquam a do/
mino:etiam cum fama vicinie.ſecundum
Abba.qui notabiliter loquitur.in.c. cuꝫ
ad ſedem.in.vi.colu.extra de reſtitu.ſpo/
liatorũ.quod bene nota:vt ſcias formare
libellum in hac materia rei vendicatiõis.
¶ Et aduerte circa reſtitutionem rei peti
te fiendam.quia ſecundũ Jaſo.talis reſti
tutio venit fienda in re actionis. Allegat
bart.in.l. ſi prius.ff. de operis noui nun.
xviij.columna.licet aliqui tenent contra/
rium.et predicta procedũt quando actor
vult rem ſolum petere:ſed ſi vult etiaꝫ fru
ctus rei petere:quomodo erit formãdus
libellus.in hoc docto.multum variant ſe
cunduꝫ Jaſo.et pro euitandis dubitatio
nibus multũ ſibi placet modus pratican
di poſitus per Angelum in dicto.§. om/
nium. vt dicatur. peto reum conuentum
condemnari ad reſtituendam rem petitã
vna cum fructibus perceptis a tanto tẽ/
pore citra:quia aſcendunt ad quantitateꝫ
deductis omnibus expenſis. Jtem peto
fructus qui percipi potuerunt:per quem
libet diligentem virum qui poſſunt aſcẽ/
dere ad tantam quantitatem. Jtem etiaꝫ
peto fructus percipiendos lite pendente
prout debita quantitate fructuum:et eo/
rum extimatione probabitur/⁊ liquidabi
tur in proceſſu taxatione boni iudicis ſem
per ſalua.dicebat enim Bar.procedere li
bellum alternatiue:puta peto fruct⁹ ſi ex
tẽnt. et ſi non extimationem. vide glo.in
.l.diuortio.§.ob donatiões.ff. ſoluto ma
trimonio.et ibi.vide Bar.et Angeluꝫ.⁊
Jmo.hoc late limitantẽ. et ſi iudex in ſen
tentia dicat. condẽno te vt reſtituas reꝫ.
intelligitur etiam condemnare in fructib⁹
qui de iure veniunt propter verbum reſti
tuas. quod plenum habet ſignificatum.
ita Bal.in rub. C. de fructibus et litis ex
penſis. quod eſt notabile. Sed aduerte:
vt ſemper petas condẽnari reuꝫ in fructi
bus. vide Bal.in.l.properandum.§.fin/
auteꝫ alterutra. C. de iudicijs.et ex ſupra
dictis apparet ꝙ actio rei vẽdicati. eſt ar
bitaria: ſicut legitur inſtitu. de actionib⁹.
.§.preterea. Et in rem actio/vt ex ipſo no
mine apparet datur perpetuo contra euꝫ
qui titulo caret. ⁊ vide de hoc Azoneꝫ in
ſuma.in Rubrica. de rei vendicatione.in
fine. ¶ Sed aduerte ꝙ pro iuriſdictione

licet ſit vniuerſitas iuris: poteſt intentari rei vendicatio. vide Specul. in titulo de cauſa poſſe. et pro. in. §. notanduz. ver. ceterum. et vide Boueriuz in ſingu. j. in primo. Et per iſta cum laude dei ⁊ eius matris vͦginis marie ſit expedita iſta regula.

Regula ſeptima. de actione Hipothecaria.

ACtio hipotecaria naſcitur ex obligatione pignoris que eſt in rem: ⁊ eadez dicitur quaſi ſeruiana. vt. ff. de pactis. l. ſi tibi. §. ď pignore. et inſtitu. de actionibus. §. item ſeruiana. et. ff. de pignoribus. l. pignoris perſecutio. Et hipothecaria dicitur ab hipos. quod eſt ſub. et theſis. quod eſt poſitio. quaſi ſit ſuppoſitio. ideſt obligatio. Nam ſecundum Fabrum. in. §. Item ſeruiana. inſtitu. de actionibus. ſuppoſitio ⁊ obligatio idem ſunt. Datur actio hipothecaria creditori et eius heredi: et datur contra quemlibet poſſeſſorem pignoris: cum ipſa ſit in rem: et cum ſua cauſa pignus tranſeat ad emptorem. vt. ff. de pignoribus. l. pignoris. ⁊. C. de pignoribus. l. pignoris. et. l. debitorem. et. C. de diſtractione pignorum. l. ſi debitor. et. ff. de pignoratitia actiōe. l. ſi cōuenerit. §. ſi fundum. Et hec actio hipothecaria nudam aduocat poſſeſſionem. vt. ff. de euictionibus. Et ſufficit agētem hipothecaria probare poſſeſſionem debitoris ſui cum bona fide et titulo. vt eſt gloſ. in. l. rem alienam. ff. de pignoratitia actione. ſed gloſa in. l. cum res. C. ſi res aliena pignori data ſit tenet ꝙ ſufficit probare poſſeſſionez debitoris cum bona fide: abſqꝫ eo ꝙ probetur de titulo. et Bald. dicit in principio illius legis. Iſta lex portat coronam totius materie/quid probandum ſit in hipothecaria ex parte rei. Hoc traditur in tex. et in gloſ. et per docto. pleniſſime. et in lege. ante omnia. ff. de probationibus. et glo. ibi dicit. Aut res hipothecaria reperitur apud debitorem: aut penes extraneum. et in iſta diſtinctione. quia Barto. poſt Cignum. et omnes doctores in dicta. lege. cum res. aliter diſtingunt. Sed tu vide modum procedendi per Angelum. vt refert Iaſo. in. §. item ſeruiana. inſtitu. de actionibus. ſequendo Cinum: Bartolū. Baldum. et Salicetum. poſt gloſ. in dicta. l. cum res. et Iaſo. in dicto. §. item ſeruiana. dicit. Faciamus tres caſus pricipales: quamuis Angelus quattuor fecerit. Aut agitur hipothecaria cōtra ipſum principalem debitorem poſſidentem: aut agitur contra tertium poſſeſſorem habentem cauſam a debitore. Aut agitur contra tertium poſſeſſorem nullaz cauſam habentē a debitore. Primo caſu ſufficit probare ſolam poſſeſſionem debitoris. Et eſt ratio: quia debitor conuētus non poteſt referre queſtionem dominij. ſicut nec creditor conuentus propter fructus rei pignorate. tex. in. l. ſi inter. §. j. ff. de pignoribus. ne alias de ſuo mendatio arguatur. vt inquit tex. ff. de pignoribus. et ibi Barto. dicit ꝙ aduocatus non ſolum ponat de poſſeſſione debitoris. ſed etiam proponere debet debitorem fuiſſe dominum: vel habuiſſe dictam rem in bonis. quod probatur eo ipſo quod probata fuerit poſſeſſio debitoris. Et eſt notabile: quia nunqꝫ ex poſſeſſione preſumit̄ dominium niſi fuerit allegatuz. Ita notāter bal. in. l. etiā. in. iij. colu. C. ď executiōe rei

iudicate. Salice. in dicta. l. cum res. C. ſi
aliena res. limitat hoc vt procedat in ſpe
ciali hipotheca in quaȝ debitor nõ poteſt
referre queſtionem dominij. ſed in genera
li hipotheca in qua generaliter omnia bo
na ſũt hipothecata. vt quotidie fit poſſet
debitor conuent⁹ hipothecaria ad aliquã
rem dicere ꝙ illa res non eſt ſua ſed Titij
et debebit ipſuȝ titium in iudicio nomina
re. iuxta. l. ſecundã cum materia. C. vbi in
rem actio. et ratio diuerſitatis eſt ſecũdũ
Sali. qr tunc non cõuincitur de mẽdatio
iuxta dictaȝ. l. rem alienã. in fine. Iſta pe-
regrina limitatio Saliceti ſumopere pla
cet Iaſoni. ſed nõ eius diuerſitatis ratiõ.
vnde ipſe ſignat aliam notabilem rationẽ
diuerſitatis. nam quando debitor ſpecia-
liter hipothecauit rem quam poſſidebat:
ſi conuentus hipothecaria opponat que-
ſtioneȝ dominij replicabitur aduerſus eũ
de dolo. vt eſt doctrina magiſtralis in dic
ta. l. ſi inter. §. j. ff. de pignoribus. ſed quã-
do debitor obligauit generaliter oĩa bo
na ſua ſi conuenitur hipothecaria: poterit
referre queſtionem dominij: quia hoc ca-
ſu nõ poteſt argui de dolo: ⁊ iſta eſt mera
veritas. ❡ Secundo caſu principali quã
do agitur hipothecaria contra tertiũ poſ
ſeſſorem habenteȝ cauſam a debitore ſiue
ſit onerosa/ſiue lucratiua: non ſufficit ꝓba
re de ſola poſſeſſione principalis debito-
ris niſi etiã probetur ꝺ eius dominio: vel
ſaltem rem fuiſſe in bonis principalis de-
bitoris. et licet doct. in iſto punto varia-
uerĩt. Bar. tamen in dicta. l. rem alieneȝ
. ff. de pigno. actio. tenet hoc. ⁊ Angelus
in dicto. §. ſeruiana. dicit ꝙ iſta opinio ob
ſeruatur in pratica. et comprobat ipſe op
tima ratione: quia habens hipothecariã
habet tantum ius in re ad aduocandã ſo
lam nudam poſſeſſionem. vt eſt tex. nota-
bilis in. l. ſi cum venditor. in principio. ff.
de euictionibus. ille vero tertius qui reȝ
poſſidet habet cauſaȝ a principali debito
re: habet titulum ⁊ bonam fidem: ⁊ actua
lem poſſeſſioneȝ: ⁊ habet vſucapiendi cõ
ditionem. Cum ergo habeat plura ⁊ pin
guiora iura ꝙ̃ qui nullum titulum habȝ.
et licȝ Iaſo. approbet iſtam rationeȝ An
geli mihi debiliſſima videtur: quia iſte ter
tius qui poſſidet cauſam titulum actualẽ
poſſeſſionem: vſucapiendi conditionem/
habet a principali debitore cuius bona ⁊
perſona ſunt hipothecata creditori antea
quam tertius poſſideret rem. et de aliis
me remitto ad ea que dicit Sali. in dicta
. l. cum res. ⁊ ad ea que ſcribit Iaſo. in di
cto. §. ſeruiana. in. xiiii. colu. ❡ Tertio ca-
ſu principali quãdo agitur hipothecaria
contra tertium poſſeſſorẽ nullam cauſam
habentem a principali debitore. firma cõ
cluſio eſt in qua nemo doctoruȝ diſcrepat
ꝙ agens hipothecaria debet probare de
dominio principalis debitoris: vel ſalteȝ
de bona fide ⁊ titulo iniuncta poſſeſſione
et eſt ratio: quia agens ex perſona ſua ha-
bet ſolum ius hipothece quod nullum ti
tulum affert niſi ꝙ nudam tantum poſſeſ
ſionem aduocat. vt in dicta. l. ſi cum ven-
ditor. in pĩcipio. Cum ergo agens hipo
thecaria habeat neceſſe fundare ius ſuuȝ
hipothece ex perſona principalis debito
ris. ergo neceſſe eſt ꝙ probet de dominio
aut titulo ⁊ bone fide principalis debito-
ris alias ſuccumbet: cum extraneus poſ-
ſeſſor qui nullam cauſaȝ habet a principa
li debitore poſſit referre queſtionem do-
minij principalis debitoris: et principa-
lem debitorem nullum ius habuiſſe quo
mediante ius hipothece conſtitueret.
❡ Aduerte tamen diligenter/ꝙ ſi debito
ri aliquod competeret interdictum con-
tra poſſeſſorem extraneum ad aduocan-
dam poſſeſſionem. quod illud etiam com
peteret eius creditori/ qui haberet om-
nia bona debitoris obligata. et conſequẽ-
ter iura et actiones. ita Bart. in dicta. l.
rem alienam. in penultima colum. Cinus

et Salice. in.l. cum res. C. ſi aliena res. Et intellige in actu pratico ſecunduꝫ prefatos docto. ꝙ quando aliquod interdictum cōpetit principali debitori: vtile interdictū datur creditori: ⁊ directuꝫ interdictuꝫ competit principali debitori. tex. eſt in.l. nomen. in verbo. vtilibus actionibus. C. que res pignori obligari poſſunt. Ex predictis habes quid probanduꝫ ſit agenti hipothecaria. ¶ Item eſt neceſſe ꝙ hodie priuſq̄ perueniat ad extraneos pignoꝝ poſſeſſores fiat excuſſio principalium debitorū ⁊ eorū fideiuſſores debent excuti. tex. eſt in auct. hoc ſi debitor. C. de pignoribus. Sed ſi debitor eſt abſens: ita ꝙ non pōt conueniri: conuenitur poſſeſſor ſine excuſſiōe. ita glo. et Sali. in dicta auct. Et nota ordineꝫ ſcd̄m Bal. in dicta auct. qꝛ primo debet agi contra reū principalem: ⁊ debent capi bona ſua pro ſatiſfactione debiti. et ſi nō ſufficiunt debꝫ agi perſonaliter contra interceſſores ⁊ ſatiſfieri de hipothecis īterceſſorū. et ſi hipothece interceſſorū non ſufficiunt: tūc deuenit ad tertiū poſſeſſorē. et licet certuꝫ ſit debitorem nō eſſe ſoluendo / debꝫ fieri excuſſio qꝛ impoſſibile eſt conſtare ſine diſcuſſione debitorem non eſſe ſoluēdo. licet Bal. aliter ſentiat. et diſcuſſio fiet iſto modo. ꝙ iudex committat duobus nuntijs. vt vadant ⁊ perquirant: ⁊ intelligāt ſi ſunt aliqua bona debitoris vacantia: ſufficientia ad ſatiſfactionem debiti in totum vel in partem: et nuntijs referentibꝰ ſe nihil inueniſſe ſtādum eſt. tex. eſt in.l. ſatis notuꝫ. C. in quibus cauſis pignus / vel hipotheca tacite contrahitur. et dicunt doct. ꝙ non eſt alibi. ita tex. clarus pro articulo excuſſionis: et poſſeſſores citādi ſunt in proceſſu. Iſta eſt cōmunis opinio ſcd̄m Bald. in dicta auct. ſed Bar. dixit ſufficere quoddaꝫ generale proclama. Si quis eſſet qui vellet contradicere diſcuſſioni ⁊ pronunciatiōi ſuper ea fiende. vt.l. ſi eo tempore. C. de pactis pignorum. Bal. et bene dicit hoc ſibi non placere / niſi ꝙ poſſeſſores ſingulariter citentur: et neceſſaria eſt pronūciatio. Et iudex interloquendo declaret diſcuſſionem eſſe legitime factaꝫ. ita Bar. reprobando Jacobum butrigaruꝫ. in.l. ſtipulatio. §. ſi quis autē. ff. de operis noui nunciatio. et ita Bal. et Sali. in dicta auct. hoc ita. ¶ Et excuſſio vnius creditoris prodeſt alijs: quia cum ſemel excuſſio facta eſt alia diſcuſſio non requiritur. Ita bal. in dicta auct. referendo alios docto. Scias autem ꝙ abſq̄ diſcuſſione poteſt perueniri ad fideiuſſores: ⁊ pignorū poſſeſſores: et ſi opponatur exceptio diſcuſſionis non facte: replica. ꝙ non intereſt excipientem excipere: cum debitor nihil habeat: et in proceſſu hoc liquidabitur. Et iſta replicatio apperit tibi viam agendi / abſq̄ diſcuſſione. Hoc tenet glo. in.l. niſi hoc actum. ff. de pactis. quod bene nota ſecundum Baldum. Et exceptio excuſſionis minus legitime facte vel nō facte: an poſſit opponi. vide Sali. ī dicta auct. hoc ita. in. iij. coluna. ¶ Et nota ꝙ actio hipothecaria intentatur pro acceſſionibꝰ fructuum / et partuum. In partu tamen diſtinguitur. Conceperit apud debitorē: an apud alium dominum. ſi apud debitorem: datur hipothecaria pro partu: ſecus ſi conceperit apud alium dominum: vt. ff. de pignori. l. Paulus. §. ꝑmo. et de pignoratitia actione. l. Si conuenit. §. ſi fundus. Idem dici poteſt in fructibus: ſi ſati erant eo tempore quo dominiū predij obligatum fuit. ſecus ſi ſerantur poſtquam dominum predij tranſlatum eſt in alium. Dicuntur enim fructus: antequā percipiantur domini eſſe: quia pars fundi ſunt: non quod pro ſe cenſeatur. Et ideo dicuntur res future ante perceptionem. vt. ff. de pignoribus. l. Et que nondum. Ergo ſecundum hoc ſi debitor non tranſtulit dominiū predij mihi obligati: ⁊

Meſerit fructus et eos percepit: dabitur mihi hipotecaria pro fructibus/niſi conſumpti ſunt. vt. ff. de pignoribus. l. j. §. cuꝫ predium. et. l. in predus. ff. in quibus cauſis pignus vel hipoteca tacite contrahitur. Item agitur hipotecaria pro vniuerſitate obligata: puta grege: et tunc etiam que poſtea naſcuntur tenentur: et etiam ſi prioribus capitibus deſcedētibus totus grex fuerit renouatus/pignori tenebitur. vt. ff. de pignoribus. l. grege. primo reſpōſo. illud certuꝫ eſt ꝙ ſeruo pignori obligato: non eſt ideo obligatum peculiuꝫ eius. vt. ff. ď pignori. §. ſeruo. l. j. ¶ Item nota quia quādoqꝫ creditor auctoritate ſua occupare poteſt pignus ſibi obligatū: licet vrbanus faciat ſi pretore aut hore hoc poſtulet: et poſſeſſionem adipiſcatur: hoc eſt cum debitor permiſit creditori vt id faceret auctoritate ſua. vt in. l. debitores. C. de pignori. et. ff. de pignoratitia actione. l. pignoris. ſed vbi indiciario ordine intēdit hipothecaria actione: ſi poſſeſſor dolo deſiit poſſidere: vel per contumaciam nō reſtituat rem: contra eum iuratur in litē: et ſi forte res abeſt ſicauit ſe reſtituturuꝫ/abſoluitur. et quandoqꝫ de extricto iure contra debitorem iuratur in liteꝫ. Eſt autem hec actio in rem. vt. C. de pignori. l. pignoris. et eſt arbitraria. vt inſti. de actioni. §. preterea. Itē quandoqꝫ tollitur decēnio/quandoqꝫ viginti/quādoqꝫ triginta: quandoqꝫ quadraginta annis. vide ď hoc Azonem in ſuma. in rubri. de pignoribus. ¶ Et nota vltra predicta: ꝙ ad hoc vt agi poſſit hipothecaria: eſt neceſſe ꝙ res ad quam agēdum eſt ſit obligata: vel hominis conuentione: vel legis prouiſione. facit. l. contrahitur. ⁊. l. res hipothece. ff. de pignoribus. ⁊. C. in quibus cauſis pignus tacite contrahitur. per totū. Itē ꝙ debitor ſit in mora ſoluēdi. vt. C. de pignori. l. debitor. Item requiritur ꝙ debitum ſit verum: quia ceſſante debito ceſſat hipothecaria. vt. l. et que nondum. §. qđ dicatur. et. l. grege. §. etiam. cum ſequēti. ff. de pignoribus. et. l. ſolutum. in principio. ff. de pignoratitia actione. Et requiritur ꝙ conuentus poſſideat. vt diximus in pricipio. Et ſi negat ſe poſſidere: actor mittendus eſt in poſſeſſionem rei petite: quo ad preiudicium ipſius rei cōuenti tātum: et requiritur vt iam diximus: ꝙ ipſa res fuerit in bonis debitoris tēpore obligationis/vel poſt: et ꝙ non ſit debito ſatiſ factum per compenſationem fructuuꝫ a creditore perceptorum. l. j. C. de diſtractione pignoruꝫ. et. l. j. in fine. ff. de pignoratitia actione. Et effectus hipothecarie eſt vt res obligata relaxetur creditori. vt infra dicemus. ¶ In corporalia poſſunt pignori obligari ſicut corporalia. et ſic obligantur iura que ſunt incorporalia. ita voluit glo. in. §. item ſeruiana. et vide ea que notantur inſti. de rebus corporalibꝰ ⁊ incorporalibus. §. incorporales. Et eſt videndum ſecundum Fabrum. in. §. item ſeruiana. inſti. de actionibus. nunquid iura patronatus eccleſiaruꝫ. nunquid decime: nunquid feuda: nunquid iuriſdictiones poſſint pignori obligari. Et quāuis ipſe Joānes faber vnamquāqꝫ harū queſtionum particularuꝫ decidat. pro determinatione tamen omnium ſequendo Jaſo. a ſumo theoricam Bar. in. l. ſi is qui. §. fina. ff. de pigno. quam theoricā refert etiaꝫ Angelus in dicto. §. item ſeruiana. et dicit Bart. ſi tu queras an iuriſdictiones/preminentie/honores/ius percipiēdi pedagium: ius patronatus. quod habetur in eccleſiis/vel hominibꝰ ⁊ ſimilia/poſſint pignori obligari. diſtingue. Quedam ſunt iura que conſiſtunt in perſonis/ſiue hominibus. vt ſunt iura que habꝫ dominus in vaſallos: ⁊ patronꝰ in libertos: et iſta nō poſſunt obligari ſicut nec alienari: quia nemo cogitur inuitus eſſe libertꝰ aut vaſſallus alterius. T ex. eſt notabilis

in.l.is qui.et in.l.inuitus.ff.de fideicomi.
liber.et Angelus multum notat hoc con
tra principes vendentes/ vel alienantes
terras ſine voluntate dominorū.Et de hoc
vide quod ſupra ſcripſi in regula de rege.
Sed dicit bar.in loco iam allegato. ꝙ iu
ra conſiſtentia in perſonis poſſunt pigno
ri obligari ex cauſa maxime neceſſitatis.
per.l.j.C.de operis libertoruȝ.vbi notat
Bar.in vltimis verbis. ꝙ licet libertus
non cogatur:ad preſtationem precij ope-
rarum:fallit in caſu maxime neceſſitatis.
allegat gloſ.in.l.pro herede.§.ſi quid ta-
men.ff.de acquiren.here. et Bal.in.l.ij.
C.comunia.de legatis.ſub dubio tamen
forte ꝙ feudum poſſit pignori obligari.
et Bal.etiam in.l.iubemus nullam nauē
.C.de ſacroſanctis eccleſijs.dicit. ꝙ pri-
uilegium exemptionis non prodeſt in ca
ſu magne neceſſitatis reipublice ⁊ princi
pis.Et nota ea que notantur in.l.nullus
.ij.in ordine.de curſo publico.lib.xii.⁊ in
.l.j.C.vt nemini ab emptione ſpecieruȝ.
lib.x.vbi patȝ manifeſte.ꝙ generales im
munitates/ ⁊ priuilegia non extendūtur
in caſu magne neceſſitatis.¶ Quedā ſunt
iura ſecunduȝ Bar.in loco iam allegato.
que non conſiſtunt in perſonis: ſed in re-
bus: ⁊ tunc ſi ſunt talia iura/ex quibus nō
percipiatur comodum pecuniariū. vt eſt
ius patronatus eccleſie: iſta non poſſunt
pignori obligari vel alienari.vt in.c.cum
Bertoldus.de re iudica.et vide Felinū.
in.c.quāto.de iudicijs.in.ij.colu.et in.c.
cauſam.iij.colu.Si vero ex his percipia
tur comodum pecuniariuȝ.vt eſt ius per
cipiendi pedagium. et ius percipienda-
rum decimarū talia poſſunt pignori obli
gari.vt.l.grege.§.⁊ in ſuperfitiarijs.et di
cta.l.is qui.§.vſuſfructus.et.§.fina.ff.de
pignoribus. Et id quod dixi de decima:
intellige ꝙ fructus ⁊ cōmoditas decime
poſſint pignorari obligari: cū decima eſt
ius ſpirituale; et non poteſt in laicuȝ alie

nari:nec per laicuȝ poſſideri. ita ſpecula.
in titulo de pigno.et vide Bart. in dicta
.l.is qui.§. an vſuſfructus. ¶ An autem
regalia.vt marchia.ducatus vel comita-
tus poſſint pignori obligari:vel alienari.
vide Bar.in auct.ei qui.xvi.colun. C.de
bonis auctoritate iudi.poſſi.An autēȝ iu
riſdictiones poſſint pignorari vel aliena-
ri.Bal.tenet ꝙ non.in.c.j.que ſint rega-
lia.in fine.et in.c.j.§.ad hec.in.j.colu.de
pa.iur.firmā.tenet etiam in.c.j.de feudo
marchie.vbi inter alia inquit. ſicut radij
ſolis non poſſunt ſeparari a ſole.ita iuriſ-
dictio non poteſt ſeparari a principe/ vel
a republica. vnde orta eſt/ et cuius cauſa
vigorem ſuum obtinet. Sed tu intellige
licet docto.non dicant ꝙ hoc intelligitur
de iuriſdictione ſuprema: que non poteſt
obligari neqȝ alienari: quia eſſet ſubuerte
re ⁊ diminuere iura regni ⁊ alienando ſu-
premam iuriſdictionem lederetur: ⁊ quia
eſſet res imoderata.Et ſic reſpublica lede
retur per ea que iam dixi in regula de re-
ge ⁊ regia poteſtate.Sed iuriſdictiones
medie ⁊ minime bene poſſunt alienari. et
vt dicit Bal.in.c.ſi inter pares.§.i.de.l.
corradi.de cōſuetudine videmus caſtra/
et villas emi ⁊ vendi cum mero et mixto
imperio:ſed non videmus vendi caſtra ⁊
villas cuȝ iuriſdictione ſuprema: quia eſt
inalienabilis.vt iaȝ dixi.Et Joannes fa.
in.§.iteȝ ſeruiana.dicit ſe non videre.qua
re de iure iuriſdictiones non poſſint obli-
gari:ſicut et alia iura.iuxta.l.nomen.C.
que res pignori obligari poſſunt.⁊ feudū
non poteſt pignori obligari.tex.in.c.j.in
pricipio.de prohibita feudi alie.per fede
ri. Sed fructus ⁊ comoditas feudi poſ-
ſunt pignori obligari. Ita faber in dicto
.§.item ſeruiana.ſed in regno Neapolita
no pignoratur de voluntate regis. Et in
regno Francie de conſuetudine obligan-
tur feuda inuito domino.Et ſeruitus vr-
bana non poteſt obligari ne vrbs ruinis

deformetur. que ratio ceſſat in ſeruitutib⁹ ruſticis. Et ſi eſſet talis ſeruitus vrbana/ in qua ceſſaret predicta ratio deformitatis: bene conſiſteret obligatio pignoris. ita Jaſo. referendo Bar. in dicto. §. item ſeruiana. nam limitatio iſta eſt Bar. in dicta. l. is qui. §. fina. ¶ Item eſt notanduꝫ ꝙ actio hipothecaria competit ad legatum. tex. in. l. j. C. comunia. de legatis. et inſtitu. de legatis. §. j. Et materiam actionis hipothecarie tractat ſpecu. in titu. de pigno. et in titulo de obligationibus: et ſolutionibus. ¶ Nunc dicamus qualiter formãdus ſit libellus in actione hipothecaria. et ſpecu. in titulo ꝺ pignoribus. ponit libellum iſto ordine. Ego talis preſbiter talis eccleſie peto nomine ipſius eccleſie contra. p. talem funduꝫ: quem dico ad dictam eccleſiaꝫ pertinere: iure pignoris vel hipothece. pro decem libris quas eccleſia mutuauit. ⁊c̃. et Bar. in. l. cum venditor. dicit ꝙ ſi libellus intentatur contra extraneum poſſeſſorem: cõmunis conſuetudo ſe habet: vt ſic concludatur libellus. quare peto dictum poſſeſſorem cogi: ad tradendum poſſeſſionem dicte rei detinẽdam in cauſam pignoris pro quantitate predicta: donec fuerit mihi creditori ſatiſfactum. et hec concluſio bene probatur in dicta. l. ſi cum venditor. in principio. ff. ꝺ euictionibus. et Sali. approbat eam in dicta. l. cum res. C. que res pig. et etiam ſpecu. tenet iſtam concluſionem libelli. in titulo de actionibus ⁊ petitionibus. §. ſequitur. ⁊ Jaſo. in. §. item ſeruiana. querit an procederet iſta alternatiua concluſio. peto eum condemnari: vt dictam poſſeſſionem mihi reſtituat: vel totum debituꝫ ſoluat. tex. in. l. ſi vnus. et plu. here. credi. per queꝫ tex. dicit ibi Bar. ꝙ alternatiua procedit. et tenet in. l. rem alienam. vlti. colun. et tenet latiſſime in. l. ſi fundus. §. in vendicatione. et abb. poſt alios docto. in. c. ex litteris. de pigno. vbi in. j. colun. dicit. poſſet formari libellus alternatiu⁹. videlꝫ. Peto illam rem mihi tradi tanꝗ̃ obligataꝫ: vel ꝙ poſſeſſor debeat mihi ſatiſfacere dictam quantitateꝫ. et dicit abb. Credo ꝙ ſufficiat petere primum tantũ: ex quo agit hipothecaria actione. Et ſecunduꝫ non eſt in obligatione: ſed in facultate poſſeſſoris: et poteſt illum excludere offerendo debitum ſuuꝫ. l. qui pignori. ff. quib⁹ modis pignus vel hipotheca. ſol. ſed ex vberãti cautela eſt illa bona ꝯcluſio ¶ Et quomodo ſit formandus libellus/ quando nomen eſſet obligatum pignori. vide Specula. in titulo. de pignori. §. j. et Joan. faber in dicto. §. ſeruiana. xviij. colun. vbi ponit formam libelli in alijs iuribus incorporalibus. Et actio perſonalis ⁊ hipothecaria poſſunt ſimul ⁊ ſemel ĩ eodem libello intentari. vt ibi per eum. et vide Bar. in. l. funduꝫ. ff. de exceptionib⁹. ¶ Qualiter ſit formãda ſñia in actione hipotecaria. tex. eſt in. l. ſi fund⁹. §. ĩ vẽdica. ff. de pigno. quẽ ad hoc notat ibi bar. ſed abb. in. c. ex litteris. ꝺ pignori. in. ij. colu. dicit. vltimo nota mirabilem moduꝫ ſententiandi in actione hipothecaria: ad quẽ me remitto. Et ſic remanet bene dotata iſta regula de actione hipothecaria.

Regula octaua. De petitione hereditatis: et quemadmoduꝫ ſcriptus heres in poſſeſſionem mittatur.

Petitio hereditatis eo loco eſt iſtituẽda: vbi habꝫ domicilium is qui poſſidet. et etiam poterit ꝓponi vbi res ipſe ſite ſunt: ſicut ſuperius diximus in regula de actiõe

reali. Miſſio autem in poſſeſſionem ſi pe
tatur per iudicis officium: ibi conſultius
per officiū iudicis peteretur vbi res ſunt.
Iudex autem in cuius iuriſdictione non
ſunt/mittere non poſſet per ſe: ſed eo addi
to: puta iure domicilij rei pronūciare poſ⸗
ſet: deinde deſtinare litteras ad eum in cu
ius territorio res ſite ſunt. vt. ff. de bonis
auctoritate iudicis poſſi. l. cum vnus. §.
penul. Promiſſione autem in poſſeſſionē
imploratur officium iudicis: vt cuꝫ quis
eſt inſtitutus heres in teſtamento non cā
cellato: nec in aliqua ſui parte vituperato
mittitur in poſſeſſionē: primo quam ſub⸗
ſtitutus: et ſic per ordineꝫ de ſingulis qui
gradu precedunt. vt habetur in. l. j. C. de
edicto diui Adria. toll. quandoqꝫ tamen
inſtitutus cum ſubſtituto mittetur. vt. ff.
de heredi. inſti. l. ſi pater. fiat miſſio in poſ
ſeſſione rerum earum: que teſtatoris fue⸗
runt tempore mortis: vel per eum detine
bantur. vt quia comodate erant/vel depo
ſite: aut pignorate/cum ⁊ he veniant in pe
titione hereditatis. vt. ff. de petitione he
reditatis. l. et non tantum. et quod ſupra
diximus: de teſtamento non cancellato.
dic ꝙ teſtamentum debet eſſe tale: qđ in
prima figura ſiue vituperatiōe appareat:
nam vitium quod ſubiacet oculis corpo⸗
ralibus: impedit miſſioneꝫ rerum heredi
tariarum. ſecundum Azo. in rubri. de edi
cto diui Adria. vitium autem incorpora
le quod non ſubiacet viſui. vt ſi dicatur fi
lius defuncti in teſtamento preteritus. et
ita dicatur teſtamentum ipſo iure nullum
vel ſi dicatur falſuꝫ: vel ſi dicatur inofficio
ſum: vel alio vitio viſibili ſubiectuꝫ: vel ſi
dicatur defunctus eſſe ſeruus/non impe
dit miſſioneꝫ. vt in. l. quamuis. C. de edi
cto diui Adria. vt infra dicem⁹. Iſte eñ
queſtiones: ſi ageretur hereditatis peti.
vel petitorio iudicio non pretermitteren
tur. imo ante alia principaliter cognoſce⸗
rentur. vt. C. de peti. here. l. liber. Sed in
iudicio poſſeſſorio. ſecus niſi poſſeſſor ꝓ⸗
baret in continenti ⁊ euidenter inuiſibilia
vitia teſtamēti. vel aliquas rationes qui⸗
bus repellit heredeꝫ. vt. ff. ad exhibendū
. l. iij. §. ibidem. et de carboniano edicto. l.
iij. §. cauſe cognitio. et. l. ſi is a quo. ff. vt i
poſſeſſione legatorum. Et ſi heres ſit inſti
tutus in teſtamento nūcupatiuo poſt adi
tam hereditatem que ſolo animo fit: age⸗
tur adipiſcende poſſeſſionis rerum here⸗
ditariarum: per interdictum quorum bo⸗
norum. vt. ff. quorum bonorum. l. j. ſi aūt
heres ſit inſtitutus: in ſcriptis fit miſſio.
per tex. in. l. fina. C. de edicto diui Adri.
toll. et Petrus de bella pertica in. l. i. C.
vbi de hereditate agitur. dicit ꝙ poſſeſſo
rium eſt ſcriptuꝫ in rem. et ideo reus gra⸗
tia poſſeſſionis ſortitur forum: ſed vbi poſ
ſeſſoriū eſt perſonale. vt ſi deieciſti aliquē
de fundo ſuo: tunc non ſortiris forum gra
tia rei: ſed gratia delicti. et ſic dicit ꝙ vbi
res ſunt poteſt reus conueniri: cum peti⸗
tio hereditatis ſit in rem ſcripta: ⁊ gratia
rei ſortiatur quis forum. et hoc tangit ad
ea que dixi in pricipio regule. Et nota qđ
ſi duo faciant controuerſiā: et quilibet eo
rum dicat ſe heredem inſtitutuꝫ inſolidū:
et poſterius: certe ei poſſeſſio acquiritur.
qui potiora iura oſtēderit. vt in. l. vltima.
§. ſin autē quis. C. de edicto di. adri. toll:
¶ Et nota ꝙ heres non dicitur poſſidere
niſi apprehendat poſſeſſionem. vt. ff. ꝺ ac
quiren. poſſeſ. l. cum heredes. et exiſtētia
ſui heredis facit quēm ſuum heredem: ſꝫ
non poſſeſſoreꝫ. ff. de vſucapio. l. ſi homo
Ideo ſequitur ꝙ omni heredi tam ſuo qꝫ
neceſſario/qꝫ extraneo eſt neceſſarium be
neficium legis fina. C. de edicto di. adri.
toll. cum maximum comodum ſit habere
poſſeſſionem in qua conſiſtit emolumen⸗
tum fructuuꝫ: vt not. ff. de acquiren. poſ.
. l. i. §. ex contrario. et. l. certum. C. de rei
vendi. ⁊ ibi Cinus. Bal. ponit quattuor
caſus in quibus liceꝫ occupare hereditatē

propria auctoritate. quos vide per eum in dicta.l.fina.in.j.colu. Sed quando ali quis vult accedere cum licentia iudicis: citantur citādi. et ſi nemo poſſidet: nemo eſt de neceſſitate citandus. et heredi ſcri/ pto oſtenſo teſtamento. vt ſuperius dixi/ mus: dabitur poſſeſſio bonorum: vbi nō eſt cōtradictor. alias dabitur poſſeſſio ha benti iura priora: ſublata annali exceptio ne. ita Bal. in dicta.l.fina.in.iij.colu. Et vide Bal. in.ix.colu. vbi dicit. que cauſe ſint apte ad contradicenduꝫ. ¶ Et quero an rebus exiſtentibus extra territorium/ quid agendum. et dic ꝙ ſi pronunciatio dimittendo fit cum legitimo contradicto re: fiet miſſio ad litteras pronunciantis: quia inter partes facit ius: et iura ſuuꝫ vi gorem extendunt vbiqꝫ. vt.l. cum vnus. §. is qui.ff. de bonis aucto.iudi.po. abſqꝫ litteris vero fieri non poſſet: quia de alie/ no proceſſu non poteſt quis ſe intromitte re: niſi rogatus ſeu inquiſitus: quia tunc ymaginem gerit illius. ſi autem nemo cō tradicit non poteſt iudex qui nō diſcuſſit/ mandare: aliquid alij iudici. per ea que no tat Inno. in.c. ſolet. in fine. de ſentētia ex/ comu. Et nota iſtam pronunciationem eſ ſe priuilegiatam: vt ab ea non appelletur et Bal. dicit ꝙ ſi interloquendo emana/ uit: poſſit querellam poni ſuperiori. ſecus ſi diffinitiue eſt pronunciatuꝫ: quia ius fa cit inter partes.l. ſi ptor.ff. de iudi. et qua liter ꝓbetur miſſio: et iuſſio qualiter poſ ſit fieri: ⁊ quomodo contradictor debꝫ di cere cauſaꝫ ſue contradictionis. vi. Bal. in dicta.l.fina.in finali et penultima colu. et Petrus de bella pertica dicit etiam in .l. quāuis. C. de edicto diui Adria. refe/ rendo Azoneꝫ. ꝙ nulla exceptio prodeſt contra heredeꝫ ſcriptum vt non mittatur in poſſeſſioneꝫ: niſi paratus ſit in continē/ ti probare qui eam opponit: et dicit ꝙ il/ la exceptio non eſt aliter admittēda: necꝫ a filio preterito qui ſit in poſſeſſione. Et

Alex. in dicta.l. quāuis. dicit ꝙ exceptio que venit in continenti probanda: non vi detur requirere altiorem indagineꝫ. et di cit etiam ibi Alexan. ꝙ exceptio dolo fa/ cis: quis petis quod reſtitutus es: habet locum in iudicijs poſſeſſorijs: quando ex cipiens offert ſe probare in continenti ex/ ceptionem. Sed iſtud limitatur aliquibꝰ modis per Angelum. et Pau. de caſt. in dicta.l. quāuis. et Petrus dicit ꝙ nō ha bet locum iſta exceptio in interdicto adi/ piſcende. et Alexan. de hoc ſe remittit ad ea que dixit in.l. naturaliter. §. nihil commu ne.ff. de acquiren. poſſeſ. et Alex. in dicta .l. fina. dicit. ꝙ teſtamentum habet execu tionem paratam. et ad hoc Bar. ponde/ rat illum tex. et inſtrumentuꝫ depoſiti ha/ bet executionem paratam ſecundū Bar. in.l. ſi quis. i verbo illico. C. depoſiti. An gelus etiam in auct. de heredi. et falcidia .§. illud. dicit ꝙ legatarius vel fidei cōmiſ ſarius petunt contra heredem executio/ nem teſtamēti. pro legato vel fidei cōmiſ/ ſo. Et notat ibi glo. in verbo decreto. aliū caſum ponit Bar. in.l.ij.ff. de iure iuran. per illum tex. ſ. quando promiſſor defer/ ret iuramentum ſtipulatori iuranti ſe de/ bere recipere/ quantum in ipſo contractu ſtipulationis eſt deductum. de quo vide Bal. et Sali. in.l.j. C. de rebus creditis. et vide Bal. in.l. ſi duo patroni. §. ſi quis iurauerit.ff. de iure iur. et Paulus de ca: in.l. poſt rem.ff. de re iudi. Alium caſum vide per Imo. et Pau. in.l. ait pretor. §. .j.ff. de re iudicata. ſ. quando inſtrumentū cōtinet preceptuꝫ factum a notario ei qui ſe in contractu obligauit: et ſe debere con feſſus eſt. attēto ꝙ notarius d iure cōmu/ ni eſt iudex cartularius: habens iuriſdic/ tionem in volentes. iuxta notata per do/ cto. in.l.i.ff. de iudi. cum ſimilibus. Dicit etiam Alexan. in dicta.l. fina. ꝙ cancella/ tio reddit ſcripturam ſuſpectā: et ſic inſtru menta que habent executionem parataꝫ/

non debent eſſe cancellata. ita Pau. alle/
gando Bal. in dicta. l. fin. et dicit hoc de
beri intelligi/ quando cancellatio eſſet in
parte ſubſtantiali. vide Bar. in. l. j. in fine
.ff. de his qui in teſtamento delentur. Et
vide Pau. in. l. noſtram. C. de teſta. et de
ſcriptura ſuſpecta vide Bal. in conſi. xj.
ſcda parte. et in quantum Iaſo querit in
dicta. l. fina. quid ſit originale. habz inter
lineationes diuerſarum manuuz. vi. Lu/
douicum romanum in ſingularibus. fol.
viij. et ibi vi. quid ſi in inſtrumento exhibi
to deficiat dies: et in originali nō deficiat
Et vide Bal. in dicto conſi. incipienti. in
Chriſti noīe. puntus in. q. Laurentij. &c.
& vide Iaſo. in pricipio. iij. colu. et vide in
vj. colu. vbi dicit. ꝙ raſura inſtrumenti re
gulariter vitiat inſtrumētum. vide ſpecu.
in titulo. de reſcripti. preſenta. in. §. dicto.
ver. item excipitur. docto. in. c. cum inter
dilectos. de fide inſtrumentorum. abb. in
c. cuz venerabilis. de religioſis domib9.
Et eſt notandum: ꝙ fidei comiſſarius ha
bet remedium dicte. l. fina. poſtꝙ in eum
ſit tranſlatum ius hereditarium. ita alex.
referendo Bar. & alios. Iaſo. in. iij. colu.
tenet etiam quando fidei comiſſario vni/
uerſali eſſet facta reſtitutio: qꝛ ante reſtitu
tionem nulluz ius habet. et heredi qui ſe
mel cecidit a poſſeſſione rerum heredita/
riaruz: non competit amplius petitio he
reditatis: nec bonorum poſſeſſio. idem in
fidei comiſſario vniuerſali. Iaſo. vt ſupra
¶ An heres petendo ſe mitti in poſſeſſio
nem & oſtendit teſtamentū iudici habeat
neceſſe probare mortez teſtatoris. Bar.
in dicta. l. fina. tenet ꝙ non. ex quo habet
inſtrumentū teſtamenti. et ſic preſumptio
nem pro ſe ꝙ teſtator ſit mortuus: quia vi
uo teſtatore notarius non debet dare co/
piam teſtamenti heredi. allegat. l. ij. §. ſed
ſi dubitetur. cum. l. ſequenti. ff. quēadmo
duz teſtamenta aperiantur. Salſ. et pau.
tenent cum Bart. ſed Alexan. reprobat

Bar. et ſecundum eum requiritur ſaltem
ſemiplena probatio mortis: que in ſuma/
rijs/ vel in iſtis executiuis ſufficit. vt de/
clarat Bar. in. l. ij. §. fina. C. vbi in rem a/
ctio. vel ſaltem requiritur iuramentū he/
redis. vt in. l. theſaurus. ff. ad exhibendū
Iaſo ibi tenet cum Bar. in iudicio poſſeſ
ſorio. quod eſt modici periudicij. ſed ſi vel
let facere declarari ſe heredem. et ſic in pe
titorio deberet probare teſtatorē eſſe mor
tuuz. Et qualiter & per quos modos poſ
ſit probari. vide docto. in. l. ſi quidem. ff.
ſo. ma. et in dicta. l. ij. §. ſi dubitetur. et qui
libet preſumitur viuere centuz annos. vt
in. l. finali. C. de ſacroſanctis eccleſijs.
¶ Et nota ꝙ ſubſtituto vulgari vel pupil
lari/ & ſubſtituto venienti ex tacita pupil/
lari contenta ſub expreſſa vulgari cōpetit
remedium poſſeſſorium dicte. l. fina. vide
Iaſo. in. iiij. colu. et Bar. tenet etiam. et
bene loquitur vt refert Alexā. in dicta. l.
fina. in. iiij. colu. vbi etiam tenet ꝙ etiam
competit remedium dicte. l. filio non in/
ſtituto a matre que poſt natiuitatem filij
mortua eſt iſto filio preterito. qui tamē ꝑ
inſtituto habetur. tex. notabilis in. l. iij. ff.
in officioſo teſtamento. et ibi vide Bald.
tenentem iſtam opinionē. ¶ Et dicit bar.
ꝙ etiam epiſcopo ꝑ pauperibus compe
tit beneficium dicte. l. et idem ſecundum
Bart. in executore: maxime pauperum.
tenēt Inno. et alij. in. c. cum tibi. de teſta.
Bar. et omnes in. l. hereditas. ad ſtatiū.
ff. de here. inſtitu. et in. l. Centurio. ff. de
vulgari & pupillari. dum tractat de com/
pendioſa facta pauperibus. Sed nota ꝙ
iudex debet eſſe competens ad mittendū
heredem in poſſeſſionem: quia debet ha/
bere merum & mixtum imperiuz: et requi
ritur ꝙ bona ſint in territorio ſuo: alias vt
iā diximus ſcribet iudici illius loci in quo
bona ſita ſunt. Et vide de hoc Iaſo. in. v.
colun. Sed nota ꝙ appellatione heredis
largo modo continetur bonoꝝ poſſeſſor.

et ſic competit ei remediuꝫ dicte.l. vt per
doct.ibi.et in dicta.l.fin. ¶ Dubitat bal.
an competat dictuꝫ beneficium venienti-
bus ab inteſtato: poſtquaꝫ probauerunt
per teſtes redactos in ſcripturam: ꝙ eis
delata erat hereditas ab iteſtato.et dicit
ꝙ videtur ꝙ ſic ex equitate qua dicimus
competere inſtituto in teſtamento nuncu
patiuo:quia venie͂tes ab inteſtato habe͂t
tacitam voluntatem defuncti.l.conficiu͂-
tur.et.l.ſi quis cum nullum.ff.de iure co-
dicillorꝫ.dicit tamen Bal. Non audeo
hoc firmare:qꝛ nulla lex hoc dicit. ſed ale
xan.in.vj.colu. tenet cum Bal. et Iaſo.
in.vij.colu.et allegant plura fundame͂ta.
Et eſt notandum ꝙ ſcriptura priuata te-
ſtamenti in ſcriptis ſolemniter conditi va
let quando non eſt vitioſa.ita Alexan.in
.v.colu. Item nota: ꝙ fidei comiſſarius
vniuerſalis cui pure debet reſtitui heredi
tas/ſi ſit in poſſeſſione reru͂ hereditariaru͂
eſt legitimus contradictor ad impedien-
dum poſſeſſionem heredi ſcripto:ſecus ſi
non poſſideret.ita Alexa͂.in dicta.l.fi.in.
ix.colu. ¶ Et nota ꝙ quando ſunt duo te
ſtamenta eodeꝫ die confecta:nec apparet
de prioritate neqꝫ de poſterioritate. et in
vno eſt inſtitutus vnus: et in alio alius:
nemo eorum erit heres propter nimia͂ in
certitudinem. Iſta eſt comunis opinio ſe
cundum Alberi.in dicta.l.fina.ſaluo/niſi
vnus eorum poſſideat alius non: vel niſi
in vno teſtamento eſſent inſtituti venie͂-
tes ab iteſtato. ſecundu͂ Bar. ſed meo vi
deri hoc eſt parue vtilitatis:quia forſitan
eſſet vtilius venientibus ab inteſtato:ſuc
cedere ab inteſtato/quam ex teſtamento.
Sed dic ꝙ ſi in vno teſtame͂to eſſet aliqd
relictum pie cauſe in alio non.illud teſta-
mentum preſumitur vltimu͂/et preualet.
ita Iaſo.in dicta.l.fina.in finali colu. alle
gando Ludo.romanu͂.in auct. ſimiliter.
.C.ad.l.falcidiaꝫ. et ibi vide quid in duo
bus reſcriptis.quid ſi reperiantur duo in

ſtrumenta. quid in duobus codicillis. et
de duobus reſcriptis ſub eadem data in-
uicem contrarijs.tex.eſt in.c.ſi a ſede. de
prebendis.in.vj.ꝛ ibi vide doct. ¶ Et no
ta ꝙ exceptio preſcriptionis excludit taꝫ
petitorium quam poſſeſſorium.ita Bar.
poſt glo.in dicta.l.finali. Et nota ꝙ aper
tura teſtamenti debet fieri ſecundum con
ſuetudineꝫ loci in quo celebratus eſt actꝰ
aperture.ita tex.in.l.ij.C.quemad.teſta.
aperi.et petitur aperiri officio iudicis.in
.l.j.eodem titulo. Et qui petit aperiri de
bet iurare de calumnia aſſerendo putare
ſua intereſſe.tex.in.l.fi.eodem titulo. Et
dicit Pau.de caſt.in dicta.l.j. ꝙ ſi qui pe
tit non vult facere expenſam niſi ſit certus
aliquid ſibi eſſe relictum ꝙ iudex poteſt
compellere notarium ad oſtendenduꝫ ip
ſi iudici. Et ſi aliquid eſt relictu͂ faciat da
ri in publicam formam illam particulam
que ad illum pertinet cum die:ꝛ co͂ſule ta
liter ꝙ fideꝫ faciat.et ita dicit de facto ſer
uari. Et nota ꝙ inſtitutus ſub conditio͂e
non poteſt petere ante conditionis euen-
tum/poſſeſſionem rerum hereditariaruꝫ.
tex.eſt in.l.j.C.de edicto diui Adri. toll.
Et nota ꝙ in iudicio quantumcuqꝫ ſuma
rio perſona cum qua litigatur debꝫ plene
legitimari licet cauſa ipſa requirat ſuma-
riam cognitione͂.ita Bar.ꝛ ſali.in.l.qua͂-
uis.C. de edicto diui Adria. ꝛ Alex.ibi
ad fine͂.et Bal.in extrauaganti.ad repri-
me͂dum. ¶ Et qꝛ ſupius diximus ꝙ raſu
ra inſtrume͂ti vitiat inſtrume͂tum.vide ta
me͂ plures limitationes per Iaſo.in dic-
ta.l.fi. Et eſt notandum qđ ſi heres poſſi
det aliquas res hereditarias / ꝛ aliquas
non:debet petere confirmari in poſſeſſio-
ne͂ earum rerum quas poſſidet: ꝛ de nouo
mittatur in poſſeſſione͂ earu͂ reru͂ quas
non poſſidet: ꝛ iſte erit in pratica totus
modus age͂di.ita Alexan.in dicta.l.fina.
in fi.reprobando Cinu͂. ¶ Quid in eo he
rede iſtituto in que͂ auctoritate ſtatuti ipo

iure intelligitur trāſlata poſſeſſio.et quid de patre cui defertur hereditas repudiata per filium.vi.Alex.in dicta.l.fi.in.iiij. colu. Et eſt notandū ꝙ ſi duo contēdunt de hereditate conſilium eſt ꝙ quis preueniat in occupādo bona: ſed ſi ſimul cōcurrunt/ne partes veniant ad arma iudex inhibebit vtriqꝫ ne ad poſſeſſionē accedāt. ita Immo.in.c.in preſentia.de probationibus.et ſpecu.in titu.de ſequeſtratione poſſeſſion.⁊ fruc.ver.ſed nunc idem.dicit.ne partes veniant ad arma/res litigioſa debet ſequeſtrari. Ego intelligo hoc eſſe veruʒ ſi neuter poſſidet: ſed ſi vnus poſſidet propter metum armorum non eſt recedēdum a recto tramite iuris.ita Bald.in.l. fina.C.de ordine cog.et in.c.ij.de vita ⁊ honeſtate clericorum. et in.c.j.de ſequeſtrati.poſſe.⁊ fruc.et vide Bal.in.l.ordinarij.C.de rei vēdica.et vide Hippolitū de mar.in pratica ſua.in fol.liij.et vi. Jaſo.in.l.quidam eſtimauerunt.ff.ſi cer.pe. vbi ipſe ſecundum Pau.⁊ Alexā.querit an iudex poſſit cogere partes litigantes/ ad faciendū compromiſſum in amicuʒ comunē: et licʒ de iure nemo cogitur facere compromiſſum.ipſe tamē Jaſo ponit ibi aliquas limitationes:et non refero/ licet ſint ſingulares:quia nō ſunt preſentis ſpeculationis. ¶ Et nota.ſecundū Pau. de caſt.in dic.l.fi.que requirantur ad hoc vt fiat iſta miſſio. Primo ꝙ de teſtamēto ſit confecta ſcriptura/ ⁊ ſic teſtamentū in ſcriptis:et ſufficit ꝙ producatur coram iudice:⁊ aperiatur ſecundum formā ſuperius iam dictaʒ:abſqꝫ eo ꝙ teſtes ibi deſcripti recognoſcāt ſuas ſubſcriptiones ⁊ ſigilla: quantum ad effectum poſſeſſionis. Sed hoc non ſufficeret ſi heres ageret petitione hereditatis:ſed quia miſſio iſta eſt modici preiudicij.ſufficit qꝺ prima facie appareat teſtamentuʒ ſolēne:quia ſufficit ſumaria cognitio non plenaria. Intellige etiam ſecundum Pau.quando confecta eſt ſcriptura notarij. Si autē nulla eſt cōfecta ſcriptura: non poteſt fieri miſſio niſi primo examinentur teſtes: ⁊ eoruʒ dicta publicentur auctoritate iudicis. vt habetur in.l.publicati.C.de teſtamentis. Et requiritur vt iam dixi.ꝙ bona in quibus fit miſſio tenerentur per defunctum tempore ſue mortis:quod intellige iure dominij:ſiue iure poſſeſſionis: ſiue detentationis. vt ſunt res depoſite et comodate. quia etiam pro illis datur petitio hereditatis. vt in.l.et non tantum.ff.de petitione heredi.et etiaʒ fiet miſſio in bonis que colonus vel inquilinus vel precario poſſidēs:poſſidebant nomine defuncti:quia poſſeſſio ciuilis erat penes defunctū: vel ſi nō erat vt in pcario/poterat tamē reuocari:⁊ ſic fingebatur eſſe. Et requiritur ꝙ de tali miſſione conficiatur ſcriptura publica apud acta:et ſicut acta iudiciaria debent apparere per ſcripturam:⁊ alias nō poſſunt probari:niſi proponeretur:ꝙ ſcriptura fuiſſet confecta et perdita. vt in c. quoniam.contra falſam.de probationib. iuncto eo quod habetur in.l. quoties.in fine.ff.de probationi.ita eſt detenuta. que conceditur auctoritate dicte.l.fina.et vide de hoc Pau.in dicta.l.fina.in.ij.colu. Et in quo differat poſſeſſorium dicte.l.fi. ab interdicto quorū bon. quod etiam eſt adipiſcende. vide Pau.de caſt.ibi.in.v. colu. vbi dicit inter alia. qꝺ interdictum quorum bono. eſt de iure pretorio. et interdictum dicte.l.fina.eſt de iure ciuili.et habent ſe tanquam excedentia ⁊ exceſſa. ¶ Et nota ꝙ contra petentem iſtud interdictum poteſt opponi exceptio preſcriptionis: ⁊ eſt ſpeciale in iſta exceptione: qꝛ redarguit heredem de negligentia. vide Pau.in.vj.colu.dicte.l.et Pau.in colu. .v.querit in quo differat iſtud interdictū a petitione here.⁊ dicit. dic vt in glo. excepto vno in quantuʒ dicit in poſſeſſorio non veniunt niſi corporalia.

¶ Reſtat nunc vt magis late aliam partẽ
regule aggrediamur. ſ. de petitione here⸗
ditatis: quia ea que in vltimis dicuntur
melius memorie comẽdantur. iuxta for⸗
mam tex. in. c. liquido. de conſecratione.
diſtin. ij. Ideo notabimus. ꝙ petitio he⸗
reditatis quandoqꝫ eſt directa: quandoqꝫ
vtilis. Et petitio hereditatis directa datr̃
ſuccedẽti ex teſtamẽto/ vel ab inteſtato ꝑ
legẽ vel ſenatus conſultũ. Itẽ datur peti
tio heredi. ſuccedẽti per ſe vel per alium:
vt. ff. de petitione. here. in. l. j. ij. iij. Et eſt
notandum: ꝙ propoſito libello petitiõis
here. faciẽde ſunt interrogationes poſſeſ⸗
ſori qualiter poſſideat. vt. l. j. in principio
et. l. de etate. §. ij. ff. de interrogatoriis ac⸗
tionibus. Et debet interrogari poſſidẽs/
an credat ſe heredẽ. Si reſpondeat credo
proceditur in petitiõe here. quia poſſidet
pro herede. Si reſpondeat: non poſſideo
pro herede: ſed habeo titulũ: et ꝓbauerit:
non procedetur in petitione hered. ſi non
probauerit preſumitur ꝙ pro poſſeſſore
poſſideat. et ſic ſecundum Azonem intel⸗
ligitur ꝙ dicitur in. l. cogi. C. de petitiõe
here. et ſic ille cogitur dicere. vtrũ pro he
rede/ vel ꝓ poſſeſſore poſſideat. hu. ſecun
dum Azo. videbatur ꝙ debebat interro⸗
gari. poſſides pro herede an pro poſſeſſo
re: an non. et ſatis erat ſi reſpõdeat. poſſi⸗
deo pro herede vel pro poſſeſſore: vel nõ
poſſideo: et ſerua. vt ſi de mẽdacio cõuin⸗
catur amittat poſſeſſionez: ſi dolo aut lata
culpa mẽtiatur. vt. ff. de rei vẽdi. l. penul.
alioquin penitere põt/ cũ non ſit lis contẽ
ſtata. vt. ff. de interrogatoriis actioni. l.
de etate. §. vlt. Et nota ꝙ in petitione he
redi. nõ eſt neceſſe exprimere an ſit heres
ex teſtamẽto/ vel ab itẽſtato: nec eſt neceſ
ſe exprimere an ſit heres imediate per ſe:
an vero per mediam perſonam. que peti⸗
tio here. eſt in rem. et vniuerſalis admitti⸗
tur petitio cauſa nõ expreſſa. vt. l. ſed et ſi.
l. §. petitio. ff. de petitione heredi. et. l. ſi
mater. in principio. et ibi vi. Bar. Sed ſi
iudex videret multum intereſſe rei conuẽ
ti: poteſt cogere actorez ad declarandum
per. l. ſi defenſor. §. illud. ff. de interrogato⸗
riis actionibus. et tenet bar. in. l. iiij. ff. de
petitione hered. et vide Iaſo. §. actionũ.
inſti. de actionibus. in. xxiiij. colu. Et no⸗
ta ꝙ non tenetur quis in petitione here.
ſpecificare res hereditarias: imo ſufficit
petere hereditatem rebus non ſpecifica⸗
tis. glo. eſt notabilis in. l. j. in principio. ff.
de edendo. quaꝫ ſequitur communiter om
nes docto. et etiaꝫ comprehenduntur ea
que poſt libellum productum cepta ſunt
poſſideri per reum conuentum. et ſic ea q̃
non fuerunt ſpecifice petita. vide Sali. in
l. edita. C. de edẽdo. accedat quod in ſi⸗
mili dicimus in dote quod etiã eſt iudiciũ
vniuerſale: ſicut et petitio here. vt per bar.
et doct. in rub. ff. ſoluto matrimonio. et in
dote ꝓcedit libellus: ſi aliquis ſim. pliciter
petit condẽnari ad reſtituendaꝫ dotẽ non
facta ſpecificatiõe alicuius rei dotalis. vt
per Bar. bal. et Sali. in. l. fina. C. de ſen⸗
tentiis que ſine certa quantitate profe. et
petitio heredi. cõpetit ſiue quis ſit heres
in ſolidum/ ſiue pro parte. vt. l. licet mini⸗
mam. cuꝫ ſimilibus. ff. de petitione here.
dũmodo illa pars ſit cota hereditatis: et
ſic contineat iura actiue et paſſiue. vt late
per bar. in. l. ſi qui ſeruuꝫ. §. fina. ff. de lega
tis. ij. ¶ Pau. de caſt. in. l. regulariter. ff.
de petitione here. ponit formam libelli: et
dicit ꝙ heres debet narrare ſi eſt heres in
totum vel pro parte. et habet concludere
ꝙ declaretur heres: naꝫ hec actio eſt mix
ta. et ſicut in rei vendica. quis petit decla
rari ſe dominum. ita et in iſta petit declara
ri ſe heredem: et hoc venit iure actionis.
Item petit condẽnari aduerſarium ad re
ſtituendum quod poſſidet/ vel in totũ vel
in parte: ſi eſt heres pro parte quã tñ cũqꝫ
res ſit modica: et pars hereditatis quaꝫ ꝑ
tẽdit habere ſit magna: naꝫ ſi valet mille/

⁊ res que poſſidetur valet decem/non pe
tit condemnari niſi in dimidia ipſius rei.
Et hec actio datur contra illum qui poſ
ſidet pro herede vel pro poſſeſſore: vt ſuꝫ
diximus. Et pro herede dicitur poſſide
re qui poſſidet tanq̃ heres cum nō ſit. Et
qui nō aſſerit ſe heredē nec allegat titulū
datur contra illum dicta actio/ſi rem he
reditariam licet minimā/vel aliquod ius
incorporale poſſideat. naꝫ iſta duo requi
runtur ad hoc vt iſta actio contra aliqueꝫ
detur. vt notatur in. l. regulariter. et hec
actio non datur contra titulo poſſidentē.
vt. l. hereditateꝫ. C. in quibus cauſis ceſ
ſat lon. tempo. preſ. Et iura incorporalia
aliquando proprie poſſidentur: aliquādo
improprie: aliquando impropriſſime. Et
iura incorporalia quaſi poſſidentur: et di
citur poſſeſſio impropria quando non co
heret rebus corporalibus/ vt ſunt actio
nes: quas quis habet contra aliqueꝫ. pro
prie quando coherent rebus corporalibꝰ
vt ſeruitutes. Impropriſſime/ vt ſunt a
ctiones quibus quis alicui tenet. Et quā
tum ad iſtam materiam contra ipſum da
tur hec actio ſicut debitor hereditarius.
vt in. l. nec vllam. in fine. ff. de petitiōe he
redita. Ergo neceſſario oportet dicere ꝙ
habeatur pro poſſeſſore: cuꝫ non detur ni
ſi contra illum qui poſſidet. vt in. l. regu
lariter. ff. de petitione here. et ibi eſt gloſ.
que ſemper allegatur: ꝙ actiones nō pro
prie poſſidentur/nec quaſi poſſidētur: ſed
improprie ⁊ impropriſſime. Ideo pro eis
non datur interdictum poſſeſſoriuꝫ. vt in
l. ij. ff. quorum bonoruꝫ. et dicit Pau. de
caſt. ꝙ ꝑ hoc legiſte reprehendunt canō.
qui dicunt reperiri quaſi poſſeſſorium in
actionibus perſonalibus. vt in. c. querel
lam. de electio. ſed illud procedit ſecundū
Pau. in actionibus perſonalibus compe
tentibus ad aliquid annuum vel menſtru
um preſtanduꝫ: non ſic quando preſtatio
non eſt annua vel menſtrua. Ita loquitur
gloſ. in dicta. l. regulariter. Ideo deciſio
canoniſtarum eſt bona ⁊ vtilis: quia ſi il
le qui eſt in quaſi poſſeſſione / annue pre
ſtationis turbetur vel ſpolietur in ea: ha
bet vtile interdictum vti poſſidetis/ vel
vnde vi. vt in illo. c. querellam. et vide do
cto. in. l. certis annis. C. de pactis. et om
nino vide Innocen. in. c. in litteris. de re
ſtitutione ſpoliatorū. ¶ Et eſt notandum
ꝙ petitio hereditatis vtilis datur contra
illum qui poſſidet cū titulo/ſi titulus non
eſt habilis ad transferendum dominium
vt in. l. nec vllam. et in. l. Neratius. ff. de
petitione hereditatis. Et quia ſuperius
diximus ꝙ petitio hereditatis nō datur
contra titulo poſſidenteꝫ: vt colligitur ex
dicta. l. nec vllaꝫ. Eſt neceſſe aſſignare ra
tionem: quia eſt principale fundamētum
totius materie. glo. in. l. hereditatem. C.
in quibus cauſis ceſſat long. temp. ponit
vnam rationeꝫ: quia qui aſſerit titulo poſ
ſidere non cōtradicit agenti: nec negat ip
ſum eſſe heredem. ſed dicit rem quam ip
ſe poſſidet non pertinere ad alium: ſed ad
ſe: quia emit a tali vel fuit ſibi donata: ſed
quando non allegat titulum ſed aſſerit ſe
heredem /contradicit agenti: et iudicium
non eſt niſi inter dicentem et contra dicen
tē: et vbi non eſt contradictio non eſt pro
prie iudicium: quia actor principaliter aſ
ſerit ſe eſſe heredem: ⁊ hoc petit declarari
Et in hoc deberet eſſe contradictio vt eſ
ſet proprium iudicium. Iſta ratio eſt bo
na ſed non perfecta. ideo docto. aſſignant
aliam rationem: quia qui allegat titulum
allegat potentius ius ⁊ fortius quaꝫ ille
qui aſſerit ſe heredem ⁊ agit hac actione:
vbi non ſolū veniunt res que erant in do
minio defuncti. ſed veniunt ea que fuerūt
in hereditate reperta. vt quia comodata
defuncto vel penes euꝫ depoſita. vt in. l.
et non tantum. ff. de petitione heredi. Et
ſufficit probare ꝙ res quam petit teneba
tur ⁊ poſſidebatur per defunctum tēpore

mortiſ iſtud eſt facile pbare: ſed ille q̄ allegat titulū/allegat dominiū/vel quaſi dominiū: vnde cum poſſit eſſe ꝙ res que petitur fuit in hereditate reperta: tamē non erat defuncti: ſed erat illius qui nec poſſidet ex titulo quem allegat: non ſequitur/ tu es heres. et iſta res fuit in hereditate reperta. ergo debes me vincere: cum ego allegē potentius ius quā tu: ideo ne fruſtra litiges repelleris ab agendo. Ex hoc patet ꝙ tunc titulus excludit hanc actionē quando eſt ſufficiens ad tranſlationē dominij vel quaſi: alias ſecus. vt in titulo comodati vel depoſiti. ita Pau. de ca. in .l. regulariter. in. iij. colu. ff. de petitiōe here. ſed Iaſo. in. §. actionū. inſti. de actio. in. xxviij. colu. non referēdo Pau. de ca. in dicto loco contra morē ſuum. dicit ꝙ ratio quare petitio here. nō datur contra titulo poſſidentem. vnam ponit glo. in. l. hereditatis. C. de petitione here. aliā ponit glo. in. l. hereditatē. C. in quibus cauſis ceſſat lon. temp. et ambas reprehēdit Bar. i dicta. l. hereditatis. et ibi aſſignat veram rationē que communiter tenetur: et fuit ratio antiquorum. et tenet Cinus in .l. cogi. C. de peti. here. ille qui agit petitione here. fundat ſe ſolum in titulo ſuo. Si igitur conuentus poſſidet & habet titulum ſicut ipſe. vnde cum habeat iſtud plus ꝙ poſſidet: merito non debz conueniri petitione here. et etiam ſupra ſcriptā rationē ponit bar. in. l. pro herede. in principio. ff. de peti. here. et vide ibi Iaſo. ponentē aliquas limitationes ad dictam regulam. in dicto. §. actionū. in. xxix. & xxx. colu. Sed miror d' antiquitate que lucernam et tot paginas inaniter conſumpſit. Nā ſi aliquis diceret quare petitio here. non datur contra titulo poſſidentē. reſpōdeo. quia petitio hered. fuit introducta a iure ciuili: & ſi daretur contra talē/eſſet tollere defenſiones que de iure ciuili competunt iuſto titulo poſſidēti. Nota bene hoc quia alia potius videntur eſſe ſomnia/quā prudētium opiniones. ¶ Et hec actio datur contra poſſidentē precia rerū hereditariarum: vel debita exacta ac debitoribus hereditariis. Itē datur contra habentes actionē occaſione rerum hereditariarum vt teneātur cedere/ſi erant bone fidei poſſeſſores. de hoc vide tex. in. l. etiam. §. itē a debitore. et vide ibi Bar. et Pau. ff. de peti. here. et feudum vel emphiteoſis an veniant in petitione hered. vide Bar. et Pau. in. l. item videndum. §. nunc videndum. an autē poſſeſſor here. ſi rem aliquā alienauit: nunquid preciſe teneatur ad rē hereditariam. vide Bar. in. l. imperator .§. fina. ff. de legatis. ii. ¶ Et an conuētus peti. here. poſſit pendente lite vendere aliquam rem ſine licentia iudicis: ita quod alienatio valeat. vide notabilem textum in. l. diuus Pius. in principio. ff. de petitione hereditatis. vbi dicitur ꝙ poteſt alienare res hereditarias ſi preſtitit ſatiſdationem ¶ Et ſunt hec notanda: quod incorporalia veniunt in iſta actione cū illa natura tantum quam habent naturaliter non accidentaliter. Et ideo vnum ſimplum quod a principio debebatur veniet in hereditatis peti: non aliud quod eſt ex inficiatione. vt. l. Item veniunt. §. Cum precipimus. et. l. illud. §. Actiones. et. l. euicta. ff. de petitione hereditatis.

¶ Item in iſta actione veniunt res principales/ et omnis rei acceſſio. Et vna eſt hec actio pro rebus et fructibus: quia eſt vniuerſalis. Et quidam dicunt: quod bone fidei poſſeſſor in hac actione non facit fructus ſuos. ſed vide textus in. l. Item veniunt. §. Item. vbi dicitur. quod fructus induſtriales a bone fidei poſſeſſorē/ percepti veniunt in hac actione iure actionis. ſ. petitionis heredi. licet in rei vendicatione aliter ſit. vide ibi Pau. de caſt. in dic. l. itē veniunt. ff. de petitio. here. et ibi vide. l. ſed & ſi lege. §. vlti. et. l. ꝙ ſi oues.

et.l.ancillaꝝ.cum ſimilibus.et accipe fructus impenſa deducta.vt.ff.eodem.l.ſi a patre.§.vlt. Item veniunt omnia queciq̄ ꝙ occaſione alienationis reꝝ habuit poſſeſſor: vtputa penam vel vſuram. Itē venit damnum datum a poſſeſſore.vt.ff.de peti.hered.l.ſi a patre.§.ſi poſſeſſor. Itē veniunt in hac actione que poſſeſſor exegit a debitoribus hereditarijs nomīe ſuo non nomine veri heredis.tex.in.l.ſed ⁊ ſi lege.§.petitio.ff.ď peti.here.et vi. Azo.in ſuma.in rubri.de petitiōe here.et vide .l.iij.§.debitor.ff.de tranſactionibus. Itē veniunt ea que quis dolo deſijt poſſidere ſi extant. Si vero ſunt deperdita vel diminuta tenetur ad preciuȝ comune: quia in reruȝ natura deſijt eſſe diminutum. vt .ff.de petitione here.l.ſi poſſeſſor.§.vlti. et.l.deperditum. Et hoc in rebus hereditarijs que non onerabant hereditatē: vel non erant ſteriles: naȝ in his ſiquidē vendantur poſt litem motam vel ante: venit tantum precium acceptum.vt.ff.de peti.here.l.item veniunt.§.a quo.et.l.ſi poſſeſſor.§.i.et.ff.de rei vendi.l.item ſi verberatum.§.ſi quis rem. Item veniunt vſure fructuum.et omnia predicta veniunt preſtanda a male fidei poſſeſſore. in bone fidei autem approbatur regula que nō fallit.id eſt ꝙ nullo caſu teneatur aliquid preſtare in petitione here. niſi in quantum ſit locupletior tempore rei iudicate vel litis conteſta. ¶Bone fidei autem eſt qui habet iuſtam cauſam putandi ſe heredē: vel etiam iniuſtam errando: puta in iure/ vt ſatis ſit ꝙ non verſatur dolo. vt.l.itē veniunt.§.omnes.et.l.ſed ⁊ ſi lege.§.ſcire.⁊ .§.conſului.ff.de petitione here.et.l. igitur.§.ij.ff.de libe.cauſa.

¶Reſtat nunc vt dicamus quid de illo q̄ dolo deſijt poſſidere: et res extant non deperdite vel diminute: ⁊ conuentus nullo modo poteſt reſtituere: contra illuȝ iuratur in litem.ita Azo.in rub.de peti.here. Sed tu vide docto.in.l.ſi poſſeſſor.§.reſtituere.ff.de peti.here. et ibi dicit Pau.de ca. Nota mirabilem deciſionē/ꝙ iuramentuȝ in litem non defertur ſuper re nō extante: licet reus fuerit in dolo: quia nō ſufficit dolus preteritus vt deferatur: ſed requiritur dolus preſens. Et nota declarationem ad.§.idem placere. vbi dicitur ꝙ conuenitur ad precium ille qui poſt petitam hereditatem vēdidit. Nam poteſt conueniri etiam ad res ipſas cum fructibus: et poteſt iurari in litem contra ipſuȝ re extante propter delictum preteritum: licȝ de preſenti non ſit in dolo: q2 fecit qđ facere potuit vt recuperaret ⁊ nō potuit. vt i.§.reſtituere.⁊ ď pignorib⁹.l.ſi fund⁹.§.in vēditione. ſufficit ergo dolus p̄terit⁹ ſi res extat: ſecus ſi nō extat. ⁊ hoc vult in effectu tex.i.d.§.reſtituere. ¶Et ibi querit pau.quare ſup re q̄ nō extat nō defert iuramētū in litē: reſponde ſcđm pau.quia ſuper illa que nō erat nō poteſt haberi affectio cū nō poteſt reſtitui quando aūt erat poteſt reſtitui: ⁊ ideo vt reſtituatur iurat contra doloſum vt ſit ſolitus ad reſtituendū. ⁊ vide de hoc pau.in.l.ſed et ſi lege.§ ſi ante litē.ff.de peti. here. vbi dicit ꝙ ad deferendū iuramētū ī litē nō requiritur contumacia in nō reſtituēdo ad mādatū iudicis ſed ſufficit dol⁹ in deſinēdo poſſidere: ſed in actionib⁹ ſtricti iuris videt requiri dolus in nō reſtituēdo ad mādatuȝ iudicis: nec ſufficit prim⁹ dolus. vt.ff.de rei vēdi.l.q̄ reſtituere.in fi. et vi. pau. ď ca.in.l.in actionib⁹.ff.de in litē iurādo. Et nota ꝙ qui dolo deſijt poſſidere tenet vtili actione q̄ ſuccedit loco directe: q2 vere nō poſſidet: ſed habetur pro poſſeſ.ſed heres eius tenetur actione in factū. vi.doct.in.l. nec vllam.§.is autē.ff.de petitione heredi. Et hec actio quandoq3 dicitur directa: quandoq3 vtilis. vide docto.in.l.etiaȝ.§.i.ff.de petitione here. Et nota ꝙ poſſeſſor bone fidei efficitur male fidei p litis cō

teſta.imo.per litis motionez ſecũdũ glo.
et ſali.in.l.j.C.de peti. here. et bone fidei
poſſeſſor hereditatis an faciat fruct⁹ ſuos
vide pau.in dicta.l.j.C.de petitio. here.
¶Et nota.ꝙ ſi petitor hereditatis ſoluit
creditoribus hereditarijs in caſu ſuccum
bentie ſubuenitur officio iudicis: mercena
rio vel negotiorũ geſtorũ actione de quo
vide pau.de caſt.in.l.fi.in fi.colun.C. de
peti.here. Item nota.ꝙ controuerſia di/
citur ante litem conteſtatam.glo.eſt in.l.
diuus pius.ff.de peti.here.idez in queri
monia.vt in.l.iij.C.fi.reg.et.ff.de procu
ratoribus.l.non ſolum.§.ſi ſtatus. et no/
tat Cinus in.l. ſi quis maior.C. de tran/
ſactionibus.¶Et nota.ꝙ vitium litigio
ſi in vniuerſalibus contrahitur per ſolam
citationem.tex.eſt in dicta.l.diuus pius.
et etiã in ſingularib⁹ iuditijs ſi ſit queſtio
de dominio vt in auc.de litigioſis. §.j. et
illa auct.eſt poſita in titulo de litigioſis
Hoc nota.ad ea que ſuperius dixi d̃ ma/
le fidei poſſeſſore.et notabis etiaz ꝙ que
ſtio hereditatis defertur quouſqꝫ queſtio
de falſo teſtaméto expeditur. Nam ſicut
poſſeſſor hereditatis debet ſatiſdare quã
do mota eſt controuerſia ſuper heredita/
te: Ita quando eſt mota ſuper falſo teſta/
mento.que eſt preparatoria ad petitionẽ
here.tex.eſt in.l.diuus pius.§. diuus.
Et nota.ꝙ iudicium vniuerſale nõ impe
dit iuditia particularia.vide.doct.in.l. ſi
teſtamentum et in.l.ſi quis libertatem.ff
de peti.here. Et nota.etiam ea que tra/
dũt doct in.l.ſi bone fidei.vbi dicũt ꝙ iu
dicium vniuerſale poteſt moueri per ter/
tium.Et nota.ꝙ emens hereditatẽ a fiſ/
co poteſt hac actione cõueniri.vide doct.
in.l.ſi quis.ff.de peti.here.et vide ea que
dicunt in.l.nec vllam.§. Item ſi quis fiſ/
co eodem titulo.¶Et nota.ꝙ in reſtitu/
tione here. habetur Ratio impenſarum
factaruz in infirmitate et ſepultura defun
cti et probatur per ſacramentuz vbi expẽ
ſa ſit veriſimilis arbitrio boni viri: vide.
doct.et ſali.in.l.in reſtituenda.C.de peti.
heredi.et vide tex.in.l.fi.§.in cõputatio
ne.C.de iure.delibe.vbi vide.alexandrũ
et doct.et vide tex.in.l. ſi quis pro redẽ/
ptione.C.de donatio. Itez nota.ꝙ ſi poſ
ſeſſor ſine titulo dubitans conueniri hac
actione acquirat titulum ab aliquo tertio
non euitat actionẽ que iam nata erat. vi/
de docto.in.l.ſi rem.et precium.ff.de pe/
titio.here.et iſta queſtio fuit diſputata in.
l.cogi.C.de peti.here. et quia ſuperius
diximus de male fidei poſſeſſore et ꝓba/
tio eſt difficillima cũ animus hominis ſo
li deo ſit notus.vide modum probandi p
pau.de caſtro in.l.ſed et ſi lege.§.quod au
tem.ff.de peti.here.et ibi vide multa per
docto.circa male fidei poſſeſſores.Eſt au
tem actio peti.here.ciuilis.quia ſenatus
conſultus induxit vt.ff.de peti.here.l.itẽ
veniunt.§.pridie et.ff.de legibus ſenatus
conſul.l.ius ciuile. Unde et centũuiralis
dicitur hec actio:quia ſenatores centum
erant numero.vt in.l.vlti.C.de peti.her.
Pretor tamen quia nihil intactum reli/
quit ſuper ea tractauit vt.ff.de peti.here.
l.diuus.et in.l.j.in principio.ff.ſi pars he
re.peta.¶Et nota.ꝙ poſtqꝫ heres ſemel
eſt adeptus poſſeſſionem rerũ heredita
riarum non poteſt amplius in futurum in
tentare dictam actionẽ. Ratio eſt qr iam
eſt dominus nõ heres.et ſi cecidiſti a poſ
ſeſſione competunt tibi alia remedia. vi
bar.in.l.j.ff.de fideicõmiſſa here.peti.Et.
an petitio here.tollatur longo tempore et
quo tempore preſcribatur.vide doct.in.l
hereditatis.C.de peti.here.et vide bal.
in.l.licet.C.de iure delib.vbi dicit ꝙ iſta
actio durat.xxx.annis et vide euz in. l.fi.
de edicto diui.Adria.et alexan.in.l.j.C.
quando non peten.par.et qualiter formã
dus ſit libellus in iſta petitione here. Po
nit ſpecu.in titulo de iuditijs.et dicit co/
ram.etc.ago contra.p.qui poſſidet ſeu te/

net hereditatem. T. cui ex teſtamento vel ab inteſtato ſucceſſi. vnde ago contra eū ꝙ ipſam hereditatem ſeu bona. T. mihi reſtituat et eum peto ad id ſententialiter condemnari. peto etiam fructus perceptos. et qui percipi potuerūt ⁊ ad hoc ago petitionē here. Et tu diligenter nota iſtā formam ſubſtantialem ⁊ cōcluſiuā in iſta actione. Sed aduerte doctrinam pau. de caſt. in materia iſtius libelli: quia etiaʒ eſt valde vtilis ⁊ concluſiuā: ⁊ ſic remanet ad honorem dei expedita tota materia preſentis regule.

¶ Regula nona. De actione ad exhibendum.

Eſt autem exhibere: facere in publico poteſtatē vt ei qui agit experiūdi fiat copia idēſt in publicum reʒ deducere: ⁊ vidende tāgendeque ⁊ apprehendende rei facultateʒ prebere: ⁊ ſi erat inſtrumentum debet fieri facultas legendi. vt. ff. ad exhibenduʒ, in. l. ij. Et hec actio neceſſaria eſt: ⁊ vis eius in vſu quotidiano eſt. ⁊ maxime propter vēdicatiōes inducta eſt. Ita vulpianus in. l. j. ff. ad exhibē. Et ꝓprie dicit exhibere id eſt extra ſecretū habere: vt. ff. de tabulis exhibēdis l. iij. §. quid ſit. ⁊ de libe. homine exhibē. l. iij. §. ait pretor. ⁊ quēadmoduʒ teſtamēta aperiantur. l. j. primo reſponſo. ⁊. l. ij. § inſpectio. ¶ Et quia hec actio ad exhibēdū eſt preparatoria aliarum actionū realium quibus agere quis intēdit: ⁊ potiſſimuʒ rei vendicationis vt dictū eſt. Ideo ſi intendo agere aliqua actione reali poſſum interim agere hac actione ad exhibēdum: vt aduerſarius compellatur rem exhibere. Antequā tamē quis cogatur exhibere rē debet actor dicere ſigna rei quā petit exhiberi. vt in. d. l. iij. in principio. ſi tamen ea veriſimiliter ſcire potuit: alias non: vt in dicta. l. iij. §. ſiquis noxali. Et competit hec actio non tantum domino vel quaſi ſed etiam olim poſſeſſori. ⁊ etiaʒ cuilibet q̄ pretēdit aliquomo ſua intereſſe rem exhiberi etiam ſi non ſit dominus vel quaſi: ⁊ hoc debʒ ſumatim iudex cognoſcere: an agētis interſit rem exhiberi necne.: de iſtis eſt caſus in. l. iij. § eſt autē cum. §. ſequēti. ⁊. §. ſciēdum. ff. ad exhibēdum. intellege tamē dummodo quis pretēdat intereſſe pecuniarium: alias autem aliud intereſſe non ſufficeret: vt. l. ſi liber homo. ff. ad exhibēdum. ⁊. glo. in. l. v. C. ad exhibēdum. ⁊ vid. barto. ⁊ alios. in. l. quedam in principio. ff. ꝺ edē. ¶ Et agēs hac actione debet duobus tēporibus intereſſe. ſ. tempore litis conteſtata. ⁊ tempore ſentētie ferēde: ⁊ de hoc vid. Iaſon in. §. preterea inſti. de actionibus. in. viij. colun. ⁊ vid. azo. in. ſuma. in ru. ad exhibi. ij. colun. Qualiter autem probetur hoc intereſſe. vid. Iohannem de pla. ⁊ ange. in dicto. §. preterea ⁊ dicunt ꝙ ſufficit iuramētum. Sed tex. eſt. in l. theſaurus. ff. ad exhibēdum: Intellige vt in tex. conſiderata qualitate perſone ⁊ quātitate preiuditij. ⁊ lex illa allegatur ſed bal. ad hoc quod in cauſis ſumaris probatur intereſſe ꝑ iuramētum Et que ſint cauſe ſumarie ⁊ quibus debeat ſummatiʒ procedi. vid. Iaſſo. in. §. preterea inſtit. de actio. in. x. col. ⁊ glo. magiſtra. in. l. iij. §. ſciendum. ff ad exhibē. Et actio iſta competit contra poſſidētē ſiue naturaliter tantuʒ ſiue ciuiliter tantum ſiue poſſideat naturaliter et ciuiliter ſimul. ⁊ ſi eſſet nudus detētor vel nudus cuſtos. de iſtis omnibus eſt caſus in. l. iij. §. ſi. ⁊. l. ſequēti ⁊. l. celſus ſcribit in principio. ⁊. §. j. ff. ad exhibendum. ad ſimilitudinem rei vendicationis. vt in. le.

per actionē tutele: ⁊ curator per vtile negociorum geſtoꝝ coguntur exhibere ⁊ tradere inſtrumēta. Idēq́ʒ in argentario/ qui metu actionis in factum compellitur edere rationes. Idēq́ʒ in tabellionibus/ qui eis ſunt ſimiles. vt.ff.de edēdo.l.quedam.primo reſponſo.⁊.§.vltimo. Itē fit exhibitio per interdictum. de libe.ho.exhi. Itē per interdictum de libe.exhi.que ſunt in noſtra poteſtate.vt.ff.de libe.ho.exhi.l.i.⁊.ii.⁊ de libe.exhi.l.i. ¶ Et fit iſta exhibitio reruʒ: dum tamē ſua interſit ex iuſta ⁊ probabili cauſa. Interſit dico pecuniariter vt ſupra diximus: non alio modo/ puta ratione affectionis vel cognationis.vt.ff.ad exhibēdum.l.ſi liber homo. Sed ſi peto inſtrumentum quod non eſt meum ſed intereſt/ mea datur actio in factum ⁊ non ad exhibendum. In hac aūt actione actor omnia debet noſſe.ſ.q̄cūq́ʒ potuit vt inſtruatur reus ⁊ iudex: cuiꝰ nomine agatur ad exhibēduʒ.i.dicere debʒ argumenta/ hoc eſt iudicia rei de qua agitur.vt.ff.ad exhibē.l.ij.in principio: ſi autē actor non potuit ſcire iudicia nō imputatur ei. vt in dicta.l.ij.§.ſi quis. vide de hoc Azonē in ſumma.in rubri.ad exhibendum.in.ij.colu. Et quia diximus ꝙ actor debʒ noſſe omnia. vide de hoc Bal.in.l.penultima.C.quēadmoduʒ teſtamē.aperian.vbi dicit. ꝙ ſi petitur inſtrumētum/ vt inſtrumētum publicum ceſſat actio ad exhi.vt notatur.ff.de edēdo.l.quedā. Et habʒ locum actio in factum: in qua nō iuratur in litē.ſed vbi petitur vt certum corpus poſſeſſum poteſt agere actione ad exhibē.cuʒ poſſit agi rei vēdicatione.vt.ff.de procuratoribus.l.ad rem mobilē.⁊.ff.ad exhibē.l.ij.§.interdum.vel dic melius ꝙ in charta eſt hoc ſpeciale: ꝙ non poſſit agi actione ad exhibē.ſ.ratione cuiuſlibʒ intereſſe.ſed ſolum ratione intereſſe domini/ vel quaſi. Et ſi charta non eſt mea nec facta me mandante: talis charta non debitur petēti.et dicit etiaʒ Bal.in dicto.§.interdum.ꝙ pro charta non competit actio ad exhibēduʒ/ niſi domino: ⁊ eſt ſpeciale in charta.vi.Sali.in.l.inſtrumenta.C.ad exhibē. Et differt hec actio ad exhibē.ab actione in factum: quia actio ad exhibē.eſt arbitraria: et in ea iuratur in litem. Et ſic probatur intereſſe per iuramētum.et facit.C.de probationibus.l.ſi de poſſeſſione.⁊.ff.vt legatoꝝ nomi.caue.l.poſtquam.ita Bal.in dicta.l.penulti. ¶ Et ſic notabis ꝙ in actione ad exhibē.iuratur in liteʒ.tex.eſt in.l.non ignorabit.C.ad exhibē.et Bal.dicit ibi.contra nō reſtituentē inſtrumenta iuratur in liteʒ: ⁊ qui in initio litis poſſidet/ adhuc hodie preſumitur poſſidere: et ſi non preſumeretur poſſidere preſumeretur ī dolo vel culpa. Et ideo magis continuata poſſeſſio preſumitur quam preſumatur dolus vel culpa. et adde quod notatur.C.de reſti.tu.mino.l.ſi minorem.et quod diximus: ꝙ contra non reſtituentē inſtrumenta iuratur in litem. Intellige ad mandatuʒ iudicis cum poſſit: quia eſt in dolo. et etiaʒ eſt in dolo ſi preſumit poſſe. ſed ſi non poſſidet nec fuiſſet in dolo quominus poſſet non iuraretur in litem.ſed deberet ꝓbare per teſtes vel alio modo.et ſic intellige ſecundum Pau.de caſt.glo.fin.in dicta.l.non ignorabit. ¶ Et nota ꝙ hoc nō eſt iuramentum affectionis: quia circa inſtrumēta non cadit affectio. Eſt ergo iuramētum veritatis quod defertur in defectum probationis contra doloſum.vt.ff.de in litē iurando.l.in actionibus.in fin. Et in vtroq́ʒ caſu ſiue ſit in dolo ſiue in culpa: fit condēnatio ad intereſſe: ⁊ probatur per ſolum iuramētum.vi.Paulum in dicta.l.non ignorabit.et tu vide tex.in.l.qui reſtituere.ff.de rei vēdicatione.et Sali.in dicta.l.non ignorabit.dicit ꝙ qui olim poſſedit rem mobilem preſumitur hodie poſſidere/ ſeu facultateʒ rei habere/ licʒ neget

ſe poſſidere: et hoc propter eius facilē oc-
cultationem. Et ſic de facili non poteſt ſci
ri apud quem ſit. et ita ſecundū Sali. in-
telligunt moderni dictam. l. non ignora-
bit. ſed in re īmobili an ſit idem. vide ibi
Bar. ⁊ Sali. Bal. in prima colu. ac alios
docto. ¶ Sunt autē he condemnationes
faciende in perſona rei qui dolo vel cōtu-
macia vel culpa rem non exhibet actori.
Si autem nullum iſtorum reo poſſit im-
putari: abſoluitur reus. ſi tamen poſtea re
periatur poſſidere/vel poſſe exhibere: ite
rum conuenietur. ita Azo. in rub. ad exhi
ben. colu. fina. et ibi dicit ꝙ iſta actio eſt
perpetua ⁊ in heredē datur: non quaſi he
redi ⁊ in heredem: ſed quaſi cuilibꝫ cuius
intereſt: et quaſi in quēlibet qui exhibere
poſſit. vt. ff. ad exhi. l. de eo. §. heres. Et
contra inuaſorem inſtrumentorum datur
hec actio: ⁊ etiam criminalis accuſatio cō
petit. tex. eſt in. l. inſtrumenta. C. ad exhi-
ben. Sed ſi ſunt ſubtracta per violentiā.
tūc eſt accuſatio. l. iulie. de vi publica vel
priuata in quolibet inſtrumēto que eſt pu
blici iudicij. ſed quando furto ſubtrahun
tur: ſi eſt inſtrumentū teſtamenti compe
tit accuſatio falſi: que eſt publici iudicij.
non ſic alterius inſtrumēti. Ita intellige
glo. ſecundum Pau. in dicta. l. inſtrumē-
ta. C. ad exhibendum. ¶ Et nota ꝙ exhi
bens rem deterioratā tenetur actione in
factum: non ad exhibendum. Et recipiēs
rem deterioratam quādo ſibi preiudicet.
vide Sali. in. l. exhibitionis. C. ad exhi.
ſed Pau. de caſt. ibi diſtinguit: an ignorā
ter vel ſcienter receperit. primo caſu non
periudicat. ⁊ notatur in. l. in hac. ff. de tri
ticaria. Secūdo caſu: aut deterioratio ve
niebat iure actionis ⁊ idem. aut officio iu
dicis: ⁊ tūc ſibi periudicat. et vide ibi Ci
num et Bar. ¶ Et nota ꝙ actio ad exhi-
bendū poteſt in vno eodemqꝫ libello cu
mulari cum rei vendicatione/vel alio iu-
ditio petitorio. vt eſt glo. in. l. j. ff. de inter
ro. actionibus. et vide Bart. poſt gloſ. in
. l. qui de inofficioſo. §. j. ff. d inofficioſo te
ſtamē. Et vas de quo eſt contentio debꝫ
exhiberi teſtibus vt illud recognoſcant.
vt. Bar. in. l. qui vas. ff. de furti. ¶ Sed
aduerte ꝙ poſt litis cōteſtationem ſuper
iudicio petitorio non poteſt amplius agi
ad exhib. vide glo. notabilem in. l. fina. ff.
de tabulis exhi. vide Iaſo. in. §. preterea
inſti. de actionibus. Et quia ſuperius di-
ximus: ꝙ actio ad exhibē. eſt arbitraria ⁊
ſtricti iuris. Nunc dico ꝙ actiones arbi-
trarie ⁊ ſtricti iuris ſunt ille in quibus fit
condēnatio ad reſtituendum vel ad exhi
ben. vel in certo loco ſoluendū: vel ex no
xali cauſa dedēdi. Primo enī omnes a-
ctiones ſtricti iuris in quibus fit cōdem-
natio ad reſtituēdum/vt ſunt oīes actio
nes reales. vt rei vendicatio. publiciana.
ſeruiana. hipothecaria. et ꝑſonales in rē
ſcripte. de quibus in. §. Item ſeruiana. et
. §. quedā. ſunt arbitrarie. vt iudex poſſit
deferre iuramētum in litem taxatione pre
cedēte. l. arbitrio. ff. de dolo. Et hec eſt re
gula generalis in. l. qui reſtituere. ff. d rei
vendica. Et vbicūqꝫ continētur iuſſus iu
dicis. poteſt dici arbitraria. vt iudex defe
rat iuramentum in litem: etiam ſi ꝓcedat
ex mero officio iudicis. et vide d hoc Io
annē de pla. in dicto. §. preterea. in. ij. col.
Et ibi dicit quot modis actio dicitur ar-
bitraria. et que ſunt actiones arbitrarie: ⁊
in quibus differunt actiones arbitrarie et
ſtricti iuris ab actionibus bone fidei.
¶ His premiſſis clariſſime patet qualis
debeat eſſe forma libelli in actione ad ex-
hibē. ponit ſpecul. in titu. de iudicijs. §. fi
na. ſed Iaſo. de mente omnium doctorū
vt ipſe aſſerit format libellum iſto ordine
Ago contra. T. ꝙ poſſidet talem librum
iuris ciuilis coopertū tali corio: ⁊ taliter
ſignatum: quem librum mea intereſt in iu
dicio exhiberi/vt habeam facultatem eū
reuiſendi ⁊ cognoſcēdi. et vt poſſit per te-

ſtes meos quos itẽdo ꝓducere cognoſci: et maxime quia intẽdo illũ librũ vẽdica re ⁊ probare me dominū illius libri: qua re peto per veſtram ſententiam dictū. T. condemnari cogi ⁊ compelli vt dictum li brum in publico et in iudicio corã vobis exhibeat. et copiam eius videndi ⁊ intro ſpiciendi faciat. Et ſi in quantum dictum librum exhibere non vult peto eum con demnari ad itereſſe. ⁊c. Et ſi ſimul vis in tentare rei vendicationẽ: adde iſta verba Quem librum ſic exhibitum cum ad me ſpectet iure dominij: vel quaſi peto per ve ſtram ſententiā declarari eum ad me ſpe ctare. et poſt dictam declarationem dictū. T. condemnari: vt dictum librum mihi reſtituat. ⁊c. Et ſic ad honorem dei rema net plana tota materia actionis ad exhi bendum.

Regula decima. de actione ex teſtamento.

Ctio ex teſta mento datur legatario cõ tra heredē: quãdo lega tum eſt in ge nere: et etiã ſi i ſpecie. ita ſpecu. in titu lo de actiõe: ſeu petitiõe. §. ſequitur. ver. illud vero no tabile dignū eſt. vbi ipſe dicit. Si vis pe tere legatum tibi relictum tres habes a ctiones. ſ. perſonalē ex teſtamento: et rei vendicationem ⁊ hipothecariam. et per ſonalis ex teſtamento: competit demum ab adita hereditate: quia heres non eſt prius obligatus. vt inſti. de obligationibus que ex quaſi contractu naſcuntur. §. heres. et. ff. ex quibus cauſis in poſſeſſionẽ eatur. l. apud iulianum. §. fina. ⁊. l. ſequenti. Et rei vendicatio datur ab adita hereditate: ſi ſpecies fuit legata pure. vt. ff. de pecu lio. l. ſed ſi damnum. §. ſed ⁊ creditor. ⁊. ff. de legatis. ij. l. legatum. ⁊. ff. de furtis. l. a titio. etiam hipothecariã habes ab adi ta hereditate cum ſit acceſſoria. vt. ff. de pi gnoribus. l. res. Sed nõ poteſt vti ſimul perſonali ex teſtamento ⁊ reali. vt. ff. de le gatis. ij. l. cū filius. §. varijs. ſed perſona li ⁊ hipothecaria ſic. vt in auct. de fidei iuſ ſoribus. §. ſed neq; in fine. Sin autem le gatum fuit in genere: tunc non habes rei vendicationem: niſi demum facta optio ne. vt. ff. ad exhibendum. l. iij. §. ſciendū.

¶ Et nota quod actio perſonalis ex teſtamẽ to etiam datur ſi legatum ſit in ſpecie. ita ſpecu. in loco ſuperius allegato. et etiam ſpecu. in titu. de teſtamẽ. §. j. ver. et nota. dicit quod relicta i teſtamẽto poteſt quis pe tere per actionẽ hipothecariã. et per actio nem ex teſtam. que ciuilis eſt. ⁊ per rei vẽ dicationẽ. Et omnes docto. in. l. j. C. co mu. de lega. dicunt. quod hodie pro legatis ⁊ fidei co. competunt tres actiones quod Iaſo. ampliat duobus modis. ⁊ limitat ſeptẽ modis. vt. per eum in dicta. l. j. in. ij. colu. et vt. Benedictū in repetitione. c. rainuncius. in fol. ccexlvij. in colu. iiij. vbi dicit quod ſicut pro legatis tres fuerunt da te actiones. ſic etiam competunt tres ac tiones pro conſequẽdis fidei comiſſis par ticularibus. l. ij. C. comu. de lega. nam licet actio perſonalis communiter non detur do mino rei que petitur: preterquã contra furẽ. l. j. ff. de condictione furtiua: quia dic ta actio concludit ad dandum: ⁊ ſic domi no competere non poteſt: cum res ſua ſi bi dari non poteſt / nec alio modo ſua fieri vt inſti. de actionibus. §. ſic itaq; diſcretis. Et conſequẽter legatario rei legate illico mortuo teſtatore effecto domino compe tit rei vẽdicatio que cõtraria videtur actio

ni perſonali.at tamē dicte ambe actiones
concurrunt in fauorē legatariorū. vi.ſpe-
culatorē de hoc i dicto ver.illud vero no
tabile dignum eſt.¶ Sed tu notabis ali-
quos caſus in quibus dominium rei lega
te non tranſit in legatariū ipſo iure.quos
vide per dictum Benedictum in loco ſu-
perius allegato.¶ Item eſt notanduz ꝙ
ex donatione cauſa mortis non orit̄ actio
ex teſtamēto: ſed tantuz oritur actio ex ſti
pulatu:ſi in ea ſtipulatio interceſſerit. Et
nota ꝙ actio ex teſtamēto eſt ſtricti iuris
.l.alias. ff. de in litē iurando. niſi quo ad
duo.de quibus per Bar.in.l.ſi heres.ff.
de eo quod certo loco. Sed licet ſit ſtricti
iuris:habet tamē inſtar bone fidei. vt eſt
caſus iuncta glo.in.l.ſcia.§.bone fidei.ff.
de donationibus cauſa mortis.⁊ in.l.mi
norum.C. in quibus cauſis in integrum
reſtitutio non eſt neceſſaria. quod verum
eſt:niſi quo ad delationē iuramēti in litē.
Bar.in dicta.l.alias.ff.de in litē iurādo.
et vi. Nico.de neapoli.in lectura Bar.in
.l.ſi tutor.prima in ordine.ff. de tutellis.
⁊ rationibus diſtrahēdis.et an actio ex te
ſtamēto ſi bone fidei ſit. ⁊ an in ea iuretur
in litē. vide Soci.in conſi.clxxiiij.incipiē
ti pro facto.in.ij.parte.et quod dictuz eſt
ex donatione cauſa mortis nō oriri actio-
nem ex teſtamēto eſt verum/ vbi donatio
fuit facta preſenti: quoniam ſi facta eſſet
abſenti.quo caſu donatio nō valet niſi vt
legatum vel fidei comiſſum:tunc locū ha
bet vtilis actio ex teſtam. prout locuz ha
bet pro legato in codicillis factum.vt no
tatur in dicta.l.j.C.comu. de lega. et idē
ſi facta eſſet in teſtamēto. vt notat Bart.
in.l.j.ff.de donationibus cauſa mortis. ⁊
actio ex teſtam.datur ad rē:etiam ſi nō ſit
perfecte tradita. vide Iaſo.in.l.huiuſmo
di.§.edes.ff.d legatis.j. vbi ipē poſt bar.
dicit.ꝙ ſi res fuerūt tradite legatario: nō
tamē perfecte poteſt ex teſtamēto agere.
et dicit ibi tex. Nam ⁊ eum qui debilitatū
ab herede ſeruum acceperit recte ex teſta
mēto aget.⁊ intellige hoc vt notatur ex il
lo tex.ſi heres tradidit ſeruum legatū de
bilitatum culpa aut dolo ipſius heredis:
licet legatarius penes ſe habeat. Et ad fi
nem ⁊ effectum vt conſequatur preciū de
teriorationis ⁊ urat actio ex teſtam. quia
in hoc habet inſtar bone fidei per iura ſu-
perius allegata. et actio bone fidei durat
ſi ſit tradita res debita ſed deteriorata.l.
iij.§.ſi reddita.ff.comodati. quia in actio
nibus bone fidei veniunt ea que equū eſt
⁊ bonum venire. licet non ſit cogitatuz.l.
conſenſu.ff.de actionibus ⁊ obliga.ſecus
in actionibus ſtricti iuris.⁊ licet vt ſupe-
rius diximus actio ex teſtam. ſit ſtricti iu
ris.habet tamē naturam actionum bone
fidei. vt fructus ⁊ intereſſe veniant a tem
pore more. vide Iaſo.in.l.j.et in.l.cū res
.ff.de legatis.j. et Iaſo.in.l. iulianus.§.
qui fundum. vbi dicit.allegando Bar.in
.l.ſi heres.ff.de eo ꝙ certo loco. ꝙ actio
ex teſtam.habꝫ inſtar bone fidei.ſ.quo ad
fructus ⁊ vſuras. Item vt ſoluta re non
perfecte duret actio prima ſicut in actio-
nibus bone fidei. vt in dicto.§. edes. Et
alexā.in.l.in actionibus.ff.de in litem iu-
rando.dicit per illum tex.ꝙ actio ex teſta
mē. non eſt bone fidei: niſi quoad duo de
quibus per Bar.in dicta.l.ſi heres.et vi
de.in.l.ſi veſtimēta. de ꝯditione ob tur-
pē cauſam. vbi per illum tex.act. ex teſta.
eſt ſtricti iu. et ibi dicit qd ſi debitori qui
nolebat ſoluere remiſi partē debiti / tene-
tur con.ob.tur.cauſam. vi. Bal.in.l.fina.
.ff.de pactis. Et actio vtilis ex teſtamen
to competit ex codicillis. vt iam diximꝰ.
Et tu vltra predicta vide Iaſo.in.l. cum
filio familias.ff. de legatis.j.in.xx. colu.
¶ Item eſt notandum. qd actio ex teſta.
⁊ ex empto. poſſunt ſimul accumulari. et
de hoc vide Iaſo.in.l. huiuſmodi.§. qui
ſeruum.ff. de legatis.j.iij.colu. Item no-
ta qd actio ex teſta.queritur etiā ignorāti

tex.in.l.cum pater.§.ſurdo ⁊ muto.ff. de
legatis.ij. vbi legati onus ⁊ emolumẽtuꝫ
queritur etiam ignorantibus. Bart. ibi.
Et an actio ex teſtamento competat pro
his que relinquntur nutu. vide Bald.in
.l.⁊ in epiſtola. C. de fideicomiſſis. et vi/
de Jaſo.quia dicit. ꝙ fidei comiſſum po
teſt relinqui in quacũqꝫ ſcriptura ⁊ etiam
nutu:⁊ pro hoc ꝙ nutu poſſit reliqui. eſt
tex. in.l. nutu.ff. de legatis.iij. et Ange.
per illam.l.in.l.penult. C.delegatis.in le
ctura florentina ponit ſingularem limita/
tionem ad glo.in.l.lutius.ff.de here.inſti
tu. Item actio ex teſtamen.datur contra
heredem:vt cedat legatario actionẽ. vi/
de glo.in.l.ſi ſeruus.§.cum quid.de lega
tis.j.et vide docto. ⁊ precipue Bar.in.l.
ſi pecunia.eodem titulo. ¶ Item actio ex
teſtamẽ.competens fideicomiſſario trã/
mittitur ad heredes.ſicut ius deliberan/
di.vide Bar.in.l.cum filio.ff. delegatis
ꝑmo.et vide Bald.in.l. cum ſecundum.
C.de fideicomiſ. vbi dicit. ꝙ actio ex te/
ſtamento competens fideicomiſſario vni
uerſali tranſmittitur ad heredes. Et nota
ꝙ actio ex teſtamento eſt perpetua: cum
ſit perſonalis.l. necꝫ. C. quibus non ob.
long.temporis preſcrip.iuncta.l.penult.
C.de conſtituta pecunia. et ex premiſſis
ſic formabis libellum ſecundum ſpecula.
in titulo de teſtamen.in principio. Corã.
⁊c.conqueror de. P.herede. J.qui mihi
ex teſtamento ſuo rem talem.vel.c. lega/
uit: vnde rem ipſam mihi dari peto. Et
ad hoc propono actione ex teſtamento.
.C.comu.delega.l.i.et.ff.de lega.ij.l.cuꝫ
filius.§.variis. Et ſi heres fuit in mora:
iunge: cum fructibus inde perceptis et
percipiendis. et ſi fuit quantitas legata/
dices.peto quantitatem cum vſuris:⁊ in
tellige de illis que in regione frequentan
tur.vt.ff.d vſuris.l.j.et.l.vſure. Et ſic ad
honorem dei remanet expedita iſta regu
la de actione ex teſtamento.

¶ Regl'a vndecima De actione ſeruiana et quaſi ſeruiana. et ſaluiano interdicto.

SEruiana / et
quaſi ſeruia/
na:ſunt actio
nes pretorie
et quaſi ſerui
ana appella/
tur : quia nõ
eſt ita plena
ſicut ſuiana.
nam per iſtã
quaſi ſeruianaꝫ non ita plene prouidetur
creditori/ſicut per ſeruianam prouidetur
locatori.nam habẽs ſeruianaꝫ facta inclu
ſione poteſt bona ꝓpria auctoritate cape
re:quod non eſt in habẽti quaſi ſeruianã.
vide Nicolaũ de neapoli.in.j.q.in.§.ſer/
uiana.et in dicto.§.dicit glo. quare dicta
ſit ſeruiana:⁊ quaſi ſeruiana aſſerẽdo. per
has enim actiones iura creditorũ conſer
uãtur:et quia bona inquilini inuecta ſunt
ita tacite hipothecata ſicut bona coloni:
⁊ conſequenter pro rebus inquilini inue/
ctis ita competit ſeruiana ſicut in rebus
coloni.ita tenet Jaſo.allegãdo alios do/
cto.in dicto.§.ſeruiana. Et actio ſeruiana
eſt actio realis: ⁊ interdictum ſaluianum
eſt perſonale:⁊ vtilitatis cuius ſit ſeruia/
na patet:quia datur locatori predii etiam
vrbani:⁊ contra omnem poſſeſſorem cui
⁊ contra quos non competit ſaluianũ in/
terdictũ: ſed iſta differentia communiter re
prehendit a doct. qꝛ ꝗuis ſaluianũ inter
dictũ directũ nõ detur niſi locatori prediꝫ
ruſtici ⁊ cõtra conducentẽ ⁊ eius heredẽ:
tamẽ vtile ſaluianũ interdictũ dat locato

ri predij vrbani: ⁊ cuilibet alteri locatori:
⁊ contra quēlibet extraneum poſſeſſorem
vt eſt tex. in verbo debitor. et in verbo de
bitorem. quē ibi ponderāt Bar. et alij do
cto. in. l. j. C. de ſaluiano interdicto. ⁊ tex.
in. l. j. §. ff. de ſaluiano interdicto. et vide
de hoc Iaſo. in di. §. ſeruiana. in. iiij. colu.
et vi. Bal. in dic. l. j. C. de ſaluiano inter-
dicto. vbi ipſe dicit. Saluianū interdictū
competit pro rebus tacite obligatis con
tra ipſum colonū vel inquilinū. ſed actio
ſeruiana cōpetit contra quēlibet poſſeſſo-
rē rei obligate. et inuecta ⁊ illata ſunt ta-
cite obligata pro penſione. et ſi inquilin⁹
nō vult tradere ea que ſunt tacite obliga-
ta: certe poteſt conueniri per interdictū
ſaluianū. Sed ſi erat res coloni expreſſe
obligata: ⁊ a tertio quodā poſſeſſa: tunc
agitur ſeruiana que hodie dicit hipothe-
caria vtilis. i. efficax. ¶ Nota differentiā
inter ſaluianum interdictū ⁊ actionē ſer-
uianam: quia primum qđ proponitur cōtra
inquilinum datur contra eos ⁊ eorū vni
uerſales ſucceſſores. ſed ſeruiana datur cō
tra quēlibet poſſeſſorē. vt in. l. cū res. C. ſi
aliena res pig. data ſit. et vi. Signū. in. §.
itē ſeruiana. inſti. de actionib⁹. Hec ſunt
verba Bal. in dic. l. j. et Iaſo. in dic. §. ſer
uiana. eū non allegat. et ita cōſumpſit tot
verba. ⁊ Azo. in ſuma. in rub. de precario
⁊ ſaluiano interdicto dicit. Nūc videam⁹
de hoc reſtitutorio iterdicto: qđ naturalē
habz in ſe equitatē. vt. ff. de ſaluiano inter
dicto. l. ij. §. j. Et eſt notandū in iſta mate-
ria. ꝙ colonus eſt in agro iquilinus in do
mo. ita Bl. ⁊ alij doct. reprobando glo. in
dic. §. item ſeruiana. que dixit: ꝙ colonus
dicit in villa. inquilinus in ciuitate. et An
ge. de are. dicit ꝙ iudicio ſuo glo. habuit
ſanum intellectū: quia vt plurimū coloni
ſunt in villa. et Ange. de aretio non vidit
Bal. in. l. certi iuris eſt. C. locati. vbi for
maliter inquit. ꝙ glo. in dicto. §. ſeruiana
facti frequentiam non iuris ſubſtantiam
demonſtrauit. et Ange. non vidit Bal.
vt refert Iaſ. in dicto. §. ſeruiana. Et etiā
eſt notandū differentiam inter inductū ⁊
illatum. et habetis glo. in. l. ſi inducta. C.
in quib. cau. pig. vel hipotheca tacite con
trahi. et etiā eſt differentia inter inducta
in predium vrbanū: et inducta in prediū
ruſticum: quia inducta in predium vrba-
num ita demū tacite obligantur ſi domi-
nus ſciat: inducta autem in ruſticum taci
te obligātur: ſiue dominus ſciat ſiue igno
ret. vide glo. et docto. in dicta. l. certi iu-
ris. C. locati. ⁊ ratio diuerſitatis eſt: quia
facile eſt domino ſcire res ruſtici: quia vt
plurimum inſeruntur aratra ⁊ ligones ⁊
ſimilia. quas res poteſt faciliter domin⁹
videre. non ſic in illatis in predium vrba-
num: cum non ſit facile domino ſcire pro-
pterea quod multa inuehātur que inqui-
linus nolit etiam domino nota eſſe. Ex
predictis habetis vnam differentiam in
ter illata in predium vrbanum/ et in pre-
dium ruſticum. Alia differentia eſt: nam
ſi inquilinus locet alteri domum aut par
tem conductam. bona illata per ſecundū
inquilinum ſunt tacite obligata domino.
Si autem colonus locet alteri predium
ruſticum bona illata per ſecundum colo-
num non ſunt tacite hipothecata domīo.
vide de hoc Iaſo. in dicto. §. ſeruiana. in
quinta colūna. ¶ Et nota ꝙ quedam eſt
hipotheca expreſſa. quando quis expreſ-
ſe pignorat bona ſua de qua hipotheca
loquitur tex. in. §. itē ſeruiana. in ver. qua
ſi ſeruiana. et de ea loquitur totꝰ titulus
. ff. ⁊. C. de pignoribus. Quedā eſt hipo
theca tacita inducta ex diſpoſitione legis
Et iſta eſt ſemper duplex: quia quedam eſt
quā inducit lex ſine aliquo facto hominis
interueniente. vt ſi contrahitur matrimo
nium: bona viri ⁊ vxoris ſunt tacite hipote
cata hinc inde: abſqꝫ eo ꝙ interueniat fa-
ctū aliqđ ipſorū circa ipſam hipothecā. et
de iſto loquit tex. in. l. vnica. C. de rei vxo-

rie actione. ⁊ in. l. aſſiduis. C. qui potio. in pig. habe. et Bal. in. l. penul. C. de pignori actione. dicit. ꝙ mortuo marito poteſt vxor ſua propria auctoritate abſq; aliqua licentia iudicis remanere in detentione domus quam cum marito viuente habitabat: ⁊ eam poteſt pro dote ſua poſſidere. Idem dicit in. l. penulti. C. de non numer. pecu. et in. l. cum tibi. C. qui poti. in pig. habe. quod nota diligenter: quia ſepiſſime in factuʒ occurrit. Eodem modo ſi quis contrahit cum fiſco bona ſua ſunt tacite obligata abſq; aliquo facto qđ hipothecaʒ reſpiciat. vt eſt tex. in. l. j. ⁊. ij. C. in quibus cau. pig. tacite contrahitur. et in. l. i. C. ſi propter public. penſita. Et bona etiaʒ tutoris ⁊ curatoris ſunt tacite hipothecata pro adminiſtratione. l. pro officio. C. de adminiſtratione tutorum. Et dic idem in adminiſtratore eccleſie. vt eſt glo. et ibi doct. in. c. ex litteris. de pignoribus. et in. c. ſimiliter. xvi. q. i. Et hipotheca tacita inducta ex diſpoſitione legis etiam eſt ſi interueniat factum hominis: puta ſi aliquis conducat prediuʒ vrbanū vel ruſticuʒ: ⁊ aliquis inferat vel inducat aliqua bona in predium conductum. Et de iſta loquitur tex. in dicto. §. item ſeruiana. in ver. ſeruiana. et. l. item quia. in principio. vbi vi. Pau. de caſt. ff. de pactis. ⁊. l. certi iuris. C. locati. Et aduerte qđ in iſta vltima hipotheca tacita: eſt differentia concurrente alia hipotheca expreſſa/ ſiue ſit generalis ſiue particularis: quia expreſſe hipothecata ſi alienantur tranſeūt ſemper cum onere hipothece. l. ſi debitor cum ſimilibus. C. de diſtrahatione pignorum. Hipothecata autez tacite eo modo quo ſtatiʒ dixi poſſunt alienari: et ſi alienantur non tranſeunt cum illo onere niſi vltra tacitam hipothecaʒ ſequatur etiā incluſio ipſorum bonorum. Et iſtud eſt quod vult tex. in. l. eſt differentia. ff. in quibus cauſis pig. tacite contrahitur. Et dicitur fieri incluſio bonoruʒ quando de ipſis bonis inuectis vel illatis efficitur inuentarium publicum et inſtrumentum. l. cum domini horreorum. ff. locati. de aliis me remitto ad ea que tradunt doctores. in. §. Item ſeruiana. Et eſt notandum ꝙ actio ſeruiana dicitur actio in rem. l. pignoris. ff. de pignoribus. et in. l. pignoris. C. de pignoribus. Sed aduerte qđ Angelus in dicto. §. ſeruiana. dicit. qđ cauti aduocati nunquam intentant ſeruianam actionem: quia pretor poſtea introduxit ſaluianum interdictum in quo voluit vtilius et vberius prouidere creditoribus. ſed Iaſo dicit non eſſe maioris vtilitatis intentare ſaluianum interdictum/ quam ſeruianam. ſed in lectura dicti. §. item ſeruiana. in fine. dicit. qđ ſecundum omnes ſententias vtilius eſt proponere ſaluianum interdictum. Et formam libelli in actione ſeruiana ponit ſpecula. in titulo. de locato. §. poſtquā. in ver. porro. vbi ipſe dicit. Porro ſicut ex conducto datur conductori actio. ita actio ex locato datur locatori. in qua ſic libellum concipies. Coram. ⁊c̄. conqueror de. P. cui locaui domum meam pro. x. vnde ago contra eum. vt illa. x. mihi ſoluat: et ad hoc propono actionem ex locato. et Ange. in dicto. §. Item ſeruiana. format libellum in actione ſeruiana. et tu de mente ſua ⁊ Iaſonis. et aliorum ſic formabis libellum. Ago contra. T. quod ſibi locaui domuʒ meam ſitam in tali loco pro certa annua mercede. et in dictam domum intulit tales et tales res. quaruʒ rerū dictus. T. erat dominus/ vel eas habebat in bonis ſuis: et eas detinebat et poſſidebat: que res mihi locanti fuerunt tacite obligate pro dicta penſione/ quam dictus. T. non ſoluit. Quare peto poſſeſſionem dictaruʒ rerum mihi aſſignari. ⁊c̄. ¶ Sed aduerte. qđ ſi ageretur pro rebus illatis in predium ruſticuʒ debes dicere: ⁊ ille res fue

runt illate me ſciente. Et nota ꝙ oportet facere mentionem de ſciētia per ea que ſuperius diximus. Et in ſaluiano interdicto eadem eſt forma libelli: per omnia ſecundum formaʒ Angeli. Sed tu vide ꝙ certa clauſula non placet Jaſoni. vt per eum in fine. Et de materia d̄ precario ⁊ ſaluiano interdicto dicemus aliqua ꝓ ornamēto preſentis regule. ¶ Videndum ergo eſt quid ſit precarium. Eſt autē precariū. qd̄ precibus petēti vtendum conceditur taʒ diu ꝙ̄ diu is qui conceſſerit patitur. Conſiſtit precariū in rebus mobilibus ⁊ imobilibus ⁊ ſeruitutibus. vt.ff.de precario. .l.ii.§.vlti.⁊.l.iij.⁊.l.iiij.in princip. In re autē rogantis non conſiſtit precariuʒ.niſi cum debitor pignus rogat precario poſſideri a creditore. Rogat enim precariū reſpectu poſſeſſiōis nō proprietatis. ſic eīn ⁊ vbicūqʒ proprietarius caret poſſeſſione ⁊ rogat rē precario ab eo qui poſſidet. vt .ff.de p̄cario.l.certe.§.vlti.⁊.l.ſed ⁊ ſi cā. Sed ⁊ proprietarius qui non poſſidet ſi rogatur ab eo qui poſſidet pro poſſeſſore maxime vt ſibi liceat rē precario retinere tenet quidē precarium: ⁊ incipit poſſeſſor precario poſſidere: nec mutat ſibi cauſam poſſeſſionis is cui a dn̄o conceditur precario poſſeſſio. ſed voluntate ſua deſinit poſſidere ex prima cauſa: ⁊ incipit ex precario rē detinere. vt.ff.de precario.l.vnuſquiſqʒ.⁊.l.ſi is q̄ ꝓ poſſeſſore. Conſtituit precarium inter preſentes ⁊ inter abſentes per nuntiū vel per epiſtolam. vt.ff.de precario.l.precaria. Primuʒ de precario denominatur iſtud interdictū a materia: qꝛ res precario eſt rogata. Secunduʒ denominatur ab authore qꝛ ſaluius fuit vocatus. ita Sali. in rub. C. de precario. et interdictum iſtud ſcd̄m glo. ibi eſt retinendi vel recuperandi. ⁊ vide inſti. de interdictis. §. interdictū quoqʒ. Et nota ꝙ interdictum ſaluianum directum datur aduerſus cōductorē pro rebus locatori obligatis. vt iā diximus. Et differētia inter hoc interdictum ⁊ ſeruianam actionem eſt duplex. Vna quia agens ſeruiana contra extraneum poſſeſſorem pignoris habʒ probare colonum fuiſſe dominum tempore obligationis. vt.ff. de pignoribus.l.j.§. cum predium. ſed agens interdicto habʒ probare ſolum colonuʒ poſſediſſe. Secūda: quia hoc poſſeſſorium: ſed aliud petitoriuʒ: ⁊ ſic a ſententia lata in hoc interdicto non appellatur. ſed alata in hipothecaria vel ſeruiana ſic. vide Sali. poſt glo. in.l.j.C.de ſaluiano interdicto. Et ſic vtilius eſt proponere ſaluianum interdictū. vt ſuperius diximus. Datur etiam hoc interdictum ei qui conceſſit precario volenti reuocare precarium. et non ſoluʒ datur ei hoc interdictum: ſed etiam preſcriptis verbis. vt in.l.ij.ff.de precario. Datur etiam hoc interdictum poſt annū cuʒ enim nōnunꝙ̄ in longum tempus precarium concedatur. vt.ff.de precario.l.queſitum.§.penultimo. Et poteſt dici actio in preſcriptis verbis que datur pro precario bone fidei eſſe. vt.ff. d̄ precario.l.ij. Saluianum autē interdictum datur locatori fundi ruſtici contra colonum et eius heredem. vtile vero datur contra extraneum poſſeſſorem pro adipiſcenda poſſeſſione eorum que tacite locatori ſunt obligata. ita Azo. in rubri. de ſaluiano interdicto. in fine. Et de iſta materia vi. Bar. in.l.aquilius regulus.ff.de donationibꝰ. et in.l.ab emptione. in fine.ff.de pactis. ⁊ in.l.fina.ff.de precario. Et vide Bal. in .l.ij.in fine.C.comodati. et in.l.j.C.quādo lic. ab emp. diſce. vide Alexan. in.l.ſi quis animum.ff.de acquirē.poſſeſſio. ⁊ in .l.j.ff.de precario. et multa per eum in cōſi.lxxxii.ij.volu. et ſocinus in.l.ſi quis.ff. de acqui.poſſeſſio. Et ſic remanet expedita materia preſentis regule.

Regula duodecima

De actione negociorum geſtorum.

Actio nego-
ciorum geſto-
rum habet lo-
cum quando
ſunt aliena ne-
gocia geſta.
Bart. in. l. ſi
pupilli. §. item
queritur. et in
l. Ex facto.
ver. quero ergo. ff. de negocijs geſtis. quod
eſt verū ſtatim ꝙ geritur. et etiam ꝓ nego
tijs que nullius ſunt: vt hereditarijs datur
hec actio. ſi tamen hereditaria negotia vi
uo teſtatore geri poterunt. ſed ſi eſt nego
cium vt ſepultura teſtatoris datur fune-
raria. Item opoꝛtet quod geſta ſint ſine mā
dato eius cuius ſunt. Nam vbi eſt man-
datum mādatarius tenetur geſtoꝛi actio
ne mandati. ſed geſtoꝛ tenetur domino et
ei dominus negociorum geſtorum actio
ne. vt inſti. de obligationibus que ex qua
ſi contractu naſcuntur. j. reſponſo. et. l. ſi
mandatum. C. de negotijs geſtis. Sed
non datur iſta actio contra dominum ni-
ſi pꝛobetur geſtum et dominum eſſe locu-
pletatum. ita Bar. in dicta. l. ſi pupilli. §.
item queritur. vt infra patebit. Et datur
etiam hec actio: quando quis gerit nego
cium non pꝛincipalis ſed in conſequētiam
pꝛīcipalis. Bar. in. l. ex facto. ver. quero
ergo. ff. de negocijs geſtis per tex. in. l. fi.
de bonis auc. iudi. poſſi. ſed nō datur hec
actio pꝛo negocijs geſtis affectione pater
na. tex. et ibi Bart. in. l. is qui. ff. de nego-
cijs geſtis. Itē rogatio non impedit hāc
actionē. vt. ff. de negocijs geſtis. l. itē ſer-
ui. Intellige hoc ſi nō fiat animo mandā
di vel obligandi. tunc enim ageretur ac-
tione mandati. vt in. l. j. C. e mandati. Et
datur hec actio etiam ſi vnum tantum ſin
gulare negocium ſit geſtū. vt. ff. de nego.
geſt. l. iij. §. negocia. Quattuoꝛ enim mo-
dis dicuntur aliena negocia geſta. Cura
et ſollicitudine. re ipſa. ratihabitione: ipſo
geſtu. cura et ſollicitudine: vt ſi ſpectāt ad
me velut ad tutoꝛem et curatoꝛem vel pꝛo-
curatoꝛem meorum negociorum: et teneoꝛ
ita demum ſi geſta ſunt mei contemplatio-
ne. Re ipſa meum eſt negocium / cum in rē
meam aliquid impendis: vel neceſſario /
vel vtiliter aliquid facis. Et hic teneoꝛ ſi
geſſiſti nomine meo. et idem ſi nomine al
terius ad quē nullo modo pertinebat ne-
gociū. Eſt aūt ratihabitione meum nego
cium quod nomine meo geſſiſti: et ego ratum
habui / vel ratū finxit ius me habuiſſe. vn
de ratihabitiōe expꝛeſſa vel tacita inſecu-
ta aliquid mihi queritur: puta pecuniam
nomīe meo exegiſti quod ratū habeo: vel
rē emiſti nomīe meo quod appꝛobo. et ideo
exacta vel empta mihi queruntur. vt. l. ſi
pupilli. §. itē querit. et. l. ſi ego. ff. de nego.
geſt. et de hoc vi. Azo. in ſuma. in rub. de
nego. geſt. in. ij. colu. et expēſe facte pieta-
te materna vel affectiōe domeſtica nō re-
petūtur: quia animo repetēdi facte nō vidē
tur. et mater nō repetit expēſas factas in
remouēdo tutorē niſi fuerit ꝓteſtata. quod
faciebat animo repetēdi: quia ad petēdū re
moueri tenet mater. Et hoc intellige non
de īpenſa itineris: quia mater ſuo ſumptu te
netur facere. ſed ītellige de īpenſa q̄ fit in
ſcripturis / vel aduocatis: vel īpenſa q̄ fit
pupilo cauſa ducēdi eū ad ciuitatē. iſta eſt
mera veritas extracta de mēte doct. in. l.
.j. C. de nego. ge. et multū pꝛodeſt ꝓteſta
tio matris. Et nota ꝙ pupilus non tenet
niſi quatenus locupletioꝛ eſt factus: nec
etiā in illo ſi gratis ali⁹ erat factur⁹. intel
lige ſi ille ſciebat: quia ignorās nō videt do
nare. l. nec ignorās. C. de dona. de hoc vi.
Alex. et pau. de ca. in. l. ꝯtra īpuberes. C.
de nego. ge. Et nota ꝙ actio nego. geſto.

directa competit ꝓ eo quod quis ſoluit ſponte ⁊ vtiliter pro alio. ſecus ſi ſoluit ex neceſſitate communionis: ſeu cauſatiua: qꝛ tunc cõpetit actio fami. herci. vel comu. diuidundo. vide de hoc tex. in. l. ſiue pro fratre. et ibi docto. C. de nego. ge. Et iſta actio negociorum geſtorum: eſt ciuilis inuentione: ⁊ pretoria approbatione. et nõ tollitur longo tempoꝛe. vide Alexã. in. l. aduerſus. C. de nego. geſt. et de ratihabitione. vide ſpecu. in titu. de iudicijs. §. ij. ver. ratihabitiõe. et vide Bar. in. l. ſi pupilli. §. item queritur. ff. de nego. geſt. ⁊ in. l. ſi pecuniam. C. de nego. geſt. Et vide Pau. de caſt. in conſi. lxxxiij. in. j. volumine. Ut autẽ hec ſpecies alieni negotij plene intelligatur. diſtingue ſecunduʒ Azonem. in ſuma. in rubri. de nego. geſt. cum quis gerit negociuʒ quod poſſibile eſt ratihabitione alterius eſſe: licet non fuerit. aut geſtoꝛ gerit nomine ſuo aut alterius: ſi ſuo ceſſat actio. vt ſi rem tuam nomine meo ex lucratiua cauſa queſitam vendaꝫ: et ſic proſequere diſtinc. vt ibi per Azo. ad quem me remitto. Et nota ꝙ ſi mater expendit alimentando filiuʒ non repetit. ſecus ſi circa res filij/⁊ expenſas factas in alendo non repetit a filio ſed a patre/ niſi expenſa eſſet modica: quia tunc nec a patre repetit: ſed intra triẽnium tenetur alere filiuʒ: ⁊ retinere apud ſe inuito patre. l. j. ff. de liber. exhi. et probatur in. c. fin. de conuerſi infide. ſed glo. in. l. alimenta. C. õ nego. geſt. vbi de hoc dicit. ꝙ mater tenetur intra triẽnium lactare filium: quia eſt modica expẽſa: et quia adhuc cenſetur pars viſcerum. Sed ſi mulier non nutrit ex ſuo lacte non tenetur querere aliam nutricem. et idem ſi eſt mulier nobilis. que nõ poteſt lactare ſine dedecoꝛe. ita Azo. in ſuma. de patria poteſtate. idẽ ſi eſt paupercula: ita ꝙ ſi lactaret nõ haberet vnde viueret. vt. l. ſed et ſi hereditas. §. i. ff. ad exhibendum. Si filius eſt maioꝛ triẽnio aut pater viuit aut õceſſit. ſi viuit ⁊ eſt locuples: tunc repetit a patre non a filio: ſi vero deceſſerit non repetit niſi fecerit animo repetendi: ⁊ filius ſit locuples. idem dicemus in auia. ita Bald. poſt glo. in. l. alimenta. Et ſic notabis ꝙ vbi mater habet neceſſe alere: non prodeſt proteſtatio. Et eſt notandum: ꝙ actio negociorũ geſtorum eſt generalis ſicut actio tutelle. et pro ſocio. vt. l. pro ſocio arbiter. ff. pro ſocio. Et eſt differentia inter actiones generales ⁊ vniuerſales. vt in. l. j. in principio. ff. de edendo. Sunt enim actiones vniuerſales. vt petitio here. bonorum poſſeſſio. actio de dote. quando vniuerſa bona ſunt data in dotem. et actio de peculio. vide de hoc Inno. in. c. cum ad ſe dem. de reſti. ſpoli. et ibi vide ideꝫ eſſe quando petitur caſtrum. Et vide per ſpecu. in titulo de actiõe ⁊ peti. §. ij. differentiã inter vniuerſales ⁊ generales actiones. Cum igitur hec actio ſit generalis dominus negociorum poteſt generaliter petere ⁊ cõcludere in libello. vt patebit infra in forma libelli. Et nota. quattuoꝛ caſus pro quibus competit actio negociorum geſtorum. et licet Azo. breuiter de hoc tractauit. bart. addit alia quattuoꝛ mẽbra. de quibus late per Joannẽ de pla. in. §. actionũ. inſti. de actionibus. in. v. colu. Et ſic ſciendum eſt octo modis dici negociũ noſtrum: ita ꝙ nobis ⁊ contra nos competat directa: ⁊ contraria actio negociorum geſtorum. Pꝛimo cura ⁊ ſollicitudine. Secundo re ipſa. Tertio ratihabitione. Quarto ipſo geſtu. Quinto moꝛe ciuitatis. Sexto naturali ratione. Septimo ex virtute conſequentie. Octauo ex pꝛeambula voluntate. Et hoc notanter videbis clariſſime explanantẽ hanc materiam dictum Joan. de pla. in loco iam allegato. Et ad iſta genera negociorum vi. glo. in. l. ſi pecuniaꝫ. C. de nego. geſt. et vide. Ci. in. l. ſi mandatũ. C. de nego. geſt. et vide Bar. in. l.

quãuis.cum.l.ſequẽti.ff.ſoluto matrimo
nio.et in.l.mandaſti.ff.de nego.geſt. Et
econtrario ſi vultis videre alios caſus:in
quibus gerens negociuʒ alterius vtiliter
ad nihilum tamen habet actionem nego.
geſto.videte glo.vnicam in.l. ſi paterno.
C.de nego.geſt. et in.l. Nenſenius.ff.de
nego.geſt.et ibi vide docto. Et alimenta
preſtita per victricum preuignis non re/
petit niſi fuerit facta animo repetendi.et
ſibi incumbit onus probandi. quod pro/
babit ſi fuit proteſtatus: vel ſi expẽſe erãt
magne:et ipſe non erat multuʒ diues.ſed
Pau.de caſt.dicit in.l.ſi paterno.C.de
nego.geſt.quod verum eſt.ꝙ ſemper pre
ſumũtur facte animo repetẽdi:niſi ab eis
aliqua obſequiaria ſeruicia reciperet que
poſſent talibus equiparari expenſis. Et
priuigni poſſunt ali penes victricum. de
quo nulla poſſet eſſe ſuſpitio.et hoc relin/
quitur arbitrio iudicis.vt in.l.j.in princi
pio.ff.vbi pupili edu.deb.et interdum vi
ctricus decernitur tutor priuignis. vt in
.l.fina.in principio.C.de contra.indi.tu
te.et.ff.de adoptionibus.l.nõnunq̃ꝫ.ſi ta
men nõ eſſet idoneus:mater que petijt ip
ſum dari punietur: acſi nullum dari feciſ/
ſet. Notat bal.in.l.precibus.C.de impu/
beruʒ et alijs. Et ſi vultis videre caſus in
quibus dominus etiaʒ alterius geſtione
obligatur ſed non inſoliduʒ. Notate ſi pu
pilus eſt cuius negocia ſunt geſta. Item
ſi animo depredãdi geſſit.vt.ff.de nego.
ge.l.pupili.j.reſpõſo.et.§.ſed ⁊ ſi quis ne
gocia mea. Item ſi ad noua negocia ge/
renda acceſſit.vt.l.ſi negocia abſentis.ff.
de nego.ge. Item ſi pacto hoc actum eſt
vt.l.negociuʒ.C.de nego.ge. Item ſi ge
rens fuit in culpa.vt.l. ſiue hereditaria.ff.
de nego.ge. Item ſi fuit in mora.vt.ff.de
leg.j.l.cum res.§.fina.et eſt ratio: quia in
omnibus iſtis caſibus gerens tenetur de
caſu fortuito:et in eis non ſufficit eſſe cep
tum vtiliter:niſi vtilitas perduret.vt no/

tat gloſ. in dicta.l. ſi negocia.ff.de nego.
geſt. Et de hoc videbis glo.magiſtraʒ.in
.§.j.inſti.de obligationibus que ex quaſi
contra.naſc.et in quantum diximus ſi ad
negocia noua gerenda acceſſit. Intellige
noua.i.inſolita. Sunt eniʒ tria genera ne
gociorum conſuetum.inſolitum.deſertũ.
vide glo. in.l.ſi negocia.ff.de nego.geſt.
Et nota.ꝙ maritus non poteſt repetere
expenſas factas in curãdo vxorem:ſecus
in expenſa funeris.l.quod in vxorem.C.
de neg.geſt. Et ſi mulier eſſet in mora pre
ſtandi dotem:et interea maritus eam ale
ret cuʒ non teneretur:poteſt repetere nul
la precedẽte proteſtatione. ita Imola.in
.l.inſulã.§.vſuras.ff.ſoluto matrimonio.
Et nota.ꝙ mandatum tertij non impedit
hanc actionem oriri inter gerentem: ⁊ eũ
cuius negocia geſta ſunt. et ſic conclude/
ꝙ non requiritur vt fuerit geſtuʒ contem
platione illius ad quem negocium ſpec/
tat. Sed vide quinq̃ꝫ fallentias per Ale
xan.vbi de hoc in.l.ſi mandatuʒ.C.de ne
go.geſt.qualiter auteʒ probetur ꝙ nego
cium geſſerit contemplatione tua. vide
Bar. in dicta.l. ſi mandatum. et melius
per eundẽ.in.l.ſi pupili.§. item queritur.
.ff.de nego.geſt. Et ibi dicit.ꝙ in caſibus
in quibus gerenti acquiritur actio nego.
geſt.contra illum.cuius contemplatione
non geſſit: non competit actio niſi quate/
nus ille locupletior effectus eſt.et de hoc
iam diximus in principio regule.et Fran
ciſcus de are.in.l.ſi pecuniã.C.de nego.
geſt.tenet etiam.ꝙ in tali caſu ſi contem/
platione alterius negocium eſt geſtum/
competit in nos actio.quatenus ſumus
locupletiores.allegat tex.in.l.ſi pupili.§:
ſed ſi ego.ff.de negoc.geſt. Et duplex eſt
negocium ex quo oritur actio nego.geſt.
Negocium quod eſt noſtruʒ ratihabitio
ne:et negocium quod eſt noſtrum re ipſa.
ſi fuit factum contẽplatione noſtra.cõpe/
tit actio inſoliduʒ.ſi contẽplatione alteri⁹

dic vt iam diximus. et de negocio quod
eſt noſtruȝ ratihabitione. dic qđ oritur a-
ctio ex ipſo negocio:non ex ratihabitiõe.
iſta eſt comunis opinio. vide Areti. in di
cta.l.ſi pecuniam.Et in iſta materia rati-
habitionis ſumas hoc fundamentum. ꝙ
non operatur quando meo nomine geſtũ
nõ eſt. vt.l.ſi pupilli.§.ſed ſi ego.ff.de ne-
go.geſt.niſi in ſubſidium. vt.l. mater.C.
de rei vẽdica.Et de materia ratihabitio-
nis vide ibi Areti.et in iſta actio negocio
rum geſtoruȝ.ſiue ſponte ſiue ex neceſſita
te geratur veniunt vſure: et etiaȝ ſine mo
ra in caſibus. quos vide per gloſ.in.l. ob
negocium. vbi de hoc.C.de nego.geſt. ⁊
Pau.de ca.in dicta.l.dicit.ꝙ hodie vſu-
re ſunt prohibite.et Alex.dicit.ꝙ de hoc
eſt longa diſputatio.Et ideo vſura debȝ
peti tanquã intereſſe: vt ſi ex mora damni
damnificatus eſſet geſtor. per ea que no-
tantur in.l.ſociuȝ qui in eo.ff.pro ſocio.et
plene per glo.⁊ doct.in.c.conqueſtus.de
vſuris.Et nota ꝙ vendens rem comunẽ
cum alio tanquã comunem tenetur ſocio
reſtituere partem pretij.per actionem ne-
gociorum geſtorũ.l.ab vno.C. de nego.
geſt.et de hoc vide doct. in.l. ſi pupili.§.
itẽ queritur.ff.de nego. geſt. et vide bar.
in.l.ſi fundum per fideicomiſſum.ff.de le
ga.j.vbi dicit.ꝙ ſi quis dicit vẽdo tibi do
mum.T.videtur vendere nomine Titij
Item competit hec actio in eo quod do-
luȝ fecit contra executorẽ datum a preto
re.l.ait pretor.§.ſi executor.ff.de neg. ge.
Et qui gerit negocia deſerta de dolo ſolũ
⁊ lata culpa tenetur.Bar. in eadẽ.l.in.§.
interdum.et geſtor tenetur totum redde
re quod ad ſe peruenit.l. ſi autem.§.item.
et ibi Bar.ff.de neg.ge.⁊ actio negocio-
rum geſtorum datur contra euȝ cui datũ
eſt inſtrumentum vt alteri illud det. Ita
Bar.in.l.iii.ff.de liberatione legata. per
.l.pupilli.§.ſi quis pecuniam.ff. de nego.
geſt.et oritur iſta actio in loco geſtionis/
non in loco ratificationis.Bar.in.l.ſi pe
cuniaȝ.C.de nego.geſt.et ibi dicit. ꝙ ſta
tim cuȝ geritur oritur iſta actio:non ſic in
tutella vel ſocietate: qꝛ requiritur ꝙ fue-
rit finita.Et datur iſta actio etiam pro ge
ſtis nomine ventris.l.cũ pater.et ibi bar.
.ff.de nego.geſt.Et datur hec actio inter
collegas vel officiales paris poteſtatis.
vel inequalis poteſtatis. vt ſi ambo ha-
bẽt officia auctoritate publica.de hoc vi.
Bar.in.l.ex facto.ff.de nego.ge. Itẽ da
tur hec actio ſocio qui ſpendit in cauſa ſer
uitutis predij comunis pro parte expen-
ſarum.l.qui aliena.§.fina.ff. de nego.ge.
Item datur iſta actio contra recipienteȝ
donũ ab alio pro ipſo ignorante.ſed actio
depoſiti datur contra recipientẽ donum
pro ſciente.l.fideiuſſor.§.fina.et ibi glo.⁊
Bar.ff.de nego.ge.et datur etiam here
dibus contra vxorem defuncti. de geſtis
conſtante matrimonio.ſi vxor gerebat ne
gocia viri.l.heres. de nego.ge. et facit.l.
quãuis.C.de furtis. Item datur hec ac-
tio inuẽtori rei aliene perdite pro expẽſis
factis in inueniẽdo.Bar.in.l.falſus.§.qui
alienum.ff.de furtis.Et datur etiam con
tra patrẽ filio emancipato pro peculio fi-
lij adminiſtrato per patrẽ poſt emancipa-
tionẽ.l.litis.§.pater.ff.de nego.ge.et da-
tur etiam filio clerico pro prebẽda admi-
niſtrata per patrẽ.Bar. ibi. et dicit etiaȝ
ꝙ datur pro adminiſtratis a patre:in qui
bus pater non habebat vſufructum. Itẽ
expẽſe in honoribus facte hac actione re
petuntur.l.que vtiliter.ff.de nego.ge.ſed
intellige qđ fuit expẽſa facta ꝑ litteris ha
bẽdis: vel ꝑ aliis honeſtis expẽſis. et ita
loquitur dicta lex. Nam ſi do pecuniaȝ ꝑ
honore habẽdo inhoneſte do. et hodie in
his tẽporibus non ſic vtitur. Nam vt plu
rimũ pluribus auro venit honos.Et qui
bus caſibus ceſſat iſta actio. vide glo.or-
dinariaȝ.in.l. Nenſenius in fine.ff. de ne.
ge.et in directa actione nego.ge.pro vnis/

uerſali adminiſtratione ſic formabis libel
lum. ſecunduꝫ Joannē de pla. in. §. actio-
num. inſti. de actionibus. in. vj. colu. que
forma eſt notabilis. et de mente omnium
docto. Ago contra. T. et dico ꝙ duobus
annis preteritis quibus fui abſens incep
tis tali menſe finitis. vt ſequitur dictus
. T. ſine aliquo mandato. ſed rationabili
⁊ amicabili contemplatiōe ductus gene-
raliter geſſit ⁊ adminiſtrauit negocia mea
omnium rerum ⁊ bonorum meorum mo
bilium ⁊ īmobilium poſitorum in ciuita-
te ⁊ territorio vel alio quocūqꝫ loco. ⁊ ad
manus dicti. T. peruenerunt fructus et
prouentus talium ⁊ talium rerum. Qua
re cum dictus. T. ſepe interpellatus recu
ſauerit: ⁊ ad preſens recuſat. licꝫ indebite
⁊ iniuſte: reddere rationem de geſtis ſeu
adminiſtractis: peto per veſtram ſenten-
tiam ipſuꝫ condēnari ad reddēdum mihi
rationem. ⁊ ad reſtitutionē reliquaruꝫ ad
manus eius peruētarum / ſeu apparebūt
perueniſſe. Et eorum que penes ipſuꝫ ad
preſens ſunt ⁊ exiſtūt: ⁊ ad omne id in qḋ
apparebit me damnificatum. ex negligē-
ti eius adminiſtratione: ⁊ peto expēſas.
reſeruato mihi iure addendi ⁊ diminuen
di reꝫ: non aſtringēdo me. ⁊c̄. petēdo pre
dicta omnia meliori modo. ⁊c̄. de quibus
omnibus peto iuſticiam mihi adminiſtra
ri. Probatur hec forma libelli. in. l. ij. ff. ď
nego. geſt. et per glo. in. l. j. ff. de edendo.
de qua forma libelli vide ſpecula. in titu-
lo de iudicijs. §. generalia. ver. ſequitur. ⁊
diximus in libello omniuꝫ rerum ⁊ bono
rum meoruꝫ. ideo diximus vt per hoc diſ
cernatur quod negociuꝫ ſpectat ad me re
ipſa. Naꝫ pluribus modis dicitur ſpecta
re negocium ad aliquē: vt ſuperius dixi-
mus. et quando dicitur ſpectare ratihabi
tione: debet narrari in libello de ratihabi
tione ſubſecuta: que eſt cauſa ſaltim me-
diata dande actionis ſecundum glo. in. l.
ſi pupilli. §. item queritur. licꝫ communiter
reprobatur vt ſuperius diximus: ⁊ commu
nis opinio eſt. ꝙ actio oritur ex ipſo nego
cio. Item diximus in libello generaliter
geſſit ⁊ adminiſtrauit: ideo diximus quia
hec actio eſt generalis: ⁊ in ea procedit li-
bellus generalis. Et narratio ⁊ cōcluſio
generalis vt ſuperius diximus: debēt in
iſta prima inſtātia iudicij ꝓbari res quas
geſtor adminiſtrauit: ⁊ que potuerunt ad
eum peruenire ex dicta adminiſtratione.
quod quandoqꝫ probatur per iuramentū
in litem. vt in. l. tutor qui repertorium. ff.
de adminiſ. tutorum. quod ſecus eſt in a-
ctione vniuerſali. vt eſt petitio heredi. in
qua nō eſt neceſſe ꝙ in prima inſtātia pro
bentur res. ſed ſufficit vniuerſalis petitio
⁊ declaratio iudicis ſuper hereditate. po
ſtea in executione declarabūtur res here-
ditarie: ſuper quibus debet fieri executio
Et hoc fuit de mente glo. in. l. j. ff. de edē-
do. Et iam diximꝰ de hoc in regula de pe
titione here. Et ratio diuerſitatis ſecūdū
Bar. eſt. quia in generali actione veniūt
res: ⁊ earum reſtitutio ⁊ condemnatio iu
re actionis. ſed in vniuerſali declaratio iu
ris, vt puta quem eſſe heredeꝫ: ⁊ venit iu
re actionis. ſed reſtitutio rerum venit offi
cio iudicis. tex. eſt in. l. licet. de peti. here.
. ff. ex predictis cōclude. ꝙ in actione ſin-
gulari debet res ſpecifice declarari. l. ſi in
rem. ff. de rei vendica. In actione genera
li non eſt neceſſe declarari in libello: ſed in
proceſſu primi iudicij. In actione vniuer
ſali non eſt neceſſe declarari in libello nec
in proceſſu: ſed in executione. vide ſpecu.
in titulo. de actione ⁊ peti. §. ij. ver. quali
ter autem in vniuerſalibus / vel generali-
bus: vel ſpecialibus. et ibi dicit. Nota ꝙ
quattuor ſunt vniuerſales actiones. peti.
here. fami. herci. actio ex teſtamento que
datur pro vniueſitate per trebe. Reſtitu-
ta actio ex empto: que datur quoties tota
here. emitur. et ibi etiam dicit. iudicium
generale eſt negociorum geſtorū tutelle.

pro ſocio:et huiuſmodi. Et ibi ponit diſ-
ferentiam inter iudicium vniuerſale ꝛ ge
nerale:ꝛ particulare.tenementi.quia ſin-
gularia ꝛ quotidiana ſunt. Diximus in li
bello ex mala vel negligenti adminiſtra-
tione.ideo diximus:quia tenetur etiã de
negligentia que cadit in leuem culpaꝫ.de
qua per Bart.in.l.quod nerua.ff. de po.
et quandoqꝫ de caſu fortuito. vt inſtit. de
obliga.que ex quaſi contrac. naſc.§.ſicut
autem. Et nota ꝙ geſtoꝛ non poteſt pete
re ſalarium:licet recipiens ad antidota te
neatur.l.ſed ꝛ ſi lege.§.conſuluit.ff. de pe
titio.here. Item adde.ꝙ geſtoꝛ negocio
rum debet a ſe exigere naturale debitum.
ideſt ſe deſcribere debitoreꝫ in libꝛo ratio
num.ſi pꝛimo erat obligatus alia occaſio
ne.l.diuoꝛtio.et.l.ſi autẽ.ff.de nego.geſt.
In ſuma notabis:ꝙ ſingulariter geſtoꝛ ꝛ
quilibꝫ alius adminiſtratoꝛ obligatus ad
rationem reddendam qui non fecit librũ
ratiõis: vel nunqꝫ perfecte vel obſcure in
tricate vel doloſe fecit/poteſt condemna-
ri ad omne damnum ꝛ intereſſe: ꝛ cõtra
eum iurari in litem ſicut contra tutoꝛem.
vt in.l.tutoꝛ qui repertoꝛium.ff.de admi
niſtra.tutoꝛum.et tenẽt docto.in.l.j.ff.de
triticaria.tenet Joãnes andre. in additio
nibus ad ſpeculum.in titulo de inſtrumẽ-
toꝛum editione.§. nunc dicendum. tenet
etiam Hoſtien. in ſuma. in titulo de obli-
gatio.et raciocinis. Et ſic ad honoꝛẽ dei
ꝛ beate virginis marie remanet expedita
materia preſentis regule.

Regula.xiiij. De acq̃renda:et retinenda poſſeſſione. Et de interdictis.

QUia in iſta regula ꝺ poſſeſſio
ne tractare intẽdimus. videa
mus itaqꝫ quid ſit poſſeſſio:
et quibꝰ modis: et per quos
acquiratur. ꝛ qualiter retineatur ꝛ amit-
tatur. Eſt autem poſſeſſio coꝛpoꝛalis rei
detẽtio coꝛpoꝛis ꝛ animi. Item iuris ad
miniculo concurrẽte de re coꝛpoꝛali.ideo
diximus: quia incoꝛpoꝛalia non poſſunt
poſſideri: nec vſucapi: neqꝫ tradi: ſed ta-
men dicuntur quaſi poſſideri ꝛ quaſi tra-
di per patientiã ꝛ per vſuꝫ: et pꝛo ea qua
ſi poſſeſſione datur interdictum de itine.
actuqꝫ pri.foꝛte ꝛ vti poſſidetis. ꝛ ſimilia
vt.ff.de acqui.po.l. poſſideri.i. reſponſo.
et de acquirendo rerum dominio.l. ſeruꝰ
.§.incoꝛpoꝛales.et de actionibus empti.
.l.ratio.alias datio.§.ſi iter.et de ſeruitu-
tibus.l.quoties via. et de vſucapio.l. ſe-
quitur.§.ſi viam.ſi ergo dicitur via poſſi
deri.ſubaudi quaſi. Iteꝫ ideo dicitur poſ
ſeſſio detẽtio:quia naturaliter tenetur ab
eo qui inſiſtit ei. Item ideo dixi.coꝛpoꝛis
ꝛ animi adminiculo concurrente:quia ali
ter non acquiritur poſſeſſio niſi coꝛpoꝛe ꝛ
animo:neqꝫ per ſe animo/aut ꝑ ſe coꝛpo-
re.vt.l.poſſideri.in pꝛincipio.ff.de acqui
ren.po. Sed quod dixi de coꝛpoꝛe nõ eſt
intelligendum/ vt ſemper coꝛpoꝛe ſit ne-
ceſſariuꝫ:vel pedibus rei inſiſtere.ſufficit
enim viſus oculoꝛum: ꝛ animi affectus/
cum tradentis voluntate ad acquirendã
poſſeſſionem.ff.de acqui. poſſeſ.l.j §. pe-
nulti.ꝛ.l. quod meo. Hec talis poſſeſſio
quam quis coꝛpoꝛe ſuo vel oculis et ani-
mi affectu adipiſcitur naturalis eſt. vt.ff.
de acqui.poſ.l.j.in pꝛincipio.i. de iure na
turali.quod gentiuꝫ appellatur. Et furio
ſi vel doꝛmientes affectum poſſidendi ha
bere non poſſunt. vt in.l.i.§.ſed furioſus.
ꝛ.§.ceterum.ff.de acqui.poſ. Eſt eniꝫ ap-
pellata poſſeſſio pedum quaſi poſitio. vt
.ff.de acqui. poſ. ſuperius diximus. Eſt
autem poſſeſſio coꝛpoꝛalis rei detentio/
coꝛpoꝛis ꝛ animi iuris adminiculo cõcur
rente. Iſta definitio eſt Azonis.in rubri.
de acqui.ꝛ reti. poſſeſ. et eam refert gloſ.
in.l.j.ff.de acqui. poſ. Et qꝛ poſſeſſionis

varia eſt diffinitio. Joan. ibi ponit aliam diffinitionem. Poſſeſſio eſt ius quoddaʒ rem detinendi ſibi. Paulus de caſt. poſt Dinum. ⁊ alios tenent diffinitionē Joā. quia Azo. diffinit poſſeſſionem prout eſt in fieri. ſed Joā. prout eſt in facto. Nam actus acquirendi poſſeſſionem/vel retinē di conſiſtit in facto: ⁊ iſte actus nō eſt poſ ſeſſio: ſed illud quod ex tali actu reſultat: ⁊ illud eſt ius. vt in. l. peregre. in pͥcipio et Azo. videtur velle ꝙ ipſe actus acqui rendi vel retinendi ſit poſſeſſio. et Alexā. in dicta. l. j. in. iij. colun. dicit. quero quid eſt poſſeſſio: quam etiam peritiſſimi diffi nire neſcierunt. et ſup hac diffinitione glo ſatores variarunt. ⁊ docto. pluſquā varia runt: et omnis diffinitio in iure periculo ſa eſt. vt inquit iuriſconſultus. in. l. omnis diffinitio. ff. de regulis iuris. et dicit ipſe Alexan. referendo diffinitionem Joā. ꝙ reprehēditur per Azonē ⁊ per antiquos quos Bar. refert. et ipſe ponit aliam diſ finitionem. et Jaco. de are. ponit aliam. ⁊ Angelus de peru. aliaʒ. ⁊ Joā. de imo. aliam. ⁊ Ludo. roma. aliam. ſed ipē tenet opinionē Azonis. ſ. ꝙ eſt facti non iuris. ſed Alexan. dicit. conabor tenere diffini tionem Joā. et poſtea in. v. colu. dicit. ex omnibus diffinitionibus. puto duas ſu ſtineri ⁊ defendi. Prima eſt Jo. quā ap probat Rapha. Cu. Di. ⁊ Ci. in. l. licet. C. de acqui. poſſeſ. Secunda Bart. que reprehenditur per Ange. Jo. de imo. et Roma. in dicta. l. j. et Jaſo. dicit in dicta. l. i. vi. colu. diffinitio Bar. in effectu eſt eadem cum diffinitione Jo. quam ſupra tenui. ſolum addit Bar. in diffinitiōe iſta verba. Non prohibite poſſideri. que ver ba non ſunt neceſſaria ſecundum Jaſo. et ſic tenet cum Alexan. approbādo opinio nem Jo. et dicit ꝙ poſſeſſio poſtquaʒ eſt acquiſita ⁊ in eſſe deducta eſt iuris. Sed a principio quando acquiritur ⁊ quando apprehēditur eſt facti. et iſta eſt comunis opinio. Et ego illam teneo: ſed vellem vt. docto. qui in hoc tot verba conſumpſerūt aſſignarent vtilitates inter diffinitionem Joā. ⁊ Azonis. ¶ Ad vlteriora procedē do. Eadem poſſeſſio naturalis ciuilis di ci poteſt approbatione iuris ciuilis. vt. ff. de verb. ſigni. l. lege. et de origine iuris. l. ij. in principio. Nec dico ꝙ due ſunt poſ ſeſſiones. imo eſt vna inducta iure gentiū ⁊ approbata iure ciuili. vbi autē quis de predio egreditur: nec eſt in conſpectu. lex dicit retineri poſſeſſioneʒ. vt in. l. licet. C. de acqui. poſſeſ. et intelligunt quidam ci uilem. et Azo. intelligit naturalem quam habebat exiſtēs predio. Nam ciuilem nō habebat niſi naturalem appelles ciuilem quia comprobatur a iure ciuili. illā tamen naturalem quam retineo animo firmiter dico poſſe dici: et vere dicitur ciuilis: qꝛ iuris ciuilis auctoritate retinetur: ⁊ ſic di citur actio ciuilis pretoria auctoritate ex tenſionis. vt. ff. de noxa. l. electio. §. ſi is quem. Et poſſeſſio retinetur animo: ſʒ nu do animo nō queritur poſſeſſio: ſed ſimul cum actu corporeo: ⁊ ſic animus potētior eſt in retinendo: quaʒ in querendo poſſeſ ſionem. vide de hoc in dicta. l. licet. C. de acqui. poſſeſ. Attende ꝙ ſecundum Azo nem: vt ſuperius diximus vna eſt tantū. ſed Salicetus ī dicta. l. licet. in. v. colu. di cit. Martinus et Joan. et Hu. dixerunt duas eſſe ſpecies poſſeſſionis ſubſtantia les: quaruʒ vna vocatur naturalis. alia ci uilis. et moti ſunt ex eo: quia ingrediens habet naturalem: et abſens ſimiliter reti net poſſeſſionem: igitur non naturaleʒ: ne ſit dare illud inconueniens: ꝙ ambo in ſo lidum eadem ſpecie poſſeſſionis eandem rem poſſidebant. ſed ciuileʒ retinet ratio ne cuius ei datur interdictuʒ. vti poſſide tis. vt. ff. vti poſſidetis. l. i. in fine. et inter dū. vnde vi ſi non admittatur. vt in. l. claʒ poſſidere. §. qui ad nundinas. ff. ď acqui. poſſeſ. et. ff. de vi ⁊ vi armata. l. iij. §. vnde

vi. Et ex hoc inferebant: ꝙ ingreſſus poſſeſſionem habet naturalem corpoꝛe ⁊ animo queſitam. ⁊ concurrente iuris ciuilis adminiculo habet ⁊ ciuilez: quia ius ciuile non tantum illam naturalem appꝛobat vel etiam aliam comitem tribuit que ciuilis nuncupatur. et ſic due ſunt apud eundem quando in re conſiſtit: ſed cum exit/ naturalem perdit: ciuilez retinet: ⁊ ſi alius ingrediatur naturalem ſibi querit. et ſi reuerſus non admittatur in ciuili turbatur Ideo datur interdictum vti poſſidetis. ⁊ ſi ex toto appellatur ciuilem perdit: ⁊ illiꝰ reſpectu interdictum. vnde vi. vt in dicta .l.iii.§. vnde vi.ff. de vi ⁊ vi armata. Et vltra predictam rationem adduxerunt aliqua fundamẽta. vt per Salice. in loco ſuperius allegato. et ex hoc concludebãt ſic ꝙ aut poſſeſſio ciuilis ⁊ naturalis ſunt penes eundem: ⁊ tunc exiens de fundo non retinet naturalem: ſed ciuilem tantuz: aut exiens de fundo habet naturalem tantuz ⁊ alius ciuilez. vt in fructuario. ⁊ in feudatario qui poſſident naturaliter: ⁊ dominꝰ ciuiliter. et tunc fructuarius ⁊ feudatariꝰ exeuntes de fundo ſuam naturalem retinent: ⁊ poteſt eſſe ratio differentie: quia iura non plus eis accomodant vel fauent/ quã ſit eis neceſſarium. iſta ratio differentie eſt Sali. ſed meo videri eſt debiliſſima quia ſi poſſidens ciuiliter ⁊ naturaliter exeundo de fundo perdit naturalez: multo foꝛtius qui minus ius habet: et ſic non niſi naturalem tantuz. Bar. etiam voluit facere tres ſpecies poſſeſſionis: quia alia naturalis: alia ciuilis: alia coꝛpoꝛalis. Sed in hoc Bart. communiter repꝛobatur. in .l. licet. C. de acqui. poſ. et ſic Sali. in dicta .l. licet. in .vi. colu. dicit. ꝙ opinio Io. eſt communis ⁊ appꝛobata in pratica. et Bal. in dicta .l. licet. dicit. ꝙ Iacobus butrig. fuit in opinione noua. volens concoꝛdare Azonem ⁊ Ioã. et dixit. ꝙ aut ciuilis et naturalis poſſeſſio eſt penes eundem. Et ſic eſt vna poſſeſſio in ſubſtantia. ſ. naturalis habens compꝛobationem naturalem ⁊ ciuilem: ⁊ ſic ciuilis habet ſe per moduz qualitatis ⁊ pediſſeque ad naturalem. et ita intelligatur Azo. et non obſtat ſi dicis vna eſt in ſubſtantia: ergo perdita naturali perditur ciuilis. ex quo habz ſe per modum qualitatis perdita ſubſtantia: et hoc eſt falſum: quia quis perdit naturalez per ingreſſum alterius ⁊ retinet ciuilez. vt in dicto. §. qui ad nundinas. vnde dicit ipſe q̊ ſi alias fiet ſeparatio per violentam occupationem: nec eſt vnius q̊ remanet ciuilis poſſeſſio. vt .l. peregre. §. quibus. ff. de acqui. poſ. vbi autez eſt poſſeſſio apud duos. tunc ne aliquid abſurditatis reſultet: verum eſt q̊ duplex eſt. vna ciuilis. alia naturalis. et ita pꝛocedit opinio Io. et hoc placet Bal. ⁊ etiam Sali. in dicta .l. licet. in .vi. colu: referendo Iacobũ butri. tranſeunt cum iſta cõcoꝛdia. et duo nõ poſſunt poſſidere in ſoliduz. nec ambo ciuiliter. nec ambo naturaliter. ſed vnus naturaliter in ſoliduz. alius ciuiliter ſic .l. permiſceri. et .l. naturaliter. ⁊ .l. i. ff. de acqui. poſ. ſecundum Iacobum butri. et Bal. ⁊ omnes docto. in dicta .l. licet. ¶ Nunc diſcamus qualiter poſſeſſio acquiratur: ſic de ea que per alium queritur/ quã de ea que per ſe queritur. Et in pꝛimis nota. q̊ in rebus que in nullius bonis ſunt non poteſt queri poſſeſſio ſine dominio. et appꝛehenſa poſſeſſione acquiritur dominiũ. ita Alexan. in .l. i. ff. de acqui. poſ. in .xvii. colum. Et de ea que per ſe queritur dic. q̊ coꝛpoꝛe ⁊ animo queritur. ⁊ ſic coꝛpus et animus debent concurrere in poſſeſſione ferenda. ita docto. in .l. licet. in pꝛincipio. et titulus ſimplex quandoqꝫ ſufficit in incoꝛpoꝛalibus. vnde dixit Inno. in .c. cuz veniſſet. de reſtitu. ſpoli. q̊ cum iudex ꝓnunciat ad me pertinere ius eligendi pꝛelatum. eo ipſo intelligit ponere me in quaſi poſſeſſione iuris: et poſſum vti. Idem

dicas ſi pronunciat ad me ſeruitutem cō/
ſtitutus. vide de hoc Bald. in dicta.l.li/
cet. et apprehenſa poſſeſſione vnius par/
tis fundi. poſſeſſio eſt totius fundi queſi/
ta. vt in.l.iij.in principio.ff. de acquiren.
poſſeſ. Et non intelligas apprehenſa poſ
ſeſſione vnius rei beneficialis. intelligitur
apprehenſa omnium rerum illius benefi
cij. vide Bald.in dicta.l.licet. Et per noſ
metipſos corpore et animo noſtro poſſeſ
ſionem adquirimus dummodo perſona
ſit capax et habilis ad poſſeſſionem adi/
piſcendam: quia furioſus vel pupilus ſi/
ne auctoritate tutoris non poſſunt incipe
re poſſidere: quia carent animo ⁊ effectu:
Sed ſi pupilus habet aliquem intellec/
tum ſine auctoritate tutoris/poteſt inci/
pere poſſidere: quia poſſeſſio eſt quid fa/
cti non iuris. tex.in.l.j.§. adipiſcimur.ff.
d acquirēda poſſeſ. et ibi Alexan. Ex iſto
notatur equiparari infantem furioſum ⁊
dormientem: quia non puniuntur ſi homi
cidum aut delictum comittunt. et de deli
cto comiſſo a dormienti. vide Bart.in.l.
vt vim. de iuſti. et iure. Et intellige quod
poſſeſſio eſt facti in eius apprehenſione.
ſed in tenendo eſt iuris . vt in.l. peregre.
in pricipio. Et illud quod eſt facti poteſt
explicari per pupilum. Alexan. vt ſupra.
et Rota in deciſionibus nouis. in deciſ.
cccc. dicit. q ad recipiendum poſſeſſionē
corporalem amittitur amicus abſq ſpe/
ciali mandato: ſecus in illa que habz mul
tum iuris: ex qua queritur dominium et
poſſeſſionem iuris canonicalis/vel prebē
de. Et poſſeſſio queritur ignoranti per li
beram perſonam/ſi tradens eſt dominus:
Sed quamdiu ignorat non prodeſt ei vt
vſucapiat. ſed extraneus debz habere mā
datum ſi procuratorio nomine accipiat:
vel ſi non habeat mandatum geſtorio no
mine: et acquiritur poſſeſſio ratihabitio/
ne ſecutā. vide tex. et Salice. in.l.i.C. de
acquirēda poſſeſſione. Et nota vnam do
ctrinam. q poſſeſſio aliquando habz mul
tum facti: aliquando multum iuris. vt in
caſu dicte legis.j. Nam in quantū acqui
ritur ignoranti dicitur multum iuris ha/
bere: quia ſecundum propriam naturam
poſſeſſionis requiritur apprehenſio per
actum corporalem: tamen in iſto caſu ſuf
ficit actus ipſius procuratoris. Item in
quantum non acquiritur vſucapiendi cō
ditio niſi ſcienti dicitur multum facti ha/
bere: quia in hoc ius nō operatur: nec diſ
ponit vt ignoranti acquiratur. Aliquan/
do vero poſſeſſio habet multum facti: et
minus iuris. Nam ſi non interuenit tra/
ditio poſſeſſionis requiritur actus corpo
ralis: et etiam animus. vt in.l.iij. in prin/
cipio.ff. de acquirenda poſſeſ. nec ſuffice/
ret ſolus aſpectus. Sed quando interue
nit traditio et animus poſſeſſoris tradē/
tis habet plurimuz iuris: quia acquiritur
ſine actu corporali ſolo aſpectu. vt in.l.qd
meo.§.ſi venditorem.ff. de acquiren.poſ.
vel quando poſſeſſor conſtituit ſe meo no
mine poſſidere acquiritur mihi ſine actu
corporali: et ſine aſpectu. Hoc prouenit
ex diſpoſitione iuris. vt in dicta.l. quod
meo. in principio: et etiam in alijs caſibus
acquiritur poſſeſſio ſine actu corporali:
ſed mediante iuris diſpoſitione. vt eſt tra
ditio clauium: vel inſtrumentoruz: vel re
ſeruatio vſufructus. quedam eſt poſſeſſio
que habet plurimum iuris: et parum fa/
cti. vt illa que acquiritur per ſeruum. ex
cauſa peculiari: quia tam poſſeſſio quam
retentio. q etiam effectus eius. vt vſuca/
pio: vel preſcriptio acquiruntur domino
ignoranti. vide gloſam. et Paulus de ca
ſtro. in dicta lege prima. C. de acquiren/
da poſſeſſione. et vide ſimilem gloſam. in
c.cū noſtris. de conce. preb. Et poſſeſſio
totius acquiritur etiam ſi in angulo tan/
tum ingrediatur. ita Specula. de.i.et.ſi.
decreto.§.v. et in.l.iij. in principio.ff. de
acquiren. poſſeſ. et ibi Alex. et eſt verum.

niſi reſiduum fundi ſit occupatū ab alio.
et poſſeſſio domꝰ hereditarie per heredē
apprehenſe ſufficit pro omnibus rebꝰ he
reditarijs domi exiſtentibus. ita Bal. in
.l. de his. C. de furtis. Et poſſeſſio caſtri
cū pertinētijs empti. quomō queratur et
capiatur: vide Bar. in .l. iij. in principio.
.ff. de acqui. poſ. in vlti. colu. vbi cōcludit
ꝙ ſi quis emit caſtrum accipiendo poſſeſ
ſionem vnius partis: dicitur accepiſſe to
tius. Et ſi emo iuriſdictionem ab eo qui
eſt in poſſeſſione iuriſdictionis / agendo
vnum actum iuriſdictionis illo volente:
acquiro poſſeſſionē totius. Poſſeſſio ſer
uitutis queritur per vſum. xxx. dierū. l.
.j. §. ij. et ibi Bar. ꝛ alexā. ff. de iti. actuqꝫ
pri. et Florianus in .l. ſeruitutes. xviij. co
lun. ff. de ſeruitutibus. Et poſſeſſio ſerui
tutis releuat ab onere probandi de domi
nio fundi. ſed intellige bona fide habita:
ſecꝰ ſi mala fide. et ita debet limitari glo.
.ff. ſi ſeruitus vendicetur. l. ſicuti. §. ſi que
ratur. et qui doloſe poſſidet libertatē: in
poſſeſſionē ſeruitutis eſſe videtur. Et ſic
nota furtiuam vel violentam poſſeſſionē
nemini patrocinari in onere probationis
Et ſuper hoc articulo viles perſone de
bent torqueri. omnia iſta ſunt verba bal.
in .l. eam que. C. de libe. cauſa. Poſſeſſio
queſita contra vnum non nocet alteri. ita
Bal. in .l. ij. C. de ſeruitutibꝰ. ꝛ aqua. vbi
ipſe dicit allegādo Innocentiū. ꝙ ſi quis
procedit contra vniuerſitatem: nō querit
poſſeſſionem contra ſingulares. Sed ad
uerte. ꝙ ſi ſe gerit pro generali domino il
lud pariter reſpicit vniuerſos ꝛ ſingulos:
et in omnes acquiritur quaſi poſſeſſio. ita
Bal. in dicto loco. ſed ſi facit homines cō
fiteri. ꝙ ſint ſue iuriſdictionis. vel exigit
iuramentum fidelitatis. an per hunc actū
acquiratur quaſi poſſeſſio: Inno. dicit qꝺ
non in .c. dilectus. de capell. mona. Sed
bal. dicit videri ſuo hoc eſſe verū. ſi tales
homines confitētes poterāt tradere poſ
ſeſſionē iuriſdictionis. ſecus ſi non. vt qꝛ
alius poſſidebat eos. vt notat in .c. olim.
de reſtitu. ſpolia. et in .l. ſi coloni. de agri.
et cenſitis. libro. xj. Et nota ꝙ poſſeſſio in
iuribus rebus ipſis factis queritur: et nō
ſola animi cogitatione: quia actus corpo
ralis in quo illud ius repreſentatur neceſ
ſarius eſt. vt ecce. in ſeruitutibus requiri
tur vſus rei: in iure eligendi requiritur a
ctus electionis. ita Bal. in .l. ij. C. de ſer
uitutibus. et aqua. colu. iij. et ibi dicit. qꝺ
in poſſeſſione incorporali acquirenda re
quiritur animus: ꝛ cōgruus actus acqui
rentis. Item ſcientia ꝛ patientia aduerſa
rij. Et ſi quis debet intereſſe electioni. de
iure ſi patitur ſe admitti de gratia perdit
ſuam poſſeſſionem niſi proteſtetur. Bal.
in dicta .l. ij. iij. colum. Et eſt notandum ſe
cundum Innocen. in .c. in litteris. de re
ſtitu. ſpolia. in iij. colum. ꝙ poſſeſſio iuriū
incorporalium fere eodem modo acqui
ritur ſicut corporalium. ſcilꝫ corpore et ani
mo. ff. de acquiren. poſſe. l. j. ꝛ .l. poſſideri
in principio. et. §. quibus. Et ſepe fit miſ
ſio in poſſeſſionem iuris incorporalis. in
ducendo in rem corporalem. vt. ff. de vſu
fructu. l. tertia. in principio. Nam ſi quis
vult dare alicui poſſeſſionem decimarū:
debet eum inducere in poſſeſſionem fun
di decimalis. quedam tamen iura incor
poralia ſunt: in quibus dicitur acquiri ge
neraliter poſſeſſio: ſicut eſt in iure canoni
cali: cum poſſeſſio apprehendatur: ſi cui
datur ſtallum in choro et locus in capitu
lo: Et hoc ſatis innuitur. in .c. cum inter.
de renunciatione. et in .c. dilecto. et in .c.
dilectus. j. de prebē. Et poſſeſſio iuris pre
bendalis apprehenditur ſi aſſignetur pre
benda etiam verbo ſolo. vel do. vel aſſi
gno tibi talem prebendam argu. predic
tarum decretalium. dilectus. ꝛ dilecto. et
de reſcriptis. c. cūm te. Credimus autem
qꝺ hodie de generali conſuetudine que
pro iure eſt ſeruanda. obtinet ꝙ poſſeſſio

iuris epiſcopalis / vel alterius dignitatis
acquiritur per inſtallationem eius factã
⁊ in ſede vel loco deputata dignitati eius.
argu. predictarum decretalium. dilectus
et dilecto. Si autem non ſunt deputata
aliqua loca vel ſtalla iſtis: non acquiritur
poſſeſſio. item ſi ſunt deputata. Sed pro/
hibentur eis aſſignari: licet alia loca aſſi/
gnentur eis: niſi aliter ſe haberet ſpecialis
cõſuetudo. Et acquiritur poſſeſſio per hu
iuſmodi inſtallationes. vt fiunt per perſo
nas ad huiuſmodi deputatas. vt in. c. vt
noſtrũ. de officio archidiaconi. et in. c. di
lecto. de preben. Item generaliter querit
poſſeſſionem iuris canonicalis. vel cuiuſ/
libet alterius: ſi vtatur aliquo iure canoni
ci intendẽs vti generaliter / ⁊ hoc ſciat ad
uerſarius. vt notatur in. c. dilecto. de ca/
pellis monachorum. et vide omnino. In
nocen. in dicto. c. in litteris. Item dicunt
eum acquirere poſſeſſionem iuris cano/
nicalis ⁊ prebendalis ſi corporaliter ap/
prehendat poſſeſſionem caſtrorum / villa
rum / et prediorum: et ſi legit / vel cantat ſi
cut alii canonici faciunt / vel facere debẽt.
et idem dicunt de apprehẽſione iuris epi
ſcopalis: vel cuiuſcũqꝫ dignitatis. Sed
in hoc caſu non intelligunt poſſeſſionẽ ad
alia extendi. ſed cũ adiectione poterit di
ci ipſum eſſe in poſſeſſione iuris canonica
lis: quo ad poſſeſſa ſpecialiter. vnde ſi ta/
lis ſpolietur non peteret reſtitutionẽ poſ
ſeſſionis: niſi quantũ ad illos actus quos
poſſedit. vide abb. in. c. cum aliquibus. de
re iudi. vbi dicit. ꝙ ſi quis ponit aliquem
in poſſeſſionem vnius rei beneficij nõ ac/
quiritur poſſeſſio niſi illius rei tantum: ni
ſi aliter ſit conſuetudo. Sed ſecundũ In
no. iſti quãdiu ſunt in poſſeſſione / tuendi
ſunt in ea. vt in. c. conueniſſent. et eis red/
dendi ſunt fructus caſtrorum ⁊ villarum
quas poſſident: quia cõmodum poſſeſſio
nis eſt habere fructus. Sed ſi a poſſeſſio
ne caderet peteret reſtitutionem dictarũ re
rũ: dũmodo non ſint ſacre vel ſpirituales:
et agatur proprio nomine / tanqꝫ ſpoliati
poſſeſſione iuris canonici: ⁊ non iuris ca/
nonicalis: in predictis ſpecialiter. Et ſic
poteſt intelligi hoc. nam de iure proprie/
tatis agere non poteſt niſi probaret titu/
lum. ſ. ſe legitime inſtitutum in canonicũ.
Naz qui habet ius in dignitate nõ eſt vti
le proponere interdictũ recuperande ſuo
nomine: ad recuperandam poſſeſſionẽ re
rum ablatarũ que ad dignitatem ptinẽt:
ſed nomine dignitatis que eſt ſpoliata: in
tentet poſſeſſorium vel petitoriuz. Si ta
men vellet ſuo nomine petere reſtitutio/
nem poſſeſſionis in genere iuris canonica
lis epiſcopalis generaliter: bene faceret:
quia illud in genere poſſidet nomine ſuo
tantuz: et quia ſpoliator ipſum ſpoliare in
tendebat: non eccleſiam. vt in. c. cum ſu/
per. de cauſa poſſeſſionis. et propri. tamẽ
ad hoc: quod poſſit petere reſtitutionem
poſſeſſionis generaliter. oportet qđ ſupe
rioris auctoritate habuit poſſeſſionez ge
neralem dignitatis. vide Inno. in dicto
. c. in litteris. Sed reſtitutionẽ ſpiritualiũ
iurium ſuo nomine petere non poſſunt:
cũ illa eccleſie nomine poſſideãt. Inno.
ibi. et vide Bald. de hoc. in. l. ſi. C. de ſer
uitutibus. et aqua. in. ix. et. x. colũna. vbi
ſequendo Inno. recitat omnia que ſupe/
rius diximus. et in. xi. colu. querit. ſi cano
nicus non admittitur ad poſſeſſionem iu
ris canonicalis. an habeat interdictũ adi
piſcende poſſeſſionis. et videtur ꝙ ſic. vti
le. argu. l. fina. C. quorum bonorum. Si/
cut enim bonorum poſſeſſor ⁊ heres habꝫ
interdictum. ita et Canonicus qui quaſi
vniuerſalis ſucceſſor eſt canonici pre mor
tui. Et ſi quis negethic in canonico: quia
proprie dicitur habere ſucceſſorem. vt in
. c. dilectus. de prebẽ. Et notatur in. c. vl/
timo. ne prelati vices ſuas. Inno. tamẽ
in prelato videtur hoc fatendum. et bal.
dicit. Non credo ꝙ habeat vtile interdic

tum adipiſcende:ſed officiuꝫ iudicis. per
qđ ipſo iure mittendus eſt in poſſeſſionē.
argu. C. de edicto diui Adri. tolle.l. fin.
querit etiā Bal. an prelatus expulſ⁹ aget
interdicto recuperande poſſeſſionis. vel
ex canone reintegrāda ſuo nomine. an no
mine dignitatis. dicit reſtitutionē poſſeſ
ſionis prelature. ⁊ iuris epiſcopale. et ge-
neraliter ⁊ in genere petit ſuo nomine. ſed
reſtitutionē fundi vel domus petit nomi
ne eccleſie. officium enim eſt propriū pſo-
ne ipſius. res autē ⁊ poſſeſſio rerum eſt ec
cleſie: non perſone. vt per Inno. in dicto
.c. litteris. et de curatore furioſi.l. cui⁹ bo
nis. ¶ Nunc dicamus qualiter poſſeſſor
iſtorum iurium amittitur. et vt quidaꝫ di
cunt eiſdē contrarijs modis quibus acq-
ritur. et In. dicit in dic. c. in lrīs. in fi. nos
hoc fatemur dūmodo fiat per euꝫ. qui ſu-
per hoc auctoritatē habet. de poſſidenti-
bus autē ſine auctoritate ſuperioris cer
tum eſt ꝙ eodē modo amittunt poſſeſſio
nē quo acquirunt. vt in regula omnis. de
regulis iuris. lib. vj. Iuris aūt canonica
lis ⁊ aliorū incorporalium poſſeſſio queri
tur ſi quis eis vtatur generaliter: patiēti-
bus his qui poſſident: vel quibus preiu-
dicium generatur.l. quoties. ff. de ſeruitu
tibus. ſed ſi in aliquo ei contradicitur: nō
acquirit poſſeſſionē iuris canonicalis. ſed
alicuius iuris ſpecialis poſſeſſionem que
rere poteſt. vt. ibi Inno. in. c. iā allegato.
ſed circa illuꝫ puntū qualiter poſſeſſio per
datur. dicemus ſecundū Bal. in dic.l. ij.
ꝙ duplex eſt poſſeſſio. Quedā eſt eniꝫ in-
diuiſibilis. vt ecce papa ⁊ imperator poſ
ſident plenitudinem poteſtatis. eccleſia ⁊
imperiū ſe non ſecat in partes: nec diuidit
ſe. Item dignitates ſunt indiuiſibiles. vn
de nō poteſt quis eſſe ſemiepiſcopus vel
ſemidoctor. Item ⁊ ſeruitutes. vnde non
poteſt quis habere ſemiviā: ⁊ ſemivſum.
Sunt eniꝫ omnes ſeruitutes in forma in
diuiſibili cōſtitute: que forma niſi per pfe

ctionem haberi non poteſt. vnde entibus
imperfectis non proprie conuenit forma
.l. is qui. xl. §. quedam. ff. ad.l. falcidiam.
Quedā ſunt poſſeſſiones diuidue. vt poſ
ſeſſio agri: ⁊ poſſeſſio vſufructus: quia vſu
fructus non ſolū eſt qualis: ſed eſt quāt⁹.
Alie autē ſeruitutes ſunt magis quales
quā quante: ⁊ caruꝫ ⁊ effectus et vtilitas
non poteſt haberi ex parte. ff. de ſeruituti
bus.l. ſi tam anguſti. De poſſeſſione indi
uiſibili eſt regula. ꝙ non poteſt perdi niſi
perdatur inſolidum.l. is qui vſumfructū
.ff. quibus modis vſufruc. ami. Et eadeꝫ
fere regula eſt perdēdi ⁊ acquirendi. ff. de
ſeruitu. ruſti. predi.l. tria predia. Iteꝫ no
ta. ꝙ quedam ſunt poſſeſſiones que cōſi-
ſtunt officio vel dignitate. et ſic conſiſtunt
in iure. et iſte ſtatim perdūtur. ꝙ quis eſt
priuatus dignitate. vt notat Inno. in. c.
cum noſtris. de cōceſſione preb. facit tex.
in.l. iudices. de dignitatibus. libro. xij.
Quedam ſunt poſſeſſiones que cōſiſtunt
in facto. vt poſſeſſio fundi. tūc requiritur
amotio facti: et non ſufficit amotio iuris.
vt.l. ſciendum. §. ſi fundum. ff. qui ſatiſda
re cogantur. Iteꝫ poſſeſſio eccleſie per ſo
lum titulum non queritur ſine apprehen-
ſione. Bal. in.l. i. C. de rerū permutatiōe
et Inno. in. c. in preſentia. de pbationib⁹
⁊ in. c. ij. de conſuetu. et ibi glo. ⁊ bar. in.l.
fi. de ſacroſanctis eccl'iis. Sed ſi quis in-
trat monaſteriū: ⁊ habꝫ dominiū cū poſſeſ
ſione. transfert in monaſteriū vtrūqꝫ. Ita
bal. in auct. ingreſſi. C. de ſac. ſanc. eccl'iis
in. iij. colu. Itē poſſeſſio iuris canonice vl'
preb. nō acquiritur per pcuratorem ſine
mādato ſpeciali: nec negociorū geſtorē ni
ſi dn̄s ratū habuerit. ita Rota in deciſio.
cexciij. et hoc adde ad ea que ſuperius di
ximus circa iſtū puntū. et poſſeſſio iuris
patronat⁹ eccl'ie facit poſſeſſorē pſumi pa
tronuꝫ. vt ſi pbabit ꝙ pluries pſentauit.
ita abb. in. c. querellā. de electi. et poſſeſſio
iuriuꝫ queritur cū cōſenſu vel patiētia pri

mi poſſeſſoris: non aliter. Bal.in.l.j.C.
de ſeruitu. Inno.in.c.ij.de reſtitu.in inte
grum.Et poſſeſſio iuris eligendi/vel alte
rius iuris poteſt ſtatim lata ſentẽtia occu
pari.ſecus in poſſeſſiõe rei corporalis.vi.
de hoc Inno.in.c.cum noſtris.de conce.
preb.et adde ad ea que ſuperius diximꝰ.
Et poſſeſſio obedientie queritur per obe
dientiam in faciendo non in omittendo.
bal.in.l.liberti.C.de operis libertorũ.et
in.l.ij.xv.colu.C.de ſerui.ꝛ aqua.et poſ-
ſeſſio fiſci probatur per actus officio com
petentes.glo.in.c.in geneſi.de electi.Et
poſſeſſio paternitatis filiationis/et matri
monij/ꝛ ſponſaliorũ reperitur. Bal.in.l.
non epiſtolis.C.de probatio.et dicit ibi
ꝙ poſſeſſio matrimonij non probatur ni-
ſi conſtet de titulo.Et poſſeſſio querit̃ per
appoſitionem cuſtodis.l.quãridam:et
ibi docto.ff.de acqui.poſ.et Alex.in.l.iij.
eodẽ titulo.et acquiritur etiã ex cauſa nul
la vel iniuſta.Bar.ꝛ docto.in.l.j.§.ſi vir.
.ff.de acqui.poſ.Et poſſeſſio queritur in-
fanti per traditionẽ: in his tantum in qui
bus cadit eius affectio.vt in iocalibus.
Bar.in dicta.l.j.§.adipiſcimur.ꝛ in.l.iij.
C.de acqui.poſ.Et poſſeſſio partis repu
diate non accreſcat coheredi ſine noua ap
prehenſione.ita bal.in.l.i.C.quando nõ
petentiũ partes.ij.colu.Et poſſeſſio que
ritur per pupilum etiam violẽter occupã
tem cuꝫ auctoritate tutoris.Age.Imo.
et Alex.contra glo.in.l.j.§.acquirimus.
ver.ceterũ.ff.de acqui.po.Sed poſſeſſio
non queritur ex titulo queſito a tutore ſi-
ne cauſa.l.non omni.et ibi bar.ff.de admi
niſtra.tutoruꝫ.et poſſeſſio acquiritur per
vnum actum tantum.Bar.ꝛ Alex.in.l.
.i.§.ſi quis.ff.de iti.actuqꝫ pri.Et ſuperiꝰ
diximus ꝙ poſſeſſio bonorum ingreſſi in
monaſteriuꝫ queritur monaſterio ſine ap
prehẽſione.ſed vide Iaſo.in auct.ingreſ-
ſi.vbi dicit.ꝙ eſt verum ſecundũ omnes.
quando quis ſimpliciter dedicat pſonaꝫ
ſuã monaſterio.ſi vero quis expreſſe dedi
caret ſe et bona ſua monaſterio: tunc nec
poſſeſſio nec dominiũ acquireret̃ eccleſie
ſine traditione. Iſta ſingularis limitatio
fuit Antonij de but.in.c.fi.in.iij.colu.de
cã poſſe.et refert Franciſcus areti.in.c.in
preſentia.de proba.Et poſſeſſio queritur
omnibꝰ heredibus per traditionẽ clauiũ
factã.vt in.l.i.C.de crimine expila.here.
Et an/ꝛ quando/ꝛ quomodo poſſeſſio ac
quiratur per traditionẽ clauiũ.vi.Alex.
in.l.poſſideri.ff.de acqui.po.in.i.colu.et
an ꝛ quãdo acquiratur vel transferat̃ per
traditionẽ inſtrumẽti.ibi vi.in.ij.colu.et
ſi quis donat inſtrumentũ integrũ vel in-
ciſuꝫ.quid operetur talis traditio.ibi per
eum.Et in quibus caſibus poſſeſſio acq-
ratur abſqꝫ traditione corporali.vi.alex.
in dic.l.poſſideri.in.v.colun.Et poſſeſſio
an transferatur abſqꝫ corporali traditiõe
in contractu vel conceſſione principis.vi
de Alex.in loco iam allegato.et vi.Bal.
in.c.ad audientiam.de preſcriptio.vbi ip
ſe dicit.ex priuilegio principis querit̃ ius
ſine poſſeſſione.et vi.bene in rep.c.Ray-
mutius.in.fol.cclxxiiij.Et poſſeſſio facti
etiã per excomunicatuꝫ põt acquiri.Ro
ta in deciſi.ccxciij.Itẽ poſſeſſio nõ querit̃
tibi ex confeſſione mea:quãdo cõfiteor te
poſſidere fundũ quẽ ego poſſidebaꝫ:licet
ego ſtatim perdã poſſeſſionẽ que ſolo ani
mo perditur.Ita ſpecula.in titu.de cõfeſ
ſi.§.iii.ver.ſed quid ſi ꝯfiteor.Et nota qͦ
poſſidẽs fundũ nõ poſſidet theſauꝝ in eo
exiſtẽteꝫ.ſiue ſciat ſiue ignoret:niſi poſtqꝫ
repertus eſt ꝛ motus de illo loco.et ſic ꝑ
apprehẽſionẽ queritur poſſeſſio.tex.in.l.
poſſideri.§.neracius.ff.de acqui.poſ.Et
ex pluribus cauſis non cõtrarijs ſed diuer
ſis ſe inuicẽ cõpatiẽtibus poſſeſſio põt ha
beri.tex.in dic.l.poſſideri.§.ex pluribꝰ.et
ibi bar.Et nota ꝙ poſſeſſio pacifica dicit̃
illa in qua quis non mouetur.et in qua nul-
la infertur moleſtia.tex.in.c.i.et ibi abb.

de cõfirma. vtili. vel inuti. Et pau. de liaza. in clemen. gratioſe. de reſcrip. et vide Alexã. in. l. in conuentionalib⁹. §. j. de verbo. obliga. argu. c. licet epiſcopus. de preben. in. vj. Et nota ꝙ poſſeſſio i beneficialibus transfertur per inſtitutionem de beneficio factam. vide abba. in. c. cum Bertoldus. de re iudi. Et nota bene. et etiam in beneficialibus transfertur poſſeſſio per inueſtituram factam poſt electionẽ ⁊ confirmationez. vi. abba. in. c. conſtitutis. de appella. Et poſſeſſionis titulum nemo cogitur alteri dicere niſi iudici. et hoc intellige in beneficialibus in quibus exuberat ſuum officium. vi. abb. in. c. cum noſtris. in fine. de conce. preb. et ibi vide eum circa poſſeſſionem coloratam. Et ibi notat. ꝙ in beneficialib⁹ poteſt haberi vera poſſeſſio ſine iuſto titulo. ſed non erit iuſta. et ſic notatur ex tex. ꝙ beneficium poteſt vacare de iure ⁊ non de facto: quia alius eſt in poſſeſſione colorata. et hoc facit ad materiam capituli in litteris. de reſtitu. ſpolia. quia ſufficit probare poſſeſſionem coloratam ad hoc ꝙ reſtituatur. tenementi: quia notabile eſt. Et nota ꝙ poſſeſſio beneficii acquiritur in conſpectu beneficij. licet non intrauerit actualiter: etiaz ſi alius poſſideat: dũmodo contra eum ſit lata ſententia. abb. in. c. in aliquibus. de re iudic. Et poſſeſſio ſiue inueſtitura beneficii tam abſentis quam preſentis quomodo fiat. vi. abb. in. c. ex litteris. de conſuetudine. et ibi videbis ꝙ poſſeſſio beneficii ꝓpria auctoritate poteſt accipi ab habenti titulum. et ibi Inno. referendo Azo. dicit. ꝙ per inueſtituram datur poteſtas ingrediendi poſſeſſionem propria auctoritate. ꝙ nota. Et poſſeſſio in beneficialibus poteſt legitime haberi ſine titulo. beneficiuz vero non. ita abb. in. c. contingit. de dolo et contuma. Sed poſſeſſio in beneficialibus eſt debilis abſqꝫ canonica inſtitutione. ita Anto. de butri. in. c. in litteris. de reſtitu. ſpoli. Et poſſeſſio non transfertur ſola inſtitutione. ita Anto. in. c. ſi quando. de officio delegati. Et poſſeſſio ſola non cauſat canonicam beneficij inſtitutionẽ. ita Anto. in. c. ex inſinuatione. de procuratorib⁹ Et poſſeſſio beneficij non debet retardari per exceptionem renunciationis ⁊ abiurationis. vbi conſtat beneficium collatuz per illum qui poteſtatem habuit conferẽdi. tex. in. c. poſt electionem. et ibi docto. de conce. preb. Et poſſeſſio noua preſumitur iniuſta probata poſſeſſiõe antiqua. qđ procedit in corporalibus: non autem in incorporalibus. vi. Anto. in. c. licet. ꝺ probatio. et in. c. ſignificauit. de cenſibus. et dicit. qđ poſſeſſio recens non preſumitur iuſta. et ad poſſeſſionez dandam que cauſet poſſeſſionem in beneficialibus nõ exigitur tituli probatio. Et ſic agenti poſſeſſorio in beneficialibus non obſtat exceptio defectus tituli proprietatis: nec canonice inſtitutionis / ad finem reſtitutionez impediendi. ita Anto. in. c. ex inſinuatione. de procu. Sed vi. aliquas limitatiões ad hoc per Philippuz fran. in. c. ad decimas. de reſti. ſpolia. in. vj. et ibi dicit qđ ſi petatur reſtitutio ad id quod fuit ſpoliatus lite pendente: quia tunc ſit reuocatio attentatorum: cum ſit magis priuilegiata quam poſſeſſorium recuperande. quo caſu ſufficit probare ſpoliationem ⁊ ſimplicem detentationem beneficii. Et allegat Rotã. in deciſi. xiiij. incipienti. Item fuit dubitatum. Et poſſeſſio beneficij quibus modis acquiratur. vi. Anto. in. c. trãſmiſſaz. de electi. Et poſſeſſio beneficii iniuſta videtur poſtea probata: ſi ſuperior admittit poſſidentem ad aliquez actum ad quẽ beneficiati admittuntur. Et ſic dominus abb. in. c. in litteris. de reſtitu. ſpoli. in. v. colu. dicit. ꝙ ſcientia ⁊ patientia ſuperioris ſufficiat ad habendam poſſeſſionem beneficii: non tamen ſufficit ad agẽdum poſſeſſorio: ſi a poſſeſſione fuit eiectus: quia

oportȝ aliter poſſeſſionē colorare: ex quo
enim non apparet auctoritas ſuperioris.
eſt euidenter iniuſtus poſſeſſor cui non cō
petit poſſeſſorium: niſi ſuperior forte ali-
quem actum expreſſum feciſſet per quem
illum approbaſſet. vt diximus ſuperius:
vel niſi antiquiſſima ſit poſſeſſio. Et circa
iſtum punctuȝ vi. Inno. in. c. ij. de reſtitu.
in integ. vbi dicit. ꝙ oportet qꝺ qui poſſi
det bona fide ſit in poſſeſſione. et qꝺ licet
quilibe' preſumatur bonus niſi probetur
malus. vt in. c. dudum. de preſumptio. et
in. c. j. de ſcruti. non tamē eſt ſic in bona fi-
de: quia oportet ad hoc qꝺ preſumat bo-
na: qꝺ habeat iuſtum titulum: vel qꝺ pro-
babilibus rationibus queſiuerit poſſeſſio
nem. vt. ff. de libera. cauſa. l. igitur. §. ij. et
. l. liberis. §. fi. vel qꝺ longo tempore fuit
in poſſeſſione. vt. ff. de acqui. poſſeſ. l. poſ
ſideri. §. ſi ſeruus. Et quod dicatur longū
tempus arbitrio boni iudicis relinquitur
. ff. de iudiciis. l. i. §. fina. Et nota ꝙ ſi ſer-
uus bona fide cepiſſet ſe gerere pro libe-
ro: perdo in continenti poſſeſſioneȝ ſecus
ſi mala fide. vi. docto. in dicto. §. ſi ſeruus
Et facit ad ea que ſuperius diximus cir-
ca bonam fidem poſſeſſoris. Et ſic reſpe-
ctu agendi poſſeſſorio oportet qꝺ iuſtifi-
cetur poſſeſſio vt diximus. et ſufficit pro
bare titulum prima facie validuȝ. qꝛ alias
eſt euidenter iniuſtus poſſeſſor. Et idem
dicēdum ſi agatur vti poſſidetis: qꝛ alias
poſſeſſio preſumeretur clādeſtina. vel eui
dēter iniuſta. que non parit poſſeſſorium.
Nec obſtat ſi dicatur qꝺ nemo compelli-
tur oſtēdere tituluȝ ſue poſſeſſionis. vt in
. l. cogi. C. de peti. here. quia illud eſt ve-
rum. quando poſſeſſor non habet cōtra ſe
preſumptionē: vel nō eſt euidēter iniuſta
abſ colloratione. Et qꝺ agēs poſſeſſorio
in beneficiali teneatur iuſtificare poſſeſſio
nem ex titulo. tenēt domini ꝺ Rota. in de
ciſi. xxiii. alias. cclxi. videtur tamē ſentire.
qꝺ ſufficit probare poſſeſſionē habita au-
ctoritate ſuperioris. Et an ſit neceſſaria ſci
entia ſuperioris vi. abb. in dicto. c. in litte
ris. in. vi. colu. vnuȝ tamē nota. qꝺ poſſe-
ſor beneficij bona fide facit fructus ſuos:
alias ſecus vi. glo. ⁊ docto. in. c. cū ſuper.
de ca. poſſeſ. ⁊ propri. et in. c. grauis. ꝺ re-
ſtitu. ſpo. Et Rota in deciſione vigeſima
quarta. alias. xxij. vbi omnino vide. ⁊c̄.
¶ Nota qꝺ ſi poſſeſſor beneficij ſcit qꝺ lis
agitur inter alios ſuper ipſo beneficio. et
tacet ſententia lata pro vno ex litigantib⁹
nocet ſibi quoad poſſeſſionem. vi. Feli. in
. c. cum ſuper. de re iudi. et ſentētia lata in
ter duos contendētes nocet tertio ſcienti
⁊ patiēti. ibi vide. et in poſſeſſoriis debet
ſeruari ordo iuris. ita Feli. in. c. conſulta-
tionibus. de offic. o delegati. et Bal. in. l.
incerti. C. de interdi. et ibi ponit aliquas
fallētias. et abb. in. c. iter quattuor. ꝺ ma-
iori. ⁊ obedi. dicit: qꝺ poſſeſſio non eſt au-
ferēda alicui ſine cauſe cognitione. Ideȝ
tenet in. c. de cetero. de re iu. Et poſſeſſio
tanti tēporis cuius nō extat memoria ha
bet vim tituli: quando ſ̄ratur capacitas in
exercēte. Ita abb. in. c. quando. de cōſue.
poſſeſſio continua que requiritur ad pre-
ſcriptionē ſufficit probare initium ⁊ fineȝ
tēporis / licȝ de medio nihil probetur. ita
Iaſo. in. l. talis ſcriptura. ff. de lega. i. Et
que poſſeſſio ⁊ qualis poſſeſſio cauſet vſu
capionē. vel preſcriptioneȝ. vi. Iaſo. in. l.
poſſideri. §. ex contrario. in. iiii. colu. ff. de
acqui. poſ. ⁊ ibi videbis. qꝺ poſſeſſio ciui
lis ficta cauſat vſucapionē. ⁊ preſcrip. Et
poſſeſſio naturalis ſola non ſufficit ad pre
ſcriptionē veri domini. Sed poſſeſſio na
turalis quaȝ habet vſufructuarius: ⁊ em
phiteota. et ſimilis cauſat preſcriptionem
ibi videbis per eum. in. v. colu. Et poſſeſ-
ſio queritur domino per ſeruum fugitiuū
ſed non queritur certi conditio. l. rogaſti.
§. ſi fugitiuus. ff. de reb. credi. Et an poſ
ſeſſio ciuilis poſſit ab initio queri ſine na
turali. vi. Iaſo. in. l. poſſideri. §. incertaȝ

in principio. Et vi. in. l. clam poſſidere. §.
qui ad nundinas. Et poſſeſſio vera tranſ
fertur per conſtitutum in emptorem. l. vt
inter diuinum. C. de ſac. ſanc. eccleſijs. et
ibi vi. Iaſo. et in. l. j. ff. d acqui. poſ. Et ha
bens poſſeſſionez iuxta vicinum potentē
ꝛ timet ſibi metum: aut violentiam in fie
ri ab illo potēte ſi vendat illi poſſeſſionez:
et clam coram teſtibus proteſtetur. ꝙ nō
intendit vendere: multuz prodeſt illa pro
teſtatio. l. qui in aliena. §. celſus. ff. de ac/
qui. here. vbi docto. multa dicūt. Et poſ/
ſeſſio plena dicitur quando quis poſſidet
ciuiliter ꝛ naturaliter ꝛ pacifice. vi. Iaſo.
in. l. huiuſmodi. §. edes. ff. de lega. j. et an
poſſeſſio tranſferatur ex contractu inutili
celebrato cuz minori: vel cum eccleſia. vi.
Bart. in. l. i. §. ſi vir. ff. de acqui. poſ. et ibi
vide modernos. Et poſſeſſio apprehēſa
vnius fundi. nō acquirit poſſeſſionē alio/
rum: etiam ſi plures cōtinerentur ſub vni
uerſitate iuris. puta hereditatis. vide de
hoc docto. in dicta. l. poſſideri. Et poſſeſ
ſio adminiſtratoris patrocinatur domio
ſuo. l. ſciendum. §. ſi fundus. ff. qui ſatiſda
re cogantur. Et poſſeſſio in alteri per alte
rum queri poſſit per actus naturales. vi.
Iaſo. in. l. ſi ita ſtipulatus fuero. §. griſo/
gonus. ff. de verbo. obli. Et an poſſeſſio
vacet ſi omnes de collegio moriuntur. vi
de diſtinc. doctorū. in. l. j. §. municipales.
. ff. de acqui. poſ. Et poſſeſſio bonoruz pa
ternorum non continuatur in ſuis heredi
bus niſi actualiter apprehenſa. de hoc vi.
Iaſo. in. l. in ſuis. ff. de liberis et poſthu/
mis. Itez nota ꝙ iuſte dicitur poſſidere
qui poſſidet auctoritate iudicis. tex. in. l.
iuſte poſſidet. ff. de acqui. poſ. et intellige
cum cauſe cognitione: alias ſecus. Et vi.
Inno. in. c. conſultationibꝰ. de officio de
le. et vi. Alexan. in. §. qui ad nundinas. ꝛ
in. l. qui vniuerſas. de acqui. poſ. dicit. qꝺ
iudex poteſt ex cauſa vni aſſignare ꝛ dare
poſſeſ. alterius. quando poſſeſſor eſt cita/
tus ꝛ fuit cōtumax. Et an iudex poſſit da
re licentiam parti ingrediendi poſſeſſio/
nem propria auctoritate. vide Iaſo. in. l.
iuſte poſſidet. in. vi. colu. et licet iſta que/
ſtio ſit diſputata in loco iam allegato. Et
bar. dicit. ꝙ ſi quis habet licentiam ingre
diendi propria auctoritate: ſi inueniret re
ſiſtentem ne ſit cauſa maioris tumultus/
non debet ingredi nec poteſt. et cum bar.
tenet in dict. l. iuſte poſſidet. ange. Imo.
et vide ibi Alexan. Sed ſi non eſt qui re/
ſiſtat poteſt ingredi licētia iudicis. ibi vi.
Et poſſidere dicuntur fere in viuarijs in/
cluſe. vel piſces in piſcinis incluſi. non au
tem ſi ſint in magno ſtagno: etiam noſtro.
idem in feris exiſtētibus in noſtris ſiluis
quia poſſunt euagari: et ſunt in libertate
naturali. ex quo infertur ꝙ aues manſue
tas poſſidemus. vnde colūbe que noſtris
edificijs euolant. Et etiaz apes non dicū
tur a nobis poſſideri/ niſi quando retinēt
conſuetudinem redeundi. ibi vi. Alex. in
. l. iij. §. nerua. ff. d acqui. po. vbi dicit tex.
ꝙ poſſeſſio ciuilis rei mobilis animate tā
diu animo poſſidetur quādiu per faculta
tem apprehendendi naturalez eius cuſto
diam coherceatur: vel ex conſuetudine re
deundi. Et nota ꝙ poſſeſſio ciuilis mea
non eſt ſufficiens ad preſcribendū: ſi natu
ralis eſt occupata ab alio ad emulationez
mee ciuilis. ita Alexan. in dicta. l. iij. §. ex
contrario. in. iiij. colu. Et ibi bart. querit:
que poſſeſſio ſit illa que cauſet vſucapio/
nem ſeu preſcrip. et Di. in regula ſine poſ
ſeſſione. de regulis iuris. in. vj. tenet ciui/
lem eſſe que cauſet preſcriptionem. ſed na
turalis ſola non videtur ſufficiens ad vſu
capionem. ad hoc allegat plura fundamē
ta. vt Bar. refert. et alius non obſtantibꝰ
putat veram eſſe ſententiā Dini. in vtro/
qꝫ membro. ſ. ꝙ naturalis ſola non ſufficit
ad preſcribendum. et intelligit dominuz
directum ſeu plenum dominuz. ſed bene
ſufficit ad preſcribendum ius quod eſt in

ſra dominium. Quod hoc ſit verum quo
ad ius dominij. patet per. l. acquiritur. ff.
de acqui. rerum dominio. alias ſequeret
ꝙ vſufructuarius qui naturaliter poſſidet
poſſet fundum preſcribere. et qui ſibi con
ceſſit vſufructum. vt proprietarius ciuili
ter poſſidet. l. ſciendum. poſt principium
. ff. qui ſatiſdare cogantur. qui proprieta-
rius poteſt preſcribere dominium eiuſdē
fundi. Et ſic duo inſolidum preſcriberēt
dominiuȝ vnius rei. contra tex. in. l. here
ditate. §. ſi pater. ff. de caſtre. pecu. et in. l.
ſi vt certo. §. ſi duobus. ff. comodati. Et
bar. dicit ꝙ vſufructuarius poteſt preſcri
bere ius quod eſt infra dominiuȝ. ſ. vſum
fructum. Item ius emphiteoticū per qḋ
transfertur vtile dominiuȝ. Item ius feu
dale per quod in vaſſallum etiam trāſfer
tur vtile dominium. l. j. in. fine. cū. l. ſequē
ti. ff. ſi ager vecti. vel emphi. Et eſt notan
duȝ. ꝙ qui poſſidet ciuiliter ⁊ naturaliter
quando preſcribit non preſcribit niſi vtile
dominium. l. j. in fine. ff. de aqua. plu. ar.
et in auct. niſi tricēnale. C. ḋ bonis mater
nis. Sed nota ꝙ talis preſcriptio occidit
directum dominium. vnde ſi domin⁹ ab
eo vult vendicare preſcribens eſt tut⁹ cō
tra eum. vt per totuȝ titulum preſcriptio
nis lōgi temporis. et. C. de preſcrip. xxx.
annorum. l. ſi quis emptionis. Sem em-
phiteota qui poſſidet naturaliter non pre
ſcribit dominium: quod occidit directū.
Sed quoddam dominium recognoſcēs
directum. vt emphiteota qui ſoluit certū
quid domino recognoſcit. ſic in feudata-
rio. Et nota bene: quia iſte articulus vti-
lis ⁊ neceſſarius eſt. licet Jaco. butri. fuit
in opinione. ꝙ requiritur ciuilis ⁊ natura
lis ad preſcriptionem. ſed cum Bart. te-
nent alij in dicto. §. ex contrario. Iteȝ no-
ta. ꝙ quaſi poſſeſſio que cauſat preſcrip-
tioneȝ in iuribus incorporalibus: eſt qua
ſi ciuilis. ita Alexan. in dicto. §. ex contra
rio. in. v. colu. Et poſſeſſio ciuilis eſt que
cauſat acquiſitionem fructuum. Et nota
ꝙ poſſeſſio retēta corpore ⁊ animo noſtro
vel animo tantum / non perditur. ſecus in
ea que animo noſtro ⁊ alieno corpore re-
tinetur. ita Bar. in. l. poſſideri. §. in amit-
tenda. Et ſic poſſeſſio amittitur affectiōe
⁊ animo deſinendi poſſidere. etiaȝ ſi ſit in
fundo: quāuis ſolo animo nō acquiratur:
ſed corpore et animo. Sed ſi animo ſolo
poſſideo: licet alius in fundo ſit: adhuc ta
men poſſideo ciuiliter: ſed qui ſcit natura
lem poſſeſſionem occupatam. et propter
timorem neglexit recuperare: perdit etiā
poſſeſſionem ciuilem. Et ſi ſeruus diceſſe
rit de fundo animo retineo poſſeſſionem:
niſi ipſe poſſeſſionem alij tradiderit: quia
tunc perdo poſſeſſionem ciuilem ⁊ natu-
ralem per eorum traditionem. et nos dici
mur poſſidere donec noſtra voluntate di
ceſſerimus animo non poſſidendi: aut vi
deiecti fuerimus. quo caſu omni mō per-
dimus poſſeſſioneȝ. de hoc vide. in. l. poſ
ſideri. in. §. in amittēda. et in. §. ſi quis nū-
ciet. et. §. ꝙ ſi ſeruus. Et ibi nota in fine p
Alexan. differentiam inter poſſeſſionem
quaȝ retinemus corpore ⁊ animo noſtro
et inter poſſeſſionem quam retinem⁹ ani
mo noſtro ⁊ corpore alieno: quia ſi animo
⁊ corpore noſtro poſſeſſioneȝ retinemus:
ſolo animo perdimus. ſi vero retinemus
eam corpore alterius: ſolo animo nō per
dimus eaȝ. l. j. §. q̇ vi a me. ff. de vi ⁊ vi ar.
et. l. peregre. §. quibus. Quod eſt verum
quando animus proceſſit a violentia. ſe-
cus ſi a volūtaria voluntate deſerēdi poſ-
ſeſſionem: quia tunc eā perdo ſolo animo.
Secunda differētia. quia quādo retineo
poſſeſſionem corpore ⁊ animo meo / ſolo
animo perdo abſq3 eo ꝙ alteri tradatur.
vel alius apprehendat eam. ſed quando
alieno corpore illam retineo requiritur ꝙ
tradatur ab alio. vt in dicta. l. poſſideri. §.
ꝙ ſi ſeruus. Et poſſeſſio ſerui fugitiui quā
do perdatur. vide Alexan. in dicta. l. poſ

ſideri.l.§.ſi ſeruus.in fine.Et poſſeſſio na-
turalis ⁊ ciuilis perditur per inundatio-
nem:niſi poſſeſſor preparat ſe ad prouidē-
dum facere ceſſare illam inundationē: vel
ſi inundatio poteſt pedibus calcari poſſeſ-
ſio non perditur. vel ſi inundatio eſſet ſe-
cundum ritum ⁊ conſuetudinem regiōis
vt in egipto.et per inundationeʒ interrū-
pitur preſcriptio. Et an detur reſtitutio ī
integrū.et de omnibus his que ſuperius
diximus. við.late per Alexan.in dicta.l.
poſſideri.§.labeo. ¶Et nota.ꝙ comoda-
tarius.vel depoſitarius non dicitur poſſi-
dere.Item poſſeſſione rei mee apud te ð-
poſite non priuor tua negociatione.ſi res
non ſit in preſentia.vi.ð hoc alex.in dicta
.l.poſſideri.§.Si rem.Et mutatio poſſeſ-
ſionis eſt prohibita.niſi ſuperueniat cau-
ſa mutandi.vi.glo.de hoc in dicto.§.ſi rē.
et vide ea que notantur in.l.cum nemo.
C.de acqui.po.Item nota ꝙ tot ſunt ge-
nera poſſeſſionum:quot ſunt cauſe acqui-
rendi id quod noſtrum ſit. vnde acquiro
ex cauſa emptionis donationis legati ꝓ
herede.Et ſeruus datus pro noxa fit eiꝰ
cui datur pro noxa.Item pro ſuo quādo
occupo rem que in nullius bonis eſt: vel
quando miſceo ſpecieʒ de aliena materia
vel ex bonis hoſtiuʒ acquiſiui.poteſt etiā
dici.ꝙ vnum ſit tantum genus poſſiden-
di.Et alia dicantur qualitates:quemad-
moduʒ ſi quis poſſidet bona fide/aut ma
la fide.vna eſt poſſeſſio in genere:ſed di-
uerſe qualitates.de hoc vi.tex.⁊ doct.in
dic.l.poſſideri.§.genera.Et ibi notatur.
qð poſſeſſio non acquiritur ſine cauſa.ſed
hoc reprobatur per bar.et alios.per tex.
in.l.i.§.ſi vir.ff.de acqui.poſ.vbi ex inuti-
li contractu: reprobato a iure transfertur
poſſeſſio.et per.l.interdum.§.finali.ff.de
acqui po.vbi ex cōtractu locationis:que
non eſt habilis ad tranſlationeʒ dominij.
tamen acquiritur poſſeſſio.l.non ſolet.ff.
locati.Et bene facit.l.clam poſſidere.§.

fina.Et hoc procedit in poſſeſſione vera/
ſecus in ficta: quia ficta traditio poſſeſſio-
nis/puta per conſtitutum requirit legiti-
mam cauſam precedentem ſecundū bar.
in.l.qð meo.in principio.Et notat Pau.
de caſt.in dicta.l.j.§.ſi vir.Et facit quod
vult Bal.in rub.C.de preſcriptio.in.iij.
colu.vbi tenet.ꝙ precarium ſine titulo le-
gitimo non transfert poſſeſſionem:tamen
hoc reprehendit Alexā.in dicta.l.quod
meo.ff.de acqui.po.Et nota ꝙ miſſus in
poſſeſſionem ex primo decreto in perſo-
nalibus non poſſidet.ſed dicitur cuſtodi-
re.Sed ſi eſt pro executione ſententie be-
ne poſſidet.Et quādo miſſus in poſſeſſio-
nē.ex primo decreto ex conſuetudine vel
ſtatuto facit fructus ſuos bene poſſidet.
Et ex cauſa puta ex nimia cōtumacia rei
conuēti poteſt iudex miſſum ex primo de-
creto conſtituere poſſeſſorem.glo.eſt ſin-
gularis in.l.iiij.§.ſi forte.in verbo deceda-
tur.ff.de damno infecto.et tenet Bal.in
auct.hi qui.in.v.colun.C.ð bo.auc.iu.
po.Et miſſus in poſſeſſionem ex ſecūdo
decreto poſſidet ⁊ preſcribit directum do-
minium.Et de hoc vi.docto.in.l poſſide-
ri.§.genera.Et nota ꝙ quedam eſt quali-
tas poſſidendi bona fide.Et quedam eſt
qualitas poſſidēdi non bona fide.Et hec
qualitas poſſidēdi nō bona fide poteſt di-
ci eſſe diuerſa a qualitate poſſidēdi mala
fide:quia non bona fide poſſidet qui non
habet bonam fidem nec malam.ſed igno-
rat vel dubitat:quod īducitur ad queſtio-
nem.Aliquis incepit preſcribere domū:
et ante preſcriptionem completam cepit
dubitare.Et ſic nec habebat bonam fidē
nec malam.de iure ciuili ſufficit ab initio
habere bonam fidem.l.clam poſſidere.in
principio.et.l.ſequitur.§.de illo.ff.ð vſu-
capionibꝰ.ſed de iure canonico eſt dubiū
quod ſeruari debet:vbi ſuperuenit ſciētia
rei aliene ante completam preſcriptionē:
interrumpitur preſcriptio.vt in.c.fina.ð

preſcripti.et.c.poſſeſſor. de regulis iuris
in.vi. Sed canoniſte ⁊ legiſte communiter
tenent q̄ nō interrumpatur. per tex.in di
cto.c.fina. vbi tex.requirit. q̄ habeat con
ſcientiam rei aliene.et ſic requiritur q̄ ha
beat malam fidem. Non debet ergo iſte
qui dubitat relinquere ius ſuum indiſcuſ
ſum.l.illud.ff.de peti.here. videtur ergo
q̄ non interrumpatur preſcriptio.vnde ſi
negat rem eſſe alienā: non debet relinque
re poſſeſſionem. vi. Alexan.in dicto.§.ge
nera.in.ij.colu. Et nota q̄ poſſeſſio nobis
acquiritur per filium noſtrum tam ex cau
ſa peculiari: quam ex alia cauſa. vide tex.
⁊ Alexan.in.l.quidquid.ff.de acqui.po.
Et ſeruus ſi ab alio poſſideatur non ac-
quirit mihi. Et idem in monacho q̄ in fi
lio ratione poteſtatis monaſtice.ita bar.
in dicta.l.quidquid. Et poſſeſſio pōt pro
pria auctoritate apprehendi: quando in
inſtrumēto eſſet verbum dedit vendidit.
et etiam vbi aliquod ſignū inueſtiture in
teruenisset.et vide ꝺ hoc in.l.ſi ex ſtipula
tione.ff.de acqui.poſ. Et nota q̄ qui fur-
tiue ingreſſus eſt poſſeſſionē: vel ignoran
te illo quē ſibi ſuſpicatur motiuum cōtro
uerſiam ſi ſciuiſſet: dicitur clam poſſidere.
Unde ſi tibi non denuncio q̄ volo ingre-
di.ſed ſciēte ⁊ patiēte illo ad quē res per-
tinet: vel cōcurrēte iuſto titulo poſſideā:
licȝ ex poſt facto ſuſpicer mihi aliquē mo
turum controuerſiam: non dicor clā poſ
ſidere: quia principium ⁊ origo debȝ attē
di. vnde qui clandeſtinam poſſeſſionē nō
bona fide poſſidet. merito non preſcribit:
nec vſucapit longo tempore. tex. eſt in.l.
clam poſſidere.ff.de acqui.poſ. Et ſic no-
tabimus q̄ poſſeſſio clandeſtina dicitur il
la que a principio mala fide adipiſcitur. ⁊
eſt magni effectus: quia vbi clādeſtina eſt
non poteſt quis incipe vſucapere/ſeu pre
ſcribere longo tēpore.l. furtum.§.fundi.
cum.l.ſequēti.ff.de vſucapionibus.⁊.l.i.
C.de ſeruitu.et aqua. Eſt enim neceſſa

rium ſcire: que dicatur clandeſtina poſſeſ
ſio propter naturā interdicti vti poſſide
tis qui non cōpetit ei qui poſſidet. vi. aut
clam vel precario.l.i.§.fina.ff. vti poſſide
tis.⁊.l.vnica.C.eodem. Dicitur autem
quis a me poſſidere vi: quando me p̱ vio
lentiam priuaſſet poſſeſſione: tunc eīn nō
habet interdictum: vti poſſidetis contra
me/ſi eū turbo in poſſeſſione. Item ſi in-
grediens fundum clam turbat me poſſeſ
ſorem antiquiorē dicitur a me clam poſſi
dere quando eſt ingreſſus me abſente: qȝ
ſciebat vel ſcire debuit me poſſidere. ⁊ de
buit ſuſpicari me ſibi controuerſiam mo-
turum. vnde non habȝ contra me vti poſ
ſidetis ſi eum turbo: ⁊ nō poteſt mihi mā
dari per iudicem: vt deſiſtam a turbatio-
ne. Et iſta clandeſtina poſſeſſio demiſſis
ambagibus communis opinio eſt: q̄ eſt vi
cium perſonale non reale. tex. eſt in dicta
.l.furtum.§.fundi.iuncta.l.ſequenti.ff.ꝺ
vſucapi. vbi quis fuit adeptus poſſeſſio-
nem clandeſtinā. Et tamē tex.in.l.ſequē
ti dicit. q̄ ſi alienauit poteſt preſcribi vel
vſucapi ab habenti bonam fidē. vi.ꝺ hoc
Bart.in.l.pōponius.ff.de acqui. poſſeſ.
et ibi vi. Alex.in.viij.colu. vbi dicit circa
poſſeſſionem precariam: ſi ſit vicium rea-
le vel perſonale. Et ibi recitat doct. in iſto
articulo multum altercantes. Quero an
habeat ciuilem poſſeſſionē vi qui ingreſſꝰ
eſt a principio fundum clam: ⁊ dominum
reuertentē non patitur intrare. dic q̄ ſic:
quia ſicut due iuſte poſſeſſiones poſſunt
eſſe apud eundem: ſic due iniuſte: nā hic
habet naturalē poſſeſſionē clam: ciuilem
poſſeſſionem vi: que ſimiliter eſt iniuſta.
Sed ſi aliquis ingreſſus vacantē poſſeſ
ſionē/que nec naturaliter nec ciuiliter poſ
ſidebatur: non patitur abſentē reuerti. nō
dicitur vi poſſidere. vnde non vi. ſed clā
adeptus eſt poſſeſſionē. Et in iſto caſu lo
quitur tex.in.l.ſequitur.§.itē ſi occupaue
ris.ff.de vſucapio. ſecundū Alexan.in.l.

clam poſſidere.§.qui ad nundinas.et in
terdicto vnde vi tenetur.qui clam ingre
ditur poſſeſſionez abſentis ſi poſtea reuer
tente non vult euz admittere ad poſſeſſio
nem.etiam ſi non vult acquirere poſſeſſio
nem ciuilē.tex.in.l.ſequitur.§.ſi tu vi me
expuleris.ff.de vſucapio.et glo.in.l.iij.§.
ſi quis autem.ff.de vi ⁊ vi ar. Et per hoc
reprobatur glo.in dicto.§.ad nundinas.
et ſic eſt caſus vbi datur interdictum. vn
de vi.licet non interueniat violentia.et in
terdictum vnde vi.datur etiam ad recu
perandam poſſeſſionem ciuilem. vnde ſi
quis ſpoliat quez ciuili poſſeſſione datur.
vnde vi.l.j.§.ſi autem.ff.de vi ⁊ vi arma.
Quero etiaz an pro recuperanda natura
li poſſeſſione habeat aliquod interdictuz
ille qui ad nundinas iuit.et dic ꝙ ſic.ſ.vti
poſſidetis. Ita notabilis glo. in dicto.§.
qui ad nundinas. Et intellige ſecundum
Alexan.ibi.vti poſſidetis.ſ.retinende.vt
poſſideo:⁊ tu me turbas.et peto declara
ri me poſſeſſorem ⁊ te deſiſtere a turbatio
ne: ⁊ condemnari te ad intereſſe meum.l.
.j.§.interdi.ff.vti poſſidetis. Cum ergo
non habeam naturalem ſed ſolum ciuilez
datur mihi vti poſſidetis. Et modo que
ro quis erit ordo agendi:quādo quis in
greſſus eſt fundū abſentis:qui profectus
eſt ad nundinas.et ſic ingreſſus habet na
turalem. et abſens retinet ciuilem donec
fuerit ingreſſus:quia tunc ſi non fuerit ad
miſſus priuatur ciuili:quomodo recupe
rat naturalem ⁊ ciuilē.glo. reputata mul
tuz notabilis.in dicto.§.ad nundinas. di
cit.ꝙ primo agit vnde vi pro ciuili recu
peranda:quam perdit:quia non admiſſꝰ
fuit volens reuerti. Recuperata ciuili per
vnde vi.aget poſtea vti poſſidetis contra
eundez.et dicet ſe turbari in ſua ciuili poſ
ſeſſione per retentionē naturalis poſſeſſio
nis clādeſtine:⁊ clam occupate. Et petet
declarari ingreſſum deſiſtendum a turba
tione.quod nō poteſt facere niſi reſtituat
naturalem. vnde petet eum condemnari
ad reſtituēdum ſuam poſſeſſionē naturalē
per interdictuz.vti poſſidetis. Et hec eſt
notabilis pratica ſecūdū Alex. et ſimilis
gloſ.eſt in.l.naturaliter.§.nihil commune.
.ff.de acqui.po.et ſequitur Bar.in.l.j.§.
interdum.ff.vti poſſidetis. et Antonius
de butr.in.c.item cum quis.de reſti.ſpo.
Non licet ergo tibi intentare vti poſſide
tis pro naturali poſſeſſione principaliter:
quia illaz non habes. et vti poſſidetis da
tur ei qui poſſidet ⁊ turbatur in illa poſſeſ
ſione. Sed datur hic vti poſſidetis pro ci
uili qui turbari per naturalem dicitur. vi.
Alex. multum iſtam praticam cōmendā
tem.in dicto.§.ad nundinas.in.vi.colu.
Et ſic notabis ꝙ interdictum vti poſſide
tis poteſt competere pro naturali poſſeſ
ſione:quam quis non habet dūmodo ha
beat ciuilem in qua dicitur turbari per re
tentionem naturalis:dūmodo ciuilez ha
beat quod cōtingit:quia vel recuperaue
rit ciuilez:vel nunquā eam amiſit.glo. eſt
notabilis in dic.§.qui ad nūdinas.et mul
tuz eā cōmendat alex.in.vij.col. Et nota
ꝙ ille q̄ agit vti poſſidetis ſufficit ꝙ poſſi
deat tēpore litis ꝯteſtate. Et nota ꝙ per
apprehēſionē naturalis occupatā ab alio
antiquꝰ poſſeſſor ꝑdit naturalē ⁊ ciuilē in
rebꝰ mobilibꝰ.tex.in.l.iij.§.nerua.ff.ꝺ ac
qui.po. Et quādo ꝑdat poſſeſſio ciuilis ꝑ
negligētiam.vi.alex.late.in.l.ſi de eo.§.ſi
forte.ff.ꝺ acqui.po. Et nota ꝙ plus delin
quit q̄ occupat poſſeſſionē vacātez ꝑ mor
tē alicuiꝰ q̄ ſi vacaret per negligētiā. bal.
in.l.fi.C.de edicto di.adri.tol. Itē nota
ꝙ quādo nulla eſt ſpes recuperādi poſſeſ
ſionē:quia ingreſſus eſſet aliq̄s cū magna po
tētia:qui nō poſſet reſiſti perdit etiā igno
rantis ciuilis poſſeſſio. ita Iaſo. in dic.§.
qui ad nūdinas.in.iij.colu.et Rapha.cu.
et alex.in.l.quod meo.in prin.ff.ꝺ acqui.
po. Et negligētia decenalis: et per obli
uionē que preſumitur ex lapſu decenii: ꝑdit

ciuilis que accreſcit clandeſtine ingreſſo.
iuxta glo. magiſtralē. in. l. j. C. ꝺ ſeruis fu
giti. et ibi vi. Jaſo. Notabis etiā ad prati
cam quotidianā. ꝙ ciuiliter poſſidēs pōt
pꝛopꝛia auctoꝛitate de facto ingredi: ⁊ ex
pellere occupatoꝛē reſiſtentē. Naȝ ſi rede/
undo non fuerit admiſſus infertur ei vio/
lentia. ⁊ tex. in dicto. §. qui ad nundinas.
dicit. Si reuertentē dominū non admiſe
rit. vi magis intelligitur poſſidere nō clā.
poteſt ergo vim vi repellere. l. iij. §. cū igi
tur. et ibi glo. ff. de vi ⁊ vi ar. bar. in. l. j. §.
interdictū hoc. poſt glo. ibi. ff. vti poſſide
tis. et in. l. vt vim. ff. de iuſti. ⁊ iure. ⁊ in. l.
.j. C. vnde vi. et Aretinus tenet cōtrariū
vt refert Jaſo. in dic. §. qui ad nundinas.
in. iij. colu. ſed tu tene predictā concluſio/
nē. que eſt vtilis in pratica. ꝙ ciuiliter poſ
ſidens poteſt ꝓpꝛia auctoꝛitate expellere
occupatoꝛē reſiſtentē. et adde Bar. in. l. j.
. §. nunciatio. in. ij. colu. et in. l. de pupilo.
§. meminiſſe. ff. de ope. no. nunciati. et vi.
bal. in diſputatione ſua: que incipit. accu/
ſatus ꝺ vi turbatiua. in. iiij. colu. et vi An
gel. in. l. vt vim. ff. de iuſti. ⁊ iure. et in. l. a
diuo pio. §. ſi poſt. ff. de re iudi. et Alex. in
conſi. xxv. v. volu. incipienti. viſis ꝓceſſi
bus cauſe. in. iii. colu. tenet etiā Alexā. in
. l. queadmodum. ff. de acqui. po. et ibi di
cit. iſta eſt comunis opinio. et Ludo. ro/
ma. etiam tenet in dic. §. ad nūdinas. Cō
tra iſtam comunē concluſionē videtur ob
ſtare illud quod tenēt Bar. ⁊ doct. in. l. ij.
C. de iure emphiteotico. ꝙ dominus ci/
uiliter poſſidēs non poteſt ꝓpꝛia auctoꝛi
tate expellere emphiteotā priuatim iure
ſuo ſibi reſiſtentē. et Jaſo dicit. omiſſis ſo
lutionibus. tu reſpōde clare. ꝙ ibi emphi
teota habuit principium poſſeſſionis. ⁊ ti
tulum iuſtū: quod initiū maxime attēdit.
Et ideo non poteſt ſic de facili pꝛopꝛia au
ctoꝛitate expelli. ſicut ille qui a principio
clādeſtine ⁊ iniuſte occupauit. l. ſed ⁊ ſi le/
ge. §. quod autē. ff. de peti. here. et ita Ra

phael fulgoſus concoꝛdat in dic. l. ij. C. de
iure emphi. et Jnno. in. c. olim. j. de reſti.
ſpoli. tenet etiam iſtam opinionē. et dicit
in. ij. colu. vim enī rebus illatā liceat vēdi
care. Et poſt iniuriam factā in rebus auſe
rēdis res ablatas recuperare. ſed poſt in
iuriaȝ factā perſone non eſt licitū vindica
re: vel aliuȝ percutere. ff. de ad legē aquil.
. l. ſed ſi quēcūq. pꝛimo reſpōſo. ⁊. l. ſcientiā
. §. qui cū aliter. ſcriptū eſt enī. Non vos
vindicantes niſi foꝛte timeretur gemina/
ta percuſſio. et dicit etiā ibi Jnno. enī ib⁹
eſſe licitū mouere bellū pꝛo defenſiōe ſua
et rerū ſuarū: nec dicitur pꝛopꝛie bellū ſed
defenſio. Et quando quis eſt eiectus. in
cōtinēti. i. antequā ad aliena negocia diuer/
tat. licitū eſt ſibi impugnare. ff. de verbo.
oblig. l. continuus. j. reſpōſo. et. ff. de duo
bus reis. l. duo. §. vlt. et. C. vnde vi. l. j. et
. ff. de vi ⁊ vi ar. l. ij. §. cū igitur. et cuȝ hoc
a iure ſit cōceſſum. nec eſt auctoꝛitas prin
cipis neceſſaria. ſed Ange. de peru. i dic.
. l. iij. §. cuȝ igitur. ff. de vi ⁊ vi arma. dicit
vnum notabile verbū. qꝛ dixit Jnno. qꝺ
eiectus in ꝯtinenti licitū eſt ſibi impugna
re. et dicit Ange. ꝙ ſi impugnatio dicat
facta in cōtinēti: an ex interuallo relinqui/
tur arbitrio iudicis. quē omnino vi. Jdē
tenet Sali. in. l. j. C. vnde vi. nō referēdo
ange. Jtē nota ꝙ ſi quis occupauit poſſeſ
ſionē per vim: ⁊ poſtea īpetrat reſcriptū a
pꝛincipe ad ꝯfirmationē poſſeſſionis. nō
valet talis ꝯceſſio. tex. in. l. auctoꝛitatē. C.
vnde vi. et ibi dicit bar. ꝙ iā ꝺ facto vidit
Et ꝑ ea que iā dixim⁹ notabis. ꝙ qui ꝓhi
bet reuertentē in fundū. acquirit poſſeſſio
nē violentā. quādo ꝓhibitus deſijt habe
re animū poſſidēdi. ſec⁹ ſi nō deſijt dum ſe
ꝑparat ꝯuocādo amicos. l. iij. §. cū igitur.
ꝺ vi ⁊ vi ar. ⁊ bal. i. l. fi. C. ꝺ his q̄ a nō do.
manumi. et vi. bar. i. l. vtriȝ. ꝺ iuſti. ⁊ in. ⁊
vi. i. l. ꝓhibitū. ꝺ iure fiſci. li. x. vbi dicit. li
citū ē ꝯuocare amicos ⁊ vicinos etiā ꝯtra
officialē de facto exeq̄ntē. Et nota. ꝙ q̄s
ꝺꝛ expelli trib⁹ mo/

dis. Primo quãdo in poſſeſſione inuẽtus
expellitur de ea. Scd̃o quãdo nõ inueni-
tur: et reuertens non admittitur. Tertio
quando metu non reuertitur. et iſte etiaʒ
dicitur expulſus. Et in omnibus iſtis ha
bet locum lex ſi quis in tantam. ita tenet
glo. in dicta. l. ſi quis in tantam. et vi. bal.
ibi. in. iij. colu. et vi. Iaſo. in dic. §. qui ad
nundinas. in. iiij. colu. ad finẽ. Sed nota
ꝙ multum prodeſt proteſtatio coram iu
dice ⁊ teſtibus. Et nota diligẽter: ⁊ adde
ad ea que ſuperius diximus. ꝙ ſi dux vel
pͥnceps: vel alius expellatur de terra ſua
licituʒ eſt quandocũqʒ propria auctorita-
te recuperare: quoties ſeſe facultas ob-
tulerit: etiam poſt decenniũ. Et dicetur in-
continẽti recuperaſſe. ita Bal. reputans
tenẽdum menti in. l. fi. C. de his qui a nõ
domi. manumi. vbi dicit. Ius recuperan
di propria auctoritate non perdo contra
violẽtiam. ſi tale eſt negociũ quod nõ po-
teſt in breui expediri. vt ſi princeps expel
latur de terra ſua. vt notat Hugus in ſua
glo. antiqua. in. c. ius naturale. j. diſti. vbi
dicit. ꝙ eſt licituʒ recuperare: quandocũ-
qʒ facultas obtulerit. et etiaʒ tenet Bal.
in. c. in litteris. de reſti. ſpoli. tenet Io. de
imo. in. l. j. §. qui preſens. ff. de ver. oblig.
et vi. glo. in. c. olim. j. de reſti. ſpoli. in ver
bo ſtatim. que exponit. ſtatim. i. quã pri-
muʒ potuero. et vi. Iaſo. in dic. §. qui ad
nũdinas. in. vj. colu. Et in iſta materia ad
uerte vnum dictũ mirabile. Bal. in. l. vi-
cius. C. de probatio. ꝙ licet defenſio non
fiat ex interuallo. tamẽ durante offenſiõe
continua poteſt fieri defenſio propter of-
fenſionẽ hodie eminentem. Et ſic quãdo
eſt violẽtia ſucceſſiua que ſemper eſt in a-
ctu primo: quotidie reſiſti poteſt. et vide
etiam Bal. in. c. in litteris. de reſti. ſpoli.
Et nota ꝙ adeundo iudicem pro interdi
cto vti poſſidetis: nõ perditur ciuilis poſ
ſeſſio. ita Iaſo. in dict. §. qui ad nũdinas.
in. xj. colu. Et ſi quis emit bona fide a dã

deſtino poſſeſſore poteſt cõueniri interdi
cto. vti poſſidetis. ita bar. poſt glo. in. l. ſi
duo. in principio. ff. vti poſſidetis. qꝛ oĩa
interdicta ſunt in rem ſcripta: excepto in-
terdicto vnde vi. tex. in. l. j. §. penult. ff. de
interdictis. et bar. in dic. l. ſi duo. Et nota
ꝙ interdictum vti poſſidetis habet effe-
ctuʒ recuperande poſſeſſionis. ad hoc eſt
glo. ſingularis. in dic. §. qui ad nũdinas.
licʒ alias ſoluʒ conſueuerit tueri poſſeſſio
nem. et Anto. de bu. notat etiaʒ iſtã gloſ.
in. c. itẽ cum quis. de reſti. ſpoli. Et ſic in-
terdictum vti poſſidetis poteſt cõpetere
pro poſſeſſione naturali: quam non habʒ:
dũmodo habeat ciuilẽ: in qua dicitur tur
bari per retentionẽ naturalis. Et hoc no-
ta ſcd̃m Iaſo. in dicto. §. qui ad nũdinas:
xv. colu. pro intellectu. l. j. §. hoc interdic-
tum. ⁊. l. ſi duo. ff. vti poſſi. Et nota ſcd̃m
Bar. in dic. §. qui ad nundinas. ꝙ poſſeſ
ſio naturalis quã habet feudatarius. em-
phiteota. et ſimiles / non trahit ad ſe poſ-
ſeſſionẽ ciuilem vacantẽ. Secus eſt econ
tra: quia finito feudo: vel emphiteoſi: ciui
lis que eſt apud dominuʒ trahit ad ſe na-
turalem. ita Bal. in. l. j. ff. de rerum diui-
ſione. Itẽ nota ꝙ nulla poſſeſſio acquirit
niſi animo ⁊ corpore: ⁊ ita nulla amittitur
niſi in qua vtrũqʒ in contrarium actũ eſt.
tex. eſt in. l. quemadmodum. ff. de acqui.
poſ. et ille poſſidet cuius nomine poſſide-
tur. l. generaliter. ff. eodeʒ. Et conductor
ad longũ tẽpus dicitur poſſidere. vi. alex.
in. l. ſi quis ante. et an bone fidei poſſeſſor
faciat fructus ſuos. dic ꝙ ſic. ſed tenetur
reſtituere. quatenus ex fructibus locuple
tior effectus eſt. iſta eſt opinio Bar. et co
muniter approbatur. Et ſequitur eã alex.
in. l. iuſte poſſidet. ff. de acquir. poſ. in. vj.
colun. Et vide Alex. et Imo. in. l. nenſe-
nius. ff. d̃ re iudi. et Bar. in di. l. iuſte poſ
ſidet. Quid ſi ingredior fundũ auctorita
te decreti nõ rite interpoſiti an incurrã pe
nã. l. meminerint. C. vnde vi. bar tenet ꝙ

ſic ſequendo glo. magnam. l. ſi quis in tantam. ſed tu de hoc vi. Alex. in. dicta. l. iuſte poſſidet. in. vij. colu. et ibi vi. per eum. in. viij. colu. Nūcius ⁊ executoꝛ an ⁊ quādo poſſit quis eſſe in cauſa ꝓpꝛia. Et vide per eum in. ix. colu. ꝙ minoꝛ. Et ruſticus preſumuntur ignoꝛare iura. et de iſto puncto vi. ibi alex. Sed ſi ruſticus capiat rem ſuam pꝛopꝛia auctoꝛitate: non excuſatur a pena. l. ſi quis in tantaꝫ. C. vnde vi. vi. Alex. in loco ſuperius allegato. in. ix. colum. Et nota ꝙ triplex eſt ſpecies interdictoꝛum. quedam ſunt interdicta que introducta ſunt: cauſa poſſeſſionis adipiſcēde. que nunquā fuit adepta per agentem vt quoꝛum bonoꝛuꝫ pꝛo poſſeſſione: quā nunq̄ꝫ adeptus eſt. Interdictum retinende appellatur vti poſſidetis. quod datur ei qui turbatur in poſſeſſione ſua. naꝫ pꝛo huiuſmodi turbatione repellenda: datur vti poſſidetis. vt habetur in. l. j. §. hoc interdictum. ff. vti poſſide. Interdictuꝫ recuperande datur ei qui ſemel poſſedit: et nūc poſſidere deſijt. vt vnde vi. et in remedio. l. fi. C. vnde vi. et per totū illū titulū. et in. §. ſequēs inſti. de interdictis. et in. c. cum ad ſedē. ⁊ in. c. ſepe. de reſti. ſpoli. ⁊ in. c. reintegrāda. iij. q. j. Et interdicta dicūtur: q2 inter duos redduntur. Et interdictum olim nihil aliud erat quā quedaꝫ foꝛmata ⁊ ſolēnis verboꝝ conceptio: quibꝰ pretoꝛ aliquid fieri iubebat: aut pꝛohibebat. qđ tūc maxime faciebat: cū de poſſeſſione inter aliquos contēdebatur. vt inſti. de interdictis. in pꝛinci. hodie vero interdictū eſt actio pretoꝛia. Et inter interdicta ⁊ actiones nullā puto eſſe differentiaꝫ. Et interdictū adipiſcēde: vt ſuperius diximus debet ꝓponi cōtra eū qui poſſidet pꝛo herede: vel ꝑ poſſeſſoꝛe ſicut ⁊ hereditatis petitio. et eſt vniuerſale: ⁊ eſt perpetuū. et de hoc vi. doct. in rub. C. quoꝝ bonoꝝ. Et interdictū quoꝝ legatoꝝ: etiaꝫ eſt inductū cauſa adipiſcēde poſſeſſionis. et datur cuilibꝫ vniuerſali ſucceſſoꝛi. ⁊ heredibus heredū: ⁊ datur ꝯtra legetarios qui nō ex volūtate heredis occupauerūt legata: nec eīn debent ſibi ius dicere. ſed ab herede petere. vt in. l. j. j. reſpō. ff. quoꝝ legatoꝝ. Et intellige hoc ante appꝛehenſam poſſeſſionē ab herede. naꝫ poſt heres velut ſpoliatus aget interdicto recuperāde. vt not. in. l. non eſt dubiū. C. de lega. et intellige hoc niſi teſtatoꝛ dedit licentiā legatario ꝓpꝛia auctoꝛitate accipiēdi. vt in. l. titia. j. §. j. ff. ð lega. ij. Et itellige quādo eſt certuꝫ de lege falcidia/ aut dubitaƚ. alias heres repelleretƚ exceptione dolo facis. vi. de hoc Ange. in dic. l. j. ff. quoꝝ legatoꝝ. Nūc videamꝰ de interdictis. que ꝓponūtur ad recuperandā poſſeſſionē. et ſic videamꝰ de interdicto vnde vi. Et habet locū hoc interdictū. cū quis poſſeſſionē per vim amiſit. vim dico expulſiuā/ nō cōpulſiuā: q2 pꝛo ꝯpulſiua datur actio. ꝙ metus cā. vi. Azo. in rub. vnde vi. et duo ſunt exigēda vt ꝓponatur interdictū vnde vi. vt vere poſſideat ille qui eſt expulſꝰ tēpoꝛe deiectionis/ ſiue coꝛpoꝛe ſuo/ ſiue animo. idcirco ſi quis ð agro vel ð domo ꝓceſſiſſet: nemine ſuoꝝ relicto. mox reuertens ꝓhibitus ſim ingredi in ipm prediū vel ſi quis eū in medio itinere detinuerit. vi deiectus videtur. ademiſti eīn ei poſſeſſionē quā animo detinebat. et ſi nō coꝛpoꝛe. vt in l. i. §. interdictū autē hoc. ff. de vi ⁊ vi ar. etiā eſt neceſſariū ꝙ vere poſſeſſio ſit amiſſa. alioquin non datur interdictū: vi aūt amittiƚ poſſeſſio ſiue quis coꝛpoꝛe expellatur: ſiue reuertēs nō admittaƚ. vt in. l. ſi id qđ. §. vlt. ⁊ l. quāuis ſaltus. et. l. peregre. §. vlt. et. l. licꝫ. ff. de acqui. poſ. et mobilia veniūt in interdicto vnde vi. ſiue eſſent expulſe ſiue ei comodate: vel apđ eū depoſite vel ſibi pignoꝛate. vi. tex. in. l. i. §. qđ ait. ff. ð vi ⁊ vi ar. Et in hoc interdicto veniūt fructus recepti recipiēdi. et oē intereſſe dieciī. vt. ff. ð vi ⁊ vi ar. l. j. §. ex die.

et.l.ſi ꝺ poſſeſſione.C.vnde vi.Et hoc in
terdictũ eſt perſonale. vt ſuperiꝰ dixímꝰ.
Sed nota ꝙ ſi expulſus vellit in contínẽ
ti recuperare poſſeſſionẽ ſuam propria au
ctoritate poteſt. Ita bar.⁊ bal.⁊ oẽs do
cto.in.l.j.C.vnde vi.vbi dicunt. ꝙ licitũ
eſt ſe contra vim tueri: cum moderamine
inculpate tutelle.Et non ſoluʒ ſe defende
re:ſed etiam recuperare.l.iij.§.cuʒ igitur.
.ff.de vi ⁊ vi ar.Et ſi recuperat in continẽ
ti appellatur defenſio:qꝛ fingitur nõ amiſ
ſa poſſeſſione.et propter continuationem
actuum fingitur vnum ⁊ idẽ tempus.aut
ex interuallo.et tunc aut ex interuallo ne
ceſſario ad actuʒ recuperationis.Et dici
tur fieri incontinẽti. aut eſt interuallũ vo
luntariũʒ.et non licet ex interuallo. Et in
tribus conſiſtit moderamẽ. In qualitate
Secundo in tẽpore. Tertio in ipſa defen
ſione. De primo.nam ſi quis venit ad re
pellendũ me de poſſeſſione manu vacua
non debeo eum repellere cum gladio.Et
ꝺ hoc vi.glo.⁊ bal.⁊ doct.in dicta.l.j.vbi
tractatur latiſſime ꝺ hoc. Et nota ꝙ ſi qs
viſis armatis metu de poſſeſſione deceſſe
rit.vel audito ꝙ armati venirent quantũ
ad admittendam poſſeſſionẽ deiectus vi
detur.vt.ff.de vſucapi.l.non ſolũ.§.ſi do
minus.Et porro ſi vere illo tendebãt:ha
bebit locũ interdictũ vnde vi. vt.ff.de vi
⁊ vi ar.l.j.§.idem labeo ait.ſi autẽ alio nõ.
vt in.l.iij.§.ſi quis.eodẽ titulo. Sed occu
pata poſſeſſione certũ eſt eã eſſe amiſſam.
et res eſt vicioſa.⁊ datur interdictũ vnde
vi.Edictũ vero ꝙ metus cauſa habet lo
cum re tradita per metũ.vel quãdo arma
ti ingreſſi ſunt:⁊ ego patior eos poſſidere
⁊ ſolam vitã ſpreta poſſeſſione: ⁊ eis relic
ta ab eis flagito.nam ⁊ patientia inducit
actionẽ.ꝙ metus cauſa.l.deniqꝫ.§.metu
.ff.ꝙ metus cauſa. Item deiecto fructua
rio de poſſeſſione ꝓprietariꝰ nõ priuatur
a poſſeſſione. et econuerſo. Et occupans
poſſeſſionẽ vacantẽ tenetur eaʒ reſtituere

domino.quẽadmodum inuaſor vel fur.l.
cũ quererdat.C.vnde vi. Et inuadẽs poſ
ſeſſionẽ violenter eã reſtituere tenetur. et
ſi dñs erat priuatur dominio.et ſi nõ erat
dñs tenetur poſſeſſionẽ reſtituere:⁊ cõdẽ
natur in extimationẽ rei.l.ſi quis in tantã
.C.vnde vi.et vi.ibi doct.Et pater ſi ex
pulit filiũ de poſſeſſione tenetur. Bal. in
di.l.ſi quis in tantã.in.ij.colu.et feudata
rius ſi expellatur:in poſſeſſiõe reponi de
bet.bal.ibi in.ij.colu.Et nota ꝙ ſi aliquis
expulit me de poſſeſſione per vim ſine ar
mis:poſſum eũ accuſare criminaliter.l.iu
lia.de vi priua. ⁊ ſi cũ armis.l.iulia. de vi
publi.et poſſuʒ agere ciuiliter interdictũ.
vnde vi.in quo venit intereſſe.et intereſſe
eſt oĩs cauſa acceſſoria.vi.tex.in.l.ſi ꝺ poſ
ſeſſiõe.et ibi doct.C.vnde vi.Sed eſt no
tandũ.ꝙ prius de crimine ſemꝑ debʒ cõ
ſtare.tex.in.l.ſi quando.C.vnde vi.et ibi
notat bal. ꝙ intereſſe ꝓbatur per iuramẽ
tum duobꝰ cõcurrentibus.ſ.dolo rei. et
difficultate ꝓbationis: que ꝓcedit facto
rei.Et ad recuperandã poſſeſſionẽ abſen
tis admittũtur carentes mandato:cauẽ
do de rato.Et ſerui ꝗ alias in iudicio eſſe
non poſſunt:qḋ eſt cõtra regulã generalẽ
Et daꝛ iſta ꝯditio non vſqꝫ ad annũ tãtũ:
ſed ꝑpetua.vi.de hoc tex.⁊ doc.in.l.j.C.
ſi ꝑ vim.vel alio mõ abſentis poſſeſſio tur
bata ſit. Videamꝰ nunc de interdictis re
tinẽde poſſe.i.de iterdicto.vti poſſi.et eiꝰ
gratia de interdicto.vtrobi.hec autẽ duo
interdicta tuẽtur poſſeſſionẽ ⁊ poſſeſſorẽ
ſicut exceptiones.actio vero nunqꝫ vltro
poſſeſſori daꝛ.qppe ſufficit ei ꝙ poſſidet.
vt.ff.ꝺ interdictis.l.j.§.reſtituẽde.⁊.§.in
terdictũ autẽ.habet autẽ locũ interdictũ
vti poſſidetis in rebus imobilibus oĩbus
et ſoli:dũmodo talia ſint que poſſint poſſi
deri.vt.ff.vti poſſidetis.l.j.§.penul. non
autem poſſidentur forũ.⁊ baſſilica:⁊ res
ſacre.vt.ff.de acqui.poſſe.l.j.§.penulti.et
.l.qui vniuerſas.§.j. Itẽ locũ habʒ hoc in

terdictum in incorporalibus. vt in quaſi
poſſeſſione vſufructus vel vſus. vt.ff. vti
po.l.vlt. vel aliarum ſeruitutuꝫ. vt.l.quo
ties.ff.eodem.et ſi ſeruitus vendicetur.l.
ſicuti.§.ariſto.ſed interdictum vti po.di/
rectum datur pro rebus imobilibus. vi.
de hoc Bal.in.l.vna.C.vti po.in.iiij.co
lum.Et de iſto interdicto vi. praticaꝫ per
ſpecu.in titulo.de cauſa poſſe.et proprie.
in.§.j.in ver.ſcias ꝙ interdictum.et ꝺ in
terdicto.vnde vi.vi.per euꝫ in titu.de re
ſtitu.ſpoli.§.j.et.ij.et in titu.de religioſis
domibus.§.dicunt autē.et per Bar.vi.
in.l.j.§.ſinautem.ff.de vi ⁊ vi ar.et Bal.
in.l.j.C.de his qui in frau.credi.et alex.
in.l.j.§.interdictum.ff.vti poſſi.vi.ſoci.in
.l.clam poſſidere.§.qui ad nūdinas.ff.de
acqui.poſſe.vtrobi vero interdictum lo/
cum habet: cum queſtio eſt de retinenda
poſſeſſione rerū mobilium.vt.ff.de vtro/
bi.l.j.et inſti.de interdictis.§.retinende.
Et praticaꝫ huius interdicti.vi.in ſpecu.
in titu.ꝺ cauſa poſſe.⁊ proprie.§.j.in ver.
eſt ⁊ aliud interdic.retinēde poſſeſſionis.
ſed cum illud interdictum fraterniꝫet cuꝫ
interdicto vti poſſi.et illud requirat poſſi
dere.agentē tpe litis conteſtate: ⁊ vin
cat.ita ⁊ in iſto interdicto.Et ideo in hac
parte hoc interdictū corrigitur: q2 nō ſuf
ficit maiore parte anni agentē poſſediſſe:
niſi ⁊ poſſideat tempore litis conteſtate.
Turbatus igitur poſſeſſor rei mobilis.pu
ta equi: vel etiā cuiuſdā ſeruitoris: q2 ſem
per cum dn̄o incedebat.vel eques per ci/
uitatē cum ſeruo eum ſequente. vt faciūt
ſeruitores.alius turbat eum in poſſeſſiōe
aſſerendo forſitan ſe poſſeſſorē.et non per
mittendo libere ⁊ equite equitare. vīd de
hoc tex.et Ange.in.l.j.ff.vtrobi.Et com
ponitur vtrobi ex vtrum.⁊ vbi.vt ibi.po
natur pro ad. vtrum ponatur pro quem:
quaſi diceret apud quem res eſt mobilis:
nec vi/nec clam/nec precario ab aduerſa/
rio tēpore litis cōteſtate: ⁊ vim fieri veto

quominus eam rem ducat: ſed olim vin/
cebat interdicto vtrobi: ita demū ſi maio
re parte anni rē habuiſſet. vt iam dixim⁹.
Et nota ꝙ agens remedio poſſeſſorio adi
piſcende repellitur per exceptioneꝫ domi
nij: quando excipiens vult in continenti
probare. ſed ſi aget retinende non. vt eſt
glo.in.l.ſi de vi.ff.de iudiciis. et vi. bart.
et Alex.in.l.naturaliter.§.nihil comune.
de acqui.poſ.et Bar.ibi colligit diſtictio
nem.ſi queratur an ſententia abſolutoria
lata in iudicio proprietatis ſeu in petito/
rio iudicio obſtet agēti poſſeſſorio. vi.ibi
per eum.Et ſpolians poſſeſſorem rei alie
ne: an et quando euadat penam.l.ſi quis
in tantaꝫ.vi.Alex.in dicto.§.nihil comu
ne.in.vj.colu.Et nota ꝙ agēti interdicto
recuperande non poteſt opponi exceptio
dominij: quia violētia fuit ſibi illata. vide
Bi.in.c.qui ad agendum.de regu.iuris.
in.vj.vbi formaliter format iſtam queſtio
nem.Sed ibi dicit ⁊ male.ꝙ exceptio do
minij poteſt opponi per clandeſtinum oc
cupantē.Et quia iſte paſſus eſt quotidia
niſſimus ſecundū Alexā.tu vi.tex.in.l.ſi
coloni.de agricolis.⁊ cenſi.lib.xi.hu⁹ aſcri
ptiti⁹: aut fugit a domino ſuo ali⁹ occupa
uit.nulla interueniente violentia cōuenit
per.l.ſi coloni.ad poſſeſſoriuꝫ retinendū.
hoc eſt remedium poſſeſſorium.dicit ibi:
ꝙ debet reſtitui poſſeſſio in continēti.de/
inde diſcutietur ꝺ ſtatu illius ſerui.Nota
dicit Bar.ibi ꝙ ſiue interueniat violētia
ſiue non/quando agitur poſſeſſorio recu/
perande reicitur exceptio dominij. tenet
etiam Inno.in.c.poſt electionem.de cō/
ceſſi.preb.ad finem.Et ibi ita tenet Ioā.
andre.et dicunt. quando ago poſſeſſorio:
vt obtineam mihi reſtitui poſſeſſionē non
eſt neceſſe probare me ſpoliatum: ſed ſatis
eſt ꝙ probē me antea poſſediſſe: ⁊ te tunc
habere poſſeſſionem.et iſto caſu dicit In
no.reicit etiā exceptio dominij oppoſita
per eū.tenet etiā Inno.in.c.ſepe.de reſti.

ſpolia. et Anto. firmat in vlti. colu. vbi dicit. ſi intentatur remedium canonis reintegrāda. iij. q. j. reiicitur exceptio dominij ſicut quando intentatur interdictum. vnde vi. Et dicit eſſe de mente Inno. per dictaȝ. l. ſi coloni. et de alijs in iſto bene examinato puncto me remitto ad Alexan. in dicto. §. nihil comune. in. viij. colu. vbi ipſe reprobat. ⁊ merito vnam limitationem bal. Et an exceptio dominij poſſit opponi contra eum qui fuit ſpoliatus. vi expulſiua ſeu ablatiua. Et dico ꝙ nō poteſt opponi exceptio dominij. ſecus ſi quis fuit ſpoliatus per vim compulſiuaȝ: quando per metum compuli te ad tradendū rem. et feciſti: licet coacte. ſi ages vi tipo. poteſt opponi exceptio dominij. ita Bal. vt refert Alexan. in dicto. §. nihil comune. in. ix. colu. et allegat. c. ſuper hoc. cuȝ ibi notatis per glo. ꝺ renunciati. et Imo. tenet etiam in dicto. §. et Bar. in. l. penul. ff. de conditio. ob tur. cau. et Bal. in. l. iij. eodē titulo. Et quando poſſeſſorium ſapit cauſam proprietatis poteſt opponi exceptio dominij. hoc eſt de mente Bart. in dicto. §. nihil comune. et vi. ibi Alexan. Item exceptio dominij/ oppoſita in poſſeſſione dominij repellit agentem interdicto recuperande: quando non poteſt fieri reſtitutio ſine inreparabili preiudicio. Et ꝓbationes dominij debent eſſe in promptu. allegant tex. in. c. litteras. de reſtitu. ſpo. Et notat glo. in. c. bene quidem. xcvi. diſtinc. Et notat glo. in. c. j. de reſti. ſpo. tex. in dicto. c. litteras. dicit. maritus petijt ſe reſtitui ad quaſi poſſeſſionē matrimonij: mulier opponit. ꝙ fuit in gradu prohibito iuncta viro: ⁊ offert ſe probaturā in cōtinenti. in tali caſu non debet fieri reſtitutio: quaſi poſſeſſionis mariti: quo ad ea q̄ ſunt inreparabilis preiudicij. vt quantuȝ ad copulam carnalem propter periculuȝ anime. Sed quo ad alia ſeruicia fit reſtitutio per iſtam doctrinam. dicit Pau. de caſt. in. l. ij. C. ꝺ edic. di. adri. toll. ꝙ ſi agebatur interdicto recuperande poſſeſſionis vnius fortilitij ſeu caſtri. et reus conuentus opponit exceptionem dominij: nō debet fieri reſtitutio: ſed prius debet diſcuti de proprietate ⁊ dominio: quia alias difficilis eſt recuperatio per eū cuius eſt dominium: et executio eſſet poſtea difficilis vnde propter magnitudinē difficultatis reſtitutionis: non admittitur poſſeſſoriū recuperande obſtante exceptione dominij. et Alexan. dicit in. §. nihil comune. in. ix. colu. Confirmo id quod dicit Pau. per id quod dicit Ange. in. c. ex parte. de reſtitu. ſpoli. ꝙ vbicuꝫ poteſt ſequi ſcandalum ſi non admittatur exceptio poſita in poſſeſſione recuperande debet admitti exceptio dominij: vel ſimilis: que alias nō deberet admitti. ponit exemplum. Monaſterium agit poſſeſſorio recuperāde ad quaſi poſſeſſionem iuris quam habet in monacho: dicit eum eſſe monachum a ſe poſſeſſum: monachus dicit ſe non monachum illius monaſterij. et Federicus de ſenis in conſi. cclxiij. dicit etiaȝ ꝙ obſtat exceptio propter ſcandalum euitandum: Item nota ꝙ vbi preſumptio iniuſte poſſeſſionis ſit fundata de iure comuni cōtra agentem talis exceptio admittitur cōtra agentem poſſeſſorio recuperande: puta. Epiſcopus agit poſſeſſorio recuperande ad quaſi poſſeſſionem decimandi extra ſuam dioceſim/ habet ius comune contra ſe hec preſumptio iniuſte poſſeſſionis excludit eum agentem poſſeſſorio recuperāde vi. tex. in. c. ad decimas. de reſti. ſpoli. in vj. et vi. Alexan. in dicto. §. nihil comune in. v. colu. Et ſic nota. ꝙ licȝ ſpoliatus ante omnia ſit reſtituendus et non poſſit opponi exceptio dominij. Cuȝ etiam predo ſit reſtituendus. vt in. c. in litteris. de reſti. ſpolia. tamē vbi eſt veriſimilis preſumptio contra agentem. ꝙ poſſeſſionem ad quem petit ſe reſtitui iniuſte occupauit.

Et de iniuſticia conſtet ex eius acceſſio-
ne: vel iuris preſumptione. tunc nunquã
fit reſtitutio. niſi ꝓbet iuſtã. impoſſeſſio-
nem ex titulo. de quo vide per Rotã: in
deciſi. cdix. incipienti. Itẽ ſi Rector. no-
ta etiam. ꝙ ſi aliquis aſerit ſe ſpoliatum.
quaſi poſſeſſione ſpiritualium admittitur
exceptio. ꝙ eſt laicus. et ſpiritualia nõ poſ
ſidet. c. cauſamq;. de pſcripti. vi. Inno.
in. c. conſtitutus de filijs preſbiterorum
et ſi monachus petit vxorem ſibi reſtitui.
et vult probare quaſi poſſeſſionem matri
monij. ſi opponitur: ꝙ eſt monachus re-
pellitur ab agendo poſſeſſorio recuperan
de: per oppoſitionem deffectus proprie-
tatis. ita bal. in titulo de pace cõſtancie.
in ver. reſtituitur. et in. l. j. C. ſi de momẽ-
tanea poſſeſſiõe fuerit appellatũ. Et in. l.
ij. C. ſi a non competenti iudice. Et ange
lus in. l. ii. C. de edic. di. adri. toll. Item
ſi adminiſtrario nomine aget quis poſſeſ
ſorio recuperande vt in prelato. nam niſi
probet de legitima inſtitutione. non po-
terit optinere: vnde ſi non opponit. ꝙ nõ
eſt legitime inſtitut9. obſtat exceptio. vi.
Inno. in. c. in lr̃is de reſtitutio. ſpoli. Et
eſt magna diſputatio inter Canoniſtas.
vtrum in beneficialibus agens poſſeſſo-
rio recuperande oporteat ꝙ iuſtificet ti-
tulum ſuum. Comunis ſententia eſt ſecũ
dum alex. in dicto. §. nigil comune in. ix.
colu. ꝙ requiratur iuſtificatio tituli: licet
quidam moderni contrarium tenent per
tex. in dicto. c. in lr̃is. Sed tu vi. de hoc
glo. in clemen. j. de cauſa poſſe. et propri.
Et vi. Jo. andre. in dicto. c. in lr̃is. de
reſti. ſpoli. Et allegat Rotã multis lo-
cis. et vi. eum in additionibus ad ſpecu-
lum. in titulo. de reſtitu. ſpoli. Item nota
ꝙ contra agentem poſſeſſorio recuperan
de obijcitur exceptio de dominio acquiſi
to poſt ſpoliationem interueniente facto
aut negligentia eius qui poſſeſſorium in
tentat. vi. Inno. poſt glo. in. c. ſuper hoc.
de renunciatio. et in. c. ſolicite. de reſtitu.
ſpolia. argu. l. ij. C. ꝙ metus cauſa. Itez
ſi per cõfeſſionem actoris: vel per facti no
torietatem: apparet iudici poſſeſſionem
non debere reſtitui/non reſtituet. notatur
in. c. ſignificaſti. de diuorcijs. et vi. glo. et
doct. in dicto. c. ad decimas. et Bal. in. l.
ordinarij. C. de rei vendicati. et in titu. d
pace cõſtantie. ver. reſtituatur. Ro. in cõ-
cluſione ſua. cccxxxv. et Antoni9 de but.
in dicto. c. in litteris. xvj. colu. Ange. in di
cta. l. ſi quis ad ſe fundum. C. ad. l. iul. de
vi. Item admittitur exceptio ſi nõ requi
rit probationem facti. Bal. in. l. penulti.
C. ſi a non ꝯpetenti iudice. et vi. Oldra.
in conſi. ccxxiiij. Itez non reſtituitur ſi pe
titio in poſſeſſorio eſſet iuripublico cõtra
ria. ita Bal. in. l. ſi quis conductionis. in
vlti. colu. C. locati. et ibi dicit. ſi agẽs poſ
ſeſſorio recuperande. in beneficialibus nõ
allegat ſe canonice poſſediſſe non poteſt
obtinere. allegat notata per Innoc. in. c.
conſtitutus. de filijs preſbyterorũ. et fa-
cit id quod habetur in. c. j. de regu. iuris.
in. vi. Item nota ꝙ ſi prelatus eccleſie cõ
uenitur poſſeſſorio recuperande ſuper re
eccleſie ſi opponit exceptionem dominij
expectantis ad eccleſiam: et offerat ſe ꝓ-
baturum in promptu debet audiri. tenet
Bal. in. l. j. ad finem. C. de appellatio. et
eſt ratio: quia prelatus eccleſie: inuaden-
do rem eccleſie poſſeſſione exiſtẽte apud
alium non facit incidere eccleſiam in penã
: l. ſi quis in tantam. per glo. notabilez. in
. c. ij. de dolo ⁊ contumacia. Et cũ nõ ha-
beat locũ pena. l. ſi quis in tantaz. admit
titur exceptio dominij. ſed tu vi. Bar. et
Ange. in dicto. §. nihil comune. et Alex.
hoc non placet. videbis ꝑ eum in. x. colu.
Item nota ꝙ quando agens poſſeſſorio
recuperande: paſſus eſt fieri ꝓbationes
ſuper ꝓprietate ⁊ dominio rei conuenti.
obſtabit exceptio ꝓprietatis. vide d hoc
in. c. j. de reſti. ſpolia. Sit ergo cautus ad

uocatus actoris agentis poſſeſſorio recu
perande. vt ſi videt produci inſtrumenta
concernētia cauſaꝫ proprietatis proteſte
tur ea non admittenda: et non admittat.
Item notabis ꝙ quando agitur poſſeſſo
rio pro recuperāda poſſeſſione: que vaca
bat tempore quo fuit occupata per reum
nunc conuentum poteſt opponi exceptio
dominij. glo. eſt notabilis. in. l. fin. in ver.
ignorātia. C. vnde vi. et ibi omnes appro
bant eam. et Ange. in. l. ij. C. de edi. diui
Adria. toll. Item nota ꝙ poteſt opponi
exceptio dominij: a tertio qui dicit. Res
non debꝫ reſtitui illi: quia eſt mea. l. bona
fides. ff. depoſiti. de quo plene per Ange
lum. in. l. ſi quis ad ſe fundum. C. ad. l. iu⸗
liam. de vi. et in. c. in litteris. de reſti. ſpol.
Et de materia iſta videte Hoſtien. in ſu⸗
ma. de reſti. ſpoli. §. quoniam. ⁊ per Bal.
in. l. ſi res. C. de ordi. cogni. et vi. Anto⸗
in. c. finali. de ordin. cogni. et in. c. cum ad
ſedeꝫ. de reſti. ſpolia. Et an exceptio tertij
ſit audienda contra agentem interdicto re
cuperāde. vi. abb. in. c. in litteris. de reſti⸗
ſpolia. et vi. ibi. Anto. et vi. deciſio. Rot⸗
dxxij. et vi. c. fin. de ordine cogni. et vide
docto. in clemen. j. de cauſa poſſeſſionis ⁊
ꝓprie. Sentētia lata in petitorio in fauo⸗
rem rei conuēti: an habeat obſtare eidem
agēti poſtea in poſſeſſorio retinēde. Et an
ſententia abſolutoria in poſſeſſorio obſtet
eideꝫ agenti poſtea petitorio. vi. Alex. in
dict. §. nihil commune. in. x. colu. Et an poſ
ſeſſorium ⁊ petitorium poſſint ſimul intē⸗
tari. vi. ibi late per eum. in. xj. ⁊. xij. colun.
et an cumulatio poſſeſſorij ⁊ petitorij poſ⸗
ſint concurrere ſimul ſi non ſit concluſum
in cauſa. ibi. vi. in. xxij. colun. Et exceptio
ꝙ ſpoliatus ante omnia reſtituendus eſt
per regulam. l. ſi quis ad ſe funduꝫ. C. ad
. l. iuliam. de vi publi. et. l. j. C. ſi per vim:
vel alio modo poſſit opponi: cuꝫ ſit lis cō
teſtata in petitorio: quia eſt dilatoria: et
dilatorie ante liteꝫ conteſtatam debēt op⸗
poni. c. inter monaſterium. de re iudi. ⁊. l.
fina. C. de exceptionibus. vi. Alexan. in
dicto. §. nihil comune. Et an poſſeſſoriuꝫ
et petitorium poſſint ſimul cumulari: in
interdictis exhibitoriis. vi. Alexan. poſt
Bar. in dicto. §. nihil comune. ad finem.
Item nota ꝙ poſſeſſio rei mobilis ciuilis
perditur: quando non poteſt naturaliter
adipiſci. vt ſi lapides in tiberim demerſi
eſſent naufragio. ſed nō perdimus poſſeſ⸗
ſionem ſerui fugitiui: naꝫ ſeruus fugitiu[9]
idcirco a nobis poſſideri videtur: ne ipſe
nos priuet poſſeſſione ſui: quod nō poteſt
antequā ab alio apprehenderetur. vi. de
hoc tex. ⁊ docto. in. l. pōponius. ff. de ac⸗
qui. poſ. Et nota ꝙ poſſeſſio rei mobilis
furto ſubtracte vel arrepte ꝑditur / niſi ſub
ripuit is qui in poteſtate noſtra eſt. l. rem
qꝫ. ff. de acqui. poſſe. Et an poſſeſſio per⸗
datur ſi depoſitarius vel comodatarius
negat rem depoſitam vel comodataꝫ. vi.
Alex. in dicta. l. rem qꝫ. in princi. Et an cō
petat interdictum poſſeſſorium recuperā
de ꝓ re mobili ſubtracta furto. vel arrep⸗
pta. vi. Bar. in dicta. l. rē qꝫ. vbi dicat mul
ta remedia competere. ſed querit ſi cōpe⸗
tant contra euꝫ ad quē peruenit poſſeſſio
rei mobilis quando cū vicio peruenit ad
eum: ⁊ concludit ꝙ ſic. Sed ponit ꝙ ſi ſi
ne vicio aliquo ꝑuenerit res ad poſſeſſorē
puta cum titulo: ⁊ bona fide: an habeat lo
cum aliquod remedium poſſeſſoriū: et re
fert glo. l. in ciuilem. C. de furtis. vbi illa
glo. videtur tenere. ꝙ ſic. ſed tu intellige
ꝙ res non erat affecta vicio. et Bart. re⸗
fert Inno. poſt glo. in. c. ſepe. ꝺ reſti. ſpo.
videtur tenere. ꝙ ſic. et male ſecundū eū.
ſed dicit bar. ꝙ ſi quis vult ſaluare Inno.
poteſt dicere. ꝙ ꝓcedat: quando iſte ad
quē vltimo ꝑuenit res cum titulo ⁊ bona
fide habuit cauſaꝫ a poſſeſſore vicioſo. vt
fure vel violēto inuaſore. qꝺ tunc ſicut vi⸗
ciuꝫ auctoris vel mala fides nocet hodie
ſimplici ſucceſſori: in ꝑſcriptiōe. vt in auc.

male fidei. C. de preſcrip. lon. tempo. ita
et noceat publiciana. vt. l. ſiue autem. §. ſi
duobus. ff. de publiciana. Competit eniz
publiciana ei qui habet titulum ⁊ bonam
fidem a non domino. Et ſi vult illam intē
tare contra habentem titulum ⁊ bonaz fi
dem: non poteſt obtinere niſi reus poſſi-
dens habuiſſet titulum ab autore male fi
dei. ita Bar. in dicta. l. remoꝫ. in iſta diffi
cillima queſtione Alex. in dicta. l. remoꝫ.
conſumpſit duas colunas: referendo ali-
quos docto. tenētes cum Bart. et alios
contra. Et ipſe dicit iſta originalia verba
Videtur ergo ꝙ deciſio huius queſtiōis
ad hoc pendeat: quia ſi poſſeſſorium recu
perande intentatur contra poſſeſſorem ſi-
ne vicio: ſed cum titulo ⁊ bona fide habet
priuilegium. ꝙ ante omnia reſtituendus
eſt. Et ſic ſequitur ꝙ non eſt conſiderādū
an reus poſſideat ſine vicio vel nō: ſed ſo
lū debet conſiderari an actor cecidit a poſ
ſeſſione ſine iuſta cauſa: et reſtituitur etiaz
remedio. c. reintegranda. iij. q. j. Ad hoc
ſeruiunt notabilia verba tradita per bart.
in. l. edicto. xv. colu. C. de edi. di. Adria.
toll. pro hac parte in iudicijs ſepenumero
iudicari vidi ⁊ ita obtinui. ꝙ non admit-
tatur exceptio dominij. nec obſtat paritas
tituli in poſſeſſorio recuperande: magna
eſt tamen auctoritas Bar. ⁊ aliorū ſequa
cium propter quorum auctoritatem res
dubia ſatis eſſet. ita Alexā. vbi ſupra. re-
mediuz. c. reintegranda. an competat nō
ſolum pro recuperanda poſſeſſione reruz
eccleſie. ſed etiam pro recuperandis reb⁹
prophanis. vi. glo. et docto. in. c. cum ad
ſedem. de reſti. ſpoli. et vi. Bar. in. l. ſi co-
loni. de agri. ⁊ cenſi. lib. xj. et vi. Alexā. in
dicta. l. remoꝫ. in. v. colu. et ibi vi. praticā
per Bar. ad probandum verum ⁊ direc-
tum dominiū. et in antiquis: an dominiū
probetur per ſolam famam. dic. ꝙ ſic. vi.
glo. ſingularē in. l. at qui natura. §. qui me
abſente. ff. de nego. geſt. et Ange. comen

dat multum illam glo. in. l. titius. ff. qui-
bus mo. pig. vel hipo. ſolua. et notat In
no. in. c. veniēs. et in. c. quid per nouale.
de verbo. ſigni. ⁊ Archidiaconus in. c. in
ter. xvj. q. iij. Bal. in auct. quas actiones
. C. de ſacro ſanc. eccl'iis. ⁊ in. l. conuēticu
lam. C. de epiſco. ⁊ cleri. et in. l. in bone fi-
dei. C. de rebus creditis. ⁊ in. l. exemplo:
C. de proba. ⁊ in. l. non ignorante. C. qui
accuſare non poſſunt. et notant docto. in.
c. veniēs. et. j. de teſtibus. et maxime ibi
Antoni. et notant communiter omnes do-
cto. in. c. cauſam. de proba. vbi etiam dan
tur alij modi ad probandum dominium:
et de modo etiam probandi dominiū tan
gunt Canoniſte. in. c. cuz ad ſedē. de reſti.
ſpolia. et Bar. poſt Ci. dicit in. l. ſi quidē:
C. ſoluto matri. ꝙ in antiquis ⁊ que ſunt
de longinquo. fama ſufficit ad ꝓbationez
dominij: et an habens titulum ⁊ bonaz fi
dem poſſit cōueniri remedio. c. reintegrā
da. vi. Alexan. in dicta. l. remoꝫ. ad finez.
et ibi dicit. ꝙ ſeruus nō dicitur facere fur
tum rerum peculiarium: ſi eas contrectat
⁊ aut fugit. l. interdum. §. cum autē ſeru⁹.
. ff. de furtis. licet ſecus ſit in alijs rebus
in quibus furtum facit ſicut ſui ipſius. l. j.
. C. de ſeruis fugi. Et ratio eſt: quia in pe
culiaribus pleniorez habet adminiſtratio
nem. et pleniorem licētiam: quam in alijs
vt dicit glo. in. l. j. C. de ſeruis fugiti. Et
nota ꝙ poſſidens ex cōtractu reprobato
dicitur poſſidere pro poſſeſſore. Et mari-
tus ſi donauit vxori ſeruum. vel aliquid
aliud: ⁊ deceſſit: non tenetur ad reſtituen-
duz niſi quātum eſt effecta locupletior. l.
ſi ex ponſus. §. cōceſſa. ff. de donationib⁹:
inter virum ⁊ vxo. Et non debet diſtigui
an ignorauerit mulier vel ſciuerit. vi. tex.
et docto. in. l. ꝙ vxor. ff. de acqui. poſſe. et
ibi videbis an ⁊ quando valeat donatio
facta per maritum vxori. Renunciās be-
neficio an etiam videatur renunciare poſ
ſeſſioni beneficij. vi. Inno. in. c. ſuper hoc

de renunciatio. et Anto. in. c. accepta. de
reſti. ſpolia. et vi. Jnno. ꝛ abb. in. c. ſolicite
codē titulo. et Bar. querit in. l. ſi quis vi
. §. differentia. ff. de acqui. poſſe. poſito ꝙ
quis non poſſit renunciare officio vel be-
neficio niſi in manu ſuperioris. l. penulti.
. ff. de officio preſidis. ꝛ. c. ꝙ in dubijs. de
renuncia. ꝛ ibi ple. an poſſit renūciare poſ
ſeſſionē/ vel quaſi poſſeſſionē illius iuris
abſq; eo ꝙ in manibus ſuperioris faciat
Et concludit ꝙ ſic per rationem tex. in di
cto. §. differentia. et vi. Jnno. in dicto. c.
ꝙ in dubijs. de renunciatio. vbi dicit. qḋ
in beneficijs iam perceptis: reſignatio eīſ
nō valet niſi in manu eius a quo quis ha-
bet beneficium. ſ. epiſcopi. qui confert. vt
in. c. admonet. de renunci. et in. c. abbas.
xviij. q. ij. et in. l. ij. §. et cum placuiſſet. ff.
de origin. iuris. ꝛ. l. legatus. ff. de officio
preſi. et dicit Jnno. ſecus ī iuribus acqui
rendis quibus bene renunciare licet. vt
in. c. veniens. de renunci. Et poſſeſſorem
facere poſſumus aliū in eo quod poſſide-
mus conſtituendo nos nomine illius poſ
ſidere. l. quod meo. ff. de acqui. poſſe. ſed
ſi ille non erat preſens remediū. c. reinte-
granda. non competit ante ratificationē
illius cuius nomine poſſidet illi qui eius
nomine poſſedit ſi expelleretur a poſſeſſio
ne. etiam ſi poſtea ratificet his cuius no-
mine poſſidetur. ita Rota in concluſione
cxxxvj. et Alex. in dicta. l. ꝙ meo. ff. de ac
qui. poſ. et ibi dicit in. ij. colum. ꝙ clauſula
conſtituēs ſe tenere ꝛ poſſidere nomīe al-
terius/ transfert in illū vera poſſeſſio: quā
do iuſta cauſa preceſſit vel interuenit. vt
vēditionis/ vel donationis. Et ibi etiā di
cit. ꝙ donatio inter virū ꝛ vxo. eſt repro
bata: in tantum ꝙ nec oritur ex ea obliga
tio naturalis: nec in ea poteſt interuenire
fideiuſſor. Et conſtituēs ſe tenere ꝛ poſſi-
dere nomine alterius: an transferat ciuilē
ſi non habet naturalē. dic ꝙ ſic ſecundum
Bart. in dicta. l. qḋ meo. vi. etiam Alex.

in. iiij. colu. Jtem ſi poſſeſſor conduxit rē
a non poſſeſſore/ transfert in illum poſſeſ-
ſionē quam habet. tex. in. l. qui bona fide:
. ff. ḋ acqui. poſ. Et poſſidēs ex vna cauſa/
non poteſt ſolo animo poſſeſſione retēta
deſinere poſſidere ex illa cauſa: ꝛ incipere
poſſidere ex altera. vt in dicta. l. qui bona.
. §. quod ſcriptum eſt. ꝛ. l. cum nemo. C. ḋ
acqui. poſſe. Jtem qḋ ex naufragio expul
ſum eſt vſucapi non poteſt. Et de relicta
merces: ꝛ que extra nauim proijciuntur/
non videntur habere ꝓ derelicto. ergo do
miniū earum non perditur: licʒ poſſeſſio
deperdatur niſi ex qualitate iactus aliud
appareat. vt ſi liber apertus eſt in mare ꝓ
iectus non clauſus: quia videtur habere
pro derelicto. l. interdum. §. quod ex nau-
fragio. et ibi docto. ff. de acquir. po. Et ſi
colonus poſſeſſionē vere alteri tradiderit
priuat dominum poſſeſſione. Sed ſi cō-
duxit ab alio per illum fictum actum non
priuat me poſſeſſione. glo. eſt notabilis in
dicta. l. interdum. §. qui alienam. et per ea
ſecundum Alexan. datur intellectus et li
mitatio. ad. l. quāuis. §. j. ff. de acqui. poſ.
vbi ſi colonus rē vēdiderit: ꝛ eam ab em-
ptore conduxerit. ꝛ vtriq; mercedes pre-
ſtiterit: prior locator poſſeſſionē per con-
ductorē rectiſſime tenet. Jtē nota ꝙ here
ditaria iura per additionē hereditatis trā
ſeunt in heredē. licʒ poſſeſſio nō queratur
ſed apprehēdatur. l. cum heredes. ff. ḋ ac
qui. po. Et dominium rei legate tranſit in
legatarium ſine traditione. non autē poſ-
ſeſſio niſi interueniat actualis traditio. Et
dominia rerum acquiruntur heredi ꝑ ad-
ditionē hereditatis. Et poſſeſſio heredis
continuatur cum poſſeſſione defuncti. vi.
ḋ hoc Alex. in. dicta. l. cum heredes. Et
fictio poſt liminij circa recuperandaʒ poſ
ſeſſionē non fingit. dicta. l. cum heredes:
. §. in his q̄ ꝛ durante captiuitate apḋ ho
ſtes dominia rerum. Et iura captiui ſtant
in ſuſpēſo. Alex. in dicto. §. in his q̄. et vi.

in.l.illa inſtitutio.§.j.ff.de heredi.inſtitu.
Sed in continenti pdit poſſeſſionē per ca
pturaz.vt in dicto.§.et.l.deniqz.ff. quib⁹
ex cauſis maiores.et an donatio inter vi/
rum ⁊ vxo.confirmetur morte donantis.
quo ad vſufructum.vi. Alex. in dicto.§.
in his que.Et liber homo non poteſt poſ
ſideri a ſciente.ita Bar.per tex.in.l.cum
heredes.§.Itez quero.Et eccleſia acqui
rit per monachum ⁊ ſeruum ſuum. et mo
nachus acquirit eccl'ie abſqz ratihabitiōe
eccl'ie.vi.Alexan.in dicto.§.item quero.
Et poſſeſſio iniuſte queſita per ſeruū/nō
acquiritur domino.idem poteſt dici in fi/
lio familias ⁊ monacho: ⁊ quolibet alio:
per quem acquirimus ratione alicuius iu
ris quod habemus in eo.vi.de hoc tex.⁊
docto.in.l.qđ ſeruus.ff.de acqui.po.Et
an lucrum acquiſitum de pecunia patris
per filium ſit comunicandum per fratres
mortuo patre.vi.ibi Alexan.Item nota
ꝙ amittimus poſſeſſionē ſi ignoramus in
quo loco ſit res olim poſſeſſa.l.ſi id quod
.ff.de acqui.po.Sed excipe poſſeſſionez
hominis quē poſſideo:licz ignorē vbi ſit.
Ratio diuerſitatis que ſit.vi. Alexan.in
.l.pomponius.ff.de acqui.poſ.Et nota.
ꝙ ſola diuturnitas tēporis: ⁊ lapſus/non
inducit amiſſionē poſſeſſionis ſine animo
vi.Alexan.in dicta.l.ſi id quod. in princi
pio.Item nota. ꝙ locus certus ratione
rei:vel quote pōt poſſideri:ſecus ſi vtraqz
ratione ſit incertus.l.locus.ff. de acquir.
po.Et nota quando dicatur certitudo ra
tione loci vel quote.Scio ꝙ ab iſta parte
ad iſtam eſt tertia pars fundi pro diuiſo:
iſta pars eſt certa omni certitudine loci:
quia ab vna parte ad aliaz ratione quote
pro diuiſo eſt tertia pars.Idem ſi eſt cer/
titudo ratione loci: licet non ſit certitudo
ratiōe quote: puta quia ſcio me emiſſe ab
iſto pūto ad illum.Et ignoro quāta pars
ſit fundi pro diuiſo: an tertia vel quarta
pars fundi poſſuz poſſidere.Et iſta incer
titudo non impedit me poſſidere: quādo
qꝫ eſt pars certa pro indiuiſo ratione quo
te.ſed incerta ratione loci.vt ſi vendidiſti
mihi:et tradidiſti funduz pro certa parte
pro indiuiſo: eſt certitudo ratione quote
partis.quia tertia pars: ſed ratione loci
eſt incertitudo:qꝛ pars diuiſa ab alijs par
tibus non poteſt videri.Et in vno quoqꝫ
ceſpite habes tertiā partez. vt.l.meuius
.§.duobus.de legatis.ij. et poſſideri po/
teſt.Tertio incertitudo ratiōe loci: ⁊ quo
te. vt ſi vendis ⁊ tradis mihi. quidquid
iuris habes in tali fundo:non cōſtat quā
partem habes: an tertiā vel quartaz: nec
conſtat de loco in quo tu partem tuaz ha
bes hec incertitudo impedit me poſſide/
re.vt in dicta.l.locus.Et ita remanet cla/
ra lr̄a di.l.locus.Itez nota ꝙ furioſus nō
poteſt đſinere poſſidere.l.ſi is qui animo
.ff.de acqui.po. Item poſſidēs rem pro/
priam:ſi illam conducit: ⁊ queratur an cō
ducens perdat poſſeſſionem debet atten
di:an ignorans ſe poſſidere conducat/an
ſciens.vi.de hoc in.l.ſi aliquam rem.ff.đ
acqui.poſ.et ibi vi.per Alex. an poſſeſſio
transferatur ex contractu inutili: quando
inutilis contractus non eſt imediata cau
ſa tranſlationis poſſeſſionis.vi.in.iiij.co/
lun.Et pupilus nō poteſt deſinere animo
poſſidere.l.poſſeſſionem.ff.de acqui.po.
Et intellige quando poſſidebat ciuiliter/
⁊ naturaliter.nam ciuilem non poteſt a ſe
abijcere ſine auctoritate tutoris: ſed natu
ralem ſic exeundo de fundo. Sed ſi habe
ret tātum naturalem vt fructuarius.quia
illa etiaz ſolo animo retinetur. vt notatur
in.l.j.ff.de acqui. po. ſimiliter non poſſet
illam a ſe abijcere exeundo de fundo. viđ
Pau.de caſt.in dicta.l.poſſeſſionez. ⁊ co/
lonus pupili tradēdo poſſeſſionem fundi
pupili priuat pupilum ſua poſſeſſione.ita
Iacobus de are. vt refert Alex. in dicta
.l.poſſeſſionem. Item nota ꝙ poſſidens
vnum integrale non poſſidet ſingulas ei⁹

partes.vnde poſſidens domum non dici-
tur poſſidere lapides vel tigna.vt.l.cum
qui edes.ff.de vſucapio.ſed ſingulas res
exiſtentes in domo.vt ſupellectilia.⁊ alia
mobilia. Nam poſſidens domum poſſi-
det omnia que ſunt ſub eius cuſtodia.l.
qui vniuerſas.et ibi Pau.de caſt.ff.de ac-
qui.poſ.et vi.tex.in.l.poſſideri.§.nerua.
.ff.eodē.Et poſſeſſio perditur ab ignorā-
ti:et inuito superueniente defectu ex par-
te rei vel perſone.vt ſi res prophana effe-
cta eſt religioſa:vel de ſeruo effectus eſt li-
ber.vel de materia effecta eſt ſpecies. vi.
de hoc in dicta.l.qui vniuerſas.§.poſſeſſio
nem. Et an prelatus eccleſie dicatur res
eccleſie poſſidere.vi.Alexā.in.l.quāuis.
principio.ff.de acqui.poſ.et vi.Imol.et
Antonium.in.c.cum ſuper.de cauſa poſ.
et proprieta. Item nota.ꝙ conſtituēs ſe
precario poſſidere nomine alterius: non
transfert poſſeſſionem niſi probetur cōſti-
tuentē poſſediſſe tempore quo cōſtituit.
vi.Anto.in.c.fina.in.xv.colun.de cauſa
poſſeſſi.et propric.⁊ in.c.cum veniſſet.de
reſti.ſpoli.et vi.Bal.in.l.j.C.quando li-
ceat ab emptio.diſcedere.et vi.Alexā.in
dicta.l.quāuis.ad finem. Et mandatū fa-
ctum ſuper eo ad quod mandans teneba-
tur morte eius non finitur.l.fundi vendi-
tor.§.item ſi amicus.ff.de acqui.poſ.Et
licet mandatum regulariter extinguitur
morte mandantis.vt.l.mandatū.C.mā-
dati.et.l.et quia.ff.de iuriſdi.omni.iudi.
fallit in caſu precedēti.Et ad hoc iſte tex.
non eſt alibi in iure ciuili.Et de iure cano
nico eſt tex.in.c.ſuper gratia.de reſcrip.in
vi.Et ſic nota.ꝙ ſi iudex comiſit nūcio vt
induceret actorem in poſſeſſi. Et nūcius
finito officio iudicis inducat eum in poſ-
ſeſſionē:nihilominus valet īmiſſio.quia
mandatum fuit factū ad id quod teneba-
tur iudex.ſ.ad iuſticiam faciendam.l.j.et
quod ibi notatur in glo.ff.de iuriſdic.om
ni.iudi.et.l.munerum.§.iudicandi.ff.de
mune.⁊ honori. Idem dic eſſe in licentia
ſeu mandato dato de capiendo debitore.
intellige cum cauſe cognitione. Idem in
tellige ſi iudex cōmiſiſſet aliquē citari.Et
de hoc vi.Bar.et Alex.alios doct.refe-
rentem in dicta.l.fundi.in.§.Item ſi ami
cus.licet pau.de ca.ibi dicat.ꝙ dicta per
Bar.poſſunt procedere quādo comiſſio
eſſet facta pro executione ſententie.ſecus
ſi iudex comiſiſſet aliquē citari: quia tunc
non durabit comiſſio mortuo iudice/vel
finito officio.ſed hoc non placet Alexan-
dro.vi.eum in loco iam allegato.Itē no-
ta.ꝙ per ſeruum alienum recipientē meo
nomine acquiritur mihi poſſeſſio.l.ſi me
in vacuam.§.ſed ſi non mihi.ff.de acqui.
po.et ſemper allegatur iſte tex.ꝙ poſſum
conſtituere procuratorem ſeruum alienū:
quantū ad actus extra iudiciales.vi.ibi
pau.Et poſſeſſorium retinende debet pri
us terminari:vt petitorium poſtea termi
netur.l.exitus.ff.de acqui.po.et ſecūdū
Alex.tex.iſte allegatur per Bar.in.l.ſti-
pulatio.§.habet.ff.de ope.no.nuncia.qd
ad hoc vt poſſit perueniri contra fideiuſ
ſores ⁊ pignorū poſſeſſores.vt in auct.
preſente.C.de fidei iuſſoribus.⁊ in auct.
hoc ſi debitor.C.de pignori.nō ſufficit in
actis apparere nuncium retuliſſe/ſe nihil
in bonis principalis inueniſſe:niſi pronū-
cietur etiam executionem eſſe legitime fa
ctam.et vi.Alexan.in dicta.l.exitus.vbi
etiam dicit.ꝙ iudex procedendo ad vlte
riora videtur tacite pronunciare ſuper ex
ceptionibus oppoſitis. Nota ꝙ nō ꝑdit
quis poſſeſſionē ſerui abſentis:donec ad
eū littere libertatis perueniant.l.qui ab
enti.ff.de acqui.poſ.et ibi dicit Alex.re-
ferendo Ange.de peru.cautos eſſe debe
re mercatores.vt litteras eis tanſmiſſas
ſi eis fauorabiles ſint bene cuſtodiant.cū
fauor ex eis non acquiratur niſi poſt pre-
ſentationem.facit ad hoc.l.labeo.ff.de iu
re iura.per quā.l.dicit ibi Bar.ꝙ dilatio

ſtatuta abſenti nõ currit: niſi primo ei fuerit notificatũ: quod eſt notandum. Item nota ꝙ poſſeſſio ⁊ dominium poteſt ſub conditione transferri. et defectus cõditionis impedit eius trãſlationẽ. l. qui abſenti. §. ſi quis. ff. de acqui. po. vbi vi. de donatione ⁊ vẽdi. facta cuꝫ pacto de nõ alienando. Et ibi latiſſime de hoc per docto. Item nota ꝙ poſſeſſio rei ſequeſtrate de partium voluntate perditur / niſi cauſa cuſtodie ſequeſtraret. l. intereſſe. ff. d acqui. po. Et que differentia ſit inter ſequeſtruꝫ et depoſitum. vi. optimũ tex. in. l. licet. in prici. ff. depoſiti. et Bar. ponit in dicta. l. intereſſe. aliqua de materia ſequeſtrationis. et in. l. ſi oleum. ff. de dolo. et vi. canoniſtas. in. c. locupletari. de regu. iu. in. vi. et in. c. examinata. de iudiciis. et in. c. ii. et in. c. bona fides. de depoſiti. Et quando permittitur ſequeſtratio. vi. C. i. ⁊ docto. poſt glo. in. l. i. C. de prohibita ſequeſtratione pecunie. et vi. glo. ⁊ docto. in. c. ij. d ſequeſtratione poſſe. ⁊ fruc. et vi. archid. in. c. quia res. ij. q. i. et vi. Bar. ⁊ Imo. in. l. imperatores. §. fi. ff. de appella. Et nota ꝙ violentia ſerui proprii: quẽ poſſeſſione non priuat. l. ſi de eo. ff. de acqui. po. et ibi vi. per doct. quomõ poſſeſſio amittiꝛ per negligentiam ⁊ lapſum tẽporis arbitrio iudicis declarandũ. Et nota ꝙ ſi ſunt plures heredes qui habẽt bona communia ꝓ indiuiſo ⁊ vnus ſolus adminiſtrat: omnes dicuntur poſſidere. tex. eſt in. l. qui iure. ſecũdũ Bar. ff. de acqui. po. Et licꝫ ſit verũ. ꝙ poſſeſſio probatur per perceptionẽ fructuũ. vt in. l. titia. et ibi doct. ff. d ſolutionibus. et Bar. in. l. ij. per illũ tex. C. de ſolutio. et per Alex. in. l. quis. in principio. illud eſt verũ. niſi appareat. ꝙ iure familiaritatis fecerint. vi. de hoc doct. in dicta. l. qui iure. Et nota ꝙ poſſeſſio non perditur per obliuionẽ partis loci in qua res mobilis erat cauſa cuſtodie repoſita: niſi ꝑ aliũ occupeꝛ. l. peregre. de acq. poſ.

Et ibi notaꝛ ꝙ ignorantia nõ preſumiꝛ in facto ꝓprio: niſi eſſet factũ de antiquo / vel niſi factum ꝓpriũ eſſet obligatoriũ: vel niſi factum eſſet notabile vel graue. vi. bar. ⁊ docto. in dic. l. peregre. Epiſcopus itẽ ligitur ſua poſſeſſione ſpoliatus: ſi eius vicarius de poſſeſſione eiicitur. vi. docto. in dic. l. peregre. §. quibus. Et poſſeſſionẽ ciuilẽ perdo: quando conceſſi tibi rẽ precario: et tu de ea es expulſus vel alteri tradis. vi. de hoc Alex. in di. §. quibus. in. ii. colu. Et nota ꝙ poſſeſſio rei mobilis contrectate animo furandi ꝑditur: idem ſi rei cuſtodia amittaꝛ. ſecus eſt in animalibus rationabilibus. l. ſi rem mobilem. ff. de acqui. poſ. Et poſſeſſio non ꝓbatur per illa verba. dedit / vẽdidit / ⁊ tradidit: niſi res eſſet in preſentia vel cõſpectu. vi. ſpecu. in titulo de emptio. ⁊ vẽdi. §. ſciénduꝫ. ver. ſi vero res. cum ſequẽti. vbi dicit. ꝙ hoc fallit niſi in inſtrumẽto ſit appoſitũ conſtitutum. et vi. Alex. de hoc. in. l. predia. ff. de acqui. po. Et ibi vi. per eum. ꝙ inſtrumẽtum redditur falſum / ſi in eo dicaꝛ. titius vendidit ſem pronio fundũ pro precio. x. qđ preciũ ei numerauit: et teſtes dicũt ꝙ pecunia nõ interfuit. Et nota ꝙ poſſeſſio acquiritur patri per filiũ in bonis aduẽticiis: in quibus pater habꝫ vſufructum. l. poſſeſſio. ff. de acqui. po. Itẽ nota ꝙ poſſeſſio ⁊ dñium tranſeunt in dñm: ⁊ momẽto non reſidẽt apud ꝓcuratorẽ. actio perſonalis non queriꝛ niſi cedatur. Et quare non ita imediate acquiritur dño actio perſonalis ſicut poſſeſſio ⁊ dominiũ. vi. doct. in dic. l. poſſeſſio. §. et ſi poſſeſſio. et ibi vi. per Alex. in quib⁹ caſibus actio acquiriꝛ alteri per alterum ſine ceſſione. Et qꝛ iam experti ſſime lector vidiſti qđ ſit poſſeſſio: ⁊ quaſi poſſeſſio: et quotuplex ſit poſſeſſio et quibus modis acquiratur: et qualiter retineatur ⁊ amittatur: veniam dabis: qꝛ ad honorem dei finem impoſuimus labori noſtro: et materie preſentis regule.

Regula ꝺcima quarta. De preſcriptione rerum imobilium.

Est autem preſcriptio exceptio ius quoddaȝ ex tempore continue poſſeſſionis rerū immobiliū. aliquando dominij vtilis. aliquando actionis vtilis. aliquando legitime exceptionis cauſam tribuēs. vt. C. de preſcri. xxx. annoꝝ. l. ſi quis emptionis. et in. c. j. et per totū titulū de preſcrip. Et quid ſit preſcriptio. vi. glo. in. c. venerabilis. ꝺ exceptio. et glo. in. l. aduerſus. C. de rei vēdi. et vi. Joā. and. in mercu. in regu. poſſeſſoꝝ. de regu. iur. in. vj. et vi. canoniſtas in rub. de preſcrip. et vide Azo. in rub. de longi tempo. preſcri. vbi dicit. Eſt autem preſcriptio ſcd̄m quoſdā exceptio ex tēpore cauſam trahēs. vel forte ita diffinitur preſcriptio longi tēporis ſicut ⁊ vſucapio triēnij. Naȝ per vtramq; acquiritur dominium per vſucapionē directum per preſcriptionē vtile. Et eſt notanduȝ ꝙ olim rerum imobiliū preſcriptio dicebatur vſucapio: tam in vſucapiōe rerū mobiliū ꝙ̄ imobiliuȝ. vt videbis per totum titulū. ff. de vſucapionibus. et maxime in. l. furtum. et. l. quare. Sed hodie in vſucapione rerum mobiliū diffinitū eſt triēniuȝ. in vſucapione imobiliū ſtatuitur decēnium inter preſentes. et. xx. inter abſentes. vt inſti. de vſucapi. in principio. et eſt vtrumq; tempus continuum. vt. ff. de vſucapi. l. nunquā. §. j. et eſt inducta preſcriptio longa vtriq; conſiderata cauſa. l. ex parte poſſidētis fauore: et ex parte eiꝰ qui non petit odio. vt. C. de edi. di. adri. toll. l. fi. in fi. Et preſcriptionū de quibus ſpecialiter tractare intendimus due ſunt ſpecies. Omnis enim preſcriptio aut tēporalis eſt/aut perpetua. temporaliū preſcriptionū. alia eſt vnius hore. alia vnius diei. alia duorum dierum. alia trium dierum. alia quinq; dierū. alia ſex dierū. alia ſeptē dieꝝ. alia octo diꝝ. alia nouē dieꝝ. a tēpore defuncti numerandoꝝ: in quibus heres nō poterit cōueniri. C. ꝺ ſepulchro violato. l. fi. ⁊ auct. ibi poſita. alia decē dierū. alia. vij. alia. xiiij. alia. xvj. alia. viij. alia xix. alia. xv. dieꝝ. vltra quos non detinet teſtis inuitus. C. de teſti. l. ſi quando. alia xx. dierū. qui dātur ad deliberandū. Itē queſtio mota iudici: poſt depoſitū officiū quāuis teneat expectare per qnquaginta Itē habes preſcriptionē. xx. dieruȝ. vt extra. de crimie falſi. c. dura. §. fina. et de clerico excomunicato miniſtrāte. c. illō. alia xx. dieꝝ. nā ſi per. iij. ebdomedas clericus ab eccl'ia ſua defuerit: remouēdus eſt. vt vij. q. j. c. ſi quis in clero. alia. xxx. dieruȝ. alia. xl. dierū. alia. l. dierū. alia. lx. dierū. in quos debȝ inuētariū cōpleri. vt. C. ꝺ iure deliber. l. ſancimus. §. ſin autē. alia. c. dieꝝ alia vnꝰ mēſis. alia duoꝝ mēſiū. alia triū menſiū. alia quattuoꝛ mēſiū. alia qnq; mēſiuȝ. alia ſex menſiū. alia ſeptē menſiū. alia octo menſiū. alia nouē menſiū. alia. x. mēſiū. alia vnius anni. lxiij. diſtinc. c. ſi ſeruꝰ. et. xj. q. iij. c. rurſus. alia vnius anni ⁊ diei. xx. q. ij. c. puella. alia vnius anni ⁊ dimidij. iij. q. iij. c. ꝺ induciis. alia biēnij. xix. q. iij. c. monaſterijs. alia triēnij. xviij. q. ij. c. ſi quis incognitꝰ. alia quadriēnij. vt. xvj. q. iij. c. quas autē. et. C. de quadrie. preſcri. l. bene a zenone. alia quīquēnij. vt. C. ne de ſtatu defunctoꝝ. l. j. ⁊. l. ſi pater. alia ſex ānoꝝ. diſti. vj. §. j. alia. vij. ānoꝝ. C. ꝺ iure delib. l. ſi infanti. alia. ix. annoꝝ. vt. ff. ꝺ alimētis ⁊ cibarijs. l. mela. alia decē annoꝝ. vt. xvi. q. iij. c. placuit. §. poteſt etiaȝ. vſq; ad finē. c. alia vndecim ānoꝝ. vt. de deſpōſatione in pubeꝝ. c. ſi puella. alia. xij. ānoꝝ alia. xiij. annoꝝ. vt de ſilenciariis. l. iij. li. xij. alia. xiiij. annoꝝ. vt de deſponſatione in puberū. c. ex litteris. alia. xv. annoꝝ. vt C. de operi. publi. l. omnes. et. xx. q. ij. c. illud. alia. xvij. annoꝝ. ff. de poſtulando. l. j. §. puericiā. alia. xviij. ānoꝝ. xxviij. diſt.

.c.de his.alia.xx.annoruꝫ.C. de falſis.l.
querellaꝫ.alia.xxv.annoꝝ.C. de integrū
reſtitu.minorū.l. ſi minorem. et.xx.q.i.c.
virgines.de omnibus his videbis Ho-
ſtiē.in ſuma.in rub.de preſcrip.ſed perpe
tuarū preſcriptionū.alia eſt.xxx. annorū.
vt in dicto.c.placuit.§.poteſt etiā. xvi.q.
iii.alia.xl.annorū.vt in.c.de quarta.ď pre
ſcriptionibus.et.xx.q.i.c.ſanctimonialis
alia.l.annoꝝ.vi.Hoſti.vbi ſupra.alia.lx.
annorū.vt in.c.iuuenculus.xx.q.i.alia.c.
annorū.vt in.c.nemo.xxi.q.iii.et in.c.ad
audientiā.et in.c.cum nobis.et in.c.ſi de
ligenti.de preſcri. Et preſcriptio lōga ha
bet locum in rebus imobilibus:non in re
bus mobilibus:niſi in ſeruo ruſtico. vt.ff.
de diuer.tem.preſcrip.l.longe. Item ha
bet locum in quibuſdā rebus incorpora-
libus:puta ſeruitutibus que habent cau-
ſam continuā. vt.ff.de ſeruitu.l.ii. Itē in
ſeruitutibus omnibus locū habet:q̄ʒtum
ad hoc:vt longo tēpore non vtendo amit
tantur.vt.C.de longi.tem.preſcri.l.vlti.
in fine. Illa vero ſeruitus que intermiſſio
nem habēt non cauſaꝫ continuā ſicut via:
actus:non acquiritur ſpacio tēporis/niſi
cuius non extat memoria.vi.de hoc Ho
ſtien.in ſuma.in rub.de vſuca.i.colu.ꝛ ibi
vide que res poſſunt vſucapi vel ꝑſcribi.
Et quāto tēpore ſeruitus acquiratur.vi.
Azonē in rub.de ſerui.§.itē conſtituitur.
Itē habet locum preſcriptio longa. in li-
bertate hominis.vt.C.de preſcrip.long.
temp.que pro libertate.l.ii.poteſt ꝛ illud
dici.ꝙ locum habeat in actionibus perſo
nalibus que ſcripte ſunt in rem.vt actio ꝙ
metus cauſa.et vi.ď hoc per azo.in rub.ꝙ
metus cauſa. Itē locum habꝫ in actione
mixta in reꝫ ꝛ in perſonā.vt in peti. here.
cuꝫ intēditur contra titulo poſſidentē. vt
diximus in regula de peti.here. In actio
nibus autē perſonalibus que retinēt natu
ram perſonaliū actionū non habet locum
preſcriptio longa.cum ille actiones exte-
dantur vſq̄ ad ſpacium.xxx.annoꝝ. vt.l.
penult.C.de cōſti.pe. Inducunt aūt hāc
ꝑſcriptionē bona fides. et iuſtus titulꝰ
ꝛ continuata poſſeſſio ſine vicio rei: bona
fides exigitur ementis:vel ex quolibet iu
ſto titulo accipiētis.vt.l.penul.ꝛ.l.ſi frau
de.C.de lon.tem.preſcri. Et bona fides
probatur eo ipſo ꝙ non probatur contra-
riū.Et preſumitur bona fides niſi probe-
tur mala.vt.ff.de diuer.tem. preſcri.l. an
vicium.et inſti.de vſucapio.§.qď autem.
vbi non nocet emēti mala fides tradētis.
Sed hodie mala fides auctoris ī preſcri
ptione longi tēporis: nocet ſingulari ſuc-
ceſſori:ſi dominus rei fuit ignorās.tex.in
auct.male fidei.C.de preſcri.lon.tem. et
ita expectatur preſcriptio.xxx.annorum.
Preſumitur mala fides ſi fuit facta denū
ciatio ne emat.C.de rei vēdi.l.ſi funduꝫ.
Et ꝯtinua bona fides requiritur: alioquī
quidquid dicāt legiſte non ꝓcedit vſuca-
pio:qꝛ omne qď non eſt ex fide peccatum
eſt.vt in.c.fi.de preſcri.vbi dicit̃:nec in fo
ro canonico nec ciuili valet poſſeſſio cum
mala fide.Et iā iſtā ꝯcluſionē habuimꝰ in
regula.de acqui.po.et vi.ď hoc Hoſti.in
in ſuma.in rub.ď vſuca.in.§.q̄ ſunt neceſſa
ria vſucapioni.et malefidei poſſeſſor dicit̃
illi q̄ habꝫ ſcientiā rei aliene.c.vigilāti.de
preſ.ꝛ in.c.ſi virgo.xxxiiii.q.i.et ſi titubat
vi.abb.in.c.fi.de preſ. et dic vt diximꝰ in
regula.ď acqui.po. Et an mala fides idi-
ſtincte viciet:vel īpediat poſſeſſionē. vi.
bar.in.l.ſequit̃.§.ſi viā.ff.de vſuca. et vi.
abb.in di.c.vigilāti.in.ii. colu. Sed ſi is
qui putat rē ſibi ꝯpetere inter.x.annos in
ter ꝑſentes.ꝛ.xx.inter abſentes litē nō fue
rit ꝯteſtatus poſſeſſor ꝑſcriptione munitꝰ
firmiter res habebit.vt in dic. auct. male
fidei.ď titulo ideo diximꝰ.qꝛ ſi ī eo nō cur
rit ꝑſcriptio.vt ī.l.diutina poſſeſſio. ꝛ ī.l.
ſi is.et.l.nec petentē.C.de lon.tem.preſ.
niſi in caſibꝰ ꝓpter iuſtā ignorantiam.vt
ecce fundus eſt emptus:ꝛ āpliores fines

poſſeſſi ſunt: totū enim longo tēpoꝛe capi
tur: qꝛ vniuerſitas eius poſſidetur: nō ſin
gule partes. vt. ff. de vſuca. pro emptoꝛe
.l. ij. et ſic vſucapitur quod nō eſt emptuꝫ.
Item exigēda eſt continuatio tempoꝛis
longi. i. vt quis cōtinuo poſſideat. x. inter
preſentes. xx. iter abſentes. Et preſentes
dicūtur actoꝛ ⁊ reus ſi ſint in eadē prouin
cia. et abſentes ſi ſunt in diuerſis. Sed ſi
te preſente cepi rem tuā preſcribere decē
nio: et poſſedi te preſente quinq; annis.
aliis aūt quinq; fuiſti abſens: certe nō eſt
cōpleta preſcriptio. Sicut eniꝫ duplicaꝛ
decēnium: et exigitur vicēnium: quando
actoꝛ nullo tēpoꝛe preſcriptionis fuit pre
ſens. Itē ſi ponamus eū aliquo tempoꝛe
ex decēnio fuiſſe abſentē: id tēpus preſcri
ptionis quod deerat: cū cepit abeſſe debꝫ
duplicari. vt in auct. vt ſpōſalitia largitas
.§. de preſcriptione. colla. nona. Et eſt no
tanduꝫ ꝙ predicta auct. non loquitur niſi
de abſentia domicilij. Nā de abſentia pſo
ne pꝛobabili ⁊ neceſſaria: vel ꝓbabili tan
tum: vel neceſſaria tantū / que indulget in
integrū reſtitutionem infra tractabimus.
vbi autē poſſeſſio non eſt continuata: ſed
interrupta īpeditur: ſiue ſit iterruptio na
turalis ſiue ciuilis. Et interruptio natu
ralis fit quoties quis amittit poſſeſſionē
qđ multis modis accidere poteſt. vt dixi
mus in regu. de acqui. po. Et hec interru
ptio pꝛodeſt omnibus in quoꝝ preiudi
cium currebat preſcriptio. vt. ff. de vſuca
pio. l. naturaliter. Item fit interruptio ci
uiliter per litem conteſtatā. vt. C. de pre
ſcri. lon. tem. l. nec bona fide. et. l. cum no
tiſſimi. §. imo. C. de preſcri. xxx. vel. xl. an
noꝝ. Item fit interruptio per quaſi con
teſtationem. vt in. l. ſi quis. C. vbi in rem
actio. vbi dicitur. qui poſſidet alieno no
mine poteſt reali actione conuentus do
minum in iudicio nominare: ⁊ datur ei di
latio ad denūciandū dn̄o quo nō veniēte
habetur lis ꝓ conteſtata ꝙtuꝫ ad interru
ptionē preſcriptionis. Itē fit interruptio
per ſolā cōuentionē. vt. C. de preſcri. xxx.
vel. xl. annoꝝ. l. cū notiſſimi. in pꝛici. que
quaſi ꝯteſtatio dicit. vt. ff. đ actio. ⁊ obli.
.l. conſtitutionibꝰ. Itē ꝓpter debiti agni
tionē: vel fenoꝛis vel partis debiti ſolutio
nē. vt in di. l. cū notiſſimi. §. ſed ſi quis. Itē
in caſibꝰ fit per libelli oblationē. Et reſcri
ptionē principis habitā ad eā: puta in an
nalibus actionibꝰ. Itē fit interruptio per
retentionē rei / ſi ille cuius erat res vel cui
erat obligata nāciſcaꝛ poſſeſſioneꝫ rei. Et
hec detētio imitaꝛ litis ꝯteſtationē. vt in
di. l. cū notiſſimi. §. imo. Et nota ꝙ lite cō
teſtata iterrūpiꝛ preſcriptio ipſo iure. ſecꝰ
in vſucapione triēnij: qꝛ nō interrūpiꝛ per
litis cōteſtationē. vt. ff. de vſuca. pro em
pto. l. ij. §. vlt. Sed i caſibꝰ quattuoꝛ etiā
vſucapio interrūpiꝛ ipſo iure per ſolā libel
li oblationē. ſ. cū reus eſt infans. vel furio
ſus. vel abſens vel indignitate. vt in. l. pe.
C. de ānali exceptione. Itē notādū eſt ꝙ
ciuilis interruptio nō ꝓdeſt niſi faciēti eā
vt ꝓbaꝛ in. l. intra. ff. de diuer. tē. preſcri.
Et ne de ſtatu defunctoꝝ poſt quīquēniū
queraꝛ. ff. l. ij. §. p̄ſcriptio. et de iterruptio
ne. vi. bar. in. l. naturalr. ff. đ vſuca. Et vi.
bal. in. l. j. ver. ſed nūquid. C. de furtis. et
vi. abb. latiſſime. i. c. illud. de p̄ſcri. Et no
ta ꝙ interruptio p̄ſcriptiōis ⁊ ꝑpetuatio
differūt. l. ex hoc edicto. ff. de eo ꝑ quē fa
ctū erit. et vſucapio in peculiaribꝰ ante ca
ptiuitatē inchoatā ꝑ captiuitatē nō inter
rūpitur. Et in peculiaribꝰ ꝑ captiuitateꝫ
dn̄ij non ꝑdiꝛ poſſeſſio. ita Iaſo. i. l. ſi is ꝙ
ꝓ empto. ff. đ vſuca. in. viij. col. et đ inter
ruptione. vi. bar. in di. l. vt ꝑfectius. C. đ
ānali exceptio. Et iterruptio ꝯtra vnū ex
pluribꝰ correis nocet aliis. vi. glo. ⁊ bal. ⁊
ange. i. l. fi. C. đ duobꝰ reis. et vi. alex. i. l.
duobꝰ. §. ex duobꝰ. ff. de iure iu. qui dicit
verū: ſi actoꝛ egit ꝯtra vnū ex correis. Et
interruptio nō fit per litis conte. ſine libel
lo. vi. ſpecu. in titulo. đ executoꝛe. ver. niſi

quid. Et interruptio vni⁹ an prodeſt alij.
vi. Bal. in. l. cum notiſſimi. C. de preſcri.
xxx. vel. xl. annorū. Et interruptio an fiat
in criminalibus vel in ciuilibus oblatione
libelli male concepti. vi. Bar. in. l. accuſa
turus. ff. de adulterijs. Et interruptio cō
tra principalem videtur facta contra fide
iuſſorem. Bar. poſt glo. in. l. ſi fideiuſſor.
. §. fina. ff. mandati. bal. in. l. tam mādato-
ri. C. non nume. pecu. Et quia neceſſariū
eſt tractare d̄ abſentia. dic ꝙ abeſſe reipu
blice cauſa videtur qui abeſt propter cau
ſam reipublice romanorū: non ciuitatibus
alicuius: ille tamen iuuat̄ ex generali cau
ſa edicti pretoris qui abeſt pro ciuitate: li
cet alias dicatur. ꝙ ciuitates ſint loco pri
uatorum. vt. ff. quib⁹ ex cauſis maiores.
. l. ſed et ſi. §. vlt. et de verbo. ſig. l. cū qui.
In omnibus autē his abſentibus diſtin-
go. ſint abſentes coacti: an ſpontanei. l. ad
hoc eis dantibus operam vt abeſſent. tūc
enim non reſtituūtur: quia propter ſuum
comodium: vel alterius leſionē veriſimile
eſt eum feciſſe: puta litis euitande vel cō-
ſimilium. quicūq enim eſt dignitatis cau
ſa miſſus extra vrbē abeſt reipublice cau
ſa. et ſubuenitur predictis ꝑſonis in quat
tuor: vt ſi res eorū vſucapte ſunt vel pre-
ſcripte. Item ſi ſeruitutes eorum predijs
debite non vtendo amiſſe ſunt. Itē ſi eo
rum debitor actione qua tenebatur eis li-
beratus eſt preſcriptione temporis. Itē
ſi predicte perſone aliquid acquirere po-
terunt ſine alterius iniuria. et de hoc vide
Azo. in titu. de reſti. mino. et eorū qui rei
pu. cauſa abſunt. Et circa iſtū punctū. vi.
ſpecu. in titu. de reſti. in inte. §. ij. ver. ſed
pone. et vi. bar. in. l. cum quidā. in princi.
. ff. de acqui. here. et in. l. fi. ff. d̄ in integrū
reſti. vi. Alex. in. l. ſcriptū. ff. de pactis. et
. l. j. ff. d̄ verbo. oblig. et an et quādo currat
preſcriptio aduerſus illū qui abeſt cauſa
reipublice. vi. abb. in. c. ex trāſmiſſa. d̄ pre
ſcrip. in. iij. colu. Et nota ꝙ qui fuerūt ab
ſentes detēti in vinculis: vel a priuata pſo
na: vel detēti in ſeruitute. et qui fuerūt ab
ſentes ex eo. ꝙ capti ſunt ab hoſtib⁹ gau-
dēt beneficio reſtitutiōis. vi. Azo. in rub.
quib⁹ ex cauſis maiores. Sed nota ꝙ īpe
ditur p̄ſcriptio lōga ꝓpter vicia. vel qua-
ſi vicia rerū. de hoc vi. Azo. in titu. d̄ vſu-
ca. ꝓ emptore. in. iij. colu. Et nota ꝙ effe-
ctus lōge p̄ſcriptionis eſt qꝛ ꝑ eā pricipa
liter acquiritur exceptio cōtra dn̄ium rei.
vel creditorē cui res ſit obligata. vt d̄ pre
ſcrip. xxx. annorū. l. ſi quis. in pricī. Et cū
exceptio ſit actionis excluſio. vt. ff. d̄ exce
pti. l. ij. ergo patʒ veteri dn̄o remanere do
miniū qđ habuerat prius: vnde rē vendi-
caret ab omni poſſidēti: preterꝗ̄ a preſcri
ptore: vel qui ab eo poſſidet. Itē et iſte p̄-
ſcriptor habʒ vtilē rei vēdicationē. vt. C.
de preſcrip. xxx. annorū. l. ſi quis. etiā cō-
tra veterē dn̄m: cum lex dicat mutari do
miniū preſcriptiōe longa. vt. ff. de vſuca.
. l. eū qui edes. et vſucapio acquirit dn̄iū
directū per poſſeſſionē triennalē. facilius
eū acquiruntur mobilia ꝗ̄ imobilia. et fa-
cilius rerū mobiliū poſſeſſio amittitur. vt
. ff. de acqui. po. l. ſi rē mobilē. et vi. Azo.
in ſuma. in rub. de lon. tem. preſcri. Et no
ta ꝙ p̄ſcriptio fuit introducta ꝓ bono pu
blico. l. vtilitate publica: ne dn̄ia rerū ſint
in incertū. vt. ff. de vſuca. l. j. et inſti. d̄ vſu
capi. in princi. et vt aliquis ſit litiū finis.
vt. ff. pro ſuo. l. penul. Et pater familias:
et filius familias vſucapiet. et pupil⁹ ſine
tutoris auctoritate dūmodo habeat ani-
mū poſſidēdi. furioſus etiā qđ ſanus poſ
ſidere incepit: licʒ nō poſſit durāte furore
incipere. vt probat̄. ff. d̄ vſuca. l. iiij. §. j. ij.
iij. Et qꝛ superi⁹ diximus que res poſſunt
vſucapi. nūc dicamus q̄ nō. Et primo no
tabim⁹ ꝙ res furtiue vl̄ vi poſſeſſe nō vſu
capiūtur. vt inſti. d̄ vſuca. §. furtiue. et §. ꝙ
aūt. Et itellige niſi viciū purgatū ſit: vt ſi
res in ꝑtātem dn̄i ſcientis reuertatur. vi.
doct. in di. §. furtiue. et azo. volebat ꝙ nō

haberet locum in vi compulſiua. ſed Hoſtien. in ſuma. in rub. de vſucapi. in. ij. col. dicit. certe intelliguntur vi poſſeſſe quo ad periculuꝫ anime: ſiue violenter inuadatur ſiue ſcienter mala fide contra conſcientiaꝫ detineantur. vt de reſtitu. ſpoli. c. ſepe cõtingit. et de teſtamẽ. c. filius. et in. c. ſi q̃d inueniſti. xiiij. q. v. et Io. de platea dicit. in dicto. §. furtiue. Et ſic patet. ꝙ vicium reale nocet etiam ſingulari ſucceſſori. ſed vicium perſonale non nocet ſingulari ſucceſſori ex cauſa onerosa ſi non vtitur acceſſione dominij. Sed hodie ĩ vtroqꝫ requiritur bona fides in tradente ⁊ recipiente. vt in auct. male fidei. C. de lon. tem. preſcrip. Et quod dictum eſt de rebus furtiuis hoc idem intelligas de natis ex his. vt patet partu ancille. vi. Hoſtien. vbi ſupra. Prohibentur etiam vſucapi res propter delictuꝫ perſone. vt eſt in re data pre ſidi contra. l. iuliam repetũdarum. vi. tex. in. l. penult. ff. ad. l. iuliam repetundaruꝫ. Impeditur etiaꝫ vſucapio propter naturam rei: que non poteſt eſſe in alicuius dominio. vt puta liber homo. Item fauore religionis impeditur vſucapio. vt in reb⁹ ſacris ⁊ religioſis. Et ſeruus fugitiu⁹ nõ poteſt vſucapi. vt inſtitu. de vſucapi. §. ij. Et intellige quantum ad laycos qui non poſſunt poſſidere res ſacras vel religioſas vnde nec decimas preſcribũt. vt in. c. cauſamqꝫ. de preſcrip. et. xvj. q. vij. c. j. ij. iij. ſecus quantuꝫ ad clericos qui eas poſſidere ⁊ preſcribere poſſunt. vt. xv. q. iij. quaſi per totum. Sed ⁊ priuilegio perſone puto iure minoris impeditur vſucapio. et rerum dotalium. et regulariter enim vbicũqꝫ prohibetur alienatio ⁊ vſucapio. C. de fundo dotali. l. ſi fundum. et. ff. de adminiſtra. tutoꝝ. l. lex que tutores. Et in quib⁹ caſibus reſtitutio non eſt neceſſaria. l. fin. ⁊ quibus non obiicitur longi tem. preſcri. l. non eſt. et. ff. de acqui. rerum dominio. l. bone fidei. §. j. et. ff. de verb. ſigni. l. alienationis. Et minor vſucapione rei ſue reſtituitur. pupillo tamen ipſo iure non currit vſucapio triẽnij: vel decẽnij. vt in dicta. l. bone fidei. vi. Azo. in rub. ſi aduerſus vſuſcapionem. vbi dicit. in duobus tamẽ caſibus preſcriptionem ceptam. in perſona maioris inuenio interrumpi ex minori ⁊ a te ſuccedẽtis. i. differri. quouſqꝫ fiat maior. hoc eſt in preſcriptione quadriẽnij quod datur maiori ad reſtituenduꝫ. et in preſcriptione quinquẽnij decẽnij: vel vicennij: que ſtatute ſunt contra minores. xxv. annis. vt rata videantur haberi. que geſta ſunt ab eis in minori etate: vt quia ſine decreto vẽdiderunt alienauerunt vel donauerunt. his enim caſibus ſi decedentibus maioribus minores ſuccedant: reſidua tempora preſcriptionum: non currũt minoribus: niſi poſtea quãdo maiores efficiuntur. vt. ff. de mino. l. interduꝫ. ⁊. C. ſi maior facti. l. vlti. et lex ſtatuit minorem in temporalibus preſcrip. ipſo iure iuuari. quia certum eſt minorem deceptum in amiſſione rei. ſed in contractibus reſtituitur. vi. Azonem in rub. in quibus cau. reſtit. in integ. non eſt neceſſa. Preſcriptio quinquẽnalis que tuetur ſtatuꝫ defuncti currit minori/nec reſtituitur. Item in dote cauta ⁊ non nume. quandoqꝫ currit et reſtituitur: quandoqꝫ non. Azo. in rub. in quibus caſibus ceſſat longi. Item res fiſci nõ poteſt vſucapi: niſi forte bona vacãtia delata fuerint fiſco: ſed nondum denũciata empta bona fide vſucapiũtur. vt inſtitu. d̃ vſuca. §. res fiſci. ſed res fiſci in patrimoniũ incorporate vſucapiuntur. xxx. annis. l. omnes. C. de p̃ſcrip. xxx. vel. xl. annorum. ſed fallit in quattuor caſibus. l. fina. C. de ſacroſanc. eccl'iis. ſ. in hereditate: legato: vendito: vel donato. vbi requiruntur. c. anni. Item fallit in. l. penulti. et fina. C. d̃ fundo patri. lib. xj. vbi quis preſcribit fundum patrimonialem vel tẽplarem ex quo ſoluitur vectigal. de quo vide

Bar.in dicta.l.fina. Sed res non incor-
porate in fiſco ſed ſibi delate propter ve-
ctigal non ſolutuz preſcribuntur quinquē
nio.l.ij.C.de vectiga.et ſi ſunt delate alia
cauſa:tunc ſi ſunt denunciate fiſco preſcri
būtur quadriēnio.l. intra quattuor.ff. de
diuer.tem.preſcri:et.l.j.§.diuus.ff. de iu
re fiſci.et vi.de hoc in titulo.de quadrien
nij preſcriptio. Sed ſi non ſunt nunciate
preſcribuntur ſpacio.x. vel.xx.annorum.
cum titulo.l.quāuis.ff.de vſucapio.et ſi-
ne titulo.xxx.annis.l.intra quattuor.et.l.
in omnibus.ff.de diuer. tem. preſcrip. et
vi.ibi bart.in rebus patrimonialibus prī
cipis.conclude. ꝙ non preſcribuntur lon
go tempore.x.vel.xx.annis.et dic vt in.l.
.j.et.ij.C.ne rei dominice vel templo. ſed
vſucapiunt ſpacio.xl.annoꝝ.per tex.in.l.
oēs.C.de pſcri.xxx.vel.xl.annoꝝ.tenuit
etiaz Jacobus butri.et Ange.in.l.j.et.ij.
C.ne rei dominice.Sed contra ea q prin
ceps reſeruauit ſibi inſignum vniuerſalis
dominij:non preſcribitur longo tempore
vt contra publicas fructiones.vt.l.com-
perit.C.de preſcriptione.xxx.vel.xl. an-
noruz.vbi dicit Bar.ꝙ proteſtatio tribu
ti que fit in recognitione vniuerſalis do-
minij:tempore non tollitur. Et adde qđ
iura reſeruata imperatori in ſignum ſpe-
cialis priuilegij poſſunt preſcribi. Bart:
in.l.ſi publicanus.§.in vectigalibus.ff.đ
publica.et vi.abb.in.c.cum nobis.de pre
ſcrip.et ibi dicit ꝙ preſcriptio contra Ro
manam eccleſiam non ſemper requiritur
centenaria. et in fin.colun. dicit multa de
preſcri.contra fiſcū.nota bene. Sed neqꝫ
contra reſeruata eccl'ie romane. vt notat
glo.in.c.j.de clerico egrotāte.in.vj.Sed
contra alias res publicas principis non
videtur hodie. ꝙ currat pſcriptio niſi.c.
annis ſicut nec contra eccleſiam romanā:
.l.fina.C.de ſacroſanctis eccl'iis. qꝛ quo
priuilegio gaudet eccleſia Romana pre-
ſcriptione.gaudet etiam imperium:vt te
net glo.in auct.de non aliena.§.vt autez.
colla.ij.et tenet Angelus in dicta.l.ſicut
in rem.C.de preſcrip.xxx.annoruz.in re-
bus ciuitatis conclude. ꝙ requiruntur.c:
anni.vt in.l.fina.C.de ſacro ſanc.eccl'is.
et in auct.quas actiones.et ibi glo.et do-
cto.Et in rebus eccl'ie cōclude ꝙ preſcri
buntur ſpacio.xl.annorum.ſed contra ec-
cleſiam Romanam preſcribitur ſpacio.c.
annorum.et hoc in rebus imobilibus: ſed
vſucapio triennalis in rebus mobilibus:
vel quadriēnalis quādo fiſcus venderet
rem eccleſie vt ſuam: durat contra eccl'iaz
nec reſtituitur eccl'ia contra dictam vſuca
pionem.Et an vſucapio triēnalis currat
contra eccl'iam.vi.docto.in.c.j.de in inte
grum reſti.Et preſcriptio contra bona ec
cleſie:vel legata pia:vel alia loca pia:non
currit minor quadragenaria: nec contra
bona epiſcopi: vt epiſcopi. Item contra
bona capituli debita canonicis.vt canoni
cis.nec cōtra bona patrimonialia clerico
rum.nec contra bona laicorum habentes
rem comunem cum eccleſia:niſi daremus
caſum.ꝙ ius eccl'ie remaneret illeſum.vi.
de hoc abba.in.c.de quarta. de preſcrip.
Et ibi dicit ꝙ preſcriptio non currit ſede
vacante:etiaz ſi prelatus eſt inutilis: etiā
circa bona communia prelato: et capitulo.
et etiaz dicit.ꝙ preſcriptio non currit he-
reditate iacente.et ꝙ in preſcriptionibus
fere nulla differentia eſt inter ius canoni-
cum et ciuile.Et nota ꝙ ea que ſunt in vſu
publico nullo tempore vſucapiuntur. vt
.ff. de via publi.l. viam publicam. vnde
nec aque ductus vſucapitur.C. de aque
ductu.l.diligenter. lib.xi.et vi. Hoſtien.
in ſuma.in rub.de preſcrip.in.iij.colu.nec
colonus fundum quez colit vſucapit. C.
de preſcrip.xxx.annorum.l. male agitur.
neqꝫ inſignia a Romana eccl'ia conceden
da vſucapiuntur.vt in.c.illud.xciij. diſti:
et.c.peruenit. Nec viſitatio nec que occa
ſione viſitatiōis debetur. vt notatur.in.c.

accedens.de preſcrip. Nec vaſſallus ſeu
dum.vide Hoſtien.vbi ſupra. Item nec
ſubiecto vſucapitur.vt in.c.cum non lice
at.eo.titulo.ſed contra videtur in.c.audi
tis.eodem titulo.et.c.ij. de capellis mo-
nachorū.et in.c.cum olim.de priuilegiis
de exceptio.c.cum venerabilis.eodem ti
tulo.ſed tu vi. Hoſtien.in loco iam allega
to.poteſt etiā ſubditus aliqua preſcribe-
re:que ad ſuperiorem pertinent.vt nota-
tur in.c.de quarta.de preſcripti.et licet fi
nes prediorum vſucapiantur.vt.c.q̄r in-
dicante.de preſcripti.et.xvi.q.iiij.c.volu
mus.et.c.ex litteris.de probatio.fines ta
men prouinciarum vel diocesum vel per-
rochialium non preſcribuntur.nec que fi-
nibus ſeu limitibus adherent.vt in.c.cū
cauſam.de probatio.Et.xvi.q.iij.c.licet.
et de parrochiis.c.ſuper eo.et vi.tex.in.c.
cum ſint homines.de decimis.preſcriptio
non currit tempore hoſtilitatis.Et eccl'ia
parrochialis ſeu baptiſmalis poteſt perti
nere ad ius monachorū. Et preſcriptio
continuatur cū tempore habili: remoto
tēpore quo dormiuit. Et preſcriptio etiā
dormit:quando in loco non redditur ius
ex defectu iudicis:vel rei. Sed eſt neceſ-
ſe vt proteſtetur.de his omnib⁹ vi.abba.
in.c.ex tranſmiſſa.de preſcrip.et ibi dicit
etiam q̄ preſcriptio dormit tempore pe-
ſtis. Et citatus in loco vbi eſt peſtis ha-
bet iuſtam cauſam non comparendi.ſed
ſi in loco vbi erat peſtis reddebatur ius/
currit preſcriptio.ſed reſtituitur ex clauſu
la generali.vi.abb.vbi ſupra.et ibi vi.per
cum:an preſcriptio currat tempore feria
rum:ꝛ aduerſus eos qui non valēt agere.
¶ Titulus requiritur vt ſuperius diximꝰ
ad preſcriptionē:ꝛ debet eſſe verius nō
putatiuus:non falſus.ff.pro legato.l.ij.ꝛ
iij.per titulum autem accipe omnē actū
per quem ſolet transferri dominium.pro
ſoluto.pro emptore.pro trāſacto.pro he
rede.pro donato.pro derelicto.pro lega
to.pro dote.pro ſuo.de hoc vi.Hoſtien.
in ſuma.in rubri.de vſucapio.in fine.dico
tamē q̄ non ſemper requiritur titulus in
preſcriptione iurium.Et circa declaratio
nem predictorū.quero primo.nunquid
ſit verum:q̄ in iſtis iuribus preſcribēdis
non requiratur titulus.Communis opinio
eſt.q̄ non requiritur titulus tam canoni-
ſtarum q̄ legiſtarum.vt refert abb.in.c.
de quarta.in.v.colu.de preſcri.et ibi mul
tipliciter limitat.et in.vi.colun.dicit qui
dicantur preſentes.et qui abſentes in ma
teria preſcriptionis.Et allegat tex.ſingu
larem.in.l.fina.C.de long.tem.preſcrip.
vbi dicitur.q̄ preſentes dicuntur.ſi poſſi
dens ꝛ aduerſarius habent domiciliū in
eadem prouincia vbi res ſita eſt.ſed ſi al-
ter habet alibi domicilium: non dicuntur
preſentes.Et expectatur prouincia:quā-
do tota regitur eodē preſidente.vt olim
erat.hodie vero quelibet ciuitas habē re
gimina ſua ſicut olim prouincia.vnde exi
ſtentes in ciuitate dicuntur preſentes.vt
eſt glo.ſingularis:ꝛ ab omnibus communi
ter approbata.in dicta.l.fina.Et nota ſe-
cundum Inno.in dicto.c.de quarta.q̄ ſe
cundum leges ſeruitus ruſtica que nō ha
bet interuallum:vel habet ſed modicum.
puta aliquorum dierū vel horarum per-
ditur ſpacio.x.annorum inter preſentes.
xx.inter abſentes.Si autem habet inter-
uallum annorum vel menſiū:tunc dupli
catur temp⁹.videlicet.vt in preſentes ne
ceſſarij ſint.xx.anni.ꝛ inter abſentes.xl.
argumento.l.ſi ſic conſtituta.ff.quem ad-
modum ſeruitus amittatur.dicit tamen
Inno.alios dicere.q̄ licet habeat inter-
uallum:non ſunt neceſſarij inter abſentes
niſi.xx.anni.primū tamen puto verius.
Sed eſt differentia inter ſeruitutem ruſti-
cam ꝛ vrbanam.q̄ ruſtica perit certo tē-
pore non vtendo.Vrbana vero per ſolū
non vſū non perit omnino.ſed ita demū
ſi vicinus ſimul vſucapit libertatē.veluti

ſi edes tunc edibus meis ſeruiant: ne tue
altius tollantur: ne luminibus mearuz of
ficiant. in hoc enim caſu ſi ego feneſtras
meas prefixas habuero vel obſtruxero:
ita demū ius meum amitto ſi tu per idez
tempus altius ſublatas habueris edes
tuas. Sed ſi nihil noui feceris retineo ſer
uitutem. hec probantur in. l. hec autem.
.ff. de ſeruitutibus vrbanorum predi. Et
aduerte: quia licet Inno. dicat predicta
procedere ſecundum leges. idem dic ſecū
duz canones: quia in hoc non reperitur
canones contrarium diſponere. ita abb.
vbi ſupra. Et eſt notandum ꝙ incipit cur
rere preſcriptio contra mulierem. cuz da-
uerit maritum vergere ad inopiam: taz
in actione in rem: quam in hipothecaria:
circa ea que alienata fuerint per maritū:
cum tunc mulier habuerit facultatē agen
di pro dote. vi. Bal. et Sali. de hoc in. l.
in rebus. §. omnis autez. C. de iure doti.
et vi. Anto. in. c. ꝑuenit. de emptio. ⁊ ven
ditio. vbi voluit. ꝙ licet conſtante matri-
monio nō preſcribatur rebus dotalibus.
vt in dicta. l. in rebus. §. omnis autem. he
ne tamen preſcribitur rebus donatis pro
pter nuptias. motus quia illarum rerum
conſtante matrimonio vxor eſt domina.
ſed abb. tenuit contrarium in dic. c. perue
nit. de empti. ⁊ vendi. Et nota ꝙ ſi res hi
pothecaria poſſidetur a tertio bona fide.
et inter preſentes dico ꝙ preſcribitur iuri
hipothece. x. annis. ſi vero inter abſentes
xx. annis. ſi ſine titulo ꝰ mala fide. xxx. an
nis. ab ipſo vero debitore. xl. annis. vide
glo. ⁊ docto. in. l. cuz notiſſimi. de preſcri.
xxx. vel. xl. annorum. ſed Ioā. faber. in. §.
item ſeruiana. dubitat. nunquid hodie iu
ri hipothece poſſit preſcribi ſpacio. x. vel
xx. annorum. et videtur ꝙ non: quia cum
auctor ſuus fuerit in mala fide: cum ſciret
ſe habere creditores et alienauerit: certe
mala fides auctoris debet nocere ſucceſ-
ſori: vt ei non currat preſcriptio. xx. anno-
rum. per auct. male fidei. Sed contrariū
determinat Ioā. faber. in dicto. §. et dicit
ꝙ ita conſueuerunt tenere omnes docto.
in dicta auct. male fidei. Et ex eo ꝙ illa
auct. loquatur in preſcriptione dominij:
nos loquimur in preſcriptione hipotece:
que eſt ſeparata a dominio. et vid. de hoc
per Iaſo. latiſſime. in dicto. §. item ſeruia
na. et preſcriptio eri an qñ currat ĩpedito
impedimēto iuris vel facti. Et quid ſi cul
pa ſua impedimentum preceſſit. vi. Bar.
in. l. j. §. ſi quis ꝓpter. ff. de iti. actuqꝫ pri.
et vi. Bal. in. l. j. C. qui admitti. ⁊ vi bal.
⁊ Ange. C. de annali excep. l. i. Et quan-
do veniat reſtituendus. vi. notata ꝑ bal.
et Ange. in. l. ſicut. C. de preſcrip. xxx. an
norum. Aduertite tamen ꝙ licet de iure
ciuili impedito impedimento facti currat
preſcriptio. tamen de iure canonico non
currit. vi. tex. notabilem in. c. quia diuerſi
tatem. ver. ſic tamen. de conceſſio. prebē.
et ibi vi. Ioā. de imo. hoc firmantem. Et
hoc quāuis ſua culpa fuerit impeditus.
ita ibi Ioā. de anania. ponderando illum
textum. Et nota. ꝙ cum preſcriptio lōgi
temporis ceſſat. ꝙ accidit propter multa
⁊ varia. vt ſupra diximus. tunc habz locū
preſcriptio longiſſima. ſ. xxx. annorum. et
xl. annorum. Et hec preſcriptio odio tan
tum non petentium eſt inuenta: non fauo
re poſſidentium. longa autem preſcriptio
⁊ fauore poſſidentium: ⁊ odio non peten
tium eſt inducta. vt. C. de edicto di. adri.
toll. l. vlti. in fin. Et de iſta preſcripti. xxx.
annorum. vi. Bar. in. l. pro empto. §. cuz
ſtichum. ff. pro emptore. et in. l. ſequitur.
.§. ſi viam. ff. de vſucapio. ⁊ ibi vi. Ange.
et doct. et vi. Bal. in. l. ij. §. fina. C. comu
nia. de legatis. et vi. multa per Pau. de
caſt. in conſi. cccxcii. incipienti. ſuper pri.
mo queſito. et vi. Pau. de ca. in dicta. l. ſe
quitur. §. ſi viam. vbi omnes dicunt. ſiue
actio ſit in rem ſiue in perſonam: ſiue pro
vniuerſitate: ſiue pro re ſingulari cōpetat

hac preſcriptione.xxx.annorum tolletur. ſed vbi quis.xxx.an.preſcribit.actioni in rem:oportet ipm poſſediſſe rem.vt.l.male agitur.C.de preſcri.xxx.vel.xl.annoꝝ Item oportet q̃ quis poſſederit ſine interruptione naturali vel ciuili: alioquin tempora precedentia non proſunt in preſcriptiõe.vt in.l.j.C.de lon. tem. preſcri. et in.l.cū notiſſimi.C.de preſcri.xxx.annorum.i.reſpon. Si quis vero actioni in perſonã: vel iuri perſonali preſcribat:non eſt neceſſaria poſſeſſio:que vere nõ poteſt eſſe in iure:eſt tamen quaſi poſſeſſio:⁊ cū ea procedit.vt.ff.de peti.here.l. regulariter.et.l.etiam.§.vlt. Item vt incipiat hec preſcriptio oportet in actione in rem vel in perſonam. q̃ is cuius eſt res potuerit actionem mouere:aliter enim ſibi nõ currit. vnde filio familias non currit preſcriptio in bonis aduẽticiis: niſi ex quo liberatꝰ fuerit patria poteſtate. nec mulieri currit in dote niſi ſoluto matrimonio: vel marito vergente ad inopiam nec creditori niſi exiſtente conditione debiti: vel adueniẽte die. vi.tex.in.l.i. C. de annali excep.§. fi.et.C.de iure doti.l.in rebus.§.omnis. et de preſcri.xxx.annorum.l.cum notiſſimi.§.illud autem. Et nunquid in annuis legatis ⁊ ſimilibus currat iſta preſcriptio longiſſima.vi. Azonē in rub. de preſcri. xxx.vel.xl.annorū. Et nota q̃ ſi quis habet poteſtatem agendi curret preſcriptio et in actione perſonali:et in actione in rē etiam ſi quis non potuit ſeruitute vti vel agere.vt quia fons ſiccatus erat non potuit aquā ducere.vt.ff.de ſeruituti. ruſticorum prediorum.l.attilicinus. Sed forte ideo eſt:quia in ſeruitutibus ruſticis vt amittant:ſatis eſt q̃ quis non vtitur eis: nec diſtinguitur/poterit vti vel nõ. vt.ff. de ſeruitu. vrba.predi.l.hec autē.vbi autem quis poteſt agere: ſed cum difficultate dicta preſcriptio currit. Sed ſi iuſtū ſit impedimentum datur ei reſtitutio. vt.ff. de officio preſi.l.ſenatus conſultꝰ. Et nota q̃ preſcriptio longiſſima currit contra adultum:non contra pupillum: licet preſcriptio longa non currat:vt iam dixīꝰ. et habetur in.l. fina. C. in quibus cauſis reſti.in integ.nõ eſt neceſſaria. Sed adultus reſtituitur.vt notat Sali. per glo.in.l.ſicut.C.de preſcri.xxx.annorum. et ibi eſt glo.que numerat ſeptem caſus ſpeciales in quibus non currit dicta preſcriptio Et tu adde alios de iure canonico in quibus non currit preſcriptio/licet ſit inchoata/puta tempore hoſtilitatis.vt.c.ex trãſmiſſa.de preſcri. Et idem dicit Bar.in.l. naturaliter.ff.de vſuca.dicendum fore tẽpore peſtis quo facte ſunt ferie. Item tẽpore ſchiſmatis. Item tempore quo vacat eccleſia.vi. Sali. vbi ſupra.et Azo.in rub.de preſcri.xxx.vel.xl.annorum.dicit Pupillaris etas excipitur ab iſta preſcri. ſiue a predeceſſore impuberis incipiat:ſiue ab impubere ſit inchoanda: nam in pupillari etate non currit preſcriptio. ſed adueniente pubertate ſtatim inſurget:et excitatur preſcriptio. ⁊ priori poſſeſſioni vel preſcriptioni fiet continuatio. vt in dicta.l.ſicut.et.C.ſi maior factus alienationē ratam habuerit.l.vlti.§.vlti.et differt hec interruptio que fit per pupillarem etatē ab aliis interruptionibus. Et proprie dicitur interruptio.i. iterum ruptio. non ſic in interruptiõe.l.j.C.de lon.tem.preſcri. et quomodo [illegible] currat iſta preſcriptio vi. Azo.in loco iam allegato. Et nota q̃ per preſcriptionem.xxx.annorum queritur dominium vtile bona fide poſſeſſori: licet titulum non habeat. Et mala fides a principio vtile dominiū non querit: quia ſi a poſſeſſione cadat ius vendicandi non habet.vi. Sali.in.l.ſi quis emptionis.§. q̃ ſi quis.C.de preſ.xxx.vel.xl.annorū. et Ange.in.l.ſi quis emptiõis.dicit.preſcriptio longiſſimi temporis abſq; titulo et cum mala fide: preſtat ſolum ius exci-

pſcendi non agendi: niſi in duobus caſibus
in dicta.l.expreſſis. primo ſi poſſeſſio per
vim fuerit ablata preſcribenti dominuʒ:
Secundo ſi fuerit ablata cōtinuanti qui
in iudicio nō reſpondit. Et nota ſecūduʒ
Ange. ꝙ ſi aliquis preſcribit rem mala fi
de ne cadat a poſſeſſione: quia ſi titulū nō
pōt oſtendere a poſſeſſione cadit. Et pru-
dens aduocatus poteſt articulare quod
mala fide poſſedit/ ad quod probandum
multe confluunt coniecture. Et maxime
ſi probaretur per duos teſtes ad ſociādū
alios huic rei aliene. Et mala fides ex qui
bus coniecturis probetur. vi. Bart. in.l.
celſus.ff.de vſuca. et vi. abb. in.c. ſanctoꝝ
et.c. vigilanti. de preſcri. Si vero preſcri
bitur longiſſimo tempore bona fide ſine
titulo. vi. Angel. vbi ſupra. Et poſſeſſor
male fidei poteſt rem vendicare ab eius
violento poſſeſſore. vi. Sali. in dicta.l. ſi
quis emptionis. in. §. ſed hec. Et nota ꝙ
ius priuatum ad plus non durat vſqʒ ad
xl. annos. vi. ſali. in.l. omnes. de preſcrip.
xxx. vel. xl. annorum. Et nota ꝙ non va-
let preſcriptio circa illa que ſunt ad publi-
cam vtilitatem. ita abb. in.c. ſtirpande. in
repetitione. §. qui vero. de prebē. Et pre-
ſcribens non tenetur reſtituere rem ſi poſt
rem preſcriptaʒ interuenit noticia rei alie
ne. ita abb. in.c. illud. de preſcrip. Et nota
ꝙ preſcriptio cum bona fide ⁊ ſine titulo
interrumpitur per ſolam citationem. ita
Anto. in dicto.c. illud. et vi. ibi abb. i. iij.
colu. Et vna eccleſia preſcribit cōtra aliaʒ
etiā ſpiritualia. abb. in.c. ad aures. de pre
ſcrip. Et ibi dicit ꝙ de iure canonico per
preſcrip. queritur dominium directum ⁊
vtile. Et ibi dicit ꝙ titulus requiritur in
preſcrip. que eſt contra ius vel tantū tem
pus de cuius initio non ſit memoria. ⁊ di
cit etiam ꝙ iura ſpiritualia nō poſſunt poſ
ſideri nec per laicum preſcribi: nec ius de
cimādi: qꝛ eſt ſpirituale. abb. in.c. cauſam
de preſcri. Sed papa bene poteſt cōcede
re ex priuilegio: et poteſtatem excomuni
candi ⁊ conferendi beneficia. vide ibi. Et
nota ꝙ preſcriptio non currit contra iura
imperij vacante imperio/ licet papa tunc
ſuccedat in poteſtate miniſtrandi. vt in.c.
licet ex ſuccepto. de foro competen. et vi.
Bar. in.l. naturaliter. ff. de vſucapio. Et
preſcriptio non currit contra eccleſiaʒ ex-
comunicatum prelatum habentem. Nec
preſcriptio currit contra excomunicatuʒ:
vi. abb. in.c.j. de preſcri. in. v. colu. Et no-
ta ꝙ maior eſt reſtituendus aduerſus pre
ſcriptionem. ita Bar. in.l.j. §. ſi quis autē
.ff. de iti. actuqʒ pri. tenet abb. in. dicto.c.
.j. in. iiij. colu. et ibi dicit. quando incipiat
currere illud quadriēnium. et dicit ꝙ a tē
pore leſionis/ ⁊ ſic poſt completaʒ preſcri
ptionem. Et nota ꝙ negligentia in prela
to eſt peccatum mortale. vt notat glo. in
.c. ea. de officio archidiaconi. et facit.c. ſi
quis abbas. xviij.q.ij. et facit tex. in.c. in
canonibus. xvi.q.j. et.c. ſit rector. lxiij. di-
ſtin. facit.c. expedit. xij.q.j. Et nota ꝙ ſuc
ceſſor vniuerſalis nō preſcribit de iure ci-
uili: ſi defunctus habuit malam fidē: etiā
ſine violētia.l. cum heres. ff. de diuer. tē.
preſcri. quia cenſetur eadē perſona cuʒ de
functo. vt in auct. d iure iur. a moriēti pre
ſtito. colu. v. Et heres tenetur exonerare
animam defuncti: qui fuit in mala fide. vt
in.c. fina. de ſepulturis. et in.c. litteris. de
raptoribus. et.c. a nobis. ij. de ſenten. ex-
comu. Et nota ꝙ procurationes que de-
bentur nuncijs ſedis apoſtolice vllo tem-
pore non preſcribuntur. Et nota ꝙ pſcri-
ptio tanti temporis de cuius initio nō eſt
memoria habet vim tituli ſeu conceſſiōis
vi. tex. in.c.j. de prebē. in. vi. et ibi doct. et
.l. hoc iure. §. duct⁹ aque. ff. de aqua quo-
tidiana. ⁊.l.j. §.i. ⁊. ii. ⁊.l. ii. §. penulti. ff. de
aqua plu. ar. Et ſic in preſcriptione cēſus
vel ſeruiciorum ſufficit allegare tantuʒ tē
pus: de cuius initio non eſt memoria. Et
non eſt neceſſe allegare aliam cauſam: qꝛ

cauſa preſumitur vt notat Joã.and.in.c.
peruenit.de cenſibus.et bar.in.l.cum de
in rē verſo.ff.de vſuris.et vi.glo.in.c.nul
lus epiſcop⁹.j.q.j. Et an eccłia poſſit pre
ſcribere cōtra epiſcopuʒ.vi.abb.in.c.acce
dens.de preſcri.ad finē. Sed nō poſſunt
ſubditi vllo tēpore preſcribere obediētiaʒ
dño.vi.abb.in.c.cū non liceat.de preſcri.
Et qꝛ ſuperius diximꝰ. ꝙ preſcriptio nō
currit cōtra pupillum.vt eſt tex.in.l.ſicut
.C.de preſcri.xxx.annoꝝ.dic ideʒ eſſe in
furioſo.vt eſt glo.notabilis.in.l.ij.C.de
curatore furio.que dicit.ꝙ beneficia ⁊ pri
uilegia collata minori in preſcriptionibꝰ:
et in aliis videtur collata furioſo.dic ideʒ
in prodigo.ita Joã.and.in additionibus
ad ſpeculū.ſuper rubri.d preſcri.in.ij.col.
Et tu vi.abb.in.c.cum nō liceat.de pſcri.
Et ibi dicit ad finē.ꝙ abbas exēptus po
teſt preſcribere aliquā eccłiam contra epi
ſcopum.Et qꝛ ſuperius diximus ꝙ i pre
ſcriptione cenſus vel ſeruicioꝝ ſufficit alle
gare tātū tēpus de cuius initio nō eſt me
moria. Nūc adde ꝙ liber cenſualis reper
tus in loco nō ſuſpecto facit fidē.vi.bart.
in.l.j.ff.ſi certum peta.vi.doct.in auct.ad
hec.C.de fide inſtru.et vi.abb.in.c.cum
cauſam.de ꝓba.et in.c.ad audiētiam.de
preſcri.Et preſcriptio.c.ānoꝝ quomodo
ꝓbabitur.vi.abba.in.c.cum nobis.in.ij.
colu.eo.ti.Et an iquiſitores heretice pra
uitatis poſſint inquirere poſt quīquēniū
a morte heretici:ad effectum cōfiſcatiōis
bonoꝝ.ibi vi.per euʒ.Et qualiter fiat in
terruptio preſcriptionis in incorporalibꝰ
vi.abb.in.c.auditis.in.iii.colu.d preſcri.
et ibi dicit.hanc materiā ſatis examinaui
ſupra.in.c.illud.ſed propter aliqua dicta
Inno.hic q̄ mihi non placēt dicā hic.vbi
omnino vide.Et qꝛ ſuperius diximus.ꝙ
ſubditus non pōt preſcribere obedientiā:
ſed iura ſupioris bene pōt preſcribere.vi.
abb.in di.c.auditis.de preſc.in.vii.colu.
Et nota ꝙ articulans pſcriptionē non de
bet ſe arctare ad tēpus ſtatutū ad finiēdā
preſcriptionē:ſed ad maius tēpus.vnde
aduocati moderni ſic formant articulos.
Intendit ꝓbare ꝙ poſſedit rem talē qua
draginta vel quinquaginta annis vel plꝰ
tanto tēpore cuius initij vel contrarij non
eſt memoria.Et adde qđ notat bart.poſt
glo.in.l.non ſolū.§.ſed vt ꝓbari.ff.de no.
ope.nūcia.vi.de hoc abb.in di.c.auditis.
in.iiij.colum.Et nota ꝙ preſcribi poſſunt
ciuitates ad eccłiam romanā pertinētes
ſpacio.c.annoꝝ.et non minori. Et ſupre-
ma poteſtas nō preſcribitur.vi.abb.in.c.
ſi diligēti.de preſcri.in.iij.colum. et ibi vi.
quomō preſcriptio cētenaria ꝓbetur.Et
adde ad ea que ſuperius diximus. et ibi
vi.an ⁊ quando preſumat bona fides taʒ
in preſcriptione rerū corporaliū ⁊ iuriuʒ.
et ibi dicit ꝙ indiſtincte preſumit bona fi
des in preſcribenti libertatē: ⁊ an titulus
indiſtincte requirat quādo preſcriptio eſt
ꝯtra ius.ibi vi.in.viii.colu.Et nota ibi in
fina.colu.ꝙ ita pſcribunt bona clericoruʒ
patrimonialia ſicut laicorū. Et nota ꝙ iu
riſdictio tota non pſcribit: ſi quis exercet
in certis caſibꝰ.et hoc ſi alter poſſidet vni
uerſaliter:alias ſecus.vi. Inno.in.c. dile
ctus.de capellis monachorum.et vi.tex.
in.c.j.de religioſis domibus.et vi. Bar.
in.l.i.§.ſi quis hoc interdicto.ff. de itine.
actuqꝫ pri.vi.abb.in.c.cum olim.de pre-
ſcrip.in.iiij.colun. Et tenementi.ꝙ infe-
rior epiſcopo non poteſt ex preſcriptione
ſeu conſuetudine querere ſibi quo ad ex-
ercicium ea que ſunt ordinis epiſcopalis.
vt in.c.quanto.de conſuetudine.Et vide
Abba.in.c.veniens.de preſcriptio.in.ij.
colfina.Et ibi vide que ſint ordinis epiſ-
copalis. Et ſic remanet euacuata et pla-
ne tota materia preſentis regule ad hono
rem dei.⁊c̄.

Regula decima quinta. De dote et actione dotali.

Dos dicitur ius vniuerſale. ita bar. et docto. in rubri. ff. ſoluto matrimonio. et in. l. ſi cum dotem. §. fina. ff. eodem. et in. l. fructus. eodeꝫ titu. ⁊ in. l. i. ff. de peculio. Et Bal. in. l. i. C. de bonis mat. et in auct. ei qui. de bonis auct. iudi. po. et vi. Socinū in dicta rubri. et in conſi. cxxx. incipienti. diligenter. et vide Phili. corne. in cōſilio xlvii. in. ii. volu. et in conſi. cii. eodē volu. incipienti. viſis in cauſa magnifice: vbi dicit. Dos eſt quid vniuerſale quod recipit augmentum et diminutionem. l. quod dicitur. ff. de impenſis in rebus dota. fac. et. l. i. §. ſed qđ diximus. ff. đ dote prelegata. et firmat Bar. in dicta rub. ſoluto matrimonio. et Ange. ibi. voluit etiam Bald. in. l. fina. §. preterea. C. de iure doti. ideꝫ videtur velle in. l. non ſolum. ff. ſoluto matrimonio. licꝫ alibi aliter loquatur. Et ſic vt aſſerit Corneus. dos non eſt quota hereditatis. et dotis appellatione intelligitur vera dos. l. fina. et ibi Bald. C. de falſa cauſa adiec. lega. Et dos dicitur patrimonium mulieris. l. iii. §. ſed vtrum. in fine. ff. de mino. et in. l. in eum. ff. de religioſis ſumptib. funerum. dicitur quaſi ꝓpriū. Et idem videtur in. l. in rebus. C. de iure dotium. Et licet re vera dos et bona dotalia ſunt viri. vt. l. doce ancillam. C. đ rei vendica. et inſti. quibus alienare licet. in principio. Et licet dotis actio ſit mariti. l. ſi pro dote. C. đ dotis promiſſio: Tamen dicitur patrimonium vxoris: et ipſa dicitur. ꝙ anmodo domina/ ⁊ de dote. vt de rebus ꝓprijs mulieri cencetur. vt in iuribus preallegatis. Et eidē mulieri deſeruit: quia propter eam vir ſubit onera matrimonii: inter que continētur ⁊ alimenta ipſi⁹. l. ꝓ oneribus. C. de iure doti. et. l. ſi cū dote. §. ſin autē in ſeruiſſimo. ff. ſolu. ma. et. l. dotis fructus. eodē titu. et ideo dos ſtare debꝫ apud eū qui onera matrimonij ſubit. l. ſi is. §. ibi dos. ff. de iure doti. ſed ſolu. matrimonio. dotē reſtituere tenetur. l. ſecunda. ⁊ per totū. ff. ſolu. mat. Et res dotalis ꝓpꝛie eſt que ineſtimata daꝛ: impropꝛie ſi eſtimata datur. ita Bal. in di. l. in rebus. in. ii. colu. vbi ipſe etiā dicit. qđ de quib⁹ rebus maritus teneꝛ ad periculum ſunt res ꝓpꝛie dotales. ſed ille quib⁹ maritus pōt vti ⁊ abuti ꝓ libito voluntatis: ille nō ſunt ꝓpꝛie dotales. ratio eſt: in quibus reb⁹ culpa puniꝛ: iſte res non ſunt abſolute mariti. vt. ff. ſolu. mat. l. etiāꝫ. §. licet. et vi. glo. in dic. l. in rebus. Et nota ibi ſecundū Bal. ꝙ res dotales eſtimate vel non/ naturaliter remanēt in dñio vxoris. ſed iuris ſubtilitate tranſeūt in dominium mariti. Et nota ſecundum Azoneꝫ in rub. de iure doti. quid ſit dos. Eſt autē dos ſcđm eum qđ a mulierē vel eius pře marito vel eius patri ꝓpter onera matrimonij datur. vt perpetuo ſit penes eum. vt in. l. i. et. l. profectitia. et in. l. etiam. ff. đ iure doti. Perpetuo dico. i. quādiu durauit matrimoniuꝫ: niſi maritus vergat ad inopiaꝫ. vt infra dicemus. diciturq; dos pherna. i. donatio que propter matrimonium conceditur: ⁊ ſine eo non poteſt eſſe nec ꝓpter matrimoniū prohibeꝛ ſicut ꝓhibenꝛ ſimplices donationes. vt. C. đ dona. ante nup. l. cū multe. et oportꝫ vt dos ſit. ꝙ matrimoniuꝫ ſit: nec dum de facto: ſed de iure contractuꝫ. vt. ff. de iure doti. l. iij. quedam autē res dicūtur paraphernales que a muliere iuxta dotē inferūtur in domum viri. a para. quod eſt iuxta. et pherna: qđ eſt dos. Et ſi quidē inferātur ea intentione vt fiant viri/ erunt eius alioquin remanebunt mulieris. In dubio tā

men niſi aliud appareat non tranſit domi
nium in virum: licet viro tradātur vel vir
ſcribat ſe accepiſſe. Traduntur enim ple/
rūq; : vt maritus cuſtodiat eas/ nō vt fiāt
eius. et ideo depoſiti conuenietur marit⁹
vel etiam mandati/ ſi mulier retinuit res.
ſed earum cuſtodiā viro cōmiſit. Et quia
diximus dos eſſe nō poteſt ſine matrimo
nio. adde Corneuꝫ in conſi. cccl. in. iij. vo
lumi. Et dos eſt duplex. ſ. naturalis ꝛ ciui
lis/ cui natura cooperatur. Itē ciuilis tā/
tum. ſ. putatiua ꝛ fictitia. ita Bl. in regu
la locupletari. de regu. iuris. in. vi. et vide
Bal. in. l. j. ff. ſolu. matri. in. iij. colun. vbi
dicit. ꝙ eſt dos naturalis ꝛ ciuilis/ cui na
tura cooperatur. l. cuꝫ enim. ff. de nouatio
ni. Et ciuilis ſola abſtracta ab omni natu
ralitate: ſed equitate canonica nō videtur
ꝙ ſit reperire dotem fictam ex confeſſiōe.
vt notat. per Bi. in dicta regula locuple/
tari. diuiditur dos quia alia eſt ꝑfectitia:
alia aduenticia. Eſt autēꝫ profectitia que
a patre tanq̄ a patre/ vel ab auo/ vel pro
auo paterno profecta. Et nomen parētis
facit dotē profectitiam. vi. Azo. in rubri.
de iure doti. Erunt igitur omnes alie do
tes aduenticie: que nō proficiſcunt appa
rente tanq̄ apparente. vt. ff. de iure doti.
.l. profectitia. §. ſed ſi patri. et. §. vlt. ideo
bene appoſuit de iure doti. qꝛ plures ſunt
ſpecies: ꝛ earum varia ſunt iura. vt. C. de
rei vxo. actio. §. accedit. ꝛ. C. ð iure doti.
.l. auia. Et nota ꝙ plura reperiūtur priui/
legia circa materiam doti. Primuꝫ eſt cō
firmande promiſſionis. vt. l. legitima. ꝛ. l.
auus. ff. de pactis. Secundum eſt tacite
pactionis hipothece. vt. C. de rei. vxor.
acti. §. vt plenius. Tertium prelationis/
in perſonali: ꝛ hipothecaria. vt. l. aſſiduis
.C. qui poti. in pig. habe. Quartum ꝓhi
bite rei dotalis alienationis. l. ſi predium
.C. de iure dotiū. Quintum permittēde
minori rei alienatiōis. l. titia. ff. de iure do
tiū. et. l. item quia. de pactis. Sed iſtō eſt

ideo quia talis obligatio iuris eſt ꝛ de iu/
re. et ideo non eſt neceſſaria iuris cōfirma
tio vel decretum. Sextum dominy recta
via recuperatio. l. in reb⁹. C. de iure doti.
Septimū ante tempus petitionis. vt in
.l. ſi conſtante. in pricipio. et in. §. quoties
.ff. ſolu. mat. Octauuꝫ permiſſio inter pa
trem ꝛ filium. l. donationis. et. l. pōpon⁹
philadelphus. ff. fami. herci. Nonum in/
ſtantie abbreuiande. vt in. l. nōnunq̄. ff. ð
iudicijs. et. l. j. ſolu. mat. Decimū plurali/
tas iudicum. quia dos poteſt peti in foro
ſeculari/ ꝛ eccleſiaſtico. vt in. c. de pruden
ti ꝛ. de donatione inter virum ꝛ vxo. Un/
decimum: qꝛ inter patrem ꝛ filiuꝫ pro do
te conſiſtit iudicium. vt. l. qui liberos. ff. ð
ritu nuptiaruꝫ. Duodecimū: quia vxor ꝛ
maritus in eodem inſtrumento poſſunt ſe
pro dote filie obligari: licet alias vxor ad
comodum viri eodē inſtrumento cū viro
obligare nō valet. vt. l. pater. ff. de euictio
ni. et in auct. nulli iudicū. colla. iij. Tredc/
cimum: quia non poteſt mulier ſuis doti/
bus renunciare. C. ad velleianū. auct. ſiue
a me. Nec recipere dotem cōſtante matri
monio: niſi ex cauſa. vt. ff. ſolu. mat. l. quā
uis. ꝛ. ff. de iure dotium. l. mutus. §. fina.
Item prediuꝫ dotale non ſubiacet pigno
ri pretorio ſicut nec conuētionali. ff. de bo
nis damnatorū. l. quinq̄ legibus. Et nul
lus iudex pōt ex facto viri derrogare do/
tib⁹. vt in. c. ex litteris. de pignorib⁹. Itē
in dote non datur fideiuſſor niſi in caſu ſu
ſpitionis. vt in. c. per veſtras. de donatio.
inter virū ꝛ vxo. Et ſi maritus eſt prodi/
gus non debet ei ſubueniri cū diminutio/
ne dotis. de conſuetudine. c. ex parte. Et
qui fide iubet pro dote interdū nō repetit
.l. creditor. §. i. ff. mandati. Adde tria ſpe
cialia in dote. Primo ꝙ recedit a pſona.
C. de dotis ꝓmiſſi. l. j. Scdo ꝙ confeſſio
de recepto eo qđ non eſt receptū: obligat
tacite ad numerādū. ita nota. C. de dotis
promiſſio. l. ad exactionem. Tertiū eſt in

auct.res que.C.comunia.de lega. et ſpõ
ſa.habz realia priuilegia. vt notant doct.
in.l.j.ſolu.mat. et de priuilegijs credito⸗
ruz.l.ij.et in.l.ſi ſponſalibus.ff.de iure do
ti.Et nota ex dictis priuilegijs: quedam
ad heredes tranſire: quia reſident in cau⸗
ſa:et ipſi cauſe radicata ⁊ infixa ſunt:que⸗
dam coherẽt perſone ⁊ oſſibus mulieris.
et iſta non tranſmittunt. Et ſunt tria pri⸗
uilegia prelatiõis in perſonali priuilegiuz
prelationis in hipotheca.l.etiam.ff.ſolu.
matri.et.l.aſſiduis.qui poti.in pig.hab:
et eſt ratio: quia iſta prelatio ledit ius ter
tij.Et ideo equum eſt eam reſtringi ad ſo
lam prouidẽtiam mulieris:⁊ patris:vbi
actio eſt comunis.vt inſti.de actio.§.fue
rat.Item ſupple.et filiorum eiuſdem ma
trimonij.vt in dicta.l.aſſiduis.Et de hoc
infra late dicemus.ideo attende. Sed no
ta ꝙ priuilegia que reſpiciunt eſſentialita
tem tranſeũt ad heredem extraneum.ſed
non tranſeunt ad heredem extraneuz pri⸗
uilegia ordini ꝺ futuro.Et priuilegia per
ſonalia quando tranſmittantur ad filios:
vide Bal.in dicta.l.j.ff.ſolu.mat. vbi ipſe
enumerat ſupradicta priuilegia ⁊ alia que
breuitatis cauſa non recitaui. Sed ſpecu.
in titu.de dona.inter virum ⁊ vxo.§.for⸗
matis.i fine.enumerat.xxiij.ſpecialia.de
quibus habentur aliqua per glo.in dicta
.l.j.et Bal.ibi totidem refert/licet aliqua
ponit que nõ tangit ſpeculator: et inter ce
tera dicit vnum cum quo ſtat Romanus
videlicz.ſi mulier nupta in eodem inſtru⸗
mento/ſe ad dotez obliget pro filia comu
ni/vna cuz viro: valet talis obligatio.iſta
refert Alex.in dicta.l.j.in.x.colu.ſed non
placet illi ea que Bal.dixit.et ſpecula.vt
Alex.refert.dicit in titu.de empti.et ven
diti.§.ſed quid ſi vir. non valet alienatio
fundi dotalis:etiam pro dotanda filia co
muni.quod ſequitur Imola.in.c.cum cõ
tingat.de iure iura. et in.l.cum vir.ff. de
vſucapio. Paulus de caſt.etiam in dicta
.l.j.enumerat.xxviij.ſpecialia. Inter que
multa de predictis enumerat.Et inter ce
tera dicit ꝙ mulieri leſe in dote reſtituen⸗
da ſuccurritur. quãuis ipſa ſit maior.xxv.
annis. Et etiam quãuis ceſſet dolus ad⸗
uerſarij.allegat tex.in.l. iure ſuccurſuz.ff.
de iure doti.et Ludouicus roma.in dicta
.l.j.allegat.xxvj.ſpecialia:iter que dicit ꝙ
verba ſpecialia fauore dotis diſponunt.ꝑ
.l.j.C.de dotis promiſſi. voluit allegare
tex.in.l.i.in fine.de do.promi.quem alle⸗
gabat Bart.in conſil.factum eſt tale Ti⸗
tius.⁊c.cxxiij.in ordine. Item aliud dicit
ꝙ quando reus non edat actori ad fundã
dum intentionem:debet edere fauore do
tis/ſicut ⁊ fauore fiſci.iuxta.l.ij.ff.de edẽ⸗
do:quia equiparantur.l.ij.C.de priuile⸗
gio fiſci.Et ita tenet Anto.in.c.ij.de pro
bationibus.et Ioan.andre.in additioni
bus ad ſpecu.in titu.de inſtrumen.editio
ne.§.videndũ.ver.ex premiſſis.licet.con
trarium tenuerit Bal.in rub.C.de priui
legio dotis.et Sali.in.l.j.C.ſoluto mat.
enumerat.xxx.ſpecialia inter que dicit ꝙ
pro dote res litigioſa põt alienari.l.i.ad
finẽ.C.ꝺ litigioſis. Itẽ dicit ꝙ ſicut fauo
re alimentoruz ex trina preſtatione legati
in minus ſolẽni voluntate relicti obligatur
heres in futurũ.vt.l.j.C.de fidei comi.et
.l.ſi certis annis.C.de pactis.ita etiaz fa
uore dotis.ſecũdũ bar. in diſputatiõe ſua
que incipit. quedã mulier habẽs magnũ
patrimoniũ.et in dic.l.ſi certis annis.⁊.l.
cuz de in rẽ verſo.ff.de vſu.et Anto.in.c.
peruenit.de cẽſibus.in.vii.colu.et Imo.
in.l.ſi viro.§.de viro.ff.ſolu.ma.et ſali.cõ
trariũ tenet.et vi.alex.i di.l.ſi certis ãnis
vbi Sali.tenuit ↄtrariũ. Itẽ eſt aliud ſpe
ciale/ qꝺ licet regulariter pactum de non
petendo ſit tranſitoriũ ad heredes. vt no
tat bar.in.l.ſi ſic.ff.de ver.obliga. fallit ta
men in pacto de non petẽdo dotẽ facto ꝑ
virũ ſocero.q2 nõ trãſit ad heredes ſoceri
.l.ſi marito publico iudicio.§.j.ff. ſol.ma.

Item licet nulla preſcriptio currat minori: niſi triginta vel quadraginta annorum vt in.l.ſicut.C.de preſcri.xxx.annorum. et in.l.fina.C.in quibus cau.reſti.in integrum non eſt neceſſa. fallit in preſcriptiõe aduerſus non numerate dotis: quia currit marito etiã minori. vt eſt caſus in auc. ſi minor.C.de tempo.in integ.reſtitutionis. vbi glo.ponit aliqua ſpecialia. Et nota ꝙ dos conſtituitur ex voluntate a qualibet muliere nomine ſuo: vel ab alio nomine eius. vt.ff.de iure doti.l.promittendo.i.reſpon. Ex neceſſitate autem conſtituitur a patre vel ab auo: vel pro auo paterno. ſed non a matre/ niſi ſit heretica. vt .C.de dotis promiſſio.l.vlti. vbi dicitur. ꝙ officium patris eſt dotare filiã: ſiue ſit emancipata/ſiue in poteſtate. Et compellitur tantum officio iudicis. vt.l.qui liberos.ff.de ritu nuptiarũ. et ea que officio debentur in obligatione non ſunt. vt.ff.de annuis legatis.l.quintus.ad finẽ. Sed pater naturalis tantum non cogitur dotare filiam. per tex.in.l.vxorem.§.pater naturalis.ff.de lega.iij.ita Bald.⁊ Sali.in dicta.l.vltima.ſed tenetur alere filiam naturalem. vt.C.de naturali.liberis. auct. licet. Sed ſi pater vult/licet non cogatur poteſt dotare filiam naturalẽ: ſed ſpuriam non poteſt dotare/niſi vſq ad quantitatẽ alimentorum. ita ꝙ habeat alimenta perpetua ſecundum qualitatem ſtatus. quia quod ob cauſam permittitur ab illa cauſa limitatur: ⁊ moderatur quod arbitrio iudicis committitur. Et ita ius canonicum ⁊ ciuile concordant. vt in.c.cũ haberet.de eo quod duxit in matrimoniũ. ita Bal. in conſilio.cclxvij.lib.primo. Et ſi filia nõ eſt cõgrue dotata poteſt agere ad ſupplementum congrue dotis arbitrio boni viri: quia mentio dotis intelligitur arbitrio boni viri. vt.l.i.de lega.ii.l.ſi filie.de lega. iij.et.l.ſi cũ ea.C.de dotis promi. Sed ſi pater dotauit filiã: ⁊ caſu fortuito dos eſt perdita/non tenetur eam iterum dotare. vi.Bal.in dicta.l.vlti.in.ij.colu. Sed ſi filia vult ingredi monaſterium: ⁊ nõ poteſt ingredi ſine dote: pater tenetur eã dotare. vi.notata per Bar.in.l.j.§.parẽs.ff. ſi quis a pa.fuerit manumiſ.et vi.Bal.in dicto loco iã allegato. Et ſi bona ſunt cõfiſcata/fiſcus tenetur dotare filiam ex bonis cõfiſcati.ita bal.in dicta.l.vlt. Et omnium iſtorũ ratio pẽdet ex naturali vinculo quo pater tenetur ad dotandũ. vt.l.obligamur.§.lege.ff.de actio.⁊ obli. Et ſi pater eſt debitis alijs ꝑgrauatus/nihilominus tenetur dotare filiam. vi.ibi bal.in.iij.colu. Sed nota ꝙ dos data nõ reuocat. pretextu igratitudinis.et ſi nõ eſt data: pater nõ coget ad dãdũ. vi.ibi bal. Et ſi pater pro filio ⁊ filia habẽtibꝰ bona aduẽticia ꝓmiſit dotẽ aut donationẽ non exprimẽdo de quo patrimonio in dubio de ſuo preſumit promiſiſſe niſi laboret inopia.tex. in dicta .l.vlt. Et nota ſecundũ Ange.ibi. Patrẽ pro filia dotem: ⁊ pro filio donationẽ dare debere. et pro reliquis deſcendẽtibus per lineam ſuam. vt patet in dicta.l.dum dicit pro ſua progenie, ſecus ſi non deſcendant per lineã ſuam; ſed aliene familie. vnde non auus maternus/nec ceteri ſuperiores tenẽtur dotare. argu.ff.de nego.ge.l. nẽſennius.cõiuncta.l.dedi dotẽ.ff.de collatio.bonoꝝ.et ita in auo materno qui nõ tenetur dotare. intellige glo.ſecundũ Ange.in dicta.l.vlti.que incipit.ſecus.alias male diceret cũ ita teneatur dotare auus vt pater. Et nota ſecũdũ Ange.ibi.ꝙ pater tenetur dotare/licẽ filia ſit diues: et reprobat opinionẽ bar. in auct. res que.C. communia de lega. vbi dicit.ꝙ dos ſuccedit loco alimentorũ. Et filia in dote pretẽdit cauſam lucratiuã. caſus eſt in.l.fi.ff.de his qui i frau.credi. Sed ſi pater ꝓmiſit pro dote filie talem fundũ qui erat filie in tali caſu nõ intelligitur dotaſſe de proprio patrimonio ipſiꝰ pris. vi.bal.in di.l.vl.in fi.

colum. Et nota ꝙ filia inuito patre poteſt
ſe dotare de bonis maternis cum auctori
tate iudicis. Et ſi fecit ſine auctoritate iu
dicis: ꝛ ſe dotauit cõgrue arbitrio boni vi
ri iudice iminente: poteſt pater compelli
ad conſentiẽdum. argu. ff. de excuſa. tuto
rum. l. ſi quis inter tres tutellas. et. §. ipe
rator. vi. Bald. in dicta. l. vlti. ad finẽ. Et
nota ꝙ frater etiaʒ tenetur dotare ſororẽ
ex eodẽ patre natam. l. non omni. C. de ad
miniſ. tutorum. vi. Ange. in dicta. l. vlti. et
Bal. ibi. in. ii. colu. Et intellige ſi ſoror nõ
habʒ proprium patrimonium. Et ſi erant
duo ſocij ꝛ vnus dotauit filiam alterius:
vtrum intelligatur dotaſſe animo repetẽ/
di a patre. vi. bal. in dicta. l. vlt. in penult.
colu. Et ſi frater dotans ſororeʒ comunia
bona ſecum habentẽ / de parte ſua dotaſſe
videtur. vi. de hoc Sali. in dicta. l. vlt. in
ij. colu. et vi. de hoc Soſinũ. in cõſi. cxxxi.
incipienti. viſis litteris. in. ij. parte. Et an
frater teneatur dotare ſororẽ. vi. tex. cum
glo. in. l. cum plures. §. penul. ff. de admi/
niſtra. tutor. Et ſi extraneus promiſit do
tem de ſuo videtur promittere ꝛ donare:
niſi promittẽs eſſet adminiſtrator mulie/
ris. vi. de hoc Sali. in dic. l. vlti. in. ij. col.
et vi. So. in conſi. cxxxi. incipien. viſis lit/
teris. in. ij. volu. et vi. Bar. poſt glo. in. l.
neuſennius. ff. de nego. geſ. et vi. bar. in. l.
vxorẽ. §. pater naturalis. ff. de lega. iij. ꝛ. in
l. j. ff. ſolut. mat. Iteʒ dos conſtituitur ex
neceſſitate a tutoribus ꝛ curato. ſ. pro di/
gnitate natalium ꝛ facultatibus. vnde et
ſi vltra facultates promiſſum eſt ipſo iure
non tenet pmiſſio. vt. C. de epiſcopali au
dien. l. tam de mẽtis. et. ff. de iure doti. l.
quero. ꝛ. l. ſiue generalis. vnde ſecundum
Azo. ſi pater filie doteʒ arbitratu tutoris
dari iuſſit. periđe eſt ac ſi boni viri arbitra
tu legatum ſit. Nec eſt difficile ex dignita
te et ex facultatibus. et ex numero libero
rum teſtamentum facientis eſtimare quã
titatem dotis. vt. ff. de lega. iij. l. ſi filie pa
ter. ꝛ. ff. de iure doti. l. cuʒ poſt. §. nuptijs.
Conſtituitur dos ſtipulatione: pollicita/
tione: ꝛ cum adiectione perſone. vt ſi mu/
lier promittat decem tibi aut Titio dari.
Nam hoc caſu dici poteſt vel Titio dari
poſſe: ſed ad dotem virum teneri / quẽad/
modum ſi Titius iuſſiſſet dari. vi. de hoc
Azo. in rubri. de iure docti. in. j. colu. vbi
ipſe ponit: ꝛ dicit quomodo dos cõſtitua
tur. Et ibi dicit. ꝙ poteſt fieri pactio do/
tis pure / ꝛ ſub conditione expreſſa / et ſub
conditione tacita. poteſt autem quelibet
res in dotem dari. Si tamen erat mulier
minor / non dabit immobilia in dotem: ni
ſi decreto interpoſito. vt. l. lex que tutores
. C. de adminiſtratione tutorum. Item
dabit ſecundum dignitates ꝛ facultates:
vel omnia / vel parteʒ. vi. Azo. vbi ſupra.
in. iij. colu. Et nota qđ fundus eſtimatus
tali eſtimatione que non facit emptioneʒ
poteſt alienari muliere volente. ita Bar.
in. l. ſi eſtimatis. ff. ſoluto matrimo. Sed
ſi fundus fuit datus eſtimatus: et fuit di/
ctum qđ reſtituatur / dumtaxat eſtimatio
iam non eſt dotalis: quia eſtimatio facit
emptionem. ideo poteſt alienari etiam ſi/
ne cõſenſu mulieris. Et hoc in dubio prẽ
ſumitur. vt. C. de iure doti. l. quoties. aut
fuit actum. quod reſtituatur dũtaxat fun/
dus. Et tunc eſtimatio non facit quomi/
nus fundus adhuc ſit dotalis. vt. ff. de fun
do dotali. l. qđ ſi fundus. Facit tamen vt
poſſit alienari cum conſenſu mulieris: nõ
ſine. l. fina. ff. de pact. dotali. Aut fuit ac/
tuʒ qđ reſtituatur res vel eſtimatio alter
natiue. et tunc aut fuit data electio mulie
ri. et idem eſt. vi. de hoc Paulus in dicta
l. ſi eſtimatis. ad finem. in rebus mobili/
bus ceſſat prohibitio. l. iulie. de fundo do
tali. Unde etiaʒ ſi ſint date ineſtimate poſ
ſunt vẽdi: etiam ſine voluntate mulieris:
cũ maritus ſit dominus: in alio tamen eſt
differentia. vt videbis per Pau. de ca. in
loco iaʒ allegato. vbi dicit. ꝙ ſi mulier nõ

conſenſit alienationi habet duplex remedium.ſ. vt vendicet ab emptore. ſi autem non conſenſit non poteſt ab emptore vendicare. hodie vero per auct. ſiue a me. C. ad vel. etiam ſi conſenſerit alienationi: niſi poſt bienium perſeueret / ⁊ alie res ſuperſint ex quibus poſſit ſibi ſatiſfieri: non valet alienatio: et ſic poſſet ab emptore vendicare. et predicta intellige in rebus mobilibus / que ſeruando ſeruari poſſunt: in aliis non eſt dubium: quia videtur actum vt poſſint alienari. vt in. l. res in dotez. ff. de iure doti. et vi. Paul. vbi ſupra. Et ſi fuit actum: ꝙ res mobilis data in dotem eſtimate reſtituatur: et dimiſſa eſt penes vxorem ad eius vſum: tunc maritus vel eius heres non tenetur de deterioratione contingēte citra omnē eius culpaz. Sed ſi res fuit eſtimata tali eſtimatione que facit emptionē ꝙ in dubio preſumitur: tunc ſi maritus dimittit illas res apud vxorez ad eius vſum / maritus vel eius heres reſtituendo eaſdē res non liberatur. tex. eſt et ibi Bar. ⁊ Pau. de caſtro. in. l. eſtimate. ff. ſolu. mat. Sed res paraphernales cōſiſtētes in rebus mobilibus que conſumūtur vſu viri ⁊ mulieris cedūt periculo mulieris. vi. ea que notantur in. l. de his. C. de dona. inter viruz ⁊ vxo. Quid ſi in dotē dentur res que pōdere numero vel mēſura conſiſtunt: mariti periculo ſunt. vide tex. in. l. res in dotem. ff. đ iure doti. ſi fundus datur ineſtimatus vel eſtimatus. vi. Ange. in. l. vna. C. đ rei vxo. acti. §. et cū lex. et ibi dicit. hodie interueniēte iuramēto mulieris: indiſtincte poteſt alienari. vt in. c. licet mulieres. de iure iura. in. vi. Et

Et nota ꝙ bona mariti ſunt tacite hipothecata vxori. Et bona vxoris ſunt tacite hipothecata viro ad dotem conſequēdaz ſicut ⁊ viri vxori ad eam repetendaz. vi. tex. in. l. vnica. §. Et vt plenius. C. de rei vxor. actione. et. l. aſſiduis. C. qui pot. in pig. habe. et vi. Soci. in conſi. clviij. incipienti. viſo proceſſu. in. ij. parte. Et in tantum maritus dicitur tacite habere hipothecata bona vxoris. qđ iſta tacite hipotheca competit etiaz pro euictione dotis quādo dos fuiſſet euicta a marito. tex. eſt in dicta. l. vnica. §. j. in ver. vel rebus dotalibus euictis. et ibi notat Bar. illum tex. ad hoc ꝙ limitāt ibidē Bar. ⁊ Bal. poſt glo. ibi. Et dicunt eſſe intelligenduz ſecūdum tex. in. l. j. cuz glo. magiſtra. C. de iure doti. vbi habetis an ⁊ quādo dans dotem teneatur de euictione: quia vt dos incepit a promiſſione. Et tunc dans dotem tenetur de euictione: aut a traditione. tūc ſecus vt ibi latius habetur. Nunquid autē extraneus qui dedit dotē pro muliere: ⁊ pactus eſt illam ſibi reſtitui: iuxta dictā legē vnicam. §. accedit. habeat iſtam tacitam hipothecam. dico ꝙ non. vi. Sali. in dict. l. vnica. §. accedit. Et in iſta materia ille dicitur extraneus qui non habet mulierē in poteſtate. tex. eſt in dict. §. accedit. vbi dicit tex. in finalibus verbis. Extraneum autē intelligimus omnē citra parētem per virilē ſexuz aſcendentē: ⁊ in poteſtate dotandam perſonam habentē. Parenti enim tacitam ex ſtipulatu actionem donamus. Et vi. alex. in. l. ij. ff. ſolu. mat. in. iij. colu. late loquentē de hoc. Et actio ex ſtipulatu actiue ⁊ paſſiue trāſmittitur in heredē. tex. in. §. maneat. in dict. l. vna. Et dos nō poteſt retineri ob res omotas ab vxore: nec propter īpenſas vtiles vel voluntarias. ſed propter neceſſaria ſic: ꝙ dotē minuunt ipſo iure: ſed poteſt retineri dos per pactum de lucrando / ſi mulier poſt deceſſit. vi. tex. ⁊ Bal. in dicta. l. vna. §. ſed nec retētio. Et muliere mortua in matrimonio actio ex ſtipulatu ſecundum ſuam naturam tranſit ad heredes. vi. tex. ⁊ Sali. in dicta. l. vna. §. illo proculdubio Et in actione de dote maritus condēnat in quantum facere poteſt: niſi dolo diſſipauerit. et rerum mobilium ⁊ iurium reſti-

tutio fit intra annum. Rerum vero imo-
bilium reſtitutio fit in continẽti. Et vſure
debẽtur a tẽpore more fructus vero a tẽ-
pore ſoluti matrimonij. vi. tex. ⁊ ſali. in di
cta. l. vna. §. cum autẽ. Et vxor heres iſti
tuta a marito ⁊ grauata legatis: ante om-
nia deducit dotẽ. de reſiduo vero ſoluit le
gata deducta falcidia. vi. tex. in dic. l. vna
. §. igitur. et ibi bal. Et partus ancillarum
pertinẽt ad mulierẽ matrimonio diſſolu-
to. fetus autẽ iumentorum ⁊ fructus reli
qui ad maritū. ſed fructus vltimi anni di
uiduntur pro rata. ſed ſi de anno cõtracti
matrimonij: ⁊ de tẽpore date dotis nõ eſ-
ſet recordium: ſi fructus eſſent recollecti
per virum/ mulier que dicit partẽ ſibi de-
beri probabit de regula generali. l. ei qui
dicit. ff. de proba. Et fructus pendentes
mulier eos aduocat: vt partem terre. vt. l.
fructus pẽdentes. ff. de rei vẽdi. Si ergo
vir vel eius pars dicit: iſtos fruct⁹ ad eũ
pro parte ꝑtinere ratiõe rate tẽporis quo
ſupportata ſunt onera matrimonij: ſimili-
ter ei incũbit onus probandi de initio ma
trimonij: ⁊ de tẽpore dotis date: quia vbi
cũqꝫ aliquod tẽpus eſt de ſubſtãtia ad vi-
ctoriam reportandam: illud punctualiter
deduci debet: et deductum probari. ff. de
nego. geſ. l. cum actum. C. de proba. l. ma-
trẽ tuam. vi. de hoc tex. in dicta. l. vna. §.
cumqꝫ. et ibi Ange. Et actio ex ſtipulatu
per patris obitum conſolidatur in filiam:
vi. de hoc tex. in dicta. l. vna. §. videam⁹.
⁊. §. ex hoc. et ibi vi. Bal. ⁊ ſalic. Et pater
dotẽ filie ad ſe reuerſam ea denuo nuben-
te non poteſt minuere: niſi eius patrimo-
nium fortuito fuerit diminutum. vi. tex. ⁊
Bald. ⁊ ſali. in auct. ſed quãuis. C. de rei
vxo. actio. et Angel. dicit ibi. ꝙ ſi mulier
non nubit ſed intrat religionẽ: pater tene-
tur ſibi reſeruare dotem. Sed ſi fiat bigui-
na: vel bizochara: quia ſtatus illorum fuit
iam per ſumum pontificẽ reprobatus. vt
patet in quadam extrauaganti. vbi agẽte
de qua Ci. facit mẽtionẽ in dicta auct. ſed
quãuis. pater non tenetur reſeruare dotẽ
Et vi. Bal. in. l. officiales. C. de epiſco. ⁊
cleri. Sed ſi filia recepit ordinẽ illarum que
ſunt tertij ordinis beati Franciſci reſerua
bitur ſibi dos: quia ordo approbatus fuit
⁊ eccleſiaſtice ꝑſone ſunt. vi. Ci. ⁊ Ange.
in dicta auct. et de tertio ordine vi. glo. in
clemen. j. de religioſis domi. et vi. Bald.
in. l. placet. C. de ſacroſanc. eccl'iis. Et in
auct. niſi rogati. C. ad trebell. et in auct. ſi
qua mulier. C. de ſacro ſan. eccl'iis. Et no
ta. ꝙ ſoluto matrimonio reſtitui debz dos
mulieri que ipſam dedit: vel eius heredi/
non alteri. nec compellitur maritus ſe obli
gare ad reſtituẽdum alteri: ſi aliquod inco-
modum ex hoc habeat ſuſpectum. tex. eſt
in. l. ij. in principio. ff. ſoluto mat. et loqui-
tur illa lex de muliere ſui iuris ꝗ dedit do
tẽ. Sed ſi maritus timet aliquod incomo
dum/ non cogitur promittere vel ſe obliga
re de reſtituẽdo dotẽ alteri/ quã mulieri: ſi
nihil ſibi nocet/ compellitur ſe obligare al
teri: regulariter ſecus. vt in. l. i. C. ꝺ norci.
vi. docto. in dicta. l. ij. Et reſtitutio dotis
vt ſuperius diximus. quantum ad imobi
lia debet fieri ſtatim. ſed quantum ad mo
bilia infra annum. Et dicitur dilatio lega
lis cõceſſa miſerationis cauſa qua dilatio
ne pẽdente compellitur maritus vel eius
heres ſatiſdare cum fideiuſſoribus de ſol
uendo adueniẽte die. vt. l. ſi conſtante. §.
quoties. ff. ſolu. mat. ſicut etiam ſatiſdatur
pro legatis ⁊ fideicomiſſis in diem/ vel ſub
conditione factis per titulum: vt legatorum
nomine caueatur. Et nota maritum in id
quod facere poteſt condẽnari: ſed hoc he
redi non eſt preſtandum: quia tale benefi
cium ꝑſonale eſt: ⁊ cum ꝑſona extinguitur.
. l. maritum. ff. ſolu. mat. ſed ad filios eiuſ-
dẽ matrimonij tranſit dictum priuilegiũ:
. l. etiam. ff. ſolu. mat. Et debz cauere ꝺ ſol
uẽdo/ cum venerit ad pinguiorẽ fortunam
. l. alia. §. eleganter. eodẽ titulo. Et ſic ma-

ritus habet beneficium: vt nō teneatur ni
ſi in quantū facere poteſt. et ſufficit ꝙ di
cat non habere in bonis/ niſi talē ⁊ talem
rē. Et qui aſſerit contrariū debꝫ hoc pro
bare per glo. notabilē que eſt in. l. cum de
lege. ff. de probatio. et vi. Pau. de caſt. in
dicta. l. maritum. et vi. Bar. ponentē ali-
quas limitationes. Et vi. Alex. ponentē
alias plures fallencias: ⁊ ibi dicit. Octa-
uo fallit vbi maritus conueniretur ad do
tē conſtante matrimonio: quia male vtere
tur re ſua: ſecundum glo. ⁊ Ci. in. l. vbi ad
huc. C. de iure doti. Sed glo. in. l. ſi con-
ſtante. tenet contrarium. ideo videbis ibi
Bar. ⁊ Alex. ⁊ Ange. Et viro vergente
ad inopiam etiam conſtante matrimonio
mulier poteſt dotem exigere. Et hipothe
caria agere ſicut poſſet matrimonio diſſo
luto: debet tamē dos exacta pro oneribꝰ
matrimonij deſeruire: ⁊ alienari nō poteſt
pactis dotalibus in caſū ſoluti matrimo
nij reſeruatis. idē in donatione propter nu
ptias. Tex. eſt in. l. vbi adhuc. cum auct.
ibi poſita. C. de iure doti. Et vi. ibi Bal.
et in. l. ſi conſtante. ff. ſolu. ma. dummodo
appareat facultatē viri ad dotis reſtitutio
nē non eſſe ſufficiētē. et poteſt exigere per
actionē perſonalē. Et in iſta materia habe
mus paucos textus. ſ. l. vbi adhuc. C. de
iure doti. ⁊ dicta. l. ſi conſtante. et in auct.
de equalitate doti. §. illud. Et ſecundum
Paul. multe inſurgunt queſtiones circa
iſtam materiam. Et glo. in dicta. l. ſi con-
ſtante: formauit quinqꝫ: quarum tres. ſ. j.
⁊. ij. ⁊ vlti. cōcernunt ꝑſonas eorum: a qui
bus fit repetitio: alie due ꝑſonas repeten
tium. Sed glo. in. l. vbi adhuc. format vi
ginti. Bar. vero format. xl. quarum decē
reſpiciunt perſonas illorum a quibus re-
petitur. alie. x. perſonas illorum qui repe
tunt. alie. x. formant repetēdi: ⁊ etiaꝫ mo-
dum. alie. x. repetitionis effectum. Et ſa-
tis ſunt clare ⁊ faciles recte intuēti. ſecun-
dū Pau. Et loquitur lex ſi conſtante. in

actione ꝑſonali de dote per quā poteſt re
peti/ duntaxat ipſa dos conſtante matri
mo. in. l. vbi. adhuc adducūtur quattuor:
Prima eſt ꝙ non expedit ꝙ maritus per
uenerit ad tantā pauꝑtatē: ꝙ de debitis
omnibus ⁊ alimētis pro ſe eius bona nō
ſufficiunt ad reſtitutionē dotis. ſed ſufficit
ſi ad paupertatē peruenit: vt ibi habetur.
Aliud eſt/ quia poteſt agere non ſolum a-
ctione ꝑſonali pro dote: ſed hipothecaria
pro rebus mariti contra quoſcūqꝫ poſſeſ-
ſores. Tertium eſt quia non ſolū pro do
te ⁊ eius ſecuritate. vt in. l. ſi conſtante. ſed
etiā pro donatione propter nuptias/ quā
ſperabat poſſe lucrari. et etiam pro rebus
paraphrenalibus donatis marito. ꝓ quā
donatione ⁊ rebus bona mariti ſunt taci-
te obligata/ ſicut ꝓ dote. vt eſt tex. ibi no-
tabilis ⁊ ſingularis. Quintum eſt quia in
iſta hipothecaria habꝫ priuilegium prio-
ritatis: ſicut agitur quādo agit ſoluto ma
trimonio: niſi ſint creditores habētes ex-
preſſam hipothecam ⁊ anteriorē tēpore:
Quintum ⁊ vltimum additur per illā. l.
quia iſta exactio dotis non eſt omnino ex
actio. quia nō ponitur in manibus mulie-
ris pro volūtatis libito. imo conſignatur
⁊ deponiẗ vt fructus eius deſeruiant one
ribus matrimonij. non ſolum mulieris et
etiam viri. ſed etiam totius familie. Nec
poteſt mulier aliquid alienare ex rebꝰ con
ſignatis. poſtea autē per auct. de equalita
te dotis. §. illud. colla. vij. additur aliud.
ꝙ licꝫ maritus non ꝑuenerit ad pauperta
tē. ſi tamē incepit male vti ſubſtantia ſua.
et ſic eſt timor/ ꝙ non ꝑueniat ad pauper
tatē: prouideẗ mulieri vt poſſit petere cō-
ſignationē dotis: quia maritus effectꝰ eſt
luſor vel iocator/ vel incepit facere impē-
ſas maiores quā ſuppetūt facultates:
additur etiā per dictā auct. quid iuris
ſi mulier erat filia familias/ pro qua pater
dederat dotē. an ipſa mulier poſſit petere
conſignationē dotis ſine volūtate patris.

Et diſtinguit ibi an erat dos magna vel
parua. vi. ibi per Paul. de ca. in dicta. l. ſi
conſtante. Et ſocer qui dotē recepit / ſi ad
inopiam vergat contra euꝫ agi poteſt. vi.
Sali. in dicta. l. vbi adhuc. in. ij. colu. alle
gat tex. in. l. diuoꝛcio facto. ff. ſoluto mat.
Et ſocero ⁊ viro obligatis non cōuenitur
alter / licet ſit inops / ſi alter ſit ſoluēdo. vi.
Sali. vbi ſupꝛa. in. iij. colu. vbi etiaꝫ dicit
ꝙ licet maritus det fideiuſſoꝛē de dote re
ſtituenda non poteſt euitare exactionem.
Sed ſi maritꝰ ab initio erat inops: ⁊ vxoꝛ
fuit ſciens / nō habet remedium legis vbi
adhuc. Ci. ibi. ſed Bar. in. l. ſi conſtante.
in pꝛincipio. tenet. ꝙ ſi ſciuit habet reme-
dium dicte legis. et Salic. in dicta. l. vbi
adhuc. in. iiij. colu. Et nota ꝙ multis mo
dis mulieri conſulitur marito vergēte ad
inopiam. Naꝫ aut dos fuit in quantitate:
et poteſt agi perſonali ad tantūdeꝫ. Et hi
pothecaria in bonis mariti: aut fuit in ſpe
ciebus / puta in rebus coꝛpoꝛalibus / mo-
bilibus / vel imobilibus / eſtimatis vel in-
eſtimatis. et tunc illis ſtantibus poteſt ſi-
bi pꝛoſpicere: etiam reali ⁊ hipothecaria.
et nullius hipotheca in his pꝛeferatur. vt
in. l. in rebus. C. de iure doti. et idē in do
natione ꝓpter nuptias ſi extat. vt in auc.
donationē. C. de iure doti. in alijs autē re
bus mariti pōt agere hipothecaria. Aut
ſunt res paraphꝛenales ⁊ extra dotem: et
tunc poteſt agere perſonali. mandati / vel
negocioꝛum geſtoꝛum: vel reali: quia re-
manſit domina. ita Sali. declarādo gloſ.
in. l. vbi adhuc. in. v. colun. Sed nota. qꝺ
hipothecaria que competit pꝛo donatiōe
ante nuptias vel pꝛo rebus paraphꝛenis
non eſt ita pꝛiuilegiata in pꝛelatiōe. vt eſt
hipotheca que competit pꝛo dote. vt eſt
glo. et ibi Sali. in dicta. l. vbi adhuc. et vi
de Azo. in titu. qui potio. in pigno. habe.
Nam licet pꝛo omnibus competit hipo-
thecaria ex conuentione vel ex lege: tamē
non eque ſunt pꝛiuilegiate ſicut dotales.

vt eſt tex. in. l. ſi. C. qui pot. in pig. habe.
et vi. Sali. in dict. l. vbi adhuc. Sed mu-
lier non poteſt vēdicare a fiſco quādo eſt
pꝛioꝛ tēpoꝛe. C. de pꝛiuilegio fiſci. l. fina.
Item nec a liberis pꝛimi matrimonij: ⁊ ſi
miles. vt in dicta. l. fin. C. qui pot. in pig.
habe. §. exceptis. Et ſi maritus eſt merca
toꝛ merces diſtractas / non poteſt ab em-
ptoꝛe vendicare: quia illa ſunt ei obligata
que tempoꝛe quo nunc agit in bonis ma
riti erant / non que exiuerant: et hoc quan
do diſtrahendi cauſa emit. vt in tex. nota
bili. l. cum tabernam. ff. de pigno. fact. ff.
quibꝰ cau. pig. taci. contraha. l. in pꝛedijs
quod tenemēti. ſecundum ſali. in dicta. l.
vbi adhuc. et ibi dicit ſecunduꝫ Ci. et Ja
cob. but. ꝙ mulier antequā hipothecaria
agat contra extraneos debet pꝛius excu-
tere virum. Et an mulier poſſit agere hi-
pothecaria ad merces quas habebat ma
ritus cauſa mercandi. vi. Alex. poſt bart.
in. l. ſi conſtante. in. x. colun. vbi late loqui
tur. Et an venalia veniant in obligatione
generali. vi. Bal. in conſi. cclxvij. Et mu-
lier in dote omnibus pꝛiuilegiatis actio-
nibus perſonalibus atqꝫ realibus antefer
tur: quod pꝛiuilegium tranſmittit ad libe
ros. Et vbi inter duas dotes eſt queſtio
pꝛioꝛ tempoꝛe. tex. eſt in. l. vl. C. qui pot.
in pig. hab. Et nota ꝙ ſi pꝛioꝛ creditoꝛ ha
bet hipothecā ex pacto ſuo perfertur mu
lieri. Sed ſi creditoꝛ habet hipothecā ex
auctoꝛitate vel ꝓuilegio legis mulier pꝛe
fertur creditoꝛi. Et hoc eſt quod dicit lit-
tera. in dicta. l. vlt. licet anterioꝛis tempo
ris pꝛiuilegio ſint vallati. lex enī mihi ius
meum noluit adimere. ſed beneficium ſu-
um quod mihi dat: quandoqꝫ adimit alte
rius gratia. ita Azo. in rub. q̇ poti. in pig.
habe. in. ij. colu. Et ſic mulier habens ta-
citam hipothecam anterioꝛem pꝛefertur
creditoꝛi habenti expꝛeſſam poſterioꝛeꝫ.
Et etiam mulier pꝛefertur creditoꝛi habē
ti tacitā anterioꝛē: et nō ſi habet expꝛeſſaꝫ

Et ita Azo.vt dictum eſt intelligit tex.in
dicta.l.vlti.et vi.Bal.in dict.l.vlti.in.ij.
colu.tenentē etiam iſtam opinionem.vbi
dicit.ꝙ fiſcus habens tacitaȝ hipothecā
prefertur priori.ſed non habēti expreſſaȝ.
vi.etiam abb.in.c.ex litteris.de pig.vbi
multa recitauit.et precipue formalia ver
ba Azonis.licet de auctore nullam fecit
mentionem.Et nota ꝙ licet in dote exigē
da vxor prima potior ſit ſecunda.et etiam
eius filii.Tamen in rebus datis in doteȝ
per vxorem ſecundaȝ ſecunda eſt potior.
ſed ſi res data in dotē irreuocabiliter fuiſ-
ſet effecta viri:vt quia eſſet data pro eſtima
ta.et ſic ex cauſa emptionis tranſiuiſſet.vt
.l.plerunqȝ.⁊.l.quotiens.ff.de iure doti.
tunc prefertur vxor prima.vi.Angel.in
auct.vt ex actione inſtā⁊ dotis.§.his igi
tur.colla.vij.vi.Bal.in.l.in rebus.C.de
iure doti.in.iij.colu.vbi dicit.ꝙ res dota
les eſtimate vel ineſtimate naturaliter re
manent in dominio vxoris.et aduerte be
ne anotata per Ange.in dicta.auct.Et fa
cit ad queſtionem de eo qui vendidit reȝ
alicui:⁊ habuit fidem de precio.vt in illa
re pro precio quod habere debet non pre
feratur aliis creditorib⁹.vi.Ange.vbi ſu-
pra.Iteȝ nota ꝙ hoc priuilegium nō da
bitur doti confeſſate.vt notat glo.in dic.
.l.vlti.et Ange.in dicta auct.in pricipio.
et ibi dicit.Nota ꝙ iſtud priuilegium tan
tūmodo datur ſuis heredibus:non auteȝ
extraneis.et ſic eſt contra notata.inſti.de
actio.§.fuerat.vbi dicitur.ꝙ priuilegiuȝ
dotis datur patri mulieris.vt preferatur
ceteris creditoribus.et tamen conſtat qđ
pater eſt aſcendēs non deſcendens.Sed
reſponde ſecundum Ange.ꝙ priuilegiuȝ
datur patri viuente filia:quoniam ad vti
litatem filie tendit/cum pater ei doteȝ re-
ſeruare tenetur.vt habetur in dicta auct.
vt ex actione inſtāte dotis.Sed filia mor
tua priuilegium dotis patri nō datur.ſic
Ange.in dicta auct.vbi etiam notat:ꝙ li

cet in dote exigenda mulier habeat priui
legium vt preferatur ceteris creditorib⁹:
tamē creditores mulieris exigentes dotē
non habebunt in bonis mariti illud priui
legiuȝ prelationis quod ipſa habȝ.et hoc
patȝ ex littera dicte auct.Et nota ꝙ hipo
theca tacita incipit currere a tēpore ꝓmiſ
ſionis et ſecuti matrimonij.Et hec tacita
hipotheca videtur procedere ex quadaȝ
tacita obligatione quam lex fingit maritū
feciſſe mulieri ſicut fingit mulierē ſtipula-
tā fuiſſe dotē ſibi reddi.vt.C.de rei vxo.
acti.§.j.et vi.Sali.in dicta.l.vlti.Et vi.
Bar.de hoc in dicta.l.vlti.in fina.colum.
et vi.Imo.in.c.ex litteris.đ pig.in.v.co
lum.vbi dicit.querit dominus Petrus a
quo tēpore incipiat tacita hipotheca pro
dote:an a tēpore date dotis.gloſ.in.l.aſſi
duis.tenet ꝙ a tēpore date dotis.Sed
Ci.ibi.in.j.q.tenet ꝙ a tēpore promiſſio-
nis:⁊ matrimonii ſecuti.per.l.i.ff.qui po.
in pig.hab.Et iſtud ſequitur Petrus in
dicto.c.ex litteris.ſed Imo.dicit.melius
videtur dicendum.ꝙ a tēpore promiſſio
nis incipiat:ſecuta tamē poſtea numera-
tione.vt probatur in dic.l.j.Sed nota ꝙ
in bonis poſtea acqueſitis.poſt obligatio
nē non prefertur mulier habētibus expreſ
ſam.vt prefertur fiſcus.per tex.in.l.ſi is
qui mihi.de bonis vacantibus.lib.x.vi.
Imo.in dicto.c.ex litteris.in.v.colu.Et
nota.et adde ad ea que ſuperius diximꝰ:
ꝙ priuilegia tacite hipothece:et alia que
competunt mulieribus pro dote:non cō-
petunt heredib⁹ mulieris/niſi ſint filij eiuſ
dem matrimonij/quibus tranſeunt omīa
iura competentia mulieri.vt notat glo.in
dicta.l.vlti.Et notant docto.in.l.etiā.ff.
ſolu.matri.Ad alios autem heredes non
tranſit priuilegium prelationis.ſed ſoluȝ
tacite hipothece.vt in dicta.l.fin.Et ibi
Ci.in.ix.q.Bar.tamen.in.l.j.ff.ſolu.ma
tri.latius hoc declarat dicens.ꝙ actio de
dote eſt multum priuilegiata.vt in dicta

.l.i. Nam quoddam eſt priuilegiuʒ tacite hipothece. Et tranſit ad quēlibet ad quē tranſit actio pro dote. vt in .§. fuerat. inſti. de actio. Et ſic ad quemcūqʒ heredē mulieris. Secundū eſt priuilegiuʒ. ꝙ illa hipotheca ſit priuilegiata vt preferatur habentibus tacitam priorē tempore. et iſtud priuilegium non tranſit niſi ad filios eiuſdē matrimonij. vt ſuperius dixim⁹. Tertium eſt priuilegiū. ꝙ fundus dotalis nō poſſit alienari: et iſtud tranſit ad quēlibet ad quem tranſit ipſa res dotalis. l. cū vir. .ff. de vſucapi. ⁊ .l.i. ⁊ .l. fundus. .ff. de fundo dota. Quartum eſt ꝙ in ambiguis fit interpretatio pro dote. l. in ambiguis. .ff. de regu. iuris. Et etiā iſtud tranſit ad quē tranſit dos: vt ſic fiat interpretatio pro dote quocūqʒ agente pro illa. Quintum eſt priuilegium quod datur cōtractui dotis: quia eſt bone fidei. vt patet in dicto .§. fuerat. inſti. de actio. et iſtud etiam tranſit ad omnes ad quos trāſit dos. vt in dicto .§. fuerat. Sextum eſt priuilegium vt preferatur in actione perſonali. aliis perſonalibus actionibus. Et iſtud datur mulieri. et filiis eiuſdem matrimonij. et ad alios nō tranſit. l. dabimus. .ff. de priuile. credi. ⁊ .l. .i. C. de priui. do. Septimū eſt quod datur inſtantie cauſe dotis: nam quia eſt fauorabilis: ideo dilationes per iudicē ſunt abbreuiande. l. ij. .ff. de re iudi. et in cle. diſpendioſam. de iudiciis. Octauum eſt qđ fingitur ſtipulationem interceſſiſſe: licʒ de illa non appareat. l.i. in principio. C. đ rei vxo. actione. Et iſtud videtur tranſire ad quemcūqʒ dos tranſit. Ex predictis patʒ ꝙ quoddam eſt priuilegium quod datur actioni de dote. vt eſt actio ex ſtipulatu: etiam ſi de illa non appareat. Item priuilegium tacite hipothece. Itē quod in dubio iudicetur de dote. Quoddam aūt eſt priuilegiuʒ quod datur contractui dotis quia eſt bone fidei: vt ſupra dixi. quoddā datur doti hoc eſt rei dotali. quoddaʒ datur inſtantie cauſe dotis. quoddaʒ datur mulieri pro ipſa dote vt eſt priuilegiū prelationis in actionibus perſonalibus. Et etiam habentibus tacitam hipothecam priorem. de quibus tangitur per Bar. in dicta .l.i. .ff. ſolu. mat. Et vi. Joā. de imo. in .c. ex litteris. de pigno. in fina. colu. Et pater habet priuilegiū prelationis quod habet mulier: ſi agit ad vtilitatē filie / alias ſecus. vt notat Bar. in .l. poſt dotē. .ff. ſolut. mat. Et eadem ratione idem videtur dicendum: ſi extraneus ageret ad vtilitatem ipſius mulieris. vt ibi tetigit Bart. Et tu adde dictuʒ bar. ad notata per Ange. vt in auct. vt ex actione inſtante dotis vt ſuperius diximus. Et nota ꝙ dos confeſſata petitur per actionem ex ſtipulatu. quando tranſactum eſt tempus opponēdi exceptionem non numerate dotis. Et vi. ad hoc tex. in .l.i. in principio. C. đ rei vxo. acti. vbi expreſſe dicit omnes dotes peti poſſe per actio. ex ſtipulatu. vi. Joā. de imo. in .c. ex litteris. de pignoribus. in .iij. col. Et in dote putatiua habet mulier priuilegiū hipotece priuilegiate. vi. glo. et Ci. in dicta .l. vlt. C. qui pot. in pig. hab. et vi. Jmo. in dicto .c. ex litteris. in .v. colum. Et mulier agens hipothecaria cōtra tertium poſſeſſorē bonorum mariti: quid habeat probare. vi. Joā. de imo. in dicto .c. ex litteris. in .i. ⁊ .ij. colu. Mulier dedit in dotem alicui prodigaliter viuenti vult ſtatim repetere an poſſit. vide Bal. in .l. vbi adhuc. in .iiij. colu. Nota ſecundū Ange. in dicta auct. de equalitate dotis .§. illud. Et adde ad ea que ſuperius diximus ꝙ tria ſunt iura. ſ. digeſtorum. et ſecundū hoc neceſſe erat ad hoc vt dos poſſet repeti conſtante matrimonio. quod appareret euidentiſſime virum non eſſe locupletem vt .l. ſi conſtāte. aliud eſt ius codicis. et ſecundum iſtud ſufficit ꝙ vir ſit inops: licʒ non appareat euidentiſſime illum eſſe inopeʒ. vt .l. vbi adhuc. Eſt ⁊ tertium de iu

rē auctēticoꝝ. vt in dicto. §. illud. et de iu
re iſto ſufficit. ꝙ vir incipiat male vti ſub
ſtantia ſua. et Azo. in rub. de iure doti. in
iiij. colu. dicit iſta verba. Fit autē exactio
dotis per actio. perſonalez: puta ex ſtipu
latu. ſoluto matrimonio / vel eo conſtante
ſi maritus ſit ad inopiam deductus. Ho
die tamen videtur ꝙ fiat exactio ſtatim /
ex quo maritus incboat ſua ſubſtātia ma
le vti. vt in auct. d equalitate doti. §. illō.
Et puto boc exaudiendum ſecunduz opi
nionem ⁊ famam comunem: quia dicunt
bomines eum male agere factum ſuum.
argu. ff. de fundo inſtructo lega. l. cum de
lanionis. §. aſinam. et Ange. in dicto. §. il
lud. querit quando dicet vir male vti ſub
ſtantia ſua. glo. dicit in dicto. §. quādo eſt
comunis vius loquendi de boc. vt. l. cuz
de lanionis. §. aſinaz. Et idem ſentit gloſ.
in dicta. l. vbi adbuc. quod nota. Sunt ⁊
alii modi probandi paupertatez. vt nota
tur in. l. ii. C. quando fiſcus vel priuatus.
et. l. ſi quis ad declinandam. C. de epiſco
pis ⁊ cleri. Item quero ſecunduz Ange.
ibi. data eſt dos cuidaz extraneo qui pro
miſit eam reſtituere in euentuz reſtitutio
nis dotis: vtruz ſi male incipit vti ſubſtā
tia ſua poſſit repeti. Ange. dicit ꝙ ſic. Et
ſi extraneus dedit dotem pro muliere: et
pactus eſt ſibi reſtitui ſimpliciter: mō ma-
ritus incipit vergere ad inopiaz / dos po-
teſt exigi non per extraneum. ſed per mu
lierem: quia extraneus nō intelligitur pa
ctus in illum caſum: ſed tantum diſſoluto
matrimonio. Et ideo in caſu iſto qui non
eſt expreſſus mulieri actio competit. vt. l.
ſi extraneus. de cōditione ob cauſa. et ita
tenet glo. in. l. ſi conſtante. §. tranſgredia-
mur. vi. de boc Pau. de caſt. in dicta. l. ſi
conſtante. in. iii. colu. Sed ſi maritus di-
cit. ego volo te facere ſecuram per fideiuſ
ſores: non propterea euitabit exactionez
dotis: quia datio fideiuſſoris eſt probibi
ta. vt. C. ne fideiuſſores doti. dentur. l. j.

et notant docto. in dicta. l. vbi adbuc. Et
nota ꝙ eo caſu quo non poteſt peti reſti-
tutio cōſtante matrimonio nō poteſt pe-
ti pignus. vt nota. in dicta. l. vbi adbuc.
Sed pone ꝙ dote reſtituta efficitur vir
ſoluēdo. Et bene incipit vti ſubſtātia ſua
an dos debebit ei reddi. dic ꝙ nō. quia ſe
mel ſoluta eſt mulieri debite. vi. Ange. in
dicto. §. illud. ad finez. et vi. ea que notāt
docto. in dicta. l. vbi adbuc. Et nota ꝙ ſi
maritus deceſſit bona beredis nō ſunt ta
cite obligata pro reſtitutione dotis. Sed
ſi bona beredis prouenīunt ex rebus te-
ſtatoris per naturalem acceſſionez. vt fru
ctus rerum: et partus ancillarum beredi
tatis: tunc ſunt obligata. vi. Bal. in dicta
. l. vbi adbuc. in. vi. colu. Et nota ꝙ ſi ma-
ritus conuenitur conſtante matrimonio:
quia male vtitur ſubſtantia ſua / ſi ipſe di-
cit non debeo conueniri niſi deducto / ne
egeam. Iſta allegatio non eſt bona: nam
non poteſt egere cum debeat alimentari
ex dote. vi. glo. in dict. l. vbi adbuc: et vi.
Bal. in. vi. colu. et vi. etiam docto. vbi di
cunt. maritus in iſto caſu non babet exce
ptionē ꝙ non poſſit conueniri niſi in quā
tum facere poteſt. Et ſi vir comiſit adul-
terium vnde vxor iudicio eccleſie recedit
ab eo quo ad tori ſeparationez. et dos de
bet reddi mulieri. Ex iſta dote vir non de
bet ali: quia peccauit in legem matrimo-
nij. Sed ſi eſt banitus pro alio delicto: ita
ꝙ non conuerſatur cum vxore. in tali ca-
ſu mulier debet eū alere: ⁊ mittere ſibi ali-
menta. vi. ſpecula. in titu. de donatio. īter
virum ⁊ vxorem. §. fin. ver. quid ſi vir. et
vi. Bar. in. l. ſi conſtante. in principio. ff.
ſolu. mat. et vi. Bal. in dict. l. vbi adbuc.
Et nota ꝙ quādo quis fideiubet ꝓ alio
tūc male dicitur vti ſubſtātia ſua. ita An
ge. in. l. in perſona. §. i. Item dicit ſi ꝓbe-
tur ꝙ pecunias retinet ſub vſuris. vt l. c.
quanto. de vſuris. et vi. Aleran. in dicta
. l. ſi conſtante. vij. colu. Et biſdem modis

probatur queꝫ vti male ſuſtancia ſua quibus probatur paupertas .vi. in.l. is qui .§.fi.ff.de tutori.⁊ curato.dat ab his.⁊.l.j.ff.de curato.furioſi.et vi.Alexã. vbi ſupra.vbi dicit inops ⁊ pauper in quo differant.et paupertas ⁊ penuria in quo differant. Sed ſi pater agit propter ſuuꝫ intereſſe: ne dos perdatur nõ fiat reſtitutio ipſi patri:ſed conſignabitur:⁊ deponetur ad comodum matrimonij.vi.Bar.in dicta.l.ſi conſtante.et Pau.de ca.in.iij.colun. Et ſic expediuimus iſtud miſerabile puntum de paupertate viri: procedendo ad vlteriora ſi maritus conuentus ſoluto matrimonio actione de dote nõ poteſt ſatiſdare de dote reſtituenda in termino legali condẽnatur ad reſtituendam ſtatim deducto inter vſurio medij tẽporis: ſi vero ſatiſdare non vult cum poſſit nihil deducit. Si auteꝫ ſatiſdat non compellitur ante terminum.tex. eſt ſecundum docto. in.l.ſi conſtante.§.quoties.ff.ſolu.matri. Et ad hoc ſemper allegatur.ꝙ ille qui habet dilationeꝫ a lege miſerationis gratia ſi vult ea vti debet ſatiſdare cuꝫ fideiuſſore de ſoluendo adueniente termino. Idẽ ſi a principe.vt.C.de precibus imperatori offeren.l.vniuerſa.ideꝫ ſi a teſtatore.vt in titu.vt lega.nomine caue. Idem videtur ſi a iudice.vt in.l.ſi debitori.ff.de iudicüs.et.l.ſi conſtante.§.penult.in fine. Et ex ſupradictis nota.ꝙ ille qui habet neceſſe ſatiſdare:ſi non poteſt:quia non reperit fideiuſſoreꝫ non remittitur ſibi ſatiſdatio:imo compellitur ſtatim ſoluere.vi.docto.in dicto.§.quoties. Sed vbi quis nõ põt ſatiſdare:ſtatur ſue iuratorie cautioni vt in auct.generaliter.C.de epiſco.et cleric.et in auct.cui relictum.C. de indicta. vidu.toll. que iura faciunt contra ea que prius diximus. Sed dicas ꝙ vbi poteſt alio remedio quam per iuratoriaꝫ cautioneꝫ prouideri vtriꝗ parti non recurritur ad iuratoriam cautioneꝫ. alias ſecus. Et de iſta materia quando aliquis non valet ſatiſdare: an liberetur per iuratoriam cautionem. vi. Alex. remiſſiue procedentem in dicto.§.quoties.in.j.colun. Et nota ꝙ actio de dote eſt propria ipſius filie quãdo pater dedit doteꝫ filie iam emancipate.glo. eſt communiter approbata in.l.ij.§. ꝙ ſi in patris.ff.ſolu.mat. Et etiam actio dotis aduenticie eſt filie.et non comunis patris ⁊ filie.et ibi dicunt docto.etiaꝫ qđ in ſpiritualibus non curatur patria poteſtas. Et nota ꝙ filia que nubit ſine cõſenſu patris/debet tamen dotari a patre dũmodo nubat digno. quia de iure canonico non requiritur conſenſus patris.tenet glo.in.c. hoc ſanctum.xxxij.q.ij. Et gloſ. in.c.de raptoribꝰ.xxvj.q.ij. Et canoniſte tenent in.c. cum cauſam. de raptoribus. Et ſi nubat in digno: adhuc pater eam tenetur dotare: quia licet de iure digeſtorũ poſſet ex iuſta cauſa pater filieꝫ exheredare.vt eſt tex.in.l.iij.§.ſi emancipatus.ff.de bon.poſſ.cont.tabul. Hec tamen hodie eſt correcta per.§.cauſas. in auct. vt cum de appellatione cognoſcitur.colla.viij.et ꝙ tenetur dotare filiam quando nubit in digno.tenet Ioan.and.⁊ Imola.in.c.accedens.de procura.⁊ Alex.in.l.i.ff. ſolu.mat. Sed communis opinio ſecũdũ Iaſo. in.l.ij.§.qđ ſi in patris.v.colu. et omnes doct.vt ipſe refert varia dixerũt.et tu vi. tex.in di.auct.in.§.ſi vero.⁊ trãſumptiue .C.de inofficioſo teſtamẽ. Et aduerte: qꝛ poſt.xxv.annos filia licꝫ nubat:vel in ſuũ corpꝰ peccet:pater nõ põt eam exheredare:qꝛ patri iputatur.ſed ante.xxv. annũ ſi in ſuũ corpus peccet:iniuria fit patri:⁊ ingrata videtur per tex.in dic.§.cauſas.ad fin. Sed aduerte:qꝛ tex.ille dicit ꝙ pater volebat maritũ filie dare:et illa non cõſenſit:ſed luxurioſaꝫ degere vitã elegit. et ſic duo cõcurrũt.ſ.volũtas pr̃is ⁊ naturalis caritas erga filiã.⁊ ſic nimiꝫ ſi lex.et dicta auct.cõtra tantã ingratitudinẽ remediuꝫ

exheredationis permiſerit. ſed ſi filia ſimpliciter nupſit in digno/pater eam non poteſt exheredare. Et ſic teneatur meo videri eam dotare: quia ponderando verba tex. magna iniuria fit patri ſi filia luxurioſe viuit: et maritū negligit: tu cogitabis: quia ſatis eſt mittere ſapientez in viam. Et nota ꝙ actio competēs marito pro dote dāda eſt bone fidei: ſicut illa que cōpetit mulieri pro reſtituēda. et ideo facit venire fructus a tempore more. vt. l. videam⁹. §. ex cauſa. ff. de vſuris. mortuo marito fruct⁹ illius anni incipiētis a die ſoluti matrimonij: ſunt heredū mariti pro oneribus matrimonij. glo. eſt in. l. diuorcio facto. ff. ſoluto matri. Et moderni dicunt eſſe veraz preterquaz vbi res imobilis data eſſet in dotem: quia illa cum fructibus ſtatim debet reſtitui mulieri ex quibus ipſam ſe alere debet. vi. Jacobum butrigarium. in. l. vnica. C. de rei vxo. acti. §. j. et vi. Alexā. in dicta. l. diuorcio facto. in. iiij. colun. Et ſi mulier non habet vnde ſe alat infra annum eſt alenda ab heredibus viri. glo. eſt in dic. l. diuorcio. et. l. vnica. §. exactio. ff. de rei vxo. acti. Et ibi Bar. dicebat. qđ ſi fructus dotis ad alimenta ſufficerent. qđ heredes mariti tenerentur ad integra alimenta: ſicut enim teneretur maritus ſi viueret. Et ibi vide Ange. et Alexā. in. iiij. colun. Sed ſi heredes volūt reddere mulieri res mobiles non expectato anno. Et per conſequens non volunt eam alere/ bene poſſunt: et plus dicebat Bal. vt refert Alexan. ꝙ heredes in continenti reſtituētes poterunt ſibi retinere. inter vſuris medij temporis. vi. Alexan. in dicta. l. diuorcio. in. v. colun. Et ſi mulier poſt annū nō recuperat dotem propter moram heredū an poſſit petere vſuras dotis. vi. Alexā. in dicta. l. diuorcio. in. vj. colun. Et qui dicantur fructus naturales: ⁊ qui induſtriales. vi. per Bart. in. l. ex diuerſo. ff. de rei vendica. et vi. Bal. in. l. pro oneribuſ. C. de iure doti. et. l. ancille. C. ō furtis. et vi. Bar. in. l. fina. ff. ad. l. falci. et Antonium ⁊ alios in. c. grauis. de reſtitutione ſpoliatorū. Et appellatione fructuum veniunt penſiones. tex. eſt in. l. Si nauis. ff. de rei vendi. et Bart. in dic. l. ex diuerſo. et Antonius in dicto. c. grauis. Et fructus dotis quomodo ſint diuidendi inter virum et vxorem ſoluto matrimonio. vide tex. ⁊ docto. in. l. de diuiſione. ff. ſoluto mat. qz in illa lege tractatur de diuiſione fructuū vltimi anni: naz pro rata qua durauit matrimonium pertinent ad virum pro alia ad vxorem: et eodem modo ſi matrimonium durauit minus anno. vt in. l. fructus. et. l. diuorcio. ff. ſoluto matrimonio. Ultimus annus incipit a die traditionis fundi dotalis ſi matrimonium preceſſit. ſed ſi preceſſit traditio incipit a die matrimonij contracti. Et ponamus caſum ſecundum Pau. Mulier nupſit calendis Januarij. et tradidit poſtea fundum in calendis Junij. et matrimonium durauit decē annos: et in vndecimo anno ſolutum eſt in calendis Julij. Si iſte vndecimus annus incipit in calendis Januarij in quib⁹ matrimonium fuit contractum reperiuntur trāſiuiſſe de iſto vndecimo ſex mēſes. Et ſic de fructibus recollectis in menſe Junij. maritus habebit dimidiam: ⁊ alteram dimidiam reſtituet vxori. an ita erit. reſpondetur qđ non: quia poſtquam nuptie preceſſerunt non incipit fundus eſſe dotalis niſi a tempore quo fuit traditus: quia tunc tranſiuit dominium in maritū et ex tunc incepit lucrari fructus eius. debet ergo haberi conſideratio ad tempus quo fundus fuit traditus. ſed traditus fuit in calendis Junij: et poſtea fuit ſolutum in calendis Julij. vnde ſi incipiat annus in calēdis Junij quibus fuit tradit⁹ nō reperit tranſiuiſſe de hoc vndecimo anno niſi vnus menſis. ergo pro vno menſe et ſic ꝑ duodecima parte āni lucrabit vir

Et vndecim partes alias reſtituet vxoꝛi licet ſuſtinuerit onera per. vi. menſes a calendis Januarij. vſqꝫ ad calēdas Junij. Sed hoc contingit. quia ſi non fuiſſet traditus nullos fructus fuiſſet lucratus. et eodem modo fienda eſſet cōputatio ſi durafſet minus anno. quia fuiſſet contractū in calendis Januarij: et ſolutum in calendis Julij pꝛoxime ſequentibus. Sed ad hoc vt maritus lucretur fruct⁹ dotis tria requiruntur. I. ꝙ matrimoniū ſit contractum. ⁊ ꝙ ſubeat onera matrimonij. Et ꝙ dos ſit tradita. vi. Pau. de ca. in dicta. l. de diuiſione in. iiij. colu. vbi dicit de equitate tamen dicit Azo. ipſuꝫ lucrari pꝛopter onera q̄ ſuſtinuit. ſed certe nec de equitate videtur hoc verum. ita Pau. de ca. Sed ſi fructus multum valent. Et tamē parum ſpendit non videtur equum ꝙ lucretur omnes ac ſi matrimonium vere interceſſiſſet. Sed ſolum quatenus ſpendit per. l. in inſulā. §. i. ff. ſolu. mat. potiſſime ſi puella vel eius tutoꝛ dederunt dotez qui non potuerunt ſibi pꝛeiudicare ideo dando fructus vltra queꝫ maritus ſubeat expenſas. dic ergo. ꝙ ſi puella erat ꝓxima pubertati. Et malicia ſuppleat etatez. argu. l. ſi alterius. C. ſi minoꝛ ſe maioꝛem dixe. quia citius pubeſcat vna queꝫ altera. et ſecuta eſt copula carnalis effecta eſt vere vxoꝛ/licꝫ non habeat etatem perfectā. vt patet. c. i. de diſpon. in puberum. lib. vj Et ideo tunc etiaꝫ de rigoꝛe lucratur omnes fructus: etiam ſi tranſcederent expēſam: quia ita eſt regulariter in vero marito. l. pꝛo oneribus. C. de iure doti. Si vero non eſt ſecuta copula carnalis nec malicia ſupplet etatem. ita ꝙ non eſt effecta vera vxoꝛ etiam ſi contraxerit per verba de pꝛeſenti: quia iuris interpꝛetatione reſoluitur in verba de futuro. vt in dicto. c. i. Et tunc aut ipſe errauit in facto: qꝛ credebat eſſe etatis legitime. et potuit cōtingere ſi contraxit cum ea in abſentia per ꝓcuratoꝛem: et fecit duci ad domum et alimentari. pꝛout ponitur in. l. v. ff. de ritu nuptiarum. in tali caſu lucratur fructus: non tanquā maritus: ſed tanquam bone fidei poſſeſſoꝛ. Si vero ſciebat illam non eſſe etatis legitime non lucratur aliquid. ſed quatenus in ea neceſſario impendit/ poteſt de fructibus retinere. et ſic poteſt intelligi. l. ſi in inſulam. §. i. ff. ſoluto matrimonio. ex quibus apparet. ꝙ ea que dicuntur in viro et vxoꝛe/non habent locum in ſponſo ⁊ ſponſa: quia licet vir lucretur fructus/non ita ſponſus. ¶ Et nota circa materiam fructuum. qꝺ fructus qui ſeruando ſeruari non poſſunt: dicuntur illi qui vltra trienniuꝫ non durant. vide Alexan. in. l. ſi ante. ff. ſoluto matrimonio. Et de fructibus diuidendis inter marituꝫ et vxoꝛem: debent ante omnia deduci ipenſe facte gratia ipſoꝛum fructuum: ſiue per vxoꝛem: ſiue per viruꝫ: et hoc ſi matrimonium durauerit minus anno/ſiue plurib⁹ annis. et ſic non dicuntur fructus niſi deductis expenſis ſicut dicimus in lucro. l. mutius. ff. pꝛo ſocio. vide de hoc tex. et docto. in. l. fructus. ff. ſoluto matrimonio vbi dicunt Bart. et bald. ꝙ ſi vltimo anno nulli ſunt fructus percepti pꝛopter ſterilitatem/nulla fiet deductio: quia ſicut fructus vltimi anni ſi vberrimi fuiſſent ſubrogantur loco fructuum pꝛimi anni: ita debent ſubrogari ſi pauci aut nulli nati ſunt vt contrarioꝛum eadem ſit natura. Si autem impenſe non ſunt facte gratia querendoꝛum fructuum: ſed gratia rei/et ad perpetuam vtilitatem: tunc non deducitur de fructibus. ſed poteſt repeti ab ipſa muliere. vi. Pau. de caſt. in dicta. l. fructus. Et ſi maritus recepit in dotem fundum vbi erat foꝛtalicium impenſa facta: gratia rei non fructuum videtur facta. Notatbar. in. l. cum quereretur. per illum tex. ad finem. ff. de lega. iii. quem dicit eſſe mirabilem ad hoc. iſtud poſſet pꝛo

cedere/ niſi talis cuſtodia eſſet neceſſaria
pro fructibus recolligendis ⁊ conſeruan
dis. vide Paul. in dicta. l. fructus. Et ſi
recollecte fuerunt. c. corbes frumenti: et
ex forma ſtatuti debꝫ aliquid ſolui pro ga
bella vel decima: an prius deducantur ex
penſe. vide Bar. et Pau. in dicta. l. fruc/
tus. Et fructus vltimi anni ſi ſint ſteriles
ita ꝙ nihil ſit recollectum. vi. ibi Pau. ad
finem. Et pro fructibus debitis qui deſie
runt ſtare quando debeatur quantitas: et
quando precium ipſorum. vide Pau. de
caſt. in. l. diuorcio. §. ob donationes. ff. ſo
luto mat. Et ex hoc infert Bal. ſper glo.
in dicto. §. ob donationes. ꝙ illud quod
dicitur fructus rei pignorate extenuāt ſor
tem. l. j. et. ij. C. de pignorati. acti. non ha
bet locum/ niſi fructibus conſumptis. ita
tenuit Ci. et bal. in dicta. l. j. et Bal. in. l.
fina. codē titulo. et in. l. penult. C. de non
numera. pecu. adde Anto. in. c. ad noſtrā
. j. de iure iur. et Joā. an. et ancha. in. c. i. d
vſuris. Et quod ex eodem fundo recolli/
gitur in anno duplex fructus diuerſus. ſ.
meſſis ⁊ vendemia habentur pro vno fru
ctu vnius anni. ſecus ſi iidem fructus. vi.
tex. in dicta. l. diuorcio. §. quod in anno.
et ibi docto. Et fructus qui vno tempore
recipiūtur ex aliqua re ſiue mobili ſiue im
mobili dicuntur fructus totius temporis
quo curantur. Et fructus rerum mobiliū
diuidūtur ſicut fructus rerum imobiliuꝫ.
et ſic fructus animalium. vi. tex. ⁊ docto.
in dicta. l. diuorcio. §. non ſolum. Et arbo
res cedue computantur in fructibus: et
etiam arbores geminales. Sed ſi vi tem
peſtatis ceciderint dici oportet preciuꝫ il
larum reſtituendum mulieri: neqꝫ in fruc/
ctu cedere non magis quam ſi theſaurus
fuiſſet inuentꝰ: quia habet neceſſe reſtitue
re: perinde ac ſi reperiſſet in re aliena. Et
ſi arbores ſunt vetuſtate corrupte poteſt
eas excidere/ dūmodo alias earum loco
ſubroget. vi. tex. ⁊ docto. in dicta. l. diuor

cio. §. ſi fundum. lapis qui non renaſcitur
non eſt in fructu. ſecus ſi renaſcatur. Sed
ſi creti fodine vel argenti fodine/ vel auri
vel cuiuſlibꝫ alterius materie fuerit vtiqꝫ
in fructum habebuntur. tex. eſt in. l. diuor
cio. §. ſi vir. et bart. dicit ſe conſuluiſſe per
illum tex. cum quidam notarius reliquiſ/
ſet vſufructum omnium bonorum ſuoruꝫ
vxori ſue. Et queritur an debet habere eo
modum prothocolorum ipſius defuncti.
et Bar. dixit ꝙ non. quia tale comodum
non reiteratur. Nam poſtquā inſtrumen/
tum ſemel eſt publicatum de prothocolo
amplius non publicatur niſi magna et iu/
ſta cauſa. vt. l. ſi quis ex argentarijs. §. fin.
. ff. de edendo. Et illa que non reiterātur
⁊ non renaſcuntur: non dicitur eſſe in fru
ctu. ſed Pau. de caſt. in dicto. §. ſi vir. di/
cit. Certe male videtur conſuluiſſe. nam
ad vſufructuarium non ſolum pertinent
comoda que ſunt in fructu. imo etiaꝫ alia
que non reiterantur nec renaſcūtur. vt in
. l. vſufructu legato. ff. de vſufructu. vbi
eſt caſus contra Bar. Et nota ibi ſecun/
dum Pau. ꝙ licet fodere venas vel lapi
des ſub fundis alienis ſine leſione ſuper/
ficiei. Et vide ibi omnino Pau. vbi ipſe
dicit. qđ prima facie aliud videtur. pro
quo facit quia ſicut illorum eſt quidquid
eſt ſupra vſqꝫ ad celum. vt. l. altius. cum
ibi notatis. C. de ſeruitu. et aqua. ita vi/
detur ꝙ ſit ipſoꝝ quidquid eſt inferiꝰ. ⁊c̄.
Et ſi fundus reſtituitur vxori non perce/
ptis fructibus a marito: licet maritus de
beat habere partem fructuum: non tamē
poteſt retinere fundum quouſqꝫ fructus
recolligat: et quoniam debet ipſum reſti/
tuere recepta cautione a muliere/ niſi de
proximo fructus eſſent recolligendi: quia
tunc poſſet retinere fundum quouſqꝫ re/
colligat. Et ſimiliter poteſt retinere ſi mu
lier non poſſit cauere vel nollet. Textus
eſt in dicta. l. diuorcio. §. interdum. iun/
cta gloſa. Et nota qđ vbi lex dicit/ vel in

ea ſit mentio de cautione: intelligitur de
nuda cautione. Sed multi tenent vt intel
ligatur de cautione cum fideiuſſore. vide
glo. ⁊ Alex. in dicto. §. interdum. vbi ipſe
dicit etiam: ꝙ ille qui tenetur nude caue/
re tenet promittere ſub hipotheca bonoꝝ
ſuorum. et Pau. de caſt. in dicto. §. inter/
dum. dicit. ꝙ quando hoc verbū profert
a teſtatore intelligitur de nuda cautione/
ſine fideiuſſore vel pignore. vt. l. ſancim⁹.
C. de verbo. ſigni. Et adde ꝙ quando ex
diſpoſitione legis vel ſtatuti tenetur quis
dare fideiuſſores: ſi tamen apparet mani
feſte idoneus ⁊ ſoluendo nec eſt ſuſpitio.
ꝙ deſinit eſſe videtur releuandus a fide/
iuſſoribus per id qđ notatur in. l. de crea/
tionibus. C. de epiſco. audien. Et impen
ſe facte in curando ſeruū dotalem ſi ſunt
parue cenſentur facte cauſa fructuū: ⁊ nō
repetuntur. ſed ſi magne/ tunc cēſentur fa
cte cauſa perpetue vtilitatis: et repetunt.
vi. tex. ⁊ docto. in dicta. l. diuorcio. §. fina.
vbi tractatur an ⁊ quando maritus poſſit
repetere impenſas factas in fundo vel in
re dotali. Et ibi vi. an ⁊ quando cōductor
⁊ colonus poſſint repetere expēſas factas
in re conducta. et precipue videbis alex.
in. ij. colu. et ibi dicit Alex. ad finem. ꝙ li/
cet exceptio compenſationis nō poſſit op
poni contra veram dotem. vt in. §. taceat
C. de rei vxo. acti. tamen nō procedit in
dote putatiua. vt eſt gloſ. in dicto. §. fina.
quam omnes ſequuntur: quo ad alia priui
legia conceſſa doti. vtrū militent in dote
putatiua vi. Bar. in. l. ſi concubina. §. fin.
ff. rerum amo. et vi. Alexan. in. l. ſi cū do
tem. ff. ſoluto mat. Et comodum lapidici
narum exiſtentium in fundo quando per
tineat ad maritū vel non. vi. Paul. de ca.
in. l. ſi fundus. ff. ſolu. mat. Et expenſa fa/
cta in vno fructu ſi ille non reſpondet de/
duci poteſt de alio fructu eiuſdem/ rei et
eiuſdē anni: ⁊ non deducitur d fructib⁹ al
terius anni. et expenſa facta circa fructus
vnius fundi non deducitur de fructibus
alterius anni. tex. eſt in. l. ſi fundus. §. ꝙ in
ſementem. ff. ſolu. matri. et vide ibi Pau.
vbi dicit. ꝙ ille tex. non eſt alibi ſecundū
Ioā. pauarenſem. vt ab ipſo Bald. audi/
uit. Et mora mulieris in non recipiendo
fundum dotalem facit maritū teneri de
dolo tantum. Et fructibus quos perce/
pit. tex. eſt in. l. ſi mora. ff. ſoluto matrimo
nio. et ſecundum Ange. tenetur etiam de
leuiſſima culpa. in faciendo comiſſa. vt eſt
glo. notabi. in dicta. l. Et dominiū rei do/
talis tranſit ipſo iure in mulierem ſoluto
matrimonio. ſed intellige in rebus imobi
libus que incontinēti reſtitui debꝫ. ſec⁹ in
rebus mobilibus pro quibus marit⁹ ho
die habet annum. vt ſuperius diximus:
Et talis dilatio impediet trāſferre domi
nium ante illā finitam. argu. l. ſemproni⁹
attalus. ff. de vſufructu lega. vbi eſt tex.
ſingularis. ꝙ licet legatum in diem certā
cedat quo ad tranſmiſſionē a die mortis
teſtatoris. non tamen cedit quo ad acqui
ſitionē dominiū. ita refert bal. in. l. iij. C. de
iure doti. ſe audiuiſſe Bar. viua voce di/
centem quod eſt notabile. Et ſi maritus
interfecit vxorē perdit lucrum dotis. tex.
in. l. ſi ab hoſtibus. §. ſi vir. ff. ſoluto matri
monio. et vide Bal. in. l. j. C. vnde vir et
vxor. vbi dicit. ꝙ maritus occidens vxo
rem perdit mero iure ius ſuccedendi et.
vnde ab eo velut indigno auferri poterit
hereditas. Secus dicit in alio etiam oc/
cidente eum cui ſuccedere debet. quia ſi/
bi acquiritur et poſtea fiſco applicatur.
ſed in hoc Salice. tenet contra Bald. vt
refert. et ſequitur Alexander in dicta. l. ſi
ab hoſtibus. in. ii. colum. et ibi dicit Ma/
ritus expellens vxorem ſine cauſa priua/
tur lucro dotis: ſicut ſi occidiſſet.

¶ Et ſi maritus malum medicum vxori
adhibuit priuatur lucro dotis/ ac ſi nul/
lum adhibuiſſet. Et heres eſt indign⁹ he
reditate illius cui malum medicū adhi/

buit.vi.de hoc Alex.in dicta.l.ſi ab hoſti
bus.Et non ſufficit probare maritum nõ
duxiſſe medicum vxori. ſed oportet pro-
bare ꝙ ducere potuit.quia erat i loco vbi
medicorũ copia haberi poterat. ita alex.
in dict.l.ſi ab hoſtibus.in.iij.colu.Et ma
ritus ſi occidit vxorem quam licebat occi
dere ex forma ſtatuti: vt qꝛ adultera: non
priuatur lucru dotis.ita Alexã. late hoc
diſputantẽ in dicta.l.ſi ab hoſtibus.in.iij.
ꝛ.iiij.colu.et vi.Pau.in.l. rei iudicate.§.
heredi.eodem titu.Et actio de dote per-
mittitur ſi mulieri conſtante matrimonio
dos ſoluitur iuſta cauſa: vel etiam marit⁹
nomine mulieris iniuſtas cauſas ſpendit
.l.ꝗuis.ff.ſoluto matri. Et heres mariti
licet inſolidum condẽnetur/compenſatio
nes tamen que ad pecuniariam cauſaꝫ re
ſpiciunt ꝓderit. vt ob hoc minus ſit obli
gatus/veluti ob res donatas ꝛ amotas: ꝛ
impenſas. morum vero cohertionem nõ
habet.tex.eſt in dicta.l.rei iudicate.§.he
redi.Et mulier repẽtenti dotẽ ꝛ fructus
nõ poteſt opponi exceptio.ꝙ res in dotẽ
data ſit aliena.l.ſi alienam rem.eodem ti-
tulo. An pater teneatur dotare filiaꝫ ac-
tualiter nuptam.vi.Jaſo.in.§.fuerat.in-
ſtitu.de actio.in.xx.colu. et in.xxi. colum:
dicit.ꝙ pater tenetur dotare filiam natu
ralem ſi eſt inops.et allegat. Bal.in.l. ſi.
C.de do.promiſſio.Sed Jaſo non vidit
Bal. et ſi vidit non recte intelligit. Sed
tu vi.ea que ſuperius diximus in proſecu
tione regule.ſi extraneus dans dotem ſti
pulatur ſibi ſoli reddi in vnuꝫ caſum ſolu-
ti matrimonij cenſetur in alium caſum do
naſſe mulieri.tex.in.l.ſi cuꝫ dotem.ff.ſolu
to matri.Et furioſus non poteſt coniugẽ
repudiare: nec ex hac cauſa ipſe poteſt re-
pudiari/ niſi furor ille intollerabilis ſit/ et
perpetuus.l.ſi cum dotem.§.ſi maritus.
.ff.ſoluto matri.Et dos poteſt repeti per
mulierem conſtante matrimonio: ſi vir ef
ficitur exul/non ſolum culpa ſua: ſed etiaꝫ

propter parcialitates: quia exilium pau-
pertatem inducit.vi.ad hoc Alex.plures
auctores ad hoc allegantem.in dicto.§.ſi
maritus.Et vxor non tenetur ſequi mari
tum vagantem vel peregrinantem. vide
Alex.ibi.et ibi vi.glo.ponentem moduꝫ
probandi.quem eſſe furioſum.Et ibi late
Alex.Et quid de demente vel mente ca-
pto: an differat a furioſo.ibi vide. Et ma-
ritus tenetur alere vxorem ſecundũ qua-
litatem dotis.hoc intellige ſi mulier habꝫ
vnde ſe alat: alias ſecus. vi. Alexã.in.l.ſi
cum doteꝫ.§.ſin autem in ſeuiſſimo.et ad-
de ꝙ vir non tenetur alere vxorem ſi dos
viro promiſſa ſit: et ſibi non traditur. vi:
Alexã. vbi ſupra.Et appellatione alimẽ-
torum continẽtur veſtimenta ꝛ medicine
quando ex diſpoſitione legis. vi.Pau.in
.l.ſi cum dotem.§.ſin auteꝫ.Et poteſt vir
repellere vxorem ſi dos ſit promiſſa et nõ
ſoluitur.vi.abb.in.c.per veſtras.de dona
tio.inter virum ꝛ vxoreꝫ.Et ibi eſt tex.ꝙ
eccleſia poteſt ſe impedire de dote/nõ ſo-
lum in fauore viduaruꝫ: ſed etiam in fauo
rem mariti petentis dotem. Et vir agẽs
pro dote non omnino excluditur ex eo ꝙ
vergat ad inopiaꝫ: nec omnino cogitur ſa
tiſdare vltra facultatem propriã.ſed dos
ſibi aſſignatur ſub cautione quam preſta-
re poteſt.Et ſi per illam cautionem nõ eſ-
ſet ſufficienter prouiſuꝫ conſumptioni do
tis/deponetur dos apud mercatoreꝫ. vt
de honeſto lucro vir ſubſtineat onera ma-
trimonij. Caſus eſt ſecundum abb. nota-
bilis ꝛ quotidianus in dict.c.per veſtras
Et ſi vxor a principio contraxit cum pau
pere vel cum vergente ad inopiaꝫ/ vel cũ
male vtente ſubſtãtia ſua poteſt agere ad
repetitioneꝫ dotis. vt tenet domin⁹ abb.
in dicto.c.per veſtras.ad finem. per illuꝫ
tex.Et allegat Bar.in.l.ſi conſtante.Et
tu adde hoc ad ea que ſuperius diximus
ſuper iſto puncto. Et vxor a viro ſeparata
per iudicem eccleſiaſticum perdit doteꝫ.

Et maritus an poſſit propria auctoritate
vxorem adulteram expellere. vi. abba. et
docto. in. c. plerumqꝫ. de donatio. inter vi
rum ⁊ vxoreꝫ. Et ibi vi. de viro adultero
quia debet perdere donationem propter
nuptias quam fecit vxori. Et an perdere
debeant donationes propter nuptias cō
trahentes matrimonium contra iuris diſ
poſitionem. vi. de hoc abb. in. c. et ſi neceſ/
ſe. eodem titulo. Et donatio inter coniu/
ges facta durante matrimonio ex qua al/
ter fiat locupletior: et alter pauperior: fir/
mitatem nō habet niſi firmetur morte do
natoris. tex. eſt in. c. fina. de dona. inter vi
rum ⁊ vxo. vbi vide abba. late loquenteꝫ
de hoc. Et ibi vi. an donatio facta concu/
bine teneat. Et dos non pōt peti niſi mor
tuo eo qui tenebatur eam reſtituere / niſi
eius hereditas ſit addita / vel eius heredi
tati datus ſit curator. vi. tex. in. l. ſi cōſtā
te. §. ſi exheredatio. et ibi Alexā. Et accu
ſatio adulterij criminaliter intētata per vi
rum ad publicam vindictam non tollitur
ab vxore per replicationem lenocinij: licꝫ
incidenter faciat virum de lenocinio puni
ri. vi. Pau. de caſt. et docto. in. l. viro. ff.
ſolu. mat. Et nota ꝙ maritus eo ipſo qđ
poſt adulterium a muliere comiſſum reti
nuit mulierē in matrimonio perdit lucrū
dotis. ſed nō poteſt puniri. l. iulia. đ adul/
terijs. tex. eſt. et ibi Alex. in. l. cuꝫ mulier.
ff. ſolu. mat. Et dos ſi fuit data in re em/
phiteotica: quomodo ſit reſtituenda ſolu.
mat. vi. Bar. in. l. vſufructu. ff. ſolu. mat.
Et diuorcium fraudulenter factum habe
tur pro non facto. Et maritus tenetur fa/
cere expenſas funeruꝫ vxoris ſue: quia de
ipſa dote eſt ſepellienda. Et ſi ipſe non fe/
cit: ſꝫ alꝰ cui eſt reſtituēda: ille ſtatī pōt nō
expectata ſolēnitate legali a marito expē/
ſam petere. vi. tex. ⁊ Alex. in. l. ſi filia. ff. ſo
lu. mat. Et maritus an teneatur de dāno
dato in re dotali non culpa ſua: ſed ppter
inimicitiam mariti. vi. tex. ⁊ docto. in. l. in

his. ff. ſolu. mat. Et veſtes precioſe ⁊ feſti
ue reſtituende ſunt per mulierēꝫ. vi. doct.
in dic. l. in his. §. ſeruis. Et ſi habui filios
ex concubina: et poſtea cum alia conduxi
matrimonium ſolu. illo matrimonio poſ/
ſum deducere cōcubinam in vxorem quo
ad effectum vt filij ſint legitimi. vi. Bar.
in dicta. l. in his. §. vxor. Et an dos ſit pre
ciſe reſtituenda per heredes mariti: quan
do maritus eſt confeſſus habuiſſe et rece
piſſe. vi. Bar. et alex. in dicta. l. in his. §.
ſi vir. et periculum dotis ſpectat ad mari
tum. vi. Alex. in dicto. §. ſi vir. Et pericu
lum ſerui dotalis dicitur eſſe pars dotis.
quod intellige vt in dicta. l. fina. vbi dicit
vir tenetur de dolo ⁊ culpa in querendo ⁊
conſeruando peculium. vnde inducitur il
le tex. ſi vxor dedit in dotem caſtrum cuꝫ
territorio: an emolumenta iuriſdictionis
pertineant ad maritum. ille tex. facit ꝙ ſic
Libellus autem in hac actione poteſt di
uerſimodi formari ſecundum exigentiaꝫ
caſuuꝫ. Sed quando repetitur dos ſolu.
matrimonio. ſic formabis libellum ſecun
dum Joannē de platea. in. §. fuerat. inſti.
de actio. Ego Berta ago contra Titiuꝫ:
et dico ꝙ contractum fuit matrimoniū in
ter me: et Gaium patrem dicti titij. Iteꝫ
dico ꝙ dictus gaius recepit a me vel a ta
li quondam patre meo vel a tali extraneo
nomine dotis pro matrimonio inter nos
contracto tantam quantitatem pecunie:
vel talem fundum ineſtimatum. Item di
co ꝙ dictum matrimonium inter nos cō
tractum fuit ⁊ eſt diſſolutuꝫ: et iam eſt an
nus elapſus morte vel diuorcio dicti gaij
quondam viri mei. Item dico ꝙ dictus
titius eſt heres dicti Gaij. Quare ipſum
peto condemnari ad ſoluendum mihi di/
ctam quantitatem cum intereſſe meo qđ
eſt in tanta quantitate vel ad reſtituendū
tradendum vel relaxandum mihi dictuꝫ
fundum cum fructibus pro dote receptū
a dicto Gaio tempore matrimonij inter

noꝝ contracti:et peto expẽſas.iſta forma pꝛobatur in.l.ij.in pꝛincipio.ff.ſoluto matrimonio.⁊.l.j.⁊.l.dotis.et.l.fina.eodem titulo.Et de hac forma vi.ſpecul.in titulo de donatio.inter virum et vxorẽ.§.formatis.ver.poꝛro.et vi.Petruꝫ de ferrara.in titu.formali.quando agitur ad dotem.Et Joan.de platea videbis in dicto.§.fuerat.per tres colun.examinantẽ omnes particulas dicti libelli. Et ſic remanet expedita et plana intrincata et vtilis materia de iure dotium:et actione dotali:ad honoꝛem dei/et beate virginis marie matris eius.

Regula decima ſexta De conſuetudine.

Conſuetudo eſt ſecunduꝫ Azonem,ius non ſcriptuꝫ moꝛibus populi diuturnitate inductuꝫ.vt inſti.de iure naturali.§.cõſtat.et.l.de quibus.§.inueterata.ff.de legi.et Hoſtien.in ſuma.in rub.de conſuetudine dicit.Conſuetudo eſt vſus rationabilis competenti tempoꝛe pꝛeſcriptus vel firmatus:nullo actu contrario interruptus binario actu/ſeu cõtraditoꝛio iudicio/vel ꝙ non extet memoꝛia inductus vſqꝫ cõmuni vtentium compꝛobationis.et bar.in repetitio.legis conſuetudinis.C.que ſit longa cõſuetudo.in.iiij.colu.refert ad litteram diffinitionẽ Azonis.et dicit Jacob.de aren.repꝛehendit iſtam diffinitionem.quia ponit verba ſuperflua:vñ dicit ꝙ conſuetudo eſt ius non ſcriptum:et ipſam ſic diffinit.Conſuetudo eſt ius moꝛibus vel vſibus totius populi vel maioꝛis partis initiatum/continuatum/⁊ cõſtitutum habens legis auctoꝛitatem.que ſingula C.i.pꝛobat in lectu.Sed nõ laboꝛat in eius recitatione:qꝛ fateoꝛ ei ꝙ hec diffinitio eſt plenioꝛ ⁊ perfectioꝛ/quã diffinitio Azo.quo ad verba.Sed deficit ſoluꝫ in vnum:videlꝫ ꝙ omiſerit non ſcriptum quod Petrus eius diſcipul⁹ ponit in ea ad differentiaꝫ iuris ſcripti.Et dicit bar.Bene dico ꝙ diffinitio ſua eſt pfecta/duꝫ dicit ꝙ conſuetudo eſt ius:quod verbuꝫ habet includere omnia eſſentialia conſuetudinis:nec conſuetudo erit imperfecta:et ſic nõ erit ius.argu.C.de legi.l.humanum.et ad ſilenia.l.penul.Nam nullum dicitur eſſe perfectum niſi ex omnib⁹ ſuis partibus conſtat.vt.l.i.cuꝫ ſimilibus.de origi.iu.Et Joan.and.ponit varias diffinitiones in tracta.de conſuetudine quem poſuit in fine tituli de conſuetudine.Et abb.in rub.de conſuetudine refert aliqua ſequendo Joan.and.ſed ego vidi illuꝫ in fonte.et refert Azo.⁊ Jacob.⁊ Inno.et Petrum.⁊ appꝛobat opinioneꝫ Jacobi ſed dixit.Petrus bene ponebat in diffinitione ius non ſcriptum:foꝛte non tantum vt denotaret eſſentiam quã vt denotaret frequentiam vel differentiam inter tacitũ ⁊ expꝛeſſum.et ſic Joan.and.ſequitur diffinitionem Jaco.et Petri.Et miroꝛ qđ Bar.non faciat mentionem de illo.⁊ pꝛo ſequendo diffinitionem dicit.Conſuetudo eſt ius.patet per hoc ꝙ non eſt ſimpliciter factum:licet interdum pꝛo facto vel a ſue factione ſumatur:et non obſtat ꝙ cõſuetudo pꝛobatur et ius non.vt infra dicemus:nec obſtat ꝙ ius non licet ignoꝛare conſuetudinem ſic.vt.c.j.et.ij.de cõſti.lib.vi.fateo enim ſecunduꝫ Joan.and.ꝙ non eſt ius in coꝛpoꝛe iuris clauſum.Sequitur ſecundum Petrum.non ſcriptuꝫ.

Conſtat enim ius ex ſcripto ⁊ non ſcripto
vt in.c.ius generale.j.diſtin.et inſti.de iu
re naturali.§. ex non ſcripto.⁊.ff. eodem.
.l.imo.quod exponit.i. ex tacito ⁊ expreſ
ſo: vt prediximus.naꝫ nihil intereſt an ſuf
fragio voluntatem ſuam declaret popul⁹
an rebus ipſis factis. vt.l. de quib.ad fi.
.ff.de legi.ſubdit moribus vel vſibus. di
citur hoc: quia per vſum introducitur in/
ueterata cõſuetudo. vt in.l. de quibus.§.
inueterata.ff.de legib.et.C.que ſit longa
conſuetudo.l.j.ibi ꝓbatis que in oppido
frequenter ſeruata ſunt. ſubdit populi. qꝛ
ſicut lex eſt vel fuit preceptum populi.ff.
de leg.l.j.ſic ⁊ cõſuetudo nihil enim inter
eſt:an verbis declaret populus volunta/
tem/an rebus ipſis ⁊ factis.vt in dicta.l.
de quibus.ad finẽ.Et per hoc quod dicit
diffinitio populi excludit conſuetudinem
priuati:que ius non inducit:licet attẽda/
tur interdum:vt infra dicemus. Sequit
in diffinitione totius vel maioris partis.
hoc dicitur quia in talib⁹ maior pars ſta/
tuere poteſt. vt in.c.j.et vlti.de his que fi
unt a maiore parte capituli.et.ff.de regu.
iur.l.aliud.§.refertur. et dicitur in diffini
tione ⁊ merito.recte initiatis: quia ſi per
errorem eſſet initiatum non fieret conſue
tudo.vt.l.quod non ratione.ff.de legi. ſe
quitur in diffinitione.et cõtinuatis: quia
ſi populus vel maior pars que cõſenſit an
te longum tempus diſſentirent/non indu
ceretur cõſuetudo.vt.C.que ſit longa cõ
ſuetudo.l.j.et dicta.l.de quibus.§.inuete
rata.Sequitur diffinitio ⁊ bene: habens
auctoritatem legis:quia conſuetudo vim
legis obtinet.xi.diſtin.c.in his.et ꝺ arbi.
.c.dilecti.et dicta.l.de quibus.et.l.ſequẽ
ti ⁊.C.que ſit lon.cõſuetu.l.fina.⁊ de hoc
dicetur infra.et Ioan.andre.dicit.poſſet
etiam breuius diffiniri.ꝙ conſuetudo eſt
ius quoddam illius moribus inſtitutum
qui auctoritate publica ius condere po/
teſt. Ortum aũt habuit conſuetudo poſt
ius naturale ex quo ceperunt homines ſi
mul viuere.ꝙ ex eo tempore factũ credit
ex quo Caym ciuitatem edificauit.gene/
ſis.iiij. quod proſequere. vt.viij. diſtinc.
per totum.Diciturqꝫ conſuetudo ſecũdũ
Azo. quaſi comunis aſſuetudo. et alias
dicitur conſuetudo:et in alia ſignificatio/
ne altera natura. Et longa conſuetudo di
ci poteſt illa que.x.vel.xx. annis inducit:
multo magis longiſſimo tempore.i.xxx.
vel longeuo.i.xl.Et poteſt hoc probari ꝑ
legem. Cum enim dicatur longam cõſue
tudinem vicem legis obtinere.vt.C.que
ſit longa conſuetudo.l.j. Ea auteꝫ preſcri
ptio cenſetur eſſe longa:que eſt.x. annis.
vt inſti.de vſucapi.§. et cum hoc placituꝫ
Conſequens eſt hic:cum res tãtum inter
preſentes agantur frequenter longam cõ
ſuetudinẽ etiam.x. annis intelligi.Et ſciẽ
dum eſt eſſe quadruplicem cauſam/mate
rialem et formalem/efficientem/et finalẽ
In his autem conueniunt ius ſcriptuꝫ et
conſuetudo.nam conſuetudo imitatur le
gẽ.inſti.de iure naturali.§.ex non ſcripto.
Sicut autem lex ciuilis ⁊ canonica debet
eſſe iuſta/honeſta/poſſibilis.⁊ hoc quoad
materiam. Item certa ⁊ clara:et hoc quo
ad formam:ſic ⁊ cõſuetudo:alias incerta/
obſcura ⁊ impoſſibilis non valebit ſecun/
dum Hoſtiẽ.qui hoc notat in ſuma in ru/
bri.de conſuetu.ad finẽ.Conueniũt etiaꝫ
ex parte cauſe efficientis. Ille enim cõſue
tudineꝫ poteſt inducere qui ſuper actu cõ
ſuetudinis legem comunem vel ſimplicẽ
facere poteſt:et ille qui id non poteſt/nec
conſuetudinem inducere poterit: ⁊ ſic cõ/
ueniunt affirmatiue ⁊ negatiue. Iteꝫ ius
ſcriptum ⁊ conſuetudo conueniunt in cau
ſa finali. Sicut enim lex ad bonum publi
cum ⁊ comunem vtilitatem producitur.
iiij.diſtinc.c.erit in fine.ff.de legi.l.j.et fit
ad informationem morum:et deciſionem
caſuum.vt.iiij.diſtinc.c.facte ſunt. Et hu
manos actus regulat iperando/vetãdo/

permittendo vel puniendo.iii. diſtinc.c.
omnis.ff.de legi.l.legis virtus.ſic ⁊ con/
ſuetudo. Multos autem caſus ſpecifice
in quibus parificatur conſuetudo legi.no
tat Archidia.xi.q.i.c.in his. in pricipio.
Et in quo conſuetudo differat a iure ſcri/
pto:et in quo differat a ſtatuto: et in quo
conueniat:et in quo differat ab vſu vel ſti
lo vel preſcriptione.vi. Joan. and. in lo/
co iam allegato.et bar.in dicta repetitio.
ſua.l.conſuetudinis.C.que ſit longa con
ſu.in.v.colun.querit que differentia ſit in
ter conſuetudinem et preſcriptionem.Et
dicit Petrus et Ci.dicūt hic infinita ver
ba ſuperflua.Sed tu dic ꝙ hec eſt differē
tia:quia conſuetudo eſt ius diſponens ex
conſenſu totius populi:⁊ maioris partis
vniuerſitatis conſtitutum. vt patet in di/
cta.l.de quibus.et in dicto.§.ex non ſcri/
pto.inſti.de iure natura. Preſcriptio ve/
ro eſt ius diſpoſitum quo queruntur iura
formata.vt directa et ſimilia ex conſenſu
ſingulari inductum.vt patet.C.de pſcri.
lon.tem.cum titu.ſequenti.vſq; ad titulū
quomodo et quando iudex.et.ff.de vſu/
capio.cum titu.ſequenti.vſq; ad titulū.
de re iudi.et de verbo.ſig.l.alienationis.
Et hac ratione ꝯſuetudo preiudicat aliis
quia in ea conſentiunt ſinguli tanquā vni
uerſi.vt dicta.l.de quibus. et dicto.§.ex
non ſcripto.et.C.de edeficiis.priua.l.an
in totū.argu.ff.ad municipa.l.ꝙ maior.
et.ff.de reg.iur.l.aliud.§.refertur.Et pre
ſcriptio inter alios non preiudicat aliis.
vt.l.ſi quis ēptionis.in principio.ff.C.de
preſcri.xxx.annorum.et.ff.de vſuca.l.na/
turaliter.Et ratio eſt:quia conſentiunt in
ea tanquā ſinguli ⁊ non tanquā vniuerſi.
facit quod notat Bt. in.c. quod omnes.
tangit.de regu.iur.in.vi.Et de iſta diffe/
rentia inter preſcripti.⁊ conſue.vi.Hoſt.
in ſuma.in.§.fina.in titu.de conſue.et vi.
abb.in.c.fi.de conſue.in penul.colum.Et
vi.ibi Jmo.in.vii.colun. Querit Bart.

quot requiruntur ad conſuetudinē indu
cendā.docto.communiter tenent ꝙ requi
runtur frequentia actus. Jtē conſenſus
totius populi vel maioris partis:bene di
cunt ꝙ requiritur frequens actus qui di
citur binus actus.vt.C.de epiſ.audi.l.iii.
in fi.et Azo.in rub. que ſit longa conſue.
dicit.illud queret aliquis. Nunquid ſuffi
ciat ſemel intra decem vel.xx. annos. ita
eſſe iudicatum.reſpondeo ꝙ non: qꝛ dua
bus vicibus/ adminus conſuetudo dici
poteſt.et dicit ꝙ dictū eſt ſaltim per duas
vices per longum tempus inducere con
ſuetudinem/exaudiendū eſt ſi populo vel
preſidi placuerit ita iudicari in futurum:
et ſic fiet conſuetudo:aliter non. Et ex tri
bꝰ pcipue dignoſcit ꝯſuetudo eſſe iducta:
Primū eſt qꝛ ſic eſt obtentum ſine cōtra/
ditione. Secundū quia libelli querimo/
niarum de re tali non recipiebantur. Ter
tium ſi cum contradiceretur non eſſe con/
ſuetudinem reprobata contraditione iu/
dicatum eſt eſſe conſuetudinem. Bar. in
dicta.l. conſuetudinis.in.v. colun. refert
opinionē Azonis.et dicit.ꝙ Jaco.but.
impugnat eum dicens. ꝙ binus actꝰ nō
dicitur frequens actus.et Jacob.de are.
deffendit Azo.et Petrus quē ſequitur
Ci.dicit.ꝙ actus frequens propter ſe nō
eſt neceſſarius ad conſuetudinem induc
dam.ſed quia per vſum colligimus tātū
conſenſū:ideo dicitur frequens:non pro
tanto quin ſine frequentia poſſit. et etiā
Bar.opponit contra Azonē. et dicit ꝙ
cum non ſit expreſſe determinatum quot
actus requirātur ad conſuetudinē indu
cendam.ꝙ hoc arbitrio iudicis comitta/
tur.vt.l.i.in fi.ff.de iure deli.et.ff.de effra
cto.l.i.§.expillatores.quod eſt tutius. ꝙ
etiam tenet Guiller.de Cuno.in dicta.l.
de quibꝰ quia poſſibile eſt ꝙ ex vno actu
colligitur conſenſus populi. et concludit
Bar.opinionem Azonis.et glo.⁊ ſequa
cium eſſe verā.et Hoſti.in ſuma. in rub.

ꝺe conſue.in pꝛinci.iij.colun.ꝺicit. binus
actus inducit conſuetudinem. vt in.c.ita
nos.xxv.q.ij.et.C.ꝺe epiſco.audi.l.iiij.in
fine.⁊.ff.ꝺe ſeruo corrupto.l.neracius.§.
.j.et in auct.đ ꝺefenſori.ciuita.§.fina.col-
la.iij.et ꝺicit ipſe.ꝺominus meus ꝺicebat
locum habere in ꝺelictis:ſed in conſuetu-
dine ſufficit ꝙ ita obtentum ſit longo tem
pore:et ſic tranſit non referendo alios au-
ctores. et Joan.and. in ꝺicto ſuo tracta.
ꝺicit circa tertiuꝫ pꝛincipale.ſ. quomodo
inducatur conſuetudo. Inno.in rubꝛi.ꝺe
conſuetudine:ꝺicit eam his modis indu-
ci. Pꝛimo quia ſine contradictione ſic fuit
obtentuꝫ. Secundo quia libelli querimo
niarum qui conſuetudini obſtabant nō re
cipiebantur:et ſi recipiebantur iudicabā-
tur ſecundum conſuetudinem. et vtroqꝫ
ipſorum modorum non ſufficit ſemel lon-
go tempore iudicatum.ſed bis adminus
per iura.xxv.q.ij.c.ita nos.et.C.ꝺe epiſ-
co.audi.l.iiij.et ad.l.iuli.đ vi pub.vel pri.
.l.ſeruos.et.ff.ꝺe ſeruo corrupto.l. nera-
tius.et ꝺe vita ⁊ honeſta. cle.c. monaſte-
ria. Opoꝛtet enim adminus bis ſperni li-
bellum contra conſuetudinem propoſitū
.ff.ꝺe legi.l.cum ꝺe cōſuetudine. Tertio
modo inducitur ſecunduꝫ Inno. quia iu
dicatum eſt conſuetudinem eſſe cum con
tradiceretur conſuetudineꝫ non eſſe.et ꝺi
cit Joā.and.in loco iam allega.ꝺoctores
leguꝫ tractantes materiam ꝺicunt: ad cō
ſuetudinem introducendam tria requiri:
frequentem actuꝫ populi maioris partis
cōſenſum:et tempoꝛis ꝺiuturnitatem.ꝺe
pꝛimo pꝛobatur in.l.j.C.que ſit longa cō
ſuetudo.frequens vero actus ꝺicetur bi-
nus actus per iura ſuperius allegata ad
hoc.et placet Azoni.⁊ accurſio.ff.đ legi.
.l.ꝺe quibus.in glo. et ibi etiaꝫ refert om
nia illa que Bar.in iſto articulo refert. li-
cet non faciat mentionem ꝺe Joan.and.
et ꝺicit ꝙ illi ꝺuo actus vel plures ex qui
bus ꝺebet elici conſenſus ꝺebent eſſe ſuc-
ceſſiue.alias ſi plures interueniāt vna ho
ra vel ꝺie habebuntur pꝛo vno:quia ī iſto
caſu non ſic conſtat ꝺe conſenſu cum ſimul
fiunt ſicut cum ſucceſſiue:nec ſic ꝺelibera-
ri poteſt vno inſtanti ſicut pluribus. et vi.
ꝺe hoc.l. inficiando.§. infans. ff. ꝺe furt.
Et quod ꝺiximus ꝺe conſenſu populi vel
maioris partis intelligendum eſt ꝺe po-
pulo habente conſenſum habilem ad legē
vel conſuetudinem introducendam. hoc
ꝺicitur pꝛopter ꝺementes ⁊ furioſos. vt
ꝺe ſucceſſi.ab inteſta.c.cuꝫ ꝺilectus.et ꝺe
ſponſa.c.ꝺilectus.⁊.ff.ꝺe legi.l.ij. ꝺe offi.
pre.l.ꝺiuus. Et pꝛopter minoꝛes qui nō
habent perfectum ſuffragium.ꝺe electio-
ne.in.vj.c.ex eo.et.ff.ꝺe muneribus ⁊ ho
no.l.ad rem publicam. Et pꝛopter mulie
res quarum conſenſus non requiritur: ſi-
cut nec in lege cōdenda. vnde ꝺicitur lex
eſſe pꝛeceptum viroꝛum pꝛudentiuꝫ.ff.ꝺe
legib.l.j. Et ꝺe hoc vi. Bar.in.l.cōſuetu-
dinis.in.vj.colun.vbi ꝺicit conſenſus to-
tius populi vel maioꝛis partis intelligūt
ꝺocto.ꝺe populo habenti habilem cōſen-
ſum ad legem vel conſuetudinem inducē
dam:et per non vſum an inducatur cōſue
tudo. vi. Joan.and.in.c. Joānes.ꝺe cle-
ri.coniuga. Et an iudex pluries contra le
gem iudicando inducat conſuetudinem:
puta ſi pluries iudicauit pꝛimogenitū to
tam hereditatē habere contra legem que
equaliter filiis illam ꝺiſtribuit. vi. Joan.
and.in ꝺicto ſuo tracta.in. ix.colun. et ibi
ꝺicit.quid ſi pꝛo conſuetudine quandoqꝫ
ſit pꝛonunciatuꝫ.quandoqꝫ contra.ibi vi-
per euꝫ. Sed quero quomodo colligitur
cōſenſus populi ſeu maioꝛis partis. bar.
ꝺicit in repeti.ex accidentia facti. Et bar.
querit ibi quod ꝺicatur tempus ꝺiuturnuꝫ
ſiue longum. et ꝺicit. ꝺicunt quidam ꝙ tā
tum tempus cuius nō extat memoꝛia. vt
ꝺicta.l.ꝺe quibus.§.inueterata. et đ aqua
quoti.⁊ ſtiu.l.hoc iure. Sed tu vi. ea que
in iſto puncto ꝺiximus ꝺe mente Azonis.

cuius ſententia placet omnibus: in quantum dixit. ꝙ longum tempus requiritur ſed inquantum dixit. ꝙ. x. anni inter preſentes. et. xx. inter abſentes dicatur longũ tempus eis diſplicet: quia illud verum in preſcriptione: ſed in cõſuetudine eſt vnuz temp⁹ vniforme. ſ. x. anni inter preſentes ⁊ abſentes. Ratio eſt: qꝛ preſcriptio currit ex negligentia non petentium. vt. l. penulti. in fine. C. de annali excep. Sed in conſuetudine non requiritur diuturnitas temporis propter maiorem vel minorez negligentiam alicuius ad hoc vt conſtet de illorum animo et conſenſu qui ſunt vſi tali actu. Et ideo requiritur tempus diuturnum in conſuetudine inducenda: quia conſuetudo requirit conſenſum tacitum. ergo diuturnitas temporis neceſſaria eſt vt appareat de conſenſu populi et ei⁹ perſeuerantia. Nam ante lapſum tẽporis nõ preſumitur cum effectu voluiſſe recedere a lege ſcripta. argu. ff. ad velleia. l. ſi mulier. et. C. ad velleia. auct. ſiue a me. Et nota ꝙ in conſuetudine inducenda nõ requiritur actus iudiciarius. ſ. ꝙ fuerit in iudicio iudicatuz: quia conſuetudo inducitur per tacitum conſenſum populi: vt ſepius iam diximus: qui poteſt colligi ⁊ declarari etiam per actus extraiudiciarios: ſicut per iudiciarios. vt dicta. l. de quibus. ⁊. l. diuturna. ff. de legi. et vi. de hoc Bar. in dicta repe. ſua. in. vij. colu. et an ſine cõtradictione conſuetudo poſſit induci. dic ꝙ ſine contradictione inducit. vt. ff. de legi. l. i. licet Jacob⁹ de are. tenuit contrariũ. ſed Petrus dixit. ꝙ ſine cõtraditione bene inducitur conſuetudo quantuz ad hoc vt omnes alij ſimiles in caſibus ſimilibus poſſunt vti alijs inuitis. et ſic actiue: quia conſuetudo non differt a lege: niſi vt inter ſcriptum et non ſcriptum: ſeu expreſſuz ⁊ tacitum. et Bar. dicit vbi ſupra. Ego teneo indiſtincte: ꝙ inducatur conſuetudo ſine contradictione ſecundum omnem effectum actiue ⁊ paſſiue. Ratio eſt: qꝛ ſemper iuſſus maioris partis populi preiudicat minori contradicenti. vt in. l. ꝙ maior. ff. ad municipa. et. ff. de reg. iu. l. aliud. §. j. Non ergo debet requiri eorum cõtradictio: et nullum poteſt effectuz producere. vt. l. dotem. ff. ſolu. mat. et quod ibi notatur. et. ff. ad velleia. l. aliquando. §. fina. et videtur expreſſum in auct. de defenſo. ciuita. §. fina. ver. nullo modo. Et in iſto puncto Hoſtien. in ſuma. in. iij. colu. dicit ſecundum quoſdam probari oportet. qḋ in contradictorio iudicio ſit obtẽta. et de hoc nihil aliud refert. comu. opinio tenet cõtrariũ. vi. abb. in. c. fina. de conſu. in. xj. colu. et tam legiſtarum quã canoniſtaruz eſt opi. et vide ibi Jmo. in. vii. colu. Et probari non poteſt conſuetudo niſi probetur ꝙ ſic obtentum fuit ſine interruptione/et pacifice. vt in. c. vlt. §. vlt. de officio archidiaconi. et a tali q̇ preſcribere potuit: alioquim contra. vt de preſcri. c. cauſamq̃. et tale ius quod preſcribi potuit: alioquim cõtra. vt de conſue. c. cum inter nos. et de preſcri. c. cuz ex offici. et. c. cum nõ liceat. Item probare oportet ꝙ maior pars populi vſa ſit. Sed notabis ꝙ Hoſtiẽ. in ſuma. in rub. de cõſuetu dicit. quattuor modis probatur conſuetudo. Primo qꝛ populus vel princeps illaz ſtatuit: non tamẽ in ſcriptis redegit: et per longum tempus durauit ꝙ non fuit factum contrarium. Sed nunquid in hoc caſu poteſt allegari ante lapſum longi temporis. dicas qḋ ſic ſed poſſet probari ꝙ non eſt iudicandum ſecundum eam: quia populus contra operatus eſt infra decẽnium. ſciente/promulgante tollerante. vnde non valet. vt. ff. de legi. l. de quibus. Et ſufficit qḋ probetur ita obtentum fuiſſe per longum tempus. et ita intelligitur tex. in. c. conſuetudo. i. diſtinc. Et ideo dicit Hoſtien. ſi poſt lapſum decẽnij factum ſit cõtra: non obeſt cõſuetudini iam preſcripte: niſi forte et ſcõa

preſcriptio completa eſſet. ſic intellige.c.
cū eccl'ia vulterana de electio. Secundo
ꝓbatur ſecundū Hoſtiē. ꝙ bis iudicatuꝫ
fuit intra longum tempus ſecunduꝫ con/
ſuetudinem allegatam: non contradictaꝫ
vt differat a ſequēti. et ſic binus actus cō
ſuetudinem inducit/ quāuis non ꝓbetur
ꝙ ſic ſit ſtatutum: vel ꝙ obtentum ſit cō/
traditorio iudicio: vel probatur ꝙ ita vſ⁹
eſt: quia interfuit bine electioni dūmodo
tempus legitimum ſit elapſum. ſed binus
actus ſine preſcriptione non ſufficit: licet
forte ſufficeret vnus actus cum preſcrip/
tione: quia per vnicum vſum poſſeſſioneꝫ
acquiro. vt.ff.de aqua quoti.et eſtiua.l.j.
§.quod autē.et de ſeruitu.vrbano.predi.
.l.ſeruitutes. Caueant ergo allegātes cō
ſuetudinem. nam ſi dicant ita pronuncian
dum quia ſic fuit pronunciatum male di
cunt. Sed dicant ita pronunciandū: quia
talis eſt cōſuetudo terre. et ad probandū
conſuetudinem inducant ꝙ pronunciatū
fuit ſecundum eam in contraditorio iudi
cio: et bene dicunt: quia preſumitur qđ iu
dex non ſic pronunciaſſet niſi corā eo con
ſuetudo probata eſſet. argu. de electio.c.
bone.j.§.contra.⁊ ſequenti. Item proba
tur conſuetudo ſecundū Hoſti. ꝙ ita ob/
tentum fuit in tantuꝫ vt nec extat memo
ria ꝙ contra factuꝫ ſit. vt de preb.c.vene/
rabilis. hic non eſt neceſſe ꝙ probetur ſta
tutum: nec ꝙ probetur ſententia.iij.q.vj.
.c.hoc quippe.et.ff.de aqua quoti.⁊ eſti.
.l.hoc iure.§.duct⁹ aque. et de aqua plu.
ar.l.in ſuma.§.idem labeo. Et is qui alle/
gat conſuetudinem debet probare eā.C.
de edefi.pri.l.iij.et.C.que ſit longa cōſu.
.l.j.et.c.cū dilectus.§.fi.de conſue.et qui
ius allegat ipſum probare debet.ff.đ pro
ba.l.ab ea parte. et.ff. de teſtib.l.j. et per
duos teſtes idoneos probatur conſuetu
do. vt.l.vbi numerus.ff.de teſti.et.c.cuꝫ
eſſes.et.c.relatum.de teſta. Et conſuetu/
do licet ſit ius: tamen quia eſt ius nō ſcri/
ptum debet ꝓbari. ita Bal.in.l.j.C. que
ſit longa conſu. Et quod diximus ſuperi⁹
qđ qui ius allegat ipſum probare debet:
intellige de iure non ſcripto: vt eſt conſue
tudo: et negatiua iuris ei qui negat incū/
bit onus probandi: quando negatiua iu/
ris nullam habet mixturam facti. de quo
vi.bar.in.l.ab ea parte.ff.de proba. Et ſic
notabis factum probari ⁊ eius obſeruan
tiā. Jus autē non probatur: qꝛ illud ex fa
cto probato oritur. vi. Sali.in dict.l.j. Et
conſuetudo deducitur in iudicio triplici/
ter ſecundum docto. et Sali. in dicta.l.j.
in.vj.colu.dicit. Ego addo quartum mo
dum.ſ.replicando. dic ergo ꝙ deducitur
in iudicio quandoqꝫ excipiēdo: puta ſi cō
ſuetudo ſit venditorē non teneri de mor/
bis ⁊ vicijs rei vendite. Naꝫ tunc empto
re hic petente excipiet venditoꝛ de cōſue
tudine. argu.ff.de pacti.l. paciſci. quan/
doqꝫ replicando: puta ſi conſuetudo vali/
dat teſtamentum cum quattuoꝛ teſtibus
factum: ſi excipiatur contra heredem ſcri
ptum de eius inualiditate: replicabitur/
de conſuetudine teſtamento approbante
quandoqꝫ iudicis officium implorando.
puta ſi conſuetudo permittit minorem le
ſum vſqꝫ ad viginti annos petere reſtitu/
tionem in integrum: nam illa petitur iu/
dicis officio. vt.ff.de mino.l.qđ ſi minoꝛ.
.§.fina. quādoqꝫ agendo. Et iſto caſu aut
conſuetudo cadit in nomen/ vel ſpeciem
alicuius contractus: et poſſunt poni mul
ta exempla. aut non cadit: et tunc conſue
tudo allegatur: vt ex ea immediate aga/
tur ad inſtar conditionis ex lege. vt.ff.de
conditi.ex lege.l.i. vt in hoc exemplo. po/
ne qđ conſuetudine ciuitatis cauetur: vt
intrans vineam alienam ſoluat deceꝫ: cer
te iſta decem petentur conditione ex con/
ſuetudine. vt.l. venditoꝛ.ff. ſi conſtat.ff.
comunia predio. Ibi enim ex conſuetu/
dine agitur. vt dominus prediorum lig/
na incidi patiatur. ¶ Et ſi conſuetudo eſt

notoria non ōbet probari ſed ea allegata
iudex ſe informabit mittendo pro ciuibꝰ:
⁊ ab eis in abſencia partis informotionē
recipiet. de hoc vide Sali.in.d.l.j.in.vi.
colu. Et vi.bar.in.d.l.conſuetudinis.C.
que ſit lon.cōſu.in.xj.colu. Et notabis.ꝙ
oppida poſſunt habere propriam conſue
tudinem: et dicitur oppidum terra mura
ta non habens epiſcopum .et idem in ca
ſtris et villis quia poſſunt habere ꝓpriā
conſuetudinem non repugnantē legi vel
conſuetudini ciuitatis propriē. Nam vbi
repugnaret nō valeret conſuetudo ruſti
ca niſi confirmata per ſuperiorem. C. de
Teſta.l.j.⁊.vi.de hoc Bal.in.l.j.in prin
cipio.C.que ſit lon.conſu. Et notabis ꝙ
magna eſt auctoritas conſuetudinis. Ha
bet primo virtuteꝫ imitandi legem.i. ſup
plet vbi lex deficit.vt in.c.cuꝫ olim.de cō
ſuetudine.et de ſepultu.c.de vxore.in fin.
Secundo habet virtutem interpretandi
ius dubiuꝫ.vt dē conſue.c.cum dilectus:
§.j.ad fi.et.ff.de legi.l. ſi de interpretatio
ne . Tertio habet virtutem abrogandi.
Quarto derogandi. Quinto preſumptio
neꝫ inducendi. Et de virtute ⁊ effectu cō
ſuetudinis vi. Ioan.andre.in penultima
colun.ſui tractatus.et Jmo.in.c.de con
ſue.dicit.in.ij.colun.derogari. dicit quan
do ī parte detrahitur.abrogare vero quā
do in totum tollitur.l.derogatur.ff.ď ver
bo.ſignifi. Circa que videndum occurrit/
quot ſunt ſpecies conſuetudinis.et ſecun
dum Hoſtien.ſunt quattuor ſpecies. ge
neraliſſima.generalis.ſpecialis.ſpecialiſſi
ma. Generaliſſima eſt vt inter om̄es chri
ſtianos verſus orientem orare.xi.diſtinc.
.c.eccleſiaſticarū. Generalis vero eſt quā
do tota prouincia ſic obſeruat vt in tutia:
vbi de generali conſuetudine ad capitu
lum tantuꝫ pertinet ſine epiſcopo ordina
tio prebendarum.vt de electio.c.cum ec
cleſia vulterana. ad finem. et de vſupa.c.
ex tuarū. et de conſuetudi.§. poſt modū.

.c.cum venerabilis: Specialis conſuetu
do eſt quādo in vna ciuitate vel alio loco
ſpecialiter obtinet.ff.commu.predi.l.vēdi
tor.et de iure iu.c.venientes. he due ſpe
cies derogāt iuri in ciuitate: ſiue loco ſiue
prouincia.in qua ſpecialiter ſiue generali
ter obtinet. et hoc verū eſt ſi conſuetudo
poſt legē inducta ſit alioqui alia lege ſup
ueniente vincetur.ſpecialiſſima eſt: et hec
preſumptioneꝫ inducit.cui ſtatur: niſi for
te contra probetur.hec eſt conſuetudo pa
tris familias.ff.de pignora.acti.l.vel vni
uerſorū.et.ff.de vſu.l.ſemiſſes.et.ff.de le
ga.j.l.ſi ſeruus plurium.§.ſi numerus.ſic
habes quinqꝫ virtutes a quattuor ſpecie
bus conſuetudinis. Prima ſpecies.ſ.ge
neraliſſima habet virtutem abrogandi et
ſupplendi.vltima vero ſpecialiſſima habꝫ
virtutē preſumptionē inducendi. due ve
ro.ſ.generalis ⁊ ſpecialis habent virtutē
mutādi ſeu ſupplēdi.derogādi ſiue inter
pretandi.et vi.de hoc hoſti.in ſuma.in ru
bri.de cōſuetu.§.et de virtute.et in.§.fin.
ponit aliquas differentias inter preſcrip
tionem ⁊ conſuetudinē.ibi vide per eū.ſu
perius diximus de mente Azonis.ꝙ tri
plex eſt modus ad conſuetudinē ꝓbādā.
Primus videlꝫ ꝙ perpetuo ſit obtentuꝫ
ſine contradictione. Secundus.ꝙ teſtes
deponant/ ꝙ libelli querimoniarum non
fuerunt recepti. Tertius ꝙ teſtes depo
nant: ꝙ fuerit bis obtentum in contradi
torio iudicio.vi. Alexā.in conſi.clxxiii.in
vj.volu.et in conſi.ccxi. vbi tractat quali
ter probetur conſuetudo.et vi.de hoc Ja
ſo.i.l.admonēdi.ff.de iure iu.ſed tu vide.
bar.in dic.l. cōſuetudinis.C. que ſit lon.
cōſu.i.xj.col.vbi ipſe refert opinionē azo.
et refert alios tenētes oppoſitū: vt ibi vi
de.p eū. et ipſe dicit.breuiter ego dico ꝙ
teſtes deponāt tria.ſ.vſum ppl'i.⁊ frequē
tiam vſus.et tēporis diuturnitatē. verbi
gra.volo probare ꝙ hec eſt conſuetudo.
ꝙ ſi vxor ďcedat ī matrimonio exiſtētibꝰ

liberis ꝙ maritus lucretur dotem: et ad
eam probandā produco teſtes. Judex in
terrogat teſtes. Nunquid viderunt vnꝗ̄
ꝙ maritus fuerit lucratus dotem predi-
ctaꝫ. dicūt ꝙ ſic. Item querit iudex. quid
vidiſtis. de hoc. dicūt ipſi. vidimꝰ ſemel
iudicatum pro marito tot preſentibus.
Item vidimus alia vice ſic iudicatum eſ
ſe inter alios duos. Tot preſentibus. Itē
alia vice. Tot preſentibus qui faciunt ma
iorem partem populi. Et tūc iudex vltra
procedet ⁊ queret. quot anni ſunt. ꝙ vidi
ſtis predicta. ipſi reſpondent. x. Ecce ha-
bemus conſuetudinem probatam: vt pa-
tet ex premiſſis. Et ideo iudex pronūcia-
bit conſuetudineꝫ eſſe vxore in matrimo-
nio defuncta ſtantibus liberis maritꝰ de-
beat lucrari dotem. et dicunt alii. ꝙ ſi te-
ſtes deponunt ꝙ ſic viderunt iudicari. et
interrogati quot preſentibus / ⁊ quibus di
cunt ſe neſcire. quod iudex debꝫ eſtimare
quot poſſunt fuiſſe preſentes dictis ſentē
tiis: conſiderando quot in iudicio tempo
re ſententie conſueuerūt eſſe preſentes co
muniter ⁊ frequenter. Et ſi inueniat eos
eſſe maiorem partem populi habebit con
ſuetudinē eſſe probatam. argu. l. i. C. que
ſit long. conſu. que dicit: ꝙ frequētia inſpi-
citur. vt. Bar. vbi ſupra. in conſuetudine
tum cōtraria requiritur preſcriptio. xl. an-
norū. Et vi. de hoc ſpecula. in titu. de pre
ſcrip. rer. de conſuetudine. et vide Joan.
and. in dicto ſuo tractatu. in. xi. colu. Et ibi
dicit: ꝙ incipit currere hoc tempus a pri
mo actu per quē conſenſus apparet. ſed
quibuſdam videtur vt ipſe refert. ꝙ tunc
incipiat: cum omnis actus inducende cō
ſuetudinis ſit perfectus. allegāt. ff. de ad-
miniſtra. tuto. l. ita autē. in fine. Et quo-
modo teſtes hoc caſu pducātur. et quid
deponent. vi. Joan. and. in loco ſuperius
allegato. in. xiii. colu. et dicit. teſtis debet
deponere factum non ius. ꝗr in facto con
ſiſtit conſuetudo. Et probabūt teſtes triā

vſum populi: vſus frequentiam: et tēpo-
ris diuturnitateꝫ. Nam cum conſuetudo
ſit ius neceſſe eſt probari id ex quo ius eli
ci poteſt. ponamus exemplū. In ciuita
te iſta ſunt mille hoīes habiles ad ꝯſuetu
dinē inducendam. Teſtis qui deponit ꝙ
de conſuetudine maiori natu debetur he-
reditas dicit. ꝙ ſic iudicatum vel actum
vidit inter tales fratres: centum preſen-
tibus. et dicit ꝙ ideꝫ vidit inter alios du
os preſentibus ducentis. et idem vidit in
ter alios preſentibus trecentis. habemus
ergo ſexcentos: ⁊ ſic maiorem partem de
mille. ſed hoc non fatetur Joan. an. vt in
fra dicemus. queret vltra iudex de tēpo-
re. et ſi dicent. ꝙ viderunt. x. annis iaꝫ la-
pſis probata eſt cōſuetudo. Et de hoc vi.
ibi Joan. and. et adde ad ea que de mēte
bar. ſuperius diximus. et ibi dicit. quid ſi
in atteſtationibus reperitur aliquos con
trarium feciſſe: an per hoc ſit impedita cō
ſuetudo. ibi vi. per eum. et in fina. colu. ⁊ i
dr. quero an extraneus ligetur conſuetu-
dine loci vbi cōtraxit vel deliquit. Et qd
ſi diuerſa ſit conſuetudo iudicum et colli-
tigantium. Et etiam ſicut per conſuetudi
nem: liceat contra ius venire contra prece-
ptum. De his omnibꝰ notari dicit Joā
nes andre. in rubri. de conſuetu. vbi etiaꝫ
interſeritur: an conſtitutio laicorum liget
clericos. Item an conſuetudo de ſe ſit ex
tenſiua ad alias perſonas / vel alia loca.
Notaui poſt Inno. in. c. finali. de officio
archidiaco. Et an merum imperium per
conſuetudinem acquiritur. dixi in. c. cum
contigat. de foro competenti. ita Joan-
nes andre. Et conſuetudo debet eſſe paci
fica, alioquin non prodeſt. ita notatur in
dicto. c. fina. §. fi. de officio archidiaconi.
Et notabis ꝙ conſuetudo non valet con
tra eccleſias: ſed ſi grauamē eſt modicū va
let. Et conſuetudo quo ad bona patrimo
nialia clericoꝝ valet. de his oībꝰ videbis
hoc. in. c. f. de ꝯſue. et ibi dicūt ꝙ collecta

non poteſt imponi rebus patrimonialib⁹
clericorum. de quo vide Abb. in. c. finali.
de vita ⁊ honeſta. cleri. et vide Bar. in. l.
reſcripto. ff. de muneribus et bono. et di-
cunt docto. in dicto. c. i. ꝙ valet conſuetu
do vt canonici teſtentur. de rebus acqui-
rendis ſeu fructibus percipiendis ſue pre
bende poſt mortem eius vſqꝫ ad annum.
et in fine illius. c. dicit abbas poſſe induci
ex conſuetudine: vt eccleſia vacante cano
nici non procedant ad electionē niſi prius
morte prelati regi nunciata: et poſtulato
aſſenſu regio de procedendo ad nouā ele
ctionē. Tenet etiā Inno. in. c. ſuper his.
de accuſa. Et vide de hoc additionatorē
abbatis. in dicto. c. fina. de conſue. Et cō
ſuetudo poteſt inducere aliquem actum/
per quē artificioſe transferatur poſſeſſio/
ſine apprehēſione corporali. ita not. in. c.
ex litteris. de conſue. Et licet ex conſuetu
dine poſſit acquiri iuriſdictio. vt in. c. cū
contingat. de foro compe. et. c. conqſtus.
ix. q. iij. Non tamen valet conſuetudo. vt
ſententia a non ſuo iudice lata teneat. Eſt
enim irrationabile/ vt valeat ſententia lata
a non habente iuriſdictionē. ita notant do.
cto. in. c. ad noſtram. de conſuetu. Et nota
bis etiam ꝙ conſuetudo non facit quē ca
pacem. et ſic notabis vnam regulam. ꝙ ea
que ſunt ordinis epiſcopalis non poſſunt
acquiri per inferiorē ex conſuetudine quā
tumcūqꝫ vetuſtiſſima. Hinc dicit Ioan.
and. in. c. ij. de preben. lib. vi. ꝙ quantum
cūqꝫ longo tēpore laicus exercuerit actū
ſpiritualem nunquam tamen illum poteſt
preſcribere. Nam poſſeſſio temporis cu-
ius initij non eſt memoria/ habꝫ vim titu
li quando datur capacitas in exercente:
alias non. vide de hoc abba. in. c. quanto.
de conſue. in. j. colu. Sed dicit ibi in com
petentibus epiſcopo ratione iuriſdictio-
nis vel dignitatis epiſcopalis poſſunt pre
ſcribi per inferiorem clericum. vt in. c. au-
ditis. de preſcrip. c. cum olim. Et non po
teſt induci conſuetudo contra vires ſen-
tentie cenſure: nec contra eccleſiaſticam di
ſciplinā nec contra honeſtatē. not. in. c. cū
inter. de conſue. et in. c. cū decorē. de vita
et honeſta. clericoꝝ. et in attribuendis of
ficijs noue dignitati ſeruatur conſuetudo
viciniarum ciuitatū. ꝙ ſi diuerſa fuerit ſer
uabitur magis rationabilis: et alijs non
preiudicās. vide de hoc tex. in. c. cū olim.
de conſuetu. et ibi tractatur. Si caſus nō
reperitur deciſus ad quod recurrendum
eſt. et vi. de hoc doct. in. c. tranſlato. de cō
ſtitu. Et conſuetudo non poteſt induci vt
quis poſſit dimittere dignitatē ſine ſupe-
rioris licencia: vel vt poſſit electus admi
niſtrare non habita cōfirmatione ſuperio
ris. ita not. in. c. cum venerabilis. de con-
ſuetu. et ibi etiam not. ꝙ conſuetudo irra
tionabilis admittit nomen cōſuetudinis
et appellatur corruptella: et dicitur corru
ptella: quia mala conſuetudo aſſumit vt
priuilegium contra mentem Canonum.
vt in. c. mala autem Conſuetudo. viij. di-
ſtinc. Et notabis glo. ſingu. in dicto. c. cū
venerabilis. et non tradas obliuioni ſecū
dum doct. que dicit. faciens actum cōtra
ius excuſatur pretextu praue conſuetudi
nis. ſed non excuſat quo ad deum. ibi vide
bis. Et valet conſuetudo ꝙ vna eccl'ia de
gremio alterius teneatur ſibi eligere pre-
latum. Et conſuetudo eſt optima legum
interpres. Tex. eſt in. c. cum dilectus. de
conſuetu. et vide ibi docto. vbi dicunt. ꝙ
lege exiſtente dubia debemus recurrere
ad conſuetudinem loci. Et non eſt rece-
dendum ab illo intellectu: quem conſue-
tudo tribuit. Et nota ex illo textu virtu-
tem conſuetudinis. habet enim vim inter
pretatiuam. Item habet vim obligato-
riam ſeu derrogatoriam. nam derogat le-
gi vbi eſt contra legem. vt in. c. fina. de cō
ſuetudine. habet etiam vim imitatiuam:
quia imitatur legem vbi deficit lex. vt in
. c. Conſuetudo. j. diſtinctione. Et vide

de hoc bonam glo. in. §. ex non ſcripto. in
ſtitu. de iure nat. Et capitulū ſine epiſco-
po non poteſt inducere nouas conſuetu-
dines / nec antiquas mutare. vt eſt tex. in
.c. cū conſuetudinis. de conſue. vbi dicit
papa. ꝙ auctoritas conſuetudinis nō eſt
leuis. Et nouitates quandoꝗ diſcordiā
inducunt. Et ex illo tex. not. ꝙ in eccleſia
poſſunt eſſe ſtatuta ⁊ conſuetudines anti-
que. Et ſic non ſolum iure canonico regi-
tur eccleſia. ſed ſtatutis particularibus lo
corum: et conſuetudinibus antiquis. con
cordat tex. in. c. catholica. xj. diſti. Et trāſ
greſſor legis punitur. et eadem pena trāſ
greſſor conſuetudinis. vt in. c. in his. ⁊. c.
conſuetudinis. xj. diſtin. vbi habetur. au-
ctoritas conſuetudinis non eſt leuis. qđ
intellige de conſuetudine rationabili. nā
irrationabilis eſt ſtirpanda. vt. c. cum ve
nerabilis. et. c. quanto. de conſue. et in. c.
mala autem conſuetudo. viij. diſtinc. Et
conſuetudo cuius in contrarium non exi-
ſtit memoria tribuit priuilegium et equi-
polet veritati. et illa eſt potens ad acqui-
ſitionem pedagiorum: et aliorum iurium
fiſcaliū. vi. de hoc abb. in conſi. vij. in. iiij.
colun. in. ij. parte. vbi dicit. debemus pre
ſumere ꝙ ex iuſta cauſa fuit ab initio īpo-
ſitum. Et loquitur in chatredatico epiſco
pi. et vide de hoc additionatorem abb. in
.c. cum conſuetudinis. de conſue. in addi
tio. incipi. adde ꝙ conſuetudo. Et de iſta
conſue. vide Alexan. in con. lij. v. volu. et
in conſi. cx. vj. volu. et Bal. in conſi. cxxx.
in. i. lib. dicit. Conſuetudo et preſcriptio
eſt optima priuilegiorum interpres: ⁊ nō
eſt recedendum ab eo. ꝙ diu equum et iu
ſtum fuit. vt. ff. de conſtitu. principum. l.
beneficium. et. l. in rebus. vnde ſeruādus
eſt mos fideliſſime vetuſtatis. ⁊c̄. Et con
ſuetudo per quam quis inducitur ad pec
candum vel ad ſua bona diſſipandum nō
valet. vt habetur in. c. ex parte. de cōſue.
Et ibi dicitur ꝙ in concernentibus pecca
tum laici habent iudices papam ⁊ impe-
ratorem. Et conſuetudo contra ius natu
rale cuius tranſgreſſio eſt peccatum non
valet. nec derogat iuri poſitiui niſi ſit ra-
tionabilis et preſcripta: quia conſuetudo
cum ſit quedam lex: debet habere ratio-
nem in ſe / alias non eſt lex. iiij. diſtincti. c.
erit autem lex. Si ergo amittit ſuſtantia-
lia legis non poteſt preiudicare legi. om-
nia iſta not. in. c. fina. de conſue. et ibi etiā
not. qđ ius humanum appellatur ius po
ſitiuum. et dicitur ius poſitiuum ad diffe
rentiam iuris naturalis. Nam quod ma-
nu poſitum eſt poteſt variari ex tempore.
vt in. c. non debet. de conſanguinita. et af
finita. Et non valet conſuetudo vel ſtatu
tum per quod homicida vel ſimilis crimi
noſus punitur pecunialiter: vbi đ iure di
uino venit puniendus perſonaliter. nam
inducit talis conſuetudo / vel ſtatutum
pronitatē peccandi. facit ad hoc textus
in. c. ex parte. de conſuetudi. et in auct. de
mandatis principum. §. oportet. collati.
iij. Quod bene nota ſecundum Abba. in
dicto. c. finali. Et ibi eſt gloſa que inſtat /
que dicatur conſuetudo rationabilis vel
irrationabilis. Et ponit dues regulas /
que bene ponderate: ſunt multum aduer
ſe. et Antonius de but. et Cardinalis. po
nunt alias regulas. ſed Hoſtien. et Joā-
nes andre. dicunt. vt arbitrio iudicis re-
linquatur. Et ita etiam tenet ibi Abbas.
quem omnino videbis. Et quantū tem
pus requiratur ad conſuetudinem indu-
cendam: iam diximus. vt ſufficiat tem-
pus decem annorum. et Bart. etiam te-
net in. l. de quibus. ff. de legib. De iure
vero Canonico dic. qđ aut conſuetudo
eſt preter ius: et ſufficit tempus decē an
norum. vt eſt gloſa notabilis in. c. finali.
de conſuetudi. libro. vi. et in. c. conſuetu-
do. xii. diſtinctio. quod videtur limitan-
dum. ſecundum Abba. in. c. fina. de con-
ſuetudi. niſi conſuetudo veniat ad detra-

tra publicam vtilitatem tollitur indiſtincte. vi. ibi per eũ. Et in ſuma notabis modum concipiendi libellũ de mente ſpecula. in rubri. de cõſue. Coram. rc. Propono ego talis monachus monaſterij Caroſeñ. ſeu ſindicus ꝛ procurator conuentus eiuſdem monaſterij contra: t. andreñ. monachum qui ſe gerit ꝑ electo andreñ. monaſterij: quia cum electio abbatis in Andrenſi monaſterio debeat fieri de gremio monaſterij Caroſenſis de antiqua: et approbata conſuetudine de cuius contrario memoria non exiſtit ipſe de iure eligi non potuit: nec debuit contra prefatam cõſuetudinem antiquitus obſeruataꝫ. vnde peto prefactam electionem de facto attentatam/ſi electio dici poſſit caſſari: et caſſam nullam et irritaꝫ nunciari: nec non electionem ipſam de gremio Caroſenſis monaſterij faciendam eſſe per veſtram ſententiaꝫ declarari. Hec forma probatur extra eodem. cum dilectus. de verborum ſignifica. c. abbate. Et ſic in alijs conſuetudinibus peti poteſt vt aliquis cogatur ad earum obſeruationem: vel ad ceſſanduꝫ qđ contra eas fit: vt extra eodem. c. fina. ꝛ c. ij. Super iuribus autem ratione conſuetudinis petendis concipies libellum. vt de offi. archidia. Sed aduerte qđ non eſt neceſſe dicere in libello conſuetudineꝫ approbatam/et legitime preſcriptam: ſufficit enim dicere conſuetudinem. vi. đ hoc additionatorem ſpecula. in dicta rub. de conſuetu. Et ſic remanet expedita ad honorem dei: et beate virginis Marie: tota materia preſentis regule.

Regula decimaſeptima. De donationibus.

Donatio eſt quedam mera liberalitas que nullo iure cogente cõceditur. vt. l. donari. ff. de donatio. ꝛ. l. donari. ff. de reg. iu. mera autem ideo dicitur: quia ſi fiat ex neceſſitate non eſt donatio. vt. ff. de adimen. lega. l. rem legatam. Et diximus in diffinitione. nullo iure cogente. i. neqꝫ ciuili neqꝫ naturali. vide de hoc Azo. in rubri. de donationi. in principio. Et dicit donatio quaſi doni datio. vt. ff. đ donatio. cauſa mor. l. ſenatus. §. j. Sed de donatione ita eſt intelligendum vt habeat propoſitum transferendi proprietatem. nam aliter tranſire dominium nõ poteſt. vt. ff. đ donationi. l. in edibus. §. vlti. et. ff. de publiciana. l. quecumqꝫ. §. i. in fi. et Hoſtien. in ſuma. in rub. de donati. dicit. donatio eſt rei licite nullo iure cogẽte mera liberaliter facta collatio. ff. de dona. l. j. et. l. donari. ꝛ. ff. de regu. iuris. l. donari. Sola autem ciuilis obligatio precedẽs non impedit donationem: eo ꝙ illa nõ ſit efficax ad agendum vel retinendum/ſeu etiam conſtituendum. ſed in naturali contrarium eſt. nam illa donationem inpedit. ff. de conſti. pecu. l. i. §. debitum. et. l. iij. §. a. et probatur. ff. de donatio. l. hoc iure. §. finali. Mera liberaliter facta collatio: ideo dicitur quia ſi ex neceſſitate fiat non eſt donatio. vt in dicta. l. rem legataꝫ. Et ſpecies donationum alia ſimplex: alia ob cauſam. Simplex eſt cum nullo caſu velit ad ſe reuerti quod dedit/vel quod ſe daturum promiſit/ſiue fiat pure ſiue in diem: ſiue ſub conditione. Ob cauſam eſt que interponitur vt aliquid fiat vel non fiat: in quam ſpeciem donationis dico cadere ſecundum Azonem donationẽ propter nuptias ꝛ cauſa mortis et dotis. Sed ſecus forte in donatione ſponſalitia: quia illa fit pure ꝛ ſimpliciter: licet ꝯditio inſit tacite

ri proprie non valet niſi morte confirme-
tur. vt. l. donationes. C. de dona. inter vi
rum ⁊ vxo. et Azo. in ſuma dicit. In do-
natione quam maritus facit vxori diſtin-
guitur. fiat donator ſeruus pene an non.
vt. C. de dona. inter virū et vxo. l. res. et
hoc ideo ꝙ licet donatio ſit ſimplex. tamē
tenet a principio. vnde in. i. caſu confirma
tur. et ſic donatio coniugalis cōfirmatur
morte donantis naturali vel ciuili: ex qua
libertas perditur: non ſi perditur tantum
ciuitas libertate manēte: quia tunc mors
naturalis expectatur niſi prius reuocetur
Et ſic mors ciuilis equiparatur naturali
quādo circa id de quo queritur produxit
eundem effectuꝫ quem naturalis ⁊ non a
liter. vt videbis in dicta. l. res. C. d dona.
inter viꝝ ⁊ vxorem. Et donari poteſt res
cuius comerciuꝫ haberi poteſt. non ergo
res ſacra vel religioſa. vt inſti. de inutili-
bus ſtipulationi. ꝰ. reſpon. et. §. i. et. ii. Itē
res eccleſiaſtica vel ſacra dari prohibetur
vt in. c. i. d pignori. Non ergo p̄lati poſ
ſunt donare res eccleſiaſticas: quia pcu-
ratores ſunt non domini. vt in. c. fraterni
tatem. de dona. Qualiter auteꝫ fiat dona
tio. hodie autem ſolo pacto. et ideo fit in-
ter preſentes ⁊ abſentes per nuncium vel
p epiſtolā in ſcriptis. Nec breuitas char-
tule nocet. vt. ff. de donatio. l. etiaꝫ per in
terpoſitam. et. C. de donati. l. nec ambigi
et. l. ſi aliquid. et. l. Donatio ſiue. et. ff. de
actio. et obliga. l. conſenſu. Eſt ergo vtri-
uſqꝫ neceſſarius conſenſus. Nam nec nu-
da ratio facit aliquem debitorem nec pa-
ctio facta donandi cauſa. vt. ff. de dona. l.
nuda. Et de actio. et oblig. l. obligationū
ſubſtantia. quid ſi dicat dono. ſi quideꝫ fie
ret traditio et ab ea incipiat donatio: ſine
dubio tenet. Et quod diximus donatio-
nem ſine ſcriptis fieri poſſe fallit cum do-
natio excedit quingētos aureos. ita azo.
in ſuma. in rub. de dona. in. ii. colun. Sed
tu vi. Bar. in. l. modeſtinus. ff. de dona. et

in. l. nemo poteſt. ff. de lega. i. et vi. Bal.
in. l. ſancimus. C. de dona. et vi. Alexan.
in. l. ſtipulatio hoc modo concepta. ff. de
verbo. obliga. In caſibus autem etiaꝫ vl
tra quingētos aureos tenet ſine ſcriptis:
vt ſi fiat cauſa pietatis: vel ab imperato-
re in priuatum: vel econuerſo: vel a magi-
ſtro militū in milites: vel a priuato in pri-
uatum in reparationem domorum: vel a
priuato in priuatuꝫ / vt ſi fiat donatio pro
pter nuptias. vt in. l. penulti. C. de dona
tio. et in auct. co. de curſuꝫ. C. de donati.
prop. nup. vbi etiam habetur. ꝙ donatio
propter nuptias eſt ſpecialis contractus
.i. proprius / diſtinctus / et validus / et iu-
ſtus: vel ſi remittantur vſure futuri tem-
poris. vt. ff. de dona. l. modeſtinus. alias
ergo exigitur inſinuatio donationis apud
magiſtratus competentes. hoc ergo eſt.
ꝙ donator apud eos exprimat volunta-
tem ſuam ꝙ velit donare: et ſcriptura in-
de fiat adhibitis publicis perſonis: nec
exigantur priuati. C. de dona. l. in dona-
tionibus. vbi autem non excedit donatio
quingentos aureos non exigitur ſcriptu
ra niſi conueniatur inter eos: forte ideꝫ ſe
cundum Azonem / ſi fiat a patre in filium
ſuum infantem emancipatuꝫ / vel ſi fiat in
coniunctas perſonas. vt. C. de dona. l. ſi
quis in emancipatuꝫ. et. l. data. Iam pri
dem: et ſi dubitatur an ſi excedat quingen
tos aureos vel non. vi. de Azo. in rub. de
donati. ad finē. Et quando donatio requi
rat ſcripturam aut non. vi. Hoſtien. in ſu-
ma. in rub. de donatio. in. §. que donatio.
et ibi dicat quid ſi diuerſe donationes fa-
cte ſunt alicui diuerſis temporibus quaꝝ
nulla de per ſe excedit ſumaꝫ. Sed oēs
cumulate excedunt. ibi videbis per eum.
Idem ſi in rebus mobilibus vel imobili-
bus: in vtroqꝫ enim caſu retractatur tan-
tum id ꝙ legitimam ſumam excedit. Ibi
etiam vide per eum. Et regulariter perfe
cta donatio non reuocatur. C. de donati.

que ſub modo perfecta. et. C. de reuocandis donati. l. ſi. iii. et. iiii. et. v. Et ex donatione agitur ex ſtipulatione vel conditione certi: vel ex ſtipulatu ſi incertum contineatur in ſtipulatione: vel ſi ſtipulatio nõ interceſſit. agitur eadem conditione ex lege que actiones ſtricti iuris ſunt. vt. C. de dona. l. ſi quis argentũ. §. vlti. et. ff. de dona. l. eum qui donationis. Et neceſſe habet donatoꝛ tradere omnia. vt. ff. de ver. obliga. l. vbi non apparet. §. vlti. et inſti. de donatio. §. perficiuntur. Et in caſibus fingitur tradidiſſe: vt ſi inſtrumentum rei tradat: vel claues hoꝛreoꝛũ tradat in quibus ſunt res donate: vel quia res donata erat in preſentia. vt. C. de dona. l. quiſq̃s et. l. i. et. ff. de contrahen. emp. l. clauibus. vt. ff. de acqui. po. l. i. §. penult. Tradere autem debet quod pꝛomiſit: vel equipollens: vt ſi certum pondus donauerit argenti preſtet eiuſdem eſtimationem argẽti. vi. de hoc tex. in. l. ſi quis argentuʒ. C. de dona. Et ibi dicunt docto. ꝙ donatio totius vel quote bonoꝛum valet. et requirit inſinuationem ſi excedit legitimũ modum. et in tali caſu habebit locuʒ ratio ne egeat: et bene/ niſi ſit opifex. ita ꝙ ex opera ⁊ artificio viuere poſſit. argu. ff. de libe. agno. l. ſi quis. § ſi. glo. in. l. ſi quis argentum. §. ſed ſi quis. in verbo. donat. ſupra allega. Hanc glo. ſigna. ⁊ tene cordi dixit Sali. quia locum habet in omnibus q̃ habent beneficium. et Bald. ibi in dicto. §. ſed ſi quis. dicit idem. et etiam addit. hic eſt caſus expreſſus. ꝙ valeat donatio inter viuos omnium ſuarum rerum ⁊ bonoꝛũ. de qua queſtio diſputatur in. l. fina. C. de pact. et vide de hoc Bart. in. l. ſtipulatio hoc modo concepta. ff. de verb. obliga. et et vi. Bal. in dicta. l. fi. C. de pact. ⁊ vide Bar. in. l. ſolita. C. de remiſſione pigno. et vi. Corne. in cõſi. lii. incipi. in hac cõſultatione. et Bal. in dicto. §. ſed ſi quis. dicit. quid ſi donat omnia bona ſua tam preſentia quã futura. et ſic non ſeruat ſibi de quo poſſit teſtari. dicunt quidam non valere: quia eſt pactum future ſucceſſionis. vi. de hoc Ange. in conſi. cvi. et in conſi. ccclxv. et in conſi. ccclxxxiii. dicit. Non dicitur donatio vniuerſalis ſi vſuſfructus reſeruatur. et Azo. in vltimis verbis. in rubri. de dona. dicit. Condemnatur eniʒ donatoꝛ ei cui donat in quantum facere poteſt. ſed inſolidum ei cui delegatus eſt. vt. ff. de re. iu. l. inter eos. et. l. neſennius. §. fi. et. l. ne liberalitate. et Hoſtien. in ſuma. in rub. de donatio. in. §. ad quid donatoꝛ teneatur. dicit. Donatoꝛ tenetur ad traditionem quam dare pꝛomiſit: vel eius eſtimationeʒ ſi rem non poteſt tradere. vt in dicta. l. ſi quis argentum. et vt preſtet euictionem ſi quid dolo fecerit. vt in. l. ariſto. ff. de dona. et vi. ibi. Hoſtien. Sed regulariter teneas. ꝙ non tenetur donatoꝛ de euictione. ſed ſi non poteſt ſoluere vel reddere quod pꝛomiſit condẽnabitur in quãtum facere poteſt. ff. de donatio. l. qui id. habebit ergo ratio ne egeat. ff. de reiudi. l. ſunt qui. et. l. inter eos. Et adde ad ea que ſuperius diximus. Et pꝛomittẽs aliquid donare illud tanquã debitum tenet adimplere. vi. tex. ⁊ docto. in. c. i. de dona. Et ſi pluribus donatum eſt ⁊ alter eoꝛum repudiat/ poꝛtio repudiantis nõ acreſcit alteri: quia in contractibus inter viuos: non habet locum ius acreſcendi excepto vſufructu. ff. de vſufru. acreſcen. l. i. §. qñ et in pꝛopꝛietate. Sed in donatione pꝛincipis habet locum ius acreſcẽdi. vi. ſpecula. in rub. de dona. in. v. colu. Et donatarius aſtringitur naturaliter ad antidoꝛa. ff. de peti. he. l. ſed et ſi lege. §. conſuluit. Et expone antidoꝛa. i. retributione. naturaliter eniʒ mouetur homo vt benefaciat benefacienti. i. vicem impendat ⁊ beneficium recognoſcat et defendere caueat: et ideo dicit naturaliter. quia hoc eſt a naturali iure pꝛimeuo. Et notabimus ſecũdũ

Hoſtien. ꝙ nobiles donare debēt. ſ. bene
moꝛigerati. et quando ratio ſuadet. et bi-
lari vultu hoc facere debent. Et quotieſ-
cūqꝫ neceſſe eſt ſic appꝛobatur largitas: ⁊
repꝛobatur pꝛodigalitas. et vide de hoc
Hoſtien. in loco iam alleg. in fina. verbis
Et quia dixim⁹ de obligatione antidoꝛa.
notabis addendo ad ea que in pꝛincipio
regule diximus. ꝙ ſi dono tibi illam rem
ad quam ſum obligatus ciuiliter tantum
non impeditur donationis effectus. ſec⁹
dixit Joan. and. in obligatione naturali;
que cauſatur ex nudo pacto. ſec⁹ in illa ge
nerali obligatione. vt benefacienti benefa
ciamus: quia illa non impedit donatiōis
effectum. et idem tenetur per glo. notabi
lem in. l. donari. ff. de regu. iu. et in. l. ſed ⁊
ſi lege. §. conſuluit. ff. de peti. here. et hec
multum pꝛoſunt ad inſinuationem facien
dam. Item pꝛoſunt in eo qui pꝛohibetur
donare. nam ſi pꝛeceſſit obligatio natura-
lis pꝛima non dicitur donatio. ſecus in. ij.
Et ita videtur Bart. tranſire in. l. j. ff. de
donatio. Sed tu aduerte que bar. in pꝛo-
hemio digeſtoꝝ dicit. et quia eſt notabile
verbum ſecundum abb. in rubꝛi. de dona.
memoꝛie comēdabis. videlꝫ donatio que
fit cauſa remunerationis non eſt vera do-
natio. nam eſt potius quedam permuta-
tio ſeu compenſatio ſeruicij recepti. quod
pꝛobatur per. l. j. ff. de dona. vbi dicitur ꝙ
illa eſt pꝛopꝛia donatio ad quam donatoꝛ
mouetur nulla alia pꝛecedente cauſa: niſi
vt exerceat magnificentiam ⁊ liberalitatē
quandā. Et bene nota. ſed ille qui eſt obli
gatus ad antidoꝛa non donat ſolū vt ex-
erceat liberalitatē: ſed potius vt ſoluat de
bitum nature: ⁊ remuneret eū qui ſibi ſer
uiuit. pꝛo hoc bonus tex. in. l. aquilius. ff.
de dona. vbi dicitur. ꝙ ſi quis donat ma-
giſtro ſuo illa non eſt vera donatio: qꝛ po
tius voluit remunerare officium et obſe-
quium magiſtri. vt in. l. ſi pater. ff. de do-
na. Ex pꝛedictis poteſt inferri. ꝙ ſi inter

coniuges pꝛeceſſit obligatio naturalis te
net donatio: licꝫ inter eos pꝛohibetur ve-
ra donatio: vt ſuperi⁹ diximus. Et ꝺ hoc
vi. abb. in rub. de dona. in finalib⁹ verbis
Et donatio inter cōiuges an firmetur iu
ramēto. vi. Alexan. in conſi. liiij. vij. volu.
et vi. docto. in. c. cū contingat. de iure iu.
Et regulariter perfecta donatio non reuo
catur. vt ſuperius diximus. ſed ex cauſa ⁊
caſualiter reuocari poteſt. vt in. c. fina. de
donatio. vbi ex tex. habes quattuoꝛ caſus
in quibus fit reuocatio. Pꝛimus cum do
natarius violentas manus in donatoꝛeꝫ
iniecit. Secundus cum atroces iniurias
ei inferre pꝛeſumpſit. et intellige ꝺ iniuria
verbali. Tertius caſus. cum graue dam-
num rebus donatoꝛis intulit. et hoc ſecū-
dum Joan. and. quādo dicatur graue dā
nuꝫ relinquitur arbitrio iudicis. et ꝺ hoc
vi. docto. in. c. fina. Quartus caſus: quā-
do inferre pꝛeſumpſit vite periculum: licꝫ
effectus non ſit ſecutus. Et adde quintuꝫ
caſum. videlꝫ ſi donatarius neglegit alere
donatoꝛem inopeꝫ. Et hoc intellige ſi do
natio conſiſtit in magna re ſeu quantitate
Et nota bene ſecundum abb. in dicto. c. fi
na. quia ſepe accidit in iſtis mulieribus.
et maxime ſenibus que donant fere om̄ia
bona. Et demum negligunt alimentari a
donatario. naꝫ vt pꝛediximus poterit do
natio reuocari. Et etiam reuocatur dona
tio ſi nō fuit adimpletus modus in dona
tione adiectus. vt eſt caſus in. l. fina. C. ꝺ
reuocan. dona. Et reuocatur donatio ſe-
cundum glo. in dicto. c. fina. vtili rei ven-
dicatione. vel conditione ex lege. Et hoc
tenet Inno. per iura alle. in glo. aliꝫ. ꝙ iu-
dicis officio. per. l. ij. C. de liberti. et eoꝝ
lib. Hoſtien. dicit. de nomine actionis nō
curandum. de iud. c. dilecti. Bar. in. l. ti-
tia ſcio. §. imperatoꝛ. ff. de lega. ij. dicit. ꝙ
in caſu. l. ſi vnqꝫ. fit reuocatio ipſo iure. et
poſſunt res vendicari: ſed quando per ti-
tulum de inofficioſis donationi. opus eſt

querellam premittere. et vi. Bald. in. l. j. C. de ioffic. donatio. vbi dicit. ꝙ ſi agit ad legitimam agitur ad dandum contra donatarium: et non eſt neceſſe proponere querellam: ſed vno libello ſe expedit filiꝰ. vt dixit Guiller. de cu. per. l. ſi liqueat. eo. titu. ſi autem agitur ad reuocationeꝫ omnium bonorum: opus eſt querella inofficioſe donationis: et ea intentata agit vtili rei vendicatione: quia directa non competit: quia dominium fuit tranſlatū in donatariuꝫ. Et de hoc vi. Cardi. in dicto. c. fina. de donati. in. iij. colu. Et an donatio inofficioſa reuocet in totum: an vero vſqꝫ ad legitimam. vi. Bal. in dicta. l. j. C. de reuo. dona. in. ij. colu. ⁊. iij. vbi ipſe plures opiniones refert. et in fine dicit. Opinio mea hec eſt. ꝙ excepto caſu. l. ſi vnqꝫ. C. de reuo. dona. Nunqꝫ donatio reuocetur niſi vſqꝫ ad debitum bonorum ſubſidium et in dicta. l. ſi vnquā. donatio facta liberto per patronum carentem liberis ipſo iure reuocatur. Et nō eſt ſpeciale in liberto ſecundum Bal. ſed eſt propter caſum improuiſuꝫ: quia preſumit lex. ꝙ ſi pater de liberis cogitaſſet non eſſet donaturus niſi modice. Et ſic donatio quandoqꝫ reuocatur ex preſumpta voluntate donatoris ceſſante omni ingratitudine. vt propter natiuitatem filiorum quando reuocatur quia eſt inofficioſa: reſpectu filiorum exiſtentium tempore donationis. vt quia effudit patrimonium ſuum donando. et de queſtione precedendi. vi. abb. in. c. fin. de dona. in. ij. colum. vbi etiam dicit donatio non reuocatur ipſo facto per ingratitudinem: ſed venit reuocanda. Idem ſi eſt inofficioſa: ſecus per ſuperuenientiam liberorum. Et an donatio poſſit reuocari ab herede donatarij: ſi donatarius extitit ingratus: contra quem duꝫ viuebat nō fuit actum. Et donatio quo caſu poſſit reuocari ab herede donatoris: ſi contra donatorē fuit commiſſa ingratitudo contra quā donator nō egit. vi. de hoc abb. in dicto. c. fina. in. iij. colu. Et ibi vide. ꝙ donatio reuocatur ſi donatarius cognouit vxoreꝫ donatoris carnaliter in vita ſua ipſo ignorante. Sed notabis ꝙ donatio remuneratoria non reuocatur propter ingratitudinem. nec alia donatio que non eſt ſimplex. vi. de hoc abb. in dicto. c. fina. ad fi. vnde ipſe dicit. Secundo colligetem. qḋ reuocatio donatiōis propter ingratitudinem habet locum: dūtaxat in donatione proprie ſumpta. Et ideo poſſit non immerito attentari. ꝙ donatio facta propter merita precedentia nō reuocetur propter ingratitudinem: quia illa non eſt vera donatio. ſed quedam remuneratio vt ſuperius diximus. et de hoc eſt tex. in. l. ſi pater. §. fina. ff. de donatio. Quem ad hoc allegat glo. in. l. fina. C. de reuocan. dona. Et qḋ donatio remuneratoria ob ingratitudinē non poſſit reuocari. tenet Feli. in. c. nouit de iudici. et vi. Iaſo. in. l. ex hoc iure. ff. de iuſti. ⁊ iu. et vi. Alex. in. conſi. xliij. iiij. volumi. et ibi loquitur etiam de donatione remuneratoria facta ab vniuerſitate. Et an donatio facta propter merita an reuocetur per ſuperuenientiam liberorū. vide Alexan. in conſi. lxxj. iiij. volu. Et donatio ob cau. an reuocetur per ſuperuenientiam liberorum naturaliuꝫ: vel adoptiuorum. vide Alexand. in conſi. xl. iiij. volu. Sciendum eſt ꝙ ſub modo vel cauſa donare poſſunt. Et ſi cauſa non fuerit impleta / repetitio locuꝫ habet: et repetitur per conditionem ob cauſaꝫ. Sed aduerte: ꝙ defectus cauſe in mente retente non parit conditionem ob cauſam. vt in. l. ſi repetēdi. C. de cōdi. ob cau. et. ff. de condi. cau. data. l. dedi. §. ſi quis quaſi. ⁊. ff. de dona. l. ij. §. iij. ⁊. §. vlti. et de dona. inter viruꝫ ⁊ vxo. l. ſed ſi mors. §. vlti. et in tali caſu vt dixi repetitur per conditionem ob cauſaꝫ vel per actionem preſcriptis verbis agitur ad intereſſe. vt. C. de condi. ob cau. l.

ea lege.et de rerum permutatio.l. rebus.
Item poſſunt donare ad certum et incer
tum tempus.vt in.l.ij.C.de donatio. que
ſub mo.vel cõdi.ꝛc. vbi valet donatio ad
vitam;et poſt mortem eius reddit ad do
natorem. Item ſub conditione poteſt fie
ri donatio quã neceſſe eſt vel equipolen/
tem impleri.vt in.l.fina.C.de dona. que
ſub mo. Et notabis ꝙ circa reuocationẽ
donationis multa ſunt attendenda vltra
ea que ſuperius diximus.nam libertus in
gratus perdit res donatas ſola ratiõe ob
ſequij non preſtiti/ licet ſecus ſit in liberta
te.vide de hoc Azo. in ſuma.in rubri. de
reuo.dona.Et vide tex. et Bal.in.l.j.C.
de reuoca.dona.vbi dicitur.ꝙ ſi libertus
fuit ingratus reuocatur donatio per do/
natorem:non autẽ per eius filios vel he
redes.et ibi eſt glo.que dicit. Res empta
ex pecunia patroni donata liberto reuoca
tur. Nota bene: quia non res ſed pecunia
donata fuit.Et notabis ꝙ donatio inter
patrem ꝛ filium confirmatur iuramento:
vide Alexan.in conſilio.vij.in.vj.volumi
ne.Et donatio inter patrem ꝛ filiũ remu
neratoria poteſt fieri: et facta valet. vide
Alexan.in conſi.cxvij.vj.volu.Et dona
tio facta per patrem filio in cauſam dotis
vel pro iocalibus valet. vide Alexan. in
conſi.cxvij.vj.volumi. Et donatio facta
filio in premium emancipationis dicitur
ſimplex et libera. vide Alex. in conſi.l. in
vi.volu.Et donatio perfecta per matrem
vni ex filijs valet.Tex.in.l.velles.C.de
reuoca.dona. Et quomodo mater poſſit
reuocare donationem filio factam.vi tex
tum.in.l.bis.cum auct. ibi poſita. C.de
reuo.dona.Et nota ꝙ ſpõſe de futuro po
teſt donari:licet non poſt contractum ma
trimonium per verba de preſenti.l. cum in
te.C.de donatio.ante nupti. Et ſponſus
rem donatam ſponſe ſequẽtibus credito/
ribus non poteſt obligare.l.de rebus.eo
dẽ titulo.Et ſi mater conſentit donationi
rei ſue non poteſt contrauenire precium
offerendo.l.ſi conſentiente.eodẽ titu.Et
donatio inter ſponſos preſumitur eſſe lar
gitas ſponſaliorum.Et matrimonio non
ſecuto donatum reddit donatori: niſi per
ipſum donatorem extiterit quominus ma
trimonium ſequatur. vide de hoc tex. in.l.
cum veterum.C.de donatio.ante nupti.
Et quia diximus de donatio.cauſa mor/
tis.nunc dic: ꝙ is qui teſtamentum face/
re poteſt:poteſt facere donationem cauſa
mortis.ſed fallit in filio familias qui non
poteſt facere teſtamentum:tamen de vo/
luntate patris mortis cauſa donare po/
teſt.l.tam is.ff.de donatio.cauſa mortis.
Et qui donat cauſa mortis vult ꝙ dona/
tio non habeat effectũ ſe viuente:ſed de/
mũ eo mortuo viuente donatario:et po/
teſt reuocari quandocunque eo viuente. Et
in donatione cauſa mortis proprie ſum/
pta requiritur conſenſus vtriuſque partis.
Et ſic fit preſenti per ſe vel per aliũ inter
ueniente promiſſione vel traditione.vide
Pau.de caſt. in dicta.l.j. Et diximus in
principio de tribus ſpeciebus donationũ
cauſa mortis.et Pau.de caſt.in.l.ij.ff.de
dona.cauſa mortis.dicit.licet iſta lex po/
nit tres ſpecies donationũ cauſa mortis:
poſſunt tamẽ reduci ad duas principales
Prima quando ſola cogitatione mortis
donat/non propter metũ inſtantis mor
tis.et iſta ſubdiuiditur in duas: quia inter
dum donat hac intentione vt res ſtatim
fiat donatarij.ſed ſi mors non ſequatur re
ſtitutionem:et tunc morte non ſecuta con
dicitur condictione ob cauſã vel ſine cau
ſa. Interdum cum hac intentione ꝙ non
transferat dominium niſi ſecuta morte:et
tunc ea non ſecuta res vindicatur. nõ aũt
condicitur. Nemo enim condicit rem ſu/
am.ꝛc.Et donatio cauſa mortis quando
fit metu inſtãtis mortis ceſſante illo metu

tacite cẽſetur reuocata.l.mortis cauſa.ff. de dona.cauſa mortis.Et iſta lex cum ſequentibus declarat ſecundaꝫ ſpeciem donationis:quando quis donat metu mortis inſtantis. Nam hoc poteſt contingere non ſolum ſi timebat ratione infirmitatis:ſed etiaꝫ poſſunt poni multa exempla in ſanitate. vt videbis in dicta.l. mortis cauſa.Et nota. ꝙ mortis cauſa capio eſt verbum generale.Et comprehẽdit donationem cauſa mortis.ita not.in.l. qui precio.ff.de dona.cauſa mortis.Et donatario cauſa mortis poteſt ſubſtitui.ita Bar. in.l.ſi cui.ff.eo. Et in mortis cauſa donationibus inſpicitur.ꝙ inter partes de reuocatiõe agitur.vi.Bart.in.l.ſi aliena.§. marcellus.ff.eodem.Et non videtur perfecta donatio mortis cauſa facta antes ꝗ̃ mors inſequatur.l.non videtur.ff.eodeꝫ. Et mortis cauſa donatio aſſimilatur legatis.l.illud.et ibi Bar.ff.eodem. donatio cauſa mortis facta vxori ſi confirmaẽ morte donantis trahitur retro ad diem donationis.intellige hoc quando fuit actũ: vt ſtatim tranſiret dominium:licet hoc facere non potuerit: et tunc nõ trahitur retro quo ad hunc effectum.vt cenſeatur donatarius fuiſſe dominus a die donationis facte:quia diſpoſitio iuris repugnat:ſed ſolum quo ad comoditatem vel fructus.vt not.in.l.donationes.C.de dona.inter virum et vxorem.et vide Pau. de caſ.poſt tex.et glo.in.l.ſi mortis cauſa.ff.de dona. cauſa mortis.et mortis cauſa donatio extinguitur:ſi donatarius precedat/et viuo donatore non poteſt peti.et ex donatione cauſa mortis detrahitur falcidia. vi. tex. et Bar.in.l.ſeia.in princi.ff.de dona. cauſa mortis.Et illa lex allegatur ad hoc qđ quando fit mẽtio mortis in donatione dicitur donatio cauſa mortis. Tamen non bene probatur ſecundum Pau.de caſtro Et allegat ad hoc tex.in.l.ſeia.ff. de dote prelegata.Et ad donationem cauſa mortis inter virum ⁊ vxorem: ſufficit mortis cogitatio.vide tex.et Bar.in.l.fulcinus. .ff.eodem.Et in dubio donatio preſumitur inter viuos:etiã ſi fiat in articulo mortis.vide Bal.et tex.in.l.fina.C.de donatio.cauſa mortis. Et in donatione cauſa mortis requiruntur duo teſtes:ſicut in vltimis voluntatibꝰ.Et donatio cauſa mortis participat de donatione inter viuos ⁊ de vltima voluntate.Et pro donatione cauſa mortis non datur interdictum quorum legatoruꝫ.et vi.de hoc additionato. Bal.in dicta.l. fina. et alias differentias videbis inſti.de dona.§.j.per totuꝫ. et in pleriſqꝫ conuenit hec donatio cũ legatis: et in quibuſdaꝫ diſcrepat. vi. de hoc azo. in ſuma.in rub. de dona. cauſa mor. et ibi videbis quibus ex cauſis reuocetur donatio cauſa mortis.et omnino vi.eum.et vide Hoſtien.in ſuma.in rub.de dona. cauſa mor. vbi ipſe dicit. donatio cauſa mor. quid ſit:⁊ quot ſunt eius ſpecies: et quis poſſit donare:et cui poſſit donari:et quid poſſit donari.et dicit etiaꝫ effectus donationis cauſa mort.q̃s ſit. et dicit ẽt qualiter fiat per ſtipulationem:vel per traditionem:vel per ſimplicem verborum prolationem:in ſcriptis/ vel ſine ſcriptis. vide omnino Hoſtien.in loco iam alleg. et vi. ſpecula.in titu.de donati. vbi ipſe dicit in principio. in hac materia forma inſtrumẽtum donationis cauſa mortis: et inter viuos.vt de inſtru. edi.§. porro. ver. nunc quia.et eo.titu.in.v.colun.dicit.in donatione cauſa mortis.ſic concipies libelluꝫ. ibi vi.per eum. et in fina. verb. dicte rub. dicit.de actione autem ingrati. dic vt infra.de natis ex libero ventre. ver.ſed et ſi liber.Et ſic ad honoreꝫ dei remanet expedita ſubtilis materia.vt Bar. refert in.l. .j.ff.de dona.Et tota regula bene intuenti remanet plana et leuis.

Regl'a decima octaua.

De contrahenda: et cōmittenda ſtipulatione: et de inutilibꝰ ſtipulationibus.

Stipulatio eſt verboꝝ conceptio quibus is qui interterrogatur daturum facturumve ſe id quod interrogatus eſt reſpōdet. vt in. l. .v. §. ſtipulatio aūt. ff. de verbo obliga. et ibi dicit Pau. de ca: Stipulatio ſumitur pro interrogatione ⁊ reſponſione: ⁊ debet continere aliquid in futurum preſtandū. et dicitur ſtipulatio a ſtipulo: quod eſt firmū: et diriuatur a ſtipite. vt inſti. ō verb. obligatio. in princi. Et nota ꝙ ipſa verborū conceptio ſumit nomen a digniore parte ſui. hoc eſt a ſtipulatiōe que ponitur ꝓ interrogatiōe. vt inſti. quibus modis tollitur obliga. §. adeo. et hec eſt eius ꝓpria ſignificatio. quādoqꝫ tamen dicitur ſtipulatus ille qui promittit ſtipulationē paſſiue. vt. ff. de condictione indebi. l. ſi nō ſoꝛtem. §. vlti. Et ſic notabis ꝙ ſtipulatio cōtrahitur per verba futuri tēpoꝛis tantuꝫ: Si ergo verba preſentis tēpoꝛis ponantur nulla erit ſtipulatio: vt ſuperius diximus: ſed excipitur in quibuſdā ſtipulationibus: vt in ſtipulatione iudicio ſiſti. Lex enim interpretatur eū promittere ſe daturum intereſſe/ ſi id non egerit: vt ille ſtet. vt. ff. de verbo. oblig. l. quoties quis. Et nota ꝙ obligatio non eſt ipſa verborū cōceptio: ſed ex tali verboꝝ conceptione naſcitur. ⁊ ſic actio eſt filia obligationis. tex. eſt in. l. licet. §. ea obligatio. ff. de procurato. et vi. bar. in. l. i. ver. item nota. ff. de peculio. vbi dicit i lectura noua. ꝙ actio oritur ex cōtractu mediate: qꝛ īmediate obligatio naſcitur ex cōtractu: ⁊ actio ex obligatione. et actio ⁊ cauſa non ſunt ideꝫ. ita bar. poſt glo. in. l. j. in principio. ff. de edē do. et late per Jaſonē. inſti. de actioni. in princi. et Juſtinianus ibi generaliter de actionibus loquēdo ait. Actio autē nihil aliud eſt: quā ius perſequendi in iudicio quod ſibi debetur. Et de hoc iā diximus in regula de actione pſonali. in princi. Et nota ꝙ olim requirebanť quedā ſolēnitates in ſtipulatione que hodie ſunt ſublate nec refert qua lingua fiat interrogatio. et reſponſio: dūmodo ſe intelligant. vt inſti. de verb. oblig. §. in hac re. ⁊. l. omnes. C. eo. et contrahiť ſtipulatio in greca lingua ⁊ i latina: ⁊ aphꝛicana: ⁊ qualibꝫ alia. imo ⁊ ſi in latino fiat interrogatio ⁊ reſpōdeať in greco: vel ecōuerſo tenet ſtipulatio: ita tamē vt vterqꝫ linguā alterius intelligat ſiue per ſe ſiue per veruꝫ interpretem. ita tex. in. l. j. §. vlti. et inſti. eo. §. i hac re. ver. vtrū aūt. Et nota ꝙ in ſtipulatione neceſſaria eſt interrogatio ⁊ reſpōſio. ideo neqꝫ mutuus/ neqꝫ ſurdus/ neqꝫ infans: ſtipulationē cōtrahere poſſunt/ nec abſens quidem: qꝛ exaudire ſe inuicē debent qui cōtrahunt. vt in dic. l. j. j. reſpō. Si ergo ille qui debuit reſpondere non reſpondit verbis: ſed ſine verbis annuit capite vel humeris: nec ciuiliter nec naturaliter obligatur: nec fideiuſſoꝛ pro eo tenetur niſi hoc actum ſit. vt vel ſalteꝫ pactionis iure obligeť. ſed ſi reſpondeat quid ni/ vel cur non valet ſtipulatio. vt in dicta. l. j. §. ſi quis ita. vbi dicit Bar. ſufficit quo ad obligationem conſenſuꝫ colligi ex verbis per interpretationeꝫ: ſecus ſi ex ſignis et actibꝰ colligitur. et vide tex. ad hoc in. l. an inutilis. j. reſponſo. ff. de acceptillationi. Et nota ꝙ reſponſio facienda eſt in continenti. nullo actu alieno interueniente. modicuꝫ enim interuallum/ vel aliquod momentū nature poteſt interuenire quod contrariū obligationi nō ſit. vt in dicta. l. i. §. qui preſens. et. l. cōtinuꝰ. ff. de verboꝝ. in princi. et. ff. de duo. rei. l. duos. §. vlti. Et notat Bar. in dic. §. qui preſens. ꝙ longū interuallū inter īterrogationē ⁊ reſpōſionē nō

viciat ſtipulationē: et eſt vnius doctoris ſcd'm eū. et actus extraneus in medio veniens nō neceſſarius nature viciat ſtipulationē. ſed ſi inter īterrogationē ⁊ reſpōſionē habetur magnū interuallū viciatur ſtipulatio. vt.l.ſi ex duobus.in princi.⁊.l.duos.ff.d' duo.rei.et vi.de hoc bar.in dic.§.qui preſens. et ibi videbis per eū. de iſta dictiōe in continēti qualiter accipiatur.et vi.etiā Henricū.in.c.j.de mutuis petitio.in.iij. colu. et reſpōſio debuit fieri ꝑciſe ſine ſuſpēſiōe voluntatis.ſi eñ reſpōdet ꝓmitto ſi voluero/nulla eſt ſtipulatio.ſecus ſi dicat: cū voluero.tūc eñ ſtipulatio tenet. ſi tñ anteꝗ̄ moriatur cōſtituit ſe velle dare. vt.ff.d' ver. oblig.l.cēteſimus.§.vlti:⁊.l.ſi quis ſtipulatus.⁊.ff.de actio.⁊ obliga.l.ſub hac cōdictione.et cōdictiones de ꝑterito nō ſuſpendūt obligationes. vt in.§.ꝯdictiones inſti.d' ver.obli.vbi dicitur. cōdictio de ꝑterito vel de ꝑſenti nō ſuſpēdit obligationē: Et nota ꝙ ſtipulatio ꝯtrahitur inter eas ꝑſonas q̄ alie poſſunt obligari.de quib⁹ ꝑſonis infra dicem⁹.in.ij.parte regule.qualiter ratiōe ꝑſonaꝝ dicatur inutilis ſtipulatio. et nota ꝙ ſtipulatio diuiditur plurib⁹ modis. nā alia eſt pura:alia in diē:alia ꝯdictionalis.pura eſt in qua nulla dies vel ꝯdictio apponitur.in diē/cū dies apponitur certa vel incerta. dū tamē certū eſt eā venturā: vel ſi in diez mortis mee tibi ꝓmitto me tibi daturū vel factuꝝ:vel pridie quā moriar: vel poſteaꝗ̄ mortu⁹ ero. vt in.l. ſcrupuloſaz.C.eo.⁊ in.l.vlti.olim tamē qd' erat in facto nō poterat ꝯferri in tēpus mortis. vt.ff.de ver.oblig.l.centeſimis.§. id aūt. ſed hodie cōtrariū eſt vt dixi. cōdictionalis eſt:cū cōdictio apponitur de futuro que habeat ſe ad vtrūlibet.illa eñ ꝓpria cōdictio eſt.vt.ff.ſi certū petatur.l.itaqȝ. vbi dicit tex.itaqȝ tūc ꝑtātez ꝯdictiōis obtinet: cū in futuꝝ cōfertur.et ibi dicit bar. cōdictio de ꝑſenti vel ꝑterito nō ſuſpēdit.ſecus in ꝯdictione de futuro.Et nota ſcd'z bar: ibi.ꝙ ſtipulatio cōdictionalis nō requirit cauſaz:ſed ipſa cōdictio eſt ei⁹ cauſa. facit tex.et qd' ibi dicit bar.in.l.a titio.ff.d' ver. obli. Et nota ꝙ cōmittitur pura ſtipulatio ſtatim cū ꝯtracta eſt.vnde dicitur ſtatī cedere ⁊ venire dies ei⁹. vt.ff.de verb.ſigni.l. cedere.⁊.ff.de ver.obli.l.cū qui.§.vlti.aliquo tamē interuallo debz creditor ſpectare ne veniat cū ſacco parat⁹.imo debz tñ tēporis ꝑterire. ꝙ traditio fieri poſſit. vt.ff.de ſolutio.l.qd' dicim⁹. et inſti. d' v'bo. obli.§.omnis.et de inutili.ſtipula.§.vlti. vbi dicitur.promiſſori datur tēpus habile ad ſoluendū.ſed ſpeciale eſt in ꝯſtituta pecunia.vt inſit modicū tēpus.ſ.x.dieꝝ.vt differat petitionē creditor.vt.ff.de cōſti.pecunia.l.ꝓmiſſor.§.vlti.hoc niſi ī re ipſa inſit dilatio vel tēpus/vel locus.veluti ſi ꝓmiſeris qd' in vtero eſt:aut fruct⁹ futuros aut domū edificari. tūc eniz incipit actio. cū per reꝝ naturā poſſint ꝑſtari. et de iſta pura ſtipulatiōe vi.bar.in.l.ſticū.§.ſtipulatio.ff.de ver.obli.⁊ in.l.ſi ſeru⁹ cōmunis meus.§.fi.ff.de ſtipu.ſeruo.et multa videbis ꝑ alex.ī.l.qui hoc anno.ff.d' ver. obli. vbi habes pulcherrimū caſuz.Et nota ꝙ q̄ Toleti dari ſtipulatur cū Rome ſit/tacite cōplecti videtur tēpus quo toletuz ꝑueniri pōt.vt.ff.d' ver.oblig.l.interdū. vbi dicit pau.de ca. licet ſtipulatio ſcd'm ſui formā ſit pura:tamē interdū habz tacitā ꝯdictionē:⁊ interdū tacitā diē:q2 ex natura rei recipit dilationē ſcd'm Bar.ibi. Itē cū promiſerit aliquis ſe facturū:puta inſulā non vtiqȝ cōqueſitis vndiqȝ fabris ⁊ plurimis oꝑarijs adhibitis debet feſtinare:nec rurſus vtroqȝ aut altero ꝯtentus eſſe debet. ſed modus eſt adhibēdus ſcd'm rationē diligētis edificatoris. Itē ſi nō inchoetur op⁹ id tñ eſtimetur ꝙ ī illo interuallo effici poſſet.trāſactoqȝ tēpore quo inſulā cōſumari potuerit.ſi poſtea edificetur vt ꝑberetur reus ſicuti liberatur qui ſe daturū ſpopondit.ſi quandoqȝ tradiderit.vt.ff. de verb. obli.

.l.continuus.§.item qui inſulã.⁊.l.ſtipu-
lationes.§.vlt.⁊.l.ſi ita ſtipulat⁹ eſſet.hic
eſt ꝙ ſi aliqua pars inſule ſit facta deinde
incẽdio culpa ꝓmiſſoris ↄſumpta ſit inte
grum tẽpus debet dari ad inſulã iterũ fa
ciendã.vt.ff.de verb.oblig.l. et ideo.l.ṗ.
hoc ſi facit ante litẽ cõteſtatã: et anteꝙ in
terſit actoris.vt.ff.de verb.oblig.l.ſi inſu
lam.ſi vero in diẽ ſit ꝓmiſſuz/anteꝙ dies
veniat non dicit̃ venire dies: qꝛ ante diez
non põt petere:ſed dicit̃ cedere:qꝛ ſtatim
eſt obligatio ↄtracta.vt.ff.de verb.ſigni.
.l.cedere.i.mo nec eodẽ die põt peti:qꝛ to
tus dies arbitrio ſoluẽtis debꝫ tribui.nec
enĩz certũ eſt eo die in quẽ ꝓmiſſuz eſt da
tum non eſſe priuſꝙ is pretereat.vt inſti.
eo.§.id aũt.niſi preſens dies ſit appoſita
nam etiã eo die põt peti pecunia:nec enĩz
dies cauſe differende actionis videt̃ incer
ta:ſed vt pſens oſtendat̃ eſſe reſpõſum.vt
.ff.de verb.oblig.l.liber homo.§.decem;
quid aũt ſi adiciat̃ in ſtipulatione dies ca
lẽdaꝝ: vel anni: vel nonaꝝ.de iſta materia
vi.bar.bal.alex.et docto.in.l.qui ante.ff.
de verb.oblig.et in.l.ij.§.creditũ.ff.ſi cer-
peta.an plures ſint ſtipulationes vbi ſin-
gulis annis ꝓmiſſum eſt. certe ſtipulatio
eſt vna:ſed legata videnẽ eſſe plura. vt.ff.
de donatio.cauſa mor.l.ſenatus.§.vlti.et
dicunt quidã ſtipulationẽ eſſe vnã ꝓpter
vnã ↄceptionẽ verboꝝ.plures vero ſunt
ꝓpter plures ſolutiões:⁊ propter plures
actiones ex ea cõpetentes.vt.ff.de verb.
oblig.l.plurib⁹.§.i.ſed certe in legatis eſt
vna cõceptio verboꝝ.imo alia ratione di
citur vna ſtipulatio:qꝛ vna tantũ actio na
ſcitur ex ea.et vi.de hoc Azo. in ſuma. in
rub.eadẽ.ſ. iij.colũ. Et nota ꝙ ſi ſtipulor
ſub cõditione que eſt omnino extitura ſti
pulatio habet̃ ꝓ pura.vt.ff. ꝺ nouationi.
.l.ſi pupilus.§.qui ſub cõdictione. qđ ta-
mẽ intelligo dictũ per abnegationẽ.i. nõ
ſub ↄdictione.vbi aũt condictio apponit̃
in ſtipulatione de preſenti vel de ꝑterito:

aut ſtatim obligatio eſt nulla ⁊ īfirma:aut
omnino nõ differt̃: veluti ſi titius ↄſul fuit
aut ſi meuius viuit dare ſpõde.nã ſi ea ita
nõ ſunt/nihil valet ſtipulatio.ſi autẽ ita ſe
habꝫ ſtatim valet. que enim per reꝝ natu
ram certa ſunt nõ morant̃ obligationẽ: li
cet apud nos incerta ſint. vt inſti. ꝺ verb.
oblig.§.cõdictiones.Et nota aliã diuiſio
num ſtipulationũ:qꝛ alie ſunt iudiciales:
alie pretorie:alie cõuẽtionales:alie cõmu
nes/taꝫ pretorie ꝙ iudiciales. vt inſti.de
diuiſione ſtipulationũ.in pric. et origina
liter.in.l.ſtipulationũ3.in princi. et ibi no
tat Jaſo. ꝙ omnis ſtipulatio ſiue dari fie
ri cotineat:ſiue diuidua:ſiue indiuidua ſit
aut eſt iudicialis/aut pretoria/aut cõuen
tionalis:aut comunis. et ibi etiam notet
ꝙ ſuper quacũꝙ re poteſt fieri ↄtractus.
etiam ibi regulariter fieri ſtipulatio. et in
dicto tex. probatur qđ ſtipulatio non eſt
contractus. Ita tenent omnes moderni
in dicta.l.ſtipulationum.Et adde ꝙ ante
eos tenet glo.in.§.conuencionales.inſti.
diuiſio.ſtipulationũ.idem tenet glo. in.l.
.ij.C.de iure emphiteotico. Tamen ĩpro
prie ſtipulatio poteſt dici contractus.tex.
ſunt infiniti ſcõm Jaſo.ibi. qui appellant
ſtipulationẽ contractus.ibi vi.per eũ.Et
ſtipulatio ⁊ obligatio an differãt vi.bart.
in dic.l.ſtipulationũ. in.§. ſtipulatio aũt.
vbi dicit.aut accipitur ſtipulatio materia
liter pro ipſa ↄceptione verboꝝ.et differt
ab obligatione verborum/ſicut contra-
ctus ab obligatione.vt.l.licꝫ.§.ea obliga
tio.ff.de procura.aut accipitur ſtipulatio
prout eſt effectus quidã reſultans ex di-
cta verborũ conceptione. et tunc eſt idez
quod verborũ obligatio.ita bar.Et nota
ꝙ ſtipulationes conuentionales ſunt que
quãdocũꝙ ex cõuentione alicu⁹ interpo
nunt̃. vbicũꝙ enim ⁊ in quacũꝙ re cõtra
ctus tenere poteſt: ⁊ ſtipulatio interpoſi-
ta tenebit regulariter.vt inſti. ꝺ diuiſione
ſtipulatio.§.ↄuentionales. Et nota ꝙ eſt

alia diuiſio ſtipulationum: quia alie ſunt
in dando alie ſunt in faciendo: et generale
eſt in ſtipulationibꝰ que ſunt in dando: vt
ſecundū naturā earuz recipiant diuiſionē
.ſ. vt quis pro parte dando liberetur pro
parte: ⁊ heredes promiſſoris teneātur ꝓ
hereditariis portionibꝰ. ſed vbi eſt in dā-
do aliquid quod eſt in genere/ niſi totum
detur non contingit liberatio. vi. de hoc
Azo. in ſuma. in rub. ea. in fina. colun. Et
nota ꝙ vbi aliquid faciendum ſtipulatus
ſum: puta fundum tradi vel inſulam fabri
cari: vel operas/ vel aliquid ſimile. Horū
enim diuiſio corrumpit ſtipulationem. ſi
tamen quia non eſt factum in totuz quod
debuit fieri vellit quis agere ex ſtipulatio
ne ad intereſſe. hec actio que proponitur
ad intereſſe recipit diuiſionem. vt. ff. eo. l.
ij. ⁊ l. ſtipulationes non diuidunt. Et que
dam facta ſunt que recipiunt diuiſionem.
vt ſi quis promiſerit ſe amplius non actu
rum vel petiturum: vel ſi promiſerit titiū
heredemqꝫ eius ratum habiturum. vt. ff.
de verbo. obligatio. l. iiij. §. cbato. Itē ſti
pulatio operarum dicitur eſſe diuidua: qꝛ
inter heredes promiſſoris fit diuiſio pro
numero non pro partibus ſingularū ope
raruz. vt. ff. de verbo. obligatio. l. in ſtipu
lationibus. §. operarum. Et nota ꝙ ex ſti
pulatione he naſcitur actiones. ſ. certi cō
ditio: et actio ex ſtipul. de quo vi. Azonē
in ſuma. ad finem. Et nota ꝙ non poteſt
quis alteri ſtipulari/ niſi filius vel ſeruus
ſed metu pene ſtipulationis ei paretur. vt
in. l. ſtipulatio iſta. §. alteri. ff. de verboruz
obli. Et nota ꝙ inſtrumentū guarētigia-
tum habens condictionem re vera purifi
cataz: non tamen poteſt in iudicio obtine
re executionem facti: donec pars notum
faciat iudici purificatam eſſe conditionē.
ita Paul. de caſt. in. l. illa ſtipulatione. ff.
de verbo. per illum tex. et Bal. in. l. cum
in teſtamento. C. de teſtamen. manumiſ.
dixit dictā. l. eſſe ad hoc ſingularē. et facit
lex. iij. et quod ibi notat Bar. C. de ſentē.
que ſine certa quantita. proferuntur. Et
nota ꝙ promittens dare centum vſqꝫ ad
paſca: et ab inde in antea ad ſui petitionez
adueniēte die paſcatis eſt in mora ſine ali
qua interpellatione: quia quādo dicit ab
inde in antea ad ſui petitionem: verum eſt
in prorogatione termini: quia poteſt pro
rogare ſi vult: tamen dies interpellat pro
homine. caſus eſt ſecundū Bar. in. l. cuz
ſtipulatus ſim. ff. de verbo. obligatio. Et
quia materia de contrahenda ⁊ cōmitten
da ſtipulatione eſt expedita. ¶ Nūc ad ſe
cundam partem regule tranſeamus. ſ. de
inutilibus ſtipulationibus. Multis mo
dis ſtipulationes dicuntur inutiles: quia
vicioſe ſunt: et contra ius interpoſite. et in
primis dicuntur inutiles ratione perſona
rum. ſ. ſtipulantium. item promittentuz.
item ratione rerum. Et nomine rei intelli
gas omne quod deducitur in obligatiōe.
Item ratione abſencie: et ratione diſſen-
ſus: et ratione incepte cōceptionis. Eſt er
go ſciendum ꝙ furioſus ſtipulari non po
teſt. ſic nec aliquem contractum alium ce
lebrare. vt. ff. de regu. iuris. l. in negociis.
Idem eſt et in infante. vt. ff. de verb. obli
gatio. l. mulier. Si autem aliquis eſt ma-
ior infante: etiam ſi eius etatis ſit vt non
intelligat: tamen propter auctoritatez re-
ceptum eſt cum ſtipulari. vt. ff. rem pupil
li ſaluam fore. l. ſeruum pupilli. et inſti. de
inutili. ſtipula. §. pupillus. vbi dicitur pu
pillus maior infante poteſt ſibi aliuz obli-
gare: etiā ſine tutoris auctoritate: ſed ipſe
alij non obligatur: niſi ſit proximus puber
tati: et tutoris auctoritas interueniat. Fi
lij vero familias in etate pupillari nō obli
gantur: etiam cum conſenſu patris. Itez
mutus ⁊ ſurdus vt ſuperius dixim⁹ nō
ſtipulantur: quia ſtipulantem loqui et au
dire oportet. Et nota ꝙ ſi adultus cura-
torem habeat non ſtipulatur. et ſi non ha
beat curatorem valet ſtipulatio. ſed reſti-

tuitur. vt. C. de reſtitutione in integ. l. ſi
curatorem habens. ſurdus quoqꝫ et mu/
tuus omnino non poſſunt ſtipulationē cō
trahere. quod eſt intelligendum de eo qd
omnino non exaudit; non de eo q̄ tardius
exaudit. vt in. §. mutuū. inſti. de inutili ſti
pulati. Item nulla eſt ſtipulatio ratiōe re
rum: que nec fuerunt / nec ſunt / nec erunt.
vt inſti. de inutili. ſtipu. in principio. Itē
ſi fuerūt ⁊ ſunt res: ſed impoſſibile eſt eas
dari. vt ſi quis ſolem vel luna ſtipuletur.
vel etiaꝫ impoſſibile eſt omnino quod re/
preſentat ipoſſibilitatem. vt ſi ſtipulor au
reos mōtes. vt. ff. de re iu. l. impoſſibiliū.
et de ſtatu. lib. l. cum heres. §. i. Item et ſi
ſunt res: ſed tamen a comercio hominum
ſunt exempte: nulla eſt ſtipulatio. vt ſi ſti/
pulor rem ſacram vel religioſaꝫ. et ſi ſtipu
ler rem prophanam et fiat poſtea religio/
ſa: diſſoluitur ſtipulatio. idem ⁊ ſi ſtipuler
ſeruum et poſtea fiat liber. vt. l. inter ſtipu
lantem. §. ſacram. ff. de verbo. obligatio.
et inſti. de inutilibus ſtipulatio. §. i. ⁊. ff. de
contrahen. emp. l. ſi in emptione. §. liberū.
Si vero ſtipuler rem que non fuit nec eſt
ſed futura ſperatur: vt partus et fructus
futuros / ſtipulatio tenet. vt tamen debeā
expectare donec naſcantur. et ſi natuꝫ ſine
culpa promiſſoris conſumptuꝫ ſit: rurſus
debeam expectare donec iteruꝫ naſcatur
et dari poſſit. vt in dicta. l. inter ſtipulãtē.
§. ſacra. Item nulla eſt ſtipulatio ratione
abſentie. vt inſti. de inutib. ſtipulatio. §. itē
verborum. vbi dicitur. ſtipulatio non po
teſt cōtrahi inter abſentes. Et ſi in inſtru/
mento contineatur partes fuiſſe preſentes
vel ſtipulationi interfuiſſe ſtatur ſcriptu/
re niſi contrarium ꝓbetur. de quo eſt glo.
in dicto. §. item verboruꝫ. et ſic illa verba
enunciatiua in inſtrumento publico emiſ/
ſa probant inter contrahentes. caſus eſt
in. l. optimā. C. de contrahen. ⁊ cōmit. ſti
pula. et per Bar. in. l. ſciendum. ff. de ver
bo. obliga. et ſic et fines ⁊ territoriuꝫ pro
bantur per inſtrumenta publica. in quib⁹
dicitur. actum in tali territorio. et ſic per
verba enunciatiua. quod eſt verum inter
contrahentes ipſos ⁊ non alios. ita notat
in dicta. l. optimā. ⁊ in. l. cum aliquis. C.
de iure delib. et in. c. olim. de cenſi. in glo.
ij. et per Innocen. in. c. cuꝫ in iure. in glo.
vlti. de officio delega. Et qualiter inſtru/
mentum publicuꝫ reprobetur: et ꝑ quos
teſtes varie fuerunt opiniones doctorū.
ſed Bar. in. l. ij. §. ſi dubitetur. ff. quemad
modum teſta. aperian. concludit ꝙ ſi vn⁹
de teſtibus deſcriptis ⁊ req̄ſitis in inſtru/
mento contradicat inſtrumento: facit va/
cillare fidem inſtrumenti vt ei non creda
tur niſi eſſet teſtis ſupernumerarius. Si
autem ſint alij teſtes deſcripti in inſtrumē
to volentes reprobare inſtrumentū: tunc
inſtrumentum obtinet vim duoruꝫ teſtiū
ad reprobandum illud debent eſſe plures
ſaltem tres. vt eſt glo. in. l. in exercendis.
C. de fide inſtru. ſiue improbetur / ſiue ꝓ/
betur directe vel indirecte. licet glo. in di/
cto. §. item verboruꝫ. dicat ꝙ ad reprobā
dum inſtrumentum indirecte requirūtur
plures. de quo vi. Inno. in. c. cum Joan
nes heremita. de fide inſtrumen. Et nota
ꝙ ex inſtrumento inferuntur tres preſum
ptiones. ſ. ꝙ ſit verum. et ꝙ ſolēne. et qd
verba prolata a notario fuerunt a partib⁹
prolata. l. cum precibus. C. de probatio.
ſecundū Bal. in. l. ij. C. de reſcinden. ven
diti. Et nota ꝙ notarius ſimpliciter intel
ligitur rogatus cum clauſulis conſuetis.
ita Bal. in. l. fina. C. de fideiuſſo. Et qua
liter probetur ſcriptura priuata. vi. Bar.
in. l. nuda ratio. ff. de dona. Item nota ꝙ
nulla eſt ſtipulatio ratione diſpenſus: qd
eſt intelligendum / ſi conſtat ſtipulante et
promittēte diſſenſiſſe. Si vero dubitatur
de quo ſenſerint: ſi quidem ſtipulatio po/
teſt valere ſecundum vtriuſqꝫ intellectuꝫ
datur electio promittenti. vt. ff. de verbo.
obligatio. l. inter. §. ſticum. et. l. ſtipulatio

iſta.§.in ſtipulationibus.et.l.qui ex pluri
bus. Si vero ſecundum vtrumqꝫ intelle/
ctum valere non poteſt valebit ſecunduꝫ
intellectum illius ſecunduꝫ quem poteſt.
vi.de hoc Azo.in ſumma.in rub.de inutili.
ſtipulatio. Item nulla eſt ſtipulatio ratio
ne perſone appoſite.vt diximus in prima
parte regule.vt ſi ſtipulor alteri cuius iu/
ri ſubiectus non ſum:licet perſona adijce
re poſſim ad ſolutionem. Inuente enim
ſunt ſtipulatiões vt vnuſquiſqꝫ ſibi acqui
rat quod ſua intereſt. Ceterũ alii dare vel
quid fieri nõ intereſt eius vnde ſtipulatio
eſt nulla. ſi autem adijciatur pena ſi alteri
nõ fuerit datum ſtipulatio pene tenet:naꝫ
in penali ſtipulatione nõ expectatur quid
alicuiꝰ interſit:ſed que ſit quantitas in cõ
dictione ſtipulationis. vt inſti. de inutili.
ſtipulatio.§. alteri. vbi dicitur. ſtipulatio
de dando alteri non valet niſi fuerit appo
ſita pena.et vi.de hoc.ff.de verbo.obliga
tio.l.ſtipulatio iſta.in.§.alteri.ꝛ.§.ſi ſtipu
ler.et.§.ſi quis inſulam. Et ſtipulari alte/
ri quando quis poſſit. Bar. ponit regu/
lam cum nouem fallencijs in dicto.§. ſi ſti
puler.in.ij.colun. Et an pena poſſit exce/
dere quadruplum.vi. Bar.in dicto.§.al/
teri. Et per conſuetudinem poteſt induci
ꝙ quis poſſit alteri ſtipulari:et ꝙ alteri ꝑ
alterum recta via queratur: et alteri per
alteruꝫ poteſt ſtipulari fauore dotis. Itẽ
in feudis frater ſtipulando acquiri fratri.
Et de iure canonico omni caſu poteſt alte
ri per alteruꝫ ſtipulari:et pijs locis ꝛ pau
peribus poteſt quilibet ſtipulari:etiã ver
bis directis ꝛ ipſis abſentibus.vi.ð hoc
Pau.de ca.in dicto.§.alteri. vbi notãter
loquitur.et ibi dicit.ꝙ quando quis vult
alteri ſtipulari ꝛ ſua nõ intereſt: debꝫ adij
cere penam in ſtipulatione:vt dictum eſt.
Et licet non valeat principale valebit ac
ceſſorium.et requiritur ad hoc vt ratione
intereſſe poſſit quis alteri ſtipulari.qđ in/
tereſſe ſit pecuniariuꝫ. et non ſufficeret ꝙ
eſſet ſibi naturaliter obligatus. Pau.vbi
ſupra. Et nota ꝙ quando ſtipulatio facta
alteri interponitur ſuper eo quod erat ip
ſius ſtipulantis vel ſibi debitum:valet ſti
pulatio. Pau.vbi ſupra. Et ibi notat qđ
remedium legis.ij.C.de reſcin.venditio
ne.non habꝫ locum niſi in contractibꝰ bo
ne fidei:vel habentibus naturam bone fi
dei.et renunciatio dicte.l.ij.C.de reſcin.
vendi.an ad hoc vt preiudicet requiratur
ꝙ fiat in ſpecie.ibi vi. Et nota ꝙ ex ſtipu/
latione tantum mei procuratoris preſen/
tis concepta in perſonam ſuam:datur mi
bi vtilis actio.vt.ff.de verbo.obliga.l.ſi
procuratori preſentis.ſi autẽ eſſet conce/
pta in perſonam domini/nulla eſſet ſtipu/
latio omnino.vt ſi ita dicat.promittis do
mino meo decẽ:vel promittis procurato
ri meo decẽ.ſecus ſi concipiam in perſonã
meam.puta ita promittis mihi ꝙ dabis
illi rem.tunc agam ex ea: et ad intereſſe ſi
mea interſit illud dari. Item ꝛ ex ſtipula
tione mei procuratoris abſentis datur mi
bi vtilis actio illo non exiſtente ſoluendo.
vt.ff.de inſtitu.l.j.forte ꝛ in pretorijs vel
iudicialibus ſtipulationibus datur:ꝛ illo
exiſtente ſoluendo.vt.ff.de pretorij ſtipu
latio.l.in omnibus. Item quod dictũ eſt
ſtipulationem penalem valere: etiam ſi in
utilis ſit ſtipulatio prima: recipit bonam
diſtinctionem: quia quandoqꝫ promittiꝶ
aliquid ſecundum legem:et tunc agiꝶ om
nino de pena:quandoqꝫ contra legem.vt
ſi ꝓmittatur turpe:vel contra bonos mo
res.vt de futura ſucceſſione:et tunc nullo
modo agitur ad penam.vt.ff.de verborũ
obligatio.l.generaliter.ꝛ.l.veluti.et.l.ſti
pulatio hoc modo concepta.et.l.ſi ſtipu/
ler vt id fiat.et.l.ex eo.C.de inutili.ſtipu
latio.vbi dicitur. Non valet inſtrumentũ
contra bonos mores factum.vt cuꝫ quis
ſe obligat ad aliquem heredem inſtituen/
dum.ſed nota ꝙ ſi aliquis promiſiſſet ali/
quid turpe/puta propter metum vel do/

lum:tunc enim dareť actio:quia ꝓmiſſuꝫ
eſt non turpe:ſed remoueretur exceptiōe
quia turpiter factum eſt. vt in.l.dolo. C.
de inutilib.ſtipulatio. vbi dicitur. Dolus
vel metus non reddit contractum ipſo iu
re nullum:ſed annullandum.idem eſt et ſi
nullus dolus interceſſit: ſed ipſa res in ſe
doluꝫ habet. Cum enim quis petat ex ea
ſtipulatione hoc ipſo dolo facit quod pe⸗
tit. vt.ff.de verbo.obliga.l. ſi quis cuꝫ ali
ter. vbi dicitur.contra ſtipulationē in qua
ſit dolus adhibitus:vel que in ſe dolū ha
bet doli exceptio obijatur. Si vero ſtipu
ler quod eſt pꝛeter legem:hoc eſt qđ neqꝫ
lex appꝛobat neqꝫ impꝛobat: inutilis qui
dem eſt ſtipulatio:ſed petitio pene locum
habet:vt dictum eſt cum ſtipulatur alteri.
quandoqꝫ tamen ſi etiam honeſtuꝫ ſit qđ
ſtipulor. vt ſtipulor Bertam mihi nuptu
ram:quandoqꝫ tamen non ago ad penaꝫ
quod mihi pꝛomiſit ſi mihi nō nuberet ra
tione reddita:quia inhoneſtum viſum eſt
vinculo pene matrimonio obſtrigi: velut
contrahantur/vel ne diſſoluantur. vt.ff.đ
verbo.obliga.l.titia. et.l. ſi ita ſtipulatio.
vbi dicitur. diſſolutio matrimonij debꝫ eſ
ſe libera a pactis conuentionalibus. Iteꝫ
inutilis ſtipulatio ratione appoſite cōdi⸗
ctionis/ſi condictio eſt impoſſibilis de na
tura vel de iure. veluti ſi celum digito teti
gero dare ſpondes:vel ſi homicidium fe⸗
cero dare ſpondes. ſed ſi ita ſtipuler ſi ce⸗
luꝫ digito non tetigero dare ſpondes:pu
re facta obligatio intelligitur:et ex ea ſta⸗
tim poteſt agi. vt.ff.de verbo. obliga.l.ſi
plagij.et inſti.de inuti.ſtipula.§.ſi impoſ⸗
ſibilis.et.§.quod turpi.et in.§.ſi impoſſi⸗
bilis. dicitur cōdictio impoſſibilis viciat
ſtipulationem. condictio vero neceſſaria
facit eam haberi pro pura.et in.§.qđ tur
pi dicitur. ſtipulatio turpis vel ex turpi
cauſa deſcendens nō valet. Et nota ꝙ ſti
pulatio condictionalis trāſit ad heredes
ſtipulatoris et pꝛomiſſoꝛis. vt eſt tex.i.§.

cum quis ſub condictione. inſti. de inuti.
ſtipula. Et nota ꝙ ſi mulier ſtipuleť a ma
rito penam:ꝙ ſi tempoꝛe matrimonij cō⸗
ſuetudinem concubine repetiſſet valet ſti
pulatio. vt in.l.ex ea parte.§.mulier.ff.de
verbo.oblig. Et nota ꝙ inutilis eſt ſtipu
latio ratione inutilis adiectionis vel de⸗
tractionis:niſi ſtipulatoꝛi illico placuerit.
diuerſitas reſponſionis.tunc eniꝫ alia ſti⸗
pulatio contracta videtur. vt in.l.j.§. cuꝫ
adijcitur.ff.de verbo.obliga. Et nota qđ
vbi in ſtipulatione continentur plures ſu
me alternatiue.et reſpondeat ꝑcíſe ad ma
ioꝛem vel ad minoꝛem/valet ſtipulatio. ſi
vero in ſtipulatione cōtineatur ſpecies:⁊
ſit vna tantum/et reſpondeatur in alia/ ni
hil valet ſtipulatio. ſi auteꝫ contineantur
plures ſpecies copulatiue ⁊ reſpōdeatur
de vna/valet ſtipulatio in ea in qua reſpō
ſum eſt:in alijs non. ſi autem contineātur
plures ſpecies alternatiue: ⁊ reſpondeať
in vna/nihil valet ſtipulatio. Omnia iſta
pꝛobantur.ff.de verbo. obliga. in.l.j.§. ſi
ſtipulanti.⁊.l.inter ſtipulantem.§.ſi ſtipu
lante.et inſti.de inutili.ſtipulatio.§.pꝛete
rea. Et nota ꝙ ſi pꝛomiſſoꝛ reſpōdeat ſim
pliciter pꝛomitto. videbantur pꝛomiſiſſe
omnia que continebātur in interrogatio⸗
ne. vt eſt tex.in dic.§.pꝛeterea. Et nota ꝙ
ſub cōdictione poſſum ſtipulari. vt valeat
ſtipulatio:ſi tempoꝛe exiſtentis cōdictio⸗
nis res non ſit mea. vt.ff.de lega.j.l.cete⸗
ra.et.ff.de verbo.obliga.l.nemo rem ſuaꝫ
futuram.et.l.ſi rem meam. hoc ſi ſtipuloꝛ
rem meam mihi dari. rem autē meam mi
hi reſtitui bene ſtipuloꝛ. vt de verbo.obli.
.l.nemo rem ſuam vtiliter. nec obſtat pꝛe
dictis quod dicitur.ff.de verbo.obliga.l.
ſi filius familias. Et nota ꝙ in ſtipulatio
nibus expectatur pꝛeſens tempus.expe⸗
ctatur enim quantum ad acquiſitionem:
non quantum ad valitudinem ſtipulatio
nis.ita Azo.in ſuma.in rub.đ inuti.ſtipu
lationib. Et nota ꝙ ſeruus hereditarius

poteſt ſtipulari:et acquirit heredi futuro
vt inſti.de ſtipulatione ſeruorum. in prin
cipio.et cum factum in ſtipulatione ſerui
continetur omnimodo perſona ſua conti
netur non domini eius: et ſeruus cōmu-
nis acquirit dominis ſuis proportiōe do
minica: niſi iuſſu vnius aut vni fuerit ſti-
pulatus.et ſeruus comunis ſtipulādo rē
que nō poteſt vni ex dominis acquiri ac-
quirit in ſolidum alteri. vt inſti. de ſtipu-
latione ſeruorum.§.ſed cum factum.et.§.
ſeruus.et.§.fina.Et ſic ad honorez dei re
manet plana materia preſentis regule.

Regula decima nona

De duobus reis ſtipulandi: et de duo-
bus promittendi.

Et autez reus ſtipu
landi ille qui ſtipula-
tur: et reus ꝓmitten
di ille qui promittit.
vt in.l.j.ff.de duobus
reis ſtipu. et promiſ.
et dicit reus nō a rea
tu:ſed a re: q2 eandem rem promittit vel
ſtipulatur:vel dicebatur reus: quia firmi
ter ꝛ omnino verum erat eum obligatuz
vel ſtipulatum. Nam verbum reus ſigni
ficat firmitatez.ita Azo.in ſuma.eo.titu.
in pricipio.et glo.in rub.C.eo.dicit.a re.
non a reatu dicitur reus.et dicitur rei de
bendi qui debent: ſtipulandi qui ſtipulan
tur.et allegat di.l.j.Et nota ꝙ duo requi
runtur ad hoc vt dicantur duo rei deben
di vel credendi. Primo ꝙ ſe obligent ad
eandem rem vel pecuniam. ſi enim ad di
uerſas non eſſent duo rei debēdi/nec vno
ſoluēte alter liberaretur. ſimiliter ꝙ ſtipu
lentur eandem rem vel pecuniam. Scdo
requiritur ꝙ promittat vel ſtipuletur qui
libet in ſolidum: alias non eſſent duo rei.

vt in.l.reos.§.cuz in tabulis.ff.eo. vbi di
cit Bar.plures intelliguntur in dubio vi
riliter obligari:ꝛ viriliter ſtipulari/niſi ali
ter actum ſit. Et nota ꝙ ſi dicitur actū ex
preſſe/ꝙ ſint duo rei quando hoc cōtine-
tur in inſtrumēto ꝙ ſe obligant vt duo rei
vel ſtipulantur:et tunc etiā ſi aliud nō ap
pareat quilibet cenſetur ſe obligaſſe in ſo-
lidum et ad idem:quia iſta eſt natura duo
rum reorum. Tunc autem videtur tacite
actuz quando non dixerunt hoc expreſſe:
ꝙ tanꝗ duo rei promittebant vel ſtipula
bantur:tamen quilibet ſe obligauit in ſoli
dum ad eandem rem vel quantitatem: et
hoc poteſt contingere altero de quattuor
modis. vt per Pau.de ca.in.l.cum duo.
in.j.colun.ff.eo. et Bar.in dict.l.cū duo.
dicit circa principium. ꝙ duo rei cōſtituū
tur quando diuiduum venit in obligatio
ne:ſiue contrahatur obligatio verbis/ſiue
litteris/ſiue teſtamento:et dicit.aut eſt a-
ctum.et ſunt duo rei. vt in dicto.§. cuz in
tabulis.et.C.eo.auct. hoc ita. ſiue ſit di-
ctum ꝙ teneantur in ſolidum: ſiue ꝙ ſint
duo rei.et cetera. vi.ibi per bar.et ibi etiā
dicit qualiter duo rei credendi conſtituā-
tur. Conſtituitur autē obligatio duorum
reorum ſtipulatione/emptione/ venditio
ne/locatione/cōductione/depoſito cōmo
dato/et teſtamento: vt puta pluribus he
redibus inſtitutis teſtator dixit. Titius
ꝛ meuius ſempronio.x.dato hoc acto. vt
quilibet teneatur in ſolidum in omnibus
predictis. vt.ff.eo.l.eandem. in princip.
alioquin quilibet heres teneretur ꝓ he-
reditaria portione. vt in.l.ſiue a certis.ff.
eo. vbi dicit Bar. videntur heredes in du
bio grauari pro portionibus hereditariis
et Pau.de caſtro.in dic.l.eandem. dicit.
in quolibet genere obligationis poſſunt
conſtitui duo rei debendi vel credēdi: nō
ſolum cum contrahitur verbis:ſed etiam
cum re vel conſenſu vel etiam teſtamento
et dicit.nota in tex.ibi. vtriuſqꝫ fidem in-

ſolidum ſecutus:et vi.de hoc omnino ibi
Pau. quia more ſuo notanter loquitur.
Item nihil refert in duobus reis promit
tendi.reſpondeāt interrogāti:ſpōdeo aut
ſpondemus.vt in.l.Duo rei.ff.co. Item
duo rei promittēdi fieri poſſunt:vt vnus
pure alius in diē vel ſub conditione obli
gentur nec erit impedimento dies aut
condictio:quo minus habeo q̄ pure obli
gatus eſt petatur. vt inſti.co.§.vlt.ꝛ.ff.
co.l.ex duob⁹:vbi dicit Bar.Diſparitas
qualitatis que ſperatur reduci ad parita
tem non viciat conſtitutionem correorū.
et vi.de hoc etiam Bar.in.l.ſi ex duob⁹.
.§.ſi a Titio.ff.co. Itē nota:ꝙ fiunt duo
rei debendi nedum vbi datio eſt in obli
gatione:ſed etiam vbi factum veluti ope
ra.vt in.l.Nemo.ff.co.vbi dicit:in obli
gatione operarum vel alterius facti poſ
ſunt conſtitui duo rei debendi ſicut etiam
poteſt dari fideiuſſoꝛ. ꝛ nota:quia eſt ſin
gularis lex ſecunduꝫ Pau. de caſ.ꝛ qua
liter duo rei debendi poſſint conſtitui et
quō duo rei credēdi poſſint conſtitui la
te iam diximus ſed vltra predicta.vi ſali.
in.l.j.C.d duob.reis:ꝛ ſic paucioꝛib⁹ ver
bis pꝛimum articulum iſtius materie ex
pediuimus:qualiter conſtituant duo rei
debendi vel credendi. Et nota:ꝙ effect⁹
pꝛomiſſionis aut ſtipulationis hic eſt:qꝛ
cum duo eādem pecuniam pꝛomittunt:
aut ſtipulati ſunt ipſo iure et ſingulis in
ſolidum debetur:et ſinguli debent:poteſt
ergo ab vno inſoliduꝫ peti:qꝛ vnuſquiſqꝫ
eſt in ſolidū obligatus: partim enim a ſin
gulis peti poſſe nequaquam dubium eſt:
quemadmodum et a reo et a fideiuſſoꝛe
poſſumus petere.vtiqꝫ enim cum vna ſit
obligatio:ꝛ vna ſuma eſt:vt ſiue vnus ſol
uat omnes liberātur: ſiue vni ſoluatur ab
altero liberatio contingit. Item petitiōe
ꝛ acceptilatione vnius tota ſoluitur obli
gatio.vt.ff.co.l.ij.et in.l.iij.§. vbi duo.ff.
de duob.reis.et in dicto.§.vbi duo. dicit

Bar.per illum tex.poteſt a quolibet coꝛ
reoꝛum inſolidum peti: et etiam pꝛo par
te:et vna ſolutio ſufficit. Et nota ꝙ illud
quod dicitur in dic.§.vbi duo.ſ.cum vna
ſit obligatio non dicitur niſi pꝛopter idē
titatem ſolutionis que ſemel tantuꝫ eſt fa
cienda.ſed tamen vere due ſunt:et qꝛ due
ſunt ſtipulationes:et duo qui debent/vel
etiaꝫ plures.vt.ff.co.l.eandē.§.fina.in fi.
vbi dicitur. Nihilominus in cuiuſqꝫ per
ſona pꝛopꝛia ſinguloꝛum conſiſtit obliga
tio.Et nota ꝙ illud quod dicitur de peti
tione eſt intelligendum de ea que inducit
effectum nouationis/vel etiam exactiōis
vt ſi ab alio petat nouandi animo liteꝫ cō
teſtando/vel petit ꝛ exigit.vt.ff. de noua
tio.l.ſi rem.§.ſi duo. Sed vbi ſimpliciter
litem conteſtatur creditoꝛ contra vnuꝫ ex
reis/licet ipſo iure alter non liberetur: ta
men interim iudicio pendente foꝛte non
conueniet alteruꝫ.vt.ff.de peculio.l.quo
ties.§.ſi creditoꝛ.vel ſi duo ſunt rei ſtipu
landi/et vnus pꝛeueniet alterum liteꝫ cō
teſtando contra cōmunem debitoꝛē amo
do nō poteſt alteri ſolui.vt.ff.co.l.ex duo
bus.la.ij.niſi foꝛte iſti rei ſtipulandi erant
ſocij.vt.ff.de pac.l.ſi vnus. Et nota ꝙ ho
die duo rei debendi fieri non poſſunt/niſi
etiam hoc agatur nominatim. Item vbi
agitur nominatim ſi ambo ſunt pꝛeſentes
ꝛ idonei ſimul coguntur ad ſolutioneꝫ.vt
.C.de duo.re.auct.hoc ita.vbi notāt do
cto.ꝙ duo rei debendi habent beneficiuꝫ
diuiſionis:ſed eo non vtuntur quando al
ter eſt inops.et ēt notat Bar.in.l.in duo
bus.§.vbi duo.in.iij.colun.ff.co.et ibi di
cit.ꝙ in pluribus reis credendi nihil inue
nitur hodie imutatum/in modo conſtitu
endi:nec in modo exigendi.Et nota ꝙ in
modo conſtituendi duos reos nihil eſt in
nouatum hodie.de quo vi.Bar.in.l.cuꝫ
duo.in pꝛincipio.ff.co.et vi. etiaꝫ de hoc
Sali.in auct.hoc ita.in pꝛincip.C. co.et
de eius materia vi. Pau.de caſt. in dic.l.

in duobus.§.vbi duo.in.ij.colu.Et ibi dicit: ꝙ ſi creditoꝛ vult côuenire quemlibet reoꝛum debendi inſolidū poterit: duobus concurrētibus. Primo: ꝙ ſimul eos cōueniat eodem libello vel diuerſis eodem tempoꝛe poꝛrectis. Itē: ꝙ dicatur in libello ꝙ erit vnica ſolutione contentus. et hoc ꝓbat in.l.i.C.ſi plures vna ſentē.ꝛc. ⁊ vi. de hoc Bar.in dicto.§.vbi duo.in.i. colu.et Bar. allegat ad hoc tex.i.d.auct. hoc ita: ⁊ in auct. vnde ſumitur. ſed tu vi. verba tex.dic.auct.hoc ita ad fi. ibi: ſi ambo preſentes ſint et idonei ſimul cogendi ſunt ad ſolutionem. et debes etiam conſiderare tex.in auct. de duob.rei in coꝛpoꝛe vnde ſumitur.colla.vij.in.ver.ſin autē: vbi dicitur. Sancimus negocij. iudicem deducere illos mox. ⁊ cōmuniter examinari negocium. Cōmuniter autez inferre ſententiam. ſic etenim et rei omnes obligabunt: et ſubſtantie eoꝛum qualitas examinabitur: ⁊ debitum ſimiliter quidez ſecundum iuſticie: ſimiliter autē ſecundum legis oꝛdinem procedit tenementi predicta verba quia vtilia ſunt. ¶ Et ad euidētiam notabis. ꝙ tres ſunt leges inducentes tria bñficia .ſ. d duobus reis: de qua hic fit mentio: ⁊ per hanc conſtitutionem talem beneficium impartitur: quia ſi duo rei pariter et ſimul pro eodem obligant ſe inſolidum et illud pro quo ſe obligant diuiſionem recipit nonobſtante ꝙ quilibet ſe inſolidum obligauerit: ⁊ quilibet tenetur inſolidum: tamē ſi ambo rei ſint in prouincia. ⁊ quilibet ſit ſoluēdo nō debet quilibet conuenire inſolidū ſed pro parte. et ideo anteq̄ vnus inſolidū conueniatur. Neceſſe eſt ꝙ de conreo fiat diſcuſſio ꝙ non eſt ſoluendo: vel ꝙ ipſe eſt abſens: ꝙ conueniri nō poſſit. Et nota: ꝙ concedit aliud beneficiū per dic.auct. quia ſi vnus conreoꝛū ſoluit ſolidum poteſt petere a creditoꝛe ꝙ ſibi cedat actionem cōtra cōreū: et hoc pꝫ ex litera dic.auct. ⁊ probatur in.l.modeſtinus.ff.de ſolutionib. ¶ Eſt et alia conſtitutio.ff.de fideiuſſo. de qua fit mentio per totum illum titu. ⁊ .C.de fideiu.auct.preſente. per hāc cōſtitutionē impartitur tale beneficium fideiuſſoribus: quia nō poſſunt conueniri niſi excuſſo principali ⁊ ipſo non exiſtente ſoluendo. vt in dic.auct.preſente.C.de fideiuſſo. ⁊ vi. tex in auct. de fideiuſſoꝛib⁹. colla.ꝑma. ¶ Eſt ⁊ tertia lex. epiſtola diui Adriani de qua fit mentio in.l.f.na.C.d conſti.pecuni.et.ff.de fideiuſſo.l.ſi t ubitetur. et inſti.de fideiuſſo.§.ſi plures. Et per hanc epiſtolam conceditur fideiuſſoribus hoc beneficium: quia ſi plures obligati ſunt in ſolidūꝫ conceditur ꝙ non: obſtante ꝙ quilibet teneatur inſolidum: tamen habent inter ſemetipſos beneficium diuiſionis. ita ꝙ quilibet debꝫ conueniri equaliter: non autem quilibet inſolidum. Et etiam impartitur tale beneficium: qd ſi vnus iſtoꝛum fideiuſſoꝛum ſoluit totūꝫ poteſt petere a creditoꝛe/ vt ſibi cedatur actio contra fideiuſſores. et hoc probatur in dictis iuribus. Unum tamen ſcias qd licꝫ quandoq̄ duo ſunt obligati in ſolidū vt rei et conrei non poteſt vnus ipſoꝛum in ſolidum conueniri niſi facta diſcuſſione de altero/ vel altero exiſtēte abſente: tamē quando duo ſunt in ſolidum obligati. vt fideiuſſores ⁊ vnus ipſoꝛum fideiuſſoꝛūꝫ inſolidum conuenitur/ non eſt neceſſe qd fiat diſcuſſio de alio confideiuſſoꝛe. Sed ſufficit ꝙ dubitetur ſi fideiuſſoꝛ ſit ſoluendo. et eo caſu fideiuſſoꝛ conuentus inſolidum poteſt dicere creditoꝛi agēti. ex quo tu dubitas an meus fideiuſſoꝛ ſit ſoluēdo agas contra eum pro parte ſua meis ſumptibus ⁊ ſpenſis. Et hec eſt doctrina que traditur in.l.ſi dubitetur.ff.de fideiuſſo. et omnino ibi vi.docto. nam ſi ſatiſdationem offerat audiendus eſt. Et nota ꝙ beneficium diuiſionis competens pluribus reis obligatis inſolidūꝫ: et pluribus fide

iuſſoribus obligatis in ſolidum poſſit opponi poſt litis cõteſtationẽ. vi. Bar. in. l. ſi dubitetur. ff. de fideiuſſo. et vi. docto. in inſti. de fideiuſſo. §. ſi plures. Et nota ꝙ beneficium competens duobus reis poteſt renunciari. vt eſt gloſ. in auct. de duobus reis. colla. viij. et i auct. hoc ita. C. de duo. reis. argu. l. ſi quis in ſcribẽdo. C. de pact. et vi. ibi docto. et Bar. in. l. ſi ex duobus. §. ſi a titio. ff. eo. dicit. quero an beneficiũ quod competit duobus reis poſſit renunciari. gloſ. et docto. ꝙ ſic. quia licitum eſt vnicuiqꝫ per regulam generalem renũciari iuri ſuo. vt notatur inſti. de duo. reis. in fine. et in auct. eo. §. j. aduerte tamen ꝙ notarij dicunt. Renunciauerũt beneficio nouarum conſtitutionum de pluribus reis debendi: et bene dicunt. Non enim eſt ſolidum beneficium diuiſionis: ſed aliud. ſ. ꝙ ſimul fiat examinatio cauſe. illud auteꝫ quod dicunt notarij. ſ. et beneficio de fideiuſſoribus: fit ad cautellam propter illam opinionem: an plures videantur inuiceꝫ fide iubere. ita bar. vbi ſupra. et vi. eundẽ in. l. in duobus. §. vbi duo. ff. de duo. reis vbi late loquitur de beneficio diuiſionis. et ibi dicit etiã. ꝙ creditor non poteſt agere cõtra vnum conreum inſolidum/ niſi facta prius excuſſione ſi non reperiatur ſoluendo. Nota bene hoc et adde ad ea que ſuperius diximus. et vi. etiam Bar. in. l. reos. ff. eo. et vi. etiã Pau. de caſt. vbi late loquũtur: an duo rei debendi videãtur inuiceꝫ fideiubere. Et nota ꝙ agens vnꝰ ex reis credendi non tenetur cauere per aliũ rem ratam haberi: qꝛ non agit nomie alieno. ſed ſuo tantum. tamen tenetur cauere de defendendo reuꝫ: ſi conueniretur ab alio reo credendi. vt. l. fidecõmiſſa. §. plerumqꝫ. ff. de lega. iij. quod eſt notabile ſecundum Bar. in. l. ſi ex duobus. §. ſi a titio. ad finẽ. ff. de duo. reis. Et plures depoſitarij vel cõmodatarij ſi conueniantur ratione doli vel culpe: an habeant beneficiuꝫ diuiſionis. vi. bar. in. l. in duobus. §. vbi duo. ff. eo. et vi. bar. in. l. eandẽ. ff. eo. Et nota ꝙ ſi vnus de pluribus reis credẽdi totum exigat: tenetur cum alijs cõmunicare. vi. de hoc Sali. in. l. cum quidaꝫ. C. eo. ſed vi. diſtinctionẽ bar. in. l. qui hominem. §. j. ff. de ſolutio. et vi. etiaꝫ Pau. de caſt. in. l. reos. ff. de duob. reis. Et qua actione reus credendi repetat partẽ a correo. vi. bar. in. l. reos. ff. eo. et ſolutio facta vni ex correis quãdo tollat actionẽ alteri vi. bar. in. l. ex duobus. in princi. ff. eo. vbi dicit. ꝙ ſi ſolutio eſt facta integre tollitur actio alterius. vt. l. ij. in. in fi. ff. eo. Et nota ꝙ ſi ad vnũ ex correis debẽdi peruenit tota quantitas conuentus poteſt petere: vt ille prius excutiatur ſi petit diſcuti periculo ipſius. ita bar. in dic. §. vbi duo. in fina. colu. et ibi etiã dicit ad finẽ. ꝙ nõ datur tẽpus correo ad deducendũ correũ abſentem: ſicut datur fideiuſſori. et allegat glo. in dic. auct. hoc ita. et. C. de fideiuſ. auct. preſente. et intereſſe ſingulare qualiter ꝓbetur: et quomõ debeãt deponere teſtes. vi. bar. in. l. nemo. ad fi. ff. de duo. rei. et gerentes aliqđ officiũ vel aliquã adminiſtrationẽ: an obligentur viriliter/ vel inſolidũ vel ſint duo rei. vi. bar. in. l. eandẽ. in. ij. colun. ff. eo. et ibi dicit. proponens inſtitorẽ vel exercitorẽ/ licet poſſit inſolidũ cõueniri ſicut inſtitor ⁊ exercitor: non tamẽ dicũtur duo rei: ſed vnus tenetur prĩcipaliter alius acceſſorie: et plures domini eiuſdeꝫ ſerui/ licet de peculio teneant̃ inſolidũ: an ſint duo rei. vi. bar. ibi ad finẽ. Et nota ꝙ ſi plures ex delicto tenentur inſolidũ ciuiliter nõ ſunt correi. ita bar. in. l. cũ duo. in. ij. colu. ff. eo. Et ſi plures fecerunt paceꝫ cum pluribus: ⁊ promiſerunt quilibꝫ inſolidũ ſe inuicẽ nõ offendere ſub pena mille. vnus fuit offenſus an oẽs ex illa parte poſſint agere inſolidũ tanqꝫ correi credendi. et an omnes ex parte offendentis teneantur inſoliduꝫ vt rei debendi. vi. Bar. in. l.

¶ Regula vigeſima

De ſocietate.

Societas eſt plurium corporum inter ſe diſtantiuꝫ vno nomine ei deputato collegio. ita archidia. in. c. dilecta. de exceſſi. prelato. et ſocietas dicit quando lucra ⁊ dāna comunicātur. ita bar. in. l. ſi vnus. ff. pro ſocio. et ibi dicit referendo Jaco. de aren. ꝙ tunc duo rei dicunt ſocij quando eſt actum vt lucrum ⁊ damnū ſic comune. de quo etiā vi. Bar. in. l. ſi duo. ff. ſi quis cautioni. alle gat etiā ad hoc dictā. l. ſi vnus. qd duo rei videntur inuicē fideiubere. ſed de hoc diximus ſuperius in regu. de duo. reis. et vi. pleniſſime per bar. in. l. vir vxori. ff. ad velleianū. Et nota ꝙ omnium bonorum ⁊ vnius negociationis tantū contrahi poteſt ſocietas in qua damni ⁊ lucri ſunt partes equales niſi inter ſocios aliter conuētum fuerit. vt inſti. de ſocietate. in principio. et ibi dicit glo. ꝙ ſocietas eſt contractus qui fit conſenſu. vt patꝫ inſti. de obligationi. ex cōſenſu. §. j. et ibi accurſius poſuit diffinitionem ſocietatis dicēdo. eſt autē ſocietas duorū pluriſve conuentio bona fide contracta ad vberiorē queſtuꝫ: ⁊ cōmodiorē vſum. Et nota ꝙ quattuor modis contrahitur ſocietas expreſſe ſine verbis. Vno modo oīum bonoꝝ: hoc expreſſo. vt inſti. de ſocietate. in princip. et tunc veniūt in comuni hereditates/legata/donata: ⁊ vndecūqꝫ q̄ſita. l. iii. §. i. ff. eo. Secūdo contrahit ſocietas ſimpliciter nō expreſſo omniū bonoꝝ. et tunc veniunt ſolū illa que ex queſtu. i. opera perſonali queruntur. vt ex venditione locatione. ⁊c. Non autē veniūt hereditates legata donationes cauſa mortis: qꝛ iſta dicuntur potius queri ob meritū ꝙ̄ ex queſtu/ vel opa perſonali. l. queſtus. cū ſequēti. ff. eo. Tertio contrahit ſocietas alicuius negociatiōis vt vini/frumenti/olei/panorū. vt inſti. de ſocietate. in pricipio. in ver. aut vnius. et hoc eſt clarū: qꝛ ſolum queſita ex illa negociatione veniūt ⁊ alia non. Quarto cōtrahitur ſocietas in vna re tantū. vt in equo emendo ⁊ vēdēdo: ⁊ in alia re. et hoc etiā clarū: qꝛ vltra illā rem non extēditur ſocietas. vt in. l. v. ff. eo. Alio modo contrahit ſocietas re ipſa ſine aliquo pacto. ſeu expreſſione verborū. vt cuꝫ duo fratres vel plures ſimul habitāt: et ponunt res in cōmuni. et tunc ſolū in his que ponūt in comuni dicatur cōtractus tacitus ſocietatis re ipſa et nō in alijs. vt in. l. iiii. et. l. plane. ff. eo. et per bar. in. l. cū duobus. §. papinianus. ff. eo. et. l. titiū. et meuiū. §. altero. ff. de adminiſ. tuto. Et nota ꝙ partes debent eſſe in ſocietate ſecundū quod eſt cōuentū. ſi autē nihil fuit cōuentū: tūc in dubio tenet ꝙ partes ſocietatis ſint equales ſi equale ſit capitale. vt inſti. eo. in principio. in ver. equales. Et nota ꝙ ſi vnus habeat duas partes capitales ⁊ alius tertiā intelligitur ꝙ habeat duas partes lucri ⁊ dāni: et illius tertiā partē. et ita intelligit tex. in. l. ſi nō fuerint. ff. eo. et ibi dicit bal. ſocij partibꝰ non expreſſis debēt ferre partes equales: ⁊ ex pacto pōt quis ferre plꝰ lucri ꝙ̄ dāni: ſed non totū lucrū vel totuꝫ dānuꝫ: qꝛ eſſet ſocietas leonina. vt eſt tex. ibi. in. §. ariſto. Et nota ſcd̄m bal. ibi. ꝙ licet non valet pactū vt vnus habeat totū lucrū ⁊ alius habeat totum dānū. ſed bene valet vt vnus habeat parē lucri ⁊ nihil damni ob ſingularem induſtriaꝫ perſone. vt in dicta. l. ſi non fuerint. §. ita coiri. et in diſſolutione ſocietatis qui poſuit capitale debet illud reqrere ſi extat. vt in. l. cū duobus. §. ſi iniocunda. ff. eo. et tenet Jaco.

in glo. et .l. ſi quis ſocietatem. ff. eo. Et no
ta q ſocietas habet ius fraternitatis .l. ve
rum. in principio. et ibi Bar. ff. pro ſocio.
Et nota q ſocietas eſt permiſſa cum pa-
cto: q vnus ponat pecuniam ⁊ alter ope
ras: ⁊ lucrum ⁊ damnuʒ ſit cõmune. vt in
.l. v. ff. eo. ⁊ in .l. j. C. eo. et vi. Cardina. in
clemen. j. §. fina. de vſuris. Et ſocietas ta
cita non cõprehendit niſi ea que veniunt
ex actibus ſocialib⁹ .l. coiri. et .l. duo ſunt.
.ff. eo. et vi. Alexan. in conſi. xxxvj. in .iiij.
volumine. Et nota q ſocietas dicitur cũ
res alicui datur ad meliorandũ: vt melio
rata diuidatur: dũmodo dominiũ in totũ
non transferatur. ſed in parte .l. ſi tibi arce.
et ibi Bar. ff. de preſcrip. verbis. Et ſocie
tas in dubio cenſetur contracta ſecundũ
conſuetudinem loci. ita Bal. in .l. j. C. eo.
Et nota q ſocietas queſtuaria etiã cuʒ fe
minis contrahi poteſt: ita notatur in .l. rei iu
dicate. cuʒ .l. ſequenti. et ibi Bal. et alex.
.ff. ſoluto mat. Et ſocietas preſumitur cõ
tracta inter fratres qui diu communiter poſ
ſiderunt hereditatem paternã: non ſi mi-
nori tẽpore: niſi ⁊ bona communiter habue
runt: et ſimul communiter expenſas fecerint.
ita Bal. in .l. j. C. qui teſtamẽ. face. po. et
ſocietas in vna negociatione non arguit
ſocietatem in alia non communi .l. cum duo
bus. §. cum erãt duo. ff. eo. Et ſocietas de
bonis aduenticijs contrahi nõ poteſt per
filiũ ſine conſenſu patris cui debetur vſuſ
fructus. ita bal. in .l. cum oportet. C. de bo
nis que liberis per .l. finalẽ. eo. titu. Et ſo
cietas non poteſt contrahi cum pacto qd
capitale ſit ſaluũ. vi. bal. in .l. j. C. eo. in .iiij
colu. vbi ipſe dicit. quero quid de his qui
mutuant pecuniam cũ hoc pacto: vt capi
tale ſit ſaluũ: et ſi lucrũ interueniat diuidatur
reſpõdeo. iſte contractus ſapit vſurariã pra
uitateʒ. et ideo quicquid percipit de lucro ex
tenuat ſortẽ. Nõ eſt enĩ hec ſocietas neqʒ
ex forma cõtractus / neqʒ ex natura. ex for
ma non: quia eſt cõtractus mutui. ex natura
non: quia eſt cõtra naturã ſocietatis q vnus
habeat capitale ſaluũ: ⁊ alius capitale fra
ctũ. vt. ff. depoſi. l. lucius. et id quod legitur
⁊ notatur in .c. per veſtras. de donatio. in
ter virũ et vxo. ita bal. vbi ſupra. et vi. Ja
ſo. in. §. ſequẽs. inſti. de actio. in fin. colu.
vbi ipſe mouet taleʒ queſtionẽ. quid ſi nõ
reperitur niſi capitale / an in diuiſione ſo-
cietatis que fit: ponamus poſt multa tem
pora ⁊ poſt multos labores perpeſſos / de
beat ille qui pecuniã poſuit totũ capitale
habere: an vero debeat diuidi. vi. glo. ſo-
lemnẽ quã ibi multũ comedant ſcribẽtes
in .l. j. C. eo. et vi. Jaſo. in loco iaʒ allega.
vbi etiã dicit. quid ſi capitale ſit perditũ: an
ille qui operã tantũ poſuit teneatur aliqd
cõferre ſeu reficere ei qui pecuniã poſuit.
ibi videbis. Et nota q inter ſocios põt ne
duʒ annuatim: ſed etiã omni tẽpore. peti
q ratiões reuideãtur. ita bar. in .l. muti⁹.
.ff. eo. tenet etiã bal. in rub. C. pro ſocio. dũ
modo ſine calũnia petatur. vi. etiã bar. in .l.
.ij. C. de naufra. lib. xj. et vi. Jaſo. in di. §.
ſequens. in finã. colu. Et nota q ſocietas
diuiditur ante tẽpus ex cauſa ſine metu pe
ne .l. idemqʒ. §. ſi igitur. et .l. ſi conuenerit. ff.
eo. et vi. bal. in .l. iubemus. ij. C. de ſacro
ſanc. eccleſijs. ⁊ vi. bal. in .l. j. C. qui teſtamẽ
ta facere poſ. quod verũ eſt ſcdm Butri-
gariũ. Jmo. ⁊ alex. in .l. plenũ. §. equicij. de
vſu ⁊ habitatio. niſi ſciuiſſet illũ eſſe rixo-
ſuʒ tẽpore cõtracte ſocietatis. et ſocietas
animaliũ ſi diuidatur capitale precipuũ eſt
dño: ⁊ fetus debʒ communiter diuidi: ſi ve
ro eſt deterioratũ / deterioratio tãtũ eſt cõ
munis. vt ſi equa extimata pro .x. eſt dterio
rata quia valet ſex: domin⁹ qui eã poſuit ha
bebit ſex. deterioramẽtũ quod erit quattuor
erit comune. ita bal. in .l. j. C. eo. et in .l. j.
C. cõmodati. Et ſocietatis lucrũ quomõ
diuidetur quã maior eſt pecunia vnius quã
induſtria alterius. Et ecõuerſo. vi. Phi-
lip. corneuʒ. in conſi. ccxiij. in littera. B.
in .iij. volumine. et de diuiſione ſocietatis

vide ſpecu.in titu.de iudici.§.ſequitur vi
dere.ver.porro.et vi.Alexan.in conſilio
xlvij.in.i.parte. et ſocietatis diuiſio con/
uertit feuda.vide Philip.corneū.in cōſi.
cxlvij.incipi.in hac.per totum.in.ii. volu
mine.ꝛ ſocietas finitur per alienationē.l.
ſi id qđ.§.ſi ſeruus.et ibi bar.ff.pro ſocio.
Et nota ꝙ ſocietas durat in effectu: licet
animal.i.capitale moriatur.glo.in.l.ſi id
quod.in prin.ff.pro ſocio.et vi.Bal.in.l.
.j.C.eo.et ſocietas finitur morte:ſed non
actio pro ſocio.l.actione.§.morte.et ibi
Bar.ff.pro ſocio.Et licꝫ ſocietas non trā
ſit ad heredes vt dictuꝫ eſt:ſed ſocietatis
cōmoda tranſeunt ad heredem.l.cum in
ſocietatis.C.eo.et vi.ibi bal.Et nota qđ
ſocietas tacite diſſoluitur ſicut tacite con
trahitur.l.veruꝫ.§.fina.et ibi Bar.ff.pro
ſocio.vt ſi ſocius ſeparatim negocietur.l.
itaqꝫ.eo.titu.Et nota ꝙ ſocietas durat in
lucro ſicut in capitali: vt illud nō poſſit di
uidi donec durat ſocietas in capitali.ita
Bar.in.l.fina.C.de frumento vrbis cō/
ſtantinopolitaū.lib.xi.Et nota ꝙ ſocietas
poteſt renunciari per procuratorem etiā
generalē ex cauſa iuſta ꝛ non alias.l.actio
ne.§.renunciare.et ibi Bar.ff.eo.et ſocie
tas durat ad beneplacitum.l.tādiu.et ibi
bal.C.pro ſocio.ꝛ ſocietas finitur amiſſo
capitali.de quo vi.Bal.in.l.i.C.eo.Et
nota ꝙ tempus finite ſocietatis nō debet
notificari heredibus ſocii.ita Paulus de
caſt.in conſi.cxxxvi.in.i.volu.Et nota qđ
inter ſocios poteſt intentari actio pro ſo/
cio durante ſocietate.ſed vide de hoc Ja
ſo.in.§.ſequens.inſtitu.de actio.in fina.
colun.et ibi dicit quando poſſit intentari
actio durante ſocietate et quando non.et
de forma libelli vi.Ange.ibi.Et nota qđ
in generali actione pro ſocio illa eſſet opti
ma concluſio.Peto cum condemnari ad
reddendam rationem dicte ſocietatis: et
ad reliqua conſignanda: ꝛ in cōmuni po/
nenda. Item et ad faciendū alia ad que
teneatur:ſecundum conuentiones dicte ſo
cietatis.iuxta tradita per Bar.poſt glo.
ibi in.l.i.ff.de edendo.et vi.Ange.in dic.
.§.ſequēs.Et an iſta actio pro ſocio ſit in
libello formāda nomine ſocietatis vel no
mine ſingularium perſonarum.vi.Bal.
in rub.C.pro ſocio.vbi ipſe dicit in.ij.co/
lun.in ſocietate ſingulorūꝫ libellus eſt for
mandus nomine ſingulorūꝫ de ſocietate/
non nomine ſocietatis.ſecundum Inno.
Sed ſi agitur contra alios qui nō ſunt de
ſocietate tenet libellus nomine ſocietatis
Bal.vbi ſupra.et allegat tex.in.l.actiōe.
.§.labeo.in verbo.ſocietati expedit.ff.ꝓ
ſocio.¶ Et ratio iſtorum ſociorum debet
reuideri de anno in annum amicabiliter/
non dico directo iudicio: quia tunc diſſol
ueretur ſocietas niſi aliud in pactis eorūꝫ
teneatur.Et vt ſuperius diximꝰ ratio re/
uideri poteſt quandocūqꝫ.et de hoc etiaꝫ
vide Bal.vbi ſupra.et vi.Jaſo.in dicto.
§.ſequens.in finali colu.et in dicta rubri.
dicit Bal.in principio.Duplex eſt ſocie
tas.vna collegiata/quando plures leguꝫ
vel ſuperiorum auctoritate congregātur
vt faciant collegium ſociale.vt notatur in
.l.i.ff.qđ cuiuſqꝫ vniuerſitatis.et de colle
gi.illi.l.ſodales.Et de iſta ſocietate in pri
cipio regule poſuimus diffinitionem de
mente doctorum.in.c.dilecta.de exceſſi.
prelato.¶ Et eſt quedam alia ſocietas ex
qua naſcitur actio pro ſocio.đ qua tractat
regula noſtra et titulus.ff.pro ſocio.ꝛ.C.
pro ſocio.et inſti.đ ſocietate.Et iſta eſt ſo
cietas ſingulorūꝫ que ordinatur ad bonū
acquiſitiuum ſeu vtile.De honeſto enim
delectabili negociantur mercatores:quia
bonum honeſtum et delectabile eſt in co/
mercio.ita Bal.vbi ſupra.Et nota ꝙ illi
qui dant pecuniā mercatoribus ad dimi
diam partem lucri et damni ſecundum le
gem primā.C.pro ſocio.ꝙ ſolum in fine
anni poſſunt petere rationem a mercatori
bus.Tenementi ſecundum Bar.in.l.ne

mine3. C. de ſuſceptoribus prepoſitis et
archanis. libro. xi. Sed aduerte: quia vt
ſuperius diximus ratio pōt reuideri quā
docūqꝫ non interueniente calūnia. Et no
ta ꝙ ille qui dat pecuniam mercatori ad
dimidiam partem lucri ꝛ damni vt dictū
eſt. et mercator dicat ſe ſubſtinuiſſe dānū
furti rapine vel incendij ꝛ ſimilium caſuū
ꝙ mercator de hoc facere fidem debet/et
intra quod tempus. vi. Iaſo. in dicto. §.
ſequens. in fine. colūna. Et ſi duo fratres
acceperunt predia ad laborerū: et vnus
eorum habebat duos filios qui ſimiliter
laborabāt. alius nullos habebat filios: et
ex laboribus multa acqueſiuerunt: quali-
ter inter iſtos debebit fieri diuiſio. vi. bal.
in. l. j. C. pro ſocio. vbi concludit. ꝙ ſocie-
tas eſt iſtius nature: ꝙ diuidit lucra ope-
rarum in capita non in ſtirpes. et vi. bart.
in conſi. ſuo incipie. Bacharelus. et Me
nancius. et vi. de hoc Iaſo. in dicto. §. ſe-
quens. in fin. colu. Et nota ꝙ ſi ſunt duo
ſocij: et vnus negligit reficere rem comu-
nem/puta domū comunē: et alter reficiat
Et ſi ſocius negligens non ſoluit partem
expenſarum intra quattuor menſes/ꝑdit
dominium ſue partis; et acquiritur ſocio
reficiēti. vt eſt tex. in. l. ſi vt proponis. C.
de edificijs priua. et in. l. cum duobus. §.
idem reſpondit. ff. pro ſocio. et vi. Ange.
de aretio. in dicto. §. ſequens. Et nota ꝙ
ſocius nō poteſt eſſe iudex in cauſa rei co
munis: etiā3 vertente inter duos alios ſo
cios. ita Bar. in. l. iulianus. ff. de iudicis
Et vide ſpecul. in titu. de legatis. §. ſuper
eſt. ver. item ſi eſt canonicus. et ſociorum
quilibet de per ſe poteſt agere de damno
dato in re comuni. l. ſi in re comuni. et ibi
Bar. ff. de noxalibus. et ſocij ad quinquē
nium ſi poſuerunt pecuniam que perdita
eſt non tenentur iterum ponere nec ſocie-
tate renouare ad aliud quinquēnium. ita
Bal. in dicta. l. j. C. eo. Et nota ꝙ ſocius
poteſt de facto diuidere rem comunē quā
do ſocius eſt negligens. ſed non quo ad
proprietatem. vi. glo. in. l. iubemus nulli.
C. de ſacro ſanc. eccleſijs. Et ſociorum ap
pellatione in ſaluo conductu alicui et ſo-
cijs conceſſo qui veniāt. Ange. ſingularis-
ter in. l. vtimur. de ſepulchro vio. et vide
Bal. in. l. ſpadonem. §. iam aute3. ff. de ex
cuſatio. tutorum. Et ſocius an poſſit libe
rare debitorem ſocietatis. vi. Ange. in. l.
ſi vnus. ff. de pactis. Et ſocius habet be-
neficiu3 ne teneatur ſocio niſi in q̄tum fa
cere poteſt. l. verū. in principio. et ibi bar.
in primo notabili. ff. ꝓ ſocio. et vide bald.
in rub. C. eo. ad finem. vbi ipſe dicit. in ſo
cietate ſingulorum vnus non poteſt aliu3
ſocium facere carcerari propter inopiam:
quia inſtar fraternitatis habet. vt. ff. eo. l.
verum. Et nota ꝙ ſi ſocius contradicit ſo
cio ne vadat ad certum lucrum: non deb3
habere partem lucri facti per ſocium. ita
Bar. in. l. quia poterat. ff. ad trebellianū.
et intellige ſecundum Bar. ibi ſi accedēs
ſuccepit in ſe periculū. et vi. Alexan. in. l.
in his. §. mancipia. ff. ſolu. matrimo. et vi.
Ange. et Imo. in. l. poſtulāte. §. ſed ſi hu
iuſmodi. eo. titulo. Et ſi ſocius qui poſuit
gregem in cōmunione extimatum: ſi grex
caſu moriatur vel in curſu latronu3 petiit
repetit dimidiam eſtimationis tātum: qꝛ
damnu3 comune eſt. ita Bal. in. l. j. C. eo
dē. et ſocius nō tenetur comunicare ſocio
parua lucra. ita Bar. in. l. titium. §. altero
. ff. de adminiſtra. tuto. Et nota ꝙ ſocij in
exercicio nauis: vel in alia negociacione/
non obligantur in ſolidu3: ſed pro rata ni
ſi ex cōſuetudine. vi. de hoc Bal. in rub.
C. de inſti. et vi. glo. in. l. ſi vnus. in princi
pio. et ibi Bar. ff. de pactis. et ibi Ange.
et vide docto. in. l. cum te. C. ſi cer. petat.
Et nota ꝙ ſocius tenetur de leui culpa. l.
ſocius ſocio. ff. pro ſocio. et vide Bal. in
rub. C. eo. et in. l. ide3. in principio. ff. pro
ſocio. Et ſocius ponens operas non tene
tur ſocio ad aliquid ponenti pecunias. ita

Bal. in. l. j. C. pro ſocio. et ſocius dicitur furtum facere ſi doloſe vtatur re communi ad alium vſum quam deſtinatum. et ſocio auffert comoditatem vtendi parte ſua. ita bar. in. l. ſi ſocius. ff. de fur. et notatur in. l. ſi edes et. l. ſabinus. ff. comuni diuidun. non tamen preſumitur animo fugandi / nec dolo facere. de quo vide gloſ. et bar. in. l. nemo. ff. pro ſocio. et ſocius tenetur ſocio / ſi res communis ſibi ſeruiens eſt deteriorata. l. communis ſeruus. ff. comuni diuidun. Et ſocius ſocii priuilegii gaudet. l. adminiſtrantes. §. eorum. ff. de tuto. excu. et etiam gaudet priuilegio ſocij in ſolidum. l. ſi comune. et ibi flor. quemadmo. ſeruit. amitta. et vi. bart. in. l. j. C. ſi in communi eademque cau. in integrum reſtitutio poſtule. Et nota quod ſocii inter quos eſt contracta ſocietas ſimpliciter diuidunt inter ſe lucra perſonalia. l. coiri. et ibi bar. ff. pro ſoci. et ſocius tenetur de dolo et culpa. l. cum duo. §. venit. ff. pro ſo. ſed non tenetur de caſu fortuito niſi precedat culpa. vt in di. l. cum duobus. §. omnia. et ſocius bonorum poteſt eſſe tutor pupilli. vi. de hoc bar. et docto. in auct. minoris. C. qui dare tuto. poſ. Et ſocius inuadens rem communem incidit in legem. ſi quis in tantam. C. vnde vi. habito reſpectu ad partem ſocii. ita bar. et docto. in dicta. l. ſi quis in tantam. et ſocius poteſt totam rem communem alienare. l. nemo. in principio. et ibi glo. et bar. ff. pro ſocio. et in. l. de pupillo. §. ſi plurium. ff. de ope. noui nunciatione. de quo vi. ſpecula. in titu. de preſcrip. in. j. colum. ver. quid ſi his. quod intellige verum in rebus venalibus: vt merces in quibus vnus ab altero videtur prepoſitus ad vendendum. in alijs vero ſecus. bar. vbi ſupra. et bal. in ruba. C. pro ſocio. ad finem dicit. poteſt vnus ex ſocijs alienare res comunes in ſolidum ſi ſunt res venales mobiles: puta pannos apothece comunis: quia in hoc vnus tacite videtur habere conſenſum alterius. ſecus in alijs rebus. vt. ff. pro ſocio. l. nemo. ita bal. Item verum in alijs rebus ſocio non contradicente quod non preſumitur. ita bal. in. l. i familie. C. fami. herciſ. et vi. bar. in. l. penulti. C. ſi cer. peta. et vide docto. in. l. j. C. qui teſta. fac. poſ. Et ſi ſocius ſciat et taceat ſibi preiudicat. vt eſt glo. in. l. cum proponitur. §. ſi ordine. C. de pac. ſed fiſcus bene poteſt inuito ſocio rem communem alienare. l. ij. et ibi bar. et bal. de commun. rerum alienat. et vi. bal. in. l. j. C. ſi communis res pignori data ſit. et ſocius poteſt pignorare rem communem. ita bart. et flori. in. l. vnius. ff. de ſeruitu. et in. l. j. C. ſi res commu. pig. data ſit. et valet quo ad partem ſuam tantum. et vi. de hoc bal. in. l. ij. C. communi diuidun. Et nota quod ſocius ſocio ſtipulari non poteſt. ita bal. in. l. ſi abſentis. C. ſi cer. pet. et vi. Immo. in. c. olfecta. de exceſſi. prela. qui dicit quod ſocius poteſt agere ex facto ſocij ratificato per ipſum. et quod ſocius preſumitur contrahere nomine communi. et vi. bal. in. l. cum te. C. ſi cer. pet. vbi dicit quod quicquid vnus facit videatur alter facere: et ſi ſtipuletur ſibi et ſocio non valet ſtipulatio / etiam in perſona ſtipulatoris. eſt. ſingularis in. l. proprium. ff. communia prediorum. et vi. Alexan. in. l. ij. §. ex his. ff. de verbo. oblig. ſed bal. in dic. l. ſi abſentis dicit acquiri ſibi totum. per. l. fundus ille. ff. de contrahen. emptio. ſed tu aduerte quia glo. ibi tenet contra et vz dicit. ſecus in ſtipulatione. Et nota quod ſocius partem rei communis ſuam vendere poteſt: etiam inuito ſocio niſi duobus caſibus. vi. de hoc bal. in. l. j. C. communi diuidundo. et in. l. falſo. C. de communi rerum alienatione. et ſocius legans vel vendens rem communem videtur legare vel vendere partem ſuam. ita bal. in. l. i. C. qui teſtamenta face. poſ. et in. l. cum alienam. C. de lega. vbi bar. dicit verum: niſi totam ſe legare dicat. et an ſocius poſſit legare rem communem. in. l. ſerui electione. de legat. i. §. fina. et vi. Paul. de caſt. et docto. in di-

cta.l.j.et.vi.glo.et docto. in dicta.l. cum aliena. Et nota ꝙ ſocius pro ſocio conueniri poteſt.l.iuſtiſſime.§.ꝓponitur.et ibi Bal.ff.de edilitio edic.⁊.vi.ſpecula.in titu.de iudicijs.§.ſequiꝉ.ver.Quid ſi duo ⁊ ver.Quid ſi alter. Et nota ꝙ ſocij in cōtractu videntur etiaꝫ ſocij in diſtractu. vt in dicto.§.proponitur.et ibi bal. Et ſociꝰ expēdens in cauſa ſeruitutis predij cōmunis repetit parteꝫ a ſocio actione negociorum geſtorum.l.qui aliena.§. vno defendente. et ibi Bar.ff.de negoc. geſt.et vi. bar.in.l.ex parte.in pricipio.ff.famil. herciſ. Et nota ꝙ ſi vnus ex ſocijs emat in credentia poteſt etiā alter conueniri qui non excuſatur.dicens ꝙ ipſe nihil recepit. ita Bal.in.l.cum te.C.ſi cer.peta. Item nota ꝙ ſi vnus ſocius facit vnaꝫ negociationem:et altera alteram tenentur inſoliduꝫ: vel ſi ambo vnaꝫ in diuerſis locis.ita bal. in dicta.l.cum te.et etiam tenentur inſolidum ſi exercent mercantiam per tertiam perſonā.idem ſi vnus pro omnibus exercet: ſed ſi quilibet exercet ⁊ omnes ſimul gerunt.vi.de hoc Bal.in.l.j.§.ſi plures. ff.de exercitoria. Et ſocius exercens artem mercantie in qua erat comune capitale cum fratre: an poſſit petere ſalariū a fratre conſocio.vi.Philip. corneū.in conſi. cccxi.incipiē.ad euidentiam.in. iij.volu. Et ſocius debet iurare quanto precio vēdiderit rem comunem.ita Bal.in.l.in familie.C.famili.herciſ. Et ſocius in repetendo ſumptus prefertur alijs creditoribus,l.interduꝫ.ff.qui potio.in pigno.habe. Et ſocius exercens ſi mutuauit pecuniam que non poteſt exigi.vi.Philippū corneū.in conſi.cxlv.incipiē.primo.in.iij. parte. Et ſocius mercancie prepoſitus ab alijs non poteſt reuocari.argu.l.ſi cū fundum.ff.de pacti. Et ſocius mercantie an agat inſolidum. et an cōueniatur inſolidū vltra ea que ſuperius diximus.vi.diſtinctionem Bar.in.l. eadem.ff. de duobus reis.et vi.Ange.et Pau. de caſt.et alex. in.l.ſi vnus.ff.de pactis.et vi.Bal. ⁊ Cinum.in.l.cum te.ff.ſi certum petat. et vi. Bar.in.l.ſi tamen.ff.de exercitoria. et in .l.diui.ff.de adminiſtra.tuto. Et nota qḋ vnus ex ſocijs poteſt facere cōpromiſſuꝫ in preiudiciuꝫ alterius ſi debitum nō erat liquidum:alias ſecus. ita Bald. Ange. et Alexan.in.l.ſi vnus.in principio.ff.de pactis. Et ſocius poteſt alium eque idoneum loco ſibi ſubſtituere in ſocietate inuitis ſocijs.vt ſi plures emerūt gabellā vel redditum lacus.vi.Bal.in.l.j.C.qui teſtamenta face.poſ.et ſocius non teneꝉ cōmunicare donata ſibi a principe.ita bart. in.l.ſocium.§.ſocius.ff.eo.et idē ſi ab alio ſit facta donatio.ita Bal.in.l.cum oportet.C.de boni.que liberis.et vi.Alexan. in conſilio.xxxvi.in.iiij.volu. Et nota qḋ ſocius poteſt eſſe teſtis poſt diuiſionē rei comunis euicte alteri per tertiū. alias nō ita notatur in.l.j.C.cōmu.vtriuſqꝫ iudicij et vi.Bal.in.l.omnibus.et.l.quoniā.C. de teſtibus. Item poteſt eſſe teſtis pro ſocio in alia cauſa non cōmuni.ita Ange.et Alexā.in.l.ſi duo.ff.ſi quis cau.et ſi ſociꝰ ſit ſpoliatus pecunia vel mercibus ratione parcialitatis/an damnum ſit cōmune ſociorum.et an dicatur per caſuꝫ fortuitū amiſiſſe.vi.Bal.in cōſilio.ccccxciij.in.iij parte. Et ſocius aſſignans nomina debitorum ſocio in diuiſione non priuat ſe ab actione que ab oſſibus ſuis nō ſeparatur. vnde ſibi ſoluens liberatur.glo.eſt notabilis in.l.eaqꝫ.in verbo diuiſa ſunt.C.fami. herciſ. Et nota ꝙ ſocius poteſt impedire fiendum in re comuni vel etiam factū ipſo abſente:alias nō.glo.eſt notabi.et ibi Florianus in.l.in re comuni.ff.de ſeruitu.verba.predio. Et nota et adde ad ea que ſuperius diximus.ꝙ ſocij inter ſe dicuntur habere tacitum mandatuꝫ ad ea que ſunt vtilia ſocietati. glo. eſt notabilis in.l. nemo.ff.pro ſocio.et vi. ibi alex. in additio.

ad Bar. vbi ipſe comendando glo. dicit.
habes hic glo. notabilẽ. ꝙ ſocij dicunt ha
bere inter ſe tacitum mandatum a lege fa
ciendi ea que vtilia ſunt ſocietati. et ita fa
ctum valet. quod tenementi perpetuo: qꝛ
forte non reperies alibi. ita Alexã. Et no
ta ꝙ appellatione ſociorum veniunt ſocij
vniuerſalium negociorum / non particula
rium. vi. de hoc Alexan. in conſil. xl. in. ij.
volu. Et nota ꝙ ſocij ⁊ conſortes differũt
quia ſocij ſunt vniuerſorũ: conſortes ſunt
vnius rei tantum. ita Alexan. in dic. cõſi.
per glo. iij. in §. item ſi inter aliquos. inſti.
de obliga. que ex quaſi contrac. naſcũ. Et
nota ꝙ ſocij mercatores quorum vnus in
vno loco: et alter in altero exercent: viden
tur inuicẽ prepoſiti vnus ab altero. l. eius
qui. et ibi Bar. ff. ſi cer. pet. Nota ⁊ adde
ad ea que ſuperius diximus. Et ſocius iti
neris inueniens aliquid debꝫ ſocio cõmu
nicare. argu. l. iij. et ibi Cin. C. pro ſocio.
Et nota ꝙ ſocius non incidit in penã con
tractus celebrati per ſocium. ita Bal. in
l. ſi patruus. C. cõmuni. vtriuſqꝫ iudicij.
et vi. Alexan. in. l. cum duobus. §. Papi
nianus. in additio. ad Bar. ff. eo. Et no-
ta ꝙ naſcitur actio pro ſocio demũ ſocieta
te finita. vt in. l. tam diu. C. eo. et vide ibi
docto. Et nota ꝙ ſoluitur ſocietas ⁊ fini-
tur morte omniũ naturali. adeo vt ſi vnꝰ
moriatur: et plures ſuperſint: ſoluatur ta-
men ſocietas inter omnes niſi nouo cõſen
ſu reintegrauerint ſocietati. vt. ff. eo. l. ac-
tione. §. morteꝫ. et. l. plane ſi hi. vel niſi a-
ctuꝫ eſt vt vno moriente ſocietas duret in
ter ſuperſtites. vt inſti. eo. §. ſoluitur. Itẽ
finitur ciuili morte: vt capitis diminutio
ne maxima vel media. Nam cum in locuꝫ
capitis minuti ſuccedat fiſcus / pro mortuo
habetur: et publicãtur bona ſua. Itẽ mor
te rerum naturali: vt cum deſierunt eſſe:
vel ciuili / vt cum cõdictione mutauerint:
quia conſecrate ſunt vel publicate quan-
tum ad vſum et proprietatem. vt. ff. eo. l.
verum. §. vltimo. et. l. actione. §. publica-
tione. et inſti. eo. §. publicatione. Iteꝫ ſol
uitur voluntate vt cũ renunciauerit quis
ſocietati. intellige cum cauſa vt ſuperiꝰ di
ximus. Et nota ꝙ hanc renunciationem
facit ſocius nõ ſocij dominus. vt. ff. eodẽ.
. l. ſi ſeruus ſocij. et fit ſocio preſenti nõ ab
ſenti. vide de hoc Azonem in ſuma. in ru
brica pro ſocio. in. iij. colũna. Item ſoluit
ſocietas ſi quis ex ſocijs ceſſerit bonis ſu
is. et ita forte eſt intelligendum quod di-
citur egeſtate ſocietate ſolui. vt. ff. codeꝫ. l.
iiij. §. j. ſed in hoc caſu ſi cõſentiant in ſocie-
tate noua videtur incipere ſocietas. vt in
ſti. codeꝫ. §. penultimo. Item ſoluitur ſo-
cietas ſi eſt in aliqua re contracta: et finis
eſt impoſitus. vt inſti. codeꝫ. §. item ſi ali-
cuius. Iteꝫ ſoluitur ſocietas actione mu
tata vel perempta. vt ſi quod mihi debes
actione pro ſocio ab alio ſtipulor nouãdi
animo: vel contra alium litem cõteſtor no
uandi animo / vt tu libereris. Renuncia-
tum enim videtur ſocietati. vt. ff. codeꝫ. l.
verum. §. vltimo. et. l. actione. et vide de
hoc Azonem in loco iam allegato. Emã
cipatione autem ſocij nõ ſoluitur ſocietas.
imo durat. Duabus autem agitur actio-
nibus. Una contra patrem pro tempore
precedenti emancipationeꝫ. Altera autẽ
agitur contra emancipatuꝫ pro tempore
ſequenti emancipationeꝫ. ff. eodem. l. ſi id
quod. §. penultimo. Manumiſſione autẽ
ſocij: qui erat ſeruus: vel alienatione eius
ſoluitur ſocietas: et ſi in eadeꝫ mutato ſta
tu permanſerit: alia inchoatur. vt. ff. codẽ
. l. ſi id quod. §. penultimo. Et nota ꝙ ea
que ſunt queſita ex furto vel ex alio male
ficio non conferuntur ſocietati: quia deli-
ctorum turpis ⁊ feda communio eſt. vide d
hoc Azonem in loco iam allegato. Et no
ta ꝙ actio pro ſocio competit ad collatio
nem faciendam. et ita in hoc habet natu-
ram contrariam actioni familie herciſcun
de. vel comuni diuidundo. illa enim pro-

ponitur vt cōmunia diuidantur: iſta autē proponitur vt proprium communicetur. et de hoc videbis per Azonem in loco iam allegato. Et de forma libelli in actiōe pro ſocio iam ſuperius diximus. Et ſic remanet expedita et plana ad honorem dei tota materia preſentis regule.

Regula vigeſima prima. De locato et conducto: ⁊ de iure emphitheotico.

Eſt autez locatio perſone reive ad vſuz facta cōceſſio mercede in pecunia numeranda conuenta: alias ſi res vel ſpecies daretur / nō locatio. Sed cōtractus innominatus erit: do vt facias ex quo ageretur actione incerti. i. preſcriptis verbis. vt. ff. comuni. diuidū. l. ſi cōuenerit. ⁊. ff. depoſiti. l. j. §. ſi quis. Sic ergo dicam dari actionem preſcriptis verbis contra partiariū colonum / vel vtilē actionem pro ſocio. vt. ff. locati. l. ſi merces. §. apparet. Locator ergo dicitur qui eo qđ ſuum eſt / aliū vti permittit conuenta mercede. Conductor vero econuerſo: qui eo quod aliorum eſt vtitur conuenta mercede. ergo ſi domum haberē: et te conuenta mercede inhabitare permitto. tu conductor: ego locator dicor. vt. ff. locati. l. ſi tibi. et. l. et hec diſtinctio. §. cum funduz. et . C. eo. l. iij. et. l. nemo. et. l. curialis. Tuq; ſi operis tuis mercede cōuenta / in re mea vtaris / diceris locator operarum tuarū. et ego earūdem conductor. ff. locati. l. qui operas. Si vero tibi opus faciendū mercede conuenta dedero reſpectu opis: ego locator: tu vero conductor diceris. vt. ff. locati. l. item queritur. §. j. et. §. ſi gema. et . §. ſi fullo. et. l. opus. et quandoq; diceris redemptor. vt. ff. locati. l. qui inſula. §. qui edē. et. l. ea lege. §. vltimo. ⁊. C. eo. l. ſi hi. vbi dicitur. Qui locat operas tenet operari demū percepta mercede: quia tūc intelligitur fidem fallere ⁊ non ante. et hec eſt emptio mirabilis in pecunia et opera cū ſumptu. ſed reſpectu opere econuerſo eſt. ſepe tamen vnum pro alio ponimus. vt. ff. d̉ actioni. emp. l. veteres. de quo vi. Azo. et Hoſtiē. in ſuma. in rub. de locato Contrahitur locatio / quibuſcūq; modis contrahit̃ emptio: quia ſimilimi ſunt contractus: et eidem iuris regulis conſiſtūt. et adeo familiaritatez habere videtur. vt in quibuſdam caſibus ſoleat queri vtrum ſit venditio an locatio. vt ecce cōuenit me cum artifex pro trecentis. vt ex auro ſuo faceret mihi annulos certi ponderis certeq; forme. et magis placet venditionem eſſe: ꝙ ſi ego aurum dedero mercede pro opera conſtituta locatio eſt. vt. ff. locati. l. . j. et. ij. vbi dicitur. contractus locationis ſimilis eſt emptioni. differunt tamē: quia in emptione ⁊ venditione pricipaliter venit traditio in locatione: et conductione principaliter venit factuz. et ibi dicit bar. ex hoc poteſt ſumere rationez quare iuriſconſultus fecit titulū de contrahē. empti. per ſe. et tituluz. de actioni. emp. per ſe. et non fecit titu. locati ⁊ conduc. per ſe. ⁊ de locatione et conductione per ſe. Ratio quia in initio cōtrahendi contractus emptionis ⁊ venditionis: et locati ⁊ conducti procedunt eiſdem legibus. ideo dum dixit de actionibus empti. poſſumus eſſe inſtructi de actione locati. tamen locatio ⁊ cōductio differunt in multis ab emptione et venditione. ideo fecit tituluz ſpeciale. ita Bar. Et nota ꝙ quando in contractu venit ſpecialiter traditio: ex qua debebat ſequi tranſlatio dominij / vel vſucapiē di condictio pro certo precio: tunc eſt cōtractus emptionis ⁊ vēditionis. vt. ff. de

contrahē.emptio.l.conuenit. Sed quan
do in contractu venit aliquod factum ex
quo non acquiritur dominiuz rei vel vſu
capiendi condictio: tunc eſt locatio ⁊ con
ductio: vt ſi dominus patitur/ vti domo/
vel fundo pro certa penſione: vt per totū
titulu3.ff.et.C.locati. Sed quando in cō
tractu venit vtrūq3: tunc aut pricipaliter
venit illa traditio/ſecundario factū: ⁊ tūc
eſt emptio ⁊ venditio: aut principaliter fa
ctum: ſecundario illa traditio: et tunc erit
locatio. vt per Bart. in dic.l.ij.§.adeo.ff.
locati. vbi dicit Paul. de caſt. quando ex
vna parte preſtatur pecunia. ⁊ ab alia res
tantum dicitur contractus emptionis et
venditionis. vt.ff. de preſcri. verbis.l.na
turalis. poſt princi. Si vero detur pecu-
nia ex vna parte: ⁊ ex altera preſtatur ope
ra tantum: dicitur locationis ⁊ venditio-
nis. vt in.l.qui operas.ff.locati. et ibi etiā
ponit Pau. de caſt. alios caſus in quibus
dubitatur an ſit contractus locationis et
conductionis: an emptionis ⁊ venditio-
nis. et quis effectus reſultet. ibi vi. per eū
Et nota locationē ⁊ ad tempus et in per-
petuum fieri poſſe. vt.ff. ſi ager vecti. vel
emphiteotica petat.l.j.et.ij. Et ſi moria-
tur conductor intra tempus conductio-
nis: heredes ſuccedunt in cōductione rei
corporalis. vt in.l.viam.C.locati. vbi di
cit Bal. heres obligatur ex locatione: et
conductione defuncti tam perpetua quā
temporalis. Sed heres nō ſuccedit in cō
ductione vſus fructus. vt in.l.ſi domina.
C. de vſufruc. vbi dicitur. morte condu-
centis vſum fructum/finitur vſuſfructus.
ibi vi. Et nota ꝙ ex locatione et conduc-
tione naſcitur due actiones.i. actio ex lo
cato que datur locatori. et actio ex condu
cto que datur conductori: et in actione lo
cati. in primis veniet merces ſoluenda.
Item ⁊ venient ea que conuenerunt in lo
catione. vt.ff.locati.l.ſi in lege.§.ſi domꝰ:
et.l.dominꝰ.§.vlti.et.§. locati.l.lege. vbi

dicit Bal. pactum ſeruatur: et tacito con
ſenſu renouatur. Quo autē tempore mer
ces debeat ſolui quedam leges videntur
velle ꝙ in principio ſit ſoluenda. vnde di-
citur inquilinum poſſe expelli: niſi ſoluat
penſione3. vt in.l.ij.ff.locati. ſed tu dic id
ſeruari quod actum eſt. ꝙ ſi id non appa-
reat ſeruabunt more3 regionis. Sed ſi is
non appareat quia varius eſt: ad id quod
minimum eſt erit hec cauſa reducenda.i.
vt exigatur in fine anni tantu3. vt.ff. de re
gu. iuris.l.ſemper. Et ſi inquilinus nō ſa-
tiſfaciat poterit ipſum dominus impune
expellere: maxime lapſo tempore penſio-
nis ſoluende. hinc eſt ꝙ ſi locator fecit ꝓ
miſſione3 de non expellendo conductorē
ineſt conditio: ſi conductor ſoluat penſio
nem. vt.ff.locati.l.quero.§.inter locatorē
Et ibi dicit bar. Promiſſio non petere re
ductionem ad arbitrium boni viri: intelli
gitur ſi recte arbitratus fuerit. Et promiſ
ſio de non offendendo intelligitur ſi cau-
ſa non dederit. et etiam dicit Bart. ibi. in
contractibus in quibus vltro citroq3 pro
mittitur: quis non tenetur ad penam cu3
effectu: ſi omnia non ſunt ſeruata per par-
te3. Sed nota ꝙ ſi inquilinus paratus ſit
ſatiſfacere domino poterit reſiſtere. d quo
vi. Azo. in ſu. C. de locato. in.ij.colu. Eſt
et alia cauſa expellendi inquilinum: ſi do-
mum ſibi eſſe neceſſariam probauerit domi
nus: vel ſi domum corrigere vel reficere
neceſſario voluerit dominus: vel ſi inqui
linus male verſatus eſt in re locata: vel vſi
bus proprijs eam eſſe neceſſariam proba
uerit dominus. vt in.l.edē.C.locati. vbi
dicit Bal. nota propter neceſſarios et in
opinatos caſus licitum eſt domino rei re
cedere a conuentis. Et nota ꝙ ſi dominꝰ
falſo pretextu expulit inquilinum: dicens
ꝙ volebat pro ſua habitatione: et ſtatim
poſtea locauit alteri tenetur inquilino ad
intereſſe: et etiā ſi iudici obrepſerit de cri
mine ſtellionatus punitur. et ſi inquilinus

vellet reueſtiri habitatione poſſet hoc petere. de quo vide Bal. in dicta. l. edem. in fina. colun. vbi ipſe dicit. Superuacuum enim eſt credere ꝙ voluerit pro ſua habitatione ille qui poſtea non habitat. argu. l. ſicut. §. ſuperuacuum. ff. quibus modis pig. vel hypo. ſolui. Nota ꝙ ſi tempore locationis vel tempore quo recepit mercedem domus indigebat eadem refectione vel paulo minori non auditur locator ſecundum gloſ. in dicta. l. edem. et ibi vide Bal. quia non patrocinatur neceſſitas ei quia ſponte ſe ponit in ipſa. ff. ſi quis cautionibus. l. ij. §. quod diximus. Sed ſi neceſſitas cernitur poſtea vltra quam a principio crederetur: tūc enim bene habet locum dicta lex edem. Et quia diximus ꝙ dominus poteſt expellere inquilinum / ſi inquilinus male verſatus eſt in re locata. intellige hoc deteriorando rem non parū ſed multum. argu. ff. de in integrum reſti. l. ſcio. et hoc multum vel modice quantum ſit cōmittitur arbitrio iudicis ſecundum qualitatem et quantitatem rerum ⁊ perſonarum. de quo vide Bald. in dicta. l. edem. in finali colūna. Et ſi male verſatur inquilinus circa mores. vt quia tenet ibi meretrices ex loci et qualitate perſonarum diffiniendum eſt. vt per Baldum ibi. Et an colonus qui expellitur propter penſionem non ſolutam maturis fructibꝰ debeat habere precium operarum. reſpōdeo ſic. ſecundum Baldū ibi. in. ij. colum. quia non deliquit colonus circa rem quā bene coluit. ſed circa perſonaꝫ domini. ff. fami. herciſcun. l. fundus qui. et. ff. de vi et vi armata. l. colonus. Et nota quod ſi dominus ſeu locator ingreditur domum abſente inquilino debet habere notarium et teſtes et ſcribere res que ſunt in domo ne aliqua fraus fiat. de quo vide Bald. ſi. in dicta. l. edem. in. ij. colūne. Et nota qđ ſit remiſſio mercedis pro rata temporis: quando cauſatiua neceſſitas interuenit: vt propter vſus proprios vel refectioneꝫ rei. Secus ſi propter abuſum inquilini. Nam cum per culpam ſuam ſtet / quominus habitet habetur pro habitatore in ſuum preiudicium. Et ideo debꝫ ſoluere integraliter penſiones illius anni. De quo vide Salice. in dicta. l. edem. in pͥma colūna. et Bal. in finalibus verbis. Et que actio competat inquilino / ſi expellatur a domino ſine cauſa. dic qđ ſi erat colonus partiarius agitur pro ſocio. vt. ff. locati. l. ſi merces. §. vis maior. aut colebat nummis et agit ex conducto. vt in dicto. §. vis maior. pͥmo reſponſo. aut certam ſpecieꝫ pro habitatione dabat. et tunc magis eſt contractus inominatus. ideo preſcriptis verbis actio datur. vt. ff. depoſiti. l. prima. §. ſi quis ſeruuꝫ. ij. reſponſo. Et de hoc vide Sali. poſt glo. in dicta. l. edem. et vi. etiā ibi additionatorem Bal. Item nota qđ venit in actione locati dolus et lata culpa et leuis conductorum. vt in. l. in iudicio. C. locati. vbi dicitur. In iudicio tam locati quaꝫ conducti dolum et cuſtodiam / non etiam caſum cui reſiſti non poteſt venire conſtat. nec enim poſſidet conductor temporalis: imo dominus videtur poſſidere. vt. ff. locati. l. cum in plures. §. heredem. et. ff. de acquiren. poſſeſſio. l. qui vniuerſas. §. quod per colonum. et. C. locati. l. emptoreꝫ. vbi dicit Bal. Succeſſor ſingularis nō tenetur ſtare colono vel inquilino: niſi ius coloni vel iquilini ſit reſeruatum in contractu: qꝛ ex pacto domini queritur ſingulari ſucceſſori ius excipiēdi. et ſucceſſor prebēde nō tenetur ſtare colono vt per Inno. in. c. vltimo. ne prelati vices ſuas. et quid in ſucceſſore / in prelatione / vel rectoria. reſpōdeo. tenetur rebꝰ ſtare bona fide geſtis: et rite geſtis: ⁊ debita ſolemnitate: quia eadē perſona ſignificatione eiuſdem officii eſſe videtur. alias nō tenetur machinationibus ⁊ fraudibus anteceſſoris ſtare: quia in ſegetē ſucceſſoris

nõ potuit falcem mittere anteceſſor. vt in .c. alienationes. xij. q. ij. et ibi vide Archi diaco. et vide Bal. in dicta. l. emptorem. Et vide ea que notantur in auct. de non alie. aut permu. rebus eccleſiaſticis imo⸗ bilibus. colla. ij. Et nota ꝙ colonꝰ perpe⸗ tuus vel qui conduxit non ad modicum tempus non poteſt impune expelli cũ ha beat ius in re et naturalem poſſeſſionem. vt. ff. ſi ager vectiga. vel emphiteotica. l. j. et. ij. et. ff. de ſuperficiebus. l. j. §. j. et vide Bar. in. l. qui fundum. ff. loca. et in. l. em⸗ ptorem. C. locati. et in. l. ſi filio fa. §. finali .ff. ſoluto matrimonio. et ibi Alexan. po⸗ nit multas limitationes. et vi. Iaſo. in. l. quoties. C. de rei vendica. et vide Bal. in. l. j. C. de fructi. et lit. expen. Et nota ꝙ rerum locatarum duo ſunt genera: vt aut idem reddatur: ſicuti cum veſtimenta cu⸗ randa fulloni darentur. ⁊ tunc habet locũ regula que dicit. Non ſolet dominiuꝫ mu tare locationem. vt. ff. locati. l. non ſolet. aut locantur aliqua vt reddantur eiuſdeꝫ generis: veluti cum argento purgatũ da retur fabro. vt ex eo vel quolibet argento vaſa fierent: aut daretur aurum vt fierent annuli. igitur ex ſuperiore caſu res domi⸗ ni manet: ex poſteriore in creditum itur. idemq; eſt in depoſito. ſi quis pecuniã nu meratam ita depoſuiſſet: vt neq; clauſa ne q; obſignata traderet. ſed vt ãnumeraret Depoſitarius cuiꝫ nihilominus aliud ni ſi tantuꝫ de pecunia ſoluere tenetur. vt in .l. in naue. ff. locati. vbi dicit bart. debitor quantitatis reſpectu certe ſpeciei liberat ſi illa ſpecies caſu interiit. ibi vide per eũ. et vide Azo. in ſuma. in rubrica de depo⸗ ſito. et Paul. de caſt. in dicta. l. in naue. in principio. dicit etiam ille qui tenetur ad quantitatem reſpectu certe ſpeciei perem pta ſpecie liberatur. vt in. l. titie textores. §. fina. ff. de lega. j. et ibi vi. cum circa in⸗ tellectũ dicte. l. in naue. quia difficilis eſt. Et nota ꝙ quãdoq; ꝯductor transfert do

minium in locatorem. vt ſi tibi inſulam fa ciendam locauero. vt tua impenſa omnia facias: proprietatem quidẽ eorum ad me transferes: ⁊ tamen locatio eſt. locat ergo artifex operam ſuã. i. faciendi neceſſitatẽ. vt. ff. locati. l. item ſi precio. §. cum inſulã. Item in actione ex locato venit non ſolũ dolus et culpa locatoris: ſed etiam eoruꝫ quos conductor induxerit in reꝫ ſibi loca taꝫ: ſiue ſunt liberi / ſiue ſint ſerui ſui vel alie ni: nec liberatur noxe deditione: vel actio num ceſſione. ſi tamen culpã in his dedu cendis admiſit. vt. ff. locati. l. videamus. Item ſciendum eſt hanc actionem propo ni propter locationẽ expreſſam. Itẽ pro⸗ pter tacitam et repetitam. Qui enim im⸗ pleto tempore conductionis forte anni: vel maioris vel minoris temporis remã⸗ ſit in conductione videtur recõduxiſſe in anno quo tacuit. non enim in ſequentibus annis. Et ſic notabis ꝙ qui remanet vl⸗ tra ſuum tempus in re conducta. videtur de nouo conduxiſſe. vide de hoc tex. et ibi Salice. in. l. legem. C. locati. et vide tex. in. l. item queritur. §. fina. ff. locati. et vide ibi Bar. dicentem. Si conductor poſt tẽ pus remanet in predio ruſtico. videtur in annũ renouata conductio et pignora eiuſ dem: ſecus ſi tertius obligauit pignora in prima conductione: nam non erunt obli⸗ gata in ſecunda conductione renouata. in predio vero vrbano quatenus habitaue⸗ rit renouata videtur niſi in ſcriptis prima conductio celebrata fuerit: vel niſi domi⸗ nus poſſe conſentire deſierit. Et tu vide Paulum de caſtro declarando gloſam in dicto. §. fina. vbi ipſe declarat differentiaꝫ de tempore reconductionis inter prediuꝫ vrbanum ⁊ ruſticum. et ibi etiam dicit ꝙ mortuo locatore ſi appareat eius heres ⁊ patiat colonũ remanere in fundo: etiaꝫ habet locũ tacita reconductio: et ſicut ta⸗ cito conſenſu renouatur locatio. Et re⸗ conductio tacita etiam habet locum in⸗

predijs reipublice: dūmodo illi qui regūt vniuerſitatem: et qui primā locationeʒ fecerunt ſciant et patiantur illum remanere in fundo: alias cum vniuerſitas ſit perſona ficta non videtur conſentire. l. ſed ſi ex dolo. §. primo. ff. de dolo. et ſic non fieret tacita relocatio. vide Pau. vbi ſupra. habet etiam dominus ex locatione ius hypothecarum. et ſi quidem locetur vrbanum predium res inducte et illate / tam locati quam conducti dolum et cuſtodiam: non enim caſum cui reſiſti non poteſt / venire conſtat. Et nota ꝙ conductor omnia debet facere ſecunduʒ legem conductionis: et ante omnia debet curare vt opera ruſtica ſuo quoqꝫ tempore faciat: ne in tempeſtiua cultura deterioreʒ fundum faceret. Preterea curam villaruʒ debet agere. vt eas incorruptas habeat. Iteʒ annumeratur eius culpe: ſi propter inimicitias coloni vicinus eius arbores exciderit. vt. ff. ſoluto matrimonio. l. in his. i. reſpon. Ipſe quoqꝫ ſi exciderit non ſolum ex locato tenetur. ſed etiam ex. l. aquilea. et arborum furti ceſſarum: et interdicto ꝙ vi aut clā: ſed facta exactione per vnaʒ repellitur dominus in altera. vt. ff. locati. l. ſi merces. §. conductor. et. §. culpe. et. l. ſi vulneraueris. Item et qui conduxit columnam tranſportandaʒ: ſi ea dum tollitur vel portatur vel reponitur fracta ſit preſtat eius periculum: ſi ſua culpa vel eorum quoruʒ vtitur opera id acciderit: abeſt autem culpa ſi omnia ſunt facta que diligentiſſimus quiſqꝫ obſeruaturus fuiſſet: idemqꝫ in dolis et tignis / vel ceteris rebus tranſportādis. vt. ff. locati. l. ſi merces. §. qui columnam. vbi dicit Paulus de caſtro. Qui locat operas ſuas tanquam artifex tenetur de damno contingente ex culpa leuiſſima illius vel illorum quoruʒ opera vtitur. et ſic tex. in dicto. §. qui columnam. dum dicit. diligentiſſimus ſtat proprie quidquid dicat glo. que tenet hic non venire niſi leuem culpam: cum contractus gratia vtriuſqꝫ celebretur. Paul. ibi. et vide de hoc Azo. in ſuma. in rubrica de locato. colun. ij. idemqꝫ dico in eo qui accepit mercedē pro cuſtodia alicuius rei. Nam periculuʒ preſtatur quod contingit propter cuſtodiam non adhibitam: non tamen tenetur de damno ab alio dato: qui debuit cuſtodire. vt. ff. locati. l. qui mercedē. ⁊. l. ſequēti. vbi dicit Bar. Qui promiſit cuſtodiaʒ tenetur ꝺ periculo ⁊ damno dato ab alio quod potuit per cuſtodiā reparari. et ibi etiam dicit Barto. Nota ꝙ qui promiſit cuſtodiam tenetur ad arctiſſimam diligētiam: et non tenetur de caſu fortuito: ſed de leuiſſima culpa tantum. et vide de hoc inſtitu. de contrahen. emptio. in. §. quod ſi fugerit. Item culpe numeratur imperitia. vt ſi quis vitulos paſcēdos / vel quid ſarciendum / poliēdum ve conduxerit: vel gemā includendam vel inſculpendaʒ. ſed ſi materie vicio fracta ſit non tenebitur cōductor niſi periculum. i. caſum fortuitum in ſe receperit artifex. vt. ff. locati. l. ſi quis fundum. §. celſus. et. l. item queritur. §. ſi gemā. Item culpe anumeratur error cōductoris. vt ecce fullo pallium permutauit: et alij dedit pallium alterius: cum enī errauit in facto ſuo non eſt error probabilis. Item negligentia conductoris annumerat culpe. vt ſi acceperit veſtimēta poliēda / et ea mures roſerint. quia debuit ea ab hac re cauere. vt. ff. locati. l. item queritur. §. ſi fullo. ver. et ſi palliuʒ. et. ff. ad velleia. l. quāquam. Et nota ꝙ conductor tenetur ſi ius vel corpus ſibi locatū fieri deterius patiatur. vt. ff. locati. l. videamus. §. ſi bos. ver. item proſpicere debet conductor. dare eniʒ debet operā ne res cedatur vel ledatur vel vratur: vel ſuſcidatur arbor ex ſilua. vt. ff. locati. l. i lege locationis. Item annumeratur culpe negligentia conductoris. nam ſi exercitu veniente migrauit conductor deinde ex hoſpicio

miſſites feneſtras ꝛc.ſuſtulerũt/tenebitur
conductor:ſi potuit reſiſtere ingredienti-
bus domũ/aut domino potuit denuncia-
re.ſi vero nec reſiſtere nec domino potuit
denunciare/non tenebitur. vt.ff. locati.l.
item querit.§.exercitui. Item temeritas
conductoris an numeratur culpe. vt ſi cõ
duxeris merces meas vehendas in naui
cula tua:et poſtea me inuito vel non ido-
neo tempore/ vel in nauem non idoneam
tranſtuliſti. vt in dicta.l. item queritur.§.
ſi naulicularius. Item venit in actiõe iſta
reſtitutio rei locate finito tẽpore locatio-
nis. Et ſi conductor culpa ſua non reſti-
tuit poſſeſſionem tenebitur locatori ad in
tereſſe.vt.ff.locati.l.videamus.§.qui vi-
num. vbi dicit Bart.conductor tenetur
reddere locatori poſſeſſionem rei locate l
abſqꝫ controuerſia/niſi culpa locatoris ac
ciderit. Si autem per contumaciam non
reſtituat iurari poteſt contra eum in litem.
vt.ff.locati.l.ſi cui. vbi dicit. poteſt quis
locare quod conduxerat: et in hac actiõe
contra non reſtituentem iuratur in litem.
ita Bar.ibi. quia hec actio bone fidei eſt
vt.ff.de in lit.iura.l.in actionibus.et vide
de hoc.in.l.qui reſtituere.ff.de rei vendi-
catio. Item poteſt agi condictione ex le-
ge ad reſtitutionem poſſeſſionis.et ſi con
ductor vſqꝫ ad diffinitiuam ſententiam li
tem expectauerit: non ſolum rem locatã:
ſed etiam eſtimationeꝫ eius locatori pre-
ſtare compellitur.vt in.l.cõductores.C.
locati.vbi dicit Bal.et Sali.qui rem cõ-
ductaꝫ non reſtituit ante condemnatoriã
ſententiam poſtea tenetur etiam ad eius
eſtimationẽ quaſi inuaſor. et ibi dicit bal.
ſi finita locatione colonus nõ admittit do
minum reuertentem vim expreſſam facit
vt.ff.de acquirẽ.poſſeſſio.l.clam poſſide-
re.§.fin. Et nota ꝙ locator vel ſingularis
eius ſucceſſor vt emptor cui vendidit au
ctoritate ſua poteſt expellere conductorẽ
quia emptor iſte alius ſingularis ſucceſſor
non tenetur ſtare colono.l. emptoreꝫ. C.
loca.l.qui funduꝫ.ꝛ.l.ſi merces.§.j.ff.eo.
Et nota ꝙ omnia bona inducta et illata p
conductorem in domũ conductam etiam
domino ignorante pignoris iure tenẽtur
Ea vero que in ruſticum predium locatũ
inducuntur.ita demuꝫ tenentur:ſi volun-
tate dominorum fuerint inducta.vi.C.y.
et docto.in.l.certi iuris.C.locati.et vide
glo.in.l.penult.C.de pignora.actio.ꝛin
.l.ij.et.iij.ff.quibus modis pig.tacite cõ-
tra.et locator poteſt includere bona inue-
cta donec ſibi pẽſio ſoluatur.l.penultima.
et ibi Bar.ff.quib. mo.pig.taci.contra.
et.l.vtiqꝫ.ff.de damno infec.et vi.Bart.
in.l.iij.C.de pignori. Et locator non dici
tur poſſidere bona conductoris inuecta ſi
ne apprehenſione. ita Bal.in dic.l.certi.
contra Cin.ibi.et per Bar.vi.in.l.inqui-
lino.ff.de damno infec.Sed locator dici-
tur poſſidere per inquilinũ res inuectas.
ita bar.in.l.ſolutum.§.ſolutum.ff.de pig
noraticia actione.et locator an habeat hi-
pothecariã in bonis inuectis ſub portica
domus locate.vi.bal.in dic.l.certi.C.lo-
cati. Et locator an habeat hipothecariaꝫ
in bonis alijs ſi ſpecialiter quedaꝫ fuerũt
ei hipothecata. ibi vi. Bald. ſi vero pri-
mus cõductor alij locauerit quod poteſt.
vt in.l. nemo prohibetur.C.locati. Res
poſterioris conductoris domino tenẽtur
non ad vniuerſaꝫ penſionem qua tenetur
primus conductor ſuo locatori.ſed ad eã
qua ipſe tenetur primo conductori.vt.ff.
locati.l.ſi in lege.§.ſi colonus.et.ff.de pi-
gnora.actio.l.ſolutum.§.ſolutum. Et lo-
cator non tenetur relocare domuꝫ vel fun
dum primo colono vel inquilino:cum nõ
ſit iure cautũ. ſed de vrbanitate debet. ita
Hoſtiẽ.et Ioã.andre.et Anto.in.c.i.de
loca.et vi.de hoc tex.in.l.ne cui.C.locati
vbi dicitur.non tenetur dominus reloca-
re eidem ſi non vult.niſi per pactuꝫ.in ſcri
ptis factum aſtrinxerit ſe ad relocandum

Et ſic notabis ꝙ licituʒ eſt domino relin
quere primū conductorē. Et ſecus eſt in
cōtractu emphiteotico. de quo vi. docto.
in di. c. j. vbi dicit. Excommunicati ſunt ma
giſtri et ſcholares Bononiēſes / qui ante
tēpus conductionis conduxerūt alioꝝ ma-
giſtrorū vel ſcholarium hoſpitia. et locator
domus vel magazeni. ſi retinet claues to
tius domus: et patiat res alioruʒ reponi
in certis cameris domus ad nihil tenet:
ſi frangatur domus / niſi vt cuſtodes exhi
beat: ſed quando recepit cuſtodiā rerū de
poſitaruʒ tenetur etiā de leuiſſima culpa.
ita Bar. poſt glo. in. l. dominus horreoꝝ
.ff. loca. vbi etiā notat Bar. ꝙ qui habēt
notitiaʒ domus ſunt ſuſpecti: quando do
mus frangitur. et locator domus vel pre
dij vendens rem locataʒ: durante tēpore
locationis non reſeruato iure cōductoris
tenetur conductori ad intereſſe. vt in. l. ſi
merces. §. qui fundum. ff. locati. vbi dicit
Pau. de ca. Emptor non tenetur ſtare co
lono. dominus tamē ſeu locator tenetur
conductori ad intereſſe. Hodie tamē qr
communiter fiunt inſtrumēta de locatione:
notarij ſolēt apponere ꝓ obſeruātia iſtru
menti: ꝙ quelibꝫ pars obligat ſe ⁊ ſua bo
na: ⁊ cū res cōducta ſit obligata cōducto-
ri ad intereſſe: ⁊ ſic habeat ius in re nō po
teſt expelli per emptorē. ſed ratione ipſi⁹
iuris poſſit domum retinere. qđ non eſſet
niſi eſſet hipothecata: quoniā haberet ſo-
lum actionē perſonaleʒ. et videtur tenere
Bar. in. l. j. §. quod ait. ff. de ſuperficie. et
vide Pau. in di. §. qui fundū. Et locator
equi ſi mittat famulū ꝓ cuſtodia: an agat
contra conductorem pro deterioratione.
vi. Bar. in. l. ſi vt certo. §. ſi ꝺ me. ff. cōmo
dati. Et locator equi an teneatur recipere
equū magagnatum. vi. Bal. in. l. elegan-
ter. in fi. ff. de dolo. et vi. Specu. in. §. iaꝫ
dicendum. ver. ſed quid ecce. et vi. Bar.
in. l. eleganter. §. j. ff. de dolo. et vi. bal. in
.l. ij. C. de cōdictio. furti. et vi. Cyn. in. l.
exhibitionis. C. ad exhibendū. et vi. bal.
in. l. ancille. C. de fur. in fina. colu. vbi ipſe
dicit. Qui recipit rem deterioratam videt
intereſſe renunciare. vt in dic. l. eleganter
.§. non ſolū. et vi. Bar. in. l. qui ſibi. §. qui
ſticum. ff. de ſolutio. vi. ibi omnino. ⁊ in. l.
centū. et in. l. fi. ff. de eo quod certo loco.
et vi. eundē. in. l. opus. ff. locati. vbi ipſe di
cit in prici. ſi conductor roncinū reſtituat
domino: et dominus recipiat eū tanꝙ ſa
num ex tunc conductor nō tenetur. intelli
ge hoc ſi domin⁹ ſciuerit viciū. ſecus ſi in
reſtitutiōe illa fuit deceptus. Et notatur
in. l. iij. §. in hac. ff. de triticaria. et in dicta
.l. eleganter. §. non ſolum. et per docto. in
dic. l. exhibitionis. ita Bart. vbi ſupra. et
locator tenetur remittere penſionem con
ductori: vim paſſo in re conducta ex īpe-
dimento tertij. l. ſi vno. §. vbicumꝗ. ff. lo-
cati. vbi dicitur. propter caſuꝫ conductor
nō poteſt agere ad intereſſe: ſed ad exone
rationem mercedis. ſecus ſi facto vel cul
pa locatoris. et vi. ibi Bar. et vi. Alexā.
in. l. ſtipulatio iſta. ff. de verbo. obligatio.
et vi. glo. in. l. damnū. C. locati. et in. l. ex
conducto. §. ſi vis. ff. loca. Et ſi locator ꝓ
miſit non expellere conductorē. vt verba
aliquid operentur: intelligitur ꝙ non poſ
ſit illum expellere etiam pro vſu proprio.
ita notanter dicit Ange. in. l. edem. C. lo
cati. et vide Philip. deci. in conſil. cclxij.
in. ij. par. in. j. colūna. vbi dicit referendo
Ange. ꝙ ſi locator promiſit non expelle-
re conductoreꝫ: vt verba aliquid operet.
intelligitur ꝙ illū nō poſſit expellere / etiā
ꝓ vſu ꝓprio / prout alias potuiſſet. Et no
ta ſcōm ange. in. d. l. edē. ꝙ in caſu in quo
locator pōt expellere inquilinū nō ſufficit
dicere. volo domū ꝓ habitatiōe mea. ſed
debꝫ allegare ꝙ domus eſt ſibi neceſſaria
pro habitatiōe: ⁊ debet ꝓbare ipſaꝫ neceſ
ſitatē: ⁊ requirit ꝙ hec neceſſitas ſuperue
nerit de nouo: vt quia domus ſua corruit
vel duxit vxorē. vt dicit glo. in. d. l. edem.

Si autem candē neceſſitatem habet nūc
qua habebat tempore locationis: non au
ditur volens inquilinum expellere. vt. l. ſi
is a quo. ff. vt in poſſeſſio. legat. ⁊. l. credi
tores. ff. de priuile. credito. Et nota bene
hoc contra illos qui locauerunt domos.
et q̄ poſtea ſperant vberiores penſiones
fingunt ſe velle domos ad habitandum.
Et adde hoc ad ea que ſuperius diximꝰ.
Et nota ꝙ fructus ſeu redditus decima⸗
rum poſſunt ad modicum tempus locari
laicis. vide de hoc docto. in. c. veſtra. ꝺ lo
cato. Et operas ſuas locans ſi caſu impe
diatur preſtare forte propter infirmitatē
ſuperuenientem: an poſſit petere totuꝫ ſa
larium/ etiam tempore infirmitatis. vide
Ioan. de imo. in. c. propter. de locato. Et
nota ꝙ ꝯductor ad breuiſſimū tempus ſta
tim poterit expelli eo ipſo ꝙ non ſoluit pē
ſionem: quia non videtur implere contra⸗
ctuꝫ ex parte ſua. et de hoc vide late Ioā.
de imo. in dicto. c. propter. in. xii. colu. Et
in caſu in quo conductor poteſt expelli a
locatore: an poſſit locator expellere re pro
pria auctoritate vel non. ibi. vi. per eum.
in. xiiij. colu. et ibi etiam dicit ꝙ ſi condu⸗
ctor ad modicuꝫ tempus feciſſet aliquas
expenſas neceſſarias poſſet reſiſtere domi
no volenti eum expellere/ ſi non reficit ſi⸗
bi expenſas: per ea que notātur in. l. colo⸗
nus. ff. de vi ⁊ vi arma. et adde ad ea que
ſuperius diximus. Et nota ꝙ inquilinus
ex cauſa poteſt dimittere domum inuito
domino. vide de hoc Ioā. andre. in dicto
. c. propter. et vi. gloſ. tenentem hoc. in. l.
ſi in lege. ff. locati. et vi. etiam Abb. in di⸗
cto. c. propter. Et propter peſteꝫ ſuperue
nientem poteſt inquilinus dimittere do⸗
mum conductam. nam ſi propter neceſſi⸗
tatem ſuperuenientem poteſt dominus ex
pellere inquilinum: et inquilinus dimitte
re domū. vt ſupradictum eſt. multo fortiꝰ
propter timorem peſtis: nam magna ne⸗
ceſſitas videtur timor mortis. ad hoc. l. ꝺ

etate. ff. ad trebellcianum. vbi voluit bar.
ꝙ eſt licita cauſa non cōparēdi in iudicio.
Itē nota ꝙ agit cōductor ad exoneratioꝰ
nē mercedis propter ſterilitatē: niſi p̄ſen⸗
tis anni ſterilitas ꝓpter precedētis vel ſe
quentis anni vbertatē ſit recōpēſata. vt in
. l. licet. ⁊. l. excepto. C. locati. et. l. ex cōdu
cto. §. ſi vis. et. l. ſi vno. ff. locati. et in. c. ꝓ
pter ſterilitatē. de locato. et quidā dicunt
dicaꝛ ſterilitas qn̄ ſemē nō eſt inde perce⸗
ptū. vt. ff. locati. l. ex cōducto. §. ſi vis. ⁊. l.
ſi vno. §. vbicūqꝫ. et ibi dicit bar. poſt alias
opiniones. ꝙ tūc dicitꝛ ſterilitas quādo ſi
cōductor preſtaret mercedē eſſet deceptꝰ
vltra dimidiā iuſti precij. et ibi dicit pau.
de ca. ꝓpter caſuꝫ vel ſterilitatē fit remiſ⸗
ſio mercedis. non aūt agitur ad intereſſe
vel ad eſtimationē ſeminis. ſecus ſi proue
niat īpedimentū a locatore: vel eiꝰ culpa:
et qꝺ dixi in ſterilitate: ſeruatꝛ ⁊ ſi ager ter
remotu ita corruit vt nuſqꝫ ſit vel ſi per in
curſuꝫ hoſtiū fructus ſit amiſſus: ſecꝰ aūt
ſi per laſciuiā exercitus preteriēs aliquid
abſtulerit. vt. ff. locati. l. ex conducto. §. i.
et penul. Itē fiet remiſſio ꝓpter caſum in
cendij: vel ꝓpter quēlibet aliū caſum for⸗
tuitū quo conductor frui nō potuit tēpo⸗
re conducto. vt. ff. locati. l. ex cōducto. §.
cum quidā. ⁊. l. qui inſulā. §. edilis. vbi di
cit bar. cōductori fit remiſſio mercedis ꝓ
rata tēporis quo re frui nō pōt. et ita patꝫ
ex his caſuꝫ fortuitū locatori corporis no
cere in mercede/ ne habeat eā niſi ꝓ rata.
ſecus aūt in eo q̄ locat op̄as ſuas tātū: vel
locat rē ⁊ operā. ꝺ quo vi. azo. in ſu. ī rub.
de locato. in penul. col. Et ꝺ materia ſteri
litatis. vi. cano. in. ꝺ. c. ꝓpter ſterilitatē. ꝺ
locato. et vi. hoſti. in ſu. in rub. de lo. in. iiii
colu. i. §. ꝓpter ſterilitatē. et nota ꝙ venit
in actiōe ex ꝯducto dolꝰ locatoris. vt ſi lo
cauit paſcuū in quo herba mala naſcebatꝛ.
vn̄ pecora mea mortua ſūt vel ꝺteriorata
ſi ſciuit viciū tenetꝛ ad itereſſe: ſi ignorauit
pēſionē nō petit vl̄ eā reſtituit. vt. ff. loca.

.l.ſed addes.§.ſi quis voli. Item venit in
hac actione dolus et culpa locatoris hor
reorum que conduxit: vt ibi reponere res
vel merces meas. de hoc vltra predicta:
vide Azonem in ſuma. in rubri. de locato
in fina. colum. Et inſuma notabis / qꝺ ille
actiones ſunt perpetue. heredibus dantur
et in heredes: vt.ff.locati.l. ſed addes.§.
et conducto. bone fidei ſunt: ideo admit
tantur vſure ſecundum leges antiquas. vt
.C.locati.l.preſes: tenetur fideiuſſor con
ductoris ſi obligauerit ſe in omnẽ cauſam:
vt.ff.locati.l.quero. item putat Azo. et ſi
ſimpliciter intercedat. vt.ff.de fideiuſſori
.l.ſi quis pro eo.§.ſi nummos.et.l.amiſſi.in
reſpon. ſed ſi pro ſorte tantum intercedat:
non tenetur de vſuris: nec econtra. Nam
ad alterum tantum obligari poteſt ſicut
pignus. vt.ff.de pignora.actio.§. ſi in ſor
tem. dū taxat.l.ſolutum. Et eſt argumen
tum. qꝺ ſi quis fideiubeat aliquem iudicio
ſiſti: non tenetur ad mulctam quā iudex ex
officio ſuo aliquando inducit. de quo per
Hoſtien. in loco allegato.§.et quales. Et
ſic remanet expedita tota materia de lo
cato et conducto. Nunc deo ducente ad
ſecundam et finalem partem regule tran
ſeamus. ſcilicet de iure emphiteotico.

Emphiteoſis grece / latine melioratio
dicitur. Ab initio enim ſterilia tantum per
huiuſmodi contractum concedebantur. ſed poſt
ea permiſſum eſt de fertilibus: et de fructuoſiſſimis emphiteoticari poſſe. Et dici
tur contractus emphiteoticus vel emphi
teoticus ſeu emphiteoticarius.i.melioratio
nis. et conſiſtit in rebus ſoli tantum. Ec
cleſiaſtica autem emphiteoſis in his im
mobilibus conſiſtit que ad hec congrua vide
tur economo. et aliis gubernatoribus. vt
.C.de ſacro.eccle.auct. hoc ius porrectum
§.perpetuo.et.x.q.ii.c.hoc ius. Contra
hitur autem ſcriptura interueniente/ non
aliter. vt in.l.i.C.de iure emphiteoti/ vbi
dicit Bald. Contractus emphiteoticus

propriam habent naturam atque figuram:
exigitque ſcripturam. Et nota ſecundū bal.
ibi. qꝺ lex dicuntur eſſe contractus: ex qui
bus transfertur dominium vtile et nō di
rectum: ſicut contractus ſuperficiarius.
Contractus locationis ad longum tem
pus. contractus emphiteoticus. contra
ctus qui dicitur precaria in genere femi
neo: et contractus libellarius. et contra
ctus feudalis. Cōtractus ſuperficiarius
eſt quando dico: vendo tibi / vel dono ſu
perficiem talis fundi / vel talis domus p
decem. et dabis mihi in recognitionem
proprietatis quolibet anno vnum nummū
et deſtructa ſuperficie / puta combuſta do
mo / vel molendino impetu aquarum om
nino deſtructa: finitus eſt contractus ſu
perficiei interitu. Contractus locationis
ad longum tempus eſt vbicumque inclu
dit decem annos. Contractus emphiteo
ticus eſt vbi dicitur ad emphiteoſim. ideſt
ad meliorandum. Et emphiteota cadens
ab emphiteoſi dimittit domino melioratiōnes: quia ad meliorandum accepit. ſe
cus in ſuperficiario et conductore: etiam
ad longum tempus: ſi meliorationes poſ
ſunt ſeparari. vt.ff. locati.l. Sed addes.
.§. Si inquilinus. Contractus precarij
eſt quando precibus conceduntur ab em
phiteota iura ſua alteri quod fieri poteſt:
gratis / alias ſeruus. vt.l. vltima. C. de iu
re emphiteoti. Contractus libelli eſt quā
do per libellum. ideſt ſcripturam contra
ctus deſcendit per multas variaſque perſo
nas / puta ſi ſeruus emphiteota concedit
alteri. vt notatur in auct. ingreſſi. C. de ſa
cro.eccle. ſed Azo dicit quod libellus di
citur / quādo agitur vt renouetur de tem
pore in tempus, vt notat Cynus in.l.pri
ma.C.locati. Et nota qꝺ locatio ad lōgum
tempus dicitur alienatio ex eo qꝺ effectum
vtilis dominij conductor acquirit. vt in
auct. de non alienan.§.alienationes. cum
ſimilibus. collatio. ſcđa. Contractus feu

di eſt: quando pro fidelitate aliquid con-
ceditur in beneficio. de quo vide Bald.
in loco ſuperius allegato. Et nota quod
contrahitur contractus emphiteoticus
conſenſu vtriuſq3: ideſt domini et emphi-
teote adhibito in hoc: ſc3 vt ſtatim domi-
nus aliquid pro re accipiat. ſ. q inter eos
conuenerit vel pecuniam vel aliam rem.
Item vt decetero ſingulis ānis duos au-
reos vel duas corbas frumenti vel ſimi-
le ſoluat: puta redditus in ſpecie. vt inſti.
de locatione et conductione. §. adeo. vbi
dicitur. Contractus emphiteoticus per-
ficitur: cum alicui res conceditur in pecu-
nia/ vel in ſpecie conſtituta mercede: a lo-
catione vel ab emptione in aliquibus dif-
fert: et multipliciter conuenit cum eis qui
iure ciuili fuit introductus: et interitus
totius rei pertinet ad dominum: et parti-
cularis ad emphiteotam. Et nota qḋ tri-
bus modis poteſt fieri contractus emphi-
teoticus: ſeu res in ēphiteoſim dari. Pri-
mo in perpetuum; ſc3 tamdiu quādiu pē-
ſio ſoluatur. vt in dicto. §. adeo. Secūdo
modo ad tempus. Tertio modo vſq3 ad
tertiam et quartam generationem. vt eſt
gloſ. in dicto. §. adeo. vbi videbis multa
per docto. circa iſtum articulum. Eſt au-
tem natura emphiteoſis, vt ſi aliquid pa-
cti ſunt inter ſe id ſeruetur. et ſi nihil pacti
ſunt de natura penſio ſolui debet: niſi res
ex toto perierit. Si autem particula etia3
minima remanſit: quamuis ſeptem par-
tes perierint: ſpectat damnum ad emphi-
teotam ſecundum Azonem et Hoſtiē. in
ſuma. in rubrica de iure emphiteo. et ſecū-
dum eos ſic intelligitur tex. in. l. i. C. de iu-
re emphiteo. Et vide de hoc in dicto. §.
adeo. Alij ſecundum Hoſtien. vocāt par-
ticulare damnum. ſc3 medietatem. argu.
ff. de vſufruc. l. etiam partis. ff. de verbo-
rum ſignifica. l. nomen filiarum. §. penſio-
nis. quod equius ſecundum Hoſtien. eſt.
et glo. tangit in dicta. l. i. in in crementum

alluuionis cedat emphiteote. et dicit qḋ
augmentum patens et ſeparatum non ce-
dit emphiteote. ſed non ſeparatum et la-
tens ſic. vt in fructuario/ qui non hab3 tā-
tum ius in re quantum emphiteota: ergo
magis emphiteote qui hab3 maius et for-
tius ius in re: quia dominium vtile et per-
petuo duraturum: neq3 extinguibile per
mortem: ſed ad heredes habet tranſitu3.
de quo vide Salice. in dicta. l. i. et vi. bal.
et Bar. et ibi Sali. aſſignat ratione3 qua-
re ſi res perit tota: liberatur emphiteota
non ſi perit pro parte. et vide ō hoc Joā-
nes de imo. in. c. Potuit emphiteota. de
loca. in. xiiij. colūna. et vide Abba. in di-
cto. c. potuit. in finali colun. vbi dicit etiā
Propter ſterilitate3 contingentem in fru-
ctibus quantumcūq3 maximam/ non fit
remiſſio emphiteote propter damnum/ li-
cet aliud ſit in colono: vt ſuperius diximꝰ
in prima parte regule: quia emphiteota
ſoluit in recognitionem domini. Et pro-
pter hoc ſolet emphiteota longe minus
ſoluere quā colonus. et colonus videtur
conduxiſſe ſub quadam tacita conditio-
ne fructuum futurorum. Et ideo deficiē-
tibus fructibus fit remiſſio pro rata. vnde
ad vtramq3 concluſionem ſolent dari ver-
ſus: ſi res perit tota liberabit emphiteo-
ta. ſed ſi pro parte nulla liberabitur arte:
Et hec faciunt ad queſtionem notabilem
ſecundum Abbate3 in dicto. c. potuit. ad
fines. Fundus datus in emphiteoſim nō
poteſt coli propter guerram. nunquid te-
neatur emphiteota ſoluere hoc tempore
penſionem. ibi vide per eum. et in. l. i. C.
de iure emphiteoti. per doct. Et nota qḋ
ſi eccleſia conceſſit tibi domu3 in emphi-
teoſim: et cōbuſta eſt caſu fortuito/ finita
eſt emphiteoſis: quia mutata forma ſub-
ſtantia rei videtur eſſe perempta. vt. ff. ad
exhibendum. l. iulianus. §. ſed ſi quis. et
ff. quibus modis vſuſfructus amit. l. rei
peri. §. fina. et. ff. de ſolutio. l. qui res. §. ar

cam. Sed ſi volo ſoluere cenſuz durat cō
tractus emphiteoticus. Sed ſi volo ce-
dere aree ⁊ non ſoluere cenſum nō cogar.
vt. ff. de pignori. l. Paulus. §. domus. et
ff. de lega. j. l. domos. et. ff. de condictio.
indebi. l. qui exceptionem. §. ſi pars. et vi
de Bald. in. l. j. in fina. colūna. C. de iure
emphiteo. Sed pone ꝙ combuſta eſt do
mus culpa emphiteote: in tali caſu nō du
rat emphiteoſis ſi dominus vult emphi-
teotam repellere. Sed ſi vult ꝙ cogatur
reficere et perſeuerare in eodem contra-
ctu: poteſt cōpellere et agere ad intereſſe.
de quo vide Bald. in loco iam allegato.
Sed pone. accepi ſiluam in emphiteoſim
an po. ſum inuito domino ſtirpare ſiluam
et plantare ibi vineam. vide ibi Bald. et
vide ibi Bart. in. l. in fraudem. §. condu-
ctor. ff. de iure fiſ. et vide in. l. hactenus. §.
fina. ff. de vſufruc. Et nota ꝙ ſi eccleſia cō
ceſſit mihi in emphiteoſim oliuetuz in ta-
li loco ſitum. Nunquid intelligeretur de
terra oliueta: an de arboribus pendenti-
bus. nam ſi intelligitur de arboribus / de-
ſtructo oliueto finitur emphiteoſis. ſecus
ſi intelligitur de ſolo. dic. intelligi de ſmo
bilior. id eſt de ſolo: quia natura emphi-
teoſis eſt vt conſtituatur in re imobili. vt
ff. de ſer. vrba. ruſti. predio. l. certo. ⁊. ff. de
lega. j. l. ſi fundus. §. qui fundū. Sed quid
ſi actum eſt qđ arbores ſint in emphiteo-
ſim et non fundus. dic ꝙ valet donec pē-
dent in fundo propter imobilem radicē.
Et ſi arbores veteres ſecantur: et noue ex
illis pullulant durabit emphiteoſis: quia
non eſt mortua radix productiua. imo vi
uit in plantis. vt. ff. đ damno infec. l. dam
ni. §. is qui viciniæ. Et de hiis omnibꝰ
vide Bald. in dicta. l. ij. C. de iure emphi
teoti. ad finem. Et nota qđ eſt de natura
iſtius contractus: vt liceat domino ſuum
emphiteotam propria auctoritate expel-
lere ſi per triennium in ſecularibus: vel per
biennium in eccleſiaſticis ceſſauerit ꝙ pē

ſionem non ſoluerit: nec apochas tributo-
rum domino cum ſubſcriptione ſua red-
diderit: etiam ſi emphiteote dominus pe
naz ſi expelleret promiſiſſet. ita Hoſtien.
in ſuma. in rubrica de locato. in. §. quid ſit
et vide Azonem in ſuma. in rubri. de iure
emphiteoti. et vide Joan. de imo. in dic-
to. c. potuit. de loca. in. xj. colūna. et vide
Abba. in dicto. c. potuit. in. iij. colun. vbi
dicit. ꝙ dominus poteſt propria auctori
tate expellere emphiteotam eo caſu quo
non ſoluit per bienniuz. et vide Antoniū
de butrio. in dicto. c. potuit. in. j. colun. et
vide Ancharra. ibi. in. iij. columna. Ubi
ipſe dicit. Melius facit ſi iudicis aucto-
ritate hoc fecerit. Et vide triginta caſus
in quibꝰ quis poteſt ſibi ius dicere. quos
ponit Speculator. in titulo đ actore. §. j.
Sed vide bene Hoſtien. in dicto. §. quid
ſit. vbi ipſe dicit poſt ea que paulo ante di
ximus. verius videtur ꝙ non propria au-
ctoritate. ſed auctoritate iudicis hoc fa-
ciat. Et vide Jaſo. in. l. ij. C. de iure em-
phiteo. in. xxviij. colūna. et in. xxix. ⁊. xxx.
⁊. xxxi. ⁊. xxxij. vbi concludit ꝙ dominus
poteſt de iure expellere propria auctorita
te emphiteotam: tamen conſultius face-
ret auctoritate iudicis. Et vide ſpecula-
torē. in titulo de emphiteoſi. in ver. xlviij.
vbi loquitur etiam de clauſula rato manē
te pacto. Et de iſta clauſula vide Jmo. in
dicto. c. potuit. in. xj. colūna. vbi ipſe dicit
ſecundum glo. ibi. ꝙ clauſula. rato manē-
te pacto operatur in fauorem eius qui ſer
uat contractum. non autem illius qui con
tra venit: imo potiꝰ videtur apponi in ip-
ſius odium. et idem voluit gloſ. in. l. ij. C.
de iure emphiteo. Et ideo quando domi
nus apponit penam ſi emphiteota nō ſol-
uit canonem cum clauſula. rato manente
pacto. tunc ſi non ſoluatur penſio / poteſt
exigi pena. et cum hoc etiam poteſt domi
nus ſtare contractui ſi vult. poteſt etiā nō
ſtare ſi vult: et expellere emphiteotam: et

nõ poterit emphiteota ſe iuuare ex dicta
clauſula: ex quo non ſeruauit contractuȝ.
per id quod habetur in.c. ex eo. de re iudi
cata. libro. vi. et vide Bar. in. l. cum pa-
ter. §. libertis. ff. de lega. ij. et vide Imo.
in loco iam allegato. et vide Abba. in di-
cto. c. potuit. in. iij. colũna. vbi ipſe dicit.
Nota hãc glo. bene. quia hec clauſula. ra
to manente pacto frequentatur hodie in
multis contractibus: et ſoluȝ operatur re
ſpectu ſeruantis contractum. Non enim
poteſt ſe fundare ex cõtractu qui venit cõ
tra illum. vide ibi Abba. Et ibi etia nno
tat abbas. ꝙ celeriter / ſtatim / et ſimilia re
linquuntur arbitrio iudicis. et vide opti-
mum tex. in materia in. l. ſi ita quis. §. ſcia.
ff. de verborum obligationi. Et nota qđ
dominus non denunciat ẽphiteote vt ſol
uat: quia dies ſtatuta ad ſoluenduȝ inter-
pellat pro homine, vnde emphiteota ex-
cuſari non poteſt ꝙ ab eo penſio non fue-
rit requeſita. vt. C. de iure emphiteotico.
l. ij. §. ſin autem. et. §. ne autem. et in auct.
de non alienan. aut permu. rebus eccle. §.
ſcire. colla. ij. et vide Bal. in dicta. l. ij. C.
de iure emphiteo. dicens. Pacta emphi-
teotica ſeruanda ſunt: quibus ceſſantibus
ſeruatur natura contractus: que eſt / vt ſi
per tricennium canon non ſoluatur / poſſit
dominus expellere emphiteotam niſi ſte
terit per dominum et emphiteota depo-
ſuerit cenſum. et ibi etiam dicit Bald. in
. ij. colun. ꝙ dominus ſua auctoritate po-
teſt expellere emphiteotam non ſoluentẽ
Et vide Bar. in. l. creditores. C. de pig-
nori. vbi videbis late quando liceat credi
tori occupare propria auctoritate rez de-
bitoris. Et nota ꝙ eſt de natura iſtius cõ
tractus ne liceat emphiteote emponema
ta ſua. ideſt melioratiões ſuas / vel res me
lioratas alii vendere domino non reque-
ſito: Dominus enim cuilibȝ emptori pre
ferendus eſt / ſi comparere velit. ſed ſi licẽ
tiam dat: vel non reſpondet lapſis duobus tem-

pore denunciationis duobus menſibus:
licet emphiteote etiaȝ ſine conſenſu domi
ni vendere: dum tamen caueat a perſonis
prohibitis. Sunt autẽ perſone prohibi
te he que duriores et potẽtiores ſunt vel
non ſoluendo. argu. ff. qui ſatiſdare cogã-
tur. l. ij. et de alienatio. iudicii mutãdi cau
ſa facta. l. j. et. ij. et. iij. Et dominus emphi-
teotam nouum neceſſe habet ſuſcipere et
in poſſeſſionem mittere; non quidem per
procuratorem: ſed per ſeipſum vel per lit
teras ſuas: vel per aſſertionem ſuam / ſeu
depoſitionem coram magiſtro cenſus fa-
ctam. vide de hoc Azo. in ſuma. in rubri.
de iure emphiteo. in. ij. colũna. vbi etiam
dicit. Sin autẽ aliter fuerit verſatus em
phiteota quam diximus; precepit lex vt
a iure emphiteotico cadat. vt in. l. vltima
C. de iure emphiteotico. vbi dicit Bal.
Emphiteota poteſt ius ſuuȝ vendere vel
non: ſecundum tenorem pactorũ. Ceſſan-
te autem ſuper hoc pacto dominus eſt re
quirendus: an velit emere pro tali precio
quod ab alio inuenitur: et expectandꝰ eſt
per duos menſes: et ſi non vult emere ſed
conſentire: debet pro conſenſu inueſtiture
noue ẽphiteote habere quinquageſimaȝ:
et ſi non vult emere nec conſentire / licituȝ
eſt emphiteote poſt duos mẽſes iura ſua
vendere perſone non prohibite. et ſi aliter
vel alij vendat quam liceat / iura ſua pdi-
dit. et vide etiaȝ de hoc Hoſtien. in ſumma
in rubrica. de locato. in. §. quid ſit. et vide
Ioã. de imo. in dicto. c. potuit. de locato.
vbi ipſe dicit in pricipio. Emphiteota ec-
cleſie meliorationes vendere non poteſt:
niſi ſeruatis his de quibus in littera. et ſi
contra fecerit: vel canonem per bienniuȝ
non ſoluerit: vel moram poſtea celeriter
non purgauerit: iuſte poteſt expelli. et ſic
notabis ex dicto. c. potuit. ſecũdũ Imo.
requeſita. ad hoc vt poſſit emphiteota p-
cedere ad venditionem iuris emphiteoti-
ce, Nam primo oportet priꝰ requirere do-

minum. Secundo q̄ denunciet quantū
offertur ſibi per volentem emere. Tertio
q̄ denunciet id quod re vera offert: alias
non prodeſt denunciatio: et habetur pro
non facta. Quarto requiritur q̄ eccleſia/
ſeu domino nõ reſpondēte lapſi ſint duo
menſes a tempore denunciationis. Qui
to requiritur q̄ vendat ſolum ius ſibi cõ
petens. Sexto q̄ non vendat perſonis ꝓ
hibitis. Septimo requiritur q̄ non ceſſa
uerit in ſolutione canonis per biennium.
Et nota q̄ ſi emphiteota dedit in emphi
teoſim alteri de voluntate domini. ſi ipſe
ſecundus vult alienare debebit requirere
primum dominum: quia penes primum
dominum remanſit directum dominium
Uide de hoc Joannes de imola. in dicto
.c. potuit. in. ix. colūna. Et ibi etiam po/
nit qui prohibeantur emphiteoticam rē
emere. vt ſunt pauperes/milites/ et mu/
lieres. Et nota q̄ ſi emphiteota vult do/
nare meliorationes poteſt etiam domino
irrequeſito. vt. C. de fundis patrimonia.
.l. j. et inſti. de loca. §. adeo forte. et pigno
ri dare poteſt ſine volūtate domini. vt. ff.
de pigno. l. lex. et ď pignora. actio. l. tutor
.§. vltimo. de quo vide Azonē in ſuma.
et Hoſtien. in locis iam alleg. Sed tu vi
de abba. in dicto. c. potuit. in. ii. colun. cir
ca iſtum articulum: an emphiteota poſſit
donare alteri ius quod habet in re ſine cõ
ſenſu domini directi. et quia paſſus eſt dif
ficilis. videbis Imo. late loquentem de
hoc in dicto. c. potuit. in. iij. colun. cū dua
bus ſequentibus. et vide Petrū ancha.
ibi. in. ii. colun. vbi tenet q̄ non valet do/
natio. et etiam tenet ibi Joānes andre. ⁊
vide Anto. de but. ibi in. ij. colun. vbi ipſe
recitat aliquas opiniones. et Bar. tenen
tem: q̄ emphiteota non poſſit donare. et
ipſe pugnat concordando dicta doctorū.
ibi videbis. ⁊ videbis legiſtas in dicta. l.
vltima. C. de iure emphiteotico. et vide
Cardina. in dicto. c. potuit. in. iij. colūna.
vbi ipſe dicit de mente Antonij ď but. qđ
debet requiri dominus quoad hoc vt do
natarius recognoſcat ab ipſo emphiteo/
ſim: alias poſſet domio preiudicare: quia
contra nouum poſſeſſorem ſi ageret habe
ret neceſſe probare de dominio. Propter
quam rationem tenet Bar. q̄ idem in do
natione q̄ in venditione. in. l. fina. C. de
locato. Et dominium directum vendere
volens: an teneatur requirere emphiteo/
tam. dic q̄ non. quia non reperit̄ iure cau
tū. vide de hoc Joānes de imo. in dicto
.c. Potuit. in. iij. colun. Et ſi emphiteota
vendidi rem domino nõ requeſito: an poſ
ſit purgari mora/ ſeu tale delictum infra
breue ſpacium diſcedendo ab ipſa vendi/
tione. tu conclude. ſecundum Imo. in di
cto. c. potuit. xxi. colun. vbi bene diſputat
iſtum articulū. Et ſuperficiarius nõ po/
teſt alienare ſine conſenſu eccleſie melio-ra
tiones in rebus eccleſie factas. ita Bart.
in. l. j. §. penultimo. ff. de ſuperfi. Et vi. de
hoc etiam Joannē de Imo. in dicto. c
potuit. in. iij. colu. Et an emphiteota poſ/
ſit rem emphiteoticam dare in dotē pro
filia ſine conſenſu domini. conclude qđ ſic
per id quod habetur in auct. de non alie/
nan. colla. ij. et ita tenet Joannes andre.
in dict. c. potuit. et dicit q̄ durabit donec
duraret ī perſona ipſius emphiteote. per
id quod habetur in. c. nuper. de donatio.
inter virum ⁊ vxorem. et hoc quando da
tur ipſa res ineſtimata. Si autē daretur
eſtimata: quia eſtimatio fa[illegible]emptionē.
vt in. l. ſi inter virum. cum ibi notatis. C.
de iure dotium. videtur q̄ tunc dominus
deberet requiri: ſicut in venditione cū ea/
dem eſſet ratio. et voluit etiā ſentire Spe
cula. in titu. de emphiteoſi. §. nunc aliqua
ver. cix. Et nota bene. q̄ ſpecu. poſuit exē
plum: quando datur in dotē pro filia ad
quam videtur tranſire emphiteoſis eccle
ſie. vnde poſſet eſſe dubium: qđ ſi daret in
dotē pro extranea muliere: an hoc etiam

dici poſſet. cuʒ tunc videtur quodãmodo
donare mulieri. facit quod habetur in. l. fi
nali. C. de iure dotiuʒ. Et ſic idem erit di
cendum quod ſupradictum eſt de dona-
tione. et hoc quando data eſſet ineſtima-
ta: alias videtur idem dicenduʒ quod in
venditione. per id quod ſuperius dictuʒ
eſt. de quo videbis Imo. in dicto. c. Po
tuit. in. vij. coluña. Et an emphiteota poſ
ſit rem emphiteoticam alteri legare. vide
Joannem andre. in dicto. c. potuit. et ſpe
cula. in dicto. §. Nunc aliqua. ver. xcij. te-
net ſimpliciter ꝙ ſic. per tex. in. l. ſi dom⁹
. §. finali. ff. de legatis. j. Et quia legatum
eſt quodammodo donatio in teſtamento
relicta. vt in. l. legatum. ff. de legatis. ij. de
quo videbis Imo. in dicto. c. potuit. in
vij. coluña. et dicemus in legato idem qd
ſuperius diximus in donatione. Iteʒ iux
ta predicta poteſt queri: an emphiteota
poſſit rem emphiteoticaʒ alteri in emphi
teoſim dare ſine cõſenſu domini. et Spe-
culator in dicto. §. Nunc aliqua. in. verſi.
cxxv. dicit ꝙ non. quia eſt quedaʒ aliena-
tio per quam transfertur ius emphiteoti-
cum in alium. et ideo videtur quod id fie
ri non poſſit. per id quod habetur in. l. fi-
nali. C. de iure emphiteotico. Et de hoc
vide late Joannes de imo. in dicto. c. po-
tuit. in. viij. coluña. vbi ipſe etiam querit.
an emphiteota poſſit dare in feudum ip-
ſam rem emphiteoticaʒ. et videtur quod
non: cum videatur alienatio per quã trãſ
fertur ius in aliuʒ. de quo vide ibi Imol.
et vide ſpecula. in dicto. §. nunc aliqua. in
ver. cxxix. Item poteſt queri an emphi-
teota poſſit locare reʒ ipſam alteri. de quo
vide Specula. in dicto. §. Nunc aliqua.
ver. cxxiij. vbi videtur velle. ꝙ ad modi-
cum tempus poſſit ſine conſenſu domini
quia talis locatio nõ eſt alienatio: nec per
ipſam transfertur aliquod dominium vel
poſſeſſio. ſed nuda detẽtio. vt in. l. non ſo-
let. ff. locati. Si vero vult locare ad non
modicum tempus: tunc quia per taleʒ lo
cationem transfertur ius vtile. vt in. l. i. et
. ij. ff. ſi ager vec vel emphite. petat. vide-
tur ꝙ non poſſit facere / ſine conſenſu do-
mini: tamen quia in re propria non cadit
locatio. l. ſi aliquam rem. ff. de acquirẽda
poſſeſſione. et. l. cũ a quo. ff. de vſucapio.
videtur qd non debet requiri dominus:
an velit conducere: quia videtur qd talis
locatio poſſit fieri: etiam domino non re-
quiſito. Si tamen non ſolueretur penſio
ipſi domino poterit expelli ipſe cõductor
per id quod habetur in. l. lex vectigalis.
. ff. de pigno. quod intellige quando loca-
tio non eſſet in perpetuum. quia tunc do-
minus eſſet requirendus. vt iam ſuperius
diximus. de quo etiam videbis Joãnes
de imo. in dicto. c. potuit. in. viij. coluña.
Et ſi emphiteota ingrediatur religionem
an tranſit emphiteoſis in monaſterium.
glo. et legiſte tangunt hoc in auct. ingreſ-
ſi. C. de ſacro ſanct. eccleſiis. et tangitur
per Joan. andre. in. c. in preſentia. de pro
batio. et per ſpecula. in dict. titulo. de em
phiteoſi. in ver. cxix. vbi videtur conclu-
dere. ꝙ ſit in poteſtate domini emphiteo-
ſim: ſeu rem emphiteoticã recipere: an ve
ro dimittere apud eccleſiã recipiendo pẽ
ſionem. de quo dic. vt per docto. in locis
preallegatis. et tu vide Joan. de imo. in
dicto. c. potuit. in. x. colun. et ibi etiam vi
debis emphiteota eccleſie: et emphiteo-
ta priuati. et an emphiteota qui non ſol-
uit per biennium an poſſit purgare morã
ibi videbis. et ſi emphiteota ceſſauit ſol-
uere canonem per tantum tempus: ꝙ nõ
poſſit purgare moram. an dominus reci-
piendo penſionem ſibi preiudicet. aduer-
te quia glo. in dicto. c. potuit. vult diſtin-
guere inter emphiteotam priuati: et em-
phiteotam eccleſie. Primo caſu. ſi domi-
nus ſimpliciter recipiat penſionem intel-
ligitur ſuo iuri renunciaſſe. et ſic non pote
rit emphiteotam repellere. Sed ſi domi-

nus recipiat ſaluo iure ſuo/ſi voluerit ex/
pellere: tunc talis proteſtatio operabitur
quod non fiet ſibi preiudicium: et ſic tunc
licet recipiat penſio: rez: poterit nihilomi/
nus dominus emphiteotaz expellere. vt
voluit gloſ. in dicto. c. potuit. In emphi/
teota autem eccleſie. glo. in effectu cõclu/
dit. q̄ aut eſt eccleſia collegiata: aut non
collegiata. ibi videbis. et vide etiã Imo.
in dicto. c. potuit. in. xvi. colun. et etiaz vi/
de eum in. xvi. colu. poſt medium. Et no/
ta ꝙ augto predio tributario augetur tri
butum: et ſimiliter illo diminuto diminui
tur tributum. de quo vide glo. in dicto. c.
potuit. Et vide ea que notantur in. l. for/
ma. ff. de cenſibus. et vide Imo. in dicto
. c. potuit. in. xviii. colun. Et nota ꝙ ſi ali/
quis donat domum eccleſie vel monaſte
rio: vt ab eccleſia recipiat alimẽta toto tẽ/
pore vite ſue/ſi poſtea contingat domum
comburi vel deſtrui: an eccleſia tenebitur
alimẽta preſtare. et concluditur quod ſic.
quia dominium directuz et vtile fuit trãſ
latum in eccleſiã ad quam ſpectat pericu/
lum caſus fortuiti. vt in. l. que fortuitis.
C. de pignoratitia actione. et vide d̄ hoc
Imo. in dicto. c. potuit. in. xx. colũna. Et
nota ꝙ ſi emphiteota non ſoluit debitum
infra tempus ſtatutum a iure non cadit a
iure ſuo: ſi dñs voluerit. de quo vi. Imo.
in dicto. c. potuit. xxiii. colũna. et mortuo
vno emphiteota ſine herede: an pars acre
ſcat alteri. tetigit ſpecula. in titulo. de em
phiteoſi. ver. lxix. et vide Bar. in. l. ſi mi/
hi et titio. ff. de verborum obligatio. vbi
concludit ꝙ in contractibus non habz lo
cum ius accreſcendi. et ſic portio non ac/
creſcit emphiteote. ſed potius reuertetur
ad dominum. et hoc quando fuit conceſ/
ſa duobus. ſecus dicit ſi alicui res fuit cõ/
ceſſa in emphiteoſim pro ſe et filiis: quia
tunc portio vnius filiorum deficiens ac/
creſcit alteri. facit quod habetur in. c. i. de
duobus fratribus de nouo beneficio inue

ſtitis. de quo plenius per Bart. in dicta
. l. ſi mihi et titio. et pactum de non expel/
lendo emphiteotam an valebit. vide An
tonii. in dict. c. potuit. et vide Specula.
in dicto titu. de emphiteo. in ver. lxxix.
et vide Imol. in dicto. c. potuit. in. xxiii.
colun. Et ſi bona emphiteote fuerint pu/
blicata propter delictũ an publicatur res
emphiteote tetigit Specula. in titulo de
emphiteo. in ver. lxxvij. et in titulo de feu
dis. §. quoniam. ver. lx. et ibi videtur con
cludere ꝙ ſic. ſed tu dic melius ſecunduz
Bar. in. l. ſi finita. §. ſi de vectigalibus. ff.
de damno infec. vbi tangit. an publicatis
bonis feudatarii publicetur etiam feudũ.
et ſimiliter an publicatis bonis emphiteo
te publicetur etiaz res emphiteotica. Cir
ca p̄mũ ꝯcludit ꝙ nõ publicat feudũ. cir
ca ſecundum concludit: ꝙ ſi ſit emphiteo
ſis eccleſie non publicetur in effectu. ſi ve
ro ſit emphiteoſis priuati. et ſic talis que
poſſit tranſire ad extraneos heredes/ tũc
bene non publicaretur: ſi filij ſtarẽt per id
quod habetur in. l. i. C. de bo. liberto. ⁊ in
. l. ii. ſeu. iii. ff. de inter. et rele. et ſi filii non
ſtarent videtur quod reuertetur ad domi
num per ea que habentur in dictis iuribꝰ
Et vide de hoc etiaz Imo. in dicto. c. po
tuit. xxiiij. colun. in fine. Et an emphiteo
ſis priuati poſſet trãſire ad extraneos he/
redes: attendi debet forma conuentionis
In dubio autez videtur ꝙ tranſeat ad ex
traneos heredes: etiam ſi receperit pro ſe
et filiis. de quo vide Ioan. de imo. in dic/
to. c. potuit. in. xxv. colu. in principio. ſed
emphiteoſis eccleſie non tranſit ad extra/
neos heredes: nec poteſt donari. de quo
vide Ioãnes de imo. in dict. c. potuit. in
vi. colun. Quo iure autez agere poſſit do
minus contra illuz cui res vendita eſt vel
data in emphiteoſim ſine cõſenſu domini.
tangit Specula. in titulo. de emphi. ver.
xxxv. quia ſi videtur ꝙ nõ ſoluatur ſibi pẽ
ſio: poterit agi rei vendicatione. Et ſi exci

piatur ꝙ ipſe dominus dedit rem in em⸗
phiteoſim illi a quo talis habet cauſaꝫ po
terit replicari quod non eſt ſibi ſeruata cō
uentio. et ideo non tenetur etiam illaꝫ ſer⸗
uare. vt in. c. iii. de iure iuran. et in. l. cum
proponas. ii. in ordine. C. de pact. Et ſub
dit ibi notabiliter Specula. ꝙ ſi dominꝰ
induxiſſet ſecunduꝫ emphiteotam in poſ
ſeſſionem ſecundum formam tex. l. finali.
C. de iure emphiteotico. quod tacite vi⸗
detur actum et contractum: qꝺ ille ſecun⸗
dus ſoluat domino: et ideo tunc dominꝰ
ageret contra illum vigorē. dic. l. fina. qꝺ
videtur procedere etiam ſi aliter expreſſe
non promiſit ſoluere. et vide de hoc Joā
nes de Jmo. in dicto. c. potuit. in. ix. colū
na. Et materiam contractus emphiteo⸗
ſis ſupple per Specula. in titulo. de em⸗
phi. vbi more ſuo latiſſime et bene expla⸗
nauit. et ſupple etiam per Jaſo. pulchre
et late loquenteꝫ. in. l. ii. C. de iure emphi
teotico. vbi multa et vtilia inuenies. Et
ſic ad honorē dei me expedio de materia
preſentis regule. et totius prime partis.

¶ Finis prime partis libri aurei. De adminiſtratione iuſticie.

¶ Incipit ſecunda pars perutilis ac neceſſaria: in libꝛo Aureo: de adminiſtratione et executione iuſtitie.

Regula prima. De inquiſitione.

Exaudi domine vocē meā qua clamaui ad te. Non auertas faciem tuā a me in preſenti regula: vt te duce viam inquiſitionis et iuſticie inuenire valeam. Inquiſitio eſt
alicuius criminis manifeſti: ex bono et
equo a iudice competenti legitime facta
inueſtigatio. ita feli. in rub. de accuſatio.
Sed Bal. in. l. ea quidem. C. de accuſa.
in. v. colu. dicit. Eſt autem inquiſitio pre
paratoria: ſeu generale ius procedēdi ex
mero officio ad inueniendum ſeu inquirē
dum ſi qui ſunt homines in illo territorio
criminoſi pena digni. et iſta eſt de ſuiuto.
Alio modo ſumitur īquiſitio preparato
ria pro ſola inquiſitione fame: qꝛ fama eſt
preparatoria ad inquiſitionem ex qua ſe
quitur punitio. Itē eſt inquiſitio prepa
ratoria: ſecūdo modo accepta pro inqui
ſitione fame: que eſt ius inquirendi de fa
ma alicuius ex mero officio. vt in. c. qua
liter et quādo. i. de accuſatio. Inquiſitio
vero preparatoria ex qua ſequitur punitio
ſic diffinitur. Inquiſitio eſt ius inquirēdi
et puniendi repertū culpabile de crimine
ex officio inquirentis. iſta diffinitio ꝓba
tur in. l. iii. §. i. ff. ad. l. iuliā pecu. et. l. iuſtiſ
ſimos. ff. de officio rectoris ꝓuin. Et vi.
bar. in. l. tranſigere. C. de tranſactio. vbi
ponit etiam diffinitionē inquiſitionis. in
iiij. colu. dicens. Inquiſitio nō eſt ius ꝓ
ſequendi in iudicio. etc. ſed quidā modus
deducēdi in iudicio ius cōpetens alij: nā
iudex repreſentat locū accuſatoris etc. Et
rectores ꝓuinciarum debent purgare ꝓuin
ciā malis hominibꝰ: et habēt ius genera
liter īquirēdi. vt in. l. cōgruit. ff. de officio
ꝑſidis. que lex. ꝓbat melius quā alia que
ſit i iure. qꝫ poſſit formari īquiſitio gn̄alis
Sed ex iſta inquiſitione generali que fit
cōtra oēs malos homines: non pōt ſequi
condēnatio: qꝛ inquiſitio gn̄alis eſt ꝑpa
ratoria. non aūt inquiſitio iudicialis: et ſo
lēnis. et ſine ſpeciali inq̄ſitione facta ꝯtra
certā ꝑſonā non pōt ferri ſentētia. ita bar.
referendo alios. in. l. ii. §. ſi publico. ff. de
adulterijs. Et vi. ſpecu. in titu. qualiter ī
inq̄ſitiōe ſit ꝓcedendū. et vi. Inno. in. c.
cū oporteat. de accuſa. et ſic ſcd̄m bal. in
dicta. l. cōgruit nō pōt ſequi condēnatio
niſi deſcēdant ad ſpeciale ꝓceſſuꝫ. et facit
ff. de cuſtodia reorū. l. diuus. qꝛ iſta iqui
ſitio fit ad inueniendū: nō puniendū: ſed
ſolū ad informationē curie: et ideo nō pōt
ferri diffinitiue ex ea niſi poſtea ſequatur in
quiſitio ſpecialis. vt per eundē bal. in. c.
iniuria. de pace et iura. fir. et per feli. in. c.
inq̄ſitionis. de accuſa. in. iii. colu. et abb.
in. c. graue. ij. colu. de preb. et inno. in. c.
bone memorie. i. de elect. in. ii. colu. dicit
nota. qꝫ ſic ſeruat totus mūdus: qꝫ cōtin
gēte maleficio notorio: ſtatim inquirit iu
dex gn̄aliter nō cōtra ꝑſonā: et facta iqui
ſitiōe vocat noiatos in inq̄ſitiōe de male
ficio vt ſe defendāt: ſed ſi maleficiū noto
rie factū eſt: ſed q̄s illud fecerit ſit incertū
iudex nullo vocato ꝓcedet ad inq̄ſitionē
illiꝰ maleficij. et idē ſi certū ſit ꝺ aliq̄bꝰ: et ꝺ
aliquibꝰ icertū. et qualiter teſtes recipiantur

ſuper inquiſitione generali. vi. ſpecu. in ti
tu. de teſte. §. nunc tractandum. vbi dicit
ꝙ quando agitur per modum inquiſitio
nis recipiuntur ante litis conteſtationẽ.
Et eſt notanduȝ. ꝙ inquiſitio quandoqȝ
fit aliquo proſequente ſeu promouẽte ip
ſam: quandoqȝ vero fit ex ſupioris officio
fama quaſi deferente: et non permittitur
inquiſitio niſi in certis caſibus: de cõſue/
tudine tamẽ de omni crimine inquiritur
fama ſeu clamoſa inſinuatione referente:
vt refert Gandinus Sed tu vide Bar/
tolum in dicta. l. ij. §. ex publico. et vbiqȝ
iſta pratica ſeruatur: quia ſi conſtat iudi/
ci delictum eſſe cõmiſſuȝ in continenti ex
mero et puro officio ſuo format ꝓceſſum
per viaȝ inquiſitionis: et iſta conſuetudo
eſt rationabilis et laudabilis et ab omni
bus approbata: ⁊ non imerito quia fauo
re publice vtilitatis introducta eſt: quia
expedit reipublice. ⁊c. et in leuioribus de
lictis: de conſuetudine etiam proceditur
per viam inquiſitio. ad euitandum ſcan/
daluȝ que ex leui iniuria multotiens inter
nobiles oritur. quia congruit bono ⁊ gra
ui preſidi curare vt pacata atqȝ quieta ſit
prouincia quam regit. Et hoc adde ad ea
que ange. dicit in tractatu maleficiorum
vbi querit. an de iure nouiſſimo poſſit de
omni crimine inquiri. vbi dicit: ſpecialeȝ
inquiſitionem formari ex ſex cauſis. Pri
mo ad denunciationeȝ officialis. vt in. l.
ea quidem. C. de accuſati. et intellige de
officiali publico ad hoc diputato. vt. l. di
uus. de cuſto. reoruȝ. Secundo propter
incidentem cognitionem. vt. C. de teſta:
l. nullum. et. C. de proba. l. penult. Ter/
tio propter generalem precedentem in/
quiſitionem: alias illa generalis inquiſi/
tio eſſet fruſtra: vt in dicta. l. congruit.
Quarto propter offenſam partis et iudi
cis. vt. l. j. C. de caluniatori. Quinto pro
pter atrocitatẽ criminis. vt. l. ſi quis hoc
genus. C. de epiſco. et cleri. Sexto pro/
pter criminis notorietatem: vt in dicta. l.
ea quidem. vbi bal. refert dictas ſex cau/
ſas: et ibi dicit: etiaȝ alij dicunt. ꝙ duplex
eſt inquiſitio. vna nobilis que fit pricipa
liter propter ſe ex nobili officio. alia mer/
cenaria: que fit ex officio mercenario ſeu
incidenter. Prima inquiſitio fit in tribus
caſibus. Primus eſt quando per famaȝ
imploratur. vt in dicta. l. iuſtiſſimos: naȝ
fama tenet locum accuſationis: et totus
populus reum deferre videtur. vt in. c.
qualiter et quando. de accuſa. Secũdus
quando per promotoreȝ prouocatur. vt
in. c. cum oporteat. de accuſa. Et nota ſ.
in. c. j. de reſcriptis. lib. vj. Tertius quan
do per denunciationeȝ excitatur. vt in di
cta. l. diuus. de cuſto. reorum. et. l. ab ac/
cuſatore. §. denũciatores. ff. ad ſilenianũ.
⁊ in. l. j. ff. de officio prefec. vrbis. et vide
de hoc. Bal. in dicta. l. ea quidem. in. vj.
colu. vbi ipſe de hoc aſſignat aliquam ra/
tionem inter ius canonicum et ciuile. Et
vi. etiaȝ de iſto puncto feli. in. c. inquiſitio
nis. de accuſa. in. iij. colu. Et bal. in dicta
. l. ea quideȝ. in. vij. colu. dicit: ꝙ ordo iu
ris in proceſſu inquiſitionis circa prepa/
rationem cauſe non eſt ſeruãdus: et ſuper
hoc diſtinguit aut eſt notorium facti per/
manentis: et tunc nullus ordo requiritur
Jmo nec citatio: cum citatio non fiat ni/
ſi vt citatus poſſit ſe defendere: et in hoc
notorio non cadit defenſio: ergo et. ⁊c.
Et ſuper iſta ratione fuit fundata ſenten/
tia imperatoris Henrici cõtra regẽ Ru/
bertum: de quo habetur in. c. paſtoralis.
de ſenten. et re iudi. aut eſt notoriũ actus
tranſeuntis: et tunc non eſt ſeruandus or
do iuris: tamen debet pars citari. et bal.
allegat inno. ad hoc in. c. veſtra. de coha
bita. clericoꝝ. Sed ego allego glo. magi
ſtralẽ. in. c. manifeſta. ij. q. j. vbi illa glo. di
cit aliud eſt fama: aliud manifeſtuȝ aliud
notorium. Et notorium eſt triplex. No/
torium facti. Notorium iuris. Et noto/

rium preſumptionis. Notoriuȝ facti eſt
quod exhibet et offert ſe oculis omnium
.i. ꝙ ita habet facti euidentiam. qḋ non
poteſt negari: ſupple probabiliter. Eſt
autem quoddaȝ factum continuū: quod
dam interpolatum: quoddam ſtatim trā
ſiens: in notorio facti continui nullus or
do requirit. vt in decretali tua. Sed ego
allego tex. in. c. que lotharius. ij. q. j. vbi
Nicolaus papa ſcribit Charolo regi. que
lothari⁹ rex nepos veſter fecit accuſatio-
ne non indigent: atq; ideo in talibus iudi
ciarius ordo non requiritur. ⁊c. Sed licȝ
ordo iudiciarius non requiratur: nihilo
minus requiritur citatio. vt in. c. omnipo
tens deus. ij. q. j. licet bal. vt ſupra dictuȝ
eſt aliter dixit. Volens igitur inquirere
in quocūq; de premiſſis caſibus: iudex lo
ci non poteſt procedere regulariter ad in
quirendum: nec ad capturam alicui⁹ per
ſone nec aliud facere contra aliquem niſi
ante omnia ſibi conſtet tale delictum eſſe
cōmiſſum: ideo quando aliquis venit ad
iudicem et dicit: domine iudex domus
mea fuit fracta: et bona mea que ibi erāt
derrobata: et quia habeo ſuſpitionem in
tali ideo peto eum capi faciatis: et cōtra
eum procedatis iuris remedijs oportu-
nis. Tunc iudex mittat iudicem malefi-
ciorum militem vel notarium ad locū cō
miſſi delicti/vt videat hoſtiuȝ fractū vel
parietem vel ſimilia. et ſi factum fuit ho-
micidium debet mittere eodeȝ modo ad
locum vbi eſt cadauer illius mortui. Et
debent ſcribi vulnera: quot et qualia ha-
bet: et poſtea ipſe notarius vel miles de-
bet facere relationem in ſcriptis de omni
bus ſupradictis. iſta ſunt verba hippoliti
de marſillis in pratica ſua in prīcipio. ſed
ſpecu. in titu. de inquiſitiōe. in principio
dicit iudex debet pſonaliter accedere ad
locuȝ vbi inquiſitio fieri debet: ſiue ſit or
dinarius: ſiue delegatus. et loca et perſo
nas ſubijcere oculis. vt. ff. finium regun.
l. ſi irruptione. Et. c. cum dilectus. et. c.
qualiter. ij. et. c. ſi. de accuſa. ⁊. c. omnipo
tens deus. ij. q. j. aliter enim nō poteſt de
vita et conuerſatione alicuius melius in
quiri/quam in loco vbi infamatus ⁊ egit.
nam ibi poteſt inſtructio fieri. et hoc pro
batur in. l. ij. C. vbi de crimi. agi oportet.
et vi. omnino ſpecu. in loco iam allegato
Et iſta eſt approbatiſſima pratica: licet
multoties negligentes et pigri iudices
mittunt militem et notarium: et ſic veri-
tas ſemper occultatur. Et contra iſtum
abuſum faciunt notata in auct. apud elo-
quentiſſimum. C. de fide inſtru. vbi dici
tur: ꝙ receptio teſtium poteſt cōmitti in
ciuilibus cauſis non in criminalibus. et
illud quod ante omnia debeat cōſtare iu
dici de delicto. probat tex. notabilis in. l.
j. §. illud autem. ff. ad ſilenianū. et ibi bar.
et in. l. fi. ff. de queſtionib. et ibi ludouic⁹
roma. et bar. in. l. j. ff. de teſta. mili. Et vi.
tex. in. l. j. C. vbi cauſe fiſca. et vi. Bal. in
additioni. ad ſpecu. in titu. de ſententijs
in. xviij. colu. Et tu vi. tex. in. l. ſi quādo.
C. vnde vi. et bal. in loco iam allegato di
cit. ꝙ ſi quis confitetur ſe hominem occi
diſſe: ſi nō conſtat de corpore mortuo: il
le non poterit occidi nec puniri de homi
cidio ſaltem niſi probetur per famam illū
fuiſſe mortuum. Et vi. alex. in conſi. liij.
incipiēti. viſo themate: vbi dicit: ꝙ fama
cum adminiculis probat quando eſt dif-
ficilis probatio. et vi. hippoli. de marſi.
in. l. j. ff. de queſtio. et bal. in. c. at ſi clerici
de iudicijs. in. ij. colu. dicit oportet: ꝙ cō
ſtet de maleficio licet non de malefaciēte.
vt. l. i. §. item illud. ff. ad ſilenianum. vn-
de non ſufficit dicere occidi hominem ni
ſi conſtet de corpore: non tamen oportet
ꝙ cōſtaret de proprio nomine interfecti.
vt eſt glo. ſingularis in. c. libellorum. ij. q.
viij. Et quod primo ⁊ circa illud ꝙ ante
omnia debeat conſtare iudici de delicto
dic. ꝙ furtum probatur per coniecturas

ita bar.in.l.ſi quis ex argẽtarijs.§.an ve-
ro.ff.de edendo. Et illud quod non po-
teſt probari per rerum naturaʒ probatur
argumentis et cõiecturis:et indicijs.ita
bal.in.c.per tuas.de proba.ad fineʒ: vbi
dicit ꝙ cõſanguinitas preſumptiue pro
bata diſſoluit matrimoniuʒ:quod eſt ve-
rum in preſumptione legis:ſecus in pre-
ſumptiõe hominis. Et in principio illius
colu.dicit difficilis eſt probatio:ꝙ aliqs
ſit filius patris.vt.ff.de conditio. et de-
mõſtratio.l.lutius.tamen quod non po
teſt per rerum naturaʒ clare probari.pro
batur argumentis ꝛ indicijs.argu.ff.de
re militari.l.non omnes.§.a barbaris.et
modum probandi filiationeʒ.vi.per feli.
in.c.illud.de preſump.in fi.colu.et circa
probationem rei furtiue.vi.alex.in cõſi-
lio.liij.in.ij.colu.vbi ipſe dicit. ꝙ ad pro
bationem amiſſionis rerum ſubtractarũ
ſufficit probatio per cõiecturas aut pre
ſumptiones:et allegat Bar.in dicta.l.ſi
quis ex argentarijs. Et federicus de ſe-
nis.in conſi.cxix.voluit:ꝙ in his in qui-
bus probatio eſt difficilis admittatur ꝓ
batio per cõiecturas.et vi.omnino alex.
in dicto conſi.et ſi ille qui dicit rem ſibi fu
iſſe furto ſubtractam eſt bone conditio-
nis et fame:et non ſolitus mentiri in ali-
quo credendũ eſt illi: nam bono viro cre
dendum eſt.vt eſt glo.nota.in.l.titio fun
dus.ff.de condicionib.et demonſtratio:
quam glo.dicit ſingularem bal.in.c.cuʒ
contingat.de reſcrip.vbi dicit: ꝙ dictuʒ
vnius diſcreti viri inducit credulitatem
ſi quis vult ei credere.vi.ibi.bal. Et vi.
ancha.in.c.fi.de appella.et vi.ange.in.l.
j.ff.de eo per quem factum erit. et imo.
in conſi.ciiij.et vi.bal.in.l.indicia.ff.de
rei vendi.et vide tex.in.c.nobiliſſimus.
xcvij.diſtinc. Et teſtis domeſticus et fa-
miliaris admittitur ſi eſt bonus vir.ita
Inno.et Imo.in.c.in litteris.de reſtit.
ſpolia.vi.bal.et ſali.in.l.iij.C.de teſtib9

Et bonus vir admittitur cum iuramẽto
ad probandum contra preſumptioneʒ iu
ris et de iure licet alias contra talem pre
ſumptioneʒ non admittatur probatio in
contrarium niſi per confeſſionem partis
vt in auct. Sed iam neceſſe.C.de dona-
tio.ante nup.et vi.de hoc hippo.de mar
ſilis in pratica ſua in.iij.colu.et duo me-
dici requiruntur ad hoc vt vnum vulnus
ſit letale vel nõ: ſed ſufficit vnus medic9
bone conditionis vel fame. ita ſpecu.in
titu.de homicidio.et vi.alex.i.l.ſi ab ho
ſtibus.ff.ſolu.mat.vbi dicit: ꝙ ſi vulne-
ratus medicum nõ adhibuit preſumitur
ſua culpa deceſſiſſe quando vulnus iudi
cio medicorum poterat ſe habere ad vi-
tam et mortem. Et ſic vulnerans non te
nebitur ꝺ occiſo:quod eſt notabile.tenet
etiã bal.in.l.q̃ occidit.§.fi.ff.ad.l.aquil.
Et cuʒ iam conſtet de delicto:debẽt pre
cedere indicia ad capturã niſi ſit pericu-
lum in mora.bal.in.l.ij.C.de his qui la-
trones occulta. Et nota: ꝙ denunciatio
de per ſe eſt ſufficiens ad inquirenduʒ ſe
cundum bar.in.l.diuus.ij.ff.de cuſtodia
reorũ. Et tenet ange.in tracta.ſuo male-
ficiorũ.in verbo necnõ ad denũciationẽ:
et talis denũciatio cuʒ fama facit indiciũ
ad torturã.vi.bar.in conſi.cxi.incipienti
domino paci de burgo. Et ſufficit ꝙ con
ſtet iudici de corpore licet nõ cõſtet de de
linquente ꝛ de offenſo.vi.ange.in.§.qua
drupli.inſti.de actio.allegat glo.in.l.j.§.
illud autẽ.ff.ad ſilenian. et ibi diſtinguit
ange.veʒ.aut eſt pñs qui deliquit:et tũc
licet ignoretur nomẽ:vt quia ignot9:vel
mutus eſt vel nõ vult loqui vel nõ intel
ligitur:et clarũ eſt ꝙ contra hoc corpus
pñs de quo cõſtat ꝑ teſtes:ꝙ cõmiſit ma
leficiũ procedit accuſatio vel inquiſitio:
aut eſt abſens:ꝛ tũc fienda eſt diligẽtia ꝑ
officialẽ de inueniendo nomine: ſed ſi nõ
poteſt habere nomen debet inquirere de
ſignis.vt q2 eſt claudus in tali crure: vel

babet talem manum aridam. Et eſt bre/
uis ſtature: vel babet talem cicatricem in
facie / vel tale ſignum in perſona. Nã om
nia iſta fiunt ad recognoſcendum. l. Re/
cognoſcendum. ff. de ingenuis et manu/
mi. Et facit. l. certum. ff. ſi cert. pe. Et qđ
notat glo. in. l. ſi quis in fundi i vocabulo.
ff. de leg. j. Et in proceſſu deponent teſtes
de delicto: et de omnibus iſtis: et de eta
te et de alijs. Et ſi aliquo tempore talis in
quiſitus rediret in locum delicti: et cape
retur / fiet recognitio vtrum eſſet ille bo/
mo qui tali tempore fuit condẽnatus de
tali bomicidio vel delicto. Et iſta reco/
gnitio delicti eſt neceſſaria. vt per ange.
in dicto. §. quadrupli. quo autez ad offen
ſum ange. vbi ſupra tenet: ꝙ valet inqui
ſitio dũmodo de corpore cõſtet. Allegat
ad boc glo. in. l. Si cuz exceptione. §. in
bac. ff. ꝙ metus cau. Et nota ꝙ offenſus
debet requiri a iudice ſi vult accuſare. Et
ſi non vult aut eſt in mora: tunc iudex pro
cedit ex officio ad inquiſitionez. Et ſic in
terrogatio debet precedere inquiſitionẽ.
glo. eſt ad boc ſingularis in. c. preſbiter
ſi a plebe. ij. q. iiij. Et vi. bal. in. l. ſenatus
C. qui accuſare non poſſunt in principio
vbi dicit. quando aliquis patitur damnũ
vel iniuriã: primo debet explorari ſi vult
ipſe accuſare. Et ſi ipſe ſit minor debet re
quiri curator. Et tutor qui babz offenſuz
principalem repreſentare: nec ante audi/
tur mater vel alij coniuncti: quam boc ex
ploratum ſit. Simile dicit glo. decreto/
rũ in iudice: ꝙ non inquirit niſi prius cite
tur offenſus: nam preferẽdus eſt qui ma
ius ius babet. ibi vi. bal. Et ſi iniuria eſt
remiſſa per partem iudex poteſt inquire/
re et imponere penam applicandã fiſco.
bar. in. l. iniuria. §. i. ff. de iniurijs: quia ta
lis remiſſio non nocet quo ad vindictam
publicam. argu. l. qui cetu. §. qui vacãte.
ff. ad. l. iuli. de vi pu. et. ff. de pactis. l. iu/
ris gentium. §. ſi paciſcar. Et ſi pars que
paſſa eſt iniuriam diceret ſe voluntariam
recepiſſe percutionez: iudex nibilominus
procedit bar. vbi ſupra. Sed ſi eſſet iniu
ria vel percutio talis per quam corp⁹ nõ
frangatur vt alapa: in tali caſu conſenſus
facit ꝙ non poſſit procedi. vi. paridez de
puteo i tracta. de ſindicato. i fol. xxxviij
Et iudex inquirẽs ſuccedit loco accuſan
tis. Alex. in conſi. lxiiij. j. volu. dicit quã/
do iudex procedit per moduz inquiſitio
nis ſuccedit loco accuſatoris: et in tali ca
ſu ſolemnitates que requiruntur in accu
ſatione requiruntur in inquiſitiõe. ita bar.
in. l. ij. §. ſi publico. ff. de adul. et Sali. in
l. ea quidẽ. C. de accuſati. et bar. in dicto
§. dicit ꝙ omnes exceptiões que poſſunt
opponi contra accuſatorem poſſunt op/
poni cõtra iudicem: per id quod notatur
in. c. diuerſis. de clericis cõiuga. et vide
bar. in extrauaganti ad reprimendum. in
§. de nũciatione. Et ibi dicit iudex ad pri
uatam inquiſitionem procedet circa eos
qui agere non poſſunt de iure: vt cum ſer
ui a dominis opprimuntur. Item ad de
nunciationem patris vel parẽtis cõque
rentis de filio vel de liberto. Item quan
do bomines bumiles opprimũtur a po/
tentibus vel eis aliquid aufertur: vel ab
eis ꝓmiſſio vel cautio exigitur. vt. ff. de
offi. preſi. l. illicitas in pricipio. et per to
tam. l. tene menti: quia aurea ſunt verba
bar. et adde ad ea que ſuperius diximus
doctrinam bar. in extrauaganti: ad repri
mendum. in. §. inquiſitionem. ꝙ ſi iudex
inquirit ex officio non eſt neceſſe ꝙ prius
inquiſitio formetur in ſcriptis: et poſtea
redigatur in actis. Et dicit etiaz ꝙ fama
debet precedere inquiſitionem. vt in. c.
qualiter ⁊ quãdo. de accuſa. vt in. c. licet
beli. Si ſunt indicia propinqua ipſi ma/
leficio ſurrogantur loco infamie. Secus
ſi ſunt indicia remota et imediata: vt de/
clarat bar. in. l. fi. ff. de qſti. et ex idicijs
remotis ⁊ imediatis non oritur infamia

Et ſimiliter dico idem eſſe vbi ſolum adeſſet vnus teſtis qui deponeret de maleficio propinquo: nam iſto caſu non poſſet dici ꝙ tale indiciuʒ eſſet loco diffamationis. Cum ipſa infamia ſeu diffamatio nõ poſſit probari niſi per duos teſtes admi nus: iuxta regulam ꝙ in ore duorum vel trium ſtat omne verbum. c. in omni negocio. de teſtibus. et in. l. vbi numerus. ff. eodem. et ideo cum indicia ſubrogantur loco diffamationis debet ſapere eius naturam: et probari per duos teſtes. argu. l. ſi cum. §. qui iniuriarum. ff. ſi quis cautio. ꝛ. l. ſi donante. §. ſi exponſus. ff. de donatio. inter viruʒ et vxo. et. l. filie. §. titic. ff. de conditio. ꝛ demonſtra. Et quia diximus ꝙ infamia debet precedere inquiſitioneʒ: fallit tamen in multis caſibus: de quibus per ange. in. l. vacantia. de bonis vacã. li. x. Et vi. anto. in. c. j. de officio ordinarij vbi dicit. ꝙ ſi iudex ꝓcedit ex puro et mero officio recipiuntur teſtes lite non conteſtata. et ibi dicit ꝙ ad punitionem cuiuſlibet delicti poteſt iudex de iure canonico ex inquiſitione ꝓcedere quãdo finem intẽdit vindicte publice: et epiſcopi in ſuis dioceſibus habent crimina inquirere et punire: et cuʒ opus fuerit cõuocare brachiuʒ ſeculare. vt eſt tex. in dicto. c. j. de officio ordinarij: et non eſt neceſſaria īfamia. Si inquiſitio emanat de conſciencia principis. ita bal. in. l. nullus C. ad. l. iuli. maieſta. vbi ad hoc allegat Inno. in. c. cũ oporteat. de accuſa. et idẽ dixit glo. notabilis in. c. ij. de accuſa. lib. vj. Et iudex notabit ex iſtis vt quãdo crimen eſt atrox: et non habet ita vrgentia indicia: ꝙ tunc faciat inquiſitionẽ de conſcientia regentis ciuitatem: et faciat hoc apparere in actis: quia regens ciuitatem habetur loco principis. ita. Ci. poſt glo. in. l. fi. C. de preſcri. lon. tem. Et bar. i. l. hoſtes. ff. de captiuis. et hoc modo dicit ange. in tractatu ſuo. in verbo. fama publica precedente: ꝙ non poterit dicta inquiſitio annullari: ex hoc ꝙ fama et indicia non laborant contra inquiſituʒ. Et tu vi. hippo. in pratica ſua in. §. cõſtante. in iiij. colu. attẽde etiam ꝙ ad hoc vt iudex valide et de iure poſſit formare īquiſitionem contra reuʒ requiritur ꝙ ex delicto cõmiſſo per eum ſit orta actio ciuilis parti: loquor in delictis cõmiſſis contra priuatum: nã vbi ex delicto non oritur actio ciuilis parti: tunc nec reipublice oritur actio vel inquiſitio criminalis. ita Salli. in. l. eos. C. de furtis. et bar. in cõſil. c. incipienti. a domino Cino de bononia. et alex. in conſil. ccviii. incipienti viſo ſummario: et an iudex poſſit formare inquiſitionem contra ſocium criminis propter delictum ſocij criminis: dic ꝙ nõ licet in aliquibus caſibꝰ vt ſocius criminis amittatur contra ſocium criminis. vide de hoc hippoli. in pratica ſua. in. xv. colu. Et inquiſitio ſemper ſuccedit loco libelli vt dicunt doct. in. c. qualiter ꝛ quãdo. ij. de accuſa. Et voluit cardinalis in clemẽ. ſepe. §. j. de verbo. ſigni. et inquiſitio non procedit contra auxiliantem: niſi primo conſtet ipſi iudici de principali delicto. Ita notanter petrus ancha. in conſi. cxxvii. incipienti. Nos bartholomeus: in finalibꝰ verbis vbi dixit: ꝙ ſi non conſtet de delicto principalis non poteſt opponi cõtra alios tãquã auxiliãtes allegat bar. in. l. ſi is qui. §. ſi initiuʒ. ff. de furtis. et voluit bal. in conſi. cccxx. incipiẽti verba inquiſitionis. in. iij. volu. et in conſi. xxiiij. incipienti. de acceſſorio. in. v. volu. Et tu vi. hippoli. in pratica ſua. in dicto. §. conſtãte. in. vij. colu. Et quoniam iudex indebite formãs inquiſitionem tenetur ad ſumptus litis ſecundum Ci. in. l. ſancimus. C. de iudicijs. et per bal. in. l. nõ ignoret C. de fructib. et litis expenſis: ideo formabis inquiſitionem ſecundum formaʒ preſentis regule. Sed notabis ꝙ fama

ſeu indicia releuant iudicem quantūcūq̄
indebite inquirentem. Et ſcias circa hāc
materiaʒ ꝙ iudex qui proceſſit ad inqui-
ſitionem ex officio non preſumitur de do
lo vel calūnia. ita bal. in. l. athletas. §. ca-
lumniator. in. j. colu. et idem dicit in accu
ſatore. et vi. bal. in. l. fin. C. de teſti. vbi di
cit. ꝙ teſtes examinati extra iudiciū per
ſindicum releuant ſindicum. et tu vi. hip
poli. in dicto. §. in. v. colu. Et nota ꝙ iu-
dex poteſt formare inquiſitionem in cau-
ſa ciuili in tribus caſibus / in cauſa vſura-
rum: ſed nō in regno neapolitano: quia
non inquiritur in cauſa vſurarum niſi ad
petitionem partis: abſurdum enim et mi
ſerabile. Iteʒ in cauſa ſuſpecti tutoris iu
dex inquirit. Item vbi aliqua pietas mo
uet iudicem poteſt inquirere in cauſa ci-
uili. ita Bal. in. ca. j. §. iniuria. de pace et
iura. firman. allegat Ci. in. l. mulierē. C.
ſi mancipium ita fuerit aliena: vbi tenent
doct. ꝙ in cauſis miſerabiliuʒ perſonarū
iudex poteſt formare inquiſitionem ciui-
liter. Et nota ꝙ iudex poteſt iquirere ad
vtilitatem priuatam vbi per fraudem eſ
ſet impoſituʒ ſilentium reo vel actori: ma
xime ſi ſit caſus in quo eſt peccatum no-
toriū: vt eſt in reſtitutione vſurarū. ita car
di. in clemē. j. de officio ordinarij. et adde
alios caſus quos poſuit anto. de but. in.
c. ad noſtrā. de iure iuran. et bal. in. l. ſan-
cimus. C. de ſac. ſanc. eccleſijs. per illum
tex. dicit. ꝙ licet in dicto. c. ad noſtrā fuit
ſententia inno. ꝙ in cauſa ciuili nō poteſt
formari inquiſitio fallit fauore eccleſie.
Item nota ꝙ in crimine hereſis fit inqui
ſitio nulla diffamatione precedente. vi.
cardi. in. c. excomunicauimus. §. addici
mus. de hereti. et ibi Io. de anania in. ij.
colu. Et nota ꝙ ſi inquiſitione formata
accuſator ſuperuenit iudex ſuperſedere
debet. Bar. in. l. ſi maritus. §. ſin autē. ff.
de adulte. et in. l. deniq̄. §. j. ff. de mi. Sʒ
non ſi inquiratur de crimine leſe maie-
ſtatis. vi. bar. in extrauagāti ad reprimē
dum. et adde aliam limitationem in. l. ac
cuſationem. C. qui accuſare non poſſunt
vbi dicit bal. ꝙ ſi offenſus dixit ſe nolle ac
cuſare: et ideo iudex formauit inquiſitio
nem: et formata inquiſitiōe offenſus ꝓ
ducit accuſationem: ꝙ tunc ſua accuſatio
non debet recipi: quia preuenit eā iudex
anteq̄ reuocaret voluntatem ſuaʒ. Sed
tu vi. ibi bal. in. j. et. ij. colu. Et vi. bal. i. l.
j. §. ij. ff. de officio prefec. vrbis. et vi. de
iſto pūcto Ioan. and. in additioni. ad ſpe
culum. in titu. qualiter in inquiſitione ſit
procedendum in ver. ꝙ ſi contra aliqueʒ
abbatem inquirat. Et vi. ange. de arctio
in ver. hec eſt quedam inquiſitio. Et ſi in
quiritur ſimpliciter de vulnere: et pendē
te iudicio ſequitur mors: quid iudex fa-
cere debeat vi. Ange. in verbo in platea
comunis vbi dicit. ꝙ ſi inquiſitio eſt be-
ne formata ꝛ probata morte / in eodē pro
ceſſu poterit ꝺ morte puniri: ideo forma
bis inquiſitionem ſecundū formaʒ ange.
in principio maleficiorum vbi ipſe dicit.
Hec eſt quedam inquiſitio que fit et fie-
ri intēditur. ꝛc. Et nota ꝙ in materia fur
ti inquiſitio non procedit ſed corruit: niſi
dicatur ꝙ talis res furtiua pertinebat ad
titium iure dominij vel quaſi: alias ſi ſim
pliciter diceret: ꝙ ad titiū pertinebat nō
procedit inquiſitio vel accuſatio. ita Su
cinus in conſi. viij. incipienti viſis dilige
ter. Et vi. bar. in conſi. cliiij. incipi. vide-
tur dicendū dictos accuſatos. Et vi. Ci.
in. l. ſi abducta. C. de fur. ꝛ vi. hippoli. in
ſingulari. cclxxv. incipienti. Statui om-
nino. ꝛc. Iteʒ ſcias ꝙ in inquiſitione fur
ti non ſufficit dicere ꝙ inquiſitus ſubtra-
xit niſi adiūciatur furto. Secundū. Iaſo.
in. l. ſub pretextu. C. de tranſacti. et adde
ꝙ iudex debet animaduertere ꝙ non ſit
elapſuʒ tempus a lege vel ſtatuto ſibi da
tum ad inquirendum: quia tunc nō poſ-
ſet inquirere. vi. pau. de ca. in cōſi. cxcvij.

incipienti. viſa inquiſitione.et.vi. Sali.
in.l.querellaꝫ.C.de falſis.et.l.ita de mū
C.de proca.et vi.bar.in.l. non ſolum.§.
quandoꝫ.ff.de iniurijs. Et dic ꝙ vſqꝫ ad.
xx.annos a die cōmiſſi delicti iudex po/
teſt inquirere.vt.ff.ad.l.aquili.l. ait pre/
tor.et in dicta.l.querellaꝫ.§.falſi. fallit in
crimine ſuppoſitionis part᷒.vt.l.qui fel/
ſaꝫ.ff.ad.l.cornelia. de fal.l.§. accuſatio.
et fallit in crimine parricidij.ff.de parri.
l.fi.et.ff.ad ſileni.l.in cognitione. forma
ta inquiſitione ſeruatis ſeruandis iudex
faciat conducere reum accuſatum vel in
quiſitum ad banchū iuris.et reus reſpō
deat inquiſitioni negando vel confitēdo
ſine iuramento:quia cauſe criminales nō
dirimuntur iuramento.vt in.l.fin.C.de
proba.et in.l.dolum.C.de dolo.et.l.me
tum.C.ꝙ metus cauſa. et bar.in.l.mari
tus.ff.de queſtio.et bal.in.l.j.C.quomo
do et quando iudex.et Jaſo.in.l. admo
nendi.ff.de iure iurādo.in.iiij. colu.nec
etiam in cauſis criminalibus defertur iu
ramentum in ſupplementum probatiōis
ita ancharra.in.c. mediatores de teſtib.
lib.vi.vbi dicit ꝙ etiam ſi cauſa ſit ciuili/
ter intentata.Et vi.abba.in.c.fi. de iure
iur.et vi.anto.in.c.tan litteris. de teſti.
¶Ad propoſitum.Si reus ſine tormen
tis:et ſine minis:et ſine actu aliquo vio/
lentie confitetur contenta in inquiſitiōe
reducatur ad carcerem:poſtea interueni
ente termino duorum vel trium dierum
faciat iterum conducere reum accuſatuꝫ
vel inquiſitum et in bancho publice legi
faciat inquiſitionem et ſpontaneam con/
feſſionem inquiſiti vel accuſati: et nota/
rius dicat aduerte quia tractatur de vi/
ta tua:ideo ſi contenta in inquiſitione et
confeſſione tua non ſunt vera: dic nō eſſe
vera. Tunc ſi ipſe reus iterum dicit illa
eſſe vera et affirmat eius confeſſionem:
tūc quia dicitur ratificaſſe:et perſeueraſ/
ſe in confeſſiōe ſua:iudex dicat reo. Ego

do tibi talem terminum prout ipſi iudici
videbitur ad faciendum defenſiones tu
as:alias elapſo dicto termino procedaꝫ
ad ſententiam et executionem contra te:
ſecundum formam iuris et ſtatutorum.
Quibus peractis reponitur ad carceres
vbi poteſt cum procuratoribus et aduo
catis ordinare ſuas defenſiones ſi quas
habet vel facere vult. Quo termino ela/
pſo iudex procedit ad ſententiam et exe/
cutioneꝫ:ſed debet aduertere ꝙ cōfeſſio
ſit probabilis:quia vt ſuperius diximus
ſi reus cōfitetur ſe hominem occidiſſe de
bet conſtare de corpore: vel ſi confitetur
ſe occidiſſe talem et ille eſt viuus:naꝫ nō
periudicat talis confeſſio. Tex.in.l.inde
neratius.§.ſi quis hominē viuum.ff. ad
l.aquili.et vide bal.in.c.j.de cōfeſſis:vbi
dicit ꝙ iudex debet perquirere rationeꝫ
vt fecerit homicidium:et ſi iudicia cōſtat
de innocentia non debet ſequi confeſſio/
nem eius.vi. omnino ibi bal. Item non
nocet confeſſio ſpontanea incidēter ꝛ nō
principaliter facta:quia non eſt tante po
tentie ꝙ poſſit puniri ſalteꝫ pena ordina/
ria delicti ſecundum bar.in.l.ſi confeſſus
ff.de cuſtod.reorum.et Inno.in.c.fi. de
confeſſis. et in.c. examinata. de iudi. et
abb.in.c.at ſi clerici.eodem titu.Et con/
feſſio ſpontanea nō nocet cōfitenti ſi fuit
facta tempore inhabili.ita bal.in.c.fi.de
offi.delega.vbi dicit ꝙ ſi lapſum eſt tem
pus datum ad inquirendum per formaꝫ
ſtatuti/ꝙ non nocet confeſſio ſpontanea
¶Diximus:quādo reus in preſentia iu
dicis ſponte confitetur delictum:nūc vi
deamus quid ſi negat contenta in inqui/
ſitione:in tali caſu iudex dabit reo copiā
indiciorum contra eum receptorum cuꝫ
termino competenti ad purganda indi/
cia cum cominatione: ꝙ ſi in termino nō
purgauerit illa indicia ꝙ illa purgabit cū
tortura.ita ange.de are.in tracta. malefi
ciorum in verbo fama publica.Et gandi

nus in ſuo tracta. maleficiorum. bar. in. l. fina. ff. de queſti. et bal. in. l. ij. C. de eodem do. et canoniſte. in. c. cuꝫ oporteat. de accuſati. et copia indiciorū debet dari parte non petente: licet officium iudicis nō partitur niſi petentibus. vt habetur in. l. iiii. §. hoc autem iudicium. ff. de damno infecto. quia iudex ex officio debet querere defenſiones rei nemine petente. l. ſi non defendantur. ff. de penis. Tenēt doc. in. l. j. §. fi. ff. de queſtio. per illuꝫ tex. tenet bar. in conſi. c. vbi dicit. iudex etiaꝫ parte non opponente: ſed expreſſe in aliſi confitente poteſt defenſionem eius querere. allegat dictam. l. j. §. fi. ff. de queſti. et allegat etiam dictam. l. ſi non defendātur in fine. dum dicat. cognoſci debeat de eorum innocencia. Et facit. l. non tantuꝫ ff. de appella. et. l. additos. C. de appel. vbi in vita parte quis appellat. ad idem vbicūꝗ in abſentem poteſt ferri diffiniti ua: iudex pro reo ex officio ſuo perquirit veritatem. vt. C. quomodo et quādo iudex. auct. qui ſemel. ibi perquiſita veritate. ꝛc̄. et. C. de appella. l. ampliorem. licꝫ glo. dicat. ꝙ ibi ſit ſpeciale. Tamen generale eſt etiam in criminalibus: vbi poteſt ferri ſententia abſente parte. tenet expreſſe Inno. in. c. veniens. de accuſa. et facit C. de iudicijs. l. properandū. §. ſed ſi quidem. et. §. ſequenti. et ſic quando liquet iudicii euidenter abſentem non eſſe culpabilem vel nullum delictum cōmiſiſſe licet ſit contumax: et habeatur pro cōfeſſo tamen non poteſt cōdemnari per iura ſuperius allegata. vi. omnino bar. in dicto cōſilio vbi etiam dicit. excuſator allegans legitimas cauſas in criminalibus: ſi non admittitur: accuſati nō comparentes nō ſunt contumaces nec banniri poſſunt. et iudex etiam debet non ſolum ante ſententiam querere innocentiam partis. etiaꝫ ſi non ſe defendat vt dictū eſt: immo ꝛ poſt ſententiam: ſi eum non reperiret culpabilem debet facere quod poteſt vt abſoluatur. Sed de hac innocētia tenetur reſcribere ſuperiori vt eum reſtituat: quoniam ipſe non poteſt. vi. de hoc bar. in cōſi. cvij in princip. ¶ Data copia ad purgāda indicia. ſi in termino reus non purgauerit indicia iudex interloquendo pronunciabit indicia data reo cuꝫ termino non eſſe purgata. Et ideo deueniendū eſt ad torturam. vi. hippo. de marſi. in. l. j. in prici. iij. colu. ff. de queſtio. et hoc ſi ex inquiſitione proceditur. Sed ſi agitur per viaꝫ accuſationis accuſator debet petere. ꝙ iudex debeat ponere reum ad torturaꝫ. ita Bal. in. c. j. §. iudices. de pace et iura. fir. et attende. ꝙ ille qui petit vt aliquis torqueatur debet iurare: ꝙ non habet alias probationes quam torturam. ita Ioan. and. in. c. cum in contemplatione. de regul. iuris. et iudex dicat in interlocutoria ꝙ non valens aliter veritatem habere declarat deueniendum eſſe ad torturam. et vi. hippoli. de marſi. in repetitione legis fi. C. de probatio. et in ſingula. ſuo. cviij. Et attende quia iudex poſtquā reus negauit cōtenta in inquiſitione: et dedit copiam capitulorū ꝛ indiciorum: vt poſtea iuridice deueniat ad torturam debet facere citare reum et ducere coram ſe illos teſtes quos primo examinauit pro indicijs habendis et eis deferre iuramentum in preſencia ipſius rei et eos iterum repetere et examinare. alias niſi primo hoc fecerit non poſſet iudex procedere ad torturam vigore prime depoſitionis: eo quia ipſe reus non fuiſſet citatus ad videndū iurare teſtes contra eum: ita dixit Ange. in tracta. maleficiorūꝫ. in verbo. fama publica. et vi. bar. in. l. fi. ff. de queſtio. et vi. ſalice. in. l. fi. C. de queſtio. et bal. in. l. iubemus. C. de probatio. Et vi. abb. poſt Inno. in. c. bone. j. de electio. et non ſufficit: ꝙ notarius examinauerit: quoniaꝫ in cauſis criminalibus iudex ipſemet debet

facere examinari.ita colligitur ex clemẽ.
j.et clarius per glo.de offi.dele. Et vide
hippo.de mar.in.l.j.ff. de queſtio. et vi.
duct.in auct.apud eloquentiſſimũ.C.de
fide inſtru.Et notabis: ꝙ reus poteſt ab
illa ſententia appellare: quia cõtinet gra
uamen irreparabile.ita bar.in.l.fin.ff.de
appella.et bal.in.l.ij.C.de epiſco. audiẽ
tia.Et tene mẽti: ꝙ ſi reus eſt minor.xxv
annis ante ã quã reſpondeat inquiſitioni
debet ſibi dari curator. ita ange. i verbo
comparent dicti inquiſiti. ⁊c. Et allegat
l.clarum.C.de auctoritate preſtanda.et
que ibi habentur.et bar.in.l.fi.§.pupilꝰ.
ff.de verbo.obliga. et tu vi. Sali. in.l.j.
C.de confeſſis. Sed nota diligenter: ꝙ
quando iudex dat curatorem minori in/
quiſito non debet pati: ꝙ eo momento
temporis curator autorizet in aliquo ip
ſi minori: nam eſſet nullus: tunc ille actus
propter breuitatez temporis. ex quo ap
paret: ꝙ in tali preſtatione auctoritatis
non preceſſit nec interuenit aliqua cauſe
cognitio que ad validitatem actus debz
interuenire. vi.ancharra. in conſi. lxxxij.
incipienti.viſis diligenter actis. et in cõ
ſi.xxxv.et vi. Iaſo.in.l.iudices.C.de iu
dicijs. et in.l.ij.in.v. colu. C de eden. et
bal.in conſi.cccxxv.in.iij.volu. ideo cura
tor detur minori cũ cauſe cognitione: et
iſta cauſe cognitio conſtet in actis. vide
hippo.in prati.ſua.in.§.nunc videnduz.
in penult. colu.vbi dicit etiam: ꝙ cõfeſ/
ſio minoris facta ſine curatore valet: quia
preſencia iudicis ſupplet defectum cura
toris.ita bal.in titu.de pace ⁊ iura.fir.in
§.item ſacramẽta. Et allegat Ci.in.l.cla
rum.C.de auctori. preſtãda. et hippoli.
dicit: ꝙ non ſeruatur in pratica. Tu cogi
ta ſuper hoc quia notabile eſt. Et nota/
bis circa confeſſionem ſpontaneam: naz
in criminalibus niſi talis confitens plu/
ries in ſua confeſſione perſeuerarit nõ po
terit ex ſua confeſſione condemnari: non
enim confeſſio in criminali ſtatim preiu/
dicat: ideo iudex faciat eum diuerſis die
bus in ſua confeſſione perſeuerare. ita ra
pha.cuma.in cõſi.cxxxviij.Et vi.de iſtis
pluribus cõfeſſionibus hippo. de marſi.
in ſingu.cccxxix.incipiẽti plures ſunt ca/
ſus.Et de iſta confeſſione ſpontanea. vi.
eum in praticaſua in.§.poſtquã.in colu.
iiij.et.v. Sed vnum memorie cõmenda
bis. ꝙ ſi reus dicit in iudicio: cõfiteor me
occidiſſe hominem: et per talez confeſſio
nem ſit fundata intẽtio curie adeo ꝙ ip/
ſo inquiſito non probante feciſſe ad ſuam
defenſionem debet ſequi condemnatio.
Tamen ſcias: ꝙ ſi de homicidio non cõ/
ſtat aliter niſi quatenus inquiſitus dixit
interfeci: ſeu occidi ad meam defenſionẽ
nõ punietur pena mortis. vi.de hoc abb.
in.c.auditis.de preſcrip.in penult. colu.
ſequitur feli.ibi dicens hoc eſſe dictũ ſin/
gulare: et alibi non reperiri.et ꝙ apõ pra
ticos aduocatos eſt in ſolemni cultu.Et
idem dixit in.c.ſignificaſti.ij.de homi.et
ſequitur alex.in.l.non ſolum.§.ſciendum
ff.de ope.no.nũci.Et vi.hippo.in ſingu/
la.ſuo.dxxxv.incipi.Confeſſio inquiſiti.
¶ Superius diximꝰ. ꝙ ſi data copia reo
in termino non purgauerit indicia ꝙ iu/
dex ponet eum ad torturam: quod tamẽ
intellige: quando alie probationes habe
ri non poſſunt de ipſo delicto. Secus au
tem ſi iudex haberet plenas probationes
delicti: quia tunc non debet ponere reuz
ad torturam. cum certus certiorari non
debet.l.j.in.fi.ff. de acti. empti.l.fi.ff. de
edendo.l.ſi legibus.C. de epiſ. audien.
Et ideo dixit ange.in.l.et ſi certus.ff.ad
ſilenianum. ꝙ ſi maleficium eſt liquidum
per veras probationes. ꝙ tũc iudex ma
le facit ponere reum ad torturam. Ideo
tenetur in tali caſu in ſindicatu. et faciunt
notata per Ci.in.l.ij.C. quorũ appella.
non recipi. vbi dixit. ꝙ iudex qui reũ ple
ne conuictum torquet vt confiteatur de

lictum: et ſic apud acta reperiatur cõfeſ-
ſus et conuictus ad hoc vt non poſſit ap
pellare iuxta dictam.l.ij.male facit: quia
nemo eſt torquendus niſi in ſubſidium ꝓ
bationū. Pro quibus faciunt dicta per
bal.in.l.j.C.de iuramen.calum. vbi dixit
ꝙ ille qui petit aliquē torqueri debet pri
mo iurare: ꝙ non habet alias ꝓbationes
quam torturam vt ſuperius diximus. et
ideo dixit Joan.an. in.c. cū in contēpla
tione.de regu.iur. ꝙ de facili non eſt de-
ueniendum ad torturam. Et vid.de hoc
Gandinum in tractatu ſuo maleficiorū
ſub rub.de queſti.et tormē. in principio.
Et tenemēti. ꝙ ſi iudex habet plenas ꝓ-
batiões maleficij: et ponit reū ad torturā.
et reus perſeuerat negando: tunc iudex
non poterit vlterius eū condemnare de
delicto vt antea poterat ex plenis proba
tionibus contra eum exiſtentibus: quia
per talem torturam et negationem ⁊ per
ſeuerantiam ipſius rei: probationes que
erant contra eum ſunt debilitate. Et ma
gis videtur verum illud quod ipſe reus
dixit: et dicit et negat cum perſeuerātia:
quam illud quod depoſuerunt teſtes cō-
tra eum receptos. ita ſingulariter alberi.
de roſatis in.l.edictum.per glo.ibi.ff.de
queſtio. Et vi. hippoli. in ſingu.cdxij.in-
cipienti. quod potui nolui. Et in ſuma vi
debis bonifacium vitclinū. in tracta. ma
leficiorum in rub. de inquiſitionibus: et
earum formis. vbi videbis formā inqui
ſitionis contra inſultantem de percutio-
ne. Et videbis aliam formam contra illū
qui per vim intrat domum alicuius et il
lum interfecit. Et vide aliam formā con
tra robatores: et aliam contra officiales
in ſindicatu. et alias formas videbis ibi
quas bene notabis. Et ſic me expedio de
materia preſentis regule. Et qr diximus
ꝙ infamia et indicia debent precedere in
quiſitionem. Nunc deo ducente dicemꝰ
de indicijs et infamia ⁊ fama. Et quia di
ximus. ꝙ non debet inquiri contra auxi-
liantem niſi conſtet de principali dicemꝰ
aliqua in materia auxilij. Et quia multo-
ties delicto cōmiſſo propter fugā delin
quentis executio iuſtitie nō poteſt admi
niſtrari: et proceſſus fit in cōtumacia: di-
cemus aliqua de fuga et de contumacia
Et nunc ad honorem dei aggrediamur
regulā de indicijs fama et infamia: quia
indicia precedere debent torturam. Et
anteꝙ veniamus ad regulam torture de
indicijs dicamus: quia vt ſuperius dixi-
mus debent precedere.

¶ Regula ſecunda.

De indicijs: et fama: et infamia: et
de preſumptione: et ſuſpitione: et fu
ga: et contumacia: et auxilio.

Indiciū vero eſt du
plex: ſemiplenum ſeu
dubitatum. Et ple-
num ſeu indubitatū.
Indicium ſemiple-
num eſt preſumptio
fortiter mouens ani-
mum ad aliquid cre-
dendum vel diſcredendum. Et de iſto ꝓ
batur. in.l. cū probatio.ff.de proba. In
dicium vero plenū eſt demonſtratio rei
per ſigna ſufficientia per que animus in
aliquo tanꝙ in exiſtente quieſcit: ⁊ plus
inueſtigare non curat. probatur hoc in.l.
indicia.C.de rei vendi.et vi. bal.in.l.ea
quidem.C.de accuſa.in.j.colu.et in rub.
C.de proba.et.l.fi.eodē titu.et vi. bar.
in.l.fi.ff.de queſti.et bal.in.l.ſeruos.C.
de teſti.dicit. Indicium eſt duplex.ſ. fa-
cti et iuris. ex idicio facti iudex dirigitur
in viam perſcrutationis. Et talē indiciū
poteſt per quēcūꝙ fieri. vt.ff.de penis
l. qui vltimo. Indicium autem iuris.i.

q̄ habeat aliquem effectum iuris: eſt du
plex: quoddam eſt quod iudicem inſtruit
ſimul cum aliis adminiculis in viam con
demnationis ex ſententia. ita etiam tenet
bal. in. l. accipiuntur. ff. ad ſilenianū. et di
citur indiciuȝ ab indicando. vt. ff. de pre
ſcriptis verbis. l. ſolent. Sed in indiciis
non poteſt dari certa doctrina: ſed totum
hoc relinquitur arbitrio boni viri iudicis
vt. l. iij. §. tu magis. et. §. eiuſdem quoq;
ff. de teſti. Et bar. in. l. fi. ff. de queſtioni.
Et tenet etiam Ioan. an. in. c. cum in cō-
templatione. de regu. iuris. Et vt. bal. in
. l. obſeruare. C. quorum appella. non re-
cipiun. preſumptionum autem multe ſunt
ſpecies: nam alia facti: alia hominis: alia
nature: alia iuris tantum: alia iuris et de
iure. Item preſumptionum alia temera-
ria et leuis: alia probabilis et diſcreta: et
alia dicitur violenta: preſumptio facti eſt
quando ex facto alicuius hominis preſu
mitur aliquid contra eum: vel pro eo. naȝ
ex qualitate facti et conditionis perſona
rum capitur cōiectura. vt. ff. de donatio.
inter virum et vxorē. l. vir. et. ff. de actio.
et obliga. l. fina. Et preſumptio hominis
eſt quidam conceptus cauſatus in mēte
ab aliqua probabili coniectura. vt. ff. de
verbo. obliga. l. continuus. §. cuȝ ita. pre
ſumptio vero iuris eſt duplex. Vna eſt
preſumptio ſimplex: que ſic diffinitur.
Preſumptio iuris ſimplex eſt ſimilitudo
quedam ſufficiens ad rem dubiā de qua
creduntur credenda. probatur hoc. ff. de
contra. et cōmitten. ſtipu. l. j. et. l. iuris gē
tium. §. quod fere. ff. de pact. preſumptio
vero iuris et de iure ſic diffinit. Preſum
ptio iuris et de iure eſt ſtatus a iure pro-
mulgatus ex indubia coniectura. proba
tur hoc. ff. de fideiuſſori. tutorum. l. cum
oſtendimus. §. fi. ita Bal. in. l. ea quidē.
C. de accuſa. Et circa preſumptionem fa
cti alicuius hominis iudex debet cōſide-
rare cuius vite antea fuerit. vt. ff. ad. l. iuli.

maieſta. l. famoſi. nam qualis eſtimatio-
nis et fame quis antea fuerit talis preſu-
mitur. vt. ff. de re milita. l. non omnes. §.
a barbaris. Item quia qualem vitam et
habitum quis duxerit taleȝ eum eſſe pre
ſumimus. vt. ff. de iniuriis. l. item apō la
beonem. §. ſi quis virgines. Item habet
iudicare iudex et indagare cum quib' ho
minibus: et per que loca conuerſabatur:
et vtebatur de crimine inculpatus: nam
ex mala conuerſatione bonus efficitur vi
cioſus. vt. ff. de edilicio edicto. l. ediles. §.
pedius. Item iudex conſiderabit locum
ſeu loca in quibus conuerſabatur: quia ſe
cundum locorum diuerſitatem varia col
ligitur coniectura. vt. C. ſi manci. ita fue.
ali. l. fin. et. ff. de penis. l. aut facta. §. eue-
nit. Et hec facti p̄ſumptio aliquando tra
hitur de preterito tempore ad p̄ſens. vt
ſi quis conſueuerit falſa inſtrumenta fa-
cere. Vide ea que notantur. l. iubemus.
C. de probationib'. Sic enim qui olim
fuit malus hodie preſumitur malus. vt.
ff. de accuſationib'. l. ſicari. §. Hiſdem. ſic
etiam preſumitur pro aliquo ſi olim fuit
bonus. q̄ hodie ſit bonus. vt in dicta. l.
omnes. §. a barbaris. ff. de re milita. ali-
quando ex preſenti facto preſumitur in
preterito. vt. C. ad. l. iuli. de adulte. l. hi
qui. Item qui nō probat crimen obiectū
ipſo iure calumniare preſumitur. vt. C. d
aduocatis diuerſorū iudi. l. i. et. ff. de pre
uari. l. preuaricatione. ſic de illo malū pre
ſumitur. qui paciſcitur de crimine. vt. ff.
de his qui not. infamia. l. athletas. §. fin.
cum. l. ſequenti. Et contra iſtam preſum-
ptionem admittitur probatio in contrariū
Vi. abb. in. c. quia veriſimile. de preſup.
Et quando preſumptio. oritur ex facto il
lius de cuius fauore agitur. vi. abb. in. c.
afferte. de preſum. Preſumptio vero ho
minis eſt: quādo vir potens dicit ſe vim
paſſum ab humili vel dicat ſe compulſuȝ
in vrbe vel loco vbi frequentia eſt homi-

tuum: nam non eſt veriſimile. vt. ff. q metus cau. l. non eſt veriſimile. Item homo non preſumitur iactare ſuam pecuniã: vt. ff. de probatio. l. cum indebito. Item lex preſumit quẽ non eſſe culpabilẽ. vt. ff. de teſti. l. diuus. Itẽ preſumit: q aliquis ſit bone fidei. vt. C. de proba. l. iureiuran. et. C. de his qui militare non poſſunt. l. ſup ſeruis. Itẽ lex preſumit notariũ ſcripſiſſe vera. vt. C. de cõtrah. et cõmi. ſtipu. l. optimã. Itẽ lex preſumit ꝑpter coniunctionem ſanguinis omnẽ fraudẽ ceſſare. Itẽ lex preſumit militez armate militie potꝰ ſimplicitate quã malicia deliquiſſe. vt. ff. de his q ſibi aſcribũt in teſta. l. penul. ſed regulariter quotieſcunq; cõſtat aliquẽ malum cõmiſiſſe vel fieri feciſſe: ſemper p̄ſumitur: q dolo ⁊ fraudãdi animo hoc fecerit ⁊ cõmiſerit: vt. C. ad. l. corne. de ſicca. l. i. et. C. de iniurijs. l. ſi nõ conuicij. vnde ſemper ille quẽ deliquiſſe cõſtat ſi pretendit ignorantiã debet ꝓbare. vt p gloſ. in dicta. l. j. C. de ſicca. et oĩs iniuria p̄ſumitur praue ⁊ malefacta. vt in. c. i. de preſumptio. Et preſumptio iuris tantũ eſt: de qua pone exẽplũ: quãdo lex aliqđ preſumit: et de tali p̄ſumptiõe iuris vltra nõ ꝓcedit aliquid ſtatuendo. vt. C. de ꝓba. l. ſiue poſſidetis. ⁊. C. ad exhibendũ. l. i. et. ff. de pac. l. pactũ. iuris ⁊ de iure digno ſcitur eſſe p̄ſumptio quoties ius cõtra aliquez preſumit aliquid eſſe factũ: ⁊ de ſua p̄ſumptione ita ↄfidit: q vltra ꝓcedit generale ſtatutũ vel ſententiaz proferendo quod ita verꝫ ſit illud qđ preſumitur ⁊ nõ alias: ⁊ tũc talis preſumptio dicitur eſſe legitima: vt probat. C. ad macedonia. l. fi. in fine. et. C. arbitriũ tutelle. l. fi. et. C. de in offi. teſta. l. ſi mater. Et hec talis p̄ſumptio preſumptionẽ in contrarium non admittit per iura ſuperius dicta: niſi ex partis cõfeſſione: vel niſi talis ꝓbatio fuerit admiſſa parte non appellante. vt. abb. in

.c. cũ contingat. de offi. deleg. et ſic collige ibi theoricaz. q paciente eo cuius intereſt debet a tali preſumptione per ꝓbationem in contrariũ recedi. Idẽ quando de contrario conſtat per confeſſionẽ partis cuius intereſt: et hoc vltimũ probant legiſte in auct. Sed iam neceſſe. C. de dona. ante nuptias. pone aliud exẽplũ. cum poſt publicatas atteſtatiões admittitur exceptio: et recipitur probatio directe cõtraria prime: nam licet a principio nõ debuiſſet admitti propter periculũ ſubornationis teſtiũ. vt in cle. ii. de teſtib. et in. c. fraternitatis. de teſti. Tamẽ ex quo fuit admiſſa debet valere: q2 tacite põt recedi a publicatione: vt per Ioã. and. in dicto. c. fraternitatis. Et vt. abb. l. c. q2 plerunq; de immunitate eccleſiarũ: vbi dicit: q ex cõfeſſione partis admittitur probatio in cõtrarium contra preſumptionẽ iuris et de iure. Idẽ dicit in. c. j. de conce. preb. ⁊ in. c. nouit. de iudicijs. Et preſumptio iuris et de iure tantum operatur quantum veritas in foro iudiciali. ita abb. in. c. his q. deſponſa. Preſumptio enim nature eſt. vt ſi aliquis ſit natus ex bona progenie: vel bonos habuerit parentes preſumitur bonus: vt. l. quiſquis. C. ad. l. iuli. maieſta. Et ſi natus fuerit ex mala ꝓgenie preſumitur eſſe malus ſepe. vt. ff. de edilicio edicto. l. q ſi nollit. §. qui mancipia. Temeraria vero et leuis dicitur eſſe preſumptio quoties aliquid a leuibus ſiue vilibus perſonis procedit: et a talibus quibus non eſt credendum. vt auct. de teſtibus. §. Nos igitur. colla. vij. et huic preſumptioni non ſtatur. vt argu. ff. de minori. l. iij. §. i. ver. idem tamen. et. ff. de probatio. l. ſi cyrographum. Et ideo non poteſt quis ex talibus preſumptiõibus ſubijci queſtionibus vel tormentis. vt argu. ff. q metus cauſa. l. non eſt veriſimile. nã ea que leuia ſunt et friuola ſpernẽda ſunt

vt.ff.de dona.īter virꝫ ⁊ vxo.l.virū.⁊.ff.
de accuſa.l.leuia. Et.ff.comodati.l.ſi vt
certo loco.§.poſſunt. probabilis vero et
diſcreta pōt eſſe preſumptio quādo a gra
uibus ⁊ honeſtis pſonis dicit̃ ⁊ fama ꝓ-
cedit:fore aliquē factū maligne ꝑ aliquē.
vt in.c.inquiſitionis.de ſentē.excomu.et
c.illud.de preſum.poteſt etiā dici ꝓbabi
lis ⁊ diſcreta preſumptio ratione tēporis
⁊ loci:vt qꝛ viſus fuit in loco ſuſpecto:aut
qꝛ hora ſuſpecta.quo loco aut hora crimē
aliqđ factuꝫ eſt:nam locus tēpus ⁊ hora
preſumptionē facit ⁊ ſuſpitionē inducit.
vt argu.l.aut facta.ff.de penis.§.locus.
et.§.tēpus.et.C.de adulte.l.gracbus.⁊
.c.iij.de preſum.et.c.lris.et hec talis pre
ſumptio facit credulitateꝫ. vt notat̃.in.c.
inquiſitionis.de ſen.exco.Et dicitur quo
dam veriſimile argumentū. vt de purga-
tione canoni.c.ſi quis de gradu.et de ſu-
pellectili.lega.l.iij. in fine. et ideo ex tali
pſumptione pōt ad queſtiones ꝓcedi cū
ſemiplenā ꝓbationē adducit. vt.ff.de te-
ſti.l.ob carmē.§.ſi vero.Et nota circa pre
dicta:ꝙ preſumptio hoīs nō eſt quaten⁹
homo preſumit.ſed quatenus de homie
pſumitur.Et ſic etiā eſt dicendū in pſum
ptione facti:nam factū non preſumit:ſed
ex facto pſumitur:⁊ idē in preſumptione
nature.Et vi.notabilē glo.in.c.ferruꝫ.lꝫ
diſtinct.et illa glo.dicit.ꝙ contra omnē.
preſumptionē admittit̃ probatio:qꝛ per-
fectionē iuris veritas nō confundit̃ nec
deletur.vt.C.de iure doti.l.in rebus.in
principio.et in dicta gloſ.dicit̃: ꝙ contra
preſumptionē iuris ⁊ de iure non admit-
titur ꝓbatio in cōtra.vi.de hoc abb.in.c.
his qui.de ſpōſa.et ibi etiā dicit. quid ſit
fictio.fictio vero ſic diffinit̃:fictio eſt falſi
tas ꝓ veritate accepta ex ſpecialiſſima ⁊
iuſtiſſima cauſa in iure expreſſa.vi. ꝺ hoc
bal.in.l.ea quidē.C.de accuſa.et ibi etiaꝫ
dicit:ſuſpitio eſt motus quidā mentis ad
quid vehemēti titubatione. Probat̃ hoc
.ff.de teſti.l.de ſtatu.nō tamē hec diffini-
tio ꝓcedit loquendo de materia ſuſpecti
tutoris:vel alterius adminiſtratoris:qꝛ
illa ſuſpicio nō eſt ſimplex ſed eſt permix-
ta:cū coniecturis pſumptionib⁹ et alijs
vereſimilib⁹ ex quib⁹ quis ab officio re-
mouetur.vt.ff.de ſuſpectis tuto.l.impu
beribus.§.fi.et ibi etiā dicit bal.cōiectu-
ra ē acceptio ſeu reputatio veri ex aliquo
alio ſic veri ſimiliter ordinato:ſicut ꝑ cir-
culū coniecturamur tabernā: per habitū
meretricē.vt.l.apud labeonē.§.ſi q̇s vir
ginē.ff.de iniurijs.Et veriſimile eſt id qđ
vero videt̃ ſimile.vt.ff.de adult.l.miles
§.mulier.rumor vero ſic diffinit̃.Rumor
eſt furioſa proclamatio gentiū ⁊ ſtrepitus
multarū vocuꝫ.probatur hoc.ff.de here
dib⁹ inſti.l.fi.§.mulier.et iſte rumor ſcđꝫ
bal.in dicta.l.ea quidē.minus eſt ꝙ̄ fama
et eſt initiū fame. et omne initiū min⁹ eſt
ſuo fine. ⁊ ex rumore:vi.de eo qui cogno
uit conſanguineā vxoris ſue.c.ſuper eo.
et de electio.c.cū cauſam.et vi.c.veniēs.
circa principiū.de regularibus.Et vt ad
materiā preſumptionum redeamus dic.
ꝙ preſumptio inſurgit ex loco:vñ ſi quis
inuentus eſt in lecto nudus cū nuda ali
qua preſumit̃ fornicatio:vt in.c.tertio lo
co.de preſum.Itē ex tēpore inſurgit pre
ſumptio:nā ſi mulier habitauit cū viro ꝑ
vnū annum:⁊ vltra ⁊ poſtea velit ꝓbare:
ꝙ violenter contraxit non auditur pro-
pter lapſuꝫ tēporis:qꝛ preſumptio eſt cō
tra eā.c.ad id qđ.de ſpōſa.Itē ex tacitur
nitate inducitur preſumptio ꝯtra officia-
lem fugientē.vt.C.de acceſſoribus.l.cō
ſiliarius.Itē ex familiaritate:nam qui fa
miliaritatem habet cuꝫ inimico preſumit̃
meus inimicus.vt.c.repellant̃. de accu-
ſa.Iteꝫ ex obſcuritate.vnde ſi iudex fert
ſententiam de nocte preſumitur non rite
facta.vt in.c.cōſuluit.de offi.dele.ga.Itē
ex qualitate viri.vt de prebē.c.niſi eſſent
Item ex quantitate. vt in.c.conſenſus.

de reb. eccleſie non alie. Et de ſimonia. c.
per tuas. Item ex dilatione preſumptio
inducitur. vt. c. grauem. de. preb. Itẽ ex
frequẽtatione. vt in. c. monaſteria. de vi/
ta ⁊ honeſtate clericoꝝ. Itẽ ex etate. Nã
qui bon⁹ fuit in iuuẽtute preſumit̃ bonus
in ſenectute. vt. c. cũ in iuuẽtute de p̄ſum
pti. Violenta eñi preſumptio inſurgit ex
viſibili ꝓbatione: ⁊ iſta appellat̃ preſum
ptio iuris quãdo ius p̄ſumit ita eſſe. vnde
ſi inſtrumẽtũ debiti repitur cancellatum/
ius preſumit debitorẽ liberatũ. vt. ff. de
proba. l. Cyrographũ. ⁊. l. poſtquã. ⁊. l.
labeo. ff. de pactis. Et preſumptio ꝓba
bilis orta ex infamia tranſit in violentã
cum reus deficit in ſe purgando. et violẽ
ta ſufficit ad condẽnationẽ: et iſta eſt rã
rõ quare deficiẽtes i purgatiõe puniunt̃
ita abb. in. c. iſinuatũ de ſimonia. Et vio
lenta p̄ſumptio ſufficit ad cõdemnationẽ.
vt in. c. lr̃is. et in. c. afferte de p̄ſump. Et
maxime in adulterio ⁊ fornicatione cum
directe ꝓbari nõ poſſũt: quia nõ cadũt in
caſum teſtis. vt. c. p̄terea de teſti. Et. vi.
de hoc abb. in. c. maritis. d adulte. Et p̄/
ſumptio violẽta admittit ꝓbationem in
cõtrarium: que probatio d̃bet eſſe euidẽ
tiſſima. vi. glo. in. c. ferrũ. l. diſtinc. ⁊. vi.
eaque notãtur. in. c. quia v̇iſimile de pre
ſump. et. l. non eſt veriſimile. ff. ꝙ metus
cau. Et. vi. abb. in. c. veniens de p̄ſbi. nõ
bapti. miniſ. ad fi. vbi etiã dicit: ꝙ violẽ/
ta p̄ſumtio pro aliquo trãſfert on⁹ probã
di cõtrariũ: in aduerſariũ: cõcordat. c. vt
noſtrũ. vt eccl'aſtica bene. Et nota ꝙ quã
do cõcurrũt due p̄ſumptiones fere ꝯtra/
rie fortior elidit aliã. vi. abb. in. c. poſtu/
laſtis de conce. preb. in. iij. colu. Et nota
ſecundũ abb. in. c. litteris. de preſump.
in. ij. co. colu. ꝙ de crimine quantũcũqʒ
graui pot. quis cõdẽnari ex preſum. vio
lẽta q̃ ſatis orit̃ ex deficiẽcia in purgatiõe
facit. c. excõicam⁹. § j. ⁊. c. cũ ꝯtumacia.
d here. li. vj. et. vi. abb. in. c. quãto de pre

ſump. et adde ad ea que ſuperius dixim⁹
¶ Et ſic patet. ꝙ vehemens preſumptio
non ſufficit ad condemnationem. ſed vio
lenta ſic. Et circa iſtam materiã nota. ꝙ
quando iudex non poſſit perduci ad ve/
ram ſcienciam facti per aliquem ſenſum
corporeum niſi factũ eſſet notorium per
manens oportet: ꝙ adducatur ad firmã
credulitatẽ ex preſumptionib⁹: que qui
dem preſumptiones cauſantur ex multis
coniectu ris: et ex dictis teſtium: nam iu
dici non conſtat vt teſtes verũ dicant: et
maxime quando ſunt contrarij. Sed ex
multis preſumptionibus ⁊ argumentis
et coniecturis hoc preſumit. Et argumẽ
tum eſt prepoſitio ex aliquibus exiſtenti
bus reſultans ad propoſitũ oſtendendũ
ſeu concludendũ. vnde quando plura in/
dicia vel plures preſumptiones ad vnã
concluſionẽ ad aliquid probandũ copu
lantur: illud ſic copulare dicitur argumẽ
tare ſiue argumẽtũ: quod eſt collatio plu
rium ad vnam concluſionẽ. vt in. l. iij. §.
idem diuus. ff. de teſti. et. l. diuus. ff. de
cuſto. reorũ. et vi. bal. in. l. ea quidẽ. C.
de accuſa. Et ideo dicit lex. ꝙ animi ſui
motũ iudex informare debet ex argumẽ/
tis et teſtimonijs: que rei aptiora eſſe cõ/
perit ⁊ vero ꝓximiora: nec eñi ad multi/
tudinẽ reſpici oportet: ſed ad ſincerã teſti
moniorũ fidẽ. hec habent̃ in. c. ſi teſtes.
iiij. q. iij. et in dicta. l. iij. ff. de teſtibus. et
alibi dicit glo. ꝙ ſi teſtis cito reſpõdit p̄/
ſumitur: ꝙ ſit mendax. Si vero eſt moro
ſus p̄ſumit̃ dubitare. vi. abb. in. c. quãto.
de preſump. in. iij. colu. et inno. in. c. qm̃
contra. de proba. dicit: ꝙ ſi iudex perpẽ/
dit teſtẽ vacillare non debet ſequi dictũ
ſuũ. et iuris conſultus in dicta. l. iij. ff. de
teſti. dicit iudici. Tu magis ſcire poteſt
quanta ſit fides teſtibus adhibẽda. qua/
ſi dicat. ꝙ ſuper hoc nõ põt dari certa do
ctrina. Sed ex varijs coniecturis iudex
p̄ſumit pro: vel cõtra teſtes. nã preſũptio

non eſt aliud: quã quedam ſuſpicio: que
cauſatur in animo iudicis: vel cuiuſcũq;
ex varijs cõiecturis: vel argumentis ſeu
indicijs. Et ſcõm quod coniecture vel ar
gumenta vel indicia vrgẽt cauſat firmat
vel augmẽtatur illa ſuſpitio. ex quib᷒ cõ-
cludo. ꝙ non põt dari certa doctrina quã
do ſuſpitio ſufficiat ad ſententiã: quando
ad ſemiplenã probationẽ: quando ad tor
turã: quando ad purgationẽ indicendã:
quãdo ad ſuſpenſionẽ beneficij: vel ad ſi-
miles effectus. Sed iudex ex ſuo bono ⁊
equo iudicio ex varijs cõiecturis arbitra
tur hoc. et ſi male arbitrabit̃ corrigetur fa
ctũ per iudicẽ appellatiõis: iuxta notata
in. c. preterea: de teſti. et tenet Inno. i di
cto. c. quoniã cõtra. de ꝓba. et vi. abb. in
. c. quãto. de preſump. in. iij. colu. et i arbi
trio iudicis relinquit̃. an indicia ſint ſuffi
ciẽtia ad torturã. ita bar. in. l. fi. ff. de que
ſtio. et bal. in. l. ij. C. quorũ appella. nõ re
cipi. et Io. an. in. c. cum cõtẽplatione. de
regu. iur. ⁊ ibi dicit: ꝙ tale arbitriũ debet
eſſe iuri et equitati conſonũ. Et tu vi. de
hoc hippo. de marſi. in pratica ſua. in. §.
diligẽter. in. iiij. colu. ex ſupradictis con-
cludo. non curandũ qualiter appellet̃ ſu-
ſpicio vel p̃ſumptio. an. ſ. vehemẽs: an ꝓ
babilis: an violẽta: an neceſſaria. ⁊c. quia
hec ſunt potius vocabula magiſtralia ꝗ̃
iuris. Aſſumũt enim ſibi nomen ſcõm ip
ſarũ potentiã. nam appellatur violenta il
la que ſufficit ad ſententiã: q̃ quaſi violẽ-
ter trahit iudicẽ ad credulitatem. Vehe
mens dicitur q̃ tantũ vrget: ꝙ vehemẽ-
ter facit iudicẽ ſuſpicari contra reũ. vt in.
c. litteras. de preſump. Sed vt diximus
nõ cures de his noĩbus ſiue vocabulis:
ĩponas enim q̃d nomen vis. ſed cõſidera
qualitates ⁊ potẽtias ⁊ circũſtãtias con
iecturarũ: et ſcõm eas iudicetur effectus.
Ideo dixit inno. in. c. q̃ veriſimile. de pre-
ſump. in fine. quod quidã appellãt violẽ
tas p̃ſumptiones quas alij dicũt ꝓbabi-
les. Sed in hoc nõ eſt vis niſi in verbo ſe
cundũ eſt. q̃ diſputatio de vocabulis per
tinacibus eſt relinquẽda. ergo dic: ꝙ infi
nite ſunt ſpecies preſumptiõis ſicut ſunt
cõiecture ex quibus ipſe preſumptiones
inſurgũt. de quo p abb. in dicto. c. quãto.
de preſump. Et ꝓſequendo materiã no-
tabis. ꝙ ius preſumit. ꝙ vir cognouerit
vxorẽ quã diu cohabitauerit cum ea. vt.
xxxiij. q. i. nec aliqua. Itẽ ſi quis inuentus
fuerit ſolus exire de domo cũ gladio ſan-
guinolento tepid᷒ ſtupefactus. ſed ex ta
li preſumptiõe non ĩpunitur pena mortis
vel vltra relegationẽ. vt. ff. de penis. l. ab
ſentẽ. et vi. ea que notãtur in. l. fi. C. de ꝓ
ba. Itẽ nota. ꝙ filius familias preſumit̃
poſſidere oĩa bona paterna niſi contrariũ
ꝓbetur. et oĩa preſumũtur ſolẽniter facta
niſi contrariũ ꝓbetur. vt inſti. de fideiuſ-
ſo. §. fi. et. ff. de verb. obliga. l. ſcienduꝫ. et
in epiſcopo p̃ſumit̃ habere d̃ bonis eccl̃ie
quidq̃d habet. vt. C. de epiſco. et clericis
auct. licencia. Et notat̃ in. c. ij. de ſucceſſi.
ab iteſta. Itẽ in muliere que preſumitur
habere de bonis mariti quidq̃d habet. vt
. ff. de donati. inter virũ ⁊ vxo. l. quintus
mucius. et. C. eodem. l. etiã. Itẽ filius fa
milias p̃ſumit̃ habere oĩa de bonis p̃ris.
vt. C. de bonis que libe. l. cũ oporteꝫ. Itẽ
filius p̃ſumit̃ deceſſiſſe ante matrẽ que in
puerperio deceſſit. vt in. l. ſi mater. C. de
in offi. teſta. et tacẽs an p̃ſumat̃ cõſentire
vel cõtradicere. vi. abb. in. c. nõne. de pre
ſump. et p̃ſumenduꝫ eſt ꝓ eo qui ſe offert
iuſtitie ⁊ cõtra illuꝫ qui ſubterfugit iudi-
ciũ. vi. abb. in. c. null᷒. de preſump. et ex-
torſio ſemp preſumit̃ in officiali. l. i. C. de
ſalga. hoſpi. lib. xii. Itẽ in officiali recipiẽ
ti mutũ preſumit̃ barataria. bar. in. l. quis
quis. C. ſi certũ pet. et officialis nõ preſu
mitur acqueſiuiſſe bona que habet ex offi
cio q̃d adminiſtrauit. l. ſpadonẽ. §. ſi nõ ex
titit. de excuſa. tutorũ. ſecunduꝫ Nicola.
de neapo. ibi. ſed Bar. tenet contrarium

in.l.facultas.de iure fiſci poſt glo.ibi:cõ
tra quẽ tenet bal.in dicta.l.quiſquis.C.
ſi cert.pet.quem vi.in auct.ſententiã.de
epiſco.ꝛ cleri.et.c.j.de contenti.inter do
minum et fide.et vi.in.l.fi.C.de bonis q̃
libe.vbi dixit:ꝙ preſumitur ſubtraxiſſe d̾
bonis domini ex qualitate perſonarũ:ta
men pro veritate vi.Andreã de iſernia.
in titu.de feudo.guar.vbi late per euz.et
an ꝛ quando preſumatur ꝓ iudice.vi.pa
ridẽ de pu.in tracta.de ſindi.in verbo iu-
dex.in.vj.capitulis.et iudex nõ preſumi
tur iniurioſe agere.vi.per eũ.et e mens of
ficia ꝑſumitur oĩa mala agere.vi.eundez
in principio tractat⁹.in.c.et primo vidẽ-
dũ eſt.Et in iudice ſemꝑ preſumit̃ mini-
mũ culpe ꝓpter auctoritatẽ iuriſdictiõis
vi.eũ in.c.in iudices ſemꝑ.E officialis ꝛ
iudex ſemꝑ preſumũtur oĩa bona agere.
vi.eũ in titu.de offi.ſindicatorũ.c.finali.
et in ſuma vi.gandi.in rub.de preſump.
vbi ipſe dicit.preſumptionuz autẽ multe
ſunt ſpecies:nam alia facti:alia hominis
alia nature:alia iuris tãtũ:alia iuris ꝛ de
iure:alia temeraria ꝛ leuis:alia ꝓbabilis
ꝛ diſcreta:alia dicitur violẽta.Sed qꝛ la
tiſſime ꝛ vtiliter materiã preſumptionuz
examinauimus.Nunc ꝓſequamur de in
dicijs dubitatis ex quibus plerũqꝫ proce
ditur ad tormẽta.Et qꝛ iam diximꝰ quid
ſit indiciũ ꝛ vnde dicatur:nunc dicamus
ex quibus indiciũ habeatur.et qꝛ indiciũ
eſt ſignũ ꝛ demonſtratio alicuius malefi-
cij cõmiſſi.vt.ff.de preſcrip.ver.l.ſolum.
et inſti.de publi.iudi.§.fi.ſi homicida eſt
in domo tua te ſciente ꝑſumitur cõtra te.
ꝙ fueris cõſcius maleficij.maxime ſi vul
neratus erat inimicus tuus.vt.C.de his
qui latro.occultaue.l.i.et.ff.d̾ receptato.
l.j.et.ff.de incẽdio ruina.naufra.l.ij.§.nõ
tantũ.Itẽ preſumitur contra te ſi ꝓcura
ſti:ꝙ iſte fugeret:vt euaderet:vel nõ per
miſiſti eũ capi.argu.ff.de crimine pecu.l.
j.§.ij.et.ff.de eo per quez factũ erit.l.j.in
principio.Itẽ ſi fuiſti cũ illo qui cõmiſit
maleficiũ:vel ſi tu es inculpatus de ma-
leficio:et ꝓpter hoc tu fugis ꝛ abſentas
argu.C.de aſſeſſor.l.conſiliarius.naz fu
ga inducit ſuſpicionẽ.vt.l.locoruz.C.de
oi agro.d̾ ſer.li.xj.ꝛ.ff.d̾ ſuſpe.tuto.l.ipu
berib⁹.§.ꝑterea.Itẽ nota.ꝙ ſi inculpat⁹
de crimine extitit inimicus offenſi caſum
ſuſpitionis adducit.vt.C.de accuſa.l.cũ
oportet.et.ff.de proba.l.idẽ.C.de teſti.
l.ſi quis.nã lex preſumit de inimicis omne
malũ.vt.ff.de queſtio.l.j.§.preterea.Et
põt cognoci indiciũ ſi probetur.ꝙ iſte d̾
crimine inculpatus contraxit cõuerſatio
nez cũ inimicis occiſi.vel iniuriati:aut qꝛ
contra eundẽ occiſum vel iniuriatum fue
rat taliter verſatus in alijs et conuerſaba
tur.ꝙ credebatur eſſe potius inimicus q̃
amicus:quod quidẽ ex varijs cauſis põt
ꝓcedere.vt not.C.de reuo.do.l.fin.et.l.
his.et argu.ff.de libert.et eorum liberis
l.ij.ex talibus enim intercedentibus cri-
men põt preſumi.Et cõiectura capitur:
ꝙ in delinquẽdo fraudis ineſſet conſiliũ.
vt.ff.de offi.prefec.vi.l.j.§.cum patron⁹
et.C.de in offi.teſta.l.j.§.fina.Itẽ ſi pro
betur.ꝙ de crimine iculpatus fuit viſus
in domo itinere vel agro cum occiſo vel
vulnerato maxime ſi portabat gladium.
nam ex hac coniectura capi poteſt ꝛ colli
gi preſumptio:ꝙ fuerit dicti criminis cõ
ſcius.argu.ad hoc de preſump.c.iij.et in
corpore auctenti.vt liceat matri.et auie.
§.his quoqꝫ.Colla.viij.Itẽ ſi probatur.
ꝙ de crimine inculpatus fuerit cõfeſſus
extra iudiciũ ſe ex illo crimine fore culpa
bilẽ:et tale indiciũ operatur vt ſit ſubijci
endus queſtionibus:ꝛ tormentis.argu.
ff.de adulte.l.capite quinto.ad finẽ.ꝛ ibi
gloſ.Sed confeſſio debet eſſe certa de tẽ
pore et loco cõmiſſi delicti.Et vi.Bart.
in dicta.l.capite quinto.Et vide Ange.
in tracta.maleficiorum.in verbo publi:
Et in verbo quero.an vnum indicium:

et in verbo comparent dicti inquiſiti. Et
vi. ancharra. in conſi. cclxxxvi. vbi dicit.
ꝙ confeſſio extra iudicialis ſufficit ad tor
turam: quia eſt indiciuz efficax. et allegat
dictaz. l. capite quinto. et. l. quero. de edi
li. edic. et vi. pau. de caſtro. in cõſi. cxcvii.
incipiẽ. viſa inquiſitione. et ludo. roma.
in conſi. cccclii. dicit. ꝙ ex cõfeſſione extra
iudiciali facta abſente parte cum vno te/
ſte de veritate probatur vehemẽs admi/
niculum. et allegat. c. cũ dilectus. de ſuc/
ceſ. ab inteſt. Et primo dicit. ꝙ confeſſio
facta coram honeſtis perſonis facit iudi/
cium ad torturam. vt. ff. de adult. l. capi/
te quinto. et. l. quero. §. fi. ff. d edilic. edic
nam vt ait. inno. in. c. per inquiſitionem.
de electi. et. c. cum ſuper. de cõfeſſis. in ta
li confeſſione cogitur quis perſeuerare.
et vi. feli. in c. de hoc de ſimo. vbi dicit: ꝙ
etiam voluit rota. in deciſio. c. lxxv. et. vi
anto. in. c. per inquiſitionem. in vlt. colu.
de elec. et vi. abb. poſt inno. in. c. fi. de cõ/
feſſis. ⁊ an habeat locũ in cõfeſſiõe. extra
iudiciali minoris vi. bal. in. l. clarũ. C. de
aucto. preſt. vbi dicit ad finẽ. quero ſi mi
nor vel maior eſt confeſſus extra iudiciũ
an poſſit cogi in iudicio ad perſeuerandũ
in illa confeſſione. breuiter dico. ꝙ ſi illa
confeſſio eſt veriſimilis poteſt compelli.
vt. in. l. capite quinto. et. ff. de edili. edic.
l. quero. in fine. Secus ſi non eſſet veriſi
milis. vt in. l. i. C. ſi quis imperatorẽ ma
ledi. et. C. de queſtio. l. miles. §. oportet.
Nota bene hoc: quia bal. multa dixit bre
ui ſermone. Et vi. franciſcum butri. in tra
ctatu ſuo. de indicijs ⁊ tortura. in tertia
charta. vbi inter cetera dicit. ꝙ confeſſio
extra iudicialis facit indicium. quando
eſt certa de tẽpore et loco cõmiſſi delicti.
Sed iſte de delicto ita ſe glorians pote/
rit puniri arbitrio iudicis per tex. ſingu.
in. c. ꝗ ſit graue. de exceſſi. prela. Et nota
ꝙ iſta confeſſio extra iudicialis: vt nõ fa/
ciat indicium ad torturaz poteſt reuoca/
ri. ita notanter Bal. in. l. vna. C. de con/
feſſis. fin. colu. vbi ipſe dicit. ꝙ confeſſio
facta coram iudice in competẽti valet ad
torturam ſecunduz Inno. in. c. per inqui
ſitionẽ. de electi. Sed dicit Bal. illud in
telligitur ſi non reuocet confeſſionem: ſe/
cus ſi reuocat. vt in. c. at ſi clerici. de iudi.
ideo torquendus ſit captus: vt dicat ex/
preſſe ſe dictam confeſſionẽ reuocare nec
habet probare errorem: quia non tenetur
quo ad aliquod preiuditium iudicij: ſed
ſolum quoad preiudicium facti. Itez di/
cit Inno. in loco iam allegato. ꝙ confeſ/
ſio facta in libello vel in alia ſcriptura iu/
dici producta aduerſario abſente peride
valet ac ſi eo preſente. vi. Bal. in dicta. l.
j. et feli. in. c. olim. de reſcriptis. loquitur
late de confeſſione extra iudiciali. Et ſe/
quitur bal. ꝙ cõfeſſio extra iudicialis poſ
ſit reuocari ad hoc. vt non faciat indiciuz
ad torturaz. et vi. hippoli. in ſingu. cccx.
incipiẽ. credo te ſcire. et vi. Corneum in
conſi. cciiij. et ibi dicit: ꝙ in facto proprio
non cadit cõmuniter ꝓbabilis error. ideo
non ſolet admitti probatio. Itez facit in/
dicium ſi culpatus ſuaſit alicui doloſe vt
iret per certum locum vbi ſciebat eſſe la/
trones vel inimicum eius qui poſtea euz
offendit. ff. ad. l. aquil. l. cum qui occidit.
§. penul. ff. de deficar. l. iii. §. alio. et. ff. vi.
bonorum rapto. l. penul. §. ſi cum. et. l. ſe/
det ſi quis. Item facit indicium ſi culpa
tus alias offendit iſtum: vel offenſus fuit
argu. C. de ui. publica. l. ſeruos. Item fit
indicium per vnum teſtem: qui deponit
de viſu. C. ad. l. iuliam. maieſta. l. ſi quis
Et etiaz fit ſemiplena probatio. vt. ff. de
dote prelega. l. Teopompus. quia duo
plene probant. ff. de teſtibus. l. vbi nume
rus. Ergo vnus ſemiplene probat. vt no
tat. in. l. admonẽdi. ff. de iureiurãdo. Et
ange. in. l. fin. de queſtio. dicit etiaz ꝙ di/
ctum vnius teſtis de viſu facit ſemiplenã
probationem. Item eſt indicium ſi ꝓbe/

tur te ſciuiſſe quem aduerſus aliquez delinquentem quem potuiſti: quominus delinqueretur prohibere. nam tunc carere culpa eius criminis non videris. vt. ff. de regu. iuris. l. culpa. et. l. nulluz. et de offi. dele. c. j. Et ſi a morte potuiſti hominez liberare; ⁊ non liberaſti: occidiſſe videris. vt. ff. ad. l. aquili. l. ſcientiam. in principio Et argu. ff. de noxalibus. l. in omnibus. et. l. in delictis. et. ff. ad. l. Corneli. de ſica. l. iij. §. is qui. ſed forſaz talis non deberet eadem pena quo ad delinquentē puniri: tamen eſt paulo minori pena multandus. Sed hoc non intelligas indiſtincte. ſed vi. Gandinum. in rub. de penis. §. itē pone ꝙ ego tibi dedi conſilium. Etiā deſcribi poteſt indiciuz: ſi probetur. ꝙ inter occiſum et occidentem extiterunt verba iniurioſa: vel ꝙ hic de crimine inculpatꝰ occiſo vel vulnerato fuerit minatus paulo ante: nam ex talibus verbis ⁊ ſimilibꝰ antecedentibus ipſum crimen coniecturari poteſt. et pſumptio denotari. ꝙ fraudem et dolum in delicto illo cōmiſerit. argu. ff. de bo. damnatorum. §. cum ratio. et. §. ex donis. et argu. ff. de ſeruis fugiti. l. ex quodam iniuriandi propoſito. §. penult. et fi. et. C. de iniurijs. l. ſi non conuicij. hec enim verba ſic extra iudicium aſſeuerate prolata: licet preiudicium plenuz inferri non poſſint. Tamen contra aſſeuerantem et proferentem indicium et preſumptionem inducunt. vt. ff. de probati. l. quidam. et. l. fi. Et notatur. C. de teſtibus. l. neqꝫ pfeſſio. et. ff. de proba. l. etiā. et in maleficijs expectatur cuiuſcūqꝫ propoſitum et voluntas. vt. ff. ad. l. corneli. de ſica. l. diuus. Et vi. pau. de caſt. in. l. i. C. de his quibus vt indignis. vbi dicit. minę precedentes contra ipſum minātez faciunt indicium ad torturam licet nō faciant probationez. et vi. ibi Jaſo. ⁊ Jo. de imo. in. l. fi. ff. de here. inſti. in hoc dubio poſt multa dicit ī effectu. ꝙ tales mine faciunt indicium ad torturam: vt ſi eſt potens vel diues vel male conditionis et fame. et vite: et ſolitus ſuas minas mādare executioni. ſed Bal. dicit ī dicto loco. ꝙ iſtis qualitatibus probatis poterit minans condemnari: ſed iſta eſt longa diſputatio. Jdeo videbis hippoli. in practica ſua. in. §. diligenter. xiiij. colu. Et ibi dicit. ꝙ ille qui minatur mortez alteri poteſt in illo actu ab illo occidi: quia nō debet expectare ſe percuti. et allegat Bal. in. l. j. C. quando liceat vnicuiqꝫ ſine iudice ſe vendicare. Sed ego intelligo dictū Bal. ſi minans erat ſolitus mandare ſuas minas executioni. Et moueor per diſtinctio. pau. de ca. in dicta. l. j. C. quādo liceat vnicuiqꝫ. ⁊c̄. Et minatus ſemꝑ preſumitur occiſus a minante. ita Joā. and. in. c. ex parte. de exce. prela. Et vi. barbaci. in conſi. xl. Et an mine inducant iuſtuz metum. vi. doct. in. l. metum. C. ꝙ metꝰ cau. et vi. ſocinum in conſi. iiij. incipi. ſuꝑ queſti. in. iiij. volu. Et ſcias etiam ꝙ poteſt agi actione iniuriarum contra minātem. vi. tex. ſingu. in. l. item apud labeonem. §. j. ff. de iniurijs. Superius diximꝰ ꝙ poteſt deſcribi indicium/ ſi probetur: ꝙ inter occiſum et occidentem extiterūt verba iniurioſa. Nunc dico. ꝙ inimicitia leuis non facit indicium ad torturam: qꝛ pro leui inimicitia non preſumitur quis aliquem offendere. argu. eorū que dicuntur per Jnno. et alios in. c. cuz oporteat. de accuſa. Et vi. doct. in auct. ſi dicatur. C. de teſtibus. vbi tenent. ꝙ nō creditur inimico capitali producto in teſtem. ſed inimico non capitali creditur: licet ſibi diminuatur de fide, de quo per doct. in. l. liberi. C. de in offi. teſta. et in auct. ſi vero dicatur. C. de teſti, et in. l. teſtiū. ff. de teſti. Et rationez aſſignat ſali. in dicta auct. ſi dicatur. vcz. quia pro leui inimicicia vel facili quis non preſumitur mentiri. vt habetur in auct. de teſti. §. ſi vero q̄s dicatur.

colla.ij.et in.l.licet.ff.de arbi.ſed inimici
cia capitalis faciat indicium ad torturam.
ita ſpecu.in rub.de preſum.§.ſpecies ver.
ſed pone: vbi dicit.ꝙ mortuus preſumi-
tur occiſus ab inimico.et poterit poni ad
torturam ſine alijs indicijs:ſed illud pro
cedit in inimico capitali.et vide ange.de
pera.in.l.fi.C.de queſtio.vbi dicit.ꝙ in
homicidio et in vulnere poſſumus inqui
rere de inimicis.et illud eſt magnum in-
dicium ad torturam.vt.l.j.§.preterea.ff.
de queſtio.vel ſi viſus fuit facere prepa-
ramenta ad homicidium.vel fuit viſus
ire per illum locum in quo erat interfect⁹
Sed ibi di.it ange.ꝙ inimicicia non eſt
cauſa ſufficiens preſumendi homicidiuz
factuz ab illo:intellige de inimicicia leui.
et ange.de aretio in verbo fama publica
dicit dictum ſpecu.procedere in inimico
capitali.et ſequitur Gandinus in rubri.
de aliquibus queſt.varijs.et Hippolito
de marſi.non placet dictum ſpecu.vi.eū
in pratica ſua.in.§.diligenter.in.xj.colu.
et concludit.ꝙ inimicitia capitalis cū fa-
ma facit indicium ad torturam:licet ſpe-
cula.et alij tenent contrarium: mihi vide
tur.ꝙ ex qualitate et morib⁹ inquiſiti iu
dex debeat inſtruere animum ſuuz per ea
que predicta ſunt in preſenti regula.Et
mendacium ſeu variatio facit indiciū ad
torturaz.ita bar.in.l.ď minore.§.pluriū
.ff.de queſtio.vbi dicit.ꝙ ex illo tex.po-
teſt inferri ꝙ vbi alia indicia extrīſeca nō
precedunt:ex eo ꝙ reus coraz iudice va
dit loquendo trepide pauendo et varian
do:ꝙ poteſt tūc iudex habere indicia ſuf
ficientia ad torturam:et ideo dicit ꝙ iu-
dex qui eſt examinator reorum debz eſſe
captus et facere eius vel eorum dicta ſic
varia ſcribi in actis.ne poſſit poſtea ei di
ci:ꝙ fecit ponere reum ad torturam non
precedētibus indicijs.et ange.in tracta.
maleficiorum in verbo fama publica ſe-
quitur Bartolum.⁊ ibi dicit.ꝙ quando

iudex precedentibus indicijs torquet ali
quem et vno ſero reus dicit vnuz:alio ſe-
ro dicit aliud variando.ꝙ tunc iudex nō
parcat calamo:ſed faciat ſcribere omnes
variationes:et omnia que dicit:naz tunc
dicit ꝙ ſepe et ſepius etiam alijs indicijs
non precedentibus iudex poterit eum in
tortura repetere.Et ad hoc allegat bart.
in dicta.l.de minore.§.plurium.et bene
nota.quia ego multoties feci cum ꝑ au-
ditore et conſiliario regio preſiderem in
prouincijs Ydrunti:tarenti et vari.et vo
luit idem Bar.in.l.fi.ff.de queſti.Et vi.
Ludo.roma.in conſi.viij.vbi dicit.Ter
tium quidem indicium eſt repertum fuiſ
ſe in mendacio cum dixerit ſe nunquā ha
bere ſuppellectilia poſtea contrariuz pro
batum fuerit.et hoc vez.quem repertuz
in mendacio inter maxima indicia ad tor
turam:poſuit Bar.in.l.fi.ff.de queſtio:
per.l.vnius.§.teſtes.eodem titu.et per
.c.litteras.de preſump.Et vi.alex.in cō
ſi.ij.incipienti:viſo proceſſu.in.vij.volu.
et vi.hippo.in ſingu.ciij.incipien.varie-
tas in teſte.Et ſcias etiam: ꝙ iudex non
poteſt procedere ad ſententiam ferendā
pro ea parte ꝑ qua teſtis varians primo
teſtificatus eſt.ita Inno.in.c.preterea.
de teſtibus.coge.et anto.in.c.cuz in tua.
de teſti.et ange.in conſi.cclxxv.incipiēti
quedaz domina.et vi.hippo.in dicto ſin
gu.ciij.Sed aduerte.ꝙ ſi iudex torque-
ret reum indebite et iniuſte:et poſt cōfeſ-
ſionem factam in indebita tortura ſine in
dicijs vacillaret:talis vacillatio non eſt
ſufficiens ad torturam per gloſ.ſingula.
in.l.penul.ff.de queſtio.et ita dixit ange.
in tracta.maleficioruz.in verbo.fama pu
blica.vbi etiam ſubdit.ꝙ in quantū bar.
in dicto.§.pluriuz.dicit:ꝙ trepidatio vo
cis vacillatio ⁊ inconſtantia facit indiciū
ad torturam.aduertendum eſt:quoniaz
Bal.in.l.preſbiteri.C.de epiſcopis ⁊ cle
ricis.videtur velle.ꝙ illa ſola non faciāt

indicium niſi alia concurrant arbitrio iu/
dicis: quod etiam videtur eſſe de mente
bar. in .l. fin. ff. de queſtio. vbi videtur vel
le: ꝙ alia omnia copulatiue concurrant:
dum dicit ex voce trepidatione et incon/
ſtātia. et vi. hippo. in .l. de minore. §. plu/
rium. ff. de queſtio. et vi. alex. in cōſi. lxiii.
incipi. breuiter omiſſis. i. i. volu. vbi mul
ta dixit de teſte vario ſeu vacillāte. Et no
tabis. ꝙ teſtimoniū torti qui nō poterat
torqueri non facit indiciuꝫ: et ſic nulli pre
iudicat. vi. Bal. in .l. fi. C. de accuſa. vbi
concludit. ꝙ aut quis interrogatur ⁊ tor
quetur contra legem: et tunc non facit in
dicium plenum: aut torquetur preter le/
gem: et tūc facit quale quale: aut torquet
quis contra ius legis: et tunc tortus nō
facit īdiciuꝫ: vt .l. marit⁹. ff. de q̄ſti. aut cō
tra ius partis: ⁊ tūc aut cōtra ius ipſi⁹ ac
cuſati: aut cōtra ius ipſi⁹ teſtis torti. ſi cō
tra ius ipſi⁹ accuſati: tūc nō facit indiciuꝫ
per .l. maritus. ⁊c. ex hoc apparet quedā
concluſio: ꝙ non precedentibus indiciis
tortus nō facit indicium. Ratio eſt: quia
torquetur contra ius partis: et cōtra ius
ipſius torti. ita Bar. in loco iaꝫ allegato.
Et notabis etiam. ꝙ confeſſio in tortura
non precedētibus indiciis eſt nulla. glo.
eſt iuncto tex. in .l. penult. ff. de queſtio. et
etiam ſi confeſſio fuit facta metu torture
eſt nulla. Et vi. alex. in cōſi. dxxx. in fina.
colu. in .ii. volu. vbi dicit: non nocet cōfeſ
ſio: quando indicia legitima non preceſſe
runt torture. et allegat glo. in dicta .l. pe/
nult. ff. de queſtio. et allegat ancharra. in
.c. i. de homi. et imo .l. l. qui i aliena. §. cel
ſus. ff. de acqui. here. et allegat Gādinū
in tracta. maleſi. et ſic concludit alexan. ꝙ
neq; confeſſio neq; ratificatio non nocet:
Et tenementi. ꝙ ſi torquetur perſona p̄/
hibita torqueri: confeſſio non valebit. ar
gu. dicte glo. l. penult. ff. de queſtio. et vi.
bal. in .l. imperator. ii. ff. de ſtatu homin.
et vi. hippo. de marſi. in .l. edictū. in .xiiii.
colu. ff. de queſtio. et vi. etiaꝫ. in .iiii. colu:
Et que perſone non poſſunt torqueri. vi.
Hippo. in prati. ſua. in. §. expedita. in .v.
colu. vbi dicit: ꝙ miles nō poteſt torque
ri: nec doctor nec aduocatus: nec minor.
xiiii. annis. ſed debet ferula cedi. Itē ma
iores magiſtratus non poſſunt torqueri
durante officio. Item nec clerici in ſacris
conſtituti niſi ſint infames. Item decre/
piti non debent torqueri. Iteꝫ homo vti
lis reipublice non torquetur. Item nec
miles veteranus. Quid autem in militi/
bus noſtri temporis. De his omnib⁹ vi
debis etiam dictum hippo. in .l. edictum
.ff. de queſtio. vbi late loquitur. et dicit.
ꝙ mulier pregnans non torquetur. et ibi
dicit. ꝙ etiam tortura debet differri. qua
draginta dies poſt partum: quia illo tem
pore eſt debilis: et ibi multa circa mulie/
rem pregnanteꝫ. ſed reperta in adulterio
poteſt occidi: licet ſit pregnans. itellige a
patre vel marito. ibi. vi. Sed notabis. ꝙ
licet predictas perſonas regulariter tor/
queri non liceat fallit in crimine leſe maie/
ſtatis. vi. ange. in tracta. maleſi. in verbo
fama publica. et allegat .l. de minore. in
princi. et .l. ex libero. §. i. ff. de queſtio. ⁊ .l.
proditores. ff. de re mili. et idem dicit eſ/
ſe in crimine hereſis. allegat gloſ. in .l. iii.
C. ad .l. iuli. maieſta. et tu vi. hippo. in di
cta .l. edictum. ff. de queſtio. ſed tu vi. tex.
in .l. ſeueram. de dignita. li. xii. C. cui⁹ ver/
ba ſunt Seuerā indagationeꝫ per tormē
ta querendi: a clariſſimo homine ſubmo/
uemus. ecce tex. vbi clariſſimi non debēt
torqueri: ſed crimine leſe maieſtatis poſ/
ſunt torqueri. vt ibi eſt glo. et allegat plu
res leges: vt ibi videbis: licet doct. d hoc
non faciant mentionem. Et nota: ꝙ con/
feſſio coram iudice facta: non tamē in for
ma iudicii. Sed coram eo vt coraꝫ priua
to: veꝫ: non pro tribunali ſedente: facit in
dicium ad torturam: licet nō habeat vim
plene probationis. vt in .l. iubemus. Et

que ibi notantur per glo. C. de libe. et u.
et. C. de agrico. et cenſi. l. cum ſcimus. li.
xi. et in. c. at ſi clerici. de iudi. et vi. roma.
in conſi. viii. incipienti. viſo facto. et teſtis
non legitime examinatus non facit fidē.
vi. de hoc hippo. de marſi. in dicto. §. di-
ligenter. in pratica ſua. col. xxiii. Et meri
trix probat quando delictum aliter non
poteſt probari. vi. hippoli. in dicto. §. di-
ligenter. in colu. xxii. et generaliter an et
quando mulier poſſit eſſe teſtis. vi. Ioā.
de ana. in. c. tanta labes. de ſimo. vbi la-
te loquit̄ in materia: et teſtis qui non de-
buit examinari examinatus facit indiciū
quale quale. ita Bar. in. l. maritus. ff. de
queſtionibus. et glo. in. l. iii. ff. de teſtib9.
et bal. in. l. cunctos populos. C. de ſuma.
tri. et bal. et ſali. et alii. in. l. ſeruos. C. de
teſtibus. et abb. in. c. ex litteris. de trāſac.
et bal. in. c. i. de confeſſis. vbi dicit. teſtis
qui nō debet recipi ratione facinoris exa
minatus non facit legitimum indicium:
facit tamen quale quale. vt. ff. de penis. l.
qui vltimo. Si autez eſt prohibitus exa-
minari nullum facit indiciū. vt. ff. de que
ſtio. l. maritus. minor tamen qui ratione
etatis non debuit examinari: examinat9
facit ſemiplenum indicium. vt. C. ad ſile-
nianum. l. fi. Et qui prohibetur teſtifica-
ri propter ſuum ſcelus et infamiam teſti-
ficando non facit indicium fallit in crimi
ne leſe maieſtatis. Item in his qui faciūt
tractatum contra populum. vt eſt glo. ſin
gu. in. l. ij. C. de abolitionibus. Item fal
lit: quādo examinatus eſt male fame: vel
publicus latro: vel alias conſuetus ſimi-
lia perpetrare. Omnia iſta ſunt bal. in di
cto. c. i. de confeſſis. Et ibi dicit Inno. ꝙ
falſarius contra falſariuz creditur: ſed nō
ſine tormentis. Et nota. ꝙ minor. xx. an
nis non probat. l. teſtimoniuz. ff. de teſti.
Et dictum impuberis non facit indiciuz
ad torturam: ſed ſolum ad inquirenduz.
glo. eſt in. l. fi. C. de his quibus vt indi-
gnis. et ibi Bar. et vi. bar. in. l. maritus.
ff. de queſtio. et vi. ſpecu. in titulo de te-
ſte. §. i. ver. Item. ꝙ eſt impubes. Sed
vi. ibi Ioan. and. in additio. vbi dicit. ꝙ
licet minor. xxv. annis non debet exami-
nari in teſtem. vt habetur. in. l. teſtiuz. ff.
de teſtibus. et in. c. i. iiii. q. iii. Et doct. in
c. ii. ſuper glo. de teſti. extra. Tamē ſi ve
ritas aliter inueniri nō poteſt iudex in de
fectum probationis recipiet talem mino
rem in teſtem. et Ioan. and. in dicto. §. i.
ver. Item ꝙ eſt mulier: dicit: ꝙ licet mu
lier in cauſa criminali non admittatur in
teſtez. vt in. c. mulier. xxxiii. q. v. et. c. fo-
rus. cum ibi notatis. de verbo. ſignifi. ta
men ſecundum eum admittentur mulie-
res quando veritas aliter ſciri nō poteſt.
et dicit ꝙ hoc habet equitatem. et ſequit̄
alexander. in cōſilio. lxiiii. incipi. viſo the
mathe. et dicit. facit etiaz quod habetur
in. c. peruenit. ii. de teſti. coge. et tex. in. l.
ſerui. ff. de teſti. et. iiii. q. iii. c. teſtes. et. xiiii
q. ii. c. quanq̄ cum glo. et in dicto. c. dicit
etiam alex. in princi. vbi loquitur de mi-
nore an poſſit eſſe teſtis in cauſa crimina
li. et abb. in. c. de cetero. de teſtibus dicit
ꝙ licet laycus non admittatur contra cle
ricum in teſtē. vt habetur in. c. laycos. ii.
q. vii. et in. c. veniens. i. de teſtibus. at ta-
men ſi clericus cōmiſit delictum vbi non
erat copia clericorum poterit cōuinci per
teſtes laycos. Et licet domeſtici non ad-
mittantur. vt. in. c. repellātur. de accuſa.
et in. l. etiam. et. l. parentes. Tamen ad-
mittuntur quando veritas ſciri non pōt.
ita anto. in. c. tertio loco. de approba. Et
vi. Ioan. and. in additio. ad ſpecu. in tit.
de teſte. §. i. ver. quid ſi olim. et vi. abb. in
c. cum in tua. de ſponſalibus. et vi. franci
ſcum. de are. in conſi. xiiii. incipi. viſo dili-
genter. in. xi. colu. et quando veritas ha-
beri non poteſt a teſtibus integris recipi
untur minus legitimi. vi. ſali. in. l. ea qui-
dez. C. de accuſa. Et ipſe ponit exemplū

deludēte: qui fuit deceptus p taxillos ma
le quadratos vel falſos. q ad hoc vt ve-
ritas huius exceptionis et falſitatis ha-
beri poſſit poterit probari per lenones τ
infames. Sequitur hoc dictum Angel9
in trac. maleficiorū. in verbo metitore. et
allegat Inno. in. c. cum. j. τ. a. de re iudi-
ca. Et facit ad hoc dictū alex. in ꝯſi. lxxiij.
j. volu. q teſtes minus legitimi admittū
tur ad probandū conjuracionem factam
ſecrete. Et admittūt aliqui de illis qui in
dicta cōiuratione interuenerint. Et dicit
ibi alex. Referēdo anto. in. c. tertio loco
de proba. q debet credi teſti minus ſuffi
cienti quādo alia probatio deficit: quan
do ex natura illius facti τ negocij veriſi-
militer. alij teſtes occurrere non poſſunt.
vtputa ad probandū ea que aguntur in
c. canonicoꝝ: magnifici canonici erunt
idonei teſtes. vt in. c. veniens. ij. de teſti.
Et nota in. c. dilecti. ꝺ electio. τ ea q̄ fiūt
in domo poſſūt ꝓbari p eos qui habitāt
in domo. l. conſenſu. C. de repudiis. Sꝫ
ſi alij teſtes ex natura illius facti vel nego
cij poterāt occurrere licet caſualiter non
interfuerint Secus eſt: vt per anto. in di
cto. c. tercio loco. Et alex. in dicto cōſi. τ
ſic inhabiles non admittūtur. Nā ſibi im
putet qui potuit exhibere teſtes legales
et adhibuit inhabiles. et. vi. abb. in. c. fi.
de teſti. cogē. et. vi. iaſo. in. l. fi. C. de his
quibus vt indignis. Et de materia ꝺ te-
ſtibus inhabilibus qui admittūtur quan-
do veritas aliter inueniri non poteſt. vi.
hippo. in cōſi. c. ii. incipien. ſunt dies: vbi
ipe late loquit. Et dic q non eſt anguſtā
da facultas probationū. tex. eſt in. l. quo
niā. C. de hereticis. ideo albericus de ro
ſa in. l. in teſtimoniū. ff. de teſtibus dixit.
q quādo delictum aliter probari nō pōt:
q tunc duo impuberes probāt ipſum di
lictum quod eſt ſingulare verbū τ notabi
le. Et ſequit cū hippo. de marſi. in prati.
ſua. §. diligenter. xiij. colu. et allegat her.

in repertorio ſuō. Sed ego intelligerem
eſſe verum quando ex natura illius facti
aliter teſtes haberi nō poſſint per ea q̄ ſu
perius diximus. Et nota in materia iſta
q in caſibus in quibus teſtes inhabiles
τ reprobati a iure ex vicio ſuo admittun
tur. Et ſic quādo veritas aliter haberi nō
poteſt: q tunc tales teſtes non admittū
tur ſine tortura. ita dixit glo. in. l. iij. §. ſa-
binus quoqꝫ. ff. de teſti. τ bal. approban
do glo. dicit q eſt tex. etiā i. l. hoc carmē
eodem titulo. et allegat notata in auct. ꝺ
teſti. §. ſi v̄o. Sed dicit Bal. q infamis
contra infamē indiſtincte admittitur. vi
ibi per eum. Et ibi dicit q pubes poteſt
ferre teſtimonium de his que vidit in pu
pilari etate ſed intelligit ſecūdū Bi. ſi te-
ſtificatur de eo q vidit in pupilari etate:
in qua tamen erat alicuius diſcretionis.
Si vero teſtificatur de tali tēpore pupi-
laris etatis in qua non habebat diſcretio
nem. Tūc eius dictum nō valet. vi. glo.
ordinariam in. c. relatum. xxxvij. diſt in.
Et vi. ſpecu. in titulo de teſte. §. j. Et infa
mis repellitur a teſtimonio: et intellige
de infamia facti. Bal. in loco ſuperius al
legato vbi dicit: q ꝺ iure canonico in cau
ſa criminali talis non admittitur ſed in ci
uili admittitur. Et circa materiam indi-
cioꝝ notabilis: q ſi res furtiua repitur
penes aliquem: q talis inuentio facit in
dicium ad torturā contra illū niſi ipſe do
ceat a quo eā habuerit. ita bar. in. l. fi. ff. ꝺ
queſt. Et ange. in. l. ij. et in. l. milites. τ. l.
fi. §. de queſtio. τ. l. ancille. §. de furtis. et
ange. de arctio. in tract. maleficiorum in
verbo fama publica. Sed ſal in. l. fi. C. ꝺ
queſt. dicit q ſi ille apud quem res eſt in
uenta emit τ vendidit mobilia non preſu
mitur contra illum. vi. paridem de put.
in verbo tortura. Et ludo. Roma. in ſin-
gu. cccxxiii. dicit q eo ipſo. q libri here-
ſis reperiuntur penes aliquem: q ille pre
ſumitur hereticus: τ poteſt de hereſi con

ſi condennari. allegat archidiaco. ita te-
nentem. in. c. ſanc. ij. xxij. q. iiij. et hoc per
tex. in. c. ſi forte eadē cauſa ⁊ queſtio. vbi
de hoc videtur caſus pro quo facit. l. ma
iorem. C. de falſis: vbi habetur: ꝙ ille q
habet penes ſe inſtrumenta falſa preſumi
tur falſarius: niſi oſtēdat a quo illa inſtru
menta habuerit: ⁊ facit tex. in. c. ad falſa-
riorum. de crimine falſi. Et ſi carceratus
reperitur mortuus in carcere preſumit
contra cuſtodem carceris. glo. eſt ſingu.
in. l. cum ita. §. ſpecies. de lega. ij. Et cu-
ſtos debet ꝓbare ipſum non eſſe mortuū
dolo vl' culpa ſua. Et Iohā. d' anania ita
tenet per illam glo. in. c. ad falſariorum.
Et alex. in conſi. clvij. incipi. in cauſa ⁊ li-
te. in. ij. volu. ⁊. vi. ange. in tracta. maleſi.
in v̇bo fama publica. Et bal. poſt iacob.
Butri. in. l. maiorē. C. de falſis tenet ꝙ
vtens falſo inſtrumēto preſumitur ꝙ illi
co fabricauerit: vel illud falſum fieri fecit
niſi oſtendat vel nominet auctorē. quod
dictum ſequitur alexander in cōſi. lxxvij.
incipi. in cauſa accuſationis. Et ſcias ꝙ
predicta omnia iura habēt locū ⁊ intelli-
gūtur in hoīe male cōditiōis vite ⁊ fame
vi. bal. de hoc in. l. fi. C. de here. inſti. Et
ſali in. l. fi. C. de queſtio. ⁊ vi. alex. in cōſi.
v. incipi. in cauſa inquiſitionis formate.
j. volu. Et facit quod voluit bal. in lectu-
ra antiqua. in. l. dominus horreorū. ff. lo
cati. limitādo bar. ibi: inquantū dixit ꝙ
ſi cōmiſſuȝ eſt furtū in aliqua domo: ꝙ vi
cini poſſunt capi ⁊ torqueri pro furto in-
ueniēdo. dixit etiā bal. in. l. j. ff. de officio
prefec. vigi. Sed bal. in dicta. l. dn̄s hor
reoꝝ dicit habere locū in vicinis male cō
dicionis vite ⁊ fame: ſecus aūt in vicinis
none opinionis vite ⁊ fame: quā doctri-
naȝ ſequitur Iaſo. l. in actionibus. ff. de
in litem iuran. ⁊ dixit etiā bal. in dicta. l. i.
C. locati. Et an dictū offenſi' cōſtituti in
mortis articulo faciet indiciū ad torturā
contra illum quem dicit ipſum offendiſſe

multi tenent ꝙ non: et alij tenent ꝙ ſic: ⁊
iſta eſt communis opinio: ꝙ cōfeſſio iura-
ta conſtituti in mortis articulo facit indi
cium ad torturā contra illū quē dicit euȝ
vulneraſſe: quando talis offenſus in mor-
tis articulo conſtitutus eſt in plenitudie
intellectus: et nō preſumitur mētiri: quia
quilibet preſumitur memor ſalutis eter
ne: dūmodo offenſus ſit homo bone con
ditionis vite ⁊ fame. Sed ego dico ꝙ ta
lis cōfeſſio debet eſſe veriſimilis: ⁊ hoc ar
bitrio iudicis relinquat: per ea que ſupe
rius dicta ſunt in p̄ſenti regula. Et de iſta
quotidiana queſtiōe videbis hip poli. de
marſillis. in practica ſua latiſſime loquen-
tem in. §. diligēter. xx. ij. colu. cuȝ tribus
ſequētibus: vbi hoc cōcludit recopilādo
noua et vetera quē omnino vide. Et ſi q̇s
eſt inuētus in loco vbi ſcelus commiſſū eſt
q̇damodo eſt argumentū ⁊ indiciū ꝯtra
eū. ff. ad ſilenianū. l. j. §. q̇s ergo: ⁊. §. hoc
autē: ⁊. §. eo. Si aūt reperiatur in loco ꝓ
pinquo videt idem acſi repiatur loco ipō:
argu. ff. de via publica. l. ediles in p̄ncipio
⁊ de fluminibus. l. penult. §. crimen. ⁊ de
muneri. ⁊ honori. l. fi. §. ſi quis. Et quem
admodū ſeruitus amitta. l. ſi locus. §. cū
viam ⁊ inſti. ad. l. aquiliaȝ. §. Item ſi pu-
tator qd̄ eſt verū ſi nimis eſt propinquus:
vel quaſi cōtiguꝰ videat. Secus ſi remo
tus: vt de cōſecratione eccleſie. c. j. in. vi.
Non tamē vt tantā preſumptionē faciat
Sed pro vicinitatis diſtācie quātitate.
argu. l. pro locis de annonis. ⁊ tributis.
lib. x. ⁊. l. penult. de ſuſce. et archa. codeȝ
libro. Et dixit barto. in. l. iij. ff. de furtis: ꝙ
ſumitur indicium contra valde frequen-
tantem viam vbi reperitur cadauer. Et
bal. tenet in. l. multuȝ. C. ſi quis alter vel
ſibi. et in. l. i. C. de ſeruis. fugi. et. l. fi. C.
de here. inſti. Et ange. in. l. i. C. ſi quis im
pera. male dixe. Et barto. in. l. iuſto. ff. de
vſucapi. et in. l. ti. §. i. de priuilegi. credito
rū diximus ſuperius ꝙ vnꝰ teſtis de viſu

omni exceptione maioꝛ facit indiciuꝫ ad
torturam: illud eſt verum quando depo-
nit de ipſo maleficio immediato et ꝓpin
quo. Secus eſt quãdo deponit ſuper re-
motis a maleficio: et ſuper mediatis ipſi
maleficio. Nam ſuper remotis a malefi-
cio requiruntur duo teſtes ad faciendum
indicium ad torturam. Ita ſingulariter
dixit gloſ. in. l. fina. C. familie hercíſ. quã
ibi ſumme notat Barto. et in. l. fina. ff. de
queſti. et. l. admonendi. ff. de iure iuran.
et Ci. in. l. iij. C. ad. l. iuliam. maie. et bal.
in. l. ij. C. quoꝛum appella. non recipi. et
Innocẽ. in. c. ſicut. j. de ſymonia. dicit: ꝙ
in ſymonia ſigna et argumenta habentur
pro plena probatione: idem dixit in cri-
mine hereſis. Opoꝛtet tamen illud ſigniũ
plene probari: ſecundum Inno. in. c. lit-
teras. de preſumptio. Et notabis: ꝙ licꝫ
quando teſtis deponit de veritate facti:
debeat eſſe omni exceptione maioꝛ. Ta-
men quando requiruntur duo teſtes ad
probandum indicium remotum a male-
ficio nõ requiritur. ꝙ ſint omni exceptio
ne maiores. Et tali caſu admittitur etiã
infames. vide Bal. in. l. cũtos populos.
C. de ſuma trinitate. et vide Barto. in. l.
.j. §. queſtioni. ff. de queſti. et. l. fina. ff. de
excuſa. tuto. Itẽ nota. ꝙ ſi eſſent plures
teſtes qui deponerent ſingulariter ſuper
diuerſis. Tamen tales teſtes non iunge-
rentur ſimul: ad faciendum indicium per
fectum et ſufficiens: ratio eſt: quia nunꝗ
iunguntur ſimul plures ſpecies probatio
num ad probandũ: niſi quãdo vnaqueqꝫ
ſpecies de per ſe in eſſe ſuo eſt perfecta. vi
de de hoc Bal. in. l. Si quis ex argenta
rijs. §. quod. ff. de edendo. vbi dicit. Fa-
ma eſt quid perfectum in ſua ſpecie. Pre
ſumptio eſt quid perfectum in ſua ſpecie.
Indicium eſt quid perfectum in ſua ſpe-
cie. Modo ex iſtis ſimul cumulatis po-
teſt reſultare perfecta probatio: quia vnũ

quodqꝫ eſt in ſua ſpecie perfectum. Illa
eſt gloſa ordinaria in. l. ij. §. etas. ff. de ex-
cuſa. tutoꝛum. Facilius tamen fit hoc in
ciuili quam in criminali. Exemplũ. vnus
teſtis de veritate inducit preſumptionẽ
que eſt in ſua ſpecie perfecta. Duo teſtes
de fama probant famam: que ſimpliciter
eſt perfecta in ſua ſpecie. Iſte due ſpecies
ſimul iuncte faciunt in ciuili efficacẽ pro
bationem. Sed in criminali eſſet ſecus:
quia requireretur vltra hoc. ꝙ probaren
tur indicia per duos teſtes: vnde in crimi
nali ſufficeret vnus teſtis de veritate: duo
de indicio. et duo de fama. Ita intelligit
Di. glo. que eſt i dicto. §. etas. quod eſt
notabile ſecundum Balduꝫ. in dicto. §.
quod. Sed ſi poneremus. ꝙ ſpecies pro
bationum eſſent in ſua ſpecie imperfecte.
verbi gratia. vnus teſtis probat de veri-
tate: vnus de fama. vnus de indicio. iſta
probatio non valeret: quia non eſt in ſua
ſpecie perfecta. naꝫ vnus teſtis de fama
non probat famam. vnus teſtis de indi-
cio non probat indicium. imo requirun-
tur ſaltem duo teſtes. vt not. in. l. fin. C.
fami. herci. Et per Innocen. in dicto. c.
ſicut. j. de ſymo. et probatur in. l. cuꝫ pro-
poneretur. ff. de lega. ij. Et facit de ſucce.
ab inteſta. c. cum dilectus. Et qđ indi-
cium debeat probari per duos teſtes. vi
de Anto. in. c. licet ex quadam. de teſti.
vbi etiam dicit. ꝙ teſtes ſingulares de-
ponentes de duabus cõfeſſionibus. vnꝰ
de vna et alius de alia non debent ſimul
iungi. Et vide. Feli. in. c. cum cauſam. de
probatio. vbi dicit: ꝙ ſi fama probatur
per vnum teſtem. et vnum aliud indiciũ
puta fuga probatur per alium teſtem nõ
coniunguntur: cũ iſta quodlibet indicium
requirit duos teſtes ibi vi. per eũ t e quo
articulo an t quãdo probationes diuerſi
gñis iungant ad faciendã plenã ꝓbatio
nẽ. vi. hippo. de marſi. in. l. de minore. §.

plurium.in.xiij.co. Et vi. Bal.in.l.ſpe-
donem.ff.de excuſatione.tutorum.ꝛ.l.
iuris iurandi.C.de teſtibus.ꝛ doct.in.c.
venientes.de teſtibus.ꝛ c.cum cauſam.de
ꝓba.et vi.alexan.in cõſi.cxxviij.in.ij.vo.
in.ij.colu.vbi dicit duo teſtes imꝑfecti ſin
gulares non iungũtur vt faciant ſemiple
nam probationem.et allegat bal.in dicta
l.ſi quis ex argentarijs.Et ſcias ꝙ ſi vn⁹
teſtis tantum deponeret de fama nõ facit
indiciũ.Ratio eſt quia fama eſt indiciuꝫ
remotũ a maleficio ꝛ non immediatũ:vt
ex ſe patet:ſed indiciũ quodlibet remotũ
a maleficio debet probari per duos teſtes
vt iam diximus.ergo fama ad minus de
bet probari per duos teſtes. Et quando
probationes diuerſi generis iungantur
ad faciendam plenam probationem.vi.
Jaſo.in.l.admonendi.in colu.xcvii.ꝛ.
xcvii.Et teneas menti:quod illud quod
dicitur:ꝙ teſtes ſingulares non probant
intellige quo ad plenã probationẽ.Sed
quo ad indicium vna preſumptio iuuat
aliam.et vi.de hoc alexã.in conſi.lxxvii.
in.i.volu.et v.de bar.in.l.ſi.ff.d queſtio.
Et vi.Job.an.in ad ditio.ad ſpecu.in ti
tulo de preſumpti.§.ſpecies.in ver.vio-
lenta.et in ver.l.vnica.poſt principium.
vbi tractat an ad torturam requirantur
plura indicia:an ſufficiat vnum et dicit:
ꝙ etiam quãdo ſunt duo indicia a remo-
tis vnum iuuat alium:ꝛ plus dicit ibi
Johannes and.ꝙ pro vno indicio proce
ditur ad torturã:et ꝙ ita ſeruatur in pra
ctica omnia iſta refert alex.in dicto conſi.
ad finem.Et ibi etiã dicit referendo bal.
in.l.iij.C.de epiſco.audien.ꝙ in delictis
que cõmittuntur occulte prout eſt adulte
rium/venenare aliquem.Falſificare mo-
netaꝫ et ſimilia iudex facilior et prõptior
debet eſſe ad torturam:quod eſt menti te
nendum ſecundum Alexan.Et vi.paris
dem de puteo in tracta.de ſindica in ver-
bo torturã ad fineꝫ:vbi etiam dicit:regu
lariter illa indicia ſunt ſufficientia ad tor-
turam que non poſſunt ſe ad aliud habe-
re ꝗ̃ ad illud delictum:vt notatur in.l.ſi.
C.de queſti.et pe.iaco.but.in.l.fin.C.
de proba.debẽt aũt indicia eſſe proxima
maleficio nõ auteꝫ remota.vt.l.placuit
ff.de queſt.Et circa materiã indiciorum
notabis ꝙ licet ex pluribus indicijs fit
vera prob:tio ſecundũ glo.notabi.in.l.x.
in verbo.legitimos.ff.de excuſa.tutorũ:
quam allegat Bardi.in rub.de proba.
et alexan.in conſi.ccclxv.incipien.Re-
quiſitus in cauſa.Et iaſo.in.l.admonẽdi
in.xcvi.et.xcvii.colu.Et hipp.de marſi.
in reper.in rubr.C.de proba.in.lx.colu:
et omnia predicta.habent hoc locum
in ciuilibus cauſis tantum:non autem in
criminalibus.per tex.in.l.ſi.C.de pro-
batio.et vi.glo.notabilẽ in.c.veniens.
j.de teſtibus.Et vide hippo.in loco iam
allegato:et vi.Alexan.in conſi.clviii.in-
cipi.in cauſa et lite.in.ij.volu.Item di-
cta glo.et iura non habent locum in teſti
bus ſingularibus:quia ex pluribus teſti
bus ſingularibus non reſultat vera pro-
batio:quod ſecus eſt in probationibus:
que inuicem ſunt cõmiſſibiles.vt vnus
teſtis de veritate ꝛ duo de fama.nam illi
teſtes faciunt integraꝫ probationem.ita
dixit Nicolaus de neapoli.in dicta.l.ij.
ff.de excuſatio.tutorum.vbi dixit.ꝙ il-
lud quod ibi voluit glo.in pluribus pre
ſumptionibus non habet locum in pluri
bus teſtib⁹ ſingularibus:ſed in alijs pre-
ſumptionibus inuicem cõmiſſibilibus:
Et ratio eſt:quia tantum probant mille
teſtes ſingulares quantum vnus.ita bal.
in.l.iuris iura.C.de teſt.et in.c.tam litis.
de teſti.Et iaſo.i.l.admonẽdi.in.xcv.co.
Et alexã.in conſilio.lxxiij.i.volu.Et
mille ſcripture priuate non faciunt ple-
nam fidem.Soci in conſi.xlj.in.j.volu.

et bal. in rub. de contro. inueſti. in .j. colu. et vi. alex. in conſi. lxxvij. in .j. volu. eſt tñ vex ꝙ teſtes ſinglares poſſēt eſſe ita notabiles ꝙ iudici adducerēt credulitatē ⁊ indubitatā fidem: ⁊ tunc non debet curare de illa ſingularitate: ſed ſecundū eos iudicare. ita mirabiliter pau. de ca. in .l. lucius ff. de his qui nota. infamia. in ſuis recolectis florentinis. ⁊ .l. admonendi. ff. de iure iura. Et in dicta .l. lucius dicit. ꝙ in arbitrio iudicis eſt ſequi dicta teſtium vel non ſequi. Et etiam allegat textum in .l. iij. ff. de teſtibus: vbi dicit. Tu magis ſcire potes ⁊c̄. Et an ſolitus delinquere habeat ex hoc indicium contra eum: adeo ꝙ poſſit poni ad torturam. vi. hippo. de marſi in practica ſua. in .§. diligēter. in colu. xvj. et. xvij. et. xviij. vbi recitauit opinionem tenentium ꝙ ſic. Et poſtea recitauit opinionem tenentium contrariū: et ipſe inclinauit cum tenētibus ſecundā opinionē. Sed meo iudicio iudex in hoc multa conſiderabit et principaliter duo. Primum: an ille ſit ſolitus delinquere in eadem qualitate delicti: de quo nunc inculpatur: puta: iſte erat ſolitus occidere / et nunc accuſatur de homicidio. Et erat ſolitus adulterare / et nunc acuſatur de adulterio. et ſic de ſimilibus. Et conſiderabit qualitatem delicti: quia in delictis q̄ comittuntur occulte facilior d̄bet eſſe iudex et promptior ad torturam: vt paulo ante ſuperius diximus. Et incertitudo tollit poteſtatem iudici condemnandi aliquem quando plures fuerunt in rixa. et mortuus vel vulneratus non habet niſi vnicum vulnus et neſcitur a quo fuerit illatum. Et ſimiliter tollit poteſtatem torquendi: ita ſali in .l. fi. in vlt. colu. ff. de q̄ſtio. Tamen predicta limitantur niſi vnꝰ ipſorum ſit male conditionis / vite / et fame. vt ibi per ſalli. et vi. Hippo. in ſingu. cxxvi. incipi. Ter vel quater ⁊c̄. Nota ꝙ repertus mortuus in ſtrata: preſumitur mortuus ab eo penes cuius oſtium repertus eſt. ita bar. in .l. ediles. ff. de via pub. Et roman. in .l. j. §. hoc reſcriptum. ff. ad ſilenianum dicit hoc eſſe verum in illo q̄ erat ſolitus talia facere: alias ſecus. Et dicit Ange. in .l. iuſto errore. ff. de v ſuca. ꝙ ſi reperitur aliquis mortuus in ſtrata et neſcitur a quo: ꝙ preſumitur mortuus ab illo qui frequentabat illam ſtratā: qd̄ intelligit roman. in dicta .l. j. §. hoc reſcriptum. Si erat ſolitus talia facere: alias ſecus: quam limitationem ſequitur Alexan. in dicta .l. ediles. Et nota ꝙ inculpatio offenſi facit aliquam preſumptionem. vi. Soci. in conſi. liiij. incipi. viſis teſtibꝰ in .iij. volu. Et. vi. bal. poſt glo. in .l. ij. C. de calumnia: vbi dicit ꝙ confeſſio in mortis articulo: ꝙ aliquis dicat ꝙ talis fecit eum occidi non inducit preſumptionem: que eſt ſpecies probationis. Sed quandam ſuſpicionem quam glo. vocat vilem preſumptionem. Et teſtimonium torris qui de iure non poterat torqueri non facit indicium contra alium. ita bal. in .l. fi. de accuſa. et bar. in .l. j. §. ſeruus. ff. de q̄ſtio. Et contumacia facit indicium ad torturam contra contumacem. ita bal. in .l. j. xj. colu. C. de heredi. inſti. Et vi. hipp. in ſingulari. cxvij. incipi. ad torturam. Et vi. eum in repetitio .l. de vnoquoqz. in. xxxviij. colu. ff. de re iudica. Et nota ꝙ indicium aliquando ſumitur contra aliquē qui primo dicitur vidiſſe ſeu iueniſſe maleficium ſeu occiſum: et contra aliquem quia valde ſollicitat in curia. Et petit ꝙ maleficium inquiratur de quo ad eum nihil ſpectat. vi. de hoc hippo. in colu. xxiij Referentem paridem depnt. in tracta. de deſindi. Et nota ꝙ in crimine leſe maieſtatis indicia debent precedere torturā: ita Ci. bal. et Sal. in .l. ſi qs alicui. C. ad .l. Juli. maie. voluit etiaz ange. de areti. in vbo che ay tradito la toa patria. Et ſic patet ꝙ in enormibꝰ crimibus requi-

runtur indicia ſolemnia et alie ſolemnitates que requiruntur in criminibus non enormibus et illud quod dicitur. q pro pter enormitatem delicti licitum eſt iura tranſgredi habet locuz in puniendo quã do conſtat reum verum eſſe delinquentẽ Secus autez in procedendo quando in proceſſu nonduz vere ſcitur an accuſatus vel inquiſitus ſit verus delinquens: vide de hoc hippoli. in prati. ſua. in. §. diligen ter. in colu. xxv. Et nota q tacita cõfeſſio que fit per pacem ſecutam facit indiciuz ad torturam de delicto in quo fuit facta pax. p ea que habentur per Bart. et bal. in. l. tranſigere. C. de trãſac. et per Bal. in. c. i. §. iniuria. de pace et iura. firma. et dicit. q ad hoc videtur tex. in. l. quoniaz . C. de infamibus. et Bal. in dicta. l. quoniam. dicit. q faciens pacem nunq̃ intelligitur confiteri delictum: quoad condẽnationem. Et vide archidiaconum in. c. in omnibus. ij. q. iiij. vl dicit. q licet paciſcens videatur fateri crimen: vt in dicta . l. quoniam. Tamen illud eſt verum aliquo dato: ſecus ſi gratis. vt in. l. furti. §. pactus. C. de infamibus. Et vide Bonifacium in rubri. de indicijs. ad finẽ. Et nota. q poteſt fieri pax: vt per eam nõ videatur quis confiteri delictum: vez. q is qui damnum vel iniuriam paſſus eſt remittat per pactum omne damnum et iniuriam. et notarius dicat in inſtrõ. Tales fecerunt pacem et concordiam de omnibus iniuriis vulnerib⁹ et offenſis que dicuntur per dictos ſe inuicem feciſſe et inuicem intuliſſe. qui remiſit iniuriam p pecuniam infamis eſt. vi. hippo. in dicto. §. diligenter. in. xxvij. colu. Et ſi iuuenis inuentus fuit in domo pulchre puelle preſumitur ſuppoſuiſſe. Bar. in. l. fina. ff. de here. inſti. vel ſi aliquis reperiatur prope mortuuz cum cutello euaginato: nã iſtud ſolum eſt ſufficiens indicium: imo manifeſtuz. ita Bar in. l. fur manifeſtus. ff. de furtis. Et idem ſi viſus eſt cũ cutello ſanguinolento exire cum facie palida de domo que non habet niſi vnum hoſtium et reperitur intus homo mortuus. ita Joãnes andreas in additionib⁹ ad ſpeculum in titu. de proba. §. i. ver. xiij. in tantuz. q eſt ſufficiens indiciũ ad condẽnationem. Et vi. de hoc bonifaci. vitelinũ. in rub. de indicijs: vbi dicit. q illud indiciũ eſt magnum: et tanta preſumptio ſiue probatio eſt contra eum exeuntem. q in caſu illo ſecundũ plures doct. poteſt puniri dũmodo conſtet hoc p plures teſtes cũ ſit etiã fama. vt. ff. de teſtibus. l. vbi numerus. et . c. illud de preſumptionibus. et. l. fin. C. de proba. Palliditas enĩ indicat de maleficio cõmiſſo. argu. ff. de queſti. l. de minore. §. ſi. Gladius ſanguinolentus indicat de facinore per perpetrato: nã ex qualitate facti capitur cõiectura. vt. ff. de donatio. inter virum et vxorem. l. virum. et dicit dictus vitelinus in dicta rubri. de indicijs. q ſi habetur dictum vnius teſtis de veritate qui viderit maleficiuz cõmitti: et per alios teſtes conſtaret de talibus indicijs: et etiam de fama: tunc poteſt iudex ad condemnationem procedere. vi. ibi dictum vitelinum. Et mortuo reperto in vna domo vbi erãt homines ſi ignoratur a quo: an preſumatur occiſus ab illis: et dic. q ſic. vide Joãnes andreas in . c. ſignificaſti. de homici. et vide Bal. in . l. iii. §. i. ff. de offi. prefect. vigi. Sed non poſſunt omnes puniri pena capitali: ſed poſſunt torqueri. vide Ange. in tractatu maleficio. in verbo fama publica. in ver. quid autem ſi ſint quinq̃. Et adde. q qui petit veniam non videtur fateri delictũ. glo. eſt in. c. exhibita. de homici. Et vide feli. in. c. teſtimoniũ. in. x. colu. de teſti. vbi multa dicit circa iſtud punctũ. Et diuinatio ſeu incantationes non faciunt indiciũ ad torturam. Tamen vbi magnũ ex delicto imineret ſcandalũ ſi diuinator aliquẽ

inculpat quantuis ars diuinandi ſit re/
probata poterit iudex pro illo mittere et
videre qua cõſtãtia quo rubore ⁊ quo pal
lore loquatur: et ex hoc ſumere inditium
veritatis. vt. l. de minore. §. tormenta. ff.
de queſtio. Sed tu dic ꝙ talis diuinatio
non facit indiciũ ad torturã: ſed ad inqui
rendũ: ſecundũ hippo. de marſi. in prati
ca ſua. in. §. diligẽter. in colu. xxvij. ꝙ nõ
approbo. Et nota. ꝙ fama eſt duplex. vna
eſt in homine: alia inter homines. fama i
homĩe dicitur inherẽs que ſic diffinitur.
fama eſt ſtatus illeſe maieſtatis ac digni/
tatis legibus ⁊ moribus comprobatus.
ita diffinit tex. in. l. cognitionum. ff. de va
rijs et extra ordi. cogni. cuius fame cõtra
rium eſt infamia: que ſic diffinitur. Infa/
mia eſt priuatio fame contingẽtis ex acci
denti preter naturã: vel ſic: infamia eſt de
ficientia ſtatus: et leſio maieſtatis ⁊ digni
tatis: patz ꝙ iſta diffinitio ſit vera: qꝛ per
quidquid diffinitur vnũ contrariorũ per
eius oppoſitũ diffinitur et reliquũ. vt. l. j.
ff. de his qui ſunt ſui vel alieni iuris. ſecũ
do dici ꝙ fama dicitur illa que eſt iter ho
mines: et hec põt dici fama loquens que
de aliquo loqtur: que ſic diffinitur. Fama
eſt dictũ gentiuz ſeu vulgi ex imaginaria
opinione: vel ex credulitate gentium ſeu
vulgi ꝓcedens: ꝙ iſta diffinitio ſit bona
ꝓbatur per tex. in. l. de minore. §. tormen
ta. ff. de queſtio. Et tã bona fama ꝙ̃ mala
comprehenditur in hac diffinitione. vt. l.
iij. §. idez diuus. ff. de teſtib. hec eſt illa fa
ma que inquiſitionis eſt ꝑparatoria: non
autem fama primo modo ſumpta: quia ꝺ
illa nihil ad propoſitũ. ita bal. in. l. ea qui/
dem. C. de accuſa. in. j. colu. et circa mate
riam fame notabis. ꝙ fama debet incipe
re ab hominibus honeſte opinionis. vt a
grauibus et antiquis. ff. de lega. ij. l. cum
pater. §. rogo. et. l. cum quidez. quod eſt
ideo quia huiuſmodi cõditionis hoībus
maior fides adhibet. vt. ff. de fide iſtru. l.

ſi. et. c. licet ex quadaz. de teſtibus. Et fa
ma non põt incipere a parentibꝰ alicuius
contra aliquẽ: quia parẽtes vſqꝫ ad quar
tum gradu taz in ciuili cauſa quã in crimi
nali regulariter inuicẽ nec pro ſe nec con/
tra ſe teſtimoniũ ferre non poſſunt. vt. ff.
de teſti. l. iiij. Et. C. de teſti. l. parentes.
Nec poteſt fama icipere ab odioſis: quia
ſecundum odij qualitatem odioſi a teſti/
monio repelluntur. vt in auct. de teſtibꝰ.
§. Si vero. colla. ij. Et nota. ꝙ iudex qui
de fama alicuius vult ſe informare debet
querere in loco originis et conuerſatiõis
ſue. vt inquit tex. in. c. poſtquaz. et. c. ſcri/
ptum. de electio. Et probatur in. l. ij. C.
vbi de criminibus agi oportet. et ibi glo.
et clarius in. l. de minore. §. tormenta. ff.
de queſtio. et in. l. j. §. ſi preſes. ff. de ma/
giſtra. conuenientis. Et fama interdum
trahit originem a facto. vt in delictis. vt
C. de adulte. l. ſi cui. cuz ibi notatis. ⁊. ff.
ad. l. aquili. l. itaqꝫ. et. ff. de adulte. l. capi
te quinto. Et fama iſta rationabiliter or/
tum debet habere in continenti poſt cõ/
miſſum crimen publicum vel priuatum.
Ideoqꝫ orta fama illi crimini ineſſe vide
tur et ipſius pars et ſequela cenſetur: cuz
ea que in continenti fiunt ineſſe videãtur:
et quaſi factum vnum reputantur. vt. C.
ad. l. iuli. de vi publi. l. Si quis ad ſe fun
dum. et. C. vnde vi. l. i. et. ff. Si certum
petatur. l. lecta. Si vero fama ex aliquo
interuallo aut dudum poſtea orta eſt cõ/
tra aliquem poſt diem cõmiſſi criminis:
non videtur: ꝙ ſit tunc rationabilis: ideo
non caret periculo ſuſpicionis et fraudis
Et ſic fama ex interuallo orta poterit di/
ci ſuſpecta. ita Gandinus in tractatu ma
leficiorum. in titulo. a quo vel a quibus
poteſt fama incipere. Et Sali. in. l. ea
quidez. xxvi. colu. C. de accuſatio. refert
opinionem Gandini: et dicit. verius di/
cit bar. ꝙ fama poteſt oriri tempore per/
petrati delicti: et poſtea ſecundum quod

VX 07

manifeſtetur reo vel cauſa mouens populum ad ſuſpitionem: et ex ſuſpitione reſultat fama vt patet per exempla: et primo de tempore perpetrati delicti. Si quis contra furem exeuntem de domo accur/rat clamando per viciniam ⁊ plateam capiatis furem qui mihi furtuȝ fecit. Et rumor inſurgit et ille aufugit: tunc ab actu illo per quem populus in ſuſpitioneȝ deducitur fama inſurgit: et tempore perpetrati delicti. vt. ff. ad. l. aquil. l. itaq̧. de tēpore autem dudum poſtea habes exem/plum clarum. vt in. l. ſi cui. C. de adulte/rijs: vel pone aliquem derobatum vel oc/ciſum. Et ex interuallo: quem eſſe reper/tum malefactorem: ex illa repertione ſu/ſpicatur populus et īſurgit fama: ꝙ talis fuit qui occidit vel derrobauit. facit. l. in ciuile. C. de furtis. et. l. ſi cui. C. de adul/te. vbi auteȝ iſta ſuſpitio non procederet: fama tanquā vana reici deberet. vt. l. de/curionum. C. de penis. interdū fama trahit originem a facto vt iam diximus: in/terdum trahit originem a perſona. et tūc interdum a certo auctore: interdum ab incerto auctore. vt de conſecra. diſtin. iiij. c. ſanctum. et eſt glo. in. c. manifeſta. ij. q. j. Et quando a certo auctore nunquā debȝ habere ortum a parte in cuius fauorem tendit. vt eſt tex. notabilis in. l. milites. §. penul. ff. de adulte. nec etiam debȝ ha/bere ortum ab alijs maliuolis vel maleſſi/cis. i. qui male dicere conſueti ſunt. Sed a prouidis et honeſtis perſonis. vt in. c. qualiter et quādo. de accuſa. et probatur in auctē. hodie. C. de re pudi. Sed ſi ꝗs vellet repetere pecuniam quam ſibi quis baraterius publicus vincit: contra queȝ ex forma ſtatuti non daretur actio niſi cū taxillis falſis vincit: et vellet repetens ꝓbare per famam que originem traxit ab alio baraterio: et ſic non a prouida et ho/neſta perſona: credo eum poſſe probare ſecundū Sali. in. l. ea quidem. C. de accuſa. in. xxvj. colu. cuȝ tales baraterij de his notitiam habeant et inuicē conuerſantur et ſe cognoſcunt: et ſufficit fama inter eos inter quos quis cōuerſatur: pro hoc etiā facit quia honeſte perſone ī talibus locis non conuerſantur: et ideo teſtimoniū ſci/re debentium non reprobandum. vt. l. de ſubmerſis. C. de naufragijs. li. xj. Tene/menti. iſta verba ſali. quia ad multa poſ/ſunt induci. Et fama ꝓbatur quoties te/ſtes omni exceptione maiores deponūt et dicunt quod publice dicitur in ciuita/te villa vel loco id ꝺ quo queritur taliter proceſſiſſe: aut ita factum fuiſſe. vt. ff. de fundo inſtruc. l. cum delanionis. et argu. ff. de fluminibus: et ne quid in loco publi/co. l. j. §. j. Et ſi teſtis afirmans capitulūȝ factum: de publica voce et fama: interrogatus de cauſa ſcientie reſponderat ſe ita ſcire vel ita dicere: quia maior pars populi hoc ſentit vel huic aſſentit an ſufficien/tem reddat rationem ita ꝙ probet. dic ꝙ non: quia teſtis non videtur deponere ꝺ eo quod ſenſu corporeo percipit vt debȝ: vt. ff. de teſta. l. qui teſtamento. §. ſi. et. ff. de his qui in teſta. delē. l. ij. in princi. et quia maior pars populi hoc dicere et ſentire poſſet comprehendi ex altero quaȝ ex voce: et ſic non eſſet fama cum non cōgruat diffinitioni quā ſupraposuimus. et teſtis potuiſſet audiuiſſe aliquem dicenteȝ ma/iorem parteȝ populi hoc dicere: et ſic ad relatum alterius poſſunt verba ſupradi/cta referri: igit ratio non bona: quia non concludit neceſſario. vt. l. non ob hoc. C. vnde cognati. et. l. ad probationeȝ. C. de proba. et not. in. l. ſolam. C. de teſtib. ita ſali. ſequendo bar. in dicta. l. ea quidem. in. xxvij. colu. Et ſi teſtis dicat ego ſcio: quia audiui dici publice in ciuitate bene probat. vi. hoc per ſali. late loquenteȝ in xxviij. colu. Et ſi teſtis iterrogatus a quibus perſonis audiuerit tenetur illas no/minare. ita Inno. in. c. qualiter ⁊ quādo

ſ.de accuſa. quia cum fama debet habere
ortum ab honeſtis perſonis: vt dictũ eſt
et aliter neſciri poſſet an eſſet honeſte me
rito interrogatus debet illas nominare:
Nõ interrogatus non tenetur. Sed ſu
ficit q dicat maior pars populi vel vici
nie dicat: ⁊ tunc pars cõtra quam depo
ſuit debet probare: q apud viles perſo
nas eſt fama. Et interrogatus de perſo
nis tenetur omnes vel maiorem partẽ
nominare ſingulariter: ⁊ tũc probat. aut
nominat quoſdã tantũ ⁊ dicit: ⁊ a quibuſ
dam alijs audiui quorum nomina nõ re
cordor ⁊ ſufficit: et ſi neminẽ nominat ni
hil probat. vi de hoc ſpecu. in titulo. de in
quiſitione. §. nunc tractemus. Et gãdi. in
rub. quomodo de maleficijs cogno. per
inqui. dicit q ſufficiũt duo vel tres teſtes
ad probationẽ infamie vt ſupiꝰ eſt dictũ:
et interrogati debent dicere apud quos
ſit illa fama: et ſi fuerint interrogati quo
mõ ſciũt debẽt dicere q audiuerũt ab eis:
xxviij. q. i. c. ſepe. et. vi. oĩno gãdi: ⁊ ſi q̃
bet ex teſtibus variat ab altero in perſo
nis quas nominat: a quibus dicit ſe au
diuiſſe: an probet tũc famã dic q ſic: ſi te
ſtes addiderũt illam clauſulam generalẽ
et audiuimus a quibuſdam alijs de qui
bus nõ recordamur: ſed hoc nõ placet ſal
liceto videbis eum in dicta. l. ea quidem.
in. xxix. colu. Et teſtis non debet dicere
cauſam quare populus ſic fatur et opina
tur. vi ibi ſalli in. xxx. colu. Et fama pro
batur per duos teſtes. vt. l. vbi numerus
ff. de teſti. et hoc ſentit glo. in. l. iij. §. euiſ
dem eodẽ titulo Et eſt caſus in. c. inquiſi
tionis de accuſa. Et inſcriptio teſtiũ per
duos teſtes probat. l. cõparationes. C.
de fide inſtrumẽ. ſed fama probata in cau
ſa criminali et legitimo tẽpore: et perſo
nis omni exceptione maiores indicium
et pſumptionẽ inducit: vt poſſit ſecundũ
opinionẽ quorundam ad queſtiones pro
cedi: et ſic per ſolã famam inducitur pre
ſumptio: et dicitur eſſe quoddã veriſimi
le argumentũ: vt de purgationi. canoni.
c. ſi quis de gradu ecclesiaſtico. ⁊ argu
mẽ. de reſti. ſpoli. c. ſolite. et. ff. de ſuppel
lec. lega. l. iij. in fine. Et vi. gandi. in trac.
maleficio. in rub. de preſump. et indicijs
dubitatis vbi concludit. q ſi aliquod cri
men fuit cõmiſſum in aliqua ciuitate. Et
titius ſtatim cõmiſſo crimine inculpatur
apud bonos ⁊ graues de ipſo maleficio.
Et per idoneos teſtes probatur publicã
vocem ⁊ famam ortã ſtatim cõmiſſo cri
mine q iudex poteſt queſtionibus inqui
rere contra dictum Titiũ propter publi
cam vocem ⁊ famam. Sed ſi titius ꝓba
bit ſe hominẽ bone opinionis ⁊ fame nõ
poſſet ſubijci queſtionibus et tormentis
obſtante priuilegio bone fame: cum tale
priuilegium potentius infamia ſit haben
dum. vt. ff. de lega. ij. l. cuꝫ pater. §. rogo
⁊. c. licet. de accuſa. Et põt multis ratio
nibus comprobari. Et de his omnibus
vi. gandi. in loco iaꝫ allegato. Et vi. bal.
in. l. ea quidem ꝺ accuſa. in. x. colu. vbi di
cit: quero an infamatus de aliquo ſpecia
li crimine probãdo generalem bonam fa
mam euꝫ reuelet: et videtur q non: quia
ſpecies derogat generi. vt. l. Sancio le
gũ. ff. de penis. cũ ſimilibus. Contrariũ te
net Gandi. niſi fama ſpecialis iuuaretur
exterioribus circũſtãtijs. vi. ibi bal. ⁊ vi.
bar. in. l. de minore. §. Tormẽta. ver. que
ro vtrum poſſet probare negatiue. Et vi.
bar. in. conſi. cxci. incipi. domino paci de
burgo. Referẽdo C. in. l. fi. C. de queſti.
vbi dicit q fama per ſe ſola poteſt ita eſſe
vehemens q faceret indicium ſufficiẽs.
vt in. l. ij. §. labeo. ff. de aqua plu. ar. quan
doqꝫ etiã fama per ſe ſola ſufficit ad plenã
probationem. vt: C. de iure doti. l. vbi ad
huc. ⁊. ff. ſolu. mat. l. ſi cõſtãte. Poſſet eſſe
fama ita debilis q nõ faceret indiciũ ſed
ſolum probaret ad coadiuuãdas alias ꝓ
bationes. vt. l. iij. §. eiuſdẽ. ff. de teſti. ⁊ tũc

non ſufficeret: et ita debet intelligi. l. de
minore. §. Tormenta. ff. de queſtio. que
dicit famam debere inſpici. hoc eſt an fa
ma ſit ita vehemēs vel non facti eſt. Et
hoc eſt quod dicit docto eſſe in arbitrio
iudicis: vt dicit C i. i dicta. l. fi. C. d queſt.
et bal. in cōſi. ccccix. in. iiij. parte dicit fa-
ma poteſt eſſe ita vehemēs q per ſeipſaꝫ
ſufficit ad ſolā probationē. et allegat bar.
in dicto cōſi. et in cōſilio. lxxviij. in. iii. vo
lu. dicit: ſolemnis fama eſt illa que habet
fomentū. vt de vſuris. c. cuꝫ in dioceſi. ⁊
glo. decreti dicit: q fama que quotidie in
ualeſcit. Et magis figitur animus diſcre-
torum facit validū indiciū. ego puto hāc
rem animo iudicis: quod arbitriuꝫ voca
mus cōmitti. Tamē equo libramine ar-
bitrandū: quia ſecundū qualitatem pſo
narum dicta penſamus et facta preſumi-
mus vel nō facta. vt. C. ſi quis impa. ma
ledi. l. j. ⁊. ff. de actio. ⁊ obliga. l. fi. ⁊. ff. ad
l. iulia. maie. famoſi. §. lubricum. ite bal.
in dicto conſi. et in cōſi. lxxvii. dicit: aliud
eſt probare famā ⁊ cauſam ſuſpicioni: a-
liud eſt probare ſolā famam ſine cauſa: a-
liud eſt probare ſuſpicionem ſolā ſine fa-
ma. Et in pricipio dicti cōſilij dicit. fama
populi ex qua oritur infamia nō eſt ſuffi-
ciens ad torturā niſi trahat originē a pre-
ſumptionibꝰ vel indicijs: et ita tenet bar.
in. l. de minore. §. Tormēta. ff. de queſt:
et dicit etiā bal. in dicto cōſi. q ſolēnis fa
ma eſt illa que oritur ex argumētis: vt in
dicto. c. cūm dioceſi. de vſur. et dicit etiaꝫ
fama debet eſſe ſolida/ incōcuſſa/ creſcens/
non vaga/ non leuis/ nō cōtraria: quia po
ſterior fama et maxime melior que habet
pro ſe preſumptionē nature denigrat ſeu
elidit aliam. l. ſi materne de ſtatu defun-
ctorū. Et teſtes qui deponūt de fama de-
bent ſe referre ad dictū populi ſeu maioris
partis ſeu ad maiorem partem gentium:
idqꝫ ſe audiuiſſe ab eis: ita teſtes debent
deponere. vt not. ff. de teſti. l. iij. §. eiuſdē.

quoqꝫ: et eſt glo. ordinaria q aliqueꝫ eē
famatum vel manifeſtū per famā nō pro-
batur nec probatū aliquid opitulatur ni-
ſi dicatur q apud omnes vel maiorē par
tem ⁊c. vt notat. ff. de teſta. l. cuꝫ lege. ita
bal. in cōſi. ccccxlvij. in. ij. colu. Et licet fa
ma non inducatur per modicos inducta
tamē per duos teſtes cōprobat. ita bal.
in conſi. ccccv. in. j. volu. Et adde ad ea q
ſupius diximus. Et nota q non minus
q̄ decem debent eſſe qui faciunt famaꝫ:
quia certus numerus nō taxatur: ſed con
ſideratur numerus ciuitatis caſtri vel vil
le: ita ſali in dicta. l. ea quideꝫ. C. de accu.
in. xxv. co. Et bal. in. j. parte conſiliorum
in conſi. ccccvj. dicit. Teſtis qui deponit
de fama ſi interrogatus de cauſa ſciencie
dicit q publice audiuit dici non probat.
Etiam ſi dicat: q audiuit dici a pluribus
quia potuit audiuiſſe a duobus tantum
et allegat bar. in dicta. l. de minore. §. tor
menta. et nota hec ⁊ adde ad ea que ſupe
rius dicta ſunt per ſalice. Et fama debet
eſſe in loco iudicij cum contendat ad ordi
nationem iudicij. Et quia fama debet ac
cuſare: ergo debet aſſiſtere iudici quēad-
modū accuſator. ita bal. in dicta. l. ea qui-
dem. C. de accuſa. in. x. colu. ⁊ ibi dicit q
probatio vā plus valet q̄ fama: que pro-
batio propriē non eſt quia non de re: ſed
extra rem: vt d dicto vulgi. quid iuris eſt
cū de aliquo. Idem iuris eſt de eo quod
ei exequatur. vt. l. j. §. lex falcidia. ff. ad. l.
fal. Et de ſupradictis notabis: q fama d
per ſe ſola non facit indicium ad torturaꝫ
vi. de hoc Iohannem and. in additi. ad
ſpecu. in titu. de proba. §. vidēdū. ver. iij.
et. vi. ange. in trac. malefi. in vbo fama: et
vi. bal. in. l. muliter. C. de queſt. i pricipio
⁊ allegat. C i. in. l. de tormentis eodē tit.
Et ratio eſt: quia fama de per ſe non pro-
bat in ciuili cauſa. vt in. l. iij. §. idem diuꝰ.
ff. de teſti. multominus in criminali: vbi
requiritur probatio verior ⁊ lucidior. vt

in.l.fi.C.de proba. Et tenet idem anto. in.c.veniens.j.de teſti.et allegat ſpecul. dicẽtem in titulo. de probationibus.§.j. ver.hoc etiam: ꝙ fama nõ probat niſi vbi apparet iure expreſſum: in criminali dicas ꝙ non facit indicium ad torturam. Et dicit ibi anto. ꝙ ſi fama non habet originem ab aliqua preſumptiõe veriſimili nihil ꝓbat: quia potius ſunt vane voces populi. Si habet originem ab aliquibus preſumptionibus veriſimilibus. Tunc ſecũdum qualitatem eorum probat fama cũ vno teſte alias non: quod relinquitur arbitrio iudicis: et ad hoc allegat Bart. in dicta.l.de minore.§.tormenta. Sed iſtõ non habet locũ vt iam diximus in vehementi fama: nam vehemens fama eſt ſufficiens indicium ad torturam per iura ſuperius allegata. et tenet etiam Bal.in.c. .j.§.furtum.in.v.colu.de pace et iuramẽto firman. et limita etiam. ꝙ fama non ſit ſufficiens indiciũ ad torturam: niſi cõſtet ꝙ ipſa fama habuerit originem ab honeſtis perſonis. Nam tunc benefacit indicium ad torturam. Ita videtur tenere Bal.in.c.i.§. Item ſi vaſſallus de contro.inueſti.in vſi.feu.in vlt.colu. idẽ etiã voluit ſali. poſt bal.in.l. eaquidem. C.de accuſa. quod etiam videtur probare tex. in.c.qualiter et quando.ij.de accuſa.⁊.l. miles.§.mulier.⁊ ibi Bar. ff.de adulte. q̃ oĩa tene mẽti quia quotidiana ſunt. Et vi.hippo.de marſi.in ſingu. xcvij. incipi. fama ſola: et vide gandinũ tenentẽ hoc vt ſuperius diximꝰ. Et que aũt dicatur vehemens fama relinquitur arbitrio iudicis ſecundum eum: et allegat ad hoc bar. in dicto conſi.incip. domino paci de burgo. Et vehemẽs opinio cõſona veritati: idem operatur: ꝙ certitudo. glo. eſt nota in.l.ſi quis extraneos.§. ſciendũ. in glo.fi.ff.de acqui.here. et ibi bal. ſimᵉ eã notat dicẽs: ꝙ multa ſunt de quibus nõ poteſt haberi vera certitudo. Tamen vehemens opinio iuncta cum veritate idẽ operatur quod certitudo. Similis gloſ. eſt in.l.ij.§.penult.ff.de aqua plu.ar.et.l. ſi duo.§.penul.ff. vti poſſidetis. et vi. bal. et bar.i.l.qui bona.§.qui aliena.ff. de dã no infec. et vi.anto.et abb.in.c.cum cauſam.de iura.calu. Et de hac re vehementi: adde. ꝙ vehemens adminiculum ſupplet ſemiplenam probationem. vi.bal.in .l.ea quidẽ.de accuſa. vbi dicit. ꝙ vehemens adminiculum eſt ſuppletio defectꝰ probationis. et circa hanc materiam vi. alex.in.l.fin.in penult.additio.ff. de queſtio.et vi.hippo.in ſingu.ccv. Itẽ vehemens opinio habetur pro ſciencia et pro certitudine de quo late. per Feli.in.c.j. de ſuma trinitate. ⁊c. et vide etiã hippo. in.l.de minore.§.plurium.ff. de queſtio. Et fama ſeu indicia releuant iudicẽ quãtumcũꝙ indebite procedentem et inquirentem. C.i.et bal.in.l.athletas.§.calumniator.de infami. Et idem videtur velle Bar.in.l.ij.§.ſi preſes. de magiſ.cõueni. licet contrarium videatur expreſſe. et an fama ſola ſufficiat ad probandum quem eſſe famoſum latronẽ: et vehemens opinio hominum. Bar. in.l.capitaliũ.§. famoſos.ff.de penis dixit. ꝙ is dicitur famoſus latro qui ſepiꝰ hoc fecit: quod eſt verum: ſi contra eum de hoc fama laborat per dictum.§.famoſos. Sed ange. dicit ibi. ꝙ non intelliguntur famoſi latrones: quia aſſidue furãtur: ſed quia aggrediuntur cum armis qui vi auferunt. per .l.pretor.§.aduerſus.de ſepulchro. violato. et facit glo.in.l.reſpiciendum.§.delinquũt.ff.de penis. Et qualitas hominis probatur per famã. vt puta. virtuoſitas .l.non omnis.§.a barbaris.ff. de re militari. Et dixit bar.i.l.de pupillo.§.ſi quis ipſi pretori.ff.de no.ope.nuncia. ꝙ ſola fama probat iudicem eſſe conſuetũ torquere homines coram ſe conquerentes: et ſi publica voce et fama maleficium contra

aliquem ſit probatum: et ex aduerſo probatur. ꝙ illa fama ortum habuit ab inimicis. vide Gandi. in rub. a quo vel a quibus poſſit fama icipere. et fama ſola probata in quibus caſibus plenam facit probationem. vide ibi per Gandi. in. §. nunc videndum. et non intelligas in cauſis criminalibus. Et an fama mala minātis ꝓbata debet intelligi. ꝙ ſit in eodem genere mali: dicas ꝙ ſic. Secus ſi in alio genere. vi. Bal. in. l. ſpadonem. §. qui iniuria. ff. de excuſa. tuto. et vide hippolitum in prati. ſua. in. §. diligenter. in. xiiij. colu. et vide ea que habentur in. l. ſi quis ex argētariis. §. ij. ff. de edendo. et. l. iubemus. de proba. Et notabis pro limitatione regule ſemel malus. Et vltimo notabis ſecundum ange. de peru. in. l. fi. C. de queſtio. ꝙ fama ex cauſa vrgenti ⁊ probabili ⁊ veriſimili erit ſufficiens indicium ad torturam: ſed ſi non habebit originez ex cauſa ꝓbabili et apud fide dignos non eſt fama: ſed vana vox ppl'i. ange. vbi ſupra. Nunc accedamus ad aliud puntum. an fuga faciat ſufficiens indiciuz de maleficio: et an faciat plenam probationem: vel ſemiplenam: et dic. ꝙ regulariter fuga facit indicium ad torturam. ita doct. in. l. fin. ff. de queſtio. et in. l. lege cornelia. ff. ad ſilenia. Et bar. in. l. ꝙ ſit fugitiuꝰ. de edilici edi. et vide hippo. in. l. fi. in. lxxx. charta. C. de appella. et vi. ange. in tracta. male. in verbo fama publica. vbi diſtiguit. ꝙ aufugit reus ante quā contra eum ad aliquid ꝓcedatur: quia nondum eſt accuſatus nec iudex aliquid preparauit: et tunc facit indicium et ſuſpicionem contra eum per iura ſuperius allegata. Sed ſi aufugit poſt quā ipſe eſt accuſatus vel inquiſitus: talis fuga contra eū non facit indicium. ita bar. in. l. i. ff. de bonis eorū qui ante ſententiā ſibi mortē conſci. Et vi. ludo. roma. in dicta. l. lege cornelia. ff. ad ſilenia. et vi. hippo. in ſingula. cxcv. vbi dicit. ꝙ fuga poſt accuſationem vel inquiſitionem nō facit indicium ad torturam: quia aufugit ductus iuſto timore: et allegat bar. in dicta. l. i. et allegat Jaſo. i. l. admonēdi. i. lxvij. colu. et allegat ange. in. l. penul. ff. de queſtio. Sed in libro meo non inuenio vt ange. legeret titulum. ff. de queſti. Et fuga facit plenam probationem contra officialem fugientem tempore ſindicatus. Ita Jaſo. in. l. admonēdi. in. lxvii. colu. et ibi doct. ponunt alios caſus cum aliquibus limitationibus quādo fuga facit indiciū vel preſumptionez. et Bar. in dicta. l. lege cornelia. dicit quādoqꝫ fuga obijcitur alicui pro crimine: et tunc probata fuga probatur crimen. vt. l. ſi deſertores. C. de deſerto. li. xij. et. l. deſertorem. ff. de re mili. Et non ſolum fuga non facit indicium quando quis fugit poſt accuſationez vel inquiſitionem: ſed etiam quādo habet ſuſpicionem. ꝙ contra eum formetur accuſatio vel inquiſitio. Ita ludo. roma. in dicta. l. lege cornelia. Et vi. etiam philipp. deci. in conſi. cccxxiiii. in principio. vbi dicit. ꝙ quādo quis aufugit antequā ſit accuſatus preſumptio contra eum inſurgit Secus eſt quādo quis eſt accuſatus: vel inquiſitus: quia tunc fuga nulluz facit indiciuz: vt voluit ſingulariter bar. in dicta. l. j. ff. de his qui mor. ſibi conſci. Et nota aureum dictum: et idem eſt ſi ſit ſuſpicio de accuſatione vel inquiſitione. et notat Roma. in dicta. l. lege cornelia. ita Decius in dicto cōſi. in. ij. volu. et vi. corneū in conſi. lviij. in. ij. volu. in. ij. colu. vbi dicit. fuga ante inquiſitionem formatā nō facit indicium in cauſa capitali. argu. l. i. ff. de bonis eorum. ⁊c. et ratio quam ibi ponderat Bartolꝰ pariter militat ſi erat probabilis ſuſpitio ne quis de facto caperetur. ideo caute aufugit: et maxime ſi ꝓbatur bona fama. Et etiam dicit ibi: ꝙ ſi latitatio: ne poſſit recitari probaretur facta poſt inquiſitionē formatam non facit

indicium etſi ante eſſet leue indicium:at/
tento: qꝫ nō aufugit penitus licet cautus
ſteterit: forte vt furorem officialis ꝛ ſupe
rioris euitaret. et vi. bal. in. l. non hoc. C.
vnde legitimi. Et fuga nedum indicium
ſed etiam quandoqꝫ facit ſemiplenā pro
bationem. vide Corne. in dicto conſi. et
vide doct. in. l. admonendi. ff. de iure iu/
ran. ſuper glo. ibi. et diſtingue ibi ſecūdū
Barto. et doctrinam eius limita. vt per
eundem. in dicta. l. j. de bonis eorum. ꝛc.
Et vi. Joan. an. in addi. ad ſpecu. in titu.
de preſum. §. preſumpta. et vi. Ci. et ſali.
in. l. i bone fidei. C. de rebus credi. et bal.
in dicta. l. admonēdi. in. v. colu. vbi dicit.
fuga de carcere habetur pro plena proba
tione. Et an intelligatur fugere de carce/
re ille qui recedit de palacio contra prece
ptū iudicis: dic qꝫ non. ex quo non erat
incluſus. vt not. in. l. ſuccurritur. cuꝫ. l. ſe/
quenti. ff. quibus ex cau. maio. in fragāti
etiam crimine malefactor a quolibet po/
teſt capi ne fugiat. vt. ff. de furtis. l. ſi quis
in ſeruitute. et notat Inno. in. c. vt fame.
de ſenten. excō. et Jaſo. in dicta. l. admo/
nendi. in. xvii. colu. dicit. qꝫ fuga in crimi/
nalibus facit indicium ſufficiens ad tor/
turam. et allegat bar. in. l. fi. in. ii. colu. ff.
de queſtio. Et allegat Ci. in. l. i. C. de ra/
ptu virgi. Sed iſtam regulam limitabis
ſecundū Jaſo. quattuor modis. Primo
quādo quis aufugeret ſeruorē familie po
teſtatis dum eum volunt apprehendere
ſi poſtea citatus ſponte comparuit: fuga
purgata propter ſpōtaneam compari/
tionem nullum facit indicium ad torturā
Ita bar. in. l. quis ſit fugitiuus. §. i. per il
lum tex. ff. de edili. edic. ſequitur roma. in
dicta. l. admonendi. in. xxiiij. colu. Item
caſu quo fuga inducat aliquam preſum/
ptionem vel indiciuꝫ tollitur per iuramē
tum ipſius fugientis. ita Ci. in. l. fi. C. de
requirē. reis. et vi. Corne. in. conſi. lviii.
incipienti. viſa inquiſitione. in. ij. volu. et
vide hippo. in ſingu. cxv. Secundo limi
tat quando quis aufugit antea quā accu
ſetur de delicto: quia preſumitur aufugiſ
ſe ex conſcientia delicti: tunc facit indiciū
ad torturaꝫ. Secus ſi aufugiat poſt accu
ſationeꝫ: quia tunc potius preſumitur au
fugiſſe metu accuſationis. Et de iſto pū/
cto iam ſuperius diximus late. Tertio li/
mita quādo quis aufugiſſet ex aliquā p/
babili vel rationabili cauſa ſecunduꝫ bal.
in. l. in bone fidei. C. de rebus cre. vbi di/
cit. petrus dicit: qꝫ fuga ſiue receſſus a fa
cie iudicis quando poteſt eſſe probabilis
et tunc non facit ſemiplenam probationē
nec aliquod indicium. vt ſunt illi qui fu/
giunt ratione parcialitatis: qui ſi inculpā
tur de delicto non preſumitur cōtra eos:
quia locus non eſt tutus. vt in. c. paſtora
lis. de re iudi. in clementi. Et facit quod
notat. in. c. ſtatutum. §. i. de reſcriptis. in
vi. Si autem fuga in ſe habet ſuſpicioneꝫ
quia non eſt ad propriū domicilium: ſed
a proprio domicilio ad inſolitum ſe tranſ
fert: tunc facit aliquale indicium: ſed non
ſemiplenam probationem. vt. ff. de cuſto
dia reorum. l. diuus. et hoc verum niſi fu
ga in ſe contineat delictum. ita Bal. vbi
ſupra. Quarto limita. qꝫ fuga facit indi/
cium ad torturam: quod verum eſt cōtra
illum ſoluꝫ qui aufugit: ſed non contra ſo
cios de eodem delicto culpatos. per. l. ij.
C. de fide inſtru. et. l. fi. C. de falſis. et ita
determinat Joan. and. in addi. ad ſpecu.
in titu. de preſum. §. ij. in ver. violento. in
additione magna. ¶ Adde tamen ad ea
que ſuperius diximus: qꝫ fuga incarcera
ti ex carceribus facit plenam fidem: et ſuf
ficit ad condemnationeꝫ. tex. eſt in. l. eos
ff. de cuſto. reorum. et in. l. milites agri.
§. penult. ff. de re mili. Et vi. ſpecu. in di/
cto verbo violenta. Et ibi Joan. and. in
addi. magna. qui dicit hoc fuiſſe diſputa
tū in curia. Et intellige hoc quando quis
aufugit fracto carcere vel muro vel ho/

ſtio: ita proprie loquitur tex. preallegat⁹: ſecus ſi aufugiat aperto hoſtio. Ita iacobut. i. l. ſuccurritur. ff. quib. ex cau. maio. Et ibi bal. et alberi. Et vi. ludo. roma. in .l. admonendi. et vi. ange. in. l. verum. ij. ff. de furtis. vbi dicit. Carceratus exiens de carceribus: eo ꝙ inuenit hoſtiū apertum non punietur pena effracti carceris: ſed e contra. vi. ibi per eū. et vi. in. l. i. ff. de effractoribus: vbi dicit. Patet ergo ꝙ pena frangentis carceres que capitalis eſt non comprehendit negligentiam commentarienſis male cuſtodientis carceres violentia nulla cōmiſſa. Et hoc vidi iam pluries de facto: vnde tales fugiētes minus puniūtur. ita ange. Et intellige ſuperius dicta quando quis vere erat detentus in carcere. ſecus ſi ſibi aſſignatum ſit palaciū vel vna camera palacij. ita doct. in dicta. l. ſuccurritur. Et itellige niſi poſt fugam quis de nouo captus ſit ⁊ reduct⁹ ad carceres: quia tunc prior fuga non ſufficit ad condemnationem. ita Bar. in. l. raptores. per illū tex. C. de epiſco. et cle. et vi. ſali. in dicta. l. in bone fidie. et adde Bar. in. l. relegati. ff. de penis. Et tu adde ad ea que diximus. ꝙ fuga ex carceribus facit plenam fidem: et ſufficit ad condemnationē ſi incarceratus erat iuſte incarceratus alias ſecus: quia licitū eſt clerico vel layco ſe tueri contra iudicem ſuū ordinarium. Et dicitur iniuſte incarceratus quando non fuit ſeruatus ordo iuris: vide de hoc Dominicū in. c. dilecto. de ſenten. exco. li. vi. allegantē ad hoc Ioan. an. et hoſti. et Inno. Et ex his dictis moueor: quia fortius erit licitum iniuſte incarcerato frangere carceres metu ſententie. Et facit ad hoc quia clerici poſſunt iniuſte condemnatū liberare a manu familie. ita Alberi. in. l. additos. C. de epiſcopa. audi. et allegat tex. in. c. hi qui. xiiii. q. vi. Et vi. bar. in. l. prohibitum. C. de iure fiſci. li. x. vbi dicit ꝙ iudici exequenti de facto poteſt reſiſti. Et quando iudex īferret iniuſte grauamen irreparabile: poteſt ſibi impugne reſiſti: vt quando vellet indebite aliquem torquere. ita Ci. in. l. i. C. vnde vi. et Bal. ibi in repeti. ſua. bal. etiam in. l. vt vim. ff. de iuſti. et iure. Sequitur alexan. in conſi. cxliiij. in. ij. volu. Et facit etiam: ꝙ familia poteſtatis non tenetur de occiſo: quando capiend⁹ non vult permittere ſe capi. vt eſt tex. et ibi bar. et alij in. l. ſi ſeruus. C. de his qui ad eccleſias confu. et in. l. quemadmodū. §. i. ff. ad. l. aquili. et tenet Bal. in. l. i. C. vnde vi. et bal. et ange. in. l. vt vim. de iuſti. et iu. et ange. in tracta. male. in verbo fama publica. Et intellige ſi familia iuſte ꝓcedebat. ſecus ſi iniuſte. vi. de hoc hippo. in. l. i. ff. de queſtio. et in praticaſua. in. §. diligenter. in. viij. colu. Et iniuſte incarceratus pro cauſa capitali ſi aliter non poteſt euadere poteſt occidere cuſtodes carceris: Ita hippo. vbi ſupra. allegando pari. de put. in tracta. de ſindi. Et de fuga vi. feli. in. c. nullus de preſum. vbi late loquitur. Et ponit aliquas fallencias ad regulā. ꝙ fuga non probat delictū: et ibi loquitur quando famulus fugit et reperiſſitur res amiſſe: et loquitur de eo qui fugit fractis carceribus: quia habetur pro confeſſo et limitat niſi eſſet capt⁹ pro generali inquiſitione. Et fugiens de carcere quando captura eſt iniuſta: nec ipſe tenetur vt diximus: nec cuſtos. et ꝙ cuſtos vel poteſtas non teneatur vi. ange. in. l. quoties. §. i. ff. de condi. inſti. et vi. alexā. in. l. ſed eximēdi. §. item ſi quis. ff. ne quis eū qui. ⁊c. et vide Ioan. de anania. in cōſi. liij. et vide Cepolam. in conſi. xiiii. incipi. pro declaratiōe. vbi dixit. ꝙ ad hoc vt pena poſſit īponi ei qui promiſit repreſentare captū non eſt neceſſe: ꝙ probetur debita. Sed ſufficit. ꝙ fuerit captus rite ad petitionē aſſerentis ſe creditorem allegat dictā. l. ſed eximendi. §. j. cū. l. ſequenti. vbi ange.

dicit hoc eſſe menti tenendũ. Quid aũt in eximente a manibus familie iniuſte captũ. vi. petrũ de ancharra. in cõſi. cccxli. et vi. alex. in cõſi. xxxv. incipiẽti. viſo thema te. in. ij. volu. vbi etiã ponit qua pena puniatur eximens captũ de manibus familie vel carceribus. Et petrus anchar. dicit in dicto conſi. ad finem. ꝙ comentarienſis tenetur eadẽ pena qua tenebatur is qui aufugit. l. j. C. de fal. mone. l. ad comentarienſem. C. de cuſto. reo. Et etiam tenetur ad intereſſe expedito puncto an fuga faciat indicium ad torturã. Nunc accedamus ad declarationem: vtrum contumacia faciat indicium ad torturã: que confeſſio ficta dicitur. Et primo ſcias. ꝙ idem operatur ficta confeſſio inducta a lege vel ſtatuto/ ꝙ operatur vera et expreſſa ore tenus facta. ita Bar. et bal. i. l. quoniam. ff. de his qui not. infa. et probatur in. l. ſi tutor. et ibi Ci. et bal. C. de inter. matri. et in alijs multis locis tenent etiã alij doct. Sed contra tenuit expreſſe Ange. in tracta. malefi. in verbo qui iudex videns. ver. queritur. et allegat Bald. ſpecu. et alios de quibus ibi per eũ: ex quo predicta doctrina redditur dubia. Et dic ꝙ ſi ex forma ſtatuti contumax debet haberi pro confeſſo/ non ſufficit ſola contumacia. Sed iudex ex tali contumacia interloquendo debet declarare inquiſitum eſſe contumacem. Et ſi procederet ad aliquam condẽnationem ſine tali interlocutoria: talis ſententia non valeret. Ita dixit Anto. in. c. cum dilecti. de dolo et cõtumacia. in. iiij. colu. vbi non ſufficit eum eſſe contumacem/ vt ipſe aſſerit: niſi liqat de cõtumacia. et allegat. ff. ex quib⁹ cau. in poſſe. ea. l. hec autẽ. ibi conſtare liquereqꝫ pretori. ꝛc. et allegat Bar. in. l. iiij. §. pretor. ff. de dãno īfec. et vi. hippo. in ſingu. cclxxxiij. incipi. lapſus termini precludit viam contumaci. l. mancipiorũ. quod intellige ſi iudex interlocutus fuit terminum fore lapſum: et per conſequens amplius audiri non debere. ibi vi. late. et vi. etiam hippo. in repeti. rub. C. de proba. in. xl. colu. ver. attende tamẽ. Et vi. pau. de caſ. in. l. penult. C. ad trebelli. Et ſi anteꝗ̃ ſuper dicta contumacia ſit pronũciatum contumax deſcedat: talis contumacia non preiudicat heredi. ita Bar. in. l. j. §. ſed hec conſtitutio. ff. de calũnia. et. in. l. eius qui delatorem. ff. de iure fiſci. et. l. ij. §. ꝙ ſi actor. C. de iura. calũnie. ꝛ tenet bal. in. l. j. in. ij. colu. ad fi. C. ne ex delictis defunctorum. et in. c. vaſallus. ver. dicit Joãnes. ſi de feudo fuerit controuerſia. Et ſicut vera confeſſio tanquam erronea aliquando poteſt reuocari. vt late in. l. j. §. fin. ff. de queſtio. ita poterit reuocari cõfeſſio ficta inducta per ſtatutum pre textu erroris. vi. Jaſo. in. l. ſi is qui. C. qui teſta. face. poſſunt. vbi dicit. aduerte diligenter. ꝙ non ſolum ipſe bannitus eſt admittendus ad probandum contrariũ de innocentia ſua: imo etiam quicũꝗ̃ penitus extraneus. vi. ibi per eum. Et nota: ꝙ licꝫ contumax ex formã ſtatuti debeat haberi pro confeſſo. Tamẽ ad hoc vt valeat condemnatio vltra contumaciã debet conſtare de delicto: aliter non valet bannũ nec condẽnatio. Ita probat tex. in. l. raptores. C. de epiſco. et cleri. in verbo conuicti. et in ver. poſt legitimas probationes iuri cognitas. et in fine legis ibi reperti et conuicti fuerint. et vi. ſpecu. et Joan. and. poſt eum in titu. de accuſa. §. fina. ver. ſed pone. A. fuit accuſatus. ꝛc. Et vide ad hoc tex. in auct. qua i prouincia. §. i. ver. ſi tamen omnino appareat obnoxius. ꝛc. C. vbi de crimine agi opor. et vide bonum tex. in. c. omnipotens deus. ij. q. i. et facit dictũ Inno. in. c. quia veriſimile. de preſum. vt quãdo quis dãnatur ex pſumptionib⁹ non ex ꝓbationib⁹: tũc nunꝗ̃ debꝫ ſibi īponi vera pena delicti: ſꝫ alia minor. vi. õ hoc hip. ī pra. ſua. col. vij.

et in.viij.et.ix.colu.vbi late loquitur.Et
dicit ꝙ libellus ſeu inquiſitio valida de/
bet precedere. et ꝙ accuſatio vel inquiſi/
tio concludat crimen punibile. Et dicit:
ꝙ ſi nõ valet bannũ non valet ſubſequẽs
ſententia que fundatur in banno. et dicit
ꝙ contumacia dicitur vitium. vt.l. ſanci
mus.C.de iudicijs. vbi Jaſo. dicit ꝙ cõ
tumax dicitur infidelis. et abb.in.c.j. de
iudicijs dicit: ꝙ contumacia eſt peccatũ
mortale. Item ſtatutum volens: ꝙ cõtu
max habeatur pro confeſſo non intelligi/
tur in minori/in muliere/et in ruſtico:niſi
ſint in dolo expreſſo ꝛ non preſumpto:vt
eſt contumacia. ita pau.in.l. vbi exigitur
.ff.de edendo.pro quo faciunt ea que di/
cit Bal.et alexã.et ange.in.l.ij.ff. ſi quis
in ius voca.non ierit.et vi.bal.et ange.in
dicta.l.vbi exigitur. Itez notabis: ꝙ ad
hoc vt contumax ex formã ſtatuti habea
tur pro confeſſo.oportet ꝙ citatus ſit in/
tra territorium bannientis:quia ſi eſt ex/
tra territorium non admittitur pro cõfeſ
ſo. ita notabiliter anto.in. c. propoſuiſti.
de foro compe. vbi etiaz videbis de iure
domicilij:et ð iure originis.et vi.hippo.
in conſi.lxxxij. Ideo vt talis delinquens
habeatur pro confeſſo iudex loci delicti
mittas litteras iudici loci vbi eſt ipſe re⁹
delinquens: et ipſum rogare: ꝙ in ſubſi/
dium iuris vellet facere citare talem de/
linquentem exiſtentem in ſuo territorio.
ꝛ vi.de hoc hippo.in ſingu. xxxviij.et vi.
Jaſo.in.l.properandum.§.ſin autem re/
bus.C.de iudicijs.Et aduerte: ꝙ requi
ritur primo citatio ad hoc vt contumax
habeatur pro confeſſo:et non ſufficit vna
pro omnibus propter magnum preiudi
cium.vi.bal.in.l.receptitia.C.de conſti.
pecu.ad finem. Et allegat.l.ſenatus.§.ꝙ
ſi tribus.ff.de iu.fiſci.Et circa materiam
cõtumacie.vi.hippo.de marſi.in repeti.
l.de vno quoqꝫ.ff.de re iudica.vbi multa
dixit: et precipue ꝙ contumax nõ poteſt
allegare incompetentiam iudicis.vt ha/
betur in.l.ſi quis ex aliena.ff. de iudicijs
nec poteſt declinare iuriſdictionem. Ita
Inno.in.c.preterea.de dilatio. Itẽ ſcias
ꝙ citatio debet fieri ſecundum ſtilum cu
rie:alias citatus non reputatur cõtumax
Vi.de hoc.feli.in.c. quoniam contra.de
proba.et vi.hippo.in conſi.cxviij.Et dic
etiam: ꝙ quando proceſſus eſt nullus ci
tatus non dicitur contumax: nec habetur
pro confeſſo. Ita hippo. in dicta repeti.
in.xxix.colu.vbi dicit etiaz: ꝙ contumax
ſeu moroſus non poteſt allegare penden
tiam litis.Et contumacia in criminalib⁹
non facit quem haberi pro cõfeſſo ſicut in
ciuilib⁹.vi.gloſ.et bal.in.l.ij.§. diuus.ff.
de iure fiſci.et vi.bart.in.l.queſtionis.ij.
ff.de queſtio.et vi.abb.in.c.veritatis.de
dolo et contumacia. in.viij. colu. Et an
contumax poſſit condẽnari abſqꝫ alia ci/
tatiõe.vi.hippo.in dicta repe.in colu.an
tepenult.et vſqꝫ ad finem repetitionis di
cit multa circa materiam contumacie in
cauſis ciuilibus: et ſic remanet expedita
materia ꝯtumacie.Et circa materiã indi
ciorũ notabis:ꝙ mãdatarius ꝯtra mãdã
tem facit indiciũ ad torturã.vi.hippo.in
prati.ſua.in.§.diligẽter.in.v.et.vj.colu:
vbi ipſe ꝯcludit:ꝙ debẽt cõcurrere alia in
dicia ꝛ preſumptiões: et ꝙ teſtimonium
mãdatarij nõ eſt ſufficiẽs idiciũ ad tortu
rã ſine alijs indicijs:vt dictũ eſt. Et nota
bis in materia indiciorũ: ꝙ indicia debẽt
eſſe pfecta in genere ſuo:nã ſicut ꝓbatio/
nes in criminalib⁹ debẽt eſſe clariores. vt
in.l.fi.C.de ꝓba.et.l.additos.C.de ap/
pella.ꝛ.l.abſentẽ.ff.de penis.et in.c.ꝑta
cũ.xxx.q.iij.ita indicia in gñe ſuo debẽt
eſſe clara ꝛ talia q̃ de iure ſubſiſtant: qꝛ ea
dẽ eſt ratio de toto quo ad totũ que eſt ð
parte quoad partẽ:et ecõtra.l.que ð tota.
.ff.de rei vẽdica.cũ ſimilib⁹:et ſic ſicut te/
ſtes nõ interrogati ad faciẽdã plenã ꝓba
tionẽ i criminalib⁹ debẽt reddere ration

dicti ſui. vt per Sali. in. l. fi. C. de proba.
Et per Jaſo. in. l. admonendi. c. colu. ita
etiam ad faciendum indicium ad tortu-
ram: etiam non interrogati debent redde
re rationem dicti ſui: quod eſt notandum
ſecundū Hippo. in prati ſua. in. v. colu.
Et indicia ſuperuenientia an confirment
torturam precedentem indebite factam:
dic ꝙ non: quia fuit ordo peruerſus. vi.
Bal. in. l. fina. C. de accuſa. vbi ipſe for-
mat iſtam queſtionem. Et vi. de hoc hip
po. in prati. ſua. in. xxviij. colu. in princi.
vbi ipſe loquitur quando iudex ſine indi
ciis vel cū indicijs minus legitimis po
ſuit reum ad torturā: qui reus confeſſus
eſt delictum: quo caſu confeſſio eſt nulla:
etiam ſi ſit ratificata. vt habetur in. l. pe-
nult. ff. de queſtio. et de hoc iam ſuperius
diximus. Item notabis: ꝙ vnum indi-
cium tollit aliud: ſecundum alexā. in con-
ſilio. lxxvij. in. j. volu. in vlti. col. Et vna
preſumptio tollit aliā. l. diuus. de in inte.
reſti. et. c. accedens. de crimine falſi. et ibi
glo. Et vi. tex. et glo. in. c. tuam. de ſpon-
ſalibus. vide ſpecula. in titu. de expenſis.
§. iiij. ver. in hoc. vide doct. i. l. ſi quis adul
teri. C. de adulte. et. l. ſiue poſſidetis. C.
de proba. et habetur in. l. mater. C. de ca-
lūniato. et ibi ange. et Sali. Itē vna cō
iectura tollit aliam. vi. ange. in. l. iniuria-
rum. §. ſi quis de honoribus: vbi ipſe di-
cit: magiſtratus actum iuriſdictionalem
exercens non preſumitur animo iniurian
di facere vel feciſſe: hec tamē preſumptio
tollitur per aliam cauſatā ex indicijs vel
coniecturis: puta quia accepit pecuniā:
vel quia fuit cominatus antea parti ſe di
ctam ſententiam laturū. Et vide bal. in
conſi. cccij. in. ij. volu. et idem dicimus in
duobus veriſimilibus: nam magis veri
ſimile tollit minus veriſimile. ita bal. in. l.
fi. C. de heredi. inſti. et maior veriſimili-
tudo tollit minorem. ita bal. in. l. ſiue poſ
ſidetis. C. de proba. et vi. Jaſo. in. l. ſi ex-
traneus. ff. de condi. cau. dat. non ſecu. et
ſic ſi contra reum adeſt vnum indiciū et
ipſe probat bonam famam: an poterit tor
queri iam ſuperius diximus. Sed tu ad
de hippo. de marſi. in dicto. §. diligenter
in colu. xxix. et. xxx. vbi late de hoc loqui
tur: et ibi dicit ꝙ probatio in ſpecie pre-
fertur probatiōi in genere: et preſumptio
in ſpecie tollit preſumptionē in genere.
Sed tu in iſta queſtio. aduerte bene: q: ſi
contra reum adeſt vnum indicium male-
ficij: probatio bone fame facilis eſt: preci
pue hodiernis temporibus. Ideo iudex
cautus aduertat: quia in arbitrio iudicis
relinquitur: an indicia exiſtentia contra
reū ſint ſufficientia ad torturam. ita bar.
in. l. fin. ff. de queſtio. et in. l. ij. C. quorū
appella. non recipi. et Joan. and. in. c. ex
contemplatione. de regu. iuris. in. vj. ta-
men tale arbitrium debet eſſe iuri et equi
tati conſonum. Et vi. ludo. roma. in con-
ſilio. ccclxxxvj. in. ij. colu. vbi dicit: debet
autem iudex ſuum arbitrium moderare
ſecundū quod ſuadet ratio ſubiecte ma-
terie. Nota iſta verba quia aurea ſunt: et
adde ad ea que ſuperius diximꝰ de arbi-
trio iudicis. Et bal. in. l. quicunqꝫ. C. de
ſeruis fugi. in. v. colu. dicit: ꝙ in arbitra-
rijs iudex debet inclinare mitiorem par-
tē. vt de offi. dele. c. de cauſis. non tamē
debet eſſe nimis gratioſus. vt in. c. j. de re
gu. iu. lib. vj. et ibi Joan. an. Et circa iſtā
materiam indiciorum dic ꝙ ſunt alia plu
ra indicia que de facto poſſunt occurre-
re que bonus iudex debet conſiderare / de
quibus non poſſet tradi plena doctrina.
Itē notabis aliqua de preſumptionibꝰ
et indicijs indubitatis ex quibus condē
natio poſſet ſequi: et ſunt iſta que ſequun
tur. Occiſo Titio in domo ignorato ma
lefactore: ſi publica vox et fama orta a fi-
de dignis ſit: ꝙ Seius tale homicidium
cōmiſerit: et illius inimicum fuiſſe probat
nec non ꝙ viſus fuerit exire de illa domo

gladio euaginato in qua domo in conti-
nenti viſus eſt Titius occiſus indiciū in
dubitatum eſt vt poſſit ſuper eo ferri diſ-
finitiua ſententia. Late hoc diſputat gā-
din⁹ per.iiij.columnas in rubrica de pre-
ſump.et indicijs idubitatis. Et ponit ibi
aliqua exempla. Et primum eſt: quando
contra aliquem eſt preſumptio iuris ꝛ de
iure: vt eſt in illo qui pretextu conſangui
nitatis excuſauit ſe a pena adulterij. Et
poſtea inuenitur contraxiſſe matrimoniū
cum illa: naꝫ preſumptio eſt: et ſuper hoc
eſt legis ſententia ꝙ omnino puniatur.
vt. C. de adulterijs.l.qui adulteriū. Itē
eſt indicium indubitatum: ſi aliquis in iu
dicio ſponte confeſſus eſt: vel in tormen-
tis: et perſeuerauit. Item quando con-
ſtat aliqueꝫ dato precio tranſegiſſe ſuper
crimine pro quo ſanguinis pena non in-
geritur. Item quando crimen quod con
tra aliquem oritur eſt ita publicum vt me
rito poſſit notorium appellari: quo caſu
nec requiruntur teſtes nèc acta. vt in. c.
Tua.de cohabi.cleri.et argu.ff. de cuſto
di.et exhi.reis.l.ſi confeſſus. et in tali no
torio ſtatur officialis ſimplici accerſioni.
vt.iiij.q.iiij.c.Nullus.§.aliquando etiā.
Item propter euidentiam facti: nam ſi
conſtat Titium eruiſſe oculum alteri ſta
tim colligitur: ꝙ ſit atrox iniuria. Item
quando officialis cuius officium eſt in-
quirere ꝛ punire delinquentem proprijs
oculis intuetur. Nam tunc ſatis dici po
teſt indicium indubitatum. Et iudex ex
eo ſolo nulla alia ſuper eo crimine proba-
tione reperta poteſt ſententiam diffiniti-
uam proferre: quia illud crimen dicatur
eſſe indicium priuato notorium.argu.ff.
de ferijs.l.ij. in fine. Et de offici. preſi.l.
illicitas. §. veritas. Satis enim dicitur
probari crimē: ꝙ ſub oculis ſubijcitur iu
dicantis more iudiciario inquirentis: cū
oculorum inſpectio habeatur pro quadā
ſpecie probationis.ꝛc. Nec quis obſtat ꝙ
alias dicitur ꝛ notatur. C. de accuſa.l.ea
quidem: vbi dicitur denūciationi officia
lis non eſſe credenduꝫ: quia hoc locū ha-
bet quando officialis officium ſuum in
nunciando conſiſtit. Et vi. de hoc gandi.
in loco iam allegato: et in Rub. quomo-
do de maleficijs per denunciationem co
gnoſcitur. Item ſi camera habens tantū
vnum introitum et aliquis viſus eſt exi-
re pallidus gladio ſanguinolento: et in il
la camera reperitur homo recenter mor-
tuus: et de hoc iam diximus ſuperius.
Item inculpatur Titius. ꝙ fecit interfi-
cere Gaium/et Titus primo erat capi-
talis inimicus gaij: et erat prope locum
criminis quando fuit occiſum: quo per-
petrato receptauit homicidium qui erat
domeſticus Titij: et iactauit ſe ꝙ fecit
occidi Gaium: et orta fuit publica vox ꝛ
fama. De his omnibus vide Gandinū
vbi ſupra. et vide Ange. in tracta. male.
in verbo comparuerunt dicti inquiſiti.
vbi dixit: ꝙ ex indicijs nemo poteſt dam
nari niſi indicia ſint indubitata. vt dixit
tex. et glo. in.l.fina. C. de procura. et di-
xit Bal. in.l. milites. C. de queſtioni. et
facit tex. et gloſ. in.l. excipiuntur. ff. ad ſi-
lenianū. Et de indicijs indubitatis. vide
Alexan. in conſilio. xv. in.j. volu. Et di-
cit Ange. in loco iaꝫ allegato. vbi ex qua
litate et indiciorum multitudine indica-
tur veritas oculis mētis iudicis ſicut cla
ra lux veritatem oſtendit oculis corpo-
ris: et pone exemplum vt ſuperius dixi-
mus. Et indicia indubitata plura ſimul
collecta in vnam conſonantiam tradētis
inducent probabilem veritateꝫ. vi. pari.
de put. in tracta. de ſindi. in verbo tortu-
ra. vbi dicit allegādo plures doct. ꝙ poſ
ſunt eſſe tot et talia indicia: ꝙ ex ipſis ſo-
lis veniatur ad condēnationeꝫ ſine tortu
ra. et bal. in.l. excipiunt. ff. ad ſileni. dicit.
ꝙ ex multis indicijs reſultat plena ꝓba-
tio ad condēnationem capitalis: etiam

contra impuberes per illum tex. licet In
no.in.c.licet. de ſimonia dicat. ꝙ magis
eſt temperāda ſententia quando induca-
tur ex indicijs: quā quando ex certa ſcien
tia. Et vi. pari. in loco iam allegato: vbi
pulchre loquitur de indicijs indubitatis.
Et an ex indicijs indubitatis ſolis poſſit
procedi ad condemnationem: quem om
nino vide. Et de indicijs indubitatis vl-
tra predicta vi. hippo. de marſi. in.l. repe
ti.ff. de queſti. in. vj. colu. et vi. cum ibi in
iiij. et. v. colu. vbi diſputat late an ex indi
cijs indubitatis poſſit reus condemnari
ad mortem. Et refert varias opiniones
et concludit: ꝙ habens contra ſe indicia
indubitata: non poteſt ex iſtis condēnari
ad mortē. Sed tu cogitabis multa quā
do tibi de facto occurrat: quia non poteſt
dari certa doctrina. Cum aliter enim au-
dita aliter viſa narrantur. et in dicta. vj.
colu. dat aliquos caſus in quibus quis
non poteſt propter confeſſionem ſuā con
demnari pena mortis: licꝫ pro delicto de
quo inquiritur veniat imponenda. ibi vi.
per eum: et notabis: ꝙ in occultis admit
titur probatio per coniecturas: et ſic quā
do tractatur de probando clandeſtina et
occulta: et illa que ſunt difficilis ꝓbatio-
nis vt eſt furtū: admittitur probatio per
coniecturas. vt in.c. preterea de teſtibus.
et bar. in.l. de pupilo. §. ſi quis ipſi preto
ri. in. iij. colu. ff. de ope. noui nūci. et in.l.
in illa ſtipulatione ſi calendas. ff. de ver.
obliga. in finalibus verbis. et vi. federi.
de ſenis. in conſi. cxix. incipien. Nulli du
biuꝫ. vbi plura iura ad hoc allegat. et vi.
Iaſo. in.l. cum ea. C. de tranſac. vbi ipſe
dicit in. ij. colu. In his que a cōmuniter
accidentibus ſunt difficilis probationis
ſufficit preſumptiua probatio et veriſimi
les coniecture in quibus ſola fama facit
plenam probationem. arcu.l. non omnes
. §. a barbaris. ff. de re mili. patet i.l. cōſen
ſu. C. de repudijs. l. viciniis ſciētibus. C.
de nuptijs. Iſtam regulam tradit bar. in
auct. quas actiones. C. de ſacroſanct. ec
cleſijs. et vi. Ci. in.l. vnica. C. de ſenten.
que pro eo quod intereſt. et bal. in.l. ſi quis
ex argentarijs. §. penul. ff. de edēdo. et.l.
ſi quādo. C. vnde vi. Et vi. bar. in. dicta
.l. ſi quando: vbi ipſe dicit in princi. diffi-
cultas probationis et odiuꝫ delinquētis
facit vt admittatur probatio per iuramē
tum actoris. vi. alex. in. cōſi. lxiiii. in. j. vo
lu. vbi dicit: ꝙ in defectum probationis
ſi ex negocij aut actus natura non poteſt
haberi probatio admittitur probatio mi
nus legitima: et admittuntur teſtes par
ticipes et criminoſi ad probandum cōiu
rationem factam ſecrete. Et vide de hoc
abb. in.c. fina. de teſtib. cogen. et vi. Feli.
in.c. Veniens. j. de teſtib. vbi ipſe ponit
multos caſus in quibus ſola fama facit
plenam probationeꝫ. Et notabis: ꝙ pro
batio coniecturalis dicitur euidens pro
batio. vide. tex. in.l. licet imperator. de le
ga. j. vbi Barto. dicit in principio. No-
ta ꝙ euidenter apparere dicitur illud qđ
apparet legitimis cōiecturis: licet nō fue
rit expreſſum. et Iacobus de arenis ibi
vt refert Bart. euidentem voluntatem
appellat que per coniecturas probatur.
Et in ſecretis tractatibus et conſilijs et
in ſecretis delictis propter difficultatem
probationis. peruenitur ad torturam ex
ſolis indicijs. et quādoqꝫ ad condēnatio-
nem ⁊ abſolutionem ſi indicia ſunt ita cer
ta ꝙ vix denegare ſufficiat. vi. Bal. in.l.
quicunqꝫ. C. de ſeruis fugi. in. vj. colu.
vi. etiā Bal. in.l. nemo. C. de epiſco. au-
di. vi. ange. in.l. fi. C. de proba. ⁊ vi. cum
in.l. contra negantem. ff. ad.l. aquili. Et
vi. Iaco. but. in.l. fi. C. de proba. vbi ipſe
dicit in finali. verbis. Ego tamen dicerē
ꝙ vbicunqꝫ eſſet poſſibile rē aliter ſe ha
bere non credatur indicijs. vi. de hoc etiā
pari. de Put. in tracta. de ſindi. in verbo.
Tortura. ad finem. vbi ipſe etiaꝫ dicit ꝙ

ſi reperitur mortuus et in eo appareant
ſigna venenacionis erit indicium indubi
tatum: ſi probetur ille de quo ſit veriſimi
lis ſuſpicio emeriᷓ venenum: argu. notat.
per Bar in. l. j. de paricidis. ff. et in. l. ij. ꝺ
ſicca. et in. l. abortionis. ff. de penis. Et di
ximus ꝙ probatio que fit per coniectu-
ras dicitur euidens probatio notat etiã
hoc. in. l ſi quis locuples. ff. de manumi.
teſta et habetur in. l. Creditor. C. de pig
norati. actio ⁊ voluit Ludo. ro. in conſil.
vij. vbi notanter loquitur. Et vide abb.
in. c. licet cauſam. de probati. et vi. bal. in
c. per tuas. de proba. Et quia late exami
nauimus iſtud punctum. Nunc dicamus
aliqua circa materiam auxilij: quia vt dic
tum eſt non valet inquiſitio de auxiliante
niſi cõſtet de principali vt ſuperius vide
bis in regu. de inquiſi. Et nota ꝙ ad hoc
vt aliqui dicantur auxiliatores alicuius
delicti: vel alicuius cõmittentis aliquod
maleficium oportet ꝙ ad hoc principali
ter fuerint adunati. ff. ꝺ vi bono rapto. l.
ij. §. ſi quis non homines. vbi dicit Bar.
nota. ꝙ ille qui eſt principalis: et homi-
nes coaduniauit tenetur de omni damno.
Et ſi plures fuerint in rixa nec cauſa fauē
di vnus alteri in loco conueniſſe et inſul-
tum feciſſe omnes vt principales puniē-
di ſunt. vt in. l. Si in rixa. ff. de ſicca. et te
net ancharra. in conſi. cxvij. et Bal. in. l.
Non ideo minus. C. de accuſa. in fin. co
lũ. vbi ipſe dicit: que eſt differentia inter
mandatorem fautorem ⁊ aſſociantē: dic
quia mandator ſemper precedit actum:
vt. l. Si vero non remunerandi. §. ſi poſt
credita. ff. mandat. de fauctore et aſociã-
te. Tex. habes: et ibi doct. in clemen. j. de
penis. et glo. habuiſti ꝺ fautore in. l. j. C.
ſi rector prouincie. Et aſocians ad receſ-
ſum non videtur aſociaſſe ad maleficium
cõmittendũ niſi aſociaſſet imediate poſt
delictum. et tunc certum indicium eſt cõ
tra eum. vi. Bal. vbi ſupra. et in materia

auxilij dat talem theoricam. Omnis ille
qui offendentem reddit audaciorē et of
fenſum timidiorem dicitur impēdere au-
xilium vel fauorem. argu. ff. ad ſilenia. l.
cū dominus. et. l. j. §. que honerande. ff.
quarũ rerum acti. non detur: et principa-
lis non tenetur ex facto auxiliatoris niſi
mandauerit vel ratum habuerit. vt de re
ſti. ſpoli. c. cum ad ſedem. et notat. xxiiij.
q. j. c. ſi. in glo. nam homicida. et vi. bart.
in. l. aut facta. §. ſi. ff. de penis. vbi dicit:
vniuerſitas an poſſit delinquere: et cõclu
dit: ꝙ non poteſt delinquere proprie: nā
proprie non eſt perſona: et peccatũ omiſ-
ſionis poteſt cõmittere vniuerſitas. In
delicto vero quod cõmittitur faciẽdo ad
uerte ibi que bar. dicit de delicto vniuer-
ſitatis. et ꝙ poteſt ciuiliter ⁊ criminaliter
puniri. Sed ſi eſſet delictum quod nõ ca
dit in vniuerſitate proprie. vt homicidia-
rapina et ſimilia: tunc vniuerſitas punie-
tur more priuatorum. Et aduerte quia il
li qui non delinquerunt non debent con-
tribuere in ſolutione collecte de iure. ar-
gu. l. j. ff. de magiſtra. cõuent. et bar. dicit
hoc vidiſſe in quadam ſententia diffiniti-
ua imperatoris Herici: et ſi homines de
vniuerſitate iuerunt ad occidendum que
dam deliberato propoſito et conſilio: tūc
videtur facere vniuerſitas: alias dicitur
facere ſinguli. caſus eſt ſecundum bart. in
. l. ſemper. §. ij. ff. ꝙ. vi aut clam. et hoc vi
detur tenere glo. in. l. aliud. §. refert. ff. de
regu. iuris. et iſto caſu non poteſt forma-
ri inquiſitio contra vniuerſitatem: ſed cõ
tra illos homines ſingulares qui hoc fe-
cerunt. Et plus dicit bar. ꝙ ſi leuato ve-
xillo et pulſata campana iuerunt ad hoc
faciendum: ꝙ non dicitur delinquere vni
uerſitas / ſi deliberatio nõ preceſſit: et qui
eleuauerunt vexillum ⁊ campanam pul-
ſauerunt magis dicuntur incitatores per
ſonarum quam vniuerſitas dicatur hoc
facere: et de hoc per totum titu. C. de ſe-

diciosis. Et poſſet ſequi ratihabitio: ꝙ ſuf
ficeret ad puniendum vniuerſitatez: vt ſi
per vim expulerint me de caſtro: et vni
uerſitas illud ſibi retinet. et vi. Inno. in
.c. dilectus. ij. de ſimonia. et in. c. graue.
de ſenten. exco. et vi. ibi abb. et Ioan. de
annania. in dicto. c. dilectus. vbi multa ⁊
notanda dicit: et ciuitas dicit delinquere
eoipſo qđ tolerat que iniuſte et illicite p
petrant a ſubditis: naz talia negligere eſt
facere ⁊ iubere. c. negligere. ij. q. vij. l. qui
patit. ff. de man. et vi. abb. in. c. geneſi. de
electio. et vi. Ioan. and. in. c. felicis. §. fi.
de penis. in. vi. et vi. ibi dominicū. et vi.
cardi. in clementi. j. ver. ciuitas. de penis
et vi. Ange. in conſi. clv. vbi dicit. ꝙ vni
uerſitas poteſt deliquere et ex delicto pu
niri criminaliter. vt ꝯ pace et iura. fir. c. j.
vnde Henricus imperator tulit ſententiā
contra ciuitatem Tuſcie: et eam rebellez
damnauit ad aratrum. Et ſic fecit Bo
nifacius. viij. propter delictum templa
riorum totum collegium deſtruxit. Et in
materia auxilij notabis: ꝙ illa que caſua
liter fiunt nō ſunt in cōſideratiōe: et ideo
non puniuntur. vi. hippo. in practi. ſua in
. §. conſtante. in. r. colu. et vi. abb. in cōſi.
lxij. in. ij. volu. Et auxilium ad hoc vt ſit
punibile oportet: ꝙ ſit de actu proximo
puta ꝙ aſſiſtat facienti. Secus autez de
actu remoto. vi. Bal. in. l. iudices. C. ad
. l. iuli. pecu. pro quo eſt bonus tex. ſecun
dum euz iuncta glo. in. c. felicis: in verbo
ſimplici fauore. de penis. in. vj. per quam
glo. Cardi. ponit notabilem differentiaz
in clementi. j. de penis. inter fauorez pro
prie ſumendo: et ſimplicem fauorem. Et
ſi poſt delictum cōmiſſum aliquis aſſiſte
ret maleficio et malefactori in auxiliū nō
dicitur proprie dediſſe opem delicto. ita
bar. in. l. non ſolum. §. ſi mandato meo. ff.
de iniurijs. vbi multa dicit circa pſuaſio
nem ſeu conſilium: et ibi dicit: ꝙ perſua
dere et dare conſilium eſt opem prebere.

ibi videb. eum. et ibi late de mandatario
et mandante. Et circa iſtam materiaz au
xilij preſtiti. vi. feli. in. c. ſicut dignum. de
homicidio. vbi dicit: ꝙ iſta materia pati
tur plures limitationes. ibi vi. per eum.
Sed tenemēti: glo. in dicto. c. felicis. de
penis. in. vj. in verbo ſimplici fauore: que
dicit. ꝙ vbicūqz auxilium ⁊ fauor eſt ſim
plex ex eo ꝙ maleficium non eſt ex eo au
ctum. Sed ita eſt executioni mandatum
ſicut ſi non interueniſſet: ꝙ tunc auxiliuz
et fauor arbitrio iudicis puniendus eſt ⁊
nō pena ordinaria qua punitur principa
lis: quia auxiliantes debent pati eam pe
nam quam principales. vi. abb. in. c. j. de
poſtula. prela. ex quo auxiliator nō tenetur de
affectu: principalis tenetur. vi. glo. nota
bi. in. l. Sed et diuortij. ff. rerum amot. et
vi. bal. in. l. j. C. de ſeruis fugi. et ꝙ prin
cipalis teneatur de affectu. Tex. eſt in. l.
is qui cuz telo. C. de ſicca. et. l. ſi quis nō
dicam rapere. C. de epiſco. et cleri. in. c. ſi
quis poſtulatus. de penit. diſtin. j. et illud
quod diximus ꝙ ſimplex fauor punitur
arbitrio iudicis ſequitur ange. in. l. in fur
ti. §. ope et conſilio. ff. de furti. vbi ipſe re
fert dictam glo. c. felicis. et refert Ioan.
and. ita tenere. et vi. etiam ange. in. l. is q̄
opem in principi. eodem titu. vbi addit:
ꝙ vbicūqz multorū iacet ſtrages: ibi ne
ceſſario ſeueritati detrahendum eſt. vt. l.
penul. ff. de ſicca. Et notat glo. in. l. aut fa
cta. in fine. ff. de penis. et ideo tūc nō pu
niuntur auxiliantes nec fauentes eadem
pena. Sed ad iudicantis arbitrium. et di
cit ange. ita vidimus quotidie obſerua
re: quia principes et capoirales ſeditio
num puniuntur aſperrime. Reliquis au
tem auxiliantibus et fauentibus mitigā
tur pene. Et adde ꝙ ille qui ſtat armatus
cum delinquente dicitur ei preſtare auxi
lium: licet arma non mouerit. ita Inno.
in. c. continentia. de cleri. percu. et tenet
Bar. in. l. ſi interſec. ff. de ſicca. et vi. alex.

in.l.is qui opem.eodem titu. in addi. ad
Bar.et allegat bal.in.l.raptores. C.de
epiſco.⁊ cleri.et in.l.i.C.de ſeruis fugiti.
et allegat etiā Bal.in.l.i.C.vnde vi. in
repeti.et vi.bal.in.l.non ideo minus. de
accuſa.et vi. Ludo.roma.in conſi.cxvij.
vi.ange.in verbo dictus andreas arma/
tus:et in verbo dicto maleficio ſemꝑ aſti
tit:vbi pulchre loquitur. Itē dicitur pre
ſtare auxilium clamando contra eum qui
offenditur.vi. Imo.in.c.i. de homicidi.
et vi.Alexan. in dicta.l. is qui opem. in
addi.vbi late loquitur de auxilio. Item
ſcias:ꝙ auxiliator tenetur de pace rupta
ſicut principalis.ita Ioan.and.in addi.
ad ſpecu.in titulo.de tregua et pace.Et
vide alex.in dicta.l.is qui opem.Et qui
dat pecuniam bannito dicitur ſibi preſta
re auxiliū.ita Bar.in.l.cuiuſcūqȝ.ff.ad
l.iuliam maie.et.l.in furti.§.ope.et con/
ſilio.ff.de furtis.Et ſi plures ſunt in rixa
⁊ aliquis mortuus eſt et neſcitur a quo:ſi
apparet quis fuerit inceptor rixe ille pu/
nitur de homicidio et de vulneribus/ne
delicta maneant impunita.ita Bal.in.l.
i.C.de ſerui.fugi.vi.alex.in.l.fina.ff.de
ſicca.vi.Gandi.in rub.de defenſio.a reo
faci.et vi.de hoc Bonifacium vitelinū
in titu.de inſultu percuſſione:et ibi vide/
bis per eum an auxilium preſtans et inſti
gans:et conſilium dans quomodo puni
antur.Et quot modis auxiliū preſtetur
enumerat bal.in.l.ob hec verba.ff.de in/
fami.Et iudex in inquiſitione debet dice
re:ꝙ talis auxiliator ſcienter et non igno
ranter preſtauit opem et auxiliū tali ma
leficio et malefactori.ita bar.in.l.omnes
C.de agrico.et cenſi.li.xi. et alexan.in.l.
is qui opem.ff.de furt.et in ſumma.Quot
autem modis preſtetur auxilium vel fa/
uor collige ex notatis in.l.i.§.tuliſſe.et in
.l.cum dominus.ff.ad ſi/enianū.et in.l.ſi
ꝑmiſſus.ff.de adulte.et inſti.de adulte.§.
ope,et.l.pignore.§.qui ferramenta.ff.de
furt.et.ff.ad.l.iulia.maieſta.l.iiij.et.ff.de
parri.l.ſi ſciente.vbi tex.dicit.etiam pe/
cunia ſua miniſtrari auxilium et fauorem.
Iſtas remiſſiones ponit ange.de peru.
in.l.is qui opē.ff.de furt.et ibi dicit per
ſonetas vſurarum teneri ad reſtitutionē
vſurarum pariter cum accipiētibus illas.
Tenementi.et Ioan.and.in clemen.i.d
penis bene loquitur de iſtis auxiliantib⁹
fauentibus conſulentibus et perſuaden/
tibus:in principio tempore delicti ⁊ poſt.
delictum ad euadendum malefactorem
ne capiatur a familia:et vt non puniatur.
in curia poſt capturam:de aſſiſtente autē
principi in ſupplicando ne puniatur.vi.
ange.in.l.is qui autē.ff.de furtis:et ſic re
manet expedita iſta materia auxilij vtilis
et praticabilis.Et tota materia preſentis
regule ad chriſti laudē necnon et matris
honorem.

¶ Regula tertia.de tortura:et de repetitione:et rati/ficatione torture.

Munda cor meū et labia mea do
mine:vt que iu
ſta et vera ſunt
loqui valeā in
preſenti regula
Data copia iu/
dicioꝝ reo cū
termino ad illa
purganda:pre/
cedente reſponſione negatiua:ſi in termi
no nō purgauerit indicia:iudex ponet eū
ad torturam.vt ſuperius diximus in pri
ma regula.Sed ſicut iudex non poteſt in
cipere a tortura ſecundū Bal.poſt glo.
in.l.ſi quis alicui.C.ad.l.iuli.maie.Et ꝑ
Ludo.roma.in conſi.ccccxij.et vi.bal.in
.l.dotalem.ff.de teſtamen.militis:vbi cō

ſtat: ꝙ iudex non poteſt excedere moduꝫ in torquendo. et in.l.j.ff.de queſtio. habetur: ꝙ a tortura non eſt incipiendum ſine indicijs: ita nec etiam iudex poteſt incipere a minis ſeu a metu torture: ſeu a terrore aliquo: quia talis metus et talis ſuſpicio torquendi equiparatur torture: ſecunduꝫ Bal.in.l.interpoſitas.C.de trāſactio. vbi ipſe dicit ad finem. idem operatur probabilis ſuſpicio tormentorum: quod ipſoruꝫ illatio.ff.quod falſo tuto.l. nouiſſime: et vi. ibi doc. et vi. ange. in tracta. malefi. in verbo fama publica. et vi. Inno.in.c.cauſam matrimonij.de offic. delega. et vi. Ange.in.l. qui in aliena. §. celſus.ff.de acqui.here. vbi omnes cōcludunt paria eſſe confiteri per tormēta vel metu tormentorum: et dixit Bal.in.l.ij. C.quoruꝫ appella.non recipi. ꝙ qui formidine tormentorum aliquid facit nō ſibi preiudicat: quia non habet vſum liberi arbitrij: nec facultatem negandi. et vi. bal.in.l.ſi quis in hoc genus. C.de epi.ꝛ cleri. Et omnis iudex qui de aliquo queſtionem habere intendit: ante omnia habere debet iuris et humanitatis conſiderationem: ſi licet vt non facile nec repente ad queſtionem proſiliat: ſi aliqua alia via leuiori vel veriori poteſt inueniri criminis veritas: quantumcūqꝫ adſint indicia vel veriſimilia argumenta.ff. de queſtio.l.diuus.j.et.ij.reſpon.et.l. edictum. et.l.quoties.ff.de queſtio. Et nota: ꝙ q̄ſtio eſt inquiſitio que fit per tormenta et corporis doloreꝫ: nuda igitur interrogatio vel leuis non pertinet ad hoc edictuꝫ.ff.de iniurijs.l.item apud labeonem. §. queſtionem. vbi dicit.tex. queſtionem intelligere debemus et tormenta et corporis dolorem ad eruendam veritatem. ſequitur textus. Nuda ergo interrogatio vel leuis territio non pertinet ad hoc edictum. et.ff.ad ſilenia.l.i.§.queſtioneꝫ. Et id quod diximus: ꝙ tantum operatur timor torture quantum ipſa tortura: intellige in hominibus timentibus torturam et qui in ea cruciantur. Secus eſſet in illis qui alias capti et torti fuerunt: et cum non timeant realem illationeꝫ tormentorum: multo minus timebunt minas eoruꝫ.argu.auct.multo magis.C.de ſacroſanct.eccleſijs. Et ſi reus fuit ligatꝰ ꝛ ductus coram tortura et confitetur: confeſſio dicitur facta metu tormentorum. vi. Sali.poſt Ci.in.l.ij.C.de cuſto.reoruꝫ. vbi dicit in fi.colu. ſi nondum ſit tortus: ſed ad tormenta ductus: ſufficit enim illorum terror.argu.ff.de vi et vi.ar.l.iij. §.qui armati. Idem dicit ſi in carcere poſitus eſſet in quo multitudine fame et frigore pateretur. Nam poſtea cōfeſſus metu et formidine tormentorum diceretur feciſſe.argu.l.item apud labeoneꝫ.§.queſtioni ꝛ verbo.ff.de iniurijs. cum ibi notatis in glo. quod mihi placet: ibi nō ſic pariter omnes tratarentur: ꝛ ex quauis cauſa in carcerem ponerentur: et hoc de mente illius glo. que ad finem confeſſionis fiende exigit ibi poſituꝫ eſſe. ita Salli. allegando bar. ad omnia iſta. vi. de hoc hippo. in prati.in.§.expedita.in.ij.colun. et ibi dicit: ꝙ ſufficit probare queꝫ fuiſſe detentuꝫ: ad hoc vt confeſſio dicatur facta formidine tormentorum: et ibi dicit de mortuo in carcere: notabis bene qꝛ multum tibi cōmendo. Item dicit: ſi confeſſus in tormentis illico reductus apud acta apud que iterato fateatur: quia hec ſecunda confeſſio ſimiliter diceretur facta terrore tormentorum: quia que in continenti fiunt in eſſe videntur. vt.l.lecta.ff.ſi certum peta. et.l.cum antiquioris.ff.de teſta. et idem ſi non illico: dum tamen adhuc duret tormentoruꝫ dolor.argu.l.qđ ait.§.fi.ff.ad.l.iuli.de adult. et hoc idem tenet Ci.in.l.fi.ff.de queſtio.argu.l.i.§. ex incendio.ff.de incen.rui.nau. et de illo qđ diximus quando reus fuit ligatus

ad tortu. vi. ange. in tracta. maleſi. in verbo fama publica. ver. poſtquã aliquis. et ſi reus ſit ſpoliatus ante torturam et non ligatus: nec aliquo modo minatus: non valet confeſſio. vide de hoc Bar. in. l. nouiſſime. per illum tex. ff. quod falſo tutore. et vi. de his omnibus Gandi. in titu. de queſtio. ver. dictum eſt ſupra. vbi ipſe querit que cõfeſſio dicatur facta formidine tormentorum. Et ipſe vltra predicta dicit quid ſi extra locum in quo homines torquentur: iudex dixit. aut confitearis: aut ducam ad torturaʒ/ inferendo ſibi terrorem de hoc quantuʒ poterat. Nunquid in hoc caſu confeſſio dicetur facta formidine tormentorum. dic ꝙ non. vt in. l. itẽ apud labeonem. ff. de iniurijs. §. queſtionem. vbi tex. dicit. Nuda ergo interrogatio vel leuis territio non pertinet ad hoc edictũ. Item teſtis poteſt torqueri ſi vacillet: et dicat ſe interueniſſe illi negocio: ⁊ poſtea interrogatus dixit ſe nihil ſcire: nam ſi dicat ſe non interfuiſſe et nihil ſcire non poteſt torqueri: quia duo debẽt interuenire. ſ. ꝙ vacillet: ⁊ ꝙ interfuit facto vt. ff. de queſti. l. ex libero. in principio. et. l. vnius. §. teſtes. Et ad torturam habẽdaʒ facit tex. in. l. preſbiter. C. de epiſco. et cleri. et in auct. de teſti. §. Sancimus. colla. ij. Et teſtes inhabiles non admittũtur ſine tortura. Et intellige vt diximus in precedenti regula. Et tortura fit ad inquiſitionem: aliquando ad penaʒ. vt in. l. i. C. de numerarijs. li. xij. vbi ſtatuit imperator: ꝙ erarij vel numerarij fraudolẽti et voraces ad refrenandam eorum nequiciam aculeis tormentorum ſubdãtur Et aliquando etiã pro vilibus furtis furto queretur ad penam. in auct. vt iudices ſine quoquo ſuffragio. §. ex diuerſo. Naʒ queſtiones pene dicuntur. iiij. q. v. c. illi. Et ſcias: ꝙ illa die qua quis debuit tormentari non datur ſibi ad comedendum nec corpus ex cibo turbetur in ipſa tortu-

ra: et vomeret cibum et cauſaretur impedimentum torture: et cõfeſſio turbaretur et ſic ſeruatur de cõſuetudine. Et ideo ea die qua quis debuit torqueri iudex mandat carcerario: ꝙ nõ det ei cibũ nec potũ. ¶ Et tortura adhibetur: ex cauſa ciuili et criminali cuʒ aliter veritas non poteſt reperiri. l. diuus. et. l. ex libero. ff. de queſti. et. l. quoties. C. de queſti. et vi. azonem. in rubri. de queſtio. §. torquetur. Non tamen in omni cauſa. vt in. l. ij. ff. de queſti. Et ſeruus quandoqʒ torquetur in dominum ſuum: licet nulla precedant indicia contra eum. vt in crimine leſe maieſtatis vt ad ſaluteʒ principis pertinet. Et fraudati cenſus/ et adulterij/ et homicidij/ in caſu quando marit⁹ dicitur occidiſſe vxorem ſuam/ vel econuerſo: alias autem ſeruus non torquetur in dominum ſuuʒ niſi precedãt indicia. vt in. l. i. C. de queſti. et. l. i. i. reſpõ. ff. de queſti. et. l. vlt. ff. ad. l. corne. de ſica. Et licʒ diximus: ꝙ reo ante torturam dande ſunt defenſiones plenarie. Tamen in furtis que cõmittuntur in hoſpicijs iudex habet poteſtateʒ ſuper hoc tormentandi familiares domus: et alios qui erant in domo procedendo ſuper hoc ſumatim. ita bar. in. l. in eos. §. fi. ad fi. ff. de furti. aduerſus nautas. vt. C. de naufra. l. quoties. et. l. de ſumerſis. eodem tit. Et ita de facto Bar. obſeruauit cum piſis ſibi de facto occurriſſet. et dixit idem Bar. in. l. dominus horreorum. ff. locati. ꝙ quando domus alicuius frangitur/ illi qui habent domus noticiam ſunt ſuſpecti: ⁊ poſſunt de facili torqueri ad inueſtigationem veritatis. vt in dicta. l. dominus horreorũ. Et ideo officiales quãdo cõmittuntur maleficia occulta conſueuerunt capere vicinos a quibus veriſimiliter poteſt declarari veritas ad quod facit. l. Si ita l fine. ff. de fundo inſtruc. ego non inueni talem. l. Et hoc tangit ibi Iacob⁹ de arenis. Sed hoc intellige vt di-

ximus in precedēti regula: ſi tales vicini
eſſent male conditionis vite et fame. Et
bar. dixit in.l.j.ff.de officio pro conſu. ꝙ
quando furta ſunt de nocte poſſunt tor/
queri cuſtodes vt indicent fures. Sed li
mita vt ſuperius diximus. argu.l.nō om
nis.§.a barbaris.ff. de re militari. et bal.
in.l.fina.C.de queſtio.dixit ꝙ in queſtio
ne hereditatis vel rebus hereditarijs ſer
ui poſſunt torqueri prius preſtito iuramē
to a petente torqueri. ꝙ hoc nō petit ani
mo calūniandi: et ibi dicit ꝙ tortura in te
ſte non debet eſſe nimis aſpera: nec nimis
leuis: et teſti torto plus creditur quā nō
torto: et pro veritate eruenda torquenda
eſt tota familia ī cauſa adulterij.l.in adul
terij.C.de adulte. et allegatur dicta lex ſe
cundū Bal. ibi ad hoc. ꝙ illi qui ſunt in
domo preſumuntur ſcire ea que ſunt ī do
mo et non alij. Et hinc eſt: ꝙ ratione illiꝰ
preſumptionis torquentur illi qui ſunt in
domo et non alij. facit.ff.locati.l.dominꝰ
horreorum. et.C.de repudijs.l.cōſenſu.
et de teſti.c.veniens. quod eſt verum: ni/
ſi ſint bone fame. Bal.in.l.j.C.locati. et
bar.in.l.fina.ff.de queſti.dicit: ꝙ vicini ⁊
conſeruantes preſumuntur feciſſe furtū
ſi ſint male fame. et bal.in.l.j.C.de natu.
liber.dixit: ꝙ pro inuenienda veritate re
rum exportarum ſunt torquende concu/
bine. Non autem vxores que proprie iu/
ramento tenentur: et regulariter omnes
poſſunt torqueri niſi expreſſe reperiātur
prohibite: et ſic ſiue liberi/ ſiue ſerui/ ſiue
mares ſiue femine: et que pſone reperian
tur prohibite diximus in precedenti re/
gula. Et late examinat Joan. and. in.c.
cum in cōtemplatione. de regu. iur. et vi
de ange. in tracta. maleficiorū. in verbo
fama publica. ver. que pſone poſſint tor/
queri et que non. Et ꝙ iudex poſſit deue
nire ad torturam contra teſtes vltra pre/
dicta. vi. Sali. in.l.ſi.C.de queſtio. et no
ta ꝙ ſi iudex habet plures inculpatos de

vno delicto / debet animaduertere a quo
melius ſperat: et citius extrahere verita
tem: et ab illo in torquendo faciat initiū.
ita Bar.in.l.j.ff.de queſtio. vbi dicit. ꝙ
debemus incipere a ſuſpectiſſimo. Si ve
ro omnes ſunt equaliter ſuſpecti: incipie/
mus a debiliori vel ab eo qui veriſimili/
ter melius dicet veritatem. Sed quādo
non eſt magis veriſimile de vno quā de
alio: tunc incipiemus a magis ſuſpecto.
Item ſi eſt pater et filius: a filio in cōſpe
ctu patris incipiendum eſt: quia magis
timet in filium quā in ſe. vt.l. iſti quidem
.ff. ꝙ metus cauſa. Item ſi eſt maſculus
⁊ femina / incipiendum eſt a femina: quia
debilior eſt. vt.l.filio.C.de in offi. teſta.
et.l.deferre. in princi.ff. de iure fiſci. Et
mulieres ſunt magis loquaces quam vi/
ri. vt in euangelio reſurrectionis domini
habetur. et ſunt magis inconſtantes quā
viri. argu.l.multis.ff. de ſtatu homi. Et
habent cor momentaneum et inſtabile.l.
filia in orbitate.C.de in offi. teſta. et.c.fo
ris. de verbo. ſigni. et Gandi. in tracta.
malefi. in titu. de queſti. dixit: ꝙ ſagax iu
dex debet omnia conſiderare in tali caſu:
et incipere a minori et magis debiliori: ⁊
a magis ſuſpecto tanquā a timidiori. Et
Franciſcus bru. in tracta. malefi. vt refert
Hippo. in ſua prati. in.§.expedita. in. co
lu.vj. dicit: ꝙ quando inter torquendos
eſt vnus qui habet turpe nomen: vtputa
Forabosco / Eſpezacroce / et ſimilia: quia
tunc debet incipere ab illo: quia tale no/
men facit indicium iniquitatis contra eū
et reddit ipſum ſuſpectum. ita Joan. an.
in.c.cum in contemplatione. de regu. iu.
Ideo bonum eſt habere bonum nomen.
vi. de hoc feli. in prohemio decretalium:
et facit quod voluit Bal.in.l.ſi.C.quo/
rum appel. non recipi. vbi dixit: ꝙ bona
phiſiognomia prodeſt reo: et mala nocet.
Sed ſi vnus ipſorum cōmiſit ſimile deli
ctum pro quo ſunt torquēdi: ab illo eſt in

cipienda tortura. de quo per Sa'li. in. l. fi.
C. de queſti. et voluit Gandi. in tractatu
male. in rub. de preſump. et indicꝯs indu
bi. et diximus in preſenti regula. Et nota
bis et adde ad ea que ſuperius diximus:
ꝙ poſſunt torqueri mercantes falliti ceſ-
ſantes et fugitiui: vt indicēt pecunias ip
ſi datas ad mercandū / quas nunc negāt
habere et dicunt perdidiſſe. vi. de hoc pa
ri. de put. in tracta. de ſindi. in verbo. an
in cauſa. vbi ipſe tractat / an in cauſa pecu-
niaria et ciuili deueniatur ad torturam: ꝛ
ibi dicit: ꝙ teſtis i cauſa ciuili ardua ſi va
cillat poterit torqueri. Sꝫ principalis in
ciuili cauſa non torquetur niſi habeat de-
lictum ad mixtum. vt in. c. i. de depoſiti.
vbi vir ille belial. negauit oppoſitum. Et
nota: ꝙ minori non eſt credēdum ſine tor
mentis cum examinatur in aliuꝫ. vt. l. ex
libero. §. fi. ff. de queſtio. et bar. dicit ibi:
ꝙ minor non torquetur ad aliquem con-
demnādūꝫ: ſed vt et eius dicto ſumatur
indicium propter quod veritas inquira-
tur: et debet cedi ferula vel habena. vt no
tatur in. l. talis. in. j. glo. C. ad ſilenia. nec
etiam ſeruo eſt credendum ſine tormētis
. l. diuus pius. ff. de queſti. vbi dicitur. ꝙ
in ſubſidium in cauſa pecuniaria deueni-
tur ad tormenta ſeruorū. et ibi notat bar:
vt non ita de facili peruenitur ad tormen
ta in cauſa pecuniaria ſicut in cauſa capi-
tali ꝛ graui: nec etiam creditur vili vel ab
iecto. vt in auct. de teſtibꝰ. §. ſi vero igno
ti. colla. ij. Et bi ſunt caſus in quibus ma
gis creditur cum tormentis quā ſine tor
mentis. ¶ Non tamen eſt torquendꝰ ſer-
uus alienus in cauſa ciuili niſi quādo ve
ritas aliter haberi non poteſt. vt. in dicta
. l. diuus. Liberi autēꝫ in cauſa ciuili tor-
quendi non ſunt niſi ſint viles et abiecti.
vt in dicto. §. ſi vero ignoti. Et cum vacil
latur in teſtimonium. vt in. l. ex libero. et
ibi glo. ff. de queſtio. vbi dicit Bar. Qui
dam ſunt liberi homines poſiti in digni-
tate vel nobilitate / vel officio ſeculari: et
iſti poſſunt torqueri pro teſtimonio i vno
caſu tantum. ſ. ſi vacillant: et ſic aures iu-
dicis offendūt. vt. l. nullum. C. de teſtib.
Quidam ſunt alij teſtes in dignitate poſi
ti: et tunc ſi ſunt diuites et bone opiniōis
non poſſunt torqueri niſi in duobus caſi-
bus. Primus eſt: ſi vacillat. Secundus
ſi conuincitur de mendacio / aſſerendo ſe
non interfuiſſe negocio: et ab alijs cōuin-
citur ꝙ interfuit. vt. l. vnius. §. teſtes. ff.
de queſtio. Quidam ſunt homines viles
artifices facientes viles artes: et iſti ob-
ſcuri et ignoti forſam: et tales nunquā ad
mittantur ſine tormentis vt ſuperius di
ctum eſt: mihi videtur dicit Bar. ꝙ duo
requirentur ad hoc vt iſti torqueantur. ſ.
ꝙ ſint viles et ignoti ſecūdū tex. in dicto
. §. ſi vero ignoti. Et ideo dico: ꝙ iſti viles
homines admittuntur ad teſtimoniuꝫ ſi-
ne tortura: non tamen adhibetur eis tan-
ta fides ſicut alijs. vt. l. ij. et. iij. ff. de teſti.
poſſunt tamen torqueri in caſibus. Pri-
mo ſi vacillant. Secundo ſi conuincātur
de mendacio. Tertio quando ſponte va-
dunt ad dicendum teſtimonium. vt in di
cto. §. ſi vero ignoti. vi. ibi omnino Bar.
vi. Hippo. de marſi. in. l. ex libero. in. j. ꝛ
. ij. colu. ff. de queſtio. vbi ipſe loquitur ali
qua cōtra bar. et leuiter procedit. Tu no
tabis bene. Et nota ꝙ nō ex quolibꝫ ma
leficio nec ex qualibꝫ cauſa queſtio eſt ha
benda. vt in. l. edictum. ff. de queſtio. vbi
notat bar. tormenta requiri in cauſis gra
uibus: et peruenitur ad ea in ſubſidium.
Et nota ꝙ ſi captus timet torqueri con-
tra ius conſilium eſt ꝙ appellet: quoniā
appellatione pendente etiam ſi aliqua cō
feſſio emanauerit: talis confeſſio eſt ipſo
iure nulla. argu. l. i. appella. pendē. nihil
noue. Nec in hoc articulo opus eſt vt iu-
dex appellatiōis ſuperior inhibeat: quia
periculoſum eſſet. ita bal. in rub. C. cōmi
na. epiſto. ſecundum ange. in tracta. ma-

leficiorū. in ver. Aduertas tamen. et vi
de Bal. in. l. Si quis prouocatione. C.
de appellatio. vbi dicit poteſt ab iniuria
facti appellari: quia deuoluit totū nego
cium ad ſuperiorem. Et dicit Innocen.
ſecundū quod refert Bald. ꝙ vbi eſt gra
uamen cōminatum: vel quia apparebat
reo de intentione iudicis. ꝙ volebat eū
torquere: a tali intentione appellatur/ ne
iudex prorrūpat in actum. quod nota: et
eſt ſpeciale quando grauamen eſt tale: ꝙ
illatum non poteſt reparari. Tenementi.
Item nota. ꝙ poteſt appellari ab iniuria
temporis. vt ſi iudex exequitur ante tem
pus. quod nota ſecundum Bald. Et no
tabis ſecundum Innocen. in. c. cum ceſ/
ſante. de appella. ꝙ ſi quis timet ne con/
tra ius ad tormenta ponatur appellet.
tunc ſententia ſecuta eſt ipſo iure nulla. et
vide etiam Bald. in rubrica. in. j. colun.
cōminatio. vel epiſtolas. C. et vide addi
tionatorem Ange. in loco iam allegato.
Et de iſta appellatione vide Bart. et ali
os in. l. ij. ff. de appellatio. recipi. et vide
bal. in. l. ij. C. de epiſcopali audiētia. et vi
de Gandi. in tractatu maleficiorū. in ru
brica de queſti. in ver. Sed quid de que/
ſtione de facto. Et vide Hippo. in. l. j. ff.
de queſtio. vbi ipſe dicit ad torturam pro
cedi non poteſt niſi primo pronuncietur
per iudicem deueniendum eſſe ad tortu/
ram: et a tali pronūciatione poterit appel
lari per ipſum reum. Et allegat Bart. in
conſilio incipienti punctus queſtionis: ta
lis eſt: et licet regulariter non eſt incipien
dum a tortura ſine indicijs: ſunt aliqui ca
ſus in quibus iudex poteſt incipere a tor
tura ſine alijs indicijs: videlꝫ quando ac/
cuſatus vel inquiſitus quia non compa/
ruit fuit poſitus in banno propter contu/
maciam: nam ſi poſtea comparet et vult
purgare contumaciam forte permittente
ſtatuto poterit tunc poni ad torturā abſ/
ꝗ alijs indicijs. vide Bald. in. l. j. C. de
bere. inſti. in principio. v. colu. vbi ipſe di
cit aliqualis ſuper delicto preſumptio eſt
contra bannitum. vt. l. ij. et. iij. de requirē
dis reis. ꝓpter quod ex qualitate rei po
terit ſubijci tormentis ſine alijs indicijs
pro veritate delicti inueniēda. Cū iſtud
indicium ſufficiens eſſe poſſit ad tormen
ta imponenda. argu. l. milites. ff. de que/
ſtio. et vide Hippoli. in ſingu. c. xvij. et vi
de eum in. l. j. in. ij. colun. ff. de queſtioni.
Item ſerui in aliquibus caſibus poſſunt
torqueri non precedentibus indicijs: vt
ſuperius diximus. et vide bonam gloſāꝫ
in. c. queſtionem. xij. q. ij. et vide Bald.
in. l. quicūꝗ. de ſeruis fugitiuis. et vide
Ci. Bal. et Sali. in. l. ſi quis alicui. et ibi
glo. ff. ad. l. iuliam maie. Et quando pro/
ceditur contra furem vel aliquem malefa
ctorem inſignem iura non adhibent tan/
tam ſolemnitatem ſicut contra alios. Et
ideo dixit Ange. in tractatu maleficioꝝ.
in verbo veſtem celeſtem. ꝙ pro furibus
inſignibus non debet iudex pati aliquē
aduocare per. l. omnes, C. de defenſori.
ciuita. Idem voluit Ludouicus roma.
in. l. ſi vero. §. de viro. ff. ſoluto matrimo/
nio. et tu vide hippo. in. l. i. ff. de queſtio.
in. vij. colum. vbi ipſe dicit. ꝙ quando pro
cederetur contra hominem male condi/
tionis vite et fame: quia tali non eſſet dā
da copia indiciorum. Allegat Guidonē
de ſuza. in tractatu maleficiorum. in ru/
brica qualiter fiat inquiſitio. Et allegat
Gandi. in tractatu maleficiorū. in rubri.
quomo. de malefi. cognoſ. per inquiſitio.
vbi ipſe dicit. in penultima colum. quero
nunquid facta inquiſitiōe teſtes et totus
proceſſus debet publicari: et de his debꝫ
fieri copia ipſi reo. dic ꝙ ſic. argu. ff. de cu
ſto. et exhib. re. l. diuus. que lex loquitur
in cauſis criminalibus. Uerum ſi ille cō/
tra quē inquiſitio eſt facta eſt male fame
et vite: et olim ſic eſt habitus: quod non
ſit ei de dicta inquiſitione copia facienda.

et allegat ſpecula. ad hoc. Et tu de hoc vi
de additionatorem Ange. de aretio in
tractatu maleficiorum. in verbo fama pu
blica. ver. Item aduertas in additiõe in-
cipienti. Tu autẽ in hac materia. ꝛc̃. Itẽ
iudex non dabit copiam indiciorum reo
in criminibus enormibus in quibus ceſ-
ſant ſolennitates iuris. ſecundum Inno
cen. in. c. j. de conſtitutio. vbi dixit. ꝙ pro
pter enormitatem delicti licitum eſt iura
tranſgredi. et ſic cum cauſa licitum eſt. vt
ibi per Inno. vt in auct. iuſiurandũ quod
preſtatur ab his. vbi etiam dicitur. equi-
tatem ſeruabo ſecundum mihi fuerit vi-
ſum iuſtum. Sed illud intelligit Inno.
in officiis dandis: vel in his que in arbi-
trio iudicis cõmittũtur. et omnes docto
res in illo. c. ſequuntur Inno. Et de hoc
tu vide Balduꝫ in. l. Quid ergo. §. pena
grauior. ff. de his qui not. infa. Et vide
Baldũ in. l. ꝛ ſi ſeuerior. C. ex quib⁹ cau-
ſis infa. irroga. Et vide etiam in. c. ꝑmo.
qui feudũ dare poſſint. Et ideo dicit Io
annes andreas in. c. cum non ab homine.
de iudiciis. ꝙ clericus faciens atrociſſi-
mum delictum poteſt ſine degradatione
puniri. Et vide domini. in. c. j. de homici
dio. in. vj. ad finem. vbi dicit. ꝙ ſi aliquis
clericus eſt bannitus a papa poteſt puni
ri per iudicem ſecularem abſq̧ aliqua de
gradatione. dicit etiam ſecundum Ioã-
nem in. c. cum non ab homine de iudi. qḋ
clericus incorrigibilis poſſit per iudiceꝫ
laycum puniri abſq̧ alia degradatione.
Et vide ancha. in conſilio. clviij. Et vide
Hippo. in. l. j. ff. de queſtionib⁹. in. vij. co
lun. et in pratica in. §. diligenter. in. xxiiij.
colun. vbi multa dixit circa modum pro-
cedendi in enormi crimine. Sed notabis
ꝙ quando furtum eſt factum et reus non
habet indicium / poteſt accedere ad iudi-
cem et affirmare iuramento. ꝙ ſuſpicatur
bona ſua eſſe in tali loco. et tunc iudex hoc
facere debebit: et ex improuiſo poterit in

uenire bona. vide Ange. in tractatu ma-
leficiorũ. in verbo et veſtem celeſtem. in
ver. et bene nota. Sed tu vide Ioanneꝫ
de anania. in. c. Qui furem. in. ij. colu. de
furt. Et notabis. ꝙ in cauſa inceſtus ꝛ in
cauſa ſtrupi ceſſant tormenta ſeruorum.
Sed vbi concurrit inceſtus cum adulte
rio ſerui poſſunt torqueri contra domi-
num. vide Bartoluꝫ in. l. ſi poſtulauerit.
ff. de adulteriis. et vide eum in. l. ſi quis
viduam. et in. l. ſequenti. ff. de queſtioni.
et vide Hippo. de marſiliis. in. l. de ince
ſtu. ff. de queſtionib⁹. Et homo male con
ditionis vite et fame ſi accuſatus reperi
antur in domo ſua ſtampe falſe monete.
vide Hippo. de marſiliis in. l. qui falſam
ff. ad. l. Corneli. de fal. in. x. colu. Et no-
tabis. ꝙ etiam diebus feriatis in honorẽ
dei poteſt reus ſubijci ad torturaꝫ pro cri
mine enormi. Tex. eſt et ibi Bald⁹ in. l.
iij. C. de epiſco. audi. et bene facit tex. in
l. prouinciarũ preſides. C. de feriis. Et
notabis. ꝙ tortura debet fieri cuꝫ mode
ramine. vt hꝫ in. l. ď minore. §. tormẽta. ff.
queſtionibus. quod intellige arbitrio iu-
dicis: qui debet conſiderare complexio-
nem et qualitateꝫ rei an ſit debilis vel ro
buſtus / nobilis vel plebeius / ciues vel ru
ſticus: et debet conſiderare qualitatẽ cri-
minis: an ſit leue vel graue ſeu atrox. ita
dixit Bi. in tractatu de queſtionibus. et
vide Ange. in tractatu maleficiorum. in
verbo fama publica. ver. Septimo que-
ro. Sed Gandinus in rubrica de queſtio
nibus. in. ij. colun. dicit. qualiter autem
queſtio ſit habenda et cum quo modera-
mine dic. ꝙ non eſt in immenſum haben-
da: nec in quantũ poſtulauerit accuſator:
ſed vt moderate rationis temperamen-
tum deſiderat. vt dicta. l. De minore. §.
Tormenta. Et ſuper hoc nõ poteſt certa
doctrina dari. ſed iudex debet cõſiderare
cuius fortitudinis / ꝛ cuius debilitatis / ꝛ
cui⁹ valitudinis / ꝛ cui⁹ etatis ſit q̄ torquẽ

dus eſt: vt ſecundum varietatem perſonarum et varietatem criminis/ ſeu alterius negocij qualitate vtatur tormentis. et probatur. ff. de re militari. l. iij. §. finali. et. ff. ad ſilenianum. l. ſi quis in graui. in principio. et. §. ſubuenitur. l. j. §. impubes. Et vide Joannes andreas. in. c. cum in contemplatione. de regulis iuris. per. l. queſtionis modum. ff. de queſtio. et vide Bald. in. l. j. C. de confeſſis. qui dicit: ꝙ quo moderamine ſit habenda in tortura. hoc relinquitur arbitrio iudicis. Ideo cum equitate argu. regule ſemper in obſcuris. Et de iſto arbitrio iudicis multa diximus in precedēti regula. Et ſi ponat aliquem indebite ad torturaz/ tenetur actione iniuriarum pro motu iudicis. vi. Balduz in. l. j. C. de pena iudi. qui male iudica. Sed in. l. decuriones. C. de queſtio. dicit: ꝙ ſi poteſtas torqueat aliquez de prioribus durante officio punitur pena capitis. Et dicit in finalibus verbis. Iſta lex eſt argumentum: ꝙ de quacunq; tortura quam iudex facit dolo malo et ſine cauſa ſit pena capitis. De hoc tetigi. in. l. j. de priuatis carceri. ita Bal. et Ange. in dicta. l. decuriones. colligit: ꝙ iudex qui torquet non torquendum capite punitur. Et vide ange. in. l. quicunq;. de ſeruis fugi. et vide Joan. de anania. in. c. j. de clerico percuſſo. et vide ange. in tractatu maleficiorū. in verbo fama publica in ver. tertio quero. Et vide pari. de put. in tractatu de ſindi. in. c. charta. Et quid ſi iuſte et debite tortus mortuus eſt in tortura/ vel debilitatus aliquo membro. dic ꝙ iudex non tenetur niſi exceſſerit modū torture. Uide de hoc Hippo. de marſi. in pratica ſua. in. §. expedita. in fine colu. et ibi dicit: ꝙ ſi exceſſit modum ex culpa et non ex dolo: tunc tenetur ſecundū qualitatem culpe: aut exceſſit modum caſu: et tunc nullo modo tenetur: quia dabat operam rei licite. et vide Ange. et Sali. in. l. grachus. de adulterijs. Sed tu vi. Joā. de anania. in. c. j. de clerico percuſſo. vbi circa iſtum punctum omnia recopulauit. Et vide Ange. in verbo fama publica. in verſi. viij. quero. Iſtis omnibus ſeruatis reus ponitur ad torturam: et quia multa ſunt genera tormentorum conſulo tibi. ꝙ non inuenias noua tormēta contra reos/ ſed ſecundum conſuetudinem et obſeruātiam predeceſſorum tuorum in tribunali vbi prees: contra delinquentes experiaris torturam. Et nō ſicut aliqui beſtiales iudices/ de quibus loquitur Bal. in. l. j. C. de emendatione ſeruorum. qui inueniunt noua tormenta et ſcindunt carnes eorum vt confiteantur: et ſi in talibꝰ tormentis crudelibus et inſolitis ipſe reus moriatur iudex debet decapitari. ſecundum Baldum ibi. de quo loquitur Ange. in. l. Nemo carcerem. C. de exactionibu. libro. xj. vbi dicit. Nota textuz contra iudices qui propter delectationez inueniunt nouam ſpeciem tormentorum. et iudex proprijs manibꝰ poterit torqueri reum. ita Joannes andreas in. c. cum in contemplatione. de regulis iuris. per glo. in. c. nō liceat. lxxxvj. diſtinctiōe. vbi epiſcopus poteſt verberare ſubditos proprijs manibus. Et vide etiam Parid. de put. in tractatu de ſindica. in. c. charta et Hippo. de marſillis. i. l. j. ff. de queſtionibꝰ. in. ix. colun. enumerat plura genera tormentoruz. ibi videbis per eum. Sed eſt aduertenduz: quod inquiſitio vel queſtio non ſic eſt facienda/ vt iudex querat de illo qui eſt in tortura: an Titius fecerit tale homicidium. Sed generaliter debet interrogare: quis fecerit tale homicidium. Alterum enim magis ſubgerētis quam requirentis videtur. vt. ff. de queſtionibus. l. prima. §. Qui queſtionem. Iſta ſunt verba Azo. in rubrica de queſtio. et ſunt verba dicti tex. Et hippo. de marſi. lectura ſua dicit ex iſto tex. pōt iu-

dex maleficiorꝫ colligere praticam examinādi reos accuſatos vel inquiſitos de aliquo crimine vt nunquam eis dicat: feciſti tale delictum: puta furtum vel homicidium vel ſimilia. Sed debet generaliter eos interrogare ſuper delicto cōmiſſo per eos / de quibus habentur indicia contra eos. Et ideo cōmunis pratica eſt dicere primo ipſi reo quando debet examinari ſi ſcit cauſaꝫ ſue detentionis. Iteꝫ ſi intellexit aliquod delictum cōmiſſum eſſe in tali loco vel in tali domo / vel in tali perſona: et ſucceſſiue generaliter eum examinare vſqꝫ ad perfectam examinationem. Et ſi ipſe perſiſteret in negatiōe / bene poteſt iudex dicere: quomodo neſcis: quia ego habeo talia indicia contra te. Et nota: quia iſta eſt bona pratica. Et videbis Bartolū in dicto. §. qui queſtionem. circa interrogationem que debet fieri ſeruo torto. et diſtinguit quia aut torquetur contra certam perſonam: aut ſuper generali inqſitione. ibi videbis. Sed ad propoſitum noſtrum: interrogatione facta reo in tortura ſeruatis ſeruandis / vt dictum eſt: ſi tortus nihil dixit: quid faciendum eſt: nunquid ipſa queſtio repeti poterit. dic ꝙ non: ſecundum Gandinum in rubrica de queſtionibꝰ. in verſ. iteꝫ quero. Intellige ſine nouis indicijs. Et allegat Gandinus ad hoc. ff. de verborū ſignifica. l. boues. §. hoc ſermone. et. ff. pro ſocio. l. Si ſocius pro filia. §. Nec prior. Aſſeſſores tamē honore auidi hoc non ſeruant: imo quotidie queſtiones repetunt ſine nouis indicijs: quia poſſunt defenſari per tex. in corpore auct. vt iudices ſine quoquo ſuffragio. §. oportet. Ibi iudices torquebunt fures / et non prius quieſcant. ꝛc. Conſideret autem iudex in queſtione repetenda quomodo tortus in animi et corporis fortitudine perdurauerit. vt. ff. de queſtio. l. in vnius. §. reus. ff. de queſtio. Sed in iſta queſtione tu diſtingue. aut tortus ex primis indicijs fuit competenter et ſcienter tortus: aut leuiter / et minus competenter et ſufficienter. Primo caſu ſi fuit ſufficienter tortus et nihil confeſſus eſt: tunc non poteſt repeti niſi ſuperueniāt noua indicia validiora primis. Et tum repetuntur tormēta per textum. in. l. vnius. §. primo. ff. de queſtionibꝰ. Si vero non fuit ſufficiēter tortus ſecundum qualitatem indiciorꝫ contra eum repertorum: ſed leuiter fuit tortus: tunc dicas ꝙ poteſt repeti in tormentis: etiam nouis indicijs non ſuperuenientibus. Ita dixit Baldꝰ in. l. ij. C. quorum appella. non recipi. in. j. colum. vbi ipſe dicit. Quero quid ſi quis fuit tortus: ſed leuiter. Reſpondeo: iſte non habetur pro torto: ſicut leuis febricula non dicitur febris. vt. ff. de edili. edi. l. ob que vicia. §. finali. Tormentuꝫ enim proprie dicitur magnus dolor corporis / vel magna afflictio. vt notat Ioannes andreas in. c. Cum in contemplatione. de regulis iuris. et in multis locis. Et in eadem. l. et colum. dicit Baldus: ꝙ ſi tormēta ſunt plene impoſita non poſſunt repeti. Si autem non ſunt plene impoſita poſſunt repeti. Sed ex nouis indicijs poſſunt. Et que autem ſunt plene impoſita / ſiue moderate / et que non: indicis diſcreti arbitrio cōmittitur: et conſilio diſcretorꝫ virorum ſibi aſtantium. ff. de adulterijs. l. Si poſt. §. queſtioni. Iſta verba Baldi ſunt aurea / multum memorie commēdabis. Et ibi dicit etiam. ꝙ non poteſt dari certa doctrina que indicia ſint ſufficiētia ad torturam et que non: ideo religioni iudicis cōmittitur. et vide Barto. in. l. vnius. §. primo. ff. de queſtionibꝰ. vbi ipſe dicit: ꝙ ſi reus in prima tortura nihil dixit: poterit iteruꝫ torqueri ex nouis indicijs. Ibi vide per eum. et in finalibus verbis dicit. ꝙ quando propter tormenta non confitetur: tunc durat in tormentis ani

mus et corpus. Sed quando confitetur et non perſeuerat: tunc durat animus et non corpus. Nota bene iſta verba: quia ita intelligitur tex. in dicta. l. vnius. iiij. §. reus. ibi maxime ſi in tormentis animus corpuſqꝫ durauerit. et Joan. and. in. c. cũ in contemplatione. de regu. iur. ad finem dicit: videtur ꝙ ſemel tortus iterum poſſit torqueri. Et dicit Odofredus dicebat repetitionem tormentorum poſſe fieri ſi noua emergant indicia: alij ſimpliciter dicunt propter omnem nouam coniecturã que procedat ex dicto rei. et in effectu nihil aliud dicit Joan. and. in materia repetitionis torture. Et vide de hoc ange. in tracta. maleficiorũ. in verbo fama publica. ver. Tertio quero. et vide etiã additionatorem Auguſtinum qui bene loquitur ſemper. Et vide Bonifacium vitelinum in rubri. que indicia debent precedere torturaꝫ. in ver. Sed quid. Et quia diximus de reo torto qui nihil dixit in tortura an poſſit repeti in tortura: modo dicamus de confeſſione facta in tortura / contra ſe ꝛ contra alios. Et in primis notabimus: ꝙ confeſſioni facte in tormẽtis non eſt paſſim credendum. pro quo facit tex. in. l. j. §. ſi quis vltro. ff. de queſtio: et in. §. queſtioni. Nam ſepenumero aliqui ſunt qui adeo timent torturam: ꝙ omnia etiam que nunquã fecerunt confiteantur. Et paris de put. dicit. multos audiui dicentes. Nolo mori milies: ſed ſemel tantum. Et iſta verba etiam refert hippo. de marſilijs. Sed ego ſemper vidi homines obſtinatos: et ſemper vidi pro vno delicto quod confitebantur / etiam ſi eſſet capitale / negare plura homicidia: et nũquã vidi innocentem condemnatum: et vidi criminoſos abſolutos et liberatos. Crede mihi: quia expertus loquor. Item iudex debet conſiderare: ꝙ confeſſio ſit probabilis et veriſimilis: vt iam diximus ſuperius: dando ordineꝫ iudici quomodo debet examinare reum inquiſitum. Et ſi confeſſio non eſt probabilis / non nocet: ſaltem ad condemnationem: vt puta ſi reus confitetur ſe hominez occidiſſe: ꝛ proieciſſe in mari / debet conſtare de corpore. vide Bal. in. c. at ſi clerici. de iudi. in. ij. colu. et vi. Bal. in addi. ad ſpecu. in titu. de ſent. vbi dicit. ꝙ ſaltem debet conſtare per famam. et vi. de iſta materia confeſſionis Ange. in. l. j. de confeſſis. De confeſſione autẽ impoſſibili dic ſimiliter: ꝙ non preiudicat reo: vt puta ſi confiteatur ſe occidiſſe hominem viuum. Tex. eſt in. l. inde neracius. §. ſi quis hominem viuum. ff. ad. l. aquili. et vi. bal. in. l. j. C. de cõfeſ. et vi. de hoc anto. in. c. ſignificaſti. de homi. et de confeſſione non veriſimili idẽ dicenduꝫ eſt: quia talis confeſſio non nocet confitenti: ſecundũ bal. in. l. ſi quis in hoc genus. C. de epiſcopis et cleri. pro quo facit tex. in. c. quia veriſimile. de preſum: et in. l. non eſt veriſimile. ff. ꝙ metus cau. et econtrario confeſſioni veriſimili credẽdum eſt. vi. de hoc hippo. de marſi. in. l. j. ff. de queſti. in. xj. colu. et bal. in. l. fi. C. de edendo dixit. ꝙ probatio debet eſſe veriſimilis: alias ei non eſt ſtandum. et dixit Inno. in. c. auditis. de preſcri. ꝙ teſtibus deponentibus nõ veriſimilia non eſt credendum. Et vltra predicta requiritur in confeſſione: ꝙ quis ſit confeſſus ipſuꝫ delictum principaliter. Secus ſi illud ſit cõfeſſus incidenter: quia tunc nõ poteſt puniri: ſaltem vera pena delicti. Ita notanter dixit Barto. in. l. ſi confeſſus. ff. de cuſto. reorum. Et allegat Inno. in. c. qualiter et quando. de accuſa. Et facit tex. in. c. j. de accuſa. lib. vj. et vide abb. in. c. at ſi clerici. de iudi. et vide Jaſo. in. l. ſi duo patroni. §. Idem iulianus. in fina. verbis. ff. de iure iurã. et vi. Inno. in. c. fi. de confeſ. et. in. c. examinata. de iudicijs. et vi. bal. in. l. preſbiteri. C. de epi. ꝛ cleri. adde etiam: ꝙ confeſſio fiat tẽpore habili: alias

non nocet. vi. Bal. in. c. ſi. de offi. dele. et
vi. hippo. de marſi. in. l. j. ff. de queſtio. in
xj. colu. et vi. tex. in dicta. l. j. ff. de queſti.
§. diuus. vbi dicit̃ confeſſioni facte in tor
mentis nõ ſtatur niſi adiuuetur de aliqui
bus alijs argumentis. Et non ſemper eſt
ſtandum confeſſioni reorũ: quia ſepe vel
metu tormentorũ: vel ex aliqua alia cau
ſa fatentur non vera. vt not. in. l. j. §. ſi qs
vltro. ff. de queſtio. Et bar. dicit in dicto
§. diuus. non ſtatur confeſſioni facte in
tormentis niſi perſeueret. Et ibi dicit cõ
feſſio adhibita tortura: vel facta per tor-
turam aliquo ligato: et precedentibꝰ mi-
nis deponendo ad torturã dicitur facta
formidine tormentorum. Non autẽ que
libet leuis territio facit videri confeſſio-
nem factam eſſe formidine tormentorũ.
ſed debet eſſe poſitus in tormẽtis vel du
ctus ad ea. Idẽ ſi eſſet in carcere in quo
de fame et de frigore multũ patiebatur.
Et ibi querit bar. quomodo dicatur per-
ſeuerare in confeſſione. Hunc paſſum de
clarat tex. in. l. ij. C. de cuſto. reorũ: quia
oportet poſt confeſſionem factam in tor-
mẽtis reducatur ex interuallo in loco pu
blico iudiciũ: et ibi coram notario et perſo
nis publicis cõfiteatur. vt ibi in textu di
citur. et debẽ reduci in loco publico: vt di
ctum eſt arbitrio iudicis / qui debet arbi-
trari hec: vt reducat eum illo tẽpore quo
ceſſauerit dolor tormentorum. Si enĩ ſta
tim reduceret eum in banchum inſtanti-
bus his doloribus: totũ hoc videtur di
ctum formidine tormentorũ. argu. l. qđ
ait. §. fi. ff. de adulte. Et notarius in actis
dicet ſic. Talis conſtitutus coram tali iu
dice ad banchum maleficiorum: lecta de
verbo ad verbum ei confeſſio ſua: interro
gatus a dicto iudice ſi dicit et confitetur
ꝛ confeſſus fuit vt ſupra in ſua cõfeſſione:
vt per ordinem continetur. qui reſpõdit
ꝙ ſic: debet ſcribi in actis: alias nõ credi
tur iudici. vt in. c. quoniam contra falſã.

de proba. Et teſtes non ſunt adhibendi
confeſſioni cum actis ſine teſtibus ſit cre-
dendum. argu. C. de donati. l. in donatio
nibus. Sed tutius eſt ꝙ adhibeãtur ſal-
tim duo teſtes. vt in. l. vbi numerus. ff. de
teſtibus. Sed bene ſtabitur actis factis
coram iudice per notarium in ſecreto: ꝛ ſi
ne teſtibus. c. in omni negocio. de teſtib.
Et notat azo. in rub. C. de queſtio. et ita
de conſuetudine generali obſeruatur que
vicem legis obtinet. l. de quibus. §. inue
terata. ff. de legi. Et nota ꝙ reus pluries
debẽ perſeuerare in confeſſione. vt notat.
in. l. ij. C. de cuſtodia reorum. Et ſi cõfeſ-
ſus in tormentis illico ſic reductus apud
acta: apud que iterato fateatur ſimiliter:
hec ſecunda confeſſio dicetur facta terro-
re tormentorum: et idem ſi non illico: dũ
tamen adhuc duret tormentorum dolor.
argu. l. quod ait. §. fina. ff. de adulte. idẽ
tenet Ci. in. l. fi. C. de queſti. et vi. de hoc
Sali. in. l. ij. C. de cuſto. reoꝝ. ad fi. et vi.
bal. in dicta. l. vbi dicit in princi. ꝙ quan
do quis cogitur ad confitendum per tor
turam: ꝙ poſtquã iudex torſit debet talẽ
tortum ducere ad banchum: et facere ip-
ſum apud acta confiteri: quia cõfeſſio ali-
bi facta in criminali non ſufficit ad condẽ
nationem. vt in dicta. l. ij. vnde aſſeſſores
cauti non ſunt vna confeſſione contenti.
et vi. de hoc Azonem in rub. C. de cõfeſ
ſis. et ita tenet Gandi. Et vi. ea que notã
tur in. l. ſeruos. C. ad. l. iuli. de vi. publi:
et vi. omnino bal. in dicta. l. ij. C. d cuſto.
reorũ. vbi dicit. ꝙ boni iudices tempore
cõmittunt malefactores ad ſupplicium:
faciunt ꝙ ſuam confeſſionem confirmẽt:
Et de iſta perſeueratione vi. bonifaciũ vi
telinũ in tracta. male. in rub. de perſeuera
tione poſt tormentum. Et vi. Gandi. in
rub. de queſti. vbi ipſe dicit: confeſſio fa-
cta in tormentis nõ preiudicat niſi fuerit
perſeueratum. et ibi dicit. ꝙ apud acta /
vel ad alium publicum locum debet fieri

et non in conſpectu torture. argu.l.ij.C.
de cuſto.reo. Et quantū erit intermediū
ab hora confeſſionis torti: vſq; ad horaʒ
reductionis ad perſeuerandum hoc non
terminatur.l.aliqua. Tu tamen dic ſecū-
dum Gandi. ꝙ illud modicum contentū
in.l.ij.C.de cuſto.reoꝝ poteſt dici arbi-
trio iudicis.ꝛc.cōſiderata qualitate per-
ſonarū: et leuitate vel grauitate criminis
Et ego addo cōſiderata leuitate vel gra-
uitate torture. Cum enim tempus certū
vel quid aliud non prefinitur a iure in iu-
dicijs poteſtate relinquitur. vt.ff.de iure
deliberandi.l.i.et.ff.de penis.l.hodie.et
.ff.de ſtatu liber.l.i. et vi.ange. in tracta.
maleſi.in verbo fama publica.ver.poſtq;
vbi loquitur de confeſſione vnica et ſola
in tormentis: aut metu tormentorum fa-
cta: ꝙ non preiudicat niſi fuerit ratifica-
ta.et ibi.vi.eum.et vi. etiam additiona-
torem.et vi. Jaco.butri.in.l.ii.C.de cu-
ſto.reoꝝ.vbi dicit: ꝙ poſt confeſſionē in
tormentis reus quieſcat ad minꝰ per diē
vel noctem: et ſi confitetur iterum planū
eſt: ſi negat tunc non ſtatur prime confeſ-
ſioni. Et hoc probat directe dicta.l.ij. ſe-
cundum eum. Et vi.ange.de peru. in di-
cta.l.ii.de cuſto.reorum.vbi dicit. nō ſuf-
ficit diffamatuʒ de crimine conuinci in ſe-
creto. vnde eſt apud acta ducendus vt fa-
teatur crimen et dicit. Iſtam legem intel-
lexit Jaco.butri. multum ſolenniter: et
refert ea que iam dixi.et Hippo. de mar-
ſi.in pratica ſua.in.§. quoniam. in princi.
ſequitur opinionem cōmunem: et dicit.
Si vero ipſe reus tortus negat ad ban-
chum iuris: et dicit confeſſionem quā fe-
cit in tortura non eſſe veram: ſed factā eſ-
ſe propter cruciatū torture: an iudex poſ-
ſit de nouo torqueri. Et cōmunis conclu-
ſio et vera eſt: ꝙ vigore dicte prime con-
feſſionis poſſit reus repeti in tormentis
ad perſeuerandum in ſua prima confeſſio
ne: quia ex prima confeſſione remanet ſe-
miplena probatio. vt voluit glo.ſecundū
Bal.in dicta.l.ij.C.de cuſto.reo.et vide
Sali.in dicta.l.ij.et vi.bar.in.l.vnius.§.
.j.ff.de queſtio.vbi in iſto punto ſic diſtin
guit: quandoq; apparent contra reuʒ in-
dicia leuia non multum manifeſta: et non
repetitur. Sed ſi apparent indicia mani
feſta et euidentiora et multum vegentia
tunc poteſt repeti. Et ſali.in dicta.l.ij. al
legat bar.ad iſtud propoſitum.et bar.lo-
quitur de reo torto qui nihil in tormētis
confeſſus fuit. Sed nos loquimur de le-
gitime torto qui confeſſus fuit: et ex pri-
ma ſua confeſſione remanet ſemiplena ꝓ
batio. et vi. ad iſtud propoſitum Inno.
in.c.per inquiſitioneʒ. de electio. Sed ſi
ipſe reus reuocans talem confeſſionē po
terit probare contrarium. vt per bal.in.l.
in bone fidei.C.de reb.credi. vbi ipſe di-
cit: ꝙ ex prima confeſſione remanet ſemi
plena probatio. Et ꝙ poſſit repeti ex pri
ma ſua confeſſione. vi.ange.in tracta.ma
leſi.in verbo comparuerunt dicti inquiſi
ti.et vi.additionato. vbi concludunt: ꝙ
reus poteſt repeti.et vi.Gandi.in rubri.
de queſtio.ver. Sed pone.vbi dicit que
ro. Nunquid aliquis confeſſus in tormē
tis ſi non perſeuerauerit: an talis confeſ-
ſio aliquid operetur: et concludit: ꝙ talis
confeſſio nullam plenam vel ſemiplenaʒ
probationem producit. Sed de repeti-
tione in tortura nihil loquitur. Et tu vi.
pari.de put. in tracta. de ſindi. in verbo.
de repetitio.vbi ipſe concludit. ꝙ repeti
tio ſit indiſtincte eū iudici videbitur. Et
multa ſuper hoc dicit/ ibi videbis omni-
no. Et hippo.de marſi.dicit ſi diceremus
ꝙ confeſſus delictuʒ in tortura legitimis
precedentibus indicijs poſtea ductūs ad
banchum iuris ad ratificandum negaret
ſi iſte non poſſet repeti in tormētis ſeque
retur: ꝙ raro vel nunq; punirentur rei. et
tu adde: qd fruſtra eſſent cōdite leges que
circa torturā loquūtur: et cogitabis bene

Et vi. ange. in. l. fi. C. de queſti. vbi dixit ꝙ ſi teſtis examinatus varius et tortus dicit vnum deinde repetitus: dicit aliud ꝙ debet tertio examinari: et ſtabitur illi tertio dicto. per gloſ. in dicta. l. fi. et dicit hippo. in dicto. §. quoniã. iudex torquẽs vltra tres vices temporibus diuerſis dicitur ĩmoderate procedere. argu. l. fidei cõmiſſa. in. §. ſi quis decem. de lega. iii. et allegat pari. de put. in tracta. de ſindi. dicentem ſe vnum caſum habuiſſe de facto et finaliter talem reuz liberauit a tortura: cuz cautione tamen fideiuſſoria: ⁊ ſubdit ꝙ confeſſio erronea etiam ſepius reiterata poteſt reuocari. per. l. i. C. de erro. calcu. et hippo. de marſi. l. l. repeti. ff. de queſti. in. iii. colu. ad fi. allegãdo pari. de put. dicit: ꝙ reus non debet vltra tertiam vicem torqueri. per notata per ange. in. l. fi. ff. de queſti. C. vbi dixit. ꝙ ſi teſtis examinatus varius et tortus. ⁊c. vt iam ſuperius diximus. Et aduerte circa materiã torture: ꝙ quando iudices detinent aliquez in tortura ſolent proteſtari: et ſcribi facere in actis ꝙ intendunt ſuperſedere pro illa die in tortura iam cepta et nõ perfecte data: et repetere ipſam torturam ſi et quoties opus fuerit ad indagandam veritatem: que cautella ſumpta fuit ſecundum paridem de put. in tracta. de ſindi. in verbo. de repetitione torture. in. l. vnius. ff. de queſti. vbi habetur: ꝙ quando tortura non eſt ſufficienter data poterit iteruz repeti. Et dicit Andreas de Iſernia. in titu. de pace tenenda. §. publici latrones. ꝙ raro accidit ꝙ ſemel tortus iterum repetitus non confiteatur: et ibi dicit: ꝙ ſi latro famoſus tortus nihil dicit: iterum torquetur. Et tormenta non tibi videantur inhumana et crudelia: quia ſine timore torture mundus non poſſit in pace tueri. et vi. hippo. de marſi. in dicta. l. repeti. ff. de queſti. vbi late concludit: ꝙ confeſſus in tormentis ſi poſtea ad bãchum iuris negat et non vult perſeuerare in ſua cõfeſſione: ꝙ hoc caſu poterit repeti: niſi ex delicto veniret imponẽda pena pecuniaria. vi. per eum ibi in. vi. colu. Et ratificata confeſſione ſecundum ſolẽnitatem ſuperius poſitaz: iudex debet ſtatuere terminum reo ad arbitrium ſuũ ad faciendam omnem et quãcũq; defenſionem ſuam: quo termino finito ſi non fecerit legitimam defenſionem faciat eum decapitari vel aliter mori: ſecundum formã iuris et ſtatutorum. Iſta eſt pratica cõmunis totius Italie: licet multoties aliter ego vidi obſeruari: ſecundum occurrentiam caſuum et qualitatem criminuz. Et notabis circa materiam torture: ꝙ reus confeſſus delictum poteſt ſine nouis indicijs repeti in tormẽtis vt manifeſtet mandantem. vi. de hoc ange. in. l. ſi certꝰ ff. ad ſilenia. et vi. ange. de are. in tracta. malefi. in verbo. Sempronium mandatorem. ver. et bene nota. et vi. deci. in conſi. dxxxix. et vi. ange. in tracta. malefi. in verbo fama publica. ver. quero aliquis: vbi dicit: ꝙ confeſſus delictum poteſt poni in carcere: ſolummodo propter hoc vt manifeſte mandantem. et vi. bal. in. l. nõ ideo minus. C. de accuſa. vbi dicit: ꝙ aſſaſinus ſine alijs indicijs poteſt torqueri vt indicet mandantem. vi alex. poſt bart. in. l. repeti. ff. de queſti. vbi bar. ſic diſtinguit: quedam ſunt delicta que cõmittuntur principaliter in offenſam alicuius ſeu odium. Sed propter comodum cõmittentium: vt falſare monetã ſeu fabricare monetam falſam. Item latrocinia facere: nam latrones non odiunt aliquem: ſed diligunt ex alterius. In iſto caſu poteſt interrogari pro ſocijs. et probatur in. l. diuus. ff. de cuſto. reo. et in. l. prouinciarũ. C. de feri. et in. l. fi. C. de maledi. et mathema. Et ita intelligitur lex fi. ff. ad exhibendum. Quedã ſunt delicta que cõmittuntur principaliter in alterius iniuriam

et odium. Et in iſtis confeſſus de ſe non debet interrogari de alijs. vt in. l. repeti. et. l. fin. C. de accuſa. fallit in caſu legis ſi prius. ff. ad ſilenia. Et ratio eſt: quia in delictis que cōmittuntur non principaliter in alterius iniuriaꝫ magis permittitur iudici inquirere. Et vide hippo. in. l. j. in. §. diuus antonius. ff. de queſtio. vbi tenet opinionem bar. et allegat alexā. in conſi. lxix. in. ij. volu. et canoniſtas in. c. j. de cō‑feſſis. et ibi dicit. multi ſunt caſus in quibus admittit̄ſocius criminis ꝯtra ſociū. Vide enumeratos eos per ſali. in. l. quoniam liberi. C. de teſtib. et. l. ſi magnum. C. qui accu. non po. et per ſpecula. in tit. de teſte. §. i. ver. Item ꝙ eſt ſocius. ꝛc̄. et in titu. de accuſatore. §. i. ver. item repellitur. Sed in iſta materia notabis: ꝙ licet acerſio ſocij criminis ſit ſufficiens indiciū ad torturam: tamen de per ſe ſola non eſt ſufficiens indicium ad torturam. vi. ſali. in. l. fin. ad fi. C. de accuſa. et vi. Imo. in. c. j. de confeſ. Et tenet Gandi. in tracta. ſuo. in rub. de queſtio. et non creditur ei ſine tortura. vi. ſali. vbi ſupra. et vi. alex. in conſi. xj. in. j. volu. et vi. bar. in. l. j. C. d̄ ſuma trinit. et fide cha. Sed quando crimen non poteſt aliter probari / ſocius criminis admittitur in teſtem. vi. Anto. in. c. quoniam. de teſti. et vi. de hoc hippo. in dicto. §. diuus ſeuerus. Et an tort⁹ crimen confeſſus poſſit interrogari de ſocijs vi. ſali. in. l. fi. C. de accuſa. in. ij. colu. vbi ipſe refert ſupra dictam diſtinctionē bar. et dicit in tali caſu. credo qualitatem perſonarum et delictorum eſſe ponderandā: nam ſi perſona accuſata eſt ſeruilis conditionis. tunc de mandatoribus vel ſocijs interrogari poteſt: quia vt plurimū tales perſone vt meticuloſe ſine ſocijs inſtigato vel mandato non conſueuerunt grandia delicta cōmittere. accedat Tex. in. l. quicūqꝫ. de ſeruis fugi. Sed ſi perſona accuſata eſt libere conditionis et non vilis: tſic in criminibus que regulariter ſine ſocijs non cōmittuntur credo de ſocijs īterrogari poſſe: vt prouīcia purgetur. argu. l. congruit. ff. de offi. preſi. et accedant leges que dicūt latrones interrogari de ſocijs. vt. l. prouinciarum. C. de ferijs. et. l. diuus. ff. de cuſtodia reoꝝ. Cum enim latrones ſunt qui ſtractas egrediuntur publicas. vt. l. capitalium. §. famoſos. ff. de penis. Et hi ſoli nō ſunt: nec ſine receptatoribus. Ideo lex permiſit de eis interrogari cum plurimum ſint ignoti ⁊ occulti. Idem poteſt dici de falſantibus monetā cū plures in eo miniſterio ſint neceſſarij. Item de eo qui contra principem molitur: quia talia non conſueuerunt ſine ſocijs attētari. et vi. ibi ſali. Et de modo interrogandi reſpondeo cum glo. in. l. pri⁹. ff. ad ſilenianum. et Ci. etiam dicit. ꝙ generaliter non deſcedendo ad ſpeciem nominationis certe perſone: quia non eſſet inquirere ſed ſubgerere quod fieri nō debet. vt in. l. j. §. queſtionem. ff. de queſtio. quod intellige niſi contra aliquem in ſpecie ſit legitime preſumptio. vt videbis p Sali. in dicta. l. fina. Et interrogatio an debet fieri cū tortura vel ſine tortura: ibi videbis. Et vide Gandi. in titu. de queſtio. in ver. Primo quero: vbi diſtinguit an tortus confitetur ſimpliciter in alios: et non in ſe nec in ſuos ſocios: et tunc ſtatur dicto ſuo cum alijs indicijs. Si autē confitetur de ſe et de alijs: tunc eſt inuenire regulam ⁊ inſtantiam a regula: nam regulariter confeſſus de ſe non debet interrogari de alijs: et maxime de ſocijs: et ibi enumerat ſex caſus que excipiuntur a regula. et poterit dicti nominati ſubijci tormētis in dictis. vj. caſibus exceptuatis. Et perſona nominata a torto in alijs caſibus non poterit poni ad tormēta niſi precedant alia ſufficientia indicia: etiaꝫ ſi ſint male fame et conditionis: nam inculpatio de eo facta nō erit plena probatio: ſed

erit aliqua preſumptio cum de hoc nō de-
buerit interrogari. vt. C. de accuſa. l. fin.
ꝛ. ff. de queſtio. l. his qui ergo. quod inde
ſequitur. Tanquam factum. l. prohiben-
te. non valuit. l. non dubiuz. C. de legib.
Tamen vidi de conſuetudine torqueri.
pro quo facit. ff. de queſtio. l. i. §. Diuus
adrianus. et. l. fina. Et ſi tortus cōfitetur
ſe illud furtum feciſſe non debet interro-
gari de alijs furtis ad que nulla habemꝰ
indicia. Sed de generali cōſuetudine ita-
lie quotidie ſeruamus contrarium. Ita
Gandinus vbi ſupra. Et vide de hoc bo-
nifaciū viteli. in tracta. maleficio. in rub.
que indicia debeant precedere torturam.
in ver. ſed quid. vbi concludit ꝙ ſi quis
torquetur ſimpliciter in alios. et non in ſe
ſtatur eius dicto cum alijs indicijs. Et ſi
torquetur in ſe et alios et confiteatur de
ſe et alijs: tūc non ſtatur dicto ſuo de alijs
regulariter: quia de proprio crimine con-
fitens non debz ſcrutari de conſcientia al-
terius. iſta eſt regula. ff. de queſtio. l. qui
de ſe. et. l. ſi. C. de accuſa. et ibi ponit ali-
quas fallencias. Sed ſi dixerit de inimi-
co non valet talis confeſſio. vi. ibi per eū
in dicto loco. Et ſi reus fateatur delictuz
et dicit de ſocio et poſtea ad banchum iu-
ris negat illud cōmiſiſſe. talis confeſſio in
tortura etiam in criminibus exceptuatis
nō valet. Ita hippo. in dicta. l. repeti. in.
vi. colu. et ibi etiam dicit. ꝙ reus confeſ-
ſus delictum poteſt vt iam diximus ſine
nouis indicijs repeti ad tormenta vt ma-
nifeſtet mandantem. Et ſi reus fuit tor-
tus ſufficienter et ſemper negauit. iudex
debet aſſignare terminum accuſatori: et
ſi proceditur per viam inquiſitionis de-
nunciatorie. ꝙ infra talem terminum de-
beat ꝓbaſſe ꝛ produxiſſe quidquid vult.
Quo termino elapſo ſi nihil eſt ꝓductuz
ipſum relaxabit cuz cautione fideiuſſoria
vt ſupra diximus. de mente Paridis de
put. Et notabis. addēdo ad ea que ſupe-
rius dicta ſunt: ꝙ ſi tortus confiteat̄ alia
delicta. de quibus indicia non preceſſe-
runt ſibi non preiudicat: ſed debet nouus
proceſſus inchoari ſecunduz Inno. in. c.
ij. de confeſ. et And. de iſer. in quadaz ex-
trauaganti. et tu vi. hippo. de marſi. in di-
cta. l. repeti. ff. de queſtio. in fina. colu. cir-
ca fi. vbi ipſe dicit bene loquitur et refert
etiam Gandi. cum omnino videbis. Et
nota. ꝙ ſi minor confeſſus eſt delictuz ſer-
uatis ſeruandis / vel coacte confeſſus eſt
in tortura legitimis indicijs precedenti-
bus: an poſſit petere reſtitutionem in in-
teg. dic ꝙ ſic. Tex. eſt et ibi doct. in. l. cer-
tum. §. penul. ff. de confeſ. voluit ſpecula.
in titu. de iura. calu. §. reſtat. ver. ſed nun-
quid minor. et in titu. de in inte. reſti. §. i.
ver. ſed nunquid eccl'ia. vbi dicit intelli-
gendum eſſe hoc procedere dūmodo mi-
nor probet ſe erraſſe alias non. et allegat
plura de quibus ibi per eum. Tenet etiā
Alexā. in dicta. l. certuz. §. penult. allegat
Bal. in. l. j. de confe. Et tu videb. hippo.
de marſi. in. l. j. ff. de q̄ſtio. §. ſi quis vltro.
ad fi. Et ſi iudex habet hominē ſceleratū
in carcerē contra quē fama laborat: ꝛ fuit
ſufficiēter tortus: ꝛ nō ſunt noua indicia.
tunc iudex nunquā faciat niſi interroga-
re de delicto donec vacillet: et ſic poteſt
repeti. Ita hippo. in pratica ſua. in. §. ex-
pedita. Et cōſuetudo mala excuſat delin-
quentē a pena. ſed non in homicidio. vi.
hippo. in dicta pratica ſua. in. §. quoniaz.
in fi. colu. Et aduerte circa materiam rati-
ficationis. ꝙ ſi reus extra iudicium cōfeſ-
ſus eſt delictum / ꝛ poſtea legitimis indi-
cijs ꝓcedētibus illud quidē delictum cō-
feſſus eſt in tormētis: poteſt abſq; vlla ra-
tificatione condēnari. ita Ioan. de imo.
in. c. at ſi clerici. de iudicijs. vt clarius di-
xit Feli. in. c. Olim. de reſcrip. Et voluit
Iaſo. in. l. magiſtratibꝰ. ff. de iuriſdi. om-
ni. iudi. allegat glo. in. l. capite quinto. ſ
adult. Et alex. dixit ibi: ꝙ licet confeſſiō

facte in tormentis non ſtetur. vt in.l.j.§.
queſtioni.ff.de queſt. Tamē fallit niſi pre
ceſſerit buna cōfeſſio extra iudicialis quia
geminatio cōfeſſionis hoc operatur:ꝛ vi.
ꝺ hoc bar.in.l.ſcim⁹.ꝺ agri.et cēſi.li.xj.et
vi.Ci.in.l.j.C.ꝺ cōfeſ.vbi dixit ꝙ licꝫ cō
feſſio facta extra iudiciū nō ꝓſit ad actio
nem ſed ad probationeꝫ.vt habetur in.l.
j.C.de poſiti.fallit tamen niſi talis confe-
ſſio ſit geminata:qꝛ tunc equiparatur con
feſſioni facte in iudicio.Et ꝺ hoc.vi.hip.
de marſi.in.l.j.§.queſtioni.ff.de queſt..in
j.colu.et ibi dicit in pricipio ꝙ ſi quis tor
quetur in ſe tātum validior eſt cōfeſſio ſi-
ne tormentis quā cum tormentis. Sed
quando quis de alio tantū interrogatur
tunc validior eſt confeſſio cū tormentis.
Et quando quis interrogatur vel torque
tur in ſe et in aliū:tunc debilior eſt cōfeſ
ſio cuꝫ tormentis quā ſine tormentis.vi.
ibi bar.qui facit iſtos tres caſus.Et nota
ꝙ quis nō poteſt ſponte ſubiici tormētis
iudice nō decernente.vi.de hoc paridem
de put.in pracͭi.in.§.expedita in.ii.colu.
Et reus qui delictū confeſſus eſt ſponte:
an poſſit ſuaꝫ cōfeſſionē pretextu erroris
reuocare.vi.parꝫ.de put.in tracta.de ſin-
di.in ver.Teſtis fuit tortus.et in ver.in
cipi.an poteſtas qui miſit.et vi.Iaſo.ſin
gulariter loquentē in.l.magiſtratibus.ff.
de iuriſ.om.iu.ibi videb.per eū.Et tu vi.
hippo.poſt bar.in.l.j.§.ſi quis vltro.ff.ꝺ
queſt.vbi dicūt.ꝙ confeſſus delictū poſt
eius confeſſionē poteſt probare de inno-
cencia ſua.Sed hippo.querit:quid ſi ꝑ-
ſeuerauerit in confeſſione an poſſit dicere
ſe erraſſe et dicat velle corrigere errorem
ſuū ante condēnationem.vide ibi hipp.
Sed gandi.in tracta.male.in tit.de que
ſtio.dicit:ꝙd ſi cōfeſſus in tormētis poſt
perſeuerantiam dicat ſe erraſſe.Nūquid
ante condēnationem audietur.Reſpon-
deo.aut allegat ſe erraſſe i facto aut in iu-
re primo caſu auditur quia non videtur

confiteri que errauit.vi.ff.de confeſſis.l.
nō fatetur:et talis error nō cōſueuit obeſ
ſe vſqꝫ ad ſentenciā.vt.C.de iuris ꝛ facti
ignora.l.error.ꝛ facit.C.quorū appella.
non recip.l.ij.Nam cōdenato ex cōfeſſio
ne perſeuerata:etiam poſt ſentenciā pro
bādo de ſua innocencia abſoluetur.vt.ff.
de queſti.l.j.§.ſi quis vltro.et ſi aliquis
fuit tortus ꝓ aliquo delicto pro quo nō
debebat pati penā corporalem:qui con-
feſſus eſt cōmiſiſſe plura crimina in alie-
no territorio:nunquid punietur propter
delicta alibi cōmiſſa dic ꝙ nō.ff.de remi
h.l.iij.et.ff.de iniuſto rupto.l.ſi quis filio
§.hi autem.Et ſi aliquis fuit tortus non
precedētibus legitimis indicijs:et con-
feſſus eſt et perſeuerauerit in confeſſione
non valet talis confeſſio.vt.ff.ꝺ queſti.l.
diuus.§.ex quibus:et ratio eſt quia non
debet a tormentis incipere index niſi pre
cedant indicia vel probationes.vt.C.de
queſt.l.milites.vnde ſi aliter factū eſt nō
valet tanquā factum cōtra legem.vt.C.
de legi.l.non dubium.Et etiā ſi poſt tor-
turam ſuperueniant inditia ſufficientia:
quia fuit ordo ꝑuerſus.vt per bal.in.l.
fi.C.de accuſa.et vide hippo.in pra.ſua
in colu.xxviij.in principio.et vide ange.
in ꝟbo fama publica.in ver.quinto quę-
ro.et allegat bar.in.l.maritus in prin.ſe
cundū glo.ff.de queſt.ibi videbis ꝑ ang.
Item nota ꝙ tormentū debet fieri cū fu
ne nec reperitur lege cautum quod aliter
fieri poſſet.C.ad.l.iu.maie.l.nullus.vn
de ſi index aliter facit nō bene facit forte.
licet ſecundū iulium poſſet fieri:alio mo
do.vide de hoc Boniſa.in tracta.ſuo in
rub.que indicia debe.precede.torturaꝫ.
et in rub.ꝺ cōfeſſione.videb.per eū.quo
modo ſentencia impugnetur lata vigo-
re confeſſionis.Et notabis circa materiā
repetitionis torture:ꝙ ſecunda indicia ꝑ
que quis repetitur in tortura vl aliis tor
mentis debent eſſe diuerſi generis a pri-

mis indicijs. vide bar. in. l. vnius in prin. ff. de queſti. et vide hippo. in. l. reperi. et vide eum in pra. ſua. in. iij. colu. Et nota q cōfeſſio facta per tormenta repetita q̄ repeti non debuerūt eſt nulla. et ex tali cōfeſſione nō poteſt ſequi cōdēnatio per dictam. l. penultimā. ff. de queſti. et ibi glo. Et. vi. hippo. in practi. ſua allegantez ad hoc pan. o put. in ver. an confeſſio torti. Et tortus non cōfeſſus debet relaxari et abſolui. vide. ſali. in. l. ea quidem. C. d accu. ꝛ in. l. qui adulterio. C. de adulte. ꝛ in l. quiſquis ad. l. iuli. maie. ꝛ cōmunis practica eſt vt ſuperius diximus: vt in tali caſu accipiant fideiuſſores de ſe preſentando ad mandatum curie: et dicunt in mandato relaxationis. Talis reus carceratꝰ relaxat ꝑ nūc de carceribus ꝛc. vi. d hoc hippo. in practica ſua. in. colu. vij. et licet regulariter reus non debeat relaxari. Tamen quando apparet ipſum eſſe abſoluendum vt quando proceſſus eſt publicatus tunc etiam ante ſententiam debet relaxari ſine fideiuſſoribus. ita bal. in. l. Sed ſi is. ff. de in ius vocando. et ſi non vult relaxari poteſt contra eum agi actione iniuriarū tempore ſindicatus: ita hippo. vbi ſupra. Sed practica eſt q ſi reus confitetur delictum ꝛ ratificauit confeſſionez: cū in confeſſis nulle ſunt partes iudicis niſi in condemnando. l. proinde. ff. ad. l. aqui. Iudex monet reum vt poſſit cōfiteri peccata ꝛ diſponere de rebus ſuis: et pronunciat ſententiam vt dictum eſt: et ſeruatis ſeruandis miles exequitur ſententiaz publice ſecundum formā iuris: et facit relationem in camara de executione ſententie. Et ſic ad honorē dei remanet expedita materia preſentis regule.

Regula quarta: d accuſationibus.

Accuſatio eſt criminis alicuius hominis apud iudicem cōpetentez in ſcriptione interueniēte legitima facta d latio. Unde et accuſare nihil aliud eſt q̄ reū criminis aliquez per libellum deferre vel facere ad vindictam. Colliguntur hec ſecundum Hoſtiē. in. c. ſuper his. de accuſati. et. C. qui accu. non poſ. l. cum rationibus. et. l. ignorat. et. l. ſi quis ex familiaribus. ꝛ. ff. de accuſa. l. libellorū. et. ff. de pu. delic. l. vlti. et ad. l. iulia. de adulte. l. ij. §. ſi publico eſt neceſſarius accuſator vbicunq; eſt admittenda accuſatio criminis vel delicti tam publici quā priuati. vt in. l. vlti. C. qui accu. non poſ. et de priua. deli. l. vlt. et. ff. de accu. l. ſi cui. et vbicūq; de honore adimendo tractatur. vt ff. de mune. et hono. l. reſcripto. §. ſi quis accuſatorem. In caſibus tamen ſine accuſatore procedit criminis cognitio: et pene impoſitio: vt in lenocinio q mulier obijcit marito. Secus in extraneo obijcienti lenocinium marito accuſanti. vt. ff. ad. l. iuli. de adul. l. ij. §. ſi publico. Et i charta ſuſpecta apd iudicez producta. Idemq; in teſte. vt. ff. de proba. l. penulti. et de teſti. l. nullum. Idez forte in ſuſpecto tutore. vt. ff. de ſuſpec. tuto. l. iij. §. preterea. Et idem in calumniatore. nam eundem puniri tempore ſententie deſiderare poſſum: et ſine accuſatione: poſtea non ſine accuſatione. vt. C. de calū. l. j. Idem in notario crimine vt. C. de accuſa. l. ea quidem. Idez in falſo. de hoc vi. Azo. in ſuma. in rub. de his qui accu. non poſ. in princi. Et accuſare poſſunt omnes niſi lege expreſſa phibeātur. vt. ff. de accuſa. l. qui accuſare. et azo.

in ſuma dicit. quilibet qui nõ prohibetur poteſt accuſare: vt in teſtibus et in procuratoribus dicitur. vt.ff.de teſtib.l.j.et de procura.l.mutus.§.cũ queritur. Et notabis. ꝙ Azo.in ſuma in rub.de his qui accu.non po.enumerat qui prohibeãtur accuſare ibi vide. Et vi.gandi.in tracta.maleſi.in rub.qui accu.po.in princi. et vide etiã Hoſti.in rub.de accu.in.§. quis poſſit accuſa.et vi.bal.in rub.C.qui accu.nõ poſſunt. Et infamis accuſare non poteſt niſi perſequatur iniuriã ſuam. vt.ff.de accuſa.l.qui iudicio hoc. Et vi. azo. in loco iam allega.ad finem. Et vi.de hoc bart. ⁊ doct.in dicta.l.qui iudicio. et hoc etiã vi. Joan.de ana.et doct.in.c.j.de accuſa. et de illegitimo accuſatore. vi.etiã doct. in.c.cum. P.de accuſa.et vi.ſpecu. in titu.de accuſatore.in princi. vbi etiã dicit, vt quilibet admittatur ad accuſandũ qui non prohibetur: et ibi ponit exceptiones que opponuntur contra accuſatorem: et ibi dicit. ꝙ excipitur ꝙ non eſt legitimus accuſator. vt in.c.j.de accuſa. Et ſpecula. etiã in rub.de accuſato.in princip. dicit: Sunt autem quidam prohibiti accuſari: ibi videbis.et ibi dicit. ꝙ imperator accuſatur coram papa de hereſi. Et papa etiã accuſatur tantum de hereſi.xl. diſtin.c.ſi papa. Et tunc vel a ſinodo vel a principe vt.xxiii.q.v.c.principes. vi.de hoc Hoſtie.in ſuma in rub.de accuſa.in.§.regulariter. vbi ipſe dicit quilibet poteſt accuſari: et ibi ponit aliquas fallencias: et ibi dicit. Papa aliquando ſe ſubmittit iudicio imperatoris. vt.ii.q.vij.c.nos ſi incõpetenter. Et vi.omnino ſpecu. in titu.de accuſa.in fina.colu. vbi dicit. in ſuma notabis ꝙ premiſſe perſone que in certis caſibus repelluntur ab accuſatione in certis caſibus admittuntur ſi ſuam vel ſuorũ iniuriam proſequantur: et ibi ponit octo caſus. Item minor de lapſu carnis nõ accuſatur.ff.de adult.l.ſi minor.et de delictis puero.c.i.et.ij. Et vniuerſitas poteſt accuſari de maleficio.vi. ſpecula.in rub. de accuſa.in.j.colu. Et vide etiam in rub.de accuſato.ad finẽ. Et nota. ꝙ quãdo plures vnum poſſunt accuſare magis idoneus eſt eligendus.vt.ff.de accuſa.l.ſi plures. Et vide de hoc ſpecu.in rubri.de accuſatore.in.ij.colu. Et hoſtiẽ. in ſuma.in rubri.de accuſa.in ver. quis accuſari poteſt.dicit. Mortuus non poteſt accuſari. xxiij.diſtinct.c.illud. xxxv.q.ij.c. admonere.niſi in caſibus quos habes.ff.de accuſatio.l.ex iudiciorũ.et ad.l.iuli. pecu. .l.vlti. Item de hereſi.xxiiij.q.j.c.fin.vel ſi hereticus inſtituit heredes. vt in.c. Si quis epiſcopus. de here. vel ſi in notorio crimine deceſſerit.lxxviij.diſtin.c.neqꝫ. Et.xxiij.q.v.c.placuit. Item in crimine apoſtaſie.C.de apoſto.l.apoſtatarũ. Et ſi conſciuerit ſibi mortem poſt litem conteſta. vel poſtquã deprehenſus fuit in ſcelere auferuntur bona heredibus. quia durius eſt ſeipſum occidere quã principem trucidare.ff.de bon. eorum qui ante ſenten.ſi mor.conſci.l.iij.et.C.ſi reus vel accuſa.mor.fuerit.l.defuncti. Si vero pendente appellatione moriatur et bona expreſſim adempta ſunt perficienda appellatio eſt. Sin autem tacite extinguitur crimen: per conſequens et queſtio bonorum. vt.C.ſi reus vel accu.mor.fuerit.l.vlti. Et vi. hoſti.in ſuma.in rub.de appella.§.quid ſi pendente appella. et in rubri. de clandeſtina deſponſatione.§.quam penam.ver.nunquid ergo. ¶ Et quia ſuperius diximus qui accuſare poſſint. Nunc dicamus ꝙ libellus accuſationis contineat nomẽ accuſantis: ⁊ accuſati ⁊ criminis: ⁊ menſis quo commiſſum eſt crimen: nõ aũt diem vel horã commiſſi criminis/locũ aũt quo crimẽ eſt admiſſũ debet deſignari: et cõſules ſub quibus eſt admiſſum. et ſeruatur hec conceptio libelli in publico vel priuato crimine; vt in.l. libellorum.

.ff.de accuſa. Et in auct. de exhib. rei. col
la. v. §. ſuccepto. et. ff. de priuatis delic. l.
vlt. Et accuſator debet ſubſcribere ꝙ vel
let pati eandem penã ſi non probauerit.
argu. C. de fi. inſtru. l. iij. et. C. de exhib.
re. l. ij. et vi. tex. in dicta. l. libellorũ. §. itẽ
ſubſcribere. Quandoqꝫ tamẽ hec ſubſcri/
ptio nõ eſt accuſanti neceſſaria: vt in leui
crimine et notorio. et vbi executores nũ/
ciant. vt. l. ea. C. de accu. et in. l. leuia. ff. d
accuſa. et vi. de hoc Azo. in ſuma. in rub.
de accuſa. et Bal. in. l. qui crimen. C. de
accuſa. dicit. accuſator tenetur ad tria. de
bet ſe inſcribere ad penam talionis. et da/
re fideiuſſorem de lite proſequenda: quã
ſi non proſequitur monendus eſt: et ex cõ
tumacia extra ordinem punietur: et ad/
uerſario in legitimis expenſis condẽnan
dus. et ſic tria requiruntur libellum offer
re. et duplicem inſcriptionem facere. De
quo vi. Sali. in dicta. l. qui crimen. Et in
ſcriptio habet locum in crimine priuato.
vt ibi per ſali. Et quãdo quis accuſat me
moriam defuncti qualiter ſe debeat inſcri
bere. notatur. xxiij. q. ij. c. ſane. et vide ibi
glo. et bar. in. l. ſi cui. ff. de accuſa. dicit. in
ſcriptio eſt ipſe libellus accuſatoris conti
nens crimina. vt in. l. libellorũ. Subſcri
ptio eſt que fit in fine libelli: in qua ſe ſub/
ſcribit accuſator. vt in dicta. l. ſi cui. et in
dicta. l. libellorum. ver. item ſubſcribere.
Quandoqꝫ tamen vnũ ponitur ꝑ alio. vt
in. l. i. C. qui accuſare nõ poſſunt. et ibi lo
quitur de forma iſtius ſubſcriptionis. et
dicit ſecundum conſuetudinem non vti/
mur iſta ſubſcriptione. et Bal. in dicta. l.
qui crimen. in. ij. colu. dicit. quero vtrum
ſit differentia inter inſcriptionem et ſub/
ſcriptionem. Reſpondeo ſic: quia ſubſcri
ptio eſt cõfeſſio libelli a ſe porrecti. ſed in
ſcriptio eſt in penam talionis conſenſus/
et aſtrictio. Et hoc facit in criminali nõ
in ciuili cauſa. vt not. in. l. ſi cui. ff. de accu
ſa. Hec ſunt verba baldi: et de Bartulo
nullam facit mentionẽ. et ſali. vi. de hoc
in dicta. l. qui crimen. Et vi. ange. in tra/
ctatu maleficio. in verbo: et ad querellã.
ver. ij. requiritur. ꝙ ſe ſubſcribat ad penã
talionis. Et vi. ſpecu. in titu. de accuſatio
nibus vbi ipſe dicit in principio. Eſt ergo
notandũ ꝙ libellus accuſationis nomẽ
iudicis et accuſatoris ⁊ accuſati contine/
re debet. Item qualitatem ſeu magnitu/
dinem criminis. Item cum qua perſona
et in quo loco cõmiſſum eſt: ⁊ etiam locũ
loci: puta in tali angulo domus exemplo
Danielis cum adulterium diceretur fuiſ
ſe in pomerio a Suſana cõmiſſum queſi/
uit ſub qua arbore. Item annum ⁊ menſẽ
cõmiſſi criminis: diem vero et horam po
nere non tenetur. Itẽ nomen imperato
ris et pape ĩ patrimonio beati petri. Itẽ
nomẽ regis in regno. Et vide de hoc ſpe
cu. in loco iam allega. Et in rub. de libelli
concepti. §. quid continere. Et debet de/
clarari in qua parte corporis vulnus ſit il
latũ. vi. ange. in verbo in facie. in princi.
Et ſcdm ſpecu. in dicta rub. de accuſa. in
princi. accuſator ſubſcribet ĩ libello per ſe
vel per aliũ ſi neſcit ſcribere. et ibi videb.
formã inſcriptionis. Sed ange. in dicto
ver. ſecũdo requiritur. dicit ĩſcriptio ꝓce
dit de iure: ſed de ꝯſuetudine nõ eſt neceſ
ſaria. et allegat bar. ĩ. l. ſi cui. ff. de accuſa:
Et effectus accuſationis eſt: vt reo cõui/
cto ĩponatur pena ordinaria: ⁊ certa ſi ĩ iu
re ſtatuta ĩueniatur. nã iudex qui moliorẽ
aut duriorẽ penã ĩpoſuerit quã ſcriptam
reperit graui infamia notatur: alias arbi
trio ſuo pena cõmittit. vt. C. de iudi. pu/
bli. vel priua. l. ſeruos qui. in fi. et. C. ne
ſanc. baptiſma. reite. l. iij. et vi. hoſtiẽ. ĩ ſu
ma in titulo de officio deleg. §. i. et de trã/
ſac. §. vlt. in humaniorẽ tamen ſemper de
bet declinare ſententiã. vt ibi. et iudex an
tẽ ſententiam cuncta rimari debet: nã de/
bet conſiderare cauſam quare reus cõmi
ſerit delictũ: nã plures ſunt cauſe q̃ excu

ſant reum a delicto. vt ſi fuit prouocatus.
quoniam ignoſcenduz eſt ei qui prouoca
tus deliquit. l. qui cũ maior. §. ſi libertus
.ff. de bonis liberto. Tex. in clemen. j. de
homici. tex. aureus in. l. ſi adulterium cũ
inceſtu. §. imperatores. ver. difficilimum
enim eſt iuſtuz dolorem temperare. ff. de
adult. Sed quando iudex poſſit penã le
gis mitigare ex cauſa vel augere. vi. Ho
ſtien. in ſuma in rubri. de accuſa. ver. quis
ſit effectus. et vi. ſali. in. l. qui explicandi.
C. de accuſa. Et detractio vel additio in
accuſatione debz fieri ante litem cõteſta.
vel ante nomen receptum inter eos. naz
ſicut in ciuili debet fieri additio ante litez
conteſta. vt. l. qui familie. ff. fami. hercíſ.
et notant doct. in. l. edita. C. de edendo.
ita etiam in criminali cuz ad eius ſimilitu
dinem procedatur. vt. l. abſentẽ. ff. de pẽ-
nis. de quo vide ange. in tracta. male. in
verb. qui dominus iudex. in principio.
¶ Et nota. ꝙ ſimul et ſemel non poſſit ac-
cuſari de furto vel alio delicto ciuiliter et
criminaliter ſi principaliter proponũtur:
nec etiam poſſunt ſucceſſiue intentari. vi.
bar. in. l. interdum. §. qui furez. ff. de furt.
et in. l. interdum. ff. de publici. iudi. et vi.
bar. in. l. pretor. §. j. ff. de vi bono. rap. vbi
Bar. dicit. in. ij. colu. Si aliquis vellet in
tentare ciuilem actionẽ ⁊ criminalẽ accu-
ſationem non poteſt. vt hic. et. l. interduz
.ff. de publi. iudi. ſed ſi vellet intentare ac
cuſationem criminalẽ principaliter et pe-
tere reſtitutionẽ rei ablate incidenter per
officium iudicis vel reſtitutionẽ expenſa
rum bene poteſt. ita loquitur tex. in. l. in-
terdũ. §. qui furẽ. ff. de furtis. et ita loquitᷣ
tex. in. l. qui crimen. C. qui accu. non poſ.
et vi. bar. ibi. et vi. ange. in tracta. male. in
verbo veſtem celeſtẽ. ver. quero. an ſimul
Et vi. ſali. in. l. ſi quis a ſe fundum. C. ad
.l. iuliã. de vi pub. et vi. bar. in. l. penul. ff.
de calũniato. et vi. bal. in. l. j. C. ꝺ accuſat
et vi. additionato. ange. i dicto. ver. que-
ro an ſimul. Et nota. ꝙ dicitur nomen rei
recipi inter eos poſt litis cõteſta. ita. not.
ff. de adult. l. ſi maritus. §. legis. et. §. pre
ſcriptione. et in. l. adulteram. C. de adul.
Et vi. bal. in. l. prius. in. vj. colun. C. qui
accuſare non po. vbi allegat Bi. dicentẽ.
ꝙ litis conteſtatio et receptio inter reos
ſunt diuerſi actus. Et receptio inter reos
poteſt fieri in abſentẽ: ſed litis cõteſta. nõ
ibi videb. et vi. bar. in. l. is qui reus. ff. de
pu. iudi. vbi ipſe dicit. nomen rei inter re
os dicitur receptũ: quãdo propoſitis ex-
ceptionibus dilatorijs iudex pronunciat
eſſe ſuper accuſatione procedendum. vel
per litis conteſtationẽ ſi dicta pronuncia
tio non preceſſit. ¶ Et in cauſa criminali
regulariter non poteſt interuenire procu
rator: ſed admittitur ad allegandã abſen
tiam in cauſa criminali. vi. tex. et doct. in
.l. reos. C. de accuſa. et vi. tex. in. l. penul.
.§. ad crimen. ff. de publi. iudi. et in. c. ve-
niens. de accuſatio. et in. l. ſeruum quoqꝫ
.§. publice intereſt. ff. de procura. Et hoc
procedit ne dum ad totã cauſam: ſed etiã
ad vnum articulum tantum. ita dixit bal.
in dicta. l. reos. et ſpecula. in titu. de pro-
curatori. §. j. ver. ſed nũquid media. et vi.
Sali. in dicta. l. reos. vbi dicit. ꝙ ſi reus
ſit in vinculis detentus. ꝙ procurator non
poterit interuenire ad actum ſubſtantia-
lem iudicij: ſed ad alium actum ſic vt ſunt
poſitiones et earum reſponſiones vt te-
ſtium productiones: et hec dicit voluiſſe
Joãnes andreas in additio. ad ſpecu. in
dicto ver. ſed nunquid media. Et barto.
in dicto. §. ad crimen. in. iiij. colun. dicit.
Quando quis eſt in vinculis admittitur
procurator pro eo: et hoc eſt verum: et
conſuetudo approbat. ita Bartolus. Et
minor non poterit per procuratorem pe-
tere reſtitutionem in integ. in cauſa crimi
nali: ſed debet perſonaliter comparere ad
hoc petendum. Ita dixit Bald. in. l. j. §.
penult. ff. de poſtulando. et vide Hippo.

de marſiliis in pratica ſua. §. ſequitur. j. colu. Sed quando petitur. ꝙ ſententia lata in cauſa criminali declaretur nulla: poteſt interuenire ꝓcurator. glo. eſt notab. in. c. hoc quippe. iij. q. vj. et vi. bal. in dicta. l. reos. in penulti. colu. Si aũt non ſunt aliqua indicia contra reũ legitime probata: tũc iudex nõ poteſt offerre reo beneficiuz mittẽdi ꝓcuratorẽ legitime inſtructũ. ita dixit bal. in. l. ſeruũ quoqꝫ. §. publice interest. ff. de procura. et vi. alex. et Iaſo. in. l. fi. C. de ꝓcura. Et ſi procurator qui non põt interuenire in cauſa criminali interuenit et non fuit oppoſitum nec fuit repulſꝰ ſed tacite admiſſus: an iſto caſu valeat iudicium varie ſunt opiniones: ſed tu vide Hippo. de marſi. in prati. ſua. in dicto. §. ſeqtur. in. j. ij. ⁊. iij. colu. vbi late refert omnes opiniones. ibi vi. Sed ſi iudex ꝓcedit per inquiſitionẽ: cautela eſt. ꝙ amicus volens cõparere pro reo inquiſito. adeat iudicem ⁊ nominet teſtes iudici in ſecreto qui ſciunt veritatẽ: et inſtet apud iudicem in ſecreto ꝙ recipiat illos teſtes pro reo abſenti inculpato ⁊ inquiſito. Itẽ det ſibi interrogatoria ſuper quibus debent interrogari: et tunc iudex ex officio poterit hos teſtes examinare et interrogare: et ſi ex illis atteſtationibꝰ apparuerit reũ inquiſitũ non eſſe culpabilez: iudex poterit ⁊ debebit ipuſꝫ reũ abſoluere pro quo eſt tex. in. l. et ſi nõ defendantur. in fine. ff. de penis. vbi habetur. ꝙ iudex põt et debet inquirere de innocentia rei: et ſi reperiat eũ innocẽtẽ debet eũ abſoluere. et vi. bar. in dicta. l. et ſi non defendãtur. ⁊ etiã in. l. is qui reus. ff. de publi. iudi. et vi. cepolam in cautella. lxviij. incipienti in cauſa criminali. ❡ Et pater an admittatᷣ ad plenam rei defenſionez. vi. bal. in dicta. l. reos. in. v. colu. Et poteſt interuenire ꝓcurator ſi procedatur contra hereticum poſt mortem ad damnationez memorie. vide Bal. in dicta. l. reos. Et ſindicꝰ vniuerſitatis admittitur ĩ cauſa capitali ipſiꝰ vniuerſitatis ad acuſãdũ. alioqn vniuerſitas impune pateretur iniuriaz. Nam impoſſibile eſt. ꝙ populus per ſe ſit in iudicio vnde vniuerſitas dicitur inanimata: et habet corpus repreſentatum vel fictũ vi. de hoc Bal. in dicta. l. reos. in. vj. col. Et in criminali vbi admittitur procurator requiritur ſpeciale mandatum per id quod legitur in clementi. j. de procuratoribus. et vi. Inno. in. c. ſuper his. de accuſationibus: et eſt ratio quia iudicia criminalia ſunt valde penalia. Et in iſtis penalibus requiritur mandatũ ſpeciale. vt. l. iij. §. ſi procurator. ff. quod quiſqꝫ iuris Sed quando ciuiliter agitur habet locuz tex. in. l. ſed ſi vnius. §. procurator. ff. de iniurijs. ſecundum bal. in dicta. l. reos. in vij. colu. Et ſi filius eſt clericꝰ ⁊ eſt inquiſitus pater non poteſt declinare forũ quia non venit ad plenam defenſionez: ſed opponit declinatoriam quam poteſt. iſta eſt cõmunis opinio. et vide Bal. in dicta. l. reos. in. vj. colu. Et quale debeat habere mandatum qui allegat cauſas abſentie. vi. Sali. in dicta. l. reos. in. v. colu. et Inno. in. c. veniẽs. de accuſa. diſtinguit tres ſpecies excuſationũ: quia alia neceſſaria / alia probabilis / alia voluntaria. Neceſſaria eſt que reum impedit venire. vt infirmitatis vinculario ⁊ ſimilia. vt. ff. ſi quis cautioni. l. ij. §. ſi qs. et de iudiciis. l. ſi pretor. §. fi. et iſta poteſt allegari a quocunqꝫ etiam mandatuz non habente. Et ꝓbabilis eſt que a veniendo excuſat. vt itineris ſuſpecti vel loci ad quẽ ratione inimicitie capitalis ſi venire vellet poſſet: ſed tamẽ cũ incõmodo. vt. ff. ad trebel. l. ſciẽdũ. §. i. et. l. ſequẽti. Et notat glo. in. l. ſꝫ exigẽ. §. fi. ff. ne quis eũ qui in ius vocatus eſt vi. eximat. et talis excuſatio non põt opponi niſi per mandatuz habentẽ ſpeciale. quia venire vel non venire dependet ab eiꝰ voluntate que per alium nõ poteſt declarari

cui citatus nõ declarauit: et notũ fecerit.
argu. C. de iure. delib. l. ſi auia. et. ff. de ac
quirẽ. here. l. pro herede. mere volũtaria
eſt que ab extrinſeco non dependet. ſed a
mera volũtate citati. puta qꝛ nõ venit ex
quo conſtat iudicẽ ſuũ non eſſe: et dicitur
mere voluntaria: qꝛ poſſet reus ꝓrogare
illius iuriſdictionez et in eum conſentire.
vt. ff. de iudiciis. l. j. et. ij. et tunc etiaʒ ſpe
ciale mandatũ requiritur ratione ꝓxime
dicta. et vi. de hoc ea que notãtur in. c. ve
niens. de accuſa. et in. c. cuʒ dilecti. de do
lo. ⁊ cõtumacia. Et vi. in dicto. c. veniẽs.
Joã. de ana. et doct. quia ibi late loquũ-
tur de iſta materia. ⁊ in cauſa illuſtriũ per
ſonaruʒ admittitur procurator. vi. tex. in
. c. abſens. §. niſi. iij. q. ix. et. l. fi. C. de iniu
riis. et voluit ſpecula. in titu. de procura-
tori. §. ratione igitur. in ver. precedens re
gula fallit. et vi. bar. in. l. fi. C. de iniuriis.
vbi dicit. perſone illuſtres. ſiue agant ſiue
conueniãtur iniuriarũ ciuiliter ⁊ crimina
liter. poſſunt cauſaʒ exercere per procura
torem. Et vi. gandi. in tracta. male. in ru
bri. qui accuſare poſ. vel nõ. Et vi. de hoc
Hippoli. de marſi. in pratica ſua. in. §. ſe-
quitur. in. v. colu. et ibi ipſe ponit aliquos
caſus in quibus poſſit interuenire procu
rator. Et homicida poteſt accuſari vſqꝫ
ad. xx. annos. vt in. l. querellam. C. de fal
ſis. ſed quantuʒ ad effectũ confiſcationis
bonorũ. accuſatio durat quinquennio tã-
tum. vi. de hoc Ange. in tracta. maleſi. in
verbo. et eius bona publicam⁹. ver. que-
ro licet. et de ꝓcuratore et defenſore quã
do admittãtur in criminali. vi. bonifaciũ
vitelinũ. in tractatu ſuo. in. iij. folio. vbi ip
ſe late de hoc loqtur. Et an poteſtas poſ-
ſit cogere heredes vel fratres defuncti ac
cuſare homicidã. vi. gandi. in tracta. ma-
leſi. in princi. in. i. colu. Et notabis. ꝙ in
loco domiciliũ ſeu originis poteſt quis ac
cuſari de delicto alibi cõmiſſo. Et etiaʒ iu
dex ex officio poteſt inquirere. vi. de hoc

Gandi. late examinantem iſtã queſtionẽ
in tractatu ſuo maleſi. in penul. et vltima
charta. Et ſeruus accuſatus de adulterio
an poſſit excipere de lenocinio. vi. ſali. in
. l. ſi quis. C. de accuſa. Et notabis. ꝙ or
do iudicioꝝ in criminalibus eſt ſeruãd⁹.
vi. bal in. l. ſi accuſatoribus. C. de accuſa.
Et mandator ⁊ mandatarius poſſunt de
crimine accuſari. vi. tex. in. l. non ideo mi
nus. C. de accuſa. et ibi dicitur in glo. cõ-
tra aſſaſſinos qui tenentur mandatorem
in iudicio nomiare. et ibi notatur. ꝙ quã
do mandatur aliquid quod eſt de genere
permiſſorũ: tunc mandatarius errans ex
cuſatur: vt ſi conduco opificem quendaʒ
ad incidendum arbores: et miſſi illum in
fundo alieno dicens ꝙ ille fundus erat
meus: an poterit accuſari ille talis opifex:
et dic ꝙ non: quia hoc faciebat ratiõe ſue
artis et bona fide. vt notatur. ff. de rei vẽ-
di. l. in rem. §. Tignum. Sed ſi mãdatur
id quod eſt de genere prohibitorũ: et tũc
regulariter non excuſatur mandatarius
niſi de neceſſitate obediat. vi. de hoc bal.
in. l. nõ ideo minus. C. de accuſatio. in. j.
colun. et vi. bar. in. l. non ſolum. §. ſi man-
dato meo. ff. de iniuriis. vbi late loquitur
de mandante. et mandatario et perſuaſo
re et conductore. et ibi dicit in. iij. colun.
quando aliquis facit vel fieri facit medi-
ante pecunia: dicitur delictum magis a-
trox. et propter hoc pena poſſet augeri: ⁊
de facto videmus augeri in iſtos qui in
vulgari dicuntur aſſaſſini argu. ff. de pen
nis. l. Cicero. et. l. venales. C. quãdo pro
uocare non eſt neceſſe: et videtur expreſ-
ſum hodie. in. c. i. de homicidio. libro. vi.
ita Barto. ¶ Et nota. ꝙ ſententia abſolu
toria eſt ipſo iure nulla accuſatore non le
gitime citato nec preſente. l. ſi accuſatori
bus. C. de accuſatio. et in cauſa criminali
non poteſt plene concludi: et hoc verum
de concluſione partiuʒ: ſed per legem vel
ſtatutũ bene põt concludi in criminali. vt

.l.properandum.C.de iudici. in princi. in verbo concluſionē. vi. de hoc bal. in dicta.l.ſi accuſatoribus ad finem. Et ſi accuſatus negat ꝛ dicat: non fui citatus poteſt probari per acta. vi. bal. et doct. in.l. abſentē.C. de accu. et accuſator q̄ ꝓprius dolorē ꝓſequit̃ preferẽ alij accuſatori. vi. de hoc bald. in.l. ea quidē. C. de accuſa. in fina. colu. Et nota ꝙ accuſatio poteſt fieri verbo tenus corā iudice: dūmodo redigatur in actis. vi. d hoc bal. in.l.ſi quis ſe.C. de accuſa. Et nota ꝙ cōcluſio libelli nō requirit̃ in cauſa criminali. ita doct. in.l. in cauſis. C. de accuſationi. Sed de conſuetudine: cōcluditur generaliter ꝛ indeterminate: videlicet quare peto eum puniri ſecundum formā iuris et ſtatutorum. ita ſali. in dicta.l. in cauſis. ad fineʒ. Et ſic ad honorem dei remanet expedita materia preſentis regule

Regula quīta: de exhibendis reis: et cuſtodia reorum. et de priua. carceribus.

Ad euidentiam ſecundum Jacobum butrigari. eſt ſciendum. ꝙ aliquando miles ī militia exiſtens delinqt: et tunc ſolius militūʒ magiſtri eſt cognitio et deciſio. aliquando miles in prouincia exiſtens delictuʒ cōmittit: et tunc aut delictum eſt graue. et poteſt preſes prouincie examinare crimen / et punire militem ſi vult. Si tamen ſponte vellet remittere ad magiſtruʒ militum poteſt: et ita poſſet loqui tex. in.l.i.C. de exhibendis reis. et facta accuſatione neceſſe eſt exhiberi reū: et quandoqꝫ tranſmitti: ſi tamen id precipiat iudex. vt. C. de exhib. reis.l. vltima. ſed hoc fallit ī falſo monetario. vt i.l.j.C. de falſa mone. et deſertore militie: et latrone publico: et raptore virginis. nam cum illos liceat occidere: multo magis repreſentare inuitos. vt. C. quando liceat vnicuiqꝫ ſine iudice vindicare.l.i. et.ii. et. C. de raptu virginum.l.j. et idem in fure. vt .ff. de furt.l. interdum.§. qui furē. Et malefactor in fraganti crimine capi poteſt ꝑ illum cuius intereſt et duci ad iudiceʒ. vt .ff. de adulte.l. capite quīto. et in dicta.l. interdum.§. qui furem. et etiam per quēlibꝫ capi poteſt ſi fugiat: quia aliquid permittitur ratione fuge quod alias nō permitteretur. vt in.l. pretor ait.§. ſi debitorem.ff. ī infra: creditor. vi. de hoc bald. in .l. neminem. C. de exhiben. reis. Et illa lex intelligitur duobus modis. Uno modo de exhibitione reali que fit per capturam: et iſta non poteſt fieri niſi precedēte iudicis mandato: et fallit in caſibus ſuperius notatis in quibꝰ licet propria auctoritate capere malefactorem et ducere ad iudicem. vt notat Azo. in ſuma in rub. de exhiben. reis. Tranſmiſſio reorum fit: cū quis accuſatur ibi vbi deliquit et ipſe eſt alibi. vt in auct. vt nulli iudicuʒ.§. ſi vero colla. ix. vbi dicitur. cōmittens maleficiū vocandus eſt per edicta: et ſi in alio loco degit / tunc iudex debet publicam epiſtolam mittere ad iudicem loci in quo moratur vt eum capiat et ad eum tranſmittat. et vi. ea que not. per glo. et Cinū. in auct. qua in prouincia. C. vbi de criminibꝰ agi oportet. et vi. latiſſime Hippo. in practi. in.§. oportune. in. v. colu. Miles autē ſi alibi deliquit et cōmiſerit militare delictū vt quia alienauit arma magiſter militūʒ cognoſcit et non alius. Si cōmiſerit delictum cōmune: dic vt diximus in pricipio regule. Et vi. de hoc Azonem. in ſuma. in rubri. de exhibe. reis vbi etiam diſtinguit an delictum fuit enorme an leue. et

intellige in delicta cõmuni. Et quãdo re
mittitur magiſtro militum: magiſter mi/
litum non tenetur ſtare actis ſibi trãſmiſ
ſis ſed poteſt. ſed ſi delictum fuiſſet muli/
tare non poteſt ſtare actis: quia nulla ſunt
propter iudicis incompetentiam. vt. C.
ſi a non competenti iudi. per totuz. et vi.
ſali. in. l. j. C. de exhiben. reis. ad finem.
¶ Et notabis ꝙ iudex poteſt dare licen/
tiam cuilibꝫ priuato capiendi malefacto
rem: ita notatur per doct. ſuper glo. in. l.
fina. C. de exhibẽ. reis. ſcias tamen ꝙ in
caſibus ſupradictis vbi quis poteſt pro/
pria auctoritate capere malefactorez: nõ
poteſt vltra. xx. horas retineri antea quã
iudici exhibeatur. vt. l. capite quinto. ff.
de adulterijs. vbi bar. dicit: quidam ſunt
qui habent ius capiendi non detinendi:
et iſti ita demũ videntur cõmittere carce
rem priuatum ſi vltra. xx. horas detineãt
hic eſt caſus in lege iſta: ita Bar. ſi aliqͥs
promiſit ſub pena aliquem preſentare iu/
dici ad ipſius iudicis mandatum libera/
tur per primam preſentationem. vide de
hoc Paulꝫ de caſtro. in. l. duobus. §. j.
per glo. ibi. ff. de iureiur. et idem etiaꝫ eſt
in illo qui promiſit preſentare aliquem to
tiẽs quotiẽs promiſſa pena. quia illa pro
miſſio habebit locum tantum in bina con
tra factione. vt bis tãtum exigatur pena.
Et vi. de hoc Hippo. de marſillis in pra
tica ſua in. §. quoniam in. ij. colu. Et vide
bar. in. l. ſi quis. ff. de cuſto. reorũ. vbi ipſe
dicit qua pena veniat puniendus ille qui
non exhibuit reuꝫ: vbi ipſe dicit: etiã quã
do promittitur repreſentare reum reium
ciet expreſſe beneficio legis. Sancimus.
C. de fideiuſſoribus: et alijs beneficiis q̃
fideiuſſoribus competunt: et ita conſulo
ꝙ facias. ita bar. Et nota ꝙ ſi apparet in
culpabilem debet relaxari. vi. bal. in. l. ij.
C. de exhi. reis. ¶ Accuſatus de crimine
eſt carcerandus vbicũqꝫ venit imponen/
da pena corporalis: et cuſtoditur arbitrio
iudicis cauſis inſpectis que ponuntur in
. l. j. ff. de cuſtodi. reorũ. Et ſi venit impo/
nenda pena pecuniaria et in defectum ve
nit pena corporalis iponenda: debet per
ſonaliter detineri ⁊ non eſt relaxandus ſi
deiuſſoribus: ſed pratica erit ſecundum
Bar. in dicta. l. j. ff. de cuſto. reorũ. ꝙ ſol/
uat pecuniaꝫ fiſco transferendo dominiũ
in eum ſub hac ꝯditione ſi condẽnabitur.
vt. l. ſi ſub conditione. ff. de ſolutioni. Et
carceratus ex vna cauſa poſſet ex alia cau
ſa ibi recõmendari. vi. bar. in. l. ſi quis ſer
uus. §. qui exhibendis. in. ij. colu. vbi ipſe
late examinat ad finem dicit: predicta ve
ra quando vna incarceratio fuit facta iu/
ſte. Sed ſi fuit incarceratus iniuſte. vide
Bar. in diſputatione incipi. lapus. Et in
criminaliter ſcelериter eſt procedenduꝫ in
cauſis detentoruꝫ. vi. de hoc in. l. j. C. de
cuſto. reo. Et illa lex tradit modum qua/
liter debꝫ quis cuſtodiri: tam de die quã
de nocte. Et vtrũ ei qui cuſtoditur ferree
manice ſint imittende: et de officio cuſto
dum circa perſonas cuſtodiendas: et de
pena cuſtodum qui aſpere tractant carce
ratos. Et bal. dicit ibi ad finez: iſte ferree
manice excedunt formaꝫ cuſtodie: ⁊ ſunt
quidam modi tormentoruꝫ. Et reus nõ
debet maletractari a cuſtodibus carcerꝫ.
Et iudex qui videt officialem et ſibi ſub/
ditum delinquere ⁊ exceſſuꝫ non corrigit
ipſe videtur illud cõmittere. ita notat ſali.
in dicta. l. j. ad finem et concordat. C. de
comertio merca. l. ij. ad fin. Et carcer ad
penam non eſt inuentus ſed ad cuſtodiã.
vt. ff. de penis. l. aut damnũ. §. ſolent. ta/
men ex poſt facto redactus fuit interduꝫ
ad penam: pro cuius declaratione dic. ꝙ
quando punitio delicti non expectat aliã
penam a lege vel homine imponendam:
tũc incarceratio ordinata a lege datur ad
penaꝫ. vt. ff. de aleatoribus. l. j. ad finẽ. et
. ff. que in fraudem creditorum. l. ſi. in fin.
et. ff. de iureiur. l. ſenatus. et ita põt intelli

gi.l.diuus.ff.de offici.preſi. Sed quãdo
incarceratio expectat aliam penam: tunc
in dubio. incarceratio fit ad cuſtodiaʒ. vt
in dicta.l.i.et ibi.vi.ſali.et Azo. in ſuma
in rub.de cuſto.reoꝝ.dicit. Carcer eniʒ
ad cuſtodiendum non ad puniendum eſt
inuẽtus: hinc eſt ꝙ ſedis intime tenebras
pati non debebit incluſus: imo in vſurpa
ta luce vſui hominis debebit vegetari.i.
ſubleuari.in nocte autem geminari debet
cuſtodia. Et vi. ibi per eum multa ſuper
materia carceratorum. ¶ Si auteʒ incar
ceratus euaſit de cuſtodia patitur cuſtos
eandem penam quam pateretur incarce-
ratus. vt.l.ad comentarienſem. C. de cu
ſto.reorum. niſi cuſtos probauerit incar-
ceratum euaſiſſe caſu fortuito. vt.ff.de cu
ſto. reoꝝ.l. vlti.et ibi dicitur. Si ſeruus
captiuus fugerit domino debʒ reddi pre
cium ſerui. Et bart. dicit ibi. Nota hãc le
gem et tenementi: et nota verſiculum in-
terduʒ. ꝙ ſi vnus de cuſtodibus fugit cũ
perſona cuſtodita ꝙ parcitur alteri cuſto
di remanenti. Et ſic cuſtos tenetur ratio-
ne culpe ad penam capitalem preciſe. qd
eſt ſpeciale in cuſtode carcerum: idem pu
to in cuſtode caſtri: nam vterqꝫ in ſua fide
recipit cuſtodiri perſonas. vt in.c.liceʒ ho
mo.xxiiii.q.v.et.vi.de hoc bal.in dicta.l.
ad comentarienſem: et ibi ſecundum euʒ
formatur queſtio. Quidam dedit fideiuſ
ſorem vtrum ſi non repreſentat reum ca-
pitis debet ipſe decapitari. ibi videbis p
eum. et Petrus querit in dicta.l. ad co-
mentarien. ſi reus eſt relaxatus fideiuſſo
ribus et fugit: an fideiuſſores debeant pa
ti eandem penaʒ: et tenet ꝙ non: ſed arbi
trio iudicis in carcerem tenentur venire.
Et ſali. in dicta.l.ad comentarien. recitã
do opinionem Petri. latius loquitur. ibi
videbis per eum. et not. in dicta.l.ad co-
mentarien. ꝙ lata culpa in criminali equi
paratur dolo. quod nõ eſt regulariter. vt
.l.in legem.ff.ad.l.corne. de ſicca. et hoc

operatur officium ſuſceptum: ad quod fa
teri ſe videbatur peritum. et de hoc et vi-
de Sali. in.l.j.C.ad.l.corne. de ſica. et an
cuſtos teneatur de familiari qui fuit i cul
pa. vide Bal. in dicta.l.ad comentarien.
et mulier cum viro in eodem carcere non
detruditur. vide de hoc tex. in.l. quomẽ.
C. de cuſto. reoꝝ et comentarien. tenetur
ſingulis menſibus munciare iudici nume-
rum carceratorum et varietatem delicto
ruʒ. vide de hoc in.l.fina.C.de cuſto.reo
rum. et vide Azo. in dicta rubrica vbi be
ne loquitur de hoc. Et vi. bar. in.l. ſi quis
vxori.§.ſi fugitiuuʒ.ff.de fur t. et vi. alex.
in additi.ad Bar. in dicta.l. ad comenta
rienſem. vbi dicit ſi cuſtos ligauit carcera
tum et aufugit non tenetur. glo. eſt in.l.ij
.ff.de ſerui.fugi.et vi. Inno.et doc.in.c.
nuper. de ſentẽ. excomuni. Et in dicta.l.
fina. dicitur etiam. Cauſe carceratoꝝ de
bent velociter terminari. Et nemo poteſt
habere priuatum carcerem. Item iudex
qui nõ punit hũc tenetur crimine leſe ma
ieſtatis. Idem de primatibus officioruʒ
qui ſcientes non deferunt iudici. is etiam
qui hunc carcerem retinet vltimo ſuppli
cio condẽnatur tanquã violator imperia
lis maieſtatis. Tex. eſt in.l.j.C.de priua:
carceri. Et tempus determinatum ad de
nunciandum eſt quã primũ poteſt. et ita
bal. et ſali. in dicta.l. vnica. Et ſic denun-
ciator maleficiorum ſtatim debet denun
ciare. Et dominus an poſſit ſeruum reclu
dere in certo loco in domo ſua. et conclu-
de ſecundum Sali. in dicta.l. vna. ꝙ qui
dam ſunt qui habent ius retinendi et ca-
piendi vt pater filium: dominus ſeruuʒ:
et iſti non cõmittunt carcerem priuatuʒ.
quidaʒ ſunt qui habent ius capiendi ſed
non retinendi: et iſti carcerem priuatum
cõmittunt. ſi vltra.xx.horas captum re-
tinent. vt.l.capite quinto.ff.de adul. qui
dam ſunt qui nõ habent ius capiendi nec
retinendi: et tunc aut iſti capiunt dſitarat

retinent captū: et hoc crimen priuati car
ceris cōmittunt. aut etiam occidunt vel
vulneratum dimittunt: et tunc ſi imedia
te hoc faciunt ſolum de occiſo et vulnere
tenentur. argu. l. illud. ff. ad. l. aquili. aut
ex interuallo hoc fecerunt. Et tūc vtrūqȝ
crimen cōmittunt et de vtroqȝ tenētur. l.
nunquā plura. ff. de priua. delic. et vi. de
hoc ſali. in dicta. l. vnica. Et nō requiritur
icluſio: ſed quomodocūqȝ retineatur. ita
ꝙ volens recedere non poſſit: crimen pri
uati carceris cōmittitur: ſiue in domo/ſi-
ue in compedibus/ſiue in vinculis/ſiue li
gatus: et lato ſumpto vocabulo quolibet
iſtoꝛum modoꝛum poteſt dici incluſus.
et bar. in dicta. l. vnica. dicit. quando aūt
quis dicatur carcerem priuatum cōmit-
tere: detinendo hominē liberum. xx. ho
ras. vt in. l. capite quinto. Et homines q̄
detinent mulierem ex cauſa libidinis: an
teneantur pena priuati carceris. vi. bart.
in. l. verum. ff. de furt. vbi ipſe dicit: ſi ali-
quis liberam mulierem tenuerit cauſa li-
bidinis non poteſt accuſari de plagio ſeu
de priuato carcere: ſed hic loquitur d̄ me
retrice. Sed ī alia muliere libera per vim
detenta putarem aduertendum: vtrū de
tinuerit eam per. xx. horas vel nō. vt in. l.
capite quinto. et vi. etiam Bar. in. l. ij. ff.
de verbo. ſigni. Et Jacob. butriga. dicit
in dicta. l. vnica. in quocūqȝ loco quis pri
uatus: aliquem detinet contra pꝛopꝛiam
libertatem punitur pena capitis: et nō di
cit alia verba. ſed Bal. qui non vidit euȝ
in fonte. dicit Jacobꝰ butri. itelligit tex.
de eo qui habȝ locum carceris deputatū
ad tenendum ibi quoſcūqȝ: non autem in
telligit hanc legeȝ in eo qui caſu ſolū vnū
hominem aliquātulum tenet carceratuȝ:
alij intelligunt iſtaȝ legem indiſtincte: dū
modo aliquis teneat aliquem carceratuȝ
vltra. xx. horas vel minus ſine cauſa. vt. l.
capite quinto. Et ibi Jaco. de are. et ray
nerius dicit. ꝙ lex. capite quinto non lo-
quitur de materia iſta: quia detentio fie-
bat ad pꝛobandū: hic auteȝ loquitur quā
do fit ad carcerem exercenduȝ: et meo vi
deri in dicta. l. capite quinto. illa captura
fit lege permittēte: et etiam illa que fit de
fure et monetario: vt ſuperius diximus.
et a pꝛincipio delictum in ſe non continet
Sed ex mora et ex negligentia pꝛeſumi-
tur dolus: ſecus eſt in caſu dicte legis vni
ce. et pondera tex. in quantū: dicit cogni
tio huiuſmodi ſcelere: et ſic. aliquod ſpa-
cium requiritur vt iſta cognitio criminis
poſſit haberi: quod iudicio meo eſt neceſ
ſe vt arbitrio iudicis reliquatur: quia vbi
nulla certa doctrina dari poteſt religioni
iudicis cōmittitur. per ea que notantur
per Joan. and. in. c. cuȝ in contemplatio
ne in nouella. et vi. de hoc. ff. de adulte. l.
ſi poſt. §. queſtioni. et vi. tex. in. l. j. §. ſi ex
pillatoꝛes. ff. de effracto. et vi. Bal. in. l.
ij. in. ij. colu. C. quoꝛum appella. non reci
pi. Et ſic ad honoꝛem dei remanet expe-
dita et plana materia pꝛeſentis regule.

¶ Regula ſexta. Si reus vel accuſatoꝛ moꝛtuus fuerit.

AB euidētiaȝ
eſt notandū:
ꝙ licet reus
accuſatꝰ per
moꝛtem libe
retur quoad
penā. vt. C.
ſi reus vel ac
cuſatoꝛ moꝛ
tuus fuerit.
Tamen ſi heres voluerit ad purgationē
defuncti: ꝙ declaretur defunctuȝ non cō
miſiſſe delictū: poteſt hoc petere per tex:
ſingularem in. l. filio. §. Scia teſtamento
. ff. de adimen. lega. et Bal. in. l. vna. C.

ex delictis defunctorum.in.ij.colu.dicit.
Si reus ante ſententiam mortuus eſt: he
redes pro eorum intereſſe et pro purgan
da infamia delicti poſſunt petere.ꝙ pce/
datur ad ſententiam. Caſus eſt vnicus in
iure.in.l. filio.§.ſeia.ff. de admiten. leg.
ita Bal. Et nota.ꝙ inſtantia accuſatiõis
criminalis non tranſeunt ad heredem ac
cuſatoris. Tex.eſt in.l.diui fratres.ff. de
accuſa.et vi.de hoc tex. in.l.libellorũ.ff.
de accuſa.§.fi.et vi.glo.et vi.bar.et gloſ.
ibi querit: quid ſi accuſator moritur pen/
dente accuſatione poſt latam ſententiaʒ.
Et dicit glo.ꝙ inſtantia appellationis pe
rimitur. et ita notatur in.l. publica.ff. de
publici.iudi.vi.bar.in dicto.§.fi.et vi.eſt
in.l.defuncto. Et nota.ꝙ defuncto reo ca
ſu:ante ſententiaʒ pena extinguitur. tex.
eſt ſecunduʒ Bar.in dicta.l. defuncto.ff.
de publi.iudici. Sed ſi poſt ſententiaʒ re
us deceſſit remanet pena pecuniaria: in
quibuſdam etiam caſibus mortuo reo an
te ſententiam durat pena: qui caſus enu/
merantur in.l.ex iudiciorum.ff.de accuſa
tio. Et vi.ibi glo.et omnino vide bar. in
dicta.l.defuncto.et Azo.in ſuma in rub.
Si reus vel accuſa. ꝛc. dicit. ſi accuſator
deceſſerit accuſatio cepta ſpirat.ff.de ac/
cuſa.l.diui fratres.ſi vero deceſſerit accu
ſatus/ omnis criminatio eſt extincta: niſi
in crimine leſe maieſtatis/ et repetunda/
rum/et apoſtatatuʒ/et hereſeos.ff. de ac
cuſa.l.ex iudiciorum.et.C.de apoſtatis.
.l.apoſtatatum. Et intellige vt ſuperius
diximus/ſi accuſatus naturaliter moria/
tur:ſecus ſi conſciuerint ſibi mortem: vel
poſt litem conteſtatam: vel poſtquã fue/
rint in ſcelere deprehenſi:tunc enim here
dibus bona ſunt auferenda. vt in.l.iij.ff.
de bon.eoruʒ.qui ante ſententi. ſibi mor.
conſci.et.C.ſi reus vel accuſator mortuꝰ
fue.l.defunctis. vbi dicit: tex.morte faciẽ/
tis vel mandantis crimen in perſona mo
rientis extinguitur:et finitur iudiciuʒ in/
choatum:et bona non auferuntur heredi
bus niſi mortẽ ſibi conſciuerit. Si aũt pẽ
dente appellatione moriatur accuſatus/
idem eſt quantum ad crimen. Sed quan
tum ad bona ſi quidem fuerint adempta
expreſſim audiẽda erit appellatio. Si au
tem fuerint adempta tacite extincta cau/
ſa principali in crimine extinguitur que/
ſtio bonorum. vt in.l.fin.C.ſi reus vel ac
cuſator mortuꝰ fuerit. vbi dicit tex. ſi mo
ritur accuſatus vel accuſator appellatiõe
pendente finitur inſtantia: etiam quo ad
bona/niſi que erant expreſſe adempta he
redibus. de quo vi. ea que notantur in.l.
iij.C.ſi pẽden.appella. mors interuene/
rit. vbi dicitur.extincta per morteʒ pena
capitali.appellatione pẽdente non extin/
guitur bonorum confiſcatio expreſſa:ſed
tacita ſic.et vi.ibi Bal. et ſali. et in dicta
.l.vlti.C.ſi reus vel accuſator.dicit bald.
ſuper glo.nota.ꝙ mortuo accuſatore iu/
dex procedit ex officio tanquã ſupernoto
rio. Et facit.l.j.C.de publi.iudi. Et facit
.l.ij.C.de abolitioni.licet gloſ. ibi tenuit
contrariuʒ. Et ſi lite pendẽte decedat ac
cuſatus de tali crimine ex quo pena corpo
ralis ꝛ pecuniaria mixtim erat in eum in/
fligenda:non ſpirat crimen quo ad penaʒ
pecuniariam.ita tenuit Bar. vt ſuperius
diximus in.l.defuncto.ff. de publi. iudi.
Et vi.etiam ſali.in.l.vlt.C.ſi reus vel ac
cuſa.quaſi ad fi. Et quod facit pena tran/
ſire ad heredes i criminali.reſpõdet bar:
in dicta.l.defuncto.ꝙ eſt quaſi contractꝰ
qui tacite celebratur inter fiſcuʒ ꝛ condẽ
natum. Et tu vi. Bar.in.l.vna.C.ex de/
lic.defunctorum.in.ij.colun.vbi ipſe etiã
dicit. Quid ergo dicemus de ſentẽtia bã
ni nũquid tranſeat ad heredes.reſpõdeo
debes ſcire.ꝙ pena banni venit ſtatuto ſi
quis ius dicenti nõ obtemperauerit que
pena non tranſit in heredem niſi lata ſen/
tentia.vi.ibi Bald. Et ibi etiam querit
mortuo reo quomodo formabuntur ver

ba defenſionis vel ſententia. Et allegat
glo. in. l. ſi ſeruus. ff. de bonis auctori. iu/
di. poſſiden. ibi videbis. Et actiones ex
delicto an tranſmittantur actiue ad here/
des defuncti. vi. Bal. in dicta. l. vna. in.
iiij. colu. vbi ipſe dicit. ꝙ ſi ſunt ad vindi/
ctam non tranſmittitur niſi lite conteſta
ta. vt. l. cum eum ancipati. §. emancipat⁹
. ff. de collatione bonorum. Si autē non
ſunt actiones ad vindictam: tunc bene re
cipiunt tranſmiſſionem. vt inſti. de perpe
tuis temporalibus actionibus. §. ſed he/
redibus. Et eſt ratio quia actiões ad vin
dictam non habent originem a re trāſmiſ
ſibili vel patrimoniali: ſed inherent oſſi/
bus offenſi. Et ſi offendens non eſt ſoluē/
do ſuccedit alia vīdicta loco. primo: quia
luit in corpore qua approbata abſolutus
eſt. vt. ff. de iure patrona. l. diuus. actio/
nes enim populares ſunt huiuſmodi na/
ture: quia magis concepte propter con/
temptum reipublice quam ad rei perſecu
tionē. vt. ff. de verbo. ſignifica. l. ſi cui. §.
ꝙ ſi ex pupillari. ꝛ. ff. de iuriſdictione om
ni. iudi. l. fina. Et ſi queris de tranſmiſſio
ne paſſiua quando moritur debitor vtrū
heres teneatur ex delicto defuncti lite nō
conteſtata/vel quaſi ꝛ quando ad heredē
nihil peruenit. Tex. in. l. vna. C. ex deli/
ctis defunctorum dat regulam. et glo. ibi
limitat regulam per quaſdā exceptiões.
tu vero dic ſecundum Bald. ibi in. v. co/
lum. Cum queritur an ex dolo defuncti te
neatur heres re integra et non locuplex:
ex hoc quod aut agitur ex contractu pro
pter dolū/aut agitur ex dolo propter cō
tractum/aut agitur ex dolo vel abſtractu
ab omni contractu vel quaſi ibi vi. Bal.
et actiones ex delicto an tranſeant ad he
redes. vi. ſali. in dicta. l. vna. in. i. et. ij. co/
lum. vbi procedit ſequendo bal. et bart. in
dicta. l. vna. dicit actiones deſcendentes
ex delicto poſt litis conteſtationem dan/
tur contra heredes in ſolidum alias quā

tum ad eos ꝑuenit. et illa lex vnica loqui
tur in actionibus ciuilibus deſcendenti/
bus ex delicto: et vtrū tales actiones ex
delicto dentur heredibus. vi. bart. in. l. j.
ff. de priua. delic. Et vi. etiam in. l. vnica.
in lectura antiqua vbi ipſe dicit. in. ij. col.
ꝙ heredes vſurarij tenentur ad reſtituen
dum vſuras non ex delicto ſed ex condi/
tione indebiti que eſt ex quaſi contractu.
vt. l. ſi non ſortē. §. j. ff. de conditio. inde
biti. et per Inno. in. c. michael. de vſuris.
Et quid in actione deſcendente ex quaſi
delicto. Et quid in actionibus deſcendē/
tibus ex contractu. vi. ibi bar. Et ſi reus
condēnatus deceſſerit infra temp⁹ appel
landi et appellatione non interpoſita: he/
res poteſt appellare et proſequi appella/
tionē alias crimen non extinguitur quo
ad bona. vi. de hoc bar. vbi dicit eſſe ca/
ſum in. l. ſi qua pena. ff. de verb. ſignifica.
Et vi. ſali. in. l. ſi. in ſi. colu. C. ſi reus vel
accuſa. mor. fue. Et bar. in loco iā allega
to. in. j. colu. dicit quando decedit ille qui
eſt damnatus ad penā infra. x. dies trāſ
mittit ad heredes quia ſtatim debetur: ſꝫ
multa non debetur/niſi tranſacto decen/
nio. et ideo tranſiret ad heredem. et glo.
in. l. ex iudiciorum. ff. de accuſatio. repre/
henditur per vltra mōtanos vt ibi refert
Bar. et ibi etiam dicit iſta lex facit. ꝙ ab
iniquitate legis poſſit appellari. Et tolpit
etiam bar. in. l. fina. ff. de appella. recipi.
Et ſic ad honorem dei remanet expedita
materia preſentis regule.

¶ Regula ſeptima.

De crimine leſe maieſtatis: et
perduellionis: ſeu
rebellionis.

Offenditur īperator facto aliquo cōmittē te crimine in eū. nempe iſtud crimē excellit inter omnia crimina. Eſt autem crimē leſe maieſtatis: vbicūqȝ quis contra vrbem aliquid molitur vel ꝙ profugit ad hoſtes: vel ꝙ hoſtes qualitercūqȝ iuuat: vel armis: vel pecunia: vel conſilio: vel ꝙ ſubiectas prouincias nititur facere rebelles: vel ꝙ ſeditionem mouet in ciuitate: vel ꝙ magiſtrat⁹ occidantur vel princeps: vel qui circa latus eius militant: vel qui arma ſumit vel occupat loca contra rem publicam. vnde vocatur hoc crimen perduellionis ea ratione: quia perduelles dicuntur hoſtes. vt. ff. de verb. ſigni. l. ſi quos nos hoſtes. Dicitur ergo crimen perduellionis. i. hoſtile. vt ex predictis patet. Et dicitur. ff. ad. l. iuli. maieſta. l. i. ii. iii. et. iiii. vi. de hoc Azonem in ſumma. Et crimen leſe maieſtatis eſt proximum ſacrilegio. vt notatur in. l. j. ff. ad. l. iuli. maieſta. in princi. Et qui mittit nuncium vel litteras hoſtibus incidit in crimen leſe maieſta. vt notat bar. in dicta. l. j. in finali. verbis. Et omnes ſupradicti enumerantur capite primo leſe maieſtatis. et vi. tex. in. l. iij. ff. ad. l. iulia. maie. Cuius verba ſunt. lex. xii. tabularū iubet eum qui hoſtes concitauerit: quiue opeȝ hoſti tradiderit capite puniri. Lex autem iulia maieſtatis precipit, eum qui maieſtatem publicam leſerit teneri: qualis eſt ille qui in bellis ceſſerit aut arceȝ tenuerit: eadem lege tenetur et qui iniuſſu principis bellum geſſerit: delectumve habuerit: exercitum cōparauerit. quiue cuȝ ei in prouincia ſucceſſum eſſet exercitum ſucceſſori non tradiderit: qui ve imperiū exercitum ve populi romani deſeruerit. qui ve priuatus pro poteſtate magiſtratu ve quid ſciens dolo malo geſſerit. Cōmittitur autem hoc crimen cum quis ſtatuas principis cōflauit. vt. l. qui ſtatuas. et. l. non contrahit. et. l. cuiuſcūqȝ. in. fin. ff. ad. l. iuli. maie. ¶ Item hac lege tenet qui crimine accuſatum de cuſtodia fecit exire. vt in. l. iiij. ad fin. ff. ad. l. iulia. maie. ad fi. Et vi. ibi bar. vbi ipſe dicit qui abſtulit reum confeſſum condemnatum vel cōdemnandum e manibus familie punitur lege iulia maieſtatis. vt in dicta. l. iiij. qđ tenemeni. Hoc tamen videtur intelligēdum quādo talis reus tenebatur pro crimine leſe maieſtatis: vt tenet gloſ. ibi in verbo reum. quā ſequitur Lucas de pena. in. l. quotiens. in. j. col. C. de exactoribus tribu. lib. x. nam ſecus ſi pro alio delicto cum talis eximens ſolū tenеatur ad ſimilitudinem ſupplitii. vt dicit ange. de peru. in dicta. l. quotiens. de exacto. tri. lib. x. quod eſt ſatis notandum. Si vero reus non erat confeſſus nec condemnat⁹ punitur ad mortem. vt in caſu. l. fina. C. de maledi. et mathe. ¶ In aliis auteȝ caſibus qualiter puniatur eripiens. vi. tex. in auct. vt omnes obediant iudici prouī. §. arripiat. colla. v. ſed ſi quis interfecit captum a familiaribus. vi. bar. in. l. in laqueum. et. l. eiuſdem. §. fi. ff. ad. l. Corne. de ſicce. Et ange. in dicta. l. iiij. dicit. Nota. ꝙ mutuans pecuniaȝ rebellibus aut aliquo modo iuuans incidit in maieſtatem. Et nota. ꝙ ſi imperator dat ſaluum conductum vel ſecuritatem frangens dictam ſecuritatem incidit in maieſtatem. vi. de hoc Bar. et ange. in. l. j. ff. ad. l. iul. maieſtatis. et ibi dicit Angelus. adde ꝙ hanc ſecuritatē nemo dare poteſt niſi princeps. Et nota. ꝙ aſſerens ſe magiſtratuȝ qui non eſt: incidit in maieſtateȝ: tenetur etiam crimine falſi. vt in. l. eos. ff. de falſis Et vi. tex. et ibi ange. in. l. iii. ff. ad. l. iuli. maie. Item tenetur qui obſides ſine iuſſu principis occidit. vt in. l. i. ff. ad. l. iuli. maie. Et qui ſucceſſori ſuo denegat prebere

baculum vt poſſit officium exercere. vide de hoc Ange. in. l. ii. eodem titulo.

¶ Eſt et aliud crimen quaſi leſe maieſtatis vt priuati carceris exercicio et in falſa moneta. vt. C. de priua. carce. et de falſa moneta. l. vltima. Sunt autez in hoc crimine multa ſpecialia: nam omnes qui alias repellūtur ab accuſatione hic admittuntur: puta milites/minores/infames/pauperes/familiares/parentes contra liberos: et econtra: liberti contra patronos et mulieres. Nam coniurationem Catiline Iulia mulier detegit. vt. l. famoſi. ff. ad. l. iulia. maieſta. Sed famoſi inimici in nullo crimine admittuntur quantumcunqꝫ excepto iſto. vide Ange. in dicta. l. famoſi. Et allegat tex. in. c. perpetuas. de ſimonia. per quod capitulum dicit hoc. vt Ange. refert: ꝙ quantumcumqꝫ iſti infames admittantur ad accuſandum: et per conſequens ad teſtificandum: tamen non admittuntur ad teſtimonium niſi tātummodo ſuper crimine directo. Sed non poterunt teſtificari ſuper adminiculis. Et dixit hoc eſſe tenendum mēti perpetuo. Sed hoc non credo dicit Ange. niſi quando adminicula non reſpiciunt de litis ſuſtantia. Et conſpirans contra principem/ vel eos qui ſunt circa latus principis incidit in crimen leſe maieſtatis ſola ordinatione et tractatu. licet non ſequatur euentus. Unde vltore gladio debent puniri: ⁊ omnia bona ſua efficiuntur fiſci. Textus eſt in. l. quiſquis. in principio. C. ad. l. iulia. maieſta. Et filiis eius miſericordia reſeruatur vita. Sed nulla bona poſſunt habere vel accipere ex aliqua ſucceſſione inteſtati vel teſtati: ⁊ perpetuo ſunt infames ⁊ ab omnibus honoribus et officiis excluſi. Textus eſt in dicta. l. quiſquis. §. filii vero. Et ſupplicans principi pro eis punitur pena perpetue infamie. Tex. eſt in. l. quiſquis. in. §. deniqꝫ. cum filiabus eius diſpenſatiue proceditur vt poſſint ex bonis maternis obtinere falcidiam. vide tex. in. l. quiſquis. §. ad filias. Et poſt illud crimen attentatum pater non poteſt emancipare filium nec aliquam alienationem facere. Tex. eſt in dicta. l. Quiſquis. §. emancipationes: et vxores iſtorum non debent perdere dotes: imo recuperant eas. donatiões nuptiales in caſu quo erant ſeruande liberis applicantur fiſco in quibus filie poſſunt petere legitimaz. Tex. eſt in dicta. l. quiſquis. §. vxores. Item conſcii ſatellites ⁊ miniſtri in pena ſunt ſimiles delinquenti. Tex. eſt in dicta. l. quiſquis. §. id quod. Item rebellans coniurationes huiuſmodi in initio premiatur: ſed ſi poſt aliquod tempus rebellet ſecretum ſibi parcatur. Tex. eſt in dicta. l. quiſquis. §. finali. Et ſi mater comiſit crimen leſe maieſtatis filia priuatur onere et commodo ſuccedendi ſicut priuatur filius. vide Ange. in verbo, hay tradito. in ver. et aduertendum. vel dic ſecundum Iacobū butrigarium. in dicta. l. Quiſquis. §. Ad filias. Quando pater delinquit filia habet ſolam falcidiam/ ita eandem tamen habet quando mater delinquit. Et hec eſt vera opinio ſecundum eum. ¶ Et nota. ꝙ illi qui faciunt collegia illicita: et ſunt auctores huius tenentur lege iulia maieſta. l. qui illicitum. ff. de collegiis illicitis. Et que autem ſit pena aliorum de collegio. vide ibi. in. l. Collegia. Et nota ꝙ filius eius qui proditionem facit contra principem licet in bonis non ſuccedat: cenſetur tamen heres eiuſdem proditionis. et ſic de ſimili proditione cõtra euz eſt preſumptio et a dignitatibus et honoribus eximitur. et hoc quando deliquit cõtra perſonam principis: ⁊ a ſucceſſionib⁹ parentuz priuatur. ſed quando non deliquit cõtra principem: ſed circa alia capitula poſita in. l. i. et. ii. ff. ad. l. iuli. maieſta. vide ſali. in dicta. l. quiſquis. in princip. §. filii.

et vi.ange.in verbo.hai tradito.in verſi.
ij.vbi loquitur de vicario principis.et li-
cet ſit crimen: non contra filios delinquē
tium.et ale.ſalice.in dicta.l.quiſquis.Et
appellatione filiorum comprehendūtur
deſcendentes.ſ.nepotes ⁊ ſimiles.et vi.
ibi Ange.qui multa dicit: et omnino vi.
eum:et circa filios illegitimos dicit:idez
ſi ſunt nati ex certo coitu.vi.Bal.in di
cta.l.quiſquis.in.ij.colu.Et regula dicte
legis intelligitur de filijs iuſtis ⁊ baſtar-
dis et expurijs.vi.Bald.in dicta.l.quiſ-
quis.in.ij.colu.Et filij conſpirantium in
principem non poſſunt capere aliquā he
reditatem vt dictum eſt.Et vtrum talis
hereditas vadat ad fiſcum vel ad alium
ſucceſſorez.vi.Bald.in dicta.l.quiſquis
ad finez.et Salice.in dicta.l.quiſquis.in
iij.colu.dicit. Scias q hec lex preſtat ar
gumentuz.q de iure bannitis non poſſit
pecunia vel alimonia preſtari. Nam ban
niti cenſentur velut hoſtes ⁊ inimici ciui
tatis a qua banniuntur.argu.l.amiſſione
.§.qui deficiunt.ff. de capitis diminutio
ne:ſed hoſtibus quis non poteſt opē pre
bere.vt in.l.iij.ff.ad .l.iu. maieſta. cetera
vide ibi per ſali.Et crimen leſe maieſtatis
poſt mortem obijci poteſt: et ſerui torquē
tur in caput domini.l.meminiſſe.C.ad.l.
iuli.maieſta.et poſt mortem rei crimen le
ſe maieſtatis poteſt inchoari.Et criminoſ
ſus huius criminis in ipſo criminis exor
dio perdit ipſo facto omnium ſuarum re
rum adminiſtrationem: et per incertitu-
dinez ſucceſſoris bona interim ſequeſtrā-
tur.vide tex.in.l.fina. et ibi vide Bald.
et ſalice.C.ad.l.iuli.maieſta.et vi.C.inſ.
et vi.Ange.in verbo.hai tradito. in ver.
et bene ſcias.tamē ipſo iure bona nō ſunt
confiſcata a die comiſſi delicti. Et vi.bo-
nifacium vitellinū in tractatu maleficio-
ruz.in rubri.ad.l.iuli.maie. vbi ipſe dicit
qui teneantur crimine legis iulie maie.et
vi.Ange.in tracta.maleficiorū.in verbo
hay tradito.ver.j.vbi ipſe dicit. proditio
patrie eſt crimen enorme et in eo non ap-
pellatur. Tamen in eo nō proceditur ad
torturam niſi precedentibus indicijs.
¶ Et notabis ad euidentiaz preſentis re
gule q fidelitas eſt triplex. vna que debe
tur proximo. alia patri. alia domino. Fi-
delitas que debetur proximo.ſ.non offen-
dere eum: nec inſidiari. vt.ff.de iuſti.et iu
re.l.vt vim. Non autem tenetur eum de-
fendere. vt notatur.ff.de regulis iuris.l.
culpa caret. Alia eſt fidelitas que debe-
tur patri: quem quis etiam tenetur defen
dere verbo et opere.Et debet patri indi-
care que cognoſcat contra euz.ff.ad.l.pō
peiam.de parrici.l.j.ad finē. et.l. ſequēti.
debet etiam reuerentiam. vt in titulo de
obſequijs. Tertia eſt fidelitas maior quā
quis tenetur domino ſuo: cui non ſolum
tenetur non offendere ſed indicare verbo
et defendere facto.vt.x.colla.de forma fi
de.c.j.et de noua forma fideli.c.j. Ita de
bet quiſquis principem non offendere: ⁊
ſi ſciuerit indicare vt patet quia conſcij te
nentur.vt in.l.quiſquis.ff.ad.l.iulia. ma
ieſta.in fine. Tenetur etiaz defendere eū
vt.ff.de re milita.l.omne delictum. Et fi
delitas habet duas habenas. Una in fa-
ciendo que quis debet. Alia non facien-
do que non debet.Et fuerūt hec duo pre
cepta facta primis duobus parentibus:
ſuper quibus pendent leges et prophe-
te. Uide de hoc Barto.in extrauaganti
ad reprimendum.in principio.Et fideli-
tas a fide dicitur ſecundum Ianuenſem
in ſuo dictionario. Et fides a fio fis dici-
tur ſecundum eum: quia per fidem fit qđ
eſt debitum vel promiſſum.Et iuxta hoc
fides et fidelitas idem ſunt. Et ſic ſumi-
tur fides.in.c. Regum. et in.c.ſequenti.
xxiiij.queſtione quita. Fides enim eſt ge-
nus habens multiplices ſpecies. vt no-
tatur per gloſam in rubrica de ſuma trini
tate ⁊ fide catholica.et ibi doct.aliquādo

fides idem eſt ꝙ fidelitas debita ad cauſam feudi. Et ſic diffinitur: fides ſiue fidelitas eſt habitus quidam per quam debita aut promiſſa fiunt aut complentur. et ſic ſumpta diuiditur in duas ſpecies. Nã quedam eſt fidelitas debita ad cauſaꝫ feudi. Alia eſt debita per ſubditum ſuo ſuperiori ad cauſam dominationis cuſtodie ⁊ protectionis. Prima ſic diffinitur fidelitas eſt ius quoddã per quod tenetur vaſallus ad omnia ex natura fidelitatis feudalis. vt patet in.c.j. de noua fidelitatis forma. et.xxij.q. vlti.c. forma. Secunda ſic diffinitur: fidelitas eſt habit⁹ ſiue ius quoddam per quod inferior tenetur ſuo ſuperiori domino. Et probatur in.c.j. ad finem qualiter vaſallus fidem iurare teneatur. Et fidelitas in duobus principaliter conſiſtit. Primũ vcꝫ in vera vnitate et dilectione ſincera ſubditorum. Secunda cõſiſtit in exteriori actione. vt infra declarabitur. Et regnum quodlibet eſt vnũ corpus cuius caput eſt rex: ſuppoſita ei⁹ ſunt illius membra. Et probatur hoc in .c. nouit. de his qui fiunt a prelato ſine cõſenſu capituli. vbi habetur. Uniuerſitas vel collegium dicitur quoddam corpus fictum et repreſentatum. Et canonici dicuntur fratres epiſcopi ſicut cardinales dicuntur fratres pape. vt in.c.j. de offici. delega. libro. vi. Et ea que ſuperius diximus etiam probantur in.c. quoniam plerıqꝫ. de officio ordinarij. et in.c. cum non liceat. de preſcrip. Et in vno quoqꝫ regno nõ poteſt eſſe niſi vnum principale caput .i. vnus rex. vt in.c. in apibus. vij.q.i. Et vaſſallus tenetur iuuare dominum cõtra parentes et fratres et filios ſuos. vt in.c. .j. de noua forma fideli. et in dicto.c. forma.xxij.q. vltima. Et rebelles ſunt omnes illi et ſinguli et etiam infideles: qui quomodocunqꝫ publice vel occulte contra noſtrum honorem ⁊ fidelitatem rebellionis opera faciunt: ⁊ noſtri imperij proſperitatem aliquid machinantur contra nos ſeu officiales noſtros: in his que ad commiſſum eis officium pertinent rebellando. Uerba ſunt imperatoris Henrici in extrauaganti qui ſin rebelles. Et vi. bar. in comento ſuo in dicta extrauaganti vbi dicit: rebellendo: reſiſtendo: vel non obediendo: licet ipſi bellum non inferant. Et ſic propter inobedientiam vel reſiſtentiã rebelles ſunt: et ſi ſolum reſiſtat odio perſone principis rebellis eſt. Et nota bene/ ꝙ omnis ſubditus reſiſtens officiarijs regiis in his que ad officium eorum pertinet rebellis eſt regi ⁊ regno. vt in dicta extrauaganti. pro quo facit illud Luce.x. Qui vos ſpernit me ſpernit. Et facit illõ primo Regum.c. viij. circa principium: Non enim te abiecerunt ſed me ne regnẽ ſuper eos. vide Lucam de pena. in.l. nihil. in primo de palatinis. libro.xij. qui loquitur circa officiales regis. Et qui retinet aliquam munitionem/ villam/ vel caſtrum/ rebellis eſt ſecundum Bartolum ibi. Et de iſtis loquitur textus in.l. amiſſione. §. que deficiunt. ff. de capitis diminutione. Et ſic collige. ꝙ rebellio eſt reſiſtentia vel inobedientia aduerſus principem: faciendo vel omittendo. Et reſiſtentia vel inobedientia facta principi eſt proterua et damnabilis omniqꝫ venia et remiſſione indigna. vt in dicta.l. quiſquis. Et probatur in.c. inter. de maioritate et obedientia. Itaqꝫ venie aut dilationi nõ eſt locus cum eis. vt in.c.j. de peni. diſtinctione. vi. ad finem. Et quomodo in crimine leſe maieſtatis procedatur. vi. tex. in extrauaganti ad reprimendum vbi cauetur. In quocunqꝫ leſe maieſtatis crimine et maxime vbi contra romanorum Imperatores vel Reges aliquid quod dictum tangat aſſeratur commiſſum: poſſet procedi per accuſationem/ inquiſitionem/ ſeu denunciationem ſummarie/ et de plano ſine ſtrepitu et figura iudicij/

ꝑut illi qui iuriſdictioni preeſt videbitur
expedire: ad hoc ſi qua comunitas corp9
vel collegium vel alia queuis perſona cu
iuſcūqꝫ ſtatus dignitatis vel conditiōis
exiſtat ſuper dicto crimine per nuncium/
vel per litteras ſeu etiam per edictuꝫ pu
blice propoſitum citata vel citatuꝫ ne‸le
ꝑerit in termino perſonaliter vel legitime
comparere contra ipſam vel ipſum perin
de ac ſi preſentialiter omnibus intereſſet
vel lis foret legitime cōteſtata: tam ad re
ceptionem teſtium ⁊ eorū publicationē:
et ſequentia: quam ad diffinitiuam ſentē/
tiam ⁊ eius executionem procedatur. et
Bar. dicit ibi speciale eſt in hoc. ꝙ ad ac
cuſanduꝫ admittuntur infames. Et etiā
dicit cauſa comiſſa ſumarie debet totam
ſubſtantiaꝫ comprehendere. Et ſumarie
intelligitur breuiter. Expeditur autem
iſte proceſſus breuiter: quia licꝫ alias nō
poſſint dilationes breuiari niſi cauſa co/
gnita. Tamen abbreuiādi illa ſola eſt cau
ſa ſufficiens ꝙ cauſa debet agitari ſuma/
rie. vt. ff. de regu. iu. l. ij. in fin. Non tamē
ita poteſt abbreuiari vt probationes legi
time pereant. Hoc enim impediret cau/
ſe cognitionem. quod nō poteſt: quia cau
ſe cognitio eſt de ſuſtantia iudicij. vt. C.
cominationes vel epl'as. l. iudex. ⁊. l. fin.
Et notatur. C. de ſententiis. l. prolatam.
Sed ea que ſunt de ſuſtantia non poſſunt
omitti per hoc qd dicit ſumarie. ita bart.
in dicta extrauaganti ad reprimen. §. ſu/
marie. Et notatur in clemēti. ſepe. de ver
bo. ſigni. ¶ Et de clauſula ſumarie ſimpli
citer et de plano ſola facti veritate inſpe/
cta. vi. Ludouicum romanum. in conſi.
cxci. ad finē. et in conſilio. ccccxcvij. ad fi/
nem. Et in his caſibus in quibus ordina
rie agitur quis citatur peremptorie. Itē
in iſtis caſibus vbi agitur ſumarie ꝙ pa/
tet in interpoſitione primi decreti. et. ij.
quod ſumarie fit oportet quod procedat
peremptoriuꝫ. vt. C. de his qui ad eccle/
ſias confugiunt. l. preſenti. §. ſed ſi hoc fa
cere. et. C. quomodo et quando iudex. l.
conſentaneum. et vi. Bar. in loco iam al/
legato. Et quando proceditur contra ab
ſentem ſemper dicatur ſumarie agitari. et
que cauſe ſint ſumarie vi. bart. in dicto. §.
ſumarie. in. iij. colun. Et ibi dicit bar. vbi
cūqꝫ ſententia data tribuit ius finale/ nec
poteſt per aliud iudiciuꝫ reparari niſi per
appellationem vel aliud remediū: tunc
requiritur cauſe plenarie cognitio regula
riter. vt in. l. iudices. C. de iudici. Et fal/
lit i caſu legis de ſubmerſis. C. de naufra
gio. Item in caſu conſtitutionis ad repri
menduꝫ. Item in caſibus qui ponuntur
in clemēti. diſpendioſaꝫ. de iudiciis. Itē
in caſibus quibus ſentētia poteſt ferri cō
tra abſentem. et negocium liquidare. vt
. C. quomodo et quando iudex. aucten.
qui ſemel. et. C. vbi de crimine agi opoꝛ.
auct. qua in prouincia. Et videbis Bar.
in tota extrauaganti. ad reprimen. quia
mirabiliter ipſam comentauit. Et quis
dicatur proditoꝛ. vi. Bal. in. c. j. quibus
modis feudum amittatur. Et vide bald.
in auct. nulla comunitas. C. de epiſco. et
cleri. et vide Alexā. in additioni. ad bart.
in. l. reſpiciendum. §. delinquūt. ff. de pe/
nis. Et vi. ancharra. in. c. j. de homicidio
vbi ipſe dicit in principio. Si veniens te
cum tanquā socius itineris te percuſſit di
citur hoc feciſſe proditoꝛie. vt in. l. fi. C.
de delato. lib. x. vel ſi ſedens tecum in mē
ſate percuſſit dicitur ꝑditoꝛie agere. ita
Bar. in dicto. §. delinquūt. vbi ipſe dicit
iſtud delictū comittitur duobus modis.
Uno modo inſultando. Eſt autem inſul/
tus in alium ſaltus. vt probatur in. l. i. §.
cum arietes. ff. ſi quadru. pauperiem fe/
ciſſe dicatur. et. l. is qui aggreſſorem C.
ad. l. corneliam. de ſiccariis. Alio modo
comittitur ex ꝓpoſito ꝑditoꝛie. Eſt aūt
ꝑdere vnū actibus oſtēdere aliud i mēte
gerere. vt notatur. ff. de preuarica. l. i. et

.ff.ad.l. iuliã. maieſta.l.iiij. in pꝛincipio. Sed ſi eſſes mihi inimic⁹. ita ꝙ eſſet rancoꝛ inter te et me. tunc te pꝛoditoꝛie non percuſſio: quia illud quod facio actibus obſtendebam: et ille etiam dicatur pꝛoditoꝛ qui ſecreta ſibi comiſſa reuelat. ita petrus anchara. in clemen.j. de ſtatu monacho. et Felinus in.c.j. de homici. dicit. ꝓ ponitur pꝛoditoꝛie quando aliquis vnuꝫ habet in verbis aliud in coꝛde. Et idem dicit in occidente veneno. vt in.l.j.C. de maledi. et mathe. et Bal. in.l. nemo. C. de ſuma trini. dicit. ꝙ talis eſt pꝛoditoꝛ. Idem in mouente bellum ſine diffidatione ſecundum Joan. and. in.c.j. de homicidio. in.vj. Idem in permittente tranſire gentem inimicam ⁊ non reuelãte: ſecũdum glo. in.l. ſi quis a barbaris. C. de re mili. lib. xij. Idem in conuiuantibus: qui ſe occulte offendunt: ſecũduꝫ Bal. in.c.j. quibus modis feudum amittatur. Et alios modos vi. per doct. in.c. cleric⁹. xlvj. diſtin. Et vi. bal. in.l. ij. C. que res expoꝛta. poſſunt. et vi. bal. et ange. in.l.j. in pꝛinci. ff. de his quibus vt indig. et in.l. fi. C. de ſuma trini. et fide cha. Et vide Cardi. in clementi. j. ver. quia vero. de ſtatu monachoꝝ: vbi ipſe dicit. Pꝛoditoꝛ eſt qui ſecreta ſibi comiſſa reuelat. Et ꝓditoꝛ populi ita incidit in hoc crimen ſicut pꝛoditoꝛ pꝛincipis: et punitur ſecunduꝫ foꝛmã tex. in.l. quiſquis. ff. ad.l. iul. maieſta. vbi videbis Alexan. in additio. ad Bar. Et vide bal. in.l. fina. C. de abolitio. et vi. ſalice. i dicta.l. quiſquis. Et vi. de hoc in.c. j. vt lite non conteſtata. ¶ Et filius condemnati non piuatur beneficio eccleſiaſtico iam queſito. vi. alexan. vbi ſupꝛa. et vi. glo. ſingularem in.c. ſatis peruerſum. lvi. diſtin. quod eſt verum ſi eſt crimen leſe maieſtatis tempoꝛalis: ſecus ſi diuine et ſpiritualis: quia tunc piuatur. vide de hoc abb. in.c. vergentis. de hereticis. Et vi. ea q̃ notant in.c. quicũꝗ. de heret. lib. vj. Et vide Joan. de anania in dicto.c. vergentis. in.ij. colun. ſed omnino videbis Henri. in dicto.c. vergentis. in vltima colun. vbi ipſe dicit. Filij hereticoꝝ piuantur ipſo iure beneficijs ſuis eccleſiaſticis iam obtentis: et inhabiles reddũtur ad habenda vſqꝫ ad ſecundam generationem per lineam maſculineam. vt in.c. quicunꝗ. §. heretici. et.c. ſtatutum. ij. de hereti. lib. vj. Hoc eſt filij et nepotes. vt ibi. et in.c. comiſſi. §. piuandi eodem titulo. Et vide ange. in dicta.l. quiſquis. Et filij eoꝝum qui comiſerunt crimen leſe maieſtatis eccleſiaſtice: puta in papam vel cardinalem: tunc ſunt piuati ipſo facto a beneficijs habitis. Et inhabiles ad habenda: vſqꝫ ad ſecundam generationẽ ſicut et filij hereticoꝝum. vt in.c. Felicis. §. ꝙ ſi quis. de pen. libꝛo. vj. De illis vero qui comittunt in epiſcopum. vide tex. in clementi. Si quis ſuadente. de penis. Et filij eoꝝum qui cõmiſerunt crimen maieſtatis tempoꝛalis non piuantur ſuis beneficijs. vt eſt glo. in dicto.c. ſatis peruerſum. Nam cũ ſint clerici exempti ſunt a iuriſdictione pꝛincipis ſecularis. vt in.c. duo ſunt. xcvj. diſtinctione. et.j.q. iiij. §. contrarium. Et eadem ratione admittuntur ab beneficia eccleſiaſtica obtinenda ſi tempoꝛe comiſſi criminis per patreꝫ eſſent eccleſiaſtici: ſecus ſi layci. licet poſtea fierent clerici. quia tunc eſſent infames per dictam.l. Quiſquis. ⁊. vj.q.j. §. vero. Et infames non admittuntur ad beneficia eccleſiaſtica et pꝛomoti deijciuntur. vj.q.j.c. infames: ¶ Et nota ſecundum Henricum in loco iam allegato. ꝙ clericus delinquendo ſeu machinando contra pꝛincipem tempoꝛalem non incidit in.l. iuli. maieſta. Cum pꝛinceps ſecularis non ſit ſuperioꝛ clerici. vt de re iudi.c. paſtoꝛalis. §. ruꝛſ⁹. et iſtud crimẽ leſe maie. eſt peſſimũ oĩm peccatoꝝ. vt in auct. de nuptijs. Colla. iiij. §. mitioꝛes. Et ibi

dicit ange. Nota. q̄ facientes machinationem contra imperium/vel falſitatē cōmittentes deteſtabilius eſſe crimine homicidij/veneficij/adulterij.et in auct. vt liceat matri et auie.§.quia vero plurimas colla.viij.etiam erat licitum olim mulieri indicare proditionem viri:et vir nullaꝫ ex hac cauſa repudij habebat occaſioneꝫ. ¶ Et vltimo notabis q̄ quotieſcūqꝫ aliquis ſubditus exercet actum inobedientie contra proſperitatem regni aut imperij tanquam rebellis cōmittit crimen perduellionis in primo capite. Sunt et alia crimina a primo capite legis iuli.maie. vt in.l.j.ij.iij.τ.iiij.ff.ad.l.iulia.maieſta.τ.c. puniūt.vt in.l.iij.ff.ad.l.iul.ma. Et limitatex.in.l.quiſquis.ff.ad.l.iul.maie. procedere vbi crimen eſt attentatum ſpecialiter in perſonam principis vel in perſonaꝫ eorum qui ſibi aſſiſtunt.ſed vbi attentatū eſſet in alijs capitulis nō imprimo.habet locum pena.l.amiſſione.§.qui deficiunt. ff.de capitis diminutione. vbi dicit bart. Ille qui eſt bānitus imperij equiparatur deportato τ perdit ea que ſunt iuris ciuilis. Et ita intelliguntur iura noua que dicunt banno imperiali ſubiaceant: hoc eſt iura ciuilia perdant. vt in auct. Itē nulli de ſacro ſanc.eccl'ijs. Et an bannitus poſſit facere teſtamentum τ an poſſit inſtitui τ ſimilia facere. vi.bar.ibi. Et alexā.in additionibus. Et vide Ioānem andre.in.c. ſtatutum.de reſcrip.in.vj. vbi ſecundum Alexan.ponit aliam limitationem ad dictam.l.quiſquis. vide ibi alex.in additi. Sed nota vltimo.q̄ ſi quis cōmiſerit crimen leſe maieſta.et fuerit rebellis capite punitur.vt in.l.iij.in princip.ff.ad.l.iuli. maieſta.ibi videbis. Et ſi cōmiſerit contra caſum dicte.l.quiſquis.dic vt in dicta.l. Et notabene illam in principio. Et nota bene τ non tradas obliuioni tex.in extrauaganti. qui ſint rebelles. quia in illo tex.et in.l.j.τ.ij.iij.et.iiij.ff.ad.l.iul.maieſta.et in.l.quiſquis.eſt tota vis preſentis materie. Et de modo procedendi multū memorie cōmendabis tex.in extraua.ad repri. Et ſic ad honorem dei remanet expedita materia preſentis regule.

¶ Regula Octaua.

De adulterijs:et raptu virginum: et viduarum.

Adulteriū eſt ppꝛie ad alterius thorū trāſitus: τ communiter cuꝫ nupta. vt.ff. de adulterijs.l.inter liberas.§.lex iulia. Propter partum ex altero conceptum compoſito nomine. Et licet vir agat cuꝫ ſoluta adulterium committit: quia vxorem ſuam coinquinat.xxxij.q.j.c.in coniugio.ſicut econuerſo:quādo coniux cū ſoluto delinquit. Ipſa enim coinquinat virum ſuum:quia vir et vxor non adimparia iudicantur.vt de diuor.c. Gaudemus.§.quia vero. et xxxij.q.j.c.ſi quis. Eſt autem adulteriuꝫ ſecundum Azonem in ſuma: illicitus coitus cum vxore:ſponſa ve aliena perpetratus. Illud certe nō eſt adulterium q̄ maritus alicuius aliam ſolutam cognouit: nam non iudicatur adulterium: quia ab vxore dicedit: ſed quia cognita eſt vxor alterius:nam hoc dicimus maritum corrumpi in feminam. Et ideo mulier maritum de adulterio non poteſt accuſare: q̄ ſuum dicat thorum violatuꝫ: nec alienū: quia in publico iudicio non admittit mulier.vt.C.quia accuſa.nō poſſunt.l.de cri/

mĩne.et.l.j.C.de adulte. hoc quo ad pe-
nam legalem infligendam: ſecus quo ad
abſolutionez mutue ſeruitutis.ſ. vt fiat ſe
paratio thoꝛi.ibi enim dicitur adulteriuz
alieni thoꝛi violatio.Et ſic quandoqꝫ co-
mittitur adulterium reſpectu vtriuſqꝫ.ſ.
cognoſcentis ⁊ cognite. vt cũ vterqꝫ con
iugatus eſt:quandoqꝫ reſpectu cognoſcẽ
tis tantum:vt cum vxoꝛatus ad ſolutam
accedit. Tunc enim pꝛopꝛium thoꝛum ⁊
ſuam vxoꝛez coinquinat. vt in dicto.c.in
coniugio.quandoqꝫ reſpectu cognite tan
tum. vt cum ſolutus ad coniugataz acce
dit:nam et illa ſimiliter coinquinat viruz
ſuum.quia vir et vxoꝛ non debent ad im-
paria iudicari vt dictum eſt.et vi. de hoc
Hoſtien.in ſuma.in rub.de adulterijs.in
pꝛinci.¶Admittitur ad huius criminis
accuſationem maritus. Et pꝛefertur pa-
tri adultere ſi non fuerit negligẽs ad cau
ſam inſtituendam ⁊ pꝛoſequendaz.l.ij.§.
ſi ſimul.ff.de adulte. vel niſi colludat cum
vxoꝛe:vel niſi pater arguat maritum infa
mem.alias maritus pꝛefertur omnibus/
etiam pꝛeuenientibus eum.vt.l.ſi marit⁹.
ff.de adulte. Nec diſtinguitur iuſtum ſit
matrimonium an non: vt.l.ſi vxoꝛ.ff.de
adulterijs. Nec dum autem maritus ſed
et ſponſus ad accuſationem admittitur.
quia neqꝫ matrimonium: nec ſpem matri
monij violare permittitur/niſi ſponſus ac
cuſet eum qui pꝛimo cum ea matrimoniũ
contraxit.vt.ff.de adul.l.ſi vxoꝛ.§.diuus
et.§.ſi minoꝛ.et.l.miles.§.querebatur.et
.C.de adulte.l.pꝛopter violatam. vi. de
hoc abb.in.c.diſcretionem. de eo qui co-
gno.conſangui.vxo.ſue. vbi adulterium
committitur cum ſponſa de pꝛeſenti. et de
futuro.et infra que tempoꝛa quis admit-
tatur ad accuſationem. vi.Hoſtien. in ſu
ma.in.§.et intra que tẽpoꝛa.Et ex adul-
terio omnia fere crimina pꝛoficiſcuntur.
violentia/iniuria/homicidium/periuriũ/
falſa teſtimonia.ſine colloquio enim adul
terium non committunt:hoc eſt ꝙ pꝛopter
enoꝛmitatem adulterij non licet de eo trã
ſigere licet fiat tranſactio de alijs crimini
bus que ingerunt penam ſanguinis. vt in
.l.tranſigere.C.de tranſacti. Et quia lex
iulia de adulte.et ſtrupo ⁊ inceſtu.lenoci-
nio loquitur. Mirum eſt tamen ꝙ voce-
tur iulia cum lata ſit ab Octauiano augu
ſto.vt in.l.j.ff.ad.l.iuliam.de adult. circa
hoc vi.ibi Bar. et foꝛte incepta fuit hec
lex a iulio ceſare. Et octauianus auguſt⁹
eaz perfecit. Ita azo.in pꝛincipio. in rub.
ad.l.iuliam.de adulterijs. Et crimẽ adul
terij eſt grauius crimen:quia omne crimẽ
committitur extra coꝛpus. foꝛnicatio vero
committitur in coꝛpus. vt apoſto.ad Co-
rinthi.in ep̄la.j.in.c.vi.ad finẽ.Et capitu
la et pꝛecepta legis iulie habes in.l.auxi-
lium.ff.de minoꝛi.vt refert Barto. in ru
bri.ad.l.iulia.de adulte.Et nota. ꝙ mu-
lier poteſt excipere contra maritum:ꝙ ip
ſe adulterium ſimiliter commiſit. vt.ff.de
adulte.l.ſi vxoꝛ.§.iudex.et.ff.ſolu.mat.l.
viro atqꝫ vxoꝛi.et.c.Intelleximus.et.c.
tua.de adulte. Item ꝙ ipſam ſibi recon-
ciliauit.vt de conuerſione coniuga.c.gau-
demus.et.ff.de adulte.l.ſi vxoꝛ.§. finali.
Item ꝙ ipſam tradidit adulteranduz.vt
.c.diſcretionem.de eo qui cognouit con-
ſangui.vxoꝛi ſue. Item ꝙ ex cauſa lenoci
nium fecerit. Et dicitur lenocinium quã
do pꝛeciuz pꝛo adulterio recipitur vel do
natio:vt adulterium collet. Et pena leno
cinij tenetur is cuius ope vel conſilio do
lo malo factum eſt. vt depꝛehenſi in adul
terio pecunia vel pactiõe alia interueniẽ
te ſe redimerent. vt.C.de adulte.l.ij.et.l.
caſtitati.et.ff.de adulterijs.l.is cuius.j.
reſponſo.et.§.ſi iure.et.l.mariti.et vi. de
hoc Hoſti.in ſuma.in rub. de adult.in.§.
quis dicatur lenoci.et vi. Bonifa.viteli.
in tracta.malefi.in rub.de adulte. et azo.
in ſuma.in rub.de adulte.in.iij.colu.dicit
Eſt autem leno qui adulterum ſubiecit:

vel precium pro comperto adulterio ac-
cepit vel damnatum de adulterio duxit/
vel queſtum ex adulterio vxoris fecerit:
vel qui deprehenſam in adulterio vxorez
in matrimonio detinuit. ſecus ſi eaz ſuſpe
ctam habuit. Et de lenone vi. docto. in. l.
cum mulier. ff. ſoluto matri. et vi. bart. in
. l. qui reus. ff. de publi. iudi. Et vi. tex. in
. l. ii. §. lenocinii. ff. de adulte. et in. §. qui
hoc. Et vi. ibi bar. et vi. ange. Et pena le-
nocinij ea eſt: que adulterii: vt. ff. de mino
ri. l. auxilium. et in. l. ij. §. Lenocinij. ff. de
adulterijs. Et ibi vi. glo. et an poſſit ma-
ritus puniri d' lenocinio propter exceptio
nez mulieris. vi. Sali. in. l. crimen. C. de
adulte. Et ſerue adultere et patres eius
torquentur: ſi erãt in vſu mulieris. et etiã
ſerui extranei torquent̃ ſi erant in vſu mu
lieris/alias nõ. ſed ſerui adultere vel adul
teri torquentur indiſtincte. vi. Jaco. bu-
triga. in. l. verba. C. de adulterijs. et vide
ibi Sali. et ibi dicit Bal. Nota glo. con-
tra teſtem qui preſumitur ſcire veritatem
et eam non dicit quia debet torqueri. Et
ſi teſtis ſine tormentis dicit vnum: et tor
tus dicit contrarium valet ſecundum di-
ctum non primum. vt in. l. ſi poſtulauerit
et. l. antepenul. ff. de adulte. ſecus eſſet ſi
ſua ſponte: quia tunc tenet primuz dictũ/
non ſecundum. vt in. c. preterea. de teſti.
cogen. niſi correxiſſet ſe imediate. Et te-
ſtis vacillans in criminalibus torquetur.
vi. ibi bald. Et ibi dicit bal. etiam. ꝙ ſi iu
dex occidit aliquem in tormentis non ex
cedendo modum non tenetur. Et cui ſint
reſtituendi ſerui torti accuſate vel accuſa
ti. vi. Sali. in dicta. l. verba. in. ii. colum.
Et eſt ratio propter delicti enormitatem
et propter eius occulte commiſſionis. Et
ideo eſt ſpeciale vt ſerui torqueantur. vi.
ſali. in dicta. l. verba. in. ii. colum. et dome-
ſtici admittuntur in teſtes. vi. de hoc tex.
in. l. conſenſu. §. ſin autem. C. de repudi.
et i crimine plagij: et in crimine leſe maie.
admittuntur. ange. ibi. et vi. glo. in dicta
. l. verba. Et etiam iſti domeſtici torquen
tur niſi ſint bone conditionis vite ⁊ fame.
Et maritus et eius filius poſſunt adul
terum vilem impune occidere: ſed ſi non
erat vilis mitius punientur. vi. tex. in. l.
gracchus. de adulte. Et loquitur ille tex.
de adultero capto noctis tempore. Et ſic
filius excuſatur ob iuſſum patris. et tem
pus aggrauat delictum reſpectu adulte-
rij. et vi. tex. in auct. ſi quis. C. de adulte.
vbi dicitur. Maritus ei quem habet vxo
ri ſuſpectum poteſt denunciare/ſi ille ſper
nit denunciationem: ſi quidem inuenit eũ
cum muliere loco ſuſpecto poteſt occidi.
ſi in alio loco in quo nõ poſſunt carnaliter
coniungi licet vellent poteſt accuſari iudi
ci et debent puniri. Si autem in eccleſia
poteſt capi et tradi cuſtodi vel defenſori
illius loci qui debet euz cuſtodire ⁊ ad iu
dicez tranſmittere. et ibi eſt tex. ad hoc ꝙ
miles poteſtatis ſi capiat malefactorem/
poteſt eum recomendare cuſtodi alicuius
caſtri. et in. l. capite quinto. ff. de adulte.
dicitur. et vi. Azo. in ſuma. in. iiii. colum.
vbi loquitur. an maritus poteſt occidere
adulterum: ſed non poteſt occidere vxo-
rem adulteraz. Si maritus non vult aut
non poteſt adulterum deprehenſum occi
dere retinere poteſt eum per. xx. horas.
Et nota. ꝙ ex ſola deprehenſione in adul
terio conuincatur mulier ſeu vir de adul-
terio. vnde non opus eſt vt teſtes probẽt
adulterium: ſed deprehenſionem dum ta
xat. Sed tu intellige hoc dictuz quando
deprehenſio fuit facta in ipſo facinore. vi.
abb. in. c. fina. de adulteriis. Et violenta
preſumptio ſufficit ad probandum adul-
terium et huiuſmodi: quia directe proba
ri nõ poſſunt. vt in. c. litteris. et in. c. affer
te. de preſump. quia fornicatio ⁊ adulte-
rium non cadunt in caſum teſtis. vt in. c.
preterea. de teſtibus. et vi. abb. in. c. ma-
ritis. de adulte. Probatur autem adul-

terium: per colloquia ſeu oſcula que ſunt
precedentia veneris. vt voluit glo. quaz
Ange. dicit ſingularem in.l.j.in pricipio.
ff.de extra ordi. crimini. de quo per bart.
in.l.ij.§.ſi.ff.ad.l.iuli. de adulte. vbi ipſe
dicit poteſt adulterium probari directo
aliqua ratione: quia ſi videres in camera
duos vel in lecto: neſcires tamen quid fa-
cerent: ſed dico: ꝙ ꝓbatur ex preſumptio-
ne. vt in.c.preterea. de teſti. et de preſum-
ptio.c.litteris.et.c.tertio loco. Tenemē-
ti predicta.ita bar. Et vi.tex.in.c.ſi vero
.j.de ſenten.excomu. vbi dicitur: nec ille
compellendus eſt ad ſedem apoſtolicam
venire qui in clericum cuz vxore/ matre/
ſorore/vel filia propria: turpiter inuentū
manus iniecerit violentas. Et nota ꝙ in
crimine adulterij non poteſt cadere perfe-
cta probatio: imo cum fiat in domo plu-
res admittuntur in teſtes qui alias nō ad-
mitterentur. vt in dicta.l.conſenſu.C.de
repudi. Nec actus adulterij clare proba-
ri poteſt. vt nota.in.l. ad probationē.C.
de proba: ⁊ circūſtantijs tantū probatur.
vt quia nudus erat cum nuda/ et baſia et
amplexus interueniebant. vi. de hoc Ja-
cob.butriga.in.l.ſi bi qui.C.de adulte.et
tenet etiaz hoc Ange. de peru.in dicta.l.
ſi bi qui. Et vi.abb.in.c.cum non ab ho-
mine.de iudi.in.v.colu. vbi dicit. depre-
henſio in actu adulterij non ſoluz inducit
indicium imo manifeſtum: quia probari
poteſt ſi viderint ipſos adulterantes etiā
per rimulam ⁊ ſucceſſiue: vt eſt bona glo.
in.c.nihilominus.iij.q.ix. Siue viderint
et apprehenderint in actu propinquo: vt
ſolum cum ſola: ſeu nudum cum nuda in
actu amplex⁹ ſeu in actu oſculi. vt eſt glo.
notabi.in dicta.l.capite quito: et optime
facit tex.in dicto.c. litteris. et in dicto.c.
tertio loco.de preſumptio. Et plus etiaz
dicit Bar.in.l.furem.ff.de furtis. quod
crimen efficitur manifeſtuz/ſiue capiatur
in actu propinquo/ſiue in ipſo facinore.

Ideo dicit. ꝙ ſi aliquis capiatur i domo
alicuius pulchre mulieris adulteriuz di-
citur manifeſtum: ſed requiritur ꝙ captu-
ra fiat ſaltem in actu propinquo. vt quia
viderunt eum in camera ſolum cum ſola:
vel oſculantem mulierem: vel in ſimilib⁹
actibus.argu.preallegatis capitulis.lit-
teris.et tertio loco. Et vi.abb.in dicto.c.
cum non ab homine. Conuicto autez cri-
mine ferēda eſt ſententia: vtraqꝫ parte pre-
ſente: niſi patefacto crimine accuſator ab-
ſit iuſta cauſa: vt in.l.quāuis.C. de adul-
teriis.prima in ordine. Et imponitur pe-
na mortis. vt in.l.quāuis adulterij.C.de
adulte. Femina autem adultera verbera-
ta iure auctēticoꝝ in monaſterium mitti-
tur. vt in auct.ſed hodie.C. de adulte. et
an marit⁹ lucretur dotez.vi.ibi per doct.
¶ Nunc de ſtrupo dicamus: et eſt ſtrupū
ſocietas turpis vel conſorcium turpe/ et
committitur in virginem/vel viduaz. vt in
.l.inter.§.j.ff.ad.l.iuli.maie. Itez comit-
titur ſtrupum in puerum. vt.l.ſtrupum.
ff.eodē. Et poteſt accuſatio de ſtrupo in-
ſtitui itra quinquēniū. Si tamen ſtrupū
admittatur per vim/ ſine prefinitione tē-
poris: accuſatio poteſt inſtitui. vt.ff. de
adulte.l.mariti.§.per quinquennium. et
.§.viri. Et imponitur pena ſtrupi: ſi hone-
ſti ſunt qui delinquerīt pars dimidia bo-
norum ſuorum publicanda eſt. Si vero
humiles ſunt relegantur ⁊ in corpore co-
ercentur. vt inſti.de publi.iudici.§. Itez
lex iulia. Et hoc intellige quādo ſine vio-
lentia cōmittitur: nam ſi violenter oppri-
matur quis imponitur pena capitalis. vt
inſti.de publi.iudi.§.ſin autem per vim.
Item quando cōmittitur in pueruz ſine
violentia aliqua. vt.C.de adulte.l.cum
vir. Et vi.tex.in auct. vt non luxurientur
contra naturam.colla.vi. Et punitur pa-
riter: abutendo maſculis vel feminis. vt
not.in.c.in archiepiſcopatu.de rapto. Et
ſi tutor ſtrupauerit eam cuius tutor fuit

deportatur:et eius bona publicantur. vt
.C.ſi quis eam cuius tutor fuit corrupe
rit.l.vna. Mulier etiam que cū ſeruo ſuo
occulte rē habuiſſe detegitur: ſubijcitur
ſententie capitali. vi. de hoc Hoſtien. in
ſuma in rubri. de adulte.§. et qualiter pu
niatur. Et ſtrupū proprie committitur cū
virgine tantum. improprie dicitur comit
ti cum vidua niſi ſit meretrix: vel licita cō
cubina. vi. Azo. in ſuma. ad finē. in rub.
de adulte. Et vi. tex. in.l. vna. C. de mu-
lieri. que ſe propriis ſeruis iungerunt. vbi
dicitur. ꝙ ſeruꝰ debꝫ comburi. Et ſi quis
virginem defloraverit dotabit eā. vt.ff.
de donatio. inter virum ⁊ vxorē.l. ſi quis
vxori. Et tenetur aſſignare dotem conſi-
derata conſuetudine regionis et faculta-
tibus aſſignantis: et dignitate puelle iux
ta arbitrium boni viri. et hoc ſecundū ca
nones. de quo vi. Hoſtien. in ſuma. in ru
bri. de adulte. in.§. et qualiter puniatur.
Et vide tex. in.c.i. de adulte. vbi dicitur
ſtrupans virginem tenetur eam dotare ⁊
ducere in vxorē: et ſi non vult cum ea cō
trahere: vltra dotem corporaliter caſtiga
bitur: et intellige ſi pater puelle conſenſe-
rit. vt per Hoſtien. vbi ſupra. Et per do-
cto. in.c.i.ii. de adulte. et virginitas pre-
ſumitur niſi aliud probetur. vi. abb. in di-
cta.c.i. ¶ Nunc dicamus de inceſtu. In-
ceſtus eſt illicita maculatio comiſſa cum
conſanguinea ſiue affine ſiue ſit matrimo
nium ſiue non: vt.ff. de adulteriis.l. fina.
adulterium.i. reſponſo. Et proprie ince-
ſtus non committitur niſi cū affinibus vel
cōſanguineis. vi. de hoc abb. in.c. veniēs
de eo qui cognouit cōſangui. vxoris ſue.
Et crimen inceſtus eſt grauius quā adul
terium. vt in.c. adulterii malum. xxxii.q.
vii. Et inceſtuoſus matrimonium cōtra-
here non debꝫ. Sed ſi contrahit tenet. vi-
de de hoc in.c. tranſmiſſe. eodem titu. et
vi. de hoc Hoſtien. in ſuma in rub. de eo
qui cogno. conſan. vxo. ſue.§. et quid iu-
ris ſit. Et ſi committatur inceſtus ſcienter
eadē pena imponitur que pro adulterio
ſi per ignorantiam iuris/a marito commit-
tatur/pena mitigatur. vt.ff. de adulteriis
.l. ſi adulterium.§. nōnunquā. et.§. inceſtū.
Si committatur a femina per ignorantiā
iuris naturalis vel gentiū punitur vt ma
ſculus: ſi per ignorantiā iuris ciuilis ex-
cuſatur in totū: et idem in minore. vt.ff.
de adulte.l. ſi adulterium.§.i. et.§. Idem
imperatores. et.§. inceſtum. et bar. in.l. ſi
adulterium cum inceſtu. dicit ꝙ eadē pe
na eſt inceſtus que eſt adulterii. vt in.l. in
ter liberas.§.i.ff. de adul. et ibi dicit bar.
¶ Strupum eſt ſpecies ſeparata ab adul
terio et inceſtu ⁊ committitur in viduā vel
in virginem. vt.l. ſtrupum.§.i. et.l. inter li
beras.§.i.ff. de adulte. Et pro raptu mu-
lieris honeſte imponitur pena amiſſionis
capitis. Et apprehenſus infraganti. i. in-
ſtanti crimine poteſt a coniunctis perſo-
nis ⁊ tutoribus ⁊ curatoribus occidi im
pune fugiens vbiꝗ deprehendi poteſt.
et debet ad mortem damnari. res vero ra
pientium non publicantur. Sed ſi rapta
non ſit ingenua ſucceſſoribus reſeruātur.
Si autem ſit ingenua ipſi applicantur. et
pena que imponitur rapienti imponitur
preſtantibus opem/auxilium/et fauorē
in ipſo actu. et rapta nō poteſt nubere ra
ptori. Tex. eſt qui in effectu hoc continet
in.l. vna. C. de raptu virg. Et ſic notabis
ex illa.l. ꝙ raptores virginū impune oc
cidi poſſunt et etiam ſocii eius. et raptus
in ſanctimonialem comiſſus deum et ho
mines ledit. et rapiens conſanguineā du
plici pena puniri debꝫ. et qui rapit nuptā
duplici pena punitur. et iniuria facta viri
de domo intelligitur facta tote cōſangui-
nitati. Omnia iſta dicit Bart. in dicta.l.
vna. Et nota ꝙ de raptu mulieris paren-
tes non poſſunt componere pacē. ibi no
tat Bald. et ſali. Et mulier virum rapiēs
libidinis cauſa punitur eadem pena. vi.

Bald.in dicta.l.vna.ad finem. Et vide ibi Jacobum butriga.et vi.Ange.ad finem. vbi ipſe dicit iſta glo. eſt ſingularis in iure. Et determinat.ꝙ mulier capiens hominem tenetur pena.l. vnice. Et dicit ſe vidiſſe Florentie quandam meretricez comburi eo ꝙ rapuerat quendā pulchrū puerum. Et mulier rapiens mulierem libidinis cauſa eadem pena punitur. ¶Et nota ꝙ iſti raptores puniuntur/etiam ſi mulieres fuerint volentes: quia non eſt volūtas ordinata que a doloſa perſuaſio ne iducta eſt/ vere vel preſumpte.ita ſali. allegando dignum. in dicta.l. vne.ad finem. Et perſuaſio doloſa plus eſt quam violenta coactio.vt.C.de furtis.l.ſi quis ſeruo.et.ff.de ſeruo corrupto.l.j.§.perſuadere.et de libero homi.exhi.l.ij.§.ſi quis volentem.vbi autem doloſa perſuaſio vere vel preſumpte non probaretur. Tunc conſenſus amoueret iniuriam vel doluz. Preterea.nedum mulieres ſed parētes ⁊ affines iniuriam patiuntur. Et reſpublica que non tollitur mulieris conſenſu de iure ciuili.de iure vero canonico aliud eſt vt in.c.cuz cauſa.de raptori.in principio. vbi dicitur:raptus non dicitur vbi volēs pro matrimonio abducitur. Et raptor cū rapta matrimoniuz contrahere poteſt.vt ibi. Et dicit ſali. vbi ſupra aduerte. quia tex.ille copulatiue exigit duo:quia mulier conſentiat:et prius deſponſata fuerit. et ange.dicit in dicta.l.vna. Nota ꝙ omnis ille qui per violentiam ſtudet ſe coniungere mulieri dicitur more hoſtili violentiaz committere:et ibi dicit perſuaſio doloſa magis offuſcat. et conterit animum volentis quam metus.vt.l.iij.§.j.ff.de libe.ho.exhib. et per dignum.in.c.ſcienti. de regu.iu.in.vj. ¶Et pena raptus non habet locum in meretrice etiam ſi ſit nupta:quia ſecunduz docto.dicta lex vnica loquitur in mulieribus honeſtis.et etiaz ceſſat pena adulterii.vi.Ci.et ange.in dicta.l.vna.et ſpōſus an teneatur de raptu. et an vir poſſit rapere vxorez. vide doct. in dicta.l. vna. Et raptor condemnatus nō poteſt appellare. vt ibi notatur. et ibi videbis per Bald.in.ij.colu.ꝙ bona applicantur offenſo licet regulariter ſit contrarium:ſed in via ciuili regulare eſt ꝙ applicentur agēti.vt.l.agraria.de termino moto.et.ff.de popula.actio.in rub.et an habeat locum dicta lex vna in deflorante mulierem minorem duodecim annoruz. vi.Bal.et ange.in.l.ſed eximendi.ff.ne quis eū qui in ius vocatus eſt vi eximat. et vi.bald.in.l.ſi quis non dicam rapere. in vltima colu.C.de epiſco.⁊ clericis.et de materia dicte legis vnice vi.Canoniſtas in dicto.c.cuz cauſa.de raptori. et dictam legem vnā de verbo ad verbum habemus in.l.raptores.C.de epiſco.et clericis.vbi videb.doct.et eſt tex. ibi ſecundum Bar.ꝙ ſi aliquis fugit ⁊ eſt captus propter illam fugam non habetur pro cōfeſſo.et de hoc dixit etiam Bar.in.l.lege cornelia.ff.ad ſilenia.et in dicta.l. raptores habes tex.ſecundum bart.ꝙ aliquis poteſt preſtare auxilium poſt delictuz commiſſum. Et ſic ad honorem dei remanet expedita tota materia preſentis regule.

¶ Regula nona. de hereticis/et ſchiſmaticis:et apoſtatis:et et reiterantibus baptiſmum.

Vdica me de⁹: et diſcerne cauſam meā de gente non ſancta:⁊ ab homine iniquo ⁊ doloſo erue me in preſenti regula. perfecta definitio hereſis ex infra dicendis colligitur. Et omnis definitio in iure periculoſa eſt. vt inquit iuris con-

ſultus.in.l.omnis definitio.ff. de regulis iuris. ¶ Hereſis grece ab electione dicitur: q.ſ. eam ſibi vnuſquiſq; eligat diſciplinam quam putat eſſe meliorem. Quicu͂q; igitur aliter ſcripturã intelligit quã ſenſus ſpiritusſancti flagitat: a quo ſcripta eſt: licet ab eccleſia non receſſerit: tame͂ hereticus appellari poteſt: et de carnis operibus eſt eligens que peiora ſunt. vt in.c. hereſis.xxiiij.q.iij. Et proprie dicitur hereticus qui alicuius temporalis cõmodi et maxime vaneglorie principatuſq; ſui gratia falſas ac nouas opiniones vel gignit vel ſequitur. vt in.c. hereticus.xxiiij. q.iij. Et azo. in ſuma. in rub. de hereti. in principio dicit. Hereticus eſt qui vel leui argumento a iudicio catholice religionis et tramite detectus fuerit deuiare. vt in.l.ij.in fine. C. de hereti. vel qui non eſt membrum ſancte catholice eccleſie: vel q̄ eſt diuerſarum hereſum. vt in auct. de priuille.dotis.colla.viij. vbi notaͭ. qui ſunt heretici. Et qui non credit ſecundum qđ predicant ſancta quattuor concilia hereticus eſt. vt in.l. quicu͂q;. C. de here. Et quattuor concilia ſunt Nicenu͂/Conſtãtinopolitanum/Epheſinum primũ/Calcedonenſe. Et de auctoritate eoꝝ videbis in.c. ſicut.xv. diſtin. et dicitur hereſis diuiſio.i. ſeparatio a catholica fide. et ab electiõe erroris dicitur. vel ab erro erras vel ab adhereo. qꝛ adheret opinioni eorum: vel ab hereiſco. quod ide͂ eſt quod diuido: quia ab vnitate eccleſie ſunt diuiſi. Et quis ſit hereticus vi. Bar.in.l.j. et in.l. quoniã. C. de hereticis. Et an ſit hereticum aſſerere indiſtincte vſuras nõ eſſe peccatũ. vi. Cardi. in clementi.j. de vſuris. in.§. fina. in.iij. colu. Et quis dicitur hereticus. vi. archidiaco. in.c. quicu͂q;. de here. lib. vi. vbi ipſe dicit pluribus modis dicitur quis hereticus: vt qui non recipit quattuor concilia. Item qui aliter ſentit de ſacramentis q̄ ſacroſancta predicat ꝛ obſeruat eccleſia. vt in.c. ad abolendam. de hereticis. Item qui conatur auferre priuilegium eccleſie Romane ſibi a Chriſto traditum. vt in.c. omnes.xxij. diſtin. quod eſt: vt ſit caput omnium eccleſiaru͂. Item dubius in fide infidelis eſt. vt in.c.j. de hereticis. Ite͂ omnis ſaſinaticus eſt hereticus. vt in.c. inter hereſim. xxiiij.q.iij. et ibi dicitur ſchiſmatici et heretici diferre dicuntur. Sed nullum ſchiſma eſt niſi ſibi aliqua͂ hereſim confingat vt recte ab eccleſia dececiſſe videatur. vt ibi in tex. Item ſimoniacus hereticus eſt vt in.c. quiſquis.j.q.j. vbi dicitͬ quiſquis per pecuniam ordinatur hereticus ꝓmouetur. Et ille tex. allegatur ꝙ omnis ſimoniacus eſt hereticus. Et aduerte. ꝙ papa nõ poteſt diſpenſare cum ſimoniaco in beneficijs que annexam habent poteſtate͂ clauiu͂: quia videtur data pecunia illa ꝓ illa poteſtate ſpirituali. vt in.c. ex parte.j. de officio delega. Et vide ea que notãtur .j.q.iij.c. ſaluator. ꝛ.c. ex multis. In alijs aute͂ beneficijs bene excuſaret autoritas pape: cum talis ſimonia ſit de iure poſitiuo. vt eſt gloſ. in.c. cum pridem. de renuncia. Et nota. quia hodie pauci aduertunt in hoc. Et abbas in.c. extirpande. §. qui vero. de preben. dicit. Papa comittit ſimoniam: accipiendo pecuniam de beneficijs vel de titulo ipſorum etiam conuertendo pecuniã in vſus pios. Item eſt hereticus qui trãſgreditur precepta apl'ice ſedis. vt.xix. diſtinc.c. nulli. vbi habetur a pontificalibus ſit alienus officijs q̄ apoſtolicis non vult obedire preceptis. Ite͂ omnis preciſus ab eccleſia. vt in.c. quod abit.iiij.q.j. vbi habetur. Heretici probãtur qui ſchiſmate vel excomunicatiõe ab eccleſia ſunt ſeparati. Et vide omnino archidia. in dicto.c. quicu͂q;. vbi dicit. quid ergo dicemus de his qui eoꝝ ſermones audiunt: poteſt dici ꝙ ſi ſemel tantum audiunt ꝛ nunq̄ poſtea redire voluerint nõ

debent iudicari credentes. Nec enim vi-
dentur approbaſſe quod poſt modum vi
tauerint. Ad hoc eſt efficax argumentuꝫ
.i.q.i.c.conſtat.et in.c.ex ſtudijs. de pre-
ſumptio.et.C.de inceſtis nupti.l.qui cō
tra infi.et.ff.de in rem verſo.l. ſi pro par-
te.fateor ſuſpitione maxime non carere:
et ideo poſſe purgationem indici. ibi vi.
archidia. Et plures ſunt ſpecies heretico
rum. vt notat Azo.in ſuma.in rub.de he
reti.in pricipio. Et ſecte hereticorū.lxxx.
ſpeciales connumerantur in decretis: ſed
xi. vltimas non nominauit auctor nomīe
ſpeciali. vi.de hoc tex.in.c.quidam auteꝫ
heretici.xxiiij.q.iij.et in fine ponit regulā
generalem dicendo. Quicūqꝫ aliter ſcrip
turam ſacram intelligit quā ſenſus ſpiri-
tusſancti flagitat a quo ſcripta eſt/licet de
eccleſia non receſſerit: tamen heretic⁹ ap-
pellari poteſt. Et cum iſto tex. etiam con
cordat tex.in.c.hereſis.ead. cau.et.q. vt
in princi. regule diximus. Et hoſtien. in
ſūma in principio dicit. Omnis ſimonia
cus dicitur hereticus maxime qui ſacra-
menta puertit. vt.i.q.i.c.fertur.et.c.quiſ
quis.et.c.eos qui.et largo modo omnis
qui non tenet articulos fidei: et ſecundū
hoc iudei ⁊ gentiles heretici ſunt. et qui
comunionem catholice eccleſie non reci-
pit hereticus eſt. vt in auct.de priuile.do
tis.hereticis mulieribus non preſtādis.
colla.viij. Et qui tranſgreditur precepta
ſedis aplice. vt in.c.nulli.xix.diſtin. vt ſu
perius diximus. Et qui vult contrauenī
re decretis ⁊ epiſtolis apoſtolicis. vt i.c.
nullus.xix.diſtin.et qui eas non recipit.
vt.xx.diſtinc.c. de libellis. nam pari iure
cenſentur decreta ⁊ decretales. vt.xix. di
ſtinc.in fine. Et peccatū paganis eſt apo
ſtolicis preceptis contrauenire. vt.lxxxi.
diſtinc.c.ſi qui ſunt preſbiteri. ſed ſtricto
modo dicitur hereticus qui aliter ſentit.
de articulis fidei quaꝫ romana ecclīa. vt
in.c.hec eſt fides.xxiiij.q.i. Hi enim qui
hoc faciūt ſunt perpetuo vinculo anathe
matis innodati. vt in.c. ad abolendā. de
hereti.i.reſpon.his annectuntur ⁊ hi qui
aduerſantur fidei catholice. vt in.c.firmi
ter credimus.de ſuma tri. ⁊ fi.catho. et cū
illo.c.debet continuari tex.in.c.excomu-
nicamus.de hereti. Et his credentes cō
iunguntur. vt in.c.excomunicam⁹.ij. eo:
titulo.§.fi.ad fi. vbi dicit. Credentes au
tem eorū erroribus hereticos eos simili-
ter iudicamus. hereticorū enim alij perfe
cti.i.errore ſuo firmi ⁊ excecati: hi non ti-
ment mortem: ſciunt erroris articulos et
exponunt eos. Et licet multa falſa predi-
cent: tamen non dicūt contra id quod cre
dunt: nec contra mentē ſuam aliquid aſſe
runt. Alij ſunt credentes erroib⁹ eorū: ⁊
ſic poteſt intelligi. tex. in.c.i.de hereti. et
de fautoribus defenſoribus ⁊ receptato-
ribus an differant inter ſe. vi. Archidia.
in.c.ij.de hereti.in.ii.et.iij.colu.et vi. ana
niam in.c.excomunicauim⁹.§. credētes.
Et de crimine hereſis queri poteſt per ac
cuſationem/ et inquiſitionem/ et denun-
ciationem: ſuper quo vide in ſingulis ru-
bricis de accuſationibus ⁊ denunciatio-
nibus/⁊ īquiſitionib⁹: vnde ſcias eſſe pre
ceptum ſingulis archiepiſcopis ⁊ epiſco
pis. vt quilibet per ſe vel archidiaconuꝫ
ſuum/vel alias honeſtas idoneaſqꝫ perſo
nas bis aut ſaltem ſemel in anno propri-
am parochiaꝫ circumeat/ in qua fama eſt
hereticos habitare: et ibi tres vel duos
boni teſtimonij viros/ vel etiam totaꝫ vi
cinlam ſi expedire viderit iurare compel
lat. ꝙ ſi quis hereticos ibidem ſcierit: vel
aliquos occulta conuenticula celebrātes
quare habētur ſuſpecti. vt.C.de epiſco.⁊
cleri.l.conuenticula.et.c.cum ex iniūcto.
de hereti.i.reſponſo.et de officio delega.
:c.conſuluit.§.i. Et ſi ſciunt aliquos a cō-
uerſatione fideliuꝫ vita ⁊ moribus diſcre
pantes per quod ſimpliciter habentur ſu
ſpecti.argu.xl.i.diſtinc.c. quiſquis.et.§.

vlti.et.lxxxvj.diſtin.c.inferiorū.ꝛ. xxiij.
q.iij.c.preterea.et.xxj.q.j.c. ſi quis capil
lum.et in.c.nemo.de ſimo. Et dominic⁹
in.c.inquiſitores.de hereticis.lib.vj. di/
cit. ꝙ ex ſola ſuſpitione proceditur per in
quiſitionem contra hereticos. Et hereti
ci ſunt credentes poſſe fieri duos papas
veros ꝛ largo modo excomunicati appel
lantur heretici.vi.de hoc abb.in.c. firmiſ
ſimi.de hereti. Et nota ꝙ hereſis dicitur
labes: ꝛ hoc ideo quia in ea multi labun/
tur.vi.de hoc Car.in cle.j.§.ꝑpter quod
hereticus. Et crimen hereſis eſt mere ec/
cleſiaſticū:et ideo ſeculares nō habent ſe
ſuper eo intromittere.vt nota.in.c.exco/
municamus.ij.de hereticis. Et excomu
nicationem incurrit ſepeliens ſcienter he
reticos:nec abſoluitur niſi exhumet eorū
corpora.vt in.c.quicūqꝫ.de hereti.lib.vj
in princip.et ibi eſt tex.contra receptato/
res defenſores/vel fautores:et non valet
promotio hereticorum eis credentium/
fautorum/receptatorū/ꝛ defenſorum eo
rum/nec filiorum ſuorum vſqꝫ ad ſecun/
dam generationem ad beneficia eccleſia/
ſtica vel officia publica:et priuati ſunt ha
bentes beneficia eccleſiaſtica ad p̃ces he
reticorū: et inhabiles efficiuntur ad alia
obtinenda ſi ſcienter talia receperūt.vt in
dicto.c.quicūqꝫ.§.heretici.et.§.ad hec.
de here.lib.vj. Sed tu vi.de hoc Henri
cum mirabiliter loquentem.in.c. vergen
tis.de hereticis.et vide ea que ſuperius
diximꝰ in regula de crimine leſe maieſta.
¶ Et nota.ꝙ inquiſitio hereticorum ſpe
ctat ad dioceſanum.et ad inquiſitorē he
retice prauitatis.vt eſt tex.in clementi.j.
.§.j.de hereticis.vbi dicit tex. Epiſcopus
ſine inquiſitore/aut inquiſitor ſine epiſco
po dioceſano/aut eius officiali: vel epiſco
pali ſede vacante capituli ſuper hoc dele
gato:ſi ſui ad inuicem capiam habere va
leant/infra octo dierum ſpaciū poſtquā
ſe inuicē requiſierint non valebit. Et ſic
poteſtas inquiſitoris communicatur epiſ/
copis.vi. Philip.fran.in.c.contra chri/
ſtianos.de hereti.in.vj.et.vi.docto.in.c.
per hoc. Et in dicto.c.contra chriſtianos
dicūt docto.quod ſi iudeus inducit chri
ſtianum ad eorū ritum:poteſt per inqui
ſitores heretice prauitatis puniri.et facit
contra illos qui nouiter ſunt cōuerſi:ꝛ in/
ducunt filios/infantes/ad eorum ritum.
Et notabis ꝙ ſarracenus baptizatus in
infantia compellitur ſeruare fidē catho/
licam.vi. Dominicū in dicto.c. contra.
et ibi etiam videbis quod iſti ſaraceni no
uiter conuerſi ꝛ baptizati: poſſunt de he/
reſi cōuinci. Et contra eos facit tex. in.c.
de iudeis.xlv.diſtin.et textus in.c. meri
to.xv.q.j. Sed coactio que eſt abſoluta
non conditionabilis:vel eſt precīſa excu/
ſat adeo quod non obligantur ad baptiſ/
mum.vide Archidia.in dicto.c. contra.
et vide doct.in.c.maiores. de baptiſmo.
Et ordinarius habet iuriſdictionē ordi/
nariam inquiſitor delegatam. Et epiſco/
pus vel inquiſitor poſſunt ponere inqui/
ſitū in cōpedibus ſi volunt.vi.de hoc car
di.in dicta clementi.j.§.propter quod.et
capitulū ſuccedit epiſcopo in iuriſdictio/
nalibus ſede vacan.vt notat in dicta cle/
men.ver.duro.ꝛ i.c.ad abolēdā. de here
ticis.et in.c.vno.ne ſede vacāte.lib.vj.et
de inſtitutionibꝰ.c.j.codē libro. Et ſic no
tabis.ꝙ per dioceſanos locorū ꝛ per inq̄
ſitores a ſede ap̄lica deputatos debet ex
erceri officiū inquiſitionis ꝛ heretice pra
uitatis:ꝛ debet exerceri tale officiū remo
to omni timore carnali/amore ꝛ odio/ac
cupiditate lucri carnalis: vt notat Joā.
de imo.in dicta clemē.j.in princi. Et car/
cer hereticorū debꝫ eſſe communis ep̄o ꝛ in
quiſitori vt ibi notat.et officiū inq̄ſitiōis
heretice prauitatis fuit īuentū in augmē
tū fidei:pro hoc quia per illud extirpan/
tur errores : et infideles reducuntur ad
ouile eccleſie:vt in.c.vt inquiſitionis.de

here.lib.vj.in princi. Et inquiſitores nõ poſſunt procedere contra epiſcopos niſi hoc eis expreſſe ſit comiſſuꝫ. quia ſub generali mandato inquiſitionis criminum: non venit poteſtas inquirẽdi contra epiſcopos: vt notatur in.c. inquiſitores. ſed ſi eum culpabilẽ ſciuerit nunciabit pape. ita Joan.and.in dicto.c.inquiſitores. de hereticis.lib.vi. ¶ Et dominicus querit in dicto.c.iquiſitores.an epiſcopi poſſint cognoſcere de hoc crimine vel de alijs cõtra inquiſitores. et dicit ꝙ non/ niſi poſt finitum officiuꝫ: niſi crimen eſſet adeo notorium. ꝙ non requireretur cauſe cognitio. vt de fili.preſbi.c.quoniam. Et facit quod notat Joan. and.in.c.ſi.in glo.fin. de reſcrip. Aduerte tamen ꝙ ſi inquiſit⁹ de crimine hereſis vocatus coram inquiſitore ſi confitetur errorem ſuum: ⁊ iudex videat ipſum contrictum ⁊ ſperet de conuerſione ſua/ poteſt ei parcere iniūcta penitentia ſalutari: et multo fortius hoc facere debet ſi voluntarius acceſſerit ad penitentiam. Iteꝫ multo fortius ſi in inquiſitione certum terminum oppoſuerit promittens. ꝙ ſi infra illud veniret ⁊ peniteret miſericorditer ſecuꝫ ageretur ſicut de facto vidi dicit Hoſtien. in ſuma in rub. de hereticis. §. qualiter deprehendãtur: et vi. Hoſtien. vbi ſupra. Si vero inquiſitus vocatus coram inquiſitore/ negauerit ⁊ conuictus fuerit condẽnari debꝫ per eccleſiaſticum iudicẽ ad quẽ iſtud ꝑtinet. vt in.c.ad abolẽdam.de here. Et quia inter ſolicitudines noſtras illa debꝫ eſſe precipua: vt vulpeculas.i. hereticos qui latent ad modum vulpecule capiamus. vt de purgatione canonica.c. inter ſolicitudines. Notanduꝫ eſt ꝙ hereticus deprehenditur etiaꝫ is qui leui ſaltem argumẽto a iudicio catholice religionis ⁊ tramite/ ſiue a fide catholica detegitur deuiare vt.C. de here.l.ij. et ſic indicia fidem faciūt. argu.ff.ne vis fiat ei ui q̄ poſſeſſionẽ miſſus eſt.l.ſi quis.§. vlti. et de carboni. edicto.l.carbonianum.§.cauſe cognitio. Et intellige leui argumento.i.probabili/ ⁊ quod de facili apparet: et ſic vocatur leue propter leuem probationem. Item ſi graui infamia laborat de alio genere hereſis quocūqꝫ volueris: puta quia cõuerſatur cum hereticis et familiaris eſt eis. vi. Hoſtiẽ.in ſuma in rub. de here.§. qualiter deprehendantur. Sed loquẽdo de heretico proprie: ⁊ vt ſit excomunicatus: et ſubiaceat alijs penis contra hereticos ſtatutis: requiritur falſa credulitas. vide de hoc Alexan. de ales. ſecunda ſecunde .c. de hereſi. ¶ Sed tu nota clarius ꝙ falſa credulitas contra fidem eſt dupliciter. Primo directe ⁊ principaliter: ⁊ hoc eſt omne quod eſt contra articulos fidei. Et de hoc vi.beatum Thomam. ſecunda ſecunde.q.xi.articu.ij. ſecundo indirecte: ⁊ ſecūdario ſicut ea ex quibus ſequitur corruptio alicuius articuli. ſicut dicere aliq̄d falſum in ſcriptura diuina contentū: quia eſt corruptio illius articuli de ſpiritu ſancto qui locutus eſt per prophetas. Similiter dicere ꝙ eccleſia male determinauit in aliquo circa fidẽ: eſt cõtra illud ſanctaꝫ ecclīam catholicã ⁊ huiuſmodi. et requiritur vt quis ſit heretic⁹ ꝑuerſa volūtas ⁊ incõcupiſcibilis: ⁊ requirit̃ īpugnationis ꝑtinacitas ex parte iracibili.ſ. ꝙ ꝑtinaciter hoc teneat. Et ita etiaꝫ tenet hoc Inno.in.c.firmiter.in fine.de ſum.trini. ⁊ fide catho. et bal. et pau. de ca.in rub. de ſuma tri. ⁊ fi.catho. C. referũt ⁊ ſequūtur. Imo. ⁊ antoni⁹ in.c.j.§.ſane.de ſuma tri. Et oẽs cõcludũt ꝙ ſi aliquis ſimpliciter credit illud qđ credit ſancta mater eccl'ia: ſed in ſpecie credat in trinitate patrẽ eſſe maiorẽ filio errore ductus: ꝗ ſic credebat tenere ecclīam dūmõ nõ ꝑtinaciter duret in hac opinione non eſt hereticus/ nec poteſt de hereſi puniri: quod nota ſecunduꝫ Bald. ad defendendum ruſticos ⁊ idio-

tas perſonas. Et adde tex. in .l. omnes. ver. argumento. C. de hereticis. Et vide Cepolam. in cautella. ccv. ⁊ .ccxxxvij. Et ſic notabis ꝙ ſi iquiſitus paratus eſt corrigi non eſt hereticus vt ait apoſto. ad titum. in. c. fina. et tranſumptiue. in. c. dixit apoſto. xxiiij. q. iij. vbi dicitur hereticum hominem poſt primam ⁊ ſecundaʒ correctionem de vita: quia ſubuerſus eſt huiuſmodi. ⁊ peccat in ſemetipſo damnatus. ſequitur tex. Sed qui ſententiam ſuaʒ quāuis falſam atqꝫ peruerſam nulla pertinaci animoſitate defendunt: preſertim quā nō audacia ſue preſumptionis peperint: ſed a ſeductis atqꝫ in errorem lapſis parētibus acceperunt: querunt autem cauta ſolicitudine veritatem corrigi parati cuʒ inuenerint / nequaqꝫ ſunt inter hereticos deputandi. Et vi. bonuʒ tex. ad hoc in. c. hec eſt fides. xxiiij. q. i. ⁊ in. c. damnamus de ſum. trinit. Et ſic nota ꝙ qui errorem non defendit imo paratus eſt intelligere rationem / non eſt putandus hereticus: nec ille qui dubitat ex animi infirmitate: non tamē pertinaciter inſiſtit: et intellige .c. ad abolendam. de hereti. quando pertinaciter inſiſtit. Et Joannes andreas in .c. i. de hereticis dicit. ꝙ ille tex. debet intelligi de dubitatione que habet in ſe firmitatem animi ⁊ quandā pertinaciaʒ. vt quia perſeuerat in illa dubitatione. ſecus ſi incidat in cogitationē vel dubitationeʒ ex primis motibus quibꝰ non aſſiſtit ſed reſiſtit confirmandoqꝫ ſe fidei eccleſie: quia tunc potius patitur ex illa cogitatione ac meretur quaʒ demereatur: reſiſtendo tn̄. Et abbas in dicto. c. i. ad finē dicit. ſi quis erraret in fide ⁊ crederet illam eſſe fidem eccleſie: ⁊ paratꝰ eſſet ſe corrigere ſi aliud tenet eccl'ia iſte non eſt hereticus: quia fides eccleſie eſt fides ſua / ex quo ſe refert ad fidem eccl'ie. vt in. c. ii. de ſuma trinit. ⁊ fide catho. et quod ibi notatur. et vide quod notatur in dicto. c. hec eſt fides catholica.

❡ Et qua pena feriantur heretici certe magna. ⁊ non ſoluʒ vna ſed multis ⁊ diuerſis / ⁊ hoc ideo quia hereticus omnes offendit. quod enim in religioneʒ humanam comittitur in omniuʒ fertur iniuriam / ⁊ ideo publicum crimen dicitur. vt .l. manicheos. C. de hereticis. non ergo debemus dimittere inultum opprobiuʒ illius qui peccata noſtra deleuit. vt. c. in nullis. §. illud. de iudeis. quia longe grauius eſt diuinam offendere quam temporalem maieſtatem. vt in. c. vergentis. de hereticis. et in auct. vt non luxurientur cōtra naturam. colla. vj. Et hereticus male ſentiens vel male docens de ſacramentis eccl'ie excomunicatus eſt vt iam diximꝰ: et conuictus niſi ſe correxerit ⁊ errorē abiurauerit: ſi clericus eſt degradetur ⁊ curie ſeculari tradatur per quam etiam laycus punietur. eadeʒ etiam eſt pena ſuſpectis. de hereſi: ſi ſe non correxerit: ⁊ relapſis omnino audientia denegatur. ſeculares principes qui iurare nollunt eccleſiā contra hereticos defendere excomunicātur ⁊ terre eorū ſupponuntur interdicto: Et bona hereticorū confiſcantur: ⁊ in terris eccl'ie bona applicantur fiſco eccl'ie: ⁊ in terris Imperij iudicis ſecularis fiſco / etiam ſi catholicos habeat filios. de hoc vi. tex. in. c. ad abolendam. iuncto. c. vergentis. de hereticis. Et filij hereticoruʒ vſqꝫ ad ſecūdam generationem per lineā maſculineam: ⁊ vſqꝫ ad primā per lineaʒ femeninam priuati ſunt. vt ſuperius diximus in preſenti regula. Et vi. tex. in. c. ſtatutum. de hereticis. lib. vj. et eſt ſenſus ſecundum glo. ibi. Titius eſt de hereſi conuictus: habet filiuʒ ⁊ filiam: ex filio habʒ nepotē: ⁊ etiam ex filia habʒ alium nepotem. vtrum nepos ex filia ſit incapax beneficiorū eccleſiaſticorū vel dignitatum ſecularium. reſpondeo non: ſed ſolum nepos ex filio deſcendens. vel etiam ponamus qđ mulier heretica habʒ filiū ⁊ ex co

nepotem: certe ſolus filius eſt incapax.
ſed iſtud intelligitur de illis qui in errore
ſuo deceſſerunt: non autem de illis qui
fuerunt emendati: ⁊ incorporati eccleſie:
et ſic eſt caſus in quo ex delicto patris fi-
lii puniſitur: et filius beneficiatus nõ per
dit beneficium. glo. eſt ſingularis in. c. ſa-
tis peruerſum. lxi. diſtinc. ſequitur abbas
in. c. cum layci. de iure patro. et in. c. quã-
to. de iudicis. et Juan. de ana. in. ii. de he
reti. li. vi. et quando pater teneatur pro fi
lio. et quando filius patitur pro patre. vi
de Felinũ in. c. vergentis. de here. Et no
ta ꝙ clericus conuictus de hereſi non de
bet in continenti tradi curie ſeculari: ſed
prius debet deponi ⁊ degradari. vt nota
tur in dicto. c. ad abolendam. et formã de
gradationis videbis in. c. degradatio. de
penis. lib. vi. ¶ Et notatur in dicto. c. ad
abolendam. ꝙ ſi hereticus vult redire ad
fidem in continenti euadit penã mortis:
Sed duo requiruntur ad hoc. ſ. ꝙ in con
tinenti ⁊ ſponte reuertatur ad fidem. ſi er
go ex interuallo non ſponte ſed metu pe-
ne vel probationum: dicant ſe ad fidez re
dire: non eſt eis parcendũ: quod bene no
ta ſecundum abb. et docto. ibi. Et qui di-
cantur ſponte redire dic vt notat archi. in
. c. vt comiſſi. de here. lib. vi. vbi ipſe dicit
in. ii. colu. conſueuit dubitari: qui dicãtur
ſponte ad gratiaz redire ad hoc poteſt di
ci/ ꝙ illi ſponte redeunt qui infra tempus
gratie veniunt licet ſint moniti: nec enim
coacti videntur: quia nemine ſunt preuẽ-
ti. Et vi. domi. in. c. vt comiſſi. §. necnon.
de here. in. vi. et vide Anani. in. c. ad abo
lendam. iiii. co. Et facit ad hoc. ff. ad ter-
tulianum. l. i. §. ſi mater. cum ſequenti. Et
certe poſt tempus gratie ſi eſt res integra
hoc eſt ꝙ non eſt corporaliter requeſitus.
nec probationes contra eum recepte: fa-
cit ad hoc tex. ff. de operis liber. l. manci-
piorũ. Nam ſi poſt tempus gratie requi
ritur perſonaliter quãuis errorem ſuum
detegat indignus eſt venia. Et ſic loqui-
tur tex. xxiiii. diſtin. c. vltimo. Et vide de
hoc. C. de his qui latrones occulta. l. vlt.
Et vide ea que ſuperius diximus. vbi iu
dex videt ipſum contrictum et ſperet de
cõuerſione ſua poteſt ei parcere iniuncta
pena ſalutari. de quo per Hoſtienſem in
ſuma. Et abbas in dicto. c. ad abolendaz
dicit: ad hoc vt redeuntibus ad fidem di
mittatur pena mortis. requiritur etiam/
vt ſatiſfactionem congruam exhibeat de
peccato: nam poteſt ſibi indici penitẽtia:
vel alia pena pecuniaria: de quo dic vt in
. c. vt comiſſi. de here. libro. vi. Et vide ea
que notantur in clementi. ad noſtrum. de
hereticis. Et vide textũ ⁊ abbatem in. c.
excomunicamus. ii. de hereticis. Et he-
retici debent puniri pena ignis. et ſic de-
bent cremari. ita docto. in dicto. c. ad abo
lendam. Et colligitur ex euangelio Joã-
nis in. c. xv. vbi dicitur. Si quis i me nõ
manet mittetur foras ſicut palmes/ ⁊ are
ſcet/ et colligent eum/ et in ignem mittẽt.
Sed ius ciuile punit hereticũ pena mor
tis. vt in. l. arriani. C. de hereticis. cõiun
cta. l. vltimum ſupplicium. ff. de penis.
Et hanc penam eſſe debitam interpreta-
tur conſuetudo. Cõuenit ergo in hoc lex
diuina/ canonica/ ciuilis/ conſuetudina-
ria/ vt communiter puniantur pena ignis.
Et qualiter hereticus reconcilietur eccle
ſie ante condemnationem dic. ꝙ debet
fieri preſtito iuramento quo hereſis ab-
iuratur: et fides catholica ad mandatum
eccleſie promittitur tenenda. Forma au-
tem iuramẽti habetur. i. q. vii. c. quoties.
et de conſecra. diſtinc. ii. c. Ego berenga-
rius. Et clerici ſpontanee reuertentes re
cipiũtur in ordinibus ſuis ex diſpẽſatiõe
. i. q. i. c. omnes. et. q. vlt. c. ſaluberrimuz.
ꝙ ſi poſt hoc iuramentum tanquã canis
ad vomitũ redeat ſine aliqua audientia ⁊
ſpe mie condẽnatur. vi. de hoc Hoſtien.
in ſuma in rub. de hereticis. in. §. quando

vbi ipſe querit/an cum talibus vt promo
ueri poſſint valeat diſpenſari: concludit.
ꝙ ſic/ibi videbis. Et nota. ꝙ licꝫ quo ad
penam corporalem parcatur abiurãti he
reſim: vt in.c.ad abolendam.§. illos quo
qꝫ.non extenditur talis indulgẽtia ad bo
na.argu.tex.in.c.vergẽtis.de hereticis.
niſi expreſſe dicatur.et vi. ad hoc ea que
not.in.l.i.C.de ſenten.paſſis.et.l. ſi adẽ-
ptis.et.l.ſi inſulam.et.l.generalis.codeꝫ
titu.et.l.ſeruus effectus. de actionib⁹ et
obliga.Et in iſto crimine hereſis. et in cri
mine leſe maieſta.bona ipſo iure ſunt con
fiſcata a tẽpore delicti.vi.de hoc anchar-
ra.in dicto.c.vergentis.et de hoc infra di
cemus.Et cardina.in dicto.c.ad abolen
dam dicit.ꝙ relapſi hodie in nullo audiũ
tur quo ad euitendam penam temporalẽ
vt in.c.ſuper eo.de hereti.lib.vj. vbi dici
tur curie ſeculari tradendi ſunt relapſi in
hereſim/licet ad fidem redeãt: non debẽt
eis negari ſacramẽta penitentie ⁊ eucha-
riſtie.Et vi. ibi Philippum francum. et
vi.ibi etiam dominicuꝫ.et vi.Anto.in.c.
ad abolendam.in.j.colun. vbi ipſe dicit.
Nota primo ꝙ hereticus relapſus nõ au
ditur volens iterum hereſim abiurare. et
vi.tex.in.c.accuſatus.de hereti.lib.vj.qꝛ
procedit etiaꝫ ſi crimen hereſis tempore
abiurationis non fuerat plene probatuꝫ.
Et quis dicatur relapſus in hereſim. vi.
tex.in dicto.c.accuſatus. vbi dicitur ab-
iurans in iudicio hereſim: propter vehe-
mentem preſumptionẽ: ſi iterato labitur
licet non fuiſſet plene probatum relapſus
dicitur. Secus ſi leuis fuerat p̃ſumptio:
⁊ culpabilis in vno articulo hereſis gene
raliter poſtea abiurando relapſus dicitur
ſi committit in alium titulum ſeparatuꝫ. vt
in dicto.c.accuſatus.Et ſic propter vehe
mentem preſumptionem non damnatur
quis de hereſi ſed cogitur ipſam hereſim
abiurare. vi.de hoc doct.in dicto.c.accu
ſatus/et formam abiurationis vi.in.c.in-
ter.de purgati.cano.et in.c.ego.de cõſe.
diſtin.ij.et adde ad ea que ſuperius dixi-
mus de mente Hoſtien. circa abiuratio-
nẽ hereſis.et vi. ſpecu.in titu. de here.in
verſi.de forma iuramenti.¶ Modo que
ro vtruꝫ iudex ſecularis aſtrictus ad exe
quendam ſententiam latam contra here-
ticum poſſit cognoſcere: de iuſtitia p̄ceſ-
ſus: et videbatur.ꝙ ſic.Et bar.tenet in.l.
diuus.ij.ff.de cuſto.reoꝝ. Et bar. ⁊ bal.
et pau.de caſt.in.l.magiſtratib⁹.ff.de iu-
riſdictio.omni.iudi.et Bar.in.l.non du
bium.ff.de cuſto.reoruꝫ. Et antonius in
.c.i.de obligatis ad ratioci.et in.c.is. de
offi.ordina. Sed contrarium tenet abb.
in dicto.c.ad abolendam.et Ange.in di-
cta.l.diuus.Et ancha.in.c.At ſi clerici.
de iudicijs.⁊ Bald.in auct.clericus.C.
de epiſcopis et cleri. et Ange. in dicta.l.
magiſtratibus.et abb.in.c.fina. de ſtatu
mona. Poterit tamen iudex ſecularis ad
cautelam facere. ꝙ ille condemnatus cõ-
fiteatur ſe eſſe illum de quo ſententia lo-
quitur: ſicut de bannito capto.docet bar.
in.l.demonſtratio.ff.de cõdi.et demonſtra.
et in.l.inter ſtipulantem.§.ſi ſticum.ff.de
verbo.obliga.et bal.in.c.j.de feu.ſine cul
pa nõ amittendo.Et ange. et Imo.in.l.
nominatũ.ff.de heredi.inſti.et pena mor
tis debetur de iure diuino. vt in.c. ſi mu-
lieris.xxiij.q.v.et de hoc iam ſuperius di
ximus.⁊c̃.circa iſtud punctũ videbis per
Felinum in dicto.c̃.ad abolendam.ad fi.
vbi circa iſtam queſtio. plures opiniones
recitauit.¶ Et nota ꝙ bona hereticoruꝫ
ipſo iure ſunt confiſcata. vt eſt tex.in.c.cũ
ſecundum.de hereti.lib.vj. Et archidia.
in.j.colu.in dicto.c. cum ſecundum dicit
ꝙ ſunt confiſcata tempore commiſſi crimi-
nis: et ſic donatio ſiue alienatio facta per
hereticum ante damnationem non tenet
licet dominia bonoruꝫ hereticorum non
pertineant ad fiſcum ſiue ad eccleſiam ni
ſi demũ damnatione ſecuta ſuper crimie.

Tamen ex quo eſt ſecuta damnatio: effectus huius damnationis trahitur retro ad diem comiſſi criminis: et ex die comiſſi criminis videtur et iter dicta alienatio. Et dominicus ibi dicit ꝙ bona intelligũtur confiſcata a die comiſſi criminis etiaʒ ſi peniteat. Et ideo intellige confiſcata in tantum ꝙ ſententia ſuper crimine lata retro trahitur: et alienata poſt crimẽ comiſſum poſſunt euinci tanquã propria euincentiũ: etiam non reſtituto precio emptoribus quantũcũqʒ ſint bone fidei. Et iſta eſt veritas: per tex. in dicto .c. cum ſecundum. qui vult ꝙ eo ipſo ꝙ crimen comittitur bona intelligantur confiſcata. et Joan. and. in dicto .c. cum ſecundum. ad fi. dicit. ꝙ fiſcus vel inquiſitores vendicãt rem: quia effectus damnationis retro trahitur. et allegat ad .l. iuli maie. l. quiſquis §. emancipatio. et .C. de apoſta. l. apoſtatarũ. j. reſpon. et .ff. de accuſa. l. ex iudiciorum. Et ſi hec ſunt in crimine leſe maieſtatis. vt in gloſ. fortius in crimine hereſis. Et ancharra. in dicto .c. cum ſecunduʒ. in princi. dicit. quid iuris. de alienatione facta per illũ qui iam cogitauerat delinquere. que cogitatio colligitur ex pluribꝰ cõiecturis quas ponit Bar. in .l. poſt contractuʒ. ff. de donationibus. ibi vide per ancha. ¶ Cum vero cõſtitutio priuat delinquentem ſtatim et ipſo iure dominio: alienationes facte per euʒ poſt contractũ delictum non tenent: ſed reuocantur per fiſcum etiam non reſtituto precio emptori primo vel vlteriori: per quotcũqʒ manus tranſiuerit res alienata: cuius iã dominium erat acqueſitum fiſco. ¶ Quod eſt verum ſecundum Joan. and. niſi precium ſolutum vel aliud loco precii eſſet in bonis hereti. argu. ff. ſoluto matri. l. ſi cuʒ dotem. §. fina. et .l. ſequenti. et .ff. de lega. .j. l. imperator. et .l. ſequenti. et idem etiã tenet archidiaconus in dicto .c. cum ſecũdum. Et ſic iſte puntus remanet expeditus. et vi. abb. in .c. fina. de hereti. et vide Bar. in .l. imperator. de iure fiſci. libro .x. qui loquitur circa confiſcationem bonorum hereticoruʒ: ſed talia bona tenentes poſſunt preſcribere. vi. ancha. in dicto .c. cum ſecundum. in prin. ¶ Sed aduerte. et nota ꝙ apprehenſio bonorum fieri nõ debet niſi prius pronunciatum fuerit ſuper crimine per iudicem eccleſiaſticũ qui hoc poſſit: vt eſt tex. in dicto .c. cum ſecũdum. Et ibi Joãnes andreas. Et ſi in vita ipſorum hereticorum non fuit ſentẽtiatum declarabitur poſt mortem eum hereticum fuiſſe / ad finem confiſcandi bona: quia crimen hereſis nõ extinguitur morte quo ad captionẽ bonoruʒ ipſius. vide de hoc tex. in .c. accuſatus. §. in eo. de hereti. vj. et vi. ibi dominicum. Et propter delictum vxoris in quinqʒ caſibus confiſcatur et publicatur dos. ita bar. in .l. quinqʒ legibus. ff. de bonis damnatorum. Et vide Ancha. et Phi. fran. in .c. decreuit. de here. in .vj. Et nota. ꝙ crimen hereſis eſt graue. vt .l. c. vt officiũ. §. veruʒ. de here. in .vj. et ideo debʒ procedi cum maiori cautella: quia de ſalute hominis agitur vt in .c. quieſcamus. xlii. diſtinc. et in .c. ad hoc. vij. q. ii. in fine. et in .l. additos. de appella. Et iudex cum maiori cautella debʒ aduertere ne magis erret in cauſa criminali quam faciat in ciuili. vt in .c. qualiter .j. de accuſatio. Et vi. xxxviii. diſti. c. quãuis. in princi. Et contra ſuſpectum de hereſi qui non poteſt veraciter conuinci indicitur ſibi purgatio ad arbitrium epiſcopi et inquiſitoris. Et ſi defecerit punitur vt conuictus. vt in .c. inter. de purgatio. cano. Et vi. de hoc abb. in .c. ad abolẽdam. de hereti. in .j. colu. Et. vi. etiam tex. in .c. quoties. de purga. canonica. Et excommunicatus propter contumaciam ſuper hereſi: de qua erat ſuſpectus poſt annum damnatu vt hereticus. vi. de hoc in .c. cum cõtumacia. de hereti. lib. vj. Et in crimine

hereſis iudex ſolus non debet examinare teſtes: ſed habere ſecum alios ſocios probos et honeſtos. vt notat. in. c. vt officiū. de hereti. lib. vi. Et ibi cōcluditur ꝙ per duos teſtes probatur crimen hereſis. et religioſi poſſunt officium tabellionatus exercere in cauſa hereſis. vt in dicto. c. vt officium. §. ad reſcribendas. Et inquiſitores poſſunt conuocare peritos vt eis aſſiſtant: et poſſunt recitare ſententias ſuas per alios. de quo videbis in. c. vt comiſſi Et ibi videbis per Domini. an ſit neceſſe in crimine hereſis nouā ſententiā promulgare: et dicit ꝙ non. quia iam per canones eſt antiquitus ꝓmulgata: ⁊ ſic potius denunciatur vel declaratur. Et notabis tex. in dicto. c. vt officium. in principio. qui informat inquiſitores ad deum: vt eius timorem metui hominū anteponant in procedēdo contra hereticos ⁊ ſuos fautores: ⁊ etiam in eos abſoluendo cum vere redierint. Et tex. in. dicto. c. vt officium. in. §. verſi. inſtruit inquiſitores in modo examinationis teſtium: ⁊ in perſonis que teſtificata ſcribere debeant. Et notabis etiam tex. in. c. vt comiſſi. de hereticis. lib. vi. quia illa decretalis comprehēdit plura vtilia pro expediēdo officio inquiſitorum. Dat enim eis poteſtatem comittēdi citationes: ⁊ ſententiarum denunciationes: dat poteſtatē vocandi peritos clerum ⁊ populum vt eis aſſiſtant: dat poteſtatē procedēdi contra illos qui de ſua in aliam prouinciā ſe tranſtulerūt. Dat poteſtatē repetēdi libros ⁊ proceſſus: comutandi ⁊ mitigādi penas: priuādi ⁊ priuatos nunciandi officijs ⁊ honoribus: vt videbis in tex. ⁊ in cauſa hereſis proceditur ſimpliciter ⁊ de plano: ⁊ dicta teſtium ⁊ accuſatorum non publicantur. Tex. eſt notabi. in. c. fin. de hereti. lib. vi. Et ibi notatur ex tex. ꝙ in cauſa hereſis inquiſitor non debet ferre ſententiā ſine conſilio peritorū. Et quia tex. dicit in cauſa hereſis eſſe procedēdum ſimpliciter ⁊ de plano. vi. circa iſtum articulum ea que ſuperius diximus in regula de crimine leſe maieſtatis. vbi etiā proceditur ſimpliciter ⁊ de plano. ibi videbis omnino. Et etiam vi. tex. in clemen. j. de hereti. de pri. vſqꝫ ad fin. quia multa prouidet ⁊ precipue circa carceres hereticorum ⁊ cuſtodes ⁊ miniſtros ⁊ circa alios officiales. ¶ Et inquiſitor heretice prauitatis debꝫ ſaltē attigiſſe quadraginta annos. vt notatur in clementi. nollentes de hereticis ⁊ ibi dicitur per Joan. de imo. quare maior etas requiritur in inquiſitore quam in epiſcopo: quia maior ꝑfectio requiritur ī epiſcopo quā in inquiſitore: ibi vide per eum. Et poſt mortē queri poteſt de crimine hereſis. vt notatur in. c. filiū. de hereti. lib. vj. Et vi. ibi anchbarra. vbi ipſe dicit in principio. Rota ꝙ poſt mortē poteſt moueri queſtio ſuper hereſi cōtra memoriā defuncti. Et eſt ſpeciale in hoc crimine ⁊ in crimine leſe maie. vt notatur in. c. vergētis. de hereticis. Et quomodo autem contra defunctū procedatur. vi. glo. notabilē inſti. de hereditatibus que ab inteſta. deferun. §. per contrarium. Et filij et heredes ſunt conuocandi cū contra partem proceditur poſt mortem. Ratio eſt: quia intereſt filiorum patris memoriam nō condēnari. vt in. c. ij. §. de hereti. de here. lib. vi. intereſt etiam heredū propter bona que ab eis auferuntur. vt in. c. ſecundum leges. de here. lib. vj. Et in dicto. §. per contrarium. inſtitu. de heredita. que ab inteſta. defe. Teſtis ī cauſa hereſis cōpellitur dicere veritatē etiā de ſuo crimine. Et poteſt ex interuallo corrigere dictū ſuum. Et dictum teſtis habetur pro confeſſione. quatenus aliquid deponit cōtra ſe. vi. de hoc Domi. in. c. accuſatus. §. licet. de here. in. vi. Et per quod teſtes crimen hereſis debeat probari. vi. Joan. de anania. in. c. excomunicamus. j. in. §. ad-

dicimus.de hereti.Et adde ad ea que ſuperius diximus. Et excomunicati participes ⁊ ſocij criminis admittuntur in teſtes contra hereticos/ſi ſciunt veriſimiliter veritatem deponere in fidei fauorē. vi.de hoc tex.in.c.in fidei fauorē. de hereti.lib.vj.vbi notatur.ꝙ propter fauorē fidei multa ſtatuuntur contra iura comunia.et ibi queritur:quid ſi teſtis eſt inhabilis per.c.felicis.ver.in iudici.de penis lib.vj.an admittatur in cauſa hereſis.Archidiaconus putat.ꝙ ſic.Et vi.domini. in dicto.c.in fidei fauorem.Et vi.etiam in dicto.c.felicis.¶ Et nota ꝙ proceſſus inquiſitionis dicitur fauorabilis:per reſpectum ad proceſſuꝫ accuſationis criminalis.quod bene nota ſecundum Dominicum in dicto.c.in fidei.Et ibi notatur an papa poſſit accuſari de hereſi occulta. Et vi.docto.in.c.ſi papa.xl.diſtin.et vi. Calderinum in conſi.v.in titu.de hereti. vbi ipſe dicit ad finem.Preſumptio ſi ſit violentiſſima ſufficit ad condēnationē de hereſi:⁊ ad purgationē indicendam ſufficit vehemens preſumptio.Et vi.de hoc in.c.accuſat⁹.de hereti.lib.vj.et vi.Joā. de ana.in rub.de here.in.ij.colun.vtrum quis poſſit condēnari ex vehemēti ſuſpitione.et ſuperius tetigi hoc.Et circūſtātie que ſint conſiderande ad hoc vt teſti maxime inhabili adhibeatur fides debet diſcerni per ipſos inquiſitores:quorū arbitrio relinquitur.Et vi.de hoc Joā.andre.Et vi.philippum francuꝫ ſuper glo: in dicto.c.in fidei.¶ Et nota ꝙ ciuitates reſiſtentes his de quibus in.c.ad abolendam.§.ſtatuimus.priuantur epiſcopatu ⁊ comercio.vi.de hoc.Cardi.in dicto.c. ad abolendam.§.ciuitas.Et in iſta materia non tradas obliuioni tex.in.c.cum cōtumacia.de hereti.in.vj.⁊ dicitur contumax.qui non paret mandato iudicis vel ſe abſentat a iudicio. Et propter qualibꝫ ſuſpitionem non debꝫ quis citari in cauſa hereſis:ſed debꝫ eſſe ꝓbabilis.vi.de hoc Dominicum in dicto.c.cum cōtumacia. Et dicitur ꝯtinacia ſi perſeuerauerit poſt annum.Et ibi vi.docto.circa iſtaꝫ materiam. Et nota ꝙ contra rebelles eccleſia inuocat brachiuꝫ ſeculare.vt in.c.ſi quis ſacerdotū.xj.q.iij.⁊.c.petimus. Ideoqꝫ manu militari ſunt hereticis omnia bona auferenda.quia ſecundum Iſidorum/et Auguſtinū ⁊ alios ſanctos ipſa bona nullo iure poſſunt heretici poſſidere/naturali non:quia ſunt comunia.vt in.c.ius naturale.j.diſtinc.nec iure diuino:ſicut fili⁹ dei oſtendit dicēs. Auferetur a vobis regnuꝫ ⁊ dabitur genti facienti fructū eius Item labores impiorum iuſti edent. vi. de hoc Hoſtiē.in ſumma.in rubri.de here. in.§.qualiter deuitetur.Et nota.ꝙ hereſis eſt grauius delictum quā homicidiū. ita Bal.in.l.j.C.qui accuſa.non poſ. Et dicit ibi poſt auguſtinū.ꝙ hereſis in quā quis incidit ignoranter eſt grauius delictum quam homicidium doloſum.Et ſi dominus temporalis monitionem eccleſie ſpreuerit/excomunicandus eſt:et ſi in excomunicatione per annū extiterit.poſt annum elapſum ſumus pontifex denunciet vaſallos ſuos abſolutos a fidelitate. Et terraꝫ exponet catholicis occupandā ſaluo iure domini principalis.Eādeꝫ penam patitur etiam ſi nullum dominiuꝫ ſuper ſe recognoſcat. vt in.c.excomunicamus.j.§.moneantur.de hereti.Et vi.hoſtien.in ſuma.ī dicto.§.qualiter deuitet: Et ſortilegi ⁊ dare pocula amatoria:⁊ demonū encantationes:⁊ inuocatio demonum ad ſciendum futura ⁊ preterita an ſapiant hereſim.vi.Joan.de ana.in rubri. de here.in.ij.et.iij.colun.Et periurus an ſit hereticus.vi.cum in.c.j.de hereti.Et ſi accuſatus de hereſi pendente accuſatione ſeipſuꝫ interfecit.vi.late.in.l.ſi.C.qui teſta.facere poſſunt.Et vi. Joā.de ana. in.c.firmiſſime.de here.Et ſacerdos qui

hoſtiam nõ conſecratam accepit an ſit hereticus. vi. Joan. de ana. in. c. ad abolendã. in. ij. colu. ¶ Et nota ꝙ crimen hereſis habet principium ⁊ complementum. principium quidem in errore: complemẽtum in pertinacia. ita docto. in. c. hereſis. xxiiij. q. iij. Et ſi condẽnatus de hereſi vel crimine leſe maie. habebat ius patronat⁹ eccl'ie: tale ius patronatus remanebit penes eccl'iam que in effectu fiet libera. Et quid ſi habebat feudum vel prediũ emphiteoticum. vi. de hoc Joan. de ana. in. c. vergentis. in. j. colu. Et ſcripturis ⁊ libris hereticorum non datur fides aliqua quia damnato authore damnantur eius ſcripture ⁊ libri. vt notatur in. c. fraternitatis. de here. Et ibi notatur ꝙ ſi duo cõtendunt de papatu: et pro certo neſcitur quis eorum ſit verus papa: conciliũ debet congregari ⁊ cauſam decidere. Et vi. tex. notabilem ⁊ non eſt alibi quo ad hũc articulum iuncta glo. in. c. ſi duo. lxxix. diſtinc. Et hugo ponit ibi vnum ſingulare dictum: ꝙ poterit concilium congregari per Cardinales quãdo neuter contendẽtium vellet congregare ſuam obedientiã in eodem loco. ¶ Et nota ꝙ ſi factum hereſis eſt dubium: tunc queſtio debꝫ remitti ad ſoluꝫ papam. vt in. c. quoties. xxiiij. q. j. et in. c. maiores. de baptiſmo. Et vi. abb. in. c. ad abolendam. de hereti. in. ij. colu. Et nota ꝙ epiſcopus etiam hereticus nõ poteſt deponi ab alio quã a papa. vt in. c. accuſat⁹. iij. q. vi. Et vi. abb. in. c. excomunicamus. j. ad fi. de here. et clericus deprehenſus in hereſi volens redire ad fidem an ſit deponendus ⁊ in carcere detrudendus. vi. abb. in. c. excomunicamus. ij. de here. Et nota ꝙ obligati: lapſis manifeſte in hereſim ſunt abſoluti de omni debito fidelitatis ⁊ totius obſequij et omni pacto quacũqꝫ firmitate vallato vi. docto. ad hoc in. c. fi. de hereticis. Et nota ꝙ appellatione bonorum continentur obligationes actiones ⁊ iura. vt in. l. bonorum. §. in bonis. ff. de verbo. ſignifi. Et notat. in. c. relatum. ij. de teſta. Et vi. Cardina. in dicto. c. fi. de hereti. vbi ipſe dicit ꝙ ſerui ⁊ liberti ⁊ mercenarij ſunt abſoluti ipſo iure. Et vi. ſpecu. in titu. de here. in princi. vbi ipſe dicit. in hereſi ſic concipies libellum. Et ibi etiam videbis de modo concipiendi libellum contra credẽtes ⁊ receptatores ⁊ contra ſuſpectos de hereſi. Et ſic remanet expedita tota materia de crimine hereſis.

¶ Nunc ad ſecundam partem regule trãſeamus. ſ. de ſchiſmaticis. Et ſchiſma eſt illicita diſciſio illorum quorum vnitas eſſe debet: vel ſchiſma eſt illicita diuiſio per inobedientiam ab vniuerſitate eccleſie facta. vt in. c. inter hereſim. xxiiij. q. iij. ideo ꝙ ſchiſmatici volentes dei eccleſiam diſcindere peccant in fide quo ad articulum illum. Credo in ſpiritum ſanctum: ⁊ vnaꝫ ſanctam eccleſiam catholicaꝫ. Et hoc nomen ſchiſma grecuꝫ eſt: ⁊ dicitur a ciſura. vt in. c. ſciſma. xxiiij. q. j. et in vnitate ſciſura eſſe nõ poteſt. Non ergo vnitati communicat qui ſciſmaticis comunicat. partes ſibi fecerunt. et ab eo quod vnuꝫ eſt. vt in dicto. c. ſchiſma. Et vi. de hoc gloſ. in. c. quia diligentia. de electio. Differt autēꝫ ab hereſi in principio: nam hereſis in ſui principio habꝫ peruerſum dogma quod non habet ſciſma: ſed ſi perdurat cadit in hereſim: quia fingit ſe recte ab eccleſia receſſiſſe. Et ideo cenſetur hereticus. vt in dicto. c. inter hereſim ⁊ ſciſma. xxiiij. q. iij. et ſic peccat vt ſuperius diximus in illum articulum. Credo in ſpiritum ſanctum. ⁊ vnã ſanctam eccl'iam. ⁊c. vel eſt inter hec duo talis differentia qualis inter genus ⁊ ſpeciem: quia omnis heretic⁹ eſt ſciſmaticus: ſed non conuertitur. de hoc vi. hoſtien. in rub. de hereticis. in. §. j. ⁊. ij. et ſic hereticus vel ſciſmaticus equiparantur. Et regulare eſt vt ſciſma nõ ſit ſine hereſi.

Et fallit in dicente ſe eſſe papam. et aliuꝫ
antipapam: nam iſti non ſunt heretici: vn
de eſt ſciſma ſine hereſi: quia quilibet cre
dit vnitatem eccleſie: ⁊ eccleſiã eſſe apud
ſe. ita dicit glo. ſingularis. in. c. j. xxiiij. q.
.j. Et idem dic de credentibus: vt creden
tes vni non dicantur heretici: ex quo cre
dunt vnam eſſe eccleſiaꝫ quam dicunt cõ
ſiſtere debere apud iſtud. vi. de hoc abb.
⁊ doct. in. c. firmiſſime. Et largiſſime om
nes conſtituti in peccato mortali dicitur
ſciſmatici. ſunt enim extra charitatem. xi.
q. iij. c. audi. et. c. diri. xxiiij. q. iij. large ve
ro dicuntur ſciſmatici quia ſunt extra ec-
cleſiam ⁊ comunionem fidelium. c. cũ ex
comunicato. et. c. ſequenti. xi. q. iij. ſtricte
vero dicuntur ſciſmatici qui propriũ epi-
ſcopum deijciunt de ſede epiſcopali: ⁊ co
muniter tenetur. ꝙ iſti non ſunt excomu-
nicati ex quo non ſunt diuiſi ab ecclia ro-
mana: licet proprium epiſcopum deiece-
rint ⁊ alium epiſcopũ erexerint. vi. de hoc
abb. et Joã. de ana. in rub. de ſciſmaticis.
Aliquando ⁊ ſtrictiſſime dicuntur ſciſma
tici ſecundum materiam noſtram qui di-
uidunt ſe ab eccleſia romana conſtituẽdo
ſibi eccliam: ordinando preſbiteros ⁊ cle
ricos. vt in. c. loquitur dominus. xxiiij. q.
.j. Et in dicto. c. inter hereſim. xxiiij. q. iij.
¶ Et qui contemnunt conſtitutiones ec-
cleſie ſũt ſciſmatici ſtrictiſſime. vt in. c. nul
li fas eſt. xix. diſtin. Et qui coniurationes
faciunt contra epiſcopos ⁊ prelatos. Et
de hoc vi. Joan. de ana. in dicta rubri. de
ſciſmati. Et vi. abb. in dicta rub. vbi dicit
ad finem. Puto hodie tam ipſe qui ſe ge
rit pro papa quam ſibi adherentes exco-
municationi ſubiaceant per ea que notan
tur in. c. licꝫ. de electio. ſed ſi queſtio eſſet
dubia. et maxime ſi conſiſtit in facto intri
cato ⁊ longeuo. tunc putareꝫ omnes eui-
tare excomunicationem ⁊ peccatũ. argu.
.l. Regula. ⁊. l. ij. ff. de iuris ⁊ facti ignorã
tia. Et vi. in. c. aplice. de cleri. excomuni.
miniſtra. et in. c. vt animarum periculis.
de conſti. lib. vj. Et vi. Bald. circa mate
riam ſciſmatis. in tractatu ſuo de ſciſma-
te quem poſuit in rubri. C. ſi quis aliqueꝫ
teſtari prohibu. Et ſciſmatici tunicã chri
ſti inconſutilem ſcindere nituntur. vt in
extrauagan. incipi. diſcipulorum chriſti.
ſub titu. de celebra. miſſarum. Et ideo ve
ſtimentum domini non fuit ciſum. quia
ecclia dei ſcindi non debꝫ: ſed tota in vni
tate conſiſtere debꝫ. vt per Joan. de ana.
in dicta rubri. de ſciſma. in. ij. colum. et vi.
docto. in rub. de ſciſmati. Et qua pena ſciſ
matici feriantur certe puniuntur a deo et
hominibus. vt ſciant homines quaꝫ gra
ue ⁊ quam deteſtabile ſit hoc crimen oſtẽ
dit dominus. in Chore/Datan/⁊ abiron
quos terra viuos abſorbuit. Et licꝫ alibi
dicatur hereſim eſſe maius inter crimina
eo ꝙ primum locuꝫ tenet in penis. xxxij.
.q. vij. c. quid in omnibus eſt verum ĩ no
uo ſciſmate. Tamen ex quo ſciſma iudica
tum ⁊ confirmatuꝫ fuerit idem eſt crimẽ:
⁊ vtriqꝫ eſt eadem pena infligenda: vt pa
tet i bis que ſuperius diximus. ¶ Et ab
hominibus etiam puniuntur. nam exco-
municantur ſi non recipuerint ⁊ deponũ
tur. vt in. c. in nomine domini. xxiij. diſti.
Et ſi aliter non poſſunt diſtringi inuocan
dum eſt brachrium ſeculare. vt in. c. peti-
mus. xj. q. iij. et de officio ordina. c. quo-
niam in quibuſdam. §. penult. et. §. fi. Et
diſpenſatio circa ſciſmaticos quibus ca-
ſibus ſit reſeruata pape. vi. abb. in. c. fina.
ad fi. de ſciſma. Et ſciſmaticus nõ poteſt
conferre beneficia vel ordines ⁊ dignita-
tes dare. Et tenens beneficiũ eccľaſticuꝫ
a ſciſmatico/vel conſentiens ordinationi
facte per eum eſt ipſo facto excomunicatꝰ
Et ſciſmaticus exiſtens in peccato mor-
tali/an ⁊ quando poſſit conferre tempo-
ralia vel ſpiritualia in quibus conferatur
ordo vel non. vi. abb. in. c. j. de ſciſma. Et
vi. alios docto. Et ordinatus a ſciſmati-

et Joāne: quando miſerunt Paulum et
Barnabam ad pꝛedicandum. Ut in.c.
quod die dominico.lxxv.diſtin. Non mi
reris ergo ſi caracter iſte tranſfertur a de
poſito: ⁊ nihilominus remaneat penes ip
ſuȝ. et de iſto caractere ſpirituali ⁊ de alio
coꝛpoꝛali. vi. Hoſtien. in ſuma. in rub. de
ſciſmati. in. §. fi. Et circa iſtam materiam
de ſciſmaticis omnino videbis Bald. in
dicto tractatu ſuo de ſciſmate. vt ſuperius
diximus.

De apoſtatis.

Et quia iā iſta materia remanet plena:
Tranſeamus ad tertiam ⁊ finalem partē
regule. ſ. de apoſtatis. Et pꝛimo ad euidē
tiam quero quid ſit apoſtaſia. Apoſtaſia
eſt temerarius receſſus a ſtatu fidei obe-
dientie vel religionis: quaȝ quiſquis pro
feſſus eſt ſe tenere. Et dicit apoſtaſia qua
ſi poſt ſtatus. i. retrogradus ſtat⁹. Ideo
apoſtaſia eſt retroſtatio vł retrogradatio
vnde apoſtata dicitur quaſi retro ſtans.
vt. xxvj. q. vlti. c. non obſeruetis. Et apo
ſtata non eſt aptus regno dei cum ad ara
trum manuȝ poſuerit ⁊ reſpiciat retro. vt
xi. q. i. c. ſancimus. de quo vi. Hoſtien. in
ſuma. in rub. de apoſta. in pꝛinci. Sed tu
vltra cum vi. glo. in. c. ex parte. de tēpo-
ribus oꝛdina. et in. c. conſuluit. de regula
ribus. et in. c. fi. l. diſtin. Et pꝛopꝛie apo-
ſtate dicuntur qui pꝛopꝛiam fidem relin-
quūt. vi. de hoc bar. in rub. C. de apoſta.
et impꝛopꝛie dicitur apoſtata qui religio
nem exit. vi. ad hoc glo. in. l. inter claras.
de ſuma trinit. Et omnes docto. in rubri.
de apoſtatis dicunt. Apoſtaſia eſt teme-
rarius receſſ⁹ a ſtatu fidei / obedientie / vel
religionis: vt ſuperius diximus. et Car-
dina. in. c. i. de apoſta. i. ij. colu. dicit. que-
ro quid eſt apoſtaſia. et dicit. vocabulum
eſt equiuocum ⁊ multiplex: ideo non dif-
finitur in ſuo genere. Eſt autem apoſtaſia
triplex. ſ. perfidei inobedientie. et irregu
laritatis. Perfidei autem dicitur apoſta
ſia: quando quis recedit a fide catholica.
vt fuit Julianus apoſtata. vt. ij. q. vij. c.
nō poteſt. Et punitur vt hereticus: quia
vere hereticus eſt quia receſſit a fide. Et
habent locum iura poſita in titulo de he-
reticis. Et de iſto apoſtata pꝛopꝛie loqui
tur rubꝛica. C. de apoſta. Et dicitur ibi in
.l. apoſtatarum. ꝙ iſtud crimen eſt publi-
cum: ⁊ omnes admittūtur ad accuſandū.
Poteſt etiam quis de iſto crimine accu-
ſari poſt moꝛtem ⁊ eius memoꝛia dānari:
dūmodo accuſatio fiat intra quinquēniū
vt in. l. ij. C. de apoſta. et vide Bart. ibi.
Et vide ea que habētur in. c. ij. de pꝛeſcri
ptionibus. lib. vi. Sunt ⁊ iſti apoſtati in
teſtabiles actiue ⁊ paſſiue: ⁊ a teſtimonio
repelluntur: nec eis ſuperueniens penitē
tia pꝛodeſt. vt in. l. hi qui ſanctam. C. de
apoſta. vide ibi Sali. vbi dicit. ꝙ hereti-
co datur venia: ſed ſi apoſtatat non quan
tum ad penam coꝛpoꝛalem: et bona apo-
ſtate publicantur. vt. l. i. C. de apoſtatis.
quod eſt verum ſi crimen pꝛobetur in vi-
ta: ſed ſi poſt moꝛtem: tunc bona deferun
tur pꝛoximioꝛibus fidelibus. vide ꝺ hoc
Salice. in. l. j. et. ij. C. de apoſta. et vi. Jo
an. de ana. in. c. i. de apoſta. Et adde ꝙ
qui perſuaſionibus fecerit aliquem apo-
ſtatare a fide chꝛiſti capite punitur: ac ſi
eum ad iſtud per violentiam induxiſſet:
et iſto caſu perſuaſio et violentia equipa-
rantur. vt in. l. hi qui. C. de ſciſmaticis. et
perſuaſio dicitur ipſum delictum. ita bar.
in. l. ob hec. ff. de infamibus. et que diffe-
rentia ſit inter mandantem et perſuaden-
tem. Et inter conſilium et perſuaſionem
et inſtigationem et inſtructionem. Uide
Barto. in. l. non ſolum. §. ſi mandato. ff.
de iniuriis. Nota tamen ꝙ ſecunda ſpe
cies apoſtaſie. ſ. inobedientie: quandoꝗ
incidit in pꝛimam: quia non obediens pa
pe ex eo ꝙ putat eum non habere pote-
ſtatem eſt hereticus: vt ſuperius dixim⁹
in pꝛima parte iſtius regule. ſed ſi non ne
gat hanc poteſtatem ſed non vult obedi-

re ex contemptu grauiter puniri debet.
quia debz deponi. Et ſi eſt incorrigibilis
tradetur curie ſeculari. vt in.c. cū non ab
homine. de iudi. et vi. abba. in.c. de apo-
ſta. Si autem nollet obedire ex quadam
cōcupiſcentia: quia tenetur aſtrictus: tūc
mitius punitur. de quo aliquid in.c. nam
concupiſcētiam. et in.c.j. de conſti. et qua
liter puniantur apoſtate perfidei et ino-
bedientie. vi. Hoſtien. in ſuma. in rubri.
de apoſta. in.§. qualiter puniātur apoſta
te. ¶ Nunc dicamus de apoſtaſia religio
nis. et dicitur apoſtata ꝛ recte / qui relīqt
habitum religionis. vnde dicuntur abeū
tes retro. vt dicit tex. in.c. nō obſeruetis
xxvj.q. fina. vnde dicitur apoſtata is qui
ad ſeculum reddidit. Ita doct. in.c.j. de
apoſta. Et vi. archidia. in.c.j. de tempori
bus ordinan. lib. vi. et glo. in.c.j. de apo-
ſta. ponum exemplum de apoſtaſia reli-
gionis: vcz quando quis recedit ab ordi
ne ꝛ religione iā ſumpta. et Inno. ponit
multos alios modos vt puta: quia dimi
ſit habitum ꝛ tonſuram et duxit vxorem:
et reddidit ad ſeculum. Et adde id quod
notat Inno. in.c. fi. de renunciatio. et in
.c. Intelleximus. de etate et qualita. vbi
notanter dicit. ꝙ religioſus recedens in
conſulto ſuperiore ſuo ꝛ non ſubijciens ſe
alicuius obedientie: vt quia nō intrat ali-
ud monaſterium dicitur apoſtata: quan-
tumcūqꝫ retineat habitum et tonſuram:
quia recedit a regula ſuperioris: et ſic ve
nit contra vnum ex tribus ſubſtantialibꝰ
ſcz contra bonum obedientie. vt in.c.i. de
ſtatu regularium. Et talis apoſtata circa
irregularitatez poteſt diuerſimode puni-
ri. vt habetur in.c. tue. et in.c. penulti. de
apoſta. in quibus habetur. ꝙ clericus ſe
cularis non ipſo facto eſt excomunicatꝰ:
ſed excomunicandus. ſed religioſus ſic.
per tex. in.c. fi. ne clerici vel monachi. lib.
vi. qui debet intelligi in dimiſſione habi-
tus longeua / continua / et temeraria. ſed

ſi dimittit ex cauſa rationabili. puta quia
trāſit per loca pericuLoſa: vel ex alia iuſta
cauſa non credo tales ligari illa conſtitu-
tione. Et vi. ibi Joan. and. et nota. qđ ſi
clericus dimiſit habitum ꝛ tonſuram / et
imiſcuit ſe enormitatibus vt prelijs et ag
greſſuris: et i huiuſmodi aggreſſuris fui
ſet inueteratus pdit omnia priuilegia cle
ricalia. Sed ſi portat habitum ꝛ tonſurā
licet miſceat ſe enormitatibus: nō perdit
priuilegium fori. Iſta ſunt de mente ho-
ſtien. et Joan. and. et aliorum doctorum
vt refert abb. in.c. perpēdimus. de ſentē.
excomuni. et vi. tex. in.c. vnico. de vita ꝛ
hone. cleri. lib. vi. vbi clerici buffones ex
ercentes illam artem odioſam per annuz
perdunt omne priuilegium clericalem: ꝛ
vtrum clericus imiſcens ſe enormitatibꝰ
ꝛ perſeuerans poſſit puniri per iudicez ſe
cularem non precedente monitione. vide
abb. in.c. ex parte. ij. de priuile. et vi. An
to. in.c. fi. de vita ꝛ hone. clericorū. et vi.
late Ancharra. in repeti. regule. ea que. ꝛ
vi. Alex. in conſilio. vj. in. j. volumi. et vi.
cardina. in repeti. dicti.c. perpendimus.
de ſenten. excomu. vbi etiam ipſe dicit in
principio. quare facilius perdatur priui-
legiū canonis ſi quis ſuadente: quā priui
legium fori. et vi. de hoc Inno. in.c. ij. de
maio. et obedien. Et nota ꝙ priuilegiuz
fori eſt de iure diuino. vt eſt tex. in.c. quā
quam. de cenſibus. lib. vj. et glo. in.c. ſi im
perator. xcvi. diſtin. Et apoſtata religio-
nis efficit infamis. vt in.c. alieni. ij.q. vij.
et interim ad ordinem vel dignitatem nō
poſſunt ꝓmoueri. vt. l. diſtinc.c. vltimo.
Itē quidqđ acquirit ſuo monaſterio ac-
quirit ſicut ſeruus domio. xviij.q. ij.c. ab
bates. et. ff. de acquirē. poſſeſſio. l. ſeruus
Itē filij qui naſcitur ex ipſis ſunt famuli
monaſterij: qꝛ naſcitur de matrimonio đ
facto contracto. vt. lxxxi. diſtin.c. quidā.
et. xxij. diſtinct.c. eos. Item a ſuo mona-
ſterio vel religiōe poſſunt capi ꝛ īcarcera

ri donec ſe conuerterint. vt in dicto.c. ab-
bates.et in.c.a nobis.de apoſta. vbi dici
tur apoſtatē incarcerari ⁊ affligi poſſunt/
vt habitum reaſſumant. Sed ſi apoſtata
vult redire ad religionem et habitum re-
cipere et deferre:ſunt recipiendi. et ſi mo
naſterium nollet eos recipere debet a ſu-
periori compelli. vt in.c.et quia.xxvij.q.
.j.et.c.peruenit.et vi. Hoſtiē. in ſuma. in
.§.qualiter puniantur apoſtate. Et mona
chus in apoſtaſia ordinatus non poteſt ſi
ne diſpenſatione pape in ſuſcepto ordine
miniſtrare quātumcūq3 reſipiſcat ⁊ agat
penitentia3. vi.de hoc tex.in.c. fi. de apo
ſta.et ibi dicitur ꝙ non poteſt ad minores
ordines promoueri:quia videtur ordina
tus per ſaltu3:quia ex quo eſt irregularis
non debet ordinari. vt in.c.i.de regu. in.
lib.vi. Et apoſtata dicitur etiam irregula
ris qui depoſito habitu ſue religionis ef-
ficitur clericus ſecularis. Sed ſi itrat ali-
ud monaſterium in caſu non conceſſo: nō
dicitur apoſtatare: etiam ſi ſecundu3 mo
naſterium ſit magis largum: quia non re
peritur venire contra ſubſtantialia regu-
le. vt in.c.cum ad monaſterium. de ſtatu
regularium. Et notatur in.c.ex parte.de
temporibus ordinan.et vi. Inno.in.c.fi.
de renuncia.et in.c.intelleximus. de eta.
et quali. Et quia ſuperius diximꝰ ꝙ apo
ſtata poteſt incarcerari. nota ꝙ prefati in
currunt irregularitatē ſi permittunt mo
ri carceratos in carceribus.ſ. atenuando
cibum et victum. vt notatur in dicto.c.a
nobis.de apoſtatis. Et ibi videbis abb.
dicentem qua pena puniantur frangētes
carcerem de iure canonico.et de iure ciui.
pena capitis puniſitur. Et ſi clericus qui
primam tonſuram acceperit ipſam dimi-
ſerit cogendus eſt ad ipſa3 reaſſumendā:
nam per primam tonſuram clericalis or-
do confertur. vt de eta.et quali.c.cum cō
tingat. Talis ergo clericus eſt vt in.c.cle
ros.xxj.diſtin.et.c.ex antiquis.l.iiij.diſt.
Ergo compellendus ad tonſuram male
dimiſſam deferendam. vt de vita ⁊ hone
ſta.clericorum.c.ſi quis ex clericis. Et ſi
conſtitutus in ſacris ducat vxorem:epiſ-
copus miſericorditer poteſt cum tali diſ-
penſare. vi.de hoc Hoſtien.in ſuma.in ru
bri.de apoſta. Et quando quis ſcienter ſe
fecit ordinari ab excomunicato vel ſuſpē-
ſo ſolus papa diſpenſat cu3 illo. vide An
charra.in.c.fin.de apoſtatis. Et ibi dicit
ꝙ religioſi apoſtate ipō iure ſunt excomu
nicati. et allegat tex.in.c.ij. ne clerici vel
monachi.lib.vj. Sed apoſtata non eſt ip
ſo iure excomunicatus:ſed excomunican
dus niſi vt diximus in religioſo habitum
dimittere.de quo vi.glo.in.c.j.de tempo
ribus ordinan.lib.vj.et de hoc iam ſupe-
rius diximus. Et infamatus de apoſta-
ſia compellitur habitum deferre donec ſe
purgauerit.vt in.c.tue.de apoſta.qz reli-
gioſus profeſſus vel conſtitutus in ſacris
vel conſtitutus in minoribus habens be
neficium:ſi dimiſerint habitum dicuntur
apoſtatare. vi.de hoc abb.in dicto.c.tue.
Et habitus clericalis conſiſtit in duobꝰ.
in veſtibus honeſtis:et in tonſura. vi. Io
an.and.in.c.ſi iudex laycus.de ſenten. et
comuni.lib.vj. Et vi. Bal.pulchre decla
rantem.in.l.ſi qua per calumniam.C. de
epiſco.et cleri. Et vi. additionatorem ab
ba.in.c.cum conſuetudinis.de conſuetu.
et queſit pena iterantium baptiſma. vide
Hoſtien.in ſuma.in rubrica de apoſta. in
.§.finali. Et vide docto.in.c. ex litteraꝝ.
de apoſta. Et ſic ad honore3 dei remanet
plana tota materia preſentis regule.

¶ Regula decima. de vi publica: vel priuata: et de ſicarijs. Et de his q̄ parentes vel liberos occiderūt.

LEge Iulia de vi publica te-
nētur omnes committētes de
licta de quibus fit mentio in
toto titulo.ff.ad.l.iuliam de

vi publica:et hoc dicit totꝰ titulus in effe
ctu. vt videbis per Angel. de peruſio in
pricipio. Et habet locū lex iulia de vi pu
blica:quādo cū armis facta eſt violentia:
vel aliquid qđ pro violētia reputetur:pu
ta ꝙ arma domi habuerit/vel in publico
cum telo fuerit:vel homines in arma ha/
buerit cauſa ſeditionis. vt.ff.ad.l. iuliaʒ.
de vi publi.l.i.ii.et.iii.i. reſponſo.⁊.§.i. et
vi. totā dictam.l.iij. Et nota illum tex. ſe
cundū Ange. contra tenentes homines
armatos in domo: ⁊ cōtra ineuntes con/
ſiliū cauſa ſeditionis: naʒ incidunt in hāc
legē:licet ad nullū aliū actū peruenerint.
Et ibi eſt caſus etiā contra fingētes ſe me
diare contra duos rixantes:⁊ cum ſua fi/
ctione ꝓhibent alterū ſe defendere:nam
incidunt in hanc legem. Facit etiā tex. in
.l.iij.§.fi.ff.de incendio ruina. ¶ Et tene
tur.l. de vi publica. qui noua vectigalia
exigit per vim:vltra ſolitum ⁊ antiquum
modū ⁊ ordinem. vt.ff.eo.l.fi.et etiā pu/
nitur pena ꝑpetue deportationis. vt.C:
noua vectigalia induci nō poſſe.l.fi. Itē
tenetur.l. de vi publi. ille qui facit ne quis
poſſit ſecure venire ad iudiciuʒ ⁊ facit do
lo. Itē ⁊ ille qui facit vt iudex aliter iudi/
cet quā debeat de iure. Item tenetur iu/
dex ⁊ magiſtratus: et qui īducit aliquī cō
tra ius publicuʒ. Item ⁊ ille qui cogit ali
quem ad ludum inuitū:⁊ facit aliquē per
vim ſibi polliceri:vel facit quominus iu/
dicium exerceatur. vt in.l.qui dolo.ff.eo.
Item ⁊ ille tenetur qui conuocatis homi
nibus vim facit. vt quis verberet. vel pul
ſetur etiā ſi non occidat. vt in dicta.l.qui
dolo.§.i.ſiue ſint liberi/ſiue ſerui: et nō ſo
lum tenētur qui cōuocauerint hoīes: ſed
etiā conuocati. vt.ff.de vi publi.l. lege iu
lia.⁊.C.de accuſa.l.non ideo. ¶ Et tribꝰ
modis fit iniuria exiſtēti in domo vel ca/
ſtro. vi.bar.in di.l.iii.§.eadeʒ lege.primo
mō expellēdo me per vim.et hoc vult di
cere tex.cū dicit deiecerit. Scđo mō dan

do mihi prediū licet me nō poſſit vincere.
et hoc vult dicere tex.dū mihi expugna/
uerit. Tertio modo faciendo aliquē redi
mi dicendo. Depredabor te niſi dederis
mihi tantam pecuniā. et hoc vult dicere
tex.dum dicit.cōcuſſerit.hoc eſt.per vim
pecuniam extorſerit. vt in.l.j.ff. de cōcuſ/
ſioni.nā omnes iſti taleʒ facientes:et qui
adhibent homines vt hec faciant eadem
lege tenentur. vt ibi per Bar. et ille tene
tur qui turbam coaduniauerit ſeditionis
cauſa. vt in dicta.l.iij.in principio. vt iam
diximus. Et dicitur turba decē vel quin
decim hominum. vt in.l. pretor ait. poſt
principiuʒ.ff.de vi bono.rapto. vbi dicit
tex. Enim vero ſi plures fuerint:puta de
cem aut quindecim homines turba dice
tur.⁊ ibi dicit bar. Tres homines faciūt
collegium ⁊ etiam vniuerſitatem. et duo
homines faciunt congregationem. et de
cem homines faciunt populum. et gens
dicitur ex minori nūero decē.ibi vi. bart.
¶ Item tenetur qui ex incendio aliquid
rapuerit/vel puerum/vel puellam rapue
rit. vt in dicta.l. in eadem. Item tenetur
qui cetu hominum congregato incendiū
poſuit vel hominem aliquē incluſerit vel
prohibuerit aliquem ſepeliri. vt in.l. qui
cetu.ff.eo. Item tenetur iudex qui verbe
rauerit vel iniuriam fecit illi qui a ſua ſen
tentia appellauit. vt in.l.lege iulia.ff. eo.
et predicta videntur locum habere ſi cuʒ
armis.et per vim fiat. et hominibus ar/
matis. vt.ff.eo.l.lege iulia.et ange.ibi di
cit. Quid ſi iudex aliquem necauit in tor
mentis. Et notanter loquitur:quia in du
bio preſumendū eſt pro iudice qui preeſt
iuſtitie miniſtrande. vt.ff. de euictioni.l.
herennius.§.gaia. Et quia ſuperius dixi
mus predicta videntur habere locū.ſi cū
armis ⁊ per vim fiat:⁊ hominibꝰ armatis
notabis ꝙ appellatione armorū continē
tur arma offendibilia. vt.l. armorum.ff.
de verb.ſigni.et videbis expreſſe in auct,

de armis. licet quidam dicant ꝙ appellationē armorum continentur tātum arma offendibilia. quod non eſt verū ſcd̄m bar. in. l. hi qui. ff. eo. ſed appellatione teloꝝ non cōtinentur niſi arma offendibilia. ita bar. ¶ Pena autem huius legis eſt / ꝙ ſi cum armis violentia feratur punitur pena deportationis: et bona illius publicantur inſti. de publi. iudi. §. idem lex iulia: et hoc ſi homicidiuꝫ non interuenit. Si autem interuenit homicidium: tunc illi qui vim intulerunt tanquaꝫ interfectores capite puniuntur. Sed illi qui defendunt et reſiſtunt violentie etiam ſi homicidium committunt non tenentur. vt. C. ad. l. iuli. de vi publi. l. quoniaꝫ multa. et. l. ſi criminis. et. ff. de iuſti. et iu. l. vt vim. cum ſimilibus: quia vim vi repellere licet. vt. C. vnde vi. l. j. Et ille cui facta eſt violentia poteſt ciuiliter agere poſſeſſorio: et ſuam poſſeſſionem recuperare: et etiam criminaliter ad penam predictam. Et poteſt agere ſecundum formam tex. in. l. ſi quis in tantam. C. vnde vi. Serui autem vltimo ſupplicio afficiuntur ſi violentiam committunt: et debent mori: quia vltimū ſupplicium mortem interpretamur. vt. ff. de penis. l. vltima. ſi domino ignorante fecerint. vt. l. ſeruos. C. eodem. Si autē mandato domini. Tunc ſeruus damnatur in metallum et dominus infamis efficitur. Et qui edes aut villas expugnauerit aut fregerit cum turba et telis capite punitur vt. l. hi qui. ff. eo. Et iudex ſi vindictam non fecerit aut leuiorem impoſuerit quā debuerit: penam notam incurrit infamie: et in libris centum auri condemnabitur. vt in. l. ſeruos. et in. l. finali. C. eo. et in dicta. l. ſeruos notatur ꝙ qui ſepius delinquit grauius punitur: quia reiteratio delicti auget penam. Et vide de hoc etiam in. l. iii. §. fina. C. de epiſco. audien. Et nota ꝙ ius ſuum armata manu non eſt exigendum. vt notat in. l. ſi quis a ſe funduꝫ. C. ad. l. iuli. de vi publi. Iſtud intellige niſi quando iudicis copia non adeſſet. vt notat. ff. ꝙ vi aut clam. l. ſi alius. §. belliſſime. i fine. vnde ſi vna ciuitas patitur vim ab alia ciuitate: poteſt ſe vendicare per vim armorum ſi non eſt copia ſuperioris Et vi. ea que notāt. per Inno. in. c. oliꝫ. de reſti. ſpolia. et vide Bald. in dicta. l. ſi quis a ſe funduꝫ. Et ibi dicit etiam in. ij. colun. Nota ꝙ pena violentie expulſiue eſt deportatio et bonorum publicatio: et de materia dicte legis: late diximus in regula. de acqui. poſſeſ.

De vi priuata.

¶ Vis autem priuata dicitur quando committitur ſine armis: et ideo dicitur priuata: et non quia priuatum eſt crimen. imo publicum eſt ſemper. vt. ff. de publi. iudi. l. j. et eſt eius pena ademptio tertie partis bonorum. vt in. l. tutoris. C. ad. l. iul. de vi publi. vel priua. et amiſſio dignitatis et infamie. vt. ff. eo. l. j. et quandoqꝫ capitis pena imponitur ſi homicidium ſit perpetratum ratione violentie. vt in. l. quoniam. §. hoc. Et vide Azonem in rubrica ad. l. iuli. de vi publica. ad finem.

¶ De ſiccarijs.

¶ Nunc dicamus et veniamus ad vltimam partem regule. ſcilicꝫ. de ſiccarijs: Dicuntur autem ſiccarij a ſica: quod eſt ferreum cultrum. vtrinqꝫ incidens. Sed eius interpretatio larga eſt: vt contineat et telum: et lapidem: et lignum: et quodlibet ferreum. vt inſti. de publi. iu. §. Itē lexis. Tenetur etiaꝫ. l. corne. de ſicca. qui hominem occidit cuiuſcūqꝫ dolo malo incendium factum erit qui ve hominis occidendi furti ve faciendi cauſa cum telo ambulauerit: qui ve cum magiſtratus eſſet publico ve iudicio preeſſet operaꝫ dediſſet quo quis falſum iudicium profiteretur. Itē tenet. l. corne. d̄ ſicca. qui hoīs necandi cauſa venenum confecerit / dederit / habuerit / vēdiderit / et tenetur qui falſuꝫ teſtimoniū dolo malo dixerit: quodq̄

publico iudicio rei capitalis damnaretur et qui hominem occidit punitur: non habita differentia cuius condictionis hominem interemerit. quive magiſtratus iudexve queſtionis ſub capitalem cauſam pecuniam acceperit: vt publica lege reus fieret. Omnia iſta continētur in.l.j. in principio. et in.§. preterea.ff.ad.l.corne.de ſicca. Sed nullus tenetur hac lege niſi qui dolo occiderit. vt in dicta.l.j.§. diuus. et qui ex iuſta cauſa occiderit non tenetur. vt in dicto.§. diuus. et ibi dicit Barto. qualiter animus occidendi probatur: ex qualitate percutiendi. dicit tex. in dicto.§.diuus.et ꝓbatur in.l.j.C.ad.l.corne. de ſicca. vt in.l.cum qui. vbi dicitur ꝙ ille qui cum calce ſolo percuſſit nō preſumitur ꝙ percuſſerit animo occidendi: ſi ipſe hoc allegat. et Bar. in loco iam allegato dicit. Debemus eniꝫ prius inſpicere propoſitum. vtrum hoc faciat ex propoſito: an fiat ex rixa vel ex quodam impetu: et ſi in rixa fuit debemus inſpicere cum quo percuſſit: an cum gladio. an cum baculo/ vel lancea: et ſi cum lancea aut cum ferro aut cum haſta: et ſi cum haſtone/ aut percuſſit in capite aut in alia parte corporis. vi.ibi bar.et vi.glo.et docto.in.c.ſignificaſti.de homi. Et quia ſuperius diximꝰ. Item tenetur qui necandi cauſa venenū fecerit. vi.de hoc bart.in.l.j.ff.de parrici. ad finem. Nota ꝙ ille qui emit venenum vt daret alicui: licꝫ non dederit punictur perinde ac ſi dediſſet. et vi. Bar. etiaꝫ in .l.eiuſdeꝫ.§.adiectio.ff.ad.l.corne. de ſicca. vbi ipſe dicit. triplex eſt ſpecies veneni.et vi.ange.i.l.j.C.de malefi.⁊ mathe. vbi ipſe dicit quod tenetur.l.corne.de ſicca.qui venenū emit alium occidendi cauſa.⁊ allegat tex.in.l.i.ff.ad.l.pompeia.de parri.licet de bar.non faciat mentionem: et qui caſtrauerit hominem hac lege tenetur: et ſi ſeruus hoc fecerit vltimo ſupplicio damnatur. Occidere autem videtur et qui cauſam mortis dederit.vt.ff.de ſicca.l.nihil. Item qui non occidit ſed vulnerauerit vt occidat: et ſi nō occidēdi animo leniendam penam eius qui in rixa caſu magis quam voluntatem homicidiuꝫ comiſit.vt in.l.i.§.diuus.ff.de ſicca.quia quando plures ex propoſito occidēdi aliquem iuiſſent: licet vnus tantum percuſſit: omnes tamen puniunt.vi.ad hoc tex. in.l.ſi in rixa.ff. de ſicca. Sed aduerte ꝙ ictus vniuſcuiuſqꝫ in hoc collectorum cōtēplari oportet. vt dicit tex. et vi.ibi bar. in principio. vbi ipſe dicit: ꝙ ſi iſti non ex propoſito ſed ex quodam accidenti. tunc debet conſiderari vt dictū eſt ictus vniuſcuiuſqꝫ: et ſi neſcitur cuius ictu perierit/ oēs ſunt culpabiles: intellige hoc ſi omnes percuſſerunt. ſecus ſi vnus percuſſit: de hoc vi.ange. in dicta.l.ſi in rixa. et vi. glo.in.c.ſignificaſti.de homici. et vi bar. in dicta.l.ſi in rixa.in.j.colu.et vi.alexan. in cōſi.xv.in.j.volu.vbi ipſe dicit. plures percuſſerunt vnum: vnde poſtea mortuꝰ eſt ⁊ per medicos probatum eſt: ꝙ vnuꝫ tantum vulnus erat mortale. an omnes teneantur pro homicidio capitaliter: ⁊ cōcludit ꝙ non. et vi. Gandi.in tracta.maleſi.in titulo de homi.in.j.colu.vbi dicit. Si in rixa homo fuerit vulneratus a pluribus ⁊ ob hoc perierit: actus vniuſcuiuſqꝫ iſtorum contemplari oportet/ vt ſciamus quis itulit vulnus vel vulnera mortalia. et allegat dictaꝫ.l.ſi in rixa. Sed tu intellige vt ſuperius diximus in rixa accidentali. Secus quādo plures ex propoſito occidendi aliquem iuiſſent: nam tunc conſideratis verbis legis corne. etiam ſi mors ſecuta non fuiſſet ſufficeret percuſſiſſe animo occidēdi: vel etiam ambulaſſe cum telo. vt in.l.j.§.diuus.ff.ad.l.corne. de ſicca.et.C.eo.l.is qui cum telo. Sed attenta diſpoſitione ſtatutorum que communiter vigent per orbem que ſolam penam capitaleꝫ imponunt ei qui occiderit

nõ intelligitur talis pena impoſita ei qui
vulnerauerit. vt probat Bar. in dicta. l. j.
§. diuus. et in dicta. l. ſi in rixa. et ꝓbatur
in. l. ſi certꝰ ſit percuſſor. §. fi. cum. l. ſequẽ
ti. ff. ad ſilenia. et illum tex. ad hoc põde/
rauit Bal. in. l. j. §. hec verba. et ibi etiam
notat ange. ff. quod quiſqȝ iuris. et notat
Bar. in. l. dampni. §. ſabini. ff. de damno
infec. et bal. in. l. ſi quis non dicam rapere
. C. de epiſco. ⁊ clericis. et i. c. j. §. iniuria.
de pace ⁊ iura. firman. et vi. ſpecu. in titu.
de accuſatio. §. j. ver. ſed quid ſi primo. et
ita de conſuetudine generali ſeruatur: vt
homicida non puniatur pena capitali niſi
effectualiter occiderit: nec ſufficit vulne/
raſſe animo occidendi. Et nota ꝙ ſi per/
cuſſio vniuſcuiuſqȝ per ſe conſiderata nõ
ſufficiebat ad mortem/ ſed omnes ſimul
iuncte mortem intulerunt: quilibet tene
tur de occiſione. vi. Bart. in dicta. l. ſi in
rixa. et vi. abb. poſt Inno. i. c. ſignificaſti.
ad fi. de homi. ¶ Modo reſtat vt videa/
mus quam debeant pati penam homici
diarii. quia homicida tenetur. l. corne. de
ſicca. de quo plene per Azo. in ſuma circa
principium. et neceſſe eſt vt diximus inter
uenire dolum: nec in hoc caſu lata culpa
equiparatur dolo. vt. ff. eo. l. i. ⁊. l. diuus.
cuius verba ſunt. diuus Adrianus i hec
verba reſcripſit. In maleficiis voluntas "
expectatur non exitus. et ego allego tex.
nunquã ad iſtud propoſitum allega. in. c.
aliquos ſcimus. xv. q. j. Et hinc eſt ꝙ fu/
rioſus ⁊ infans non punitur hac lege. vt
in dicto. c. aliquos. et in. l. infans. ff. de ſic
ca. Idem eſt cum occido deſertorem mi/
litie vel publicum latronem. vt. C. quan/
do liceat vnicu. ſine iu. ſe vendi. l. j. ⁊. ij. et
transfugas. vt in. l. iij. §. vlt. ff. eo. Et ſi oc
cidam ad defenſionem corporis mei vel
mearum rerum nõ teneor: vt iam diximꝰ
per tex. in. l. vt vim. C. de iuſti. et iu. et in
. l. j. C. vnde vi. et ſic conclude. ꝙ qui aliũ
occidit deb; mori. vt. ff. de ſicca. l. iij. §. fi.
et. C. de epiſ. au. l. iiij. ibi quod fecit ſemꝑ
expectet. et inſti. de publi. iudici. §. Itez
lege corne. et ibi acurſius. in. glo. et ꝓba/
tur etiam optime in. l. ſi adulterium. §. im
peratores. et in veteri teſtamento. in lib.
exodi. in. c. xxij. in principio dicitur. qð ſi
orto ſole hoc fecerit homicidium perpe/
trauit: et morte moriatur. et in. c. xxi. dici
tur. Si quis per induſtriaz occiderit pro
ximum ſuuz ⁊ per inſidias: ab altari meo
euelles eum. vt moriatur. et tranſumpti/
ue habetur i. c. j. de homici. ¶ Et ideo be/
ne eſt notandum ꝙ ante pene impoſitio/
nez non eſt deneganda defenſionis facul
tas alicui. vt. ff. de queſtio. l. j. §. ſi quis vl
tro. nam defenſiones ⁊ probationes poſ/
ſunt fieri vſqȝ ad ſententiam. vt. C. de re
iudi. l. ſi quis ius. et de proba. l. iudicio. ⁊
quod non ſit deneganda defenſio. vi. tex.
in. l. vnius. §. fi. ibi quocūqȝ tempore po/
ſtulante reo defenſionẽ denegari nõ opor
tet. ff. de queſti. et. C. de iure fiſci. l. defen
ſionis facultas. et. C. de bonis vaca. l. fi:
ibi data copia reclamandi. et tex. in dicto
. §. ſi quis vltro. loquitur in ſponte confeſ
ſo. quod bene nota. Et homicidium fieri
mandans eo ſecuto punitur tanquã ho/
micida. et illi qui opem dederunt homici
de ſeu cauſam dicti homicidij. Sed ſi ho
micidio commiſſo dum homicida aufuge/
ret illi dederunt fauorez ne caperetur: pu
niuntur arbitrio iudicis/ cum non ſit cer/
ta pena determinata: et ſi mandatarius
fuit captus/ ⁊ tanquã homicida decapita
tus. iudex poteſt procedere contra man/
dantem ⁊ eum punire. Et ſi mandans de
dit pecuniam alicui vt aliquem occideret
punitur etiam homicidio non ſecuto. vi.
de hoc Gandi. in titu. de homici. vbi ipſe
examinat omnia que ſuperius diximus.
Et ſi plures homines interfecerunt aliuz
non ex propoſito: et quilibet illorum vul/
nerauit eum. Tamen neſcitur ex cuius
vulnere ille ſit mortuꝰ. vtrum omnes iſti

tatur in.c.ex litteris.de homici. et vi.bal. in.l.is qui.C.de ſicca. et offenſus poteſt magis ſe defendere de nocte quã de die. Ideo licet occidere furem ſi eſſet ita ignotus ꝙ eo fugiente nullum eſſet remediuꝫ furtũ paſſo pro rebus ſuis. Ita bal.in .l. ſi vt.C.de ſicca. et ibi notatur ꝙ delictuꝫ de nocte eſt maius quaꝫ de die. Et nota. in iſta materia. ꝙ latrocinantes occiduntur impune. vt notatur in.l. ſi allegas.ff. eo. ¶ Et nota. ꝙ delictum per ebrietateꝫ comiſſum non eſt ex toto impunitum. vt .l.reſpiciendum.§.delinquũt.ff.de pen.ꝛ .l.omne delictum.§.qui ſe.ff.de re mili.et vi.de hoc ſali.in.l.i.ad fi.C.de ſicca. vbi ipſe dicit etiaꝫ culpa ſine dolo quandoqꝫ punitur.vi.ibi late per euꝫ. Et de delicto per ebrietatem comiſſo.vi.tex.in.c.ebriarum.et.c.ſane.xvi.q.j. Et vi.cardi.in clemen.j.de homici. Et vi.ange.in tractatu male.in verbo ſciẽter doloſe. ver. ſed q̃d. ſi quis propter ebrietateꝫ deliquid. ¶ Et infans qui comiſit maleficium vel homicidium ibi vi.in.ver.quid de infante. Et ibi dicitur.ꝙ ſi eſt doli capax:poteſt omne delictum comittere preter dolum carnis.vt.l.auxiliuꝫ.§.i.et ibi notat.ff.de mino. Sed ange.reprehenditur per aguſti. additiona.ſuum. quia infantes non poſſunt puniri de delicto perpetrato per ipſos niſi ſint doli capaces:et ꝓximi pubertati.ibi vi. Et nota ꝙ occiſio infantis eſt magis execrabile et horribile quam occiſio maioris. Ita notat ſali.in.l.ſi quis.C. de ſicca. Et ibi dicit Iacob.butriga.ꝙ ſi quis percuſſerit mulierem pregnantem. ita ꝙ peperit abortiuum/ꝙ ſi in dolo fuerit puniatur.l.corne.de ſicca.alias ſecus. Et vi.ibi ſali.vbi ipſe ſecunduꝫ alios ponit diſtinctionem. Aut iſte erat quadraginta dierum:et ſic animatus ſecũdũ philoſophos:aut non.ibi videbis. ¶ Et percutiens cum pomo enſis: vel cum haſta: non tenetur.l.corne.de ſicca. quia nõ preſumitur ꝙ habuerit animũ occidendi.vt .l.omne delictuꝫ.§.ij.ff.de re mili. et bar. in.l.j.§.j.ff. de ſicca. et eſt tex.in.l.i.C.de emendati.ſeruo. Sed ſali.in.l.j.C.de ſicca.dicit hoc eſſe verum niſi quando quis percuſſit in loco periculoſo. puta in capite.et ſic ex propoſito vel impetu.vi.etiaꝫ Bar.ad hoc.in.l.j.§.diuus.ad finẽ.ff.de ſicca.et vi.glo.in.c.ſignificaſti. de homi. Et vi. Ange.in ver.ſcienter. et doloſe.in ver.quid ſi habeat.et vi.bal.ad hoc in dicta.l.i.C.de emenda.ſeruo.et vi. Ange. de peruſio.i dicta.l.j.§.diuus.ff. de ſicca. ¶ Et nota ꝙ imunitate eccleſiaſtica non gaudet ille qui in eccleſia delictũ comiſit vi.de hoc abba.in.c.j.de homici.vbi ipſe dicit.ꝙ homicidiũ perpetratum per inſidias eſt atrox. Ideo homicida non gaudet imunitate eccl'iaſtica: nec publicus latro. Et ibi ipſe notat. ꝙ de iure diuino ꝓcedit irregularitas que cauſatur ex ꝓpoſito:non autem illa que caſu contrahitur: quia illa videtur inducta de iure poſitiuo Et de materia homicidii habetur i.c. miror cũ quatuor ſeq̃ntib⁹.l.diſti.ꝛ. xxiii.q. .v.per totũ.et de penitẽtiis.diſti.i.c.periculoſe.cũ quinqꝫ ſequẽ. et vi.beatũ Thomã.ii.ii.q.lxiiii.per totũ.ꝛ.lxv. articulo.ij. Et homicida incorrigibilis de iure canonico debꝫ deponi ꝛ tradi curie ſecl'ari. ita notaẽ.in.c.j.de homici.et ibi induſtriaꝫ ꝛ iſidias exponiẽ ꝓditorie: puta quãdo aliquis vnũ habꝫ in ṽbis:aliud in corde.vi. ibi docto.et quis dicatur ꝓditor dixim⁹ in regula de crimine leſe maie. ¶ Et nota ꝙ ſi ſacerdos non poterat aliter euitare mortem niſi interficiendo ſuum aggreſſorem nullũ peccatum nullamqꝫ irregularitatẽ incurrit.vt in clemen.i. de homi. Et docto.in.c.iterfeciſti.de homici. vbi etiã dicunt/ꝙ ſi ſacerdos interfecit alium defendendo ſua/irregularis eſt: ſed cum eo miſericorditer agitur et diſpenſatur: ſaltem vt retineat beneficium. et Ioannes

de imo. in cle. vna. de homicidio dicit. nota quattuor caſus in quibus occidēs vel mutilans hominem non incurrit irregularitatem. ſ. quando eſt infans/dormiēs/ vel furioſus: vel quando aliter nō poteſt quis mortem euadere. Alias ex mutilatione ⁊ occiſione extra dictos caſus incurritur irregularitas. et a contrario nota ꝙ ex ſola effuſione ſanguinis ſi non ſequitur occiſio vel mutilatio non incurritur irregularitas. facit tex. in. c. j. de cleri. pugnā. in duello. et de rapto. c. in archiepiſcopatu. et. c. is qui. de homici. lib. vj. et ibi etiā dicit Joānes de imo. quis dicatur īfans et quomodo probatur furor: et dormiēs an et quando poſſit puniri. Et mutilatio quid ſit. et dicit etiam. proximus pubertati dicitur doli capax. et vi. Jaſo. ī auct. ſacramenta puberum. C. ſi aduerſus venditionem.

Quid ſit irregularitas:

¶ Et quia diximus de irregularitate: dicamus quid ſit irregularitas. Irregularitas eſt impedimentuꝫ ſiue repulſio executionis diuini officij que ipſo iure infligitur occiſori. vt in. c. fina. de tempori. ordinan. Dicitur autem irregularitas quaſi extra regulam aliorum: et fuit inuēta iure poſitiuo. vt notat. ij. q. vij. c. nos. §. Itē cum dauid. Sed a lege veteri fuit ordinata in perſona dauid. de conſecratio. diſti. j. c. j. ver. qualiter ergo dauid. Et vi. de hoc Imo. in dicta cle. j. in. iij. colu. vbi ipſe dicit ſecunduꝫ Guillermū ꝙ tres ſunt ſpecies irregularitatis. Nam quedā prouenit ex deformitate proprij corporis. et de hac habetur in titulo de corpore viciatis per totum: et de clerico egrotan. per totum. Quedam prouenit ex deformitate alieni corporis. ⁊ hoc poteſt tripliciter euenire: quia quandoq̄ prouenit ex morte: quandoq̄ ex mēbri mutilatione: quandoq̄ ex ſimplici conſilio vel auxilio: circa predictam mutilationeꝫ. Et de hoc vide tex. in. c. periculoſe. de peniten. diſtinc. j.

Tertia ſpecies eſt que prouenit ex culpa. vt quando quis celebrat ſuſpenſione vel excomunicatione durāte. vt in. c. cū eterni tribunal. de iudi. lib. vj. et de ſenten. excomuni. c. j. eo. lib. et fuit inuenta irregularitas a iure poſitiuo propter horrorem ⁊ ſcandalum: quia horribile foret videre. ꝙ ille qui intinxiſſet manum in ſanguinē humanum: poſtea intingeret in ſanguinē chriſti ⁊ hoſtiam īmaculatam. ⁊ de materia irregularitatis. vide late per Inno. ⁊ Joan. and. in. c. niſi cum pridem. §. perſone. ver. irregularitas. de renunci. et ignorantes/⁊ imprudentes ſunt irregulares. vt. xxxvj. diſtinc. c. illiteratos. et in veteri teſtamento cecus non poterat domino panes offerre: qui figuraliter in nouo teſtamento ſunt ignorantes. Et de materia irregularitatis vi. latiſſime per ſpecu. in tracta. de diſpenſatione. in. §. quid ſit irregularitas: et quid iuris de ea ſit. vbi ipſe dicit in pricipio. Irregularitas eſt nota ſeu impedimentum canonicum ex facto/ ſeu defectu proueniēs: qua quis prohibetur ad eccleſiaſticos ordines promoueri: ⁊ in eiſdem miniſtrare. ibi vi. per eum. Et ibi dicit ꝙ papa poteſt diſpenſare cum homicida. et abb. ī. c. ſicut. de homici. dicit hoc cuꝫ difficultate facit papa: ſed facere pōt vi. Hoſti. in ſuma. in. §. fina. ¶ Nunc ad materiam homicidij redeamus. et pone. quatuor homines erāt in vna domo: vnus eorum proiecit lapidem: ⁊ pretereuntem peremit: et non conſtat quis proiecit: cōſtat tamen ꝙ vnus eorum proiecit. queritur an omnes ad homicidium teneātur. vi. ſpecula. ī titu. de homicidio. et ibi etiā querit vtrum pupilus poſſit de morte patris facere pacem. ibi vi. et vi. additiona. ⁊ vi. docto. in. l. pactum curatoris. C. de pac. et ibi dicit Jaſo. allegando Bald. ⁊ alios docto. ꝙ quando eſſet dedecus facere pacem: tunc non poſſet tutor facere pacem neq̄ iniuriam remittere. et vericū

diaʒ eſt relinquere iniuriam inultaʒ tex. in
.l.miles.§.ſocer.ff.de adulte.et vi.ange.
in conſi.cccxvij. et tutoꝛ poſthumi cuius
pater fuit interfectus.ibi vi. per Jaſo.et
vi. Alexan.in dicta.l.pactum curatoris.
et vi. Jaco.butriga.dicentē. ꝙ tutoꝛ gra
tis poteſt remittere iniuriam. et cum illo
tranſit Alexan.et Bal.et Sali. et alij co
muniter hic.in dicta.l. pactum curatoris.
Et vi.ibi Franciſcum de aretio. Sed vi.
omnino bal.quia tutoꝛ ꝛ curatoꝛ poſſunt
facere pacem ſi expedit pupilo.ſed ſi eſſet
damnum vel dedecus hoc non poſſet:qꝛ
tenetur tueri dignitatem pupili. et Bal.
in additioni.ad ſpecu.in titu. de homici.
dicit pupilus ſi ei expedit cum authorita
te tutoris.et cum decreto iudicis poteſt
facere paceʒ.et in dubio concoꝛdia ꝛ pax
preſumitur expedire. vt i.l.ſi fidei comiſ
ſo.C.de trāſactio.et iſta eſt mera veritas.
¶ Et quid ſi facta pace/de vulnere obiit
vulneratus:nunquid poterit accuſari vul
neratoꝛ ab heredibus.vi. de hoc ſpecul.
in rubri.de accuſatore.in ver.ſed pone ac
cuſauit. Et homicida dicitur ille qui dat
ſortilegia vel venena ſterilitatis.vide de
hoc in.c.ſi aliquis.de homicidio.ꝛ diſpo
ſitio illius tex.procedit.ſiue quis fecerit
hoc cauſa ſplende libidinis/ſiue odij emē
datione. Et ſic iſti qui dant pocula ama
toria grauiter puniuntur. ibi videbis. et
adde ad ea que ſuperius diximꝰ. Et ho
micidium et aliud delictum vel damnuʒ
ſi fuerint comiſſa ſine dolo non ſunt puni
bilia in foro conſcientie.vi. de hoc abb.in
.c.preſbiterum.de homi. ¶ Et iudex qui
aliquem condemnauit ad mortem. licʒ in
ſte non poteſt promoueri ad ſacros oꝛdi
nes ſine diſpenſatione. Et homicidiuʒ ca
ſuale ꝛ ſine culpa non facit quem irregula
rem. Ita notat in.c.dilectus. de homici.
Sed ſi clericus ſcit aliquem tractatum ꝛ
non reuellat irregularis eſt.vi. de hoc in
.c.petrus.de homici. Et irregularitateʒ

incurrit clericus vel aliꝰ ſi clamauerit cuʒ
viderit furem vnde vicini venerunt ꝛ oc
ciderunt furem.vi.de hoc abb.in.c.ſigni
ficaſti.de homici.ad finē. ¶ Et religioſus
et clericus peccant exercendo officium
chirurgie etiam intuitu pietatis: et ſi inde
moꝛs ſequatur irregularitas cauſatur: li
cet ſint periti.vi.de hoc.in.c.tua nos. de
homici.et ibi vi.aliqua circa pſonas me
dicorum.et precipue per Hoſtien. in di
cto.c.tua.§.fina.et vi.doct. in.l.illicitas.
.§.ſicuti.ff.de officio preſi. Et clericꝰ po
teſt agere contra laycum ciuiliter ſine me
tu irregularitatis licet poſſit preſumere
ꝙ poterat puniri ī ſanguine: dum modo
proteſtetur.ꝙ non intendit ad vindictaʒ
ſanguinis.vi.de hoc abb.in.c.poſtulaſti.
de homici.lib.vj.vbi ipſe dicit. Caute fa
cit clericus ſi dicat conqueroꝛ potiꝰ quaʒ
accuſo. Et ſi diceret accuſo dūmodo pro
teſtetur ceſſabit irregularitas. ita Joan.
and.et per dictum.c.ij.permittitur accu
ſatio de crimine.quando agitur ad emen
dam.et ſic ciuiliter de crimine. et ſic debʒ
intelligi.quod dicebat Inno.in.c.cuʒ.p.
de accuſatio.et glo.in.c. laycos.ij.q.vij.
Quando autem ex crimine non veniret
imponenda pena ſanguinis. Et clericus
non poteſt accuſare criminaliter ad vin
dictaʒ.ita Inno.in dicto.c.cuʒ.p.et gloſ.
in dicto.c.laycos.et vi. Philip. franc.in
dicto.c.ij.de homici.lib.vj. ¶ Et nota ꝙ
clericus ſi interfecit inimicuʒ ſancte fidei
non euitat irregu. Sed ſi percutit in bel
lo iuſto vel dat auxilium non incurrit irre
gularitateʒ. Ita notatur.in.c.petitio.de
homici. Et de diſpenſatione que adhibe
tur circa homicidium.vi. Hoſtien.in ſu
ma.in rub.de homici.§.fina. vbi notāter
loquitur circa diſpenſationem irregulari
tatis.vbi ipſe dicit ad fi. ꝙ ſi quis in infan
tia homicidium comiſerit licet non tenea
tur.l.coꝛne.de ſicca. Tamen papa cum il
lo diſpēſat.et qꝛ iſta materia eſt expedita.

¶ De his qui pa. vel libe. occide.

¶ Nunc ad vltimam ⁊ finalem partez re/
gule tranſeamus. ſ. de his qui parentes
vel liberos occiderũt. vidimus de homi
cidio in genere. Nunc in ſpecie dicamus
de quodam nefando homicidio: quod ꝓ
prio nomine parricidiuz vocatur. et ideo
in. ff. ponitur ad. l. pompeiam. de parrici
diis. Et habet locum vbi quis aliquẽ pa
rentum occidit. vel aliquis aſcendentiuz
occidit aliquem de deſcendentibus: in in
finitum liberi vocantur. vt ⁊ illi parentes
. ff. de in ius vocan. l. quiq;. §. vlt. et. l. ſed
ſi hac. §. liberos. Sed in collateralib⁹ qui
buſdam habet locuz dicta l. x. vt in fratre
patruelle vel conſobrino. in ꝓximioribus
cis. et in affinibus quibuſdam. vt in vxo
re/viro/ nurugenero/ victrico/ priuigno/
et ſocero/ patrono. vt. ff. ad. l. pompei. de
parrici. l. j. et. l. ſed ſciendum. vbi enume/
rantur caſus: vbi habeat locum dicta. l.
pompeia. de parri. et qui preſtiterũt opẽ
eadez. l. tenentur. Et ita durius punitur
quam ſi ipſemet comiſiſſet. vt in. l. vtruz.
⁊ in. l. ſi ſciente. ff. eo. Et qui emit venenũ
vt patri daret/ quãuis non potuerit dare
eadem. l. tenetur. vt in. l. j. ff. eo. Et bart. in
dicta. l. vtruz. dicit. ꝙ ex ſola ſcientia nul/
lus punitur niſi quando maleficiuz debz
comitti in perſona cuius poteſtati eſt ſub
iectus. vt ſi eſt ſeruus ſciens de morte do
mini: filius ſciens de morte patris. vaſſal
lus ſciens de morte domini. ciuis ſciens
de turbatione ſue ciuitatis: vel ſciens de
delicto in principe. In aliis autem vide/
tur ꝙ non ſufficit ſola ſcientia niſi ſit parti
ceps. Et dicta lex vtrũ. allegatur. ꝙ pre
ſtans auxilium magnati punitur tanquã
magnas. vi Ange. poſt bar. ibi. et pater
et mater ſponſi continentur appellatione
ſocerum: et appellatione vxoris contine
tur ſponſa. vi. Bar. in. l. cum pater. ff. eo.
Et filius qui adulterat vxorez patris ſui
perdit priuilegium paternum. Idem ſi
comiſit alias cauſas magnitudinis pro/
pter quas poteſt exheredari. vt in auct.
vt cum de appellati. cognoſcitur. §. cau/
ſas. colla. iiij. Ideo pater nõ tenetur illuz
occidens. de parricidio. ſic econtra. vide
bar. in. l. diuus. ff. ad. l. põpei. de parrici.
Et an dormiens delinques puniatur. vi.
bar. bene loquentem ſecundum Guiller/
mũ. de Cuno. in. l. pena. ff. eo. et adde ad
ea que ſuperius diximus. Et bar. in. l. ſi.
eo. titulo notat. ꝙ qui mutuat pecuniam
et iſta talia videtur dare auxilium vel fa/
uorem. Et que ſit pena dicte. l. parricidij
acerrima eſt. naz parricida virgis ſangui
neis: verberatus ſuitur in culeo. i. in ſacco
corio/ cum cane/ ſimia/ gallo/ gallinaceo/
⁊ vipera: et proijcitur in mari vel in flumi
ne. et ſi ibi non eſt mare vel flumen: tunc
portatur ad ſiluas/ a feris animalibus la
cerandus. vt. ff. de parri. l. pena. et ſic vi/
uus caret vſu omnium elementorum. et
fit iſta mixtura animalium ad maiorẽ pe/
nam. quia canis naturaliter fugat ſimiã:
et ſimia gallum: et gallus viperam: et cuz
vipera non inueniat refugium intrat cor
pus illius: ſed iſta pena non eſt in vſu ſe/
cunduz Bal. in. l. vna. C. de his qui par.
vel lib. occi. Et dicit ꝙ iſti qui cõdemnã
tur ex iſto capite carnes eoruz debent da
ri canibus. Et ſic ad honorem dei rema/
net plana ⁊ expedita tota materia preſen
tis regule.

Regula vndecima.

De crimine falſi: et de his qui ſibi aſcri/
bunt in teſtamento. et de falſa moneta. et
de pena falſantis menſuras: et pondera.

FAlſitas eſt imutatio verita/
tis. vt in auct. de iſtru. caute.
et fide. in principio. colla. vj.
et dicitur imutatio. eo ꝙ fal/
ſatores ſtudent mutare ea que vera ſunt:

vt falſa videant̄ veriſimilia. ſcđm Azonē in ſuma. eo. titu. ⁊ habꝫ locū lex corne. de falſis. comiſſo dolo non aliter. vt in. l. nec exēplum. C. ad. l. corne. de fal. vbi dicit̄. Error ſcribētis vel ſubſcribētis nō inuoluit euꝫ in crimē falſitatis: qꝛ error nō preiudicat veritati. Et error probat̄ per regiſtrū: ſi ſunt tales lr̄e que regiſtrant̄. Et regiſtrū habet̄ loco prothocoli. vt ī auct. de tabellionib⁹. §. fi. vbi vero lr̄e nō regiſtrā tur: probat̄ error per confeſſioneꝫ partiū. Item ſtaretur de hoc dicto pape vel īperatoris qui conceſſerunt reſcriptuꝫ. et vi. de hoc bal. in dicta. l. nec exemplum. Et de materia iſti⁹ regule. vi. in. c. memoriā. xix. diſti. et in. c. qui falſo. iiii. q. iii. et in. c. quiſquis. xi. q. iii. et vi. bal. in rub. C. de fi. de inſtru. et vi. ſali. in rub. C. de falſis. et vi. ange. in auct. de teſtib. §. et licet. colla. vii. et vi. bar. ⁊ docto. in. l. quid ſit falſū. ff. de falſis. vbi dicit bar. tribus modis dicitur falſuꝫ. Uno modo dicit̄ largiſſime: et iſtud eſt omne qđ non eſt verꝫ: ſiue doloſe dicat̄ ſiue ſine dolo: et hoc modo ſumunt dialectici: et probat̄ in. l. is qui ducēta. §. vtrum. ff. de rebus dubijs. Scđo modo dicit̄ falſum large: omnis mutatio veritatis que in ſe habet dolū. vt in dicta auct. de inſtru. cautella. et fide. in pſci. et facit. l. nec exēplum. C. eo. Tertio mō dicitur falſuꝫ ſtricte: et tūc illud dicit̄ tantū falſuꝫ qꝺ incidit ī aliquod caput. l. corne. de fal. caſus eſt ad hoc in dicta. l. quid ſit falſuꝫ. ¶ Et comittit̄ falſuꝫ pluribus modis: puta ſcriptura: ſiue quis ſcribat falſum: ſiue deleat verū. vt res. i. rei veritas nō appareat: ⁊ ita facit intelligibile inſtrumentū: et non diſtinguit̄: ſit teſtamentū vel aliud inſtrumentū publicum vel priuatū. vt. ff. ad. l. corne. de fal. l. j. et vi ter. in. l. paulus. §. paulus. ff. eo. Item comittit̄ falſuꝫ dicto. vt in teſte falſum ſcienter aſſerēte: vel varium teſtimoniū ferente: et iudice ſciēter contra cōſtitutiones falſum iudicāte. Et qui ad predicta conſilium ⁊ opem preſtiterunt: vt ſi iudicem vel teſteꝫ corrupe runt. Item ⁊ qui accepit ne ferat teſtimonium / vel vt inſtruat teſtes. et ita non aperiatur veritas. vel qui falſis legibus vtitur in allegando. vt. ff. ad. l. corne. de fal. l. j. §. item. et. §. ſed ⁊ ſi quis. ⁊. §. et qui iudicem. et. §. Sed et ſi iudex. et. l. vlt. et. l. eos qui diuerſa. Si autem quis mētitur principi vel preſidi / vel per obreptionem aliquid obtinuerit: hac lege tenet̄. vt. ff. đ fal. l. ſi quis obrepſerit. et. C. ſi contra ius vel vtili. publi. l. et ſi. cum. l. ſequenti. ⁊ de diuerſis reſcrip. l. ij. ¶ Item tenetur hac lege: qui inſtrumēta apud ſe depoſita preſtiterit aduerſario deponentis. vt. ff. eo. l. j. §. is qui. et. ff. de penis. l. ſi quis aliqͣ. §. ſi quis. et falſitates varie comittuntur: vt ſuperius diximus. de quo vi. Azo. in ſuma in rub. ad. l. corne. de fal. et vi. Hoſtiē. in ſuma. in. §. qualiter comittatur. Et dicto cōmittit falſum aduocatus vel procurator: qui aduerſario ſecreta cauſe aperuit: vel inſtrumenta prodidit. vt. ff. eo. l. is qui đpoſita. et. ff. de penis. l. ſi quis aliquid. §. ſi quis. et. §. inſtrumenta. Et aliquando condemnatur ad intereſſe. vt ibi vi. per Hoſtien. ¶ Iteꝫ facto cōmittitur falſuꝫ in partu ſuppoſito. de quo priuata et perpetua eſt accuſatio. nā de eo ſoli parentes accuſant: vel hi ad quos ea res ptinet: nō qlibꝫ ex pplo. vt. ff. ad. l. corne. de fal. l. qui falſaꝫ. §. j. et. l. lege corne. §. j. Itē ⁊ ī corruptionē notoꝝ ſigilloꝝ. vt ī. c. iter dilectos. đ fide īſtru. vſu etiā comittit̄ falſitas: ſꝫ differt ab aliis: qꝛ hic ſe liberat abſtinēdo ab vſu falſe ſcripture dūmō falſitatē nō cōmiſerit. l. ſi falſos. C. eo. hoc tñ in reſcripto ſumi pōtifi. locū hꝫ. et đ hoc vi. hoſti. ī loco iā alleg. et vi. doc. ī. c. ad falſarioꝝ. de crimie falſi. ⁊ de hoc īfra dicem⁹: multis aliis modis comittit̄ falſū. vt ſi qs teſtamētū celauerit amouerit / rapuerit / deleuerit / īterleuerit / ſubiecerit / vl̄ falſū teſtiꝫ

tuz ſcripſerit/ſignauerit/recitauerit/dolo
malove ea fieri curauerit. vt.ff.ad.l. cor-
ne.de fal.l.qui teſtamentum. Jtē qui edi
cta corruperit. vel qui rem duobus alie-
nauerit. Sed et iſte ad tēpus relegaē nec
bona auferſitur. vt.ff.eo.l.penul.et.l.qui
duobus. Js autē qui rem duobus in ſo-
lidū obligauit: crimine tantū ſtellionatus
tenetur. vt.ff.de crimine ſtellionatus.l.iij
Jtē cōmittitur falſum in dicto. vt in teſte
qui accepit preciū vt ferat teſtimoniū vel
non ferat. vi. de hoc gandi. in tracta.ma-
le.in rub.de falſarijs. ¶ Nota tamē ꝙ dif
ferentia eſt inter eum qui fecit vel fieri fa
cit falſuz inſtrumētū: et eū qui ſolūmodo
falſo in cauſis vtitur inſtrumēto. nam pri
mus vtendo inſtrumēto falſo: licet abſti
neat ab vſu/nō ꝓpterea penā falſi euitat.
Alius aūt qui auctor falſitatis non fuit:
abſtinēdo ab vſu pena caret ⁊ fraude: vt
:C.eo.l.falſos codicillos. Et ibi notatur
ꝙ ille qui fecit falſum inſtrumentū: et ille
qui vtitur falſo inſtrumēto pari pena pu-
niuntur. facit etiam tex.in.l.iij.C. ſi reus
vel accuſa.mor. fuerit. Et nota etiam ꝙ
ſi ille qui in cauſis vtitur aliquo inſtrumē
to ſimpliciter dicat ſe abſtinere ab vſu ip
ſius inſtrumenti: ꝙ tunc illud inſtrumen
tuz viribus caret ex toto. C.ō fide inſtru
men.l.ſi aduerſarius. vbi dicit Bal. Qui
renunciauit vſui inſtrumenti ſuſpecti taci
te videtur fateri inſtrumentū falſuz: ⁊ nō
poteſt iterato producere: et renunciando
vſui euitat penam falſi. Nota bene ſecun-
duz bal. quia ille tex. non eſt alibi. Et pro
pterea intelligitur confiteri de falſitate: ſi
cut ille qui renunciat liti: intelligitur ſe cō
fiteri non habere ius. vi. docto.in.l.poſt-
quā liti. C.de pactis. Et de hoc vi. vt iaz
diximus docto.in.c.ad falſarioꝝ. de cri
mine falſi. et hoſtiē. ī loco ſuperiꝰ allega.
¶ Et ſi inſtrumentū in ſe cōtinet plura ca
pitula quorum vnū tantū falſum eſt: pro
pter hoc cenſebitur falſuz totū. vi. de hoc
gandi.in loco iam allega. et ibi dicit. ꝙ ſi
inſtrumentū conſtet eſſe falſum in ea par-
te vbi nō eſt vis aliqua: vtens tali inſtru-
mento punitur pena falſi. et falſos teſtes
producēs ſciēter punitur pena falſi: alias
non. vt in.l.nec exemplū. C.de falſis. ſed
qui falſuz inſtrumentū produxit punitur
non habita differentia ſciuerit vel ignora
uerit. vt in dicta.l. ſi falſos codicillos. qꝛ
ille qui inſtrumēta ꝓduxit poterat delibe
rare ſi fuerint vera vel nō: ſed ſecus eſt in
ꝓducente teſtes. Tamē ſi publicatis at-
teſtationibꝰ denūciaē ſibi ꝙ teſtes ſūt fal
ſi: ſi vtiē atteſtationibꝰ in cauſa punieē de
falſo: qꝛ certioratus dolo nō caret. vt.ff.
de libero hoīe exhibē.l.ij.§.his qui. et vi.
ō hoc gādi.in loco iā allega. Et nota ꝙ ſi
tabellio vel iudex ante aperturā teſtiū ma
nifeſtet: teneē pena falſi. vi. ad hoc tex.in
.l.j.in prīci.et in.§.is qui depoſita. ⁊ in.l.
ſi quis aliqd.§.inſtrumētū.ff.de penis. et
nota bene cōtra tabelliones ⁊ malos offi
ciales. Et nota ꝙ ſi nūcius communis retu
lit ſe citaſſe aliquē quē nō citauit teneē pe
na falſi. vt ī.l.qui noīe.ff.eo. vbi dicit bar:
nota cōtra nūcios faciētes falſas relatio-
nes ⁊ citatiōes: puniūtur eñ hac lege. et
ſi teſtis deponens ſup plurībꝰ articulis: ſi
ſup vno conuincaē dixiſſe falſum: quo ad
oēs articulos derogaē. et ſi tabellio ſemel
falſuz comiſit: crediē ſuis īſtrumētis poſt
ea factis. Et ſi notarius dolo cōfecit falſū
inſtrumētū: ⁊ in illo deficit dies inſtrumē
ti ꝯfecti/ꝓpter qȯ inſtrumētū reddiē nul
lū ⁊ ineficax. nunquid punieē de falſo. vi.
gandi. vbi ſupra. Et raſura que eſt in nar-
ratione facti inducit ſuſpectū inſtrumētū
vel lr̄as īpetratas. ſecꝰ ſi raſura eſt in nar-
ratione iuris. vt de fide inſtru.c. ex litte-
ris. Sed raſura paucarū litterarū que ſa
pientis animū in dubitationē nō īducit nō
nocet. vt. ī.c.fi. de crimine falſi. ſicut eſſet
viciū ſillabe: vel defectus lr̄e. vt.ff.de ma
numiſſis teſtamēto.l.q habebat. et.c. iter

dilectos. de fide inſtrumen. Sed raſura
in loco ſuſpecto ſuſpitionē falſitatis indu
cit. vt de priuile. c. cū olim. ⁊ de reſcrip. c.
olim. Itē littere papales ſunt ſuſpecte ſi
in eis eſt mala gramatica. vt i. c. ad audiē
tiā. de reſcip. Et ſi in inſtrumēto deeſt lrã
vel ſillaba/vel dictio aliqua per hoc nō vi
ciabitur inſtrumentū: niſi per talē defectū
ſubuertatur ſenſus vel intellectus/vel ve
ritas. alias ſecus eſſet. vt de fide inſtru. c.
ex parte. ⁊ ff. de minorib⁹. l. qui habebat.
Et iudex pōt retinere inſtrumentū falſuꝫ
corā ſe exhibitū. argu. ff. de tabulis exhi
bendis. l. fi. et. C. de falſis. l. penul. nā ad
ipm pertinet facere ne illicita cōmittant.
vt. ff. de officio preſi. l. illicitas. et officiuꝫ
eius latiſſimū eſt. vt. ff. de iuriſdi. omni. iu
di. l. j. Et ſi quis vtit aliquo inſtrumento
ſuſpecto ſed non falſo/nō punie de falſo:
ſed inſtrumentū viribus caret ⁊ reicitur.
vt. C. de teſti. l. nullū. ⁊ C. de fide inſtru:
l. ſi vteris. et hoc notat in auct. de nō alie
nā. reb⁹ eccliaſticis. §. quia vero. colla. ij:
¶ Et aduerte: qꝛ ſcḋꝫ hoſtiē. circa reſcrip
ta aplice ſedis falſitates varie cōmittunt.
primo cū modulus vere bulle falſat: et ſic
falſa bulla in hoc falſo modulo īpreſſa fal
ſis lrĩs apponitur. Scḋo cū foramē vere
bulle ſubleuatur ſuperi⁹. ⁊ inferius cū ali
quo ſubtili inſtrumēto: et ſic extrahit filū:
⁊ bulla remanēte foramine ſubleuato: per
qḋ falſarū litterarū mittitur filū: et vt ni
hil appareat falſitatis foramina ſubleua
ta cū paruo malleiculo leuiter pertūdun
tur. Tertio ſcindit filū ſub plicatura vere
littere: ⁊ ſic extrahitur filū de vera littera
quo facto ipm filū ſcarpit: ⁊ poſtea īmitti
tur in littera falſa ad modū vere plicata: ⁊
adiuncto filo cōſimilis canapis reſtaura
tur ſciſſura fili ātiqui. ita ꝙ reſtauratio ſub
plicatura finitur: vt falſitas melius obfuſ
quetur. Cetera videbis per hoſtien. in ſu
ma. in rubri. de crimine falſi. in. §. iii. Sed
hodie ꝑceptuꝫ eſt. ꝙ in lrĩs domini pape
non audeat quis apponere manum: etiā
litteram vnicam vel punctum vnicū cor
rigendo: exceptis officialib⁹ quibus hoc
eſt comiſſum. Alioquin manū apponens
ex canone lato in curia: ipſo facto ſentētiā
excomunicationis incurrit: que non pōt
per aliquem niſi per ſedem aplicam rela
xari. Sed tales infra. xx. dies a tēpore no
tionis penā excomunicationis euitant: ⁊
ad hoc vi. tex. in. c. dura. de verbo. ſigni.
et. c. licet. et in. c. nouimus. in quibus de
hac materia tractatur. qꝛ de iure canoni
co falſitas multis et diuerſis modis cō
mittitur: et punitur ſecundū diuerſitateꝫ
cauſarum ⁊ falſitatū. Et vi. etiā de hoc in
. c. ſuper litteris. de reſcrip. et in. c. ex par
te. de crimine falſi. Sed nota ꝙ ſi aliquis
īpetraſſet litteras falſas: non euitat penā
falſi. vt in. c. ad falſariorū. de crimine falſi.
vbi habetur ꝙ falſantes litteras papales
per ſe vel per alium ſunt excomunicati: ⁊
ſi ſint clerici degradantur: ⁊ curie ſeculari
traduntur: non expectata incorrigibilita
te. et illi vero qui vſi ſunt falſitate p alios
non tradūtur curie ſeculari/ſed debēt pri
uari officiis ⁊ beneficijs: ⁊ layci ſunt exco
municati ipſo facto. ſi vtētes non deſiſtūt
infra. xx. dies. vt dixim⁹. vi. de hoc abb.
in dicto. c. ad falſarioꝝ. Sed hoſtiē. tenet
ꝙ clerici debent priuari officiis ⁊ benefi
cijs: ⁊ ipſo facto ſunt excomunicati. Sed
hoc vltimū nō placet abbati. cū tex. in di
cto. c. ad falſariorū diſtingat inter clericos
⁊ laycos. ibi vide. ⁊ etiā p docto. videbis
alias differentias inter falſantes ⁊ vtētes
Et proteſtās ꝙ tūc intēdit vti tali inſtru
mento: ⁊ dictis taliū teſtium ſi vera ſunt.
Et ſi apparuerit in proceſſu eſſe falſa non
vult vti eis: talis proteſtatio prodeſt. et
non tenetur de falſo. argu. de crimine fal
ſi. c. ad falſarioruꝫ. Et ſi aduerſarius dice
ret. dic ſi velles vti vel ne: non teneor: et
poſſum reſpondere cum proteſtatis vt ſu
pra. Et valet talis proteſtatio de iure. ar

gumento.C. de exercitoria.l. ſi quidem: et.ff.de oper.no.nunciatio.l. de pupillo. §.ſi quis ipſi pretori. Sed vi.bar. de iſta proteſtatione.in.l.diuus.ff.ad.l.Corne. de fal. vt ipſe dicit. q iudex ſtatuet termi num ad deliberanduz.et vi.bar.in.l.ſi fal ſos.C.de fal. Sed ſi aliquis mādauit fa miliarem ad faciendum fieri inſtrumentū falſum in alia ciuitate vel loco: et malefi cium habuit effectum: poteſt cognoſci de tali maleficio in loco tractatus et in loco delicti. vi.de hoc Bonifaciū vitell. in ru bri.de falſis.et qualiter probetur falſitas teſtiuz.vi.ſpecu.in titu. de teſte.§.x. ver. ſed qualiter. Et falſarius eſt qui i litteris quas impetrauit/tacuit/vel expreſſit tale quid: quo tacito vel expreſſo litteras non obtinuiſſet. vi.ſpecula.in titu.de reſcripti pſentatione.§.viii. ver.item quod tacuit. Et cum contra inſtrumentum agitur vel excipitur de falſo: interduz reo incumbit pbatio: habita tamē diſtinctione: de qua per ſpecula.in rub.de pbationib⁹.§.pro bare autem debent. ver.nonum. in crimi ne falſi. Et materia fabricandi falſum tol lenda eſt. Ita ſpecula.in titu.de iſtru. edi tione.§.iiii. ver.ſed nunquid. Et pducēs inſtrumentum ſuſpectum debet probare illud fore verū: alias punitur vt falſari⁹. vi.de hoc ſpecu.in titu. de inſtru. editio. §.reſtat videre in principio.et vi. euz om nino.quia notanter loquitur in hoc.et ibi vi.in ver. illud autem notandum eſt. Et falſitas inſtrumenti bene probatur per te ſtes: et cognoſcitur d falſo accerrime ſi cri minalis queſtio proponatur: et accuſanti et accuſato incumbit onus probandi. vt in .l.ii.C.ad.l.corne.de falſis. vbi notatur. q exceptio cauilloſa ſpernitur. Et vtens litteris ab alio impetratis ſuam non tene tur probare innocentiā. vi.de hoc docto. in.l.maiorem.co.titu. Et ſi aliquis ape ruit litteras vt oſtenderet aduerſario mit tentis incidit in penaz falſi: ſed ſi aperuit et vidit non alij oſtendit non incidit in pe nam falſi. vi.de hoc bar.in.l.qui teſtamen tum.ad.l.corne.de fal. Et teſtis accipien do pecuniam vt dicat veruz committit fal ſum. Sicut dicimus in iudice qui accepit pecuniaz vt veram ſententiā pronunciet. vi.de hoc bar.in.l.j.in princi.ff.ad.l.cor ne.de falſi. Et ſi mutatio nominis fit frau dulose/et ad aliuz decipienduz: tunc mu tans nomen punitur pena falſi: aut fit ob aliā cauſaz non fraudulose: et tūc fieri po teſt. vt in.l.j.C.de mutatiōe nominis: nā quando quis mutat ſtatuz ſemper fit mu tatio nominis. vi. de hoc in.l. falſi nomi nis.ff.d falſis. vbi etiā dicit. Nomina im ponūtur ad hoīes recognoſcēdos. vt.C. de ingenuis et manumiſ.l.ad recognoſcē dos. Et nota q ſi quis celauerit aliquid ſimpliciter vt veritas nō appareat incidit in penā falſi. vi.de hoc bar.in.l. paulus.ff. ad.l.corne.d falſi.et vi.bonū tex.i.c.olim de reſcriptis.et vi.late.in.c.licz. de crimi ne falſi.et que dicant teſtimonia falſa: que varia et que diuerſa. vi.bar.i.l.eos qui.ff. de falſis.et ibi vi.multa circa materiaz te ſtiū.et vi.etiā docto.in.c.i. de crimine fal ſi.et ibi etiā tractatur qualiter teſtis depo nens falſuz puniatur: et falſe preſumūtur littere papales ſi in eis episcop⁹ vocatur filius vel inferior frater. vi. de hoc abba. in.c.quā graui.de crimine falſi. Milites etiā vſu incidunt in falſum: nā quis ſe pro milite geſſit vel illicitis īſignibus vſ⁹ eſt/ de falſo tenetur. vt in.l.eos qui.§.fi.ff.de falſis. Item et quaſi falſum cōmittitur. vt ſi tutor vel curator q depoſito officio non reſtituerint tutellam vel curam. Vide de hoc in.l.j.§.Et illa quoqz cauſa.ff.eo. Eſt aūt accuſatio de falſo priuata ſcdz pe trū: niſi in falſa moneta/et menſura/et in te ſtamento celato. Poteſt tamē dici cōtra riuz: qr inter alia publica iudicia numera tur. vt inſti.de publi. iudi.§. Item lex. et .ff.de publi.iudi.l.i.et vi.d hoc.in.l. traſi

gere.ff.de tranſactionibus. Et accuſatio
falſi poteſt vſqʒ ad.xx.annos īſtitui.vt.l.
querella.C.de falſis. ⁊ pena falſi vel qua
ſi falſi deportatio eſt ⁊ omnium bonoꝝ
publicatio.et ſi ſeruus eoꝝ quid admiſe
rit vltimo ſupplicio affici iubetur.ita tex.
in.l.j.§.fi.ff.de falſ. et quod diximꝰ de de
portatione habet locum in homine nobi/
li i dignitate poſito. ſed i alio plebeyo eſt
pena damnationis in metallum: in ſeruo
eſt vltimum ſupplicium.vi.de hoc Bar.
in dicto.§.fi.⁊ alij dicunt ꝙ in loco depoꝛ
tationis ſucceſſit bannuꝫ perpetuū.vt no
tatur inſti.quibus modis ius patrie po/
teſtatis ſoluitur.§.relegati autē. Et ſi no
tarius falſum confecit inſtrumentum/di/
cunt quidam.ꝙ manus debet ei incindi.
vt in auct.de manda.principum.§.cogis
coꝛ.colla.iij.vt in eo in quo delinquūt pu
niātur.vt in auct.peregrini.C.communia.
de ſucceſſio.Et ſi.T.accuſat de falſo tan/
quā producēs falſos teſtes:an excuſatur
quia depoſuerunt nō iurati: vel parte nō
citata.vi.Gandi.in titu.de falſariis.et de
falſo procuratoꝛe. vi. Bald.et docto. in
.l.falſus procurator. C. de furtis. et vi.
Salice.in.l.j.C.de ſepulch.viola. Et ibi
vide: an tabellio conficiens inſtrumentū
falſum ⁊ nullū:an puniatur.et vi. hippo.
in.l.i.§.preterea.ff. de ſicca. vbi latiſſime
tenet quod teſtis falſus non punitur ſi di
ctum ſuum nemini nocet.

¶ Nunc ad ſecundam partem regule trā/
ſeamus.ſ. de his qui ſibi aſcribūt in teſta
mento:quia lege coꝛne.de falſis tenētur.
Pro euidentia huius materie permitte
pꝛohibitionem penalem quam facit ſena
tus.et diuus Claudius: quam habes in
.l.diuus.ff. de his qui ſibi aſcribunt in te
ſtamēto.et in.l.ſenatus.C.eo. cuius ver
ba ſunt. Senatus conſulto et edicto diui
Claudij pꝛohibitū eſt/eos qui ad ſcriben
da teſtamenta adhibentur (quamuis di/
ctante teſtatoꝛe) aliquod emolumentum
ipſis futurum ſcribere:et pena legis Coꝛ
nelie facienti irrogata eſt.⁊c̄.Et hec con/
ſtitutio introducta eſt vt falſitates euita/
rentur in teſtamento. Sed aſcr.hens ſibi
in teſtamento nuncupatiuo non punitur:
quia ceſſat ratio que in teſtamento in ſcri/
ptis. Hanc diſpoſitionem induxit: quia
cum teſtamentum nuncupatiuum ſit te/
ſtibus notum non poteſt fraus committi.
vt in teſtamēto in ſcriptis quod teſtibus
non innoteſcit. vt. C. de teſtamen.l. hac
conſultiſſima.in principio.⁊.l. iubemus.
Ita tenet etiam ſpecula.in titu.de inſtru.
editi.§.inſtrumentuꝫ.ver.quid ergo. Si
teſtatoꝛ legat aliquid tabellioni conficiē
ti teſtamentum nuncupatiuum quod fie/
ri poteſt.vt.C.de teſtamen.l.dictantibꝰ.
Nunquid ipſe tabellio poterit ſibi illud
aſcribere. Reſpōdeo ꝙ ſic.nec icidit in.l.
coꝛnelia.de fal.nec obſtat. C. de his qui
ſibi aſcribunt in teſta.l.ii. Illud enim locū
habꝫ in eo qui ſcribit ⁊ dictat teſtamentū
quod eſt in ſcriptis cuius vires omes de
pendent ex ſcriptura illa. Secus in nūcu
patiuo quod fit hodie:quia ibi fit ſcriptu
ra ſolum ad memoꝛiam: non vt vires te/
ſtamēti dependeāt ex illa ſcriptura. Om/
nia iſta ſunt ſpecula.in loco iam allegato.
ibi vi.et vide Sali.circa iſtuꝫ punctuꝫ.in
.l.j.C.de his qui ſibi aſcribūt in teſtamē.
in.ij.colu.Et ibi referendo Dignum di/
cit. Teſtamentum nuncupatiuum nō ca/
pit vires a ſcriptura. Sed vbi caperet vi/
res et pꝛobationem a ſcriptura vt hodie
fit:vel de iure vel de conſuetudine quan/
do per Tabellionem coꝛam ſeptem teſti
bus ſcribitur cuius ſcriptura pꝛobat vt
publica. Tunc ſi tabellio ſibi aſcripſerit:
hec pena locum habebit: quia ſubeſt ea/
dem ratio que in teſtamento in ſcriptis.
Et pꝛo hoc Dinus inducit dictam legeꝫ
pꝛimam. Et.l.Diuus.ff.de his qui ſibi
aſcrib.in teſtamen.et.l.impubereꝫ.§.cui
codicillos.eo.titu: vbi indiſtincte dixit.

ꝙ qui ſibi aſcripſit in codicillis tenetur: nec diſtinguitur in ſcriptis vel ſine. hoc ſequitur Cinus et Bart. in. l. j. §. iter. ff. de his q̄ ſibi aſcrib. in teſta. Sed ſi notarius per teſtes in teſtamento deſcriptos ꝓbaret ꝙ defunctus ſibi illud legatū reliq̄t: ⁊ tunc ſublata eſſet preſumptio fraudis: nō habebit locum dicta lex corne. Et ideꝫ eſſet ſi teſtamentū fuiſſet inſinuatum vel publicatum in preſentia teſtiuꝫ: omnia ⁊ ſingula in eo ſcripta confitentium vera eſſe. vi. de hoc Sali. vbi ſupra. et Bar. in dicta. l. j. in dicto. §. inter. Refert opinioneꝫ ſpeculatoris: et etiam Dini. et dicit. concludo ꝙ ſi heres ſcripſit totū teſtamentū ⁊ ipſuꝫ tradidit notario qui de hoc fuerat rogatus: tunc heres in penā falſi non incidit: quia teſtamentū non probatur per ſuam ſcripturam: ſed per ſcripturam notarij. Et pena falſi haberet locum quando quis ſcripſit ſibi ꝙ illa ſcriptura probet ⁊ fidem faciat. Et vi. de hoc bal. in. l. ij. C. de his qui ſibi aſcri. in teſta. Et filiꝰ emācipatus ſibi aſcribens in teſtamento patris: patre dictante a pena legis corne. excuſatur: quia idem eſſet habiturus ſine delicto quam cū delicto. Ita bald. in. l. j. C. de his qui ſibi aſcrib. in teſta. Et ſic notabis ſecundum Sali. ibi. ꝙ lucri omiſſio fraudem preſumptaꝫ repellit. Et vi. etiā in. l. ſenatus. eo. ti. et in regno Caſtelle pater in teſtamento poteſt ſi vult legare inter filios tertiam et quintam partem bonorum: et non intereſt ſit filius emancipatus vel in poteſtate: ex quo infertur: ꝙ ſi filio qui teſtamentum ſcripſit fuiſſet legata dicta tertia pars et quinta bonorum: non excuſaret a pena. l. Corne. per ea que ſuperius dicta ſunt. Et nota ꝙ ſenatus: de quo in. l. iii. vocatur libonianum. vt patet in rub. ff. de falſ. et ſenatus conſulto liboniano. et vere ignorantiam alleganti. ⁊ a delicto deſiſtenti pena remittitur quā incurrebat: quia ſibi aſcripſerat. De hoc eſt tex. ſecundū Bal. in. l. ſenatus. C. eo. Et ibi notat ſali. ignorantia iuris q̄d operetur: et quando lex voluꝫ verum vel preſumptum requirat. Et maritus ſibi aſcribens in teſtamento vxoris incidit in penam: et ſcriptura non valet. Et miles ſibi aſcribens preſumitur iuris errore nō malitia in legeꝫ incidiſſe: et ideo ſibi parcitur quo ad penam: ſed relictuꝫ non poteſt petere. vt in. l. que in teſtamento. et in. l. q̄ſ. C. eo. Et parcitur ei qui ſibi libertatē ſcripſit domino imperante: tamen quod ſcripſit habetur pro non ſcripto. ¶ Nunc dicamus quando quis dicatur ſibi in teſtamēto aſcribere. et certe ita demuꝫ ſi ſignatū ſit ⁊ omnia impleta que ſunt neceſſaria in confectione teſtamenti. nam inter dictuꝫ de tabulis exhibendis aliter non competit. vi. de hoc Azo. in ſuma. in rub. de his qui ſibi aſcrib. in teſta. vbi ipſe dicit. nūc videamus qualiter hoc verbum: cōmodū interpretetur: et quidem large. vt ſiue legatum / ſiue hereditatem / ſiue fidei cōmiſſum / ſiue libertatem / ſiue exheredationeꝫ eorum, qui non exheredati irritarūt teſtamentum. ibi videbis per Azonem. et iuſſus matris excuſat filium: et filij volūtas excuſat matrem que ſibi aſcribit in teſtamento filij: ⁊ excuſatur a pena: ſed legatū non valet. et vbi teſtator ſcribenti codicillos aſcribit ceſſat pena. Sed vbi ſcribēs ſibi aſcribit: et teſtator in eadem volūtate vel in alia hoc recognoſcit ſcribenti parcitur. de hoc eſt tex. in. l. ſi teſtator. C. de his qui ſibi aſcribunt in teſta. Et de materia dicte legis. vi. Bar. in. l. j. §. inter filiuꝫ. ff. eo. et vi. Iaco. butriga. in dicta. l. ſi teſtator. et vi. Ange. de peruſio. et vide Sali. in dicta. l. ſi teſtator. vbi dicunt. ſubſcriptio teſtatoris excuſat a pena. et bart. in dicto. §. inter filiuꝫ dicit que ſit ſubſcriptio ſpecialis. et ſali. in dicta. l. ſi teſtator. ponit differentiam inter ſubſcriptionem ſpecialem ⁊ generaleꝫ. et Azo. in ſuma. in

rub. iam allega. ad finez dicit. Si teſtator
ſpeciali ſubſcriptione ſua dicat ſe agno/
ſcere legatuz quod quis ſibi aſcripſit va/
let legatum. Si autem generali ſubſcrip/
tione dicat ſe recognoſcere omnia legata
que quis ſibi aſcripſerit in teſtamẽto: vel
generaliter omnia legata non nominãdo
perſonam ſcribentis. hoc valet quantum
ad filios vel ſeruos teſtatoris non quan/
tum ad extraneos. vt. ff. co. l. j. §. inter. et
l. diuus. §. plane. ⁊. §. item ſenatus. et. §.
queri. Et filius non poteſt in alterius te/
ſtamẽto ſcribere aliquod relictum patri.
vt. l. de. eo. ff. ꝺ fal. Sed quid ſi aliquis ab
inteſtato veniens ſibi aſcribat. de hoc vi
de ſpecula. in loco ſuperius allega. Et ibi
etiaz dicit. ꝙ poteſt communiter legari om
nibus teſtibus qui ſunt in teſtamento. ar
gu. inſti. de teſtamẽ. ordinã. §. legatarijs.
Et ibi dicit ſpecula. qualiter et per quos
probabitur huiuſmodi legatum: et quid
ſi legatarius poteſt eſſe teſtis. Et ſic rema
net expedita ſcda pars regule. ¶ Non ſo
lum predictis modis committitur falſum.
ſed etiam in moneta. et habet locum hec
accuſatio. cum quis fabricauit falſam mo
netam: vel fabricari fecit: vel ſuper ea de/
dit conſilium/⁊ auxilium: vel non prohi/
buit eam fabricari. Qui tamen in totum
formare noluerit iuſta penitentia excuſa/
tur. vt. l. qui falſam. ff. de fal. Et ſi quis au
reos/nũmos tingat/vel fingat/vel radat
punitur pena capitali. vt in. l. quicũqꝫ. ff.
de falſi. Sed ſi quis falſat monetam prin
cipis eſt reus leſe maieſtatis: ⁊ debꝫ igni
comburi: et omnia illius bona debent cõ
fiſcari. vt in. l. ij. C. de falſa mone. Et qui
aliter tingunt vel radunt puniũtur. vt in
dicta. l. quicũqꝫ. et vi. ibi bar. Et aurifex
faciens aurum vel argentuz de minori li/
ga quã ciuitas requirat punitur de falſo.
vt in. l. lege cornelia. ff. ꝺ fal. vbi dicit etiã
qui argenteos numos conflauerit et fece
rit adulterinos punitur ꝺ falſo. et qui po
teſt prohibere et non prohibuit punitur
hac pena. Et eadem lege exprimitur/ne
quis numos ſtagneos/plumbeos/eme/
re vendere/dolo malo vellet. et qui expẽ
dit dictos numos tenetur crimine falſi: ⁊
ſi expendit aliam monetam ſcienter extra
ordinariã punit. vt in. l. ſaccularij. in prin
cipio. ff. de extraordinarijs criminibus.
Et per hoc dicit bar. ibi. plures feci eua/
dere a pena legis corne. de falſ. Et vi. de
hoc ſali. in dicta. l. ij. de falſa mone. et vi.
glo. in. l. j. de veteris numiſmatis poteſta
te. et vi. etiam ibi Lucam de pena. et vi.
Boniſa. viteli. in rubri. de pena falſantis
monetam. in vlti. colun. Et vi. abb. et do
cto. ſuper glo. in. c. quanto. de iure iuran.
Sed hoc intelligo quotieſcunqꝫ iſte qui
expendebat monetã non habebat comer
cium cum falſatore: quia ſi erat manifeſtũ
quis fabricauit monetã: et ille qui expen
debat conuerſabat cuz illo: ille manifeſte
teneretur de auxilio vel conſilio: quia vt
ſuperius diximus de mẽte Azonis in ru
bri. de falſa moneta: tenetur qui fabrica/
uit et qui fabricari fecit/et qui conſiliũ vel
auxilium dedit. Precipue ſi expenditor
erat male conditionis vite et fame. Et fa
bricantes falſam monetam puniuntur vt
diximus ſine remedio appellandi: et do/
mus in qua fabricatur eſt publicãda: ſiue
dominus ſciuerit ſiue ignorauerit. duz ta
men proximus loco fuerit: fallit in domi/
bus viduarum et pupillorũ. et ſic vidue
ſi ſunt in proximo non puniũtur vt alij de
negligentia vel ignorantia. Sed puniun
tur de ſcientia: impuberes etiam nec de
ſcientia tenentur: quia impubes quod vi
dit ignorat. Tutores autez qui in proxi/
mo ſunt quia non debẽt ignorare quid in
re pupilli agatur: tantum puniũtur quan
tum a pupilo fuerat inferendum. vide de
hoc tex. in. l. i. C. de falſa mone. et ibi do/
cto. et vi. Azo. in ſuma. i rub. de falſa mo
ne. in fine. Et vtrum falſans monetaz re/

probatam in loco in quo falſificat punia
tur. vi. Alexan. in conſi. c. iiij. i. volu. Et
numiſma eſt ſolidus aureus: et ibi debet
eſſe ymago principis. vt in. l. j. de veteris
numiſmatis poteſtate. lib. xj. Et pbatur
in euágelio Mathei. xxij. Oſtendite mi-
hi numiſma: vt videam que ymago ſit an
Ceſaris an alterius. Et ibi notat Lucas
de pena. q ſi quis monetam publicã nol-
lit pro eo precio recipere quod publice ta
xatum eſt/punitur pena huius legis. Et
intellige ſecundum glo. ibi. extraordina-
rie. i. arbitrio iudicis. Et ita notat Bar.
in. l. qui falſam. ff. de falſi. ad fi. Et allegat
ibi dictam. l. j. et in. l. fi. eo. titu. de vete. nu
miſ. poteſta. firmat etiam dictam conclu
ſionez. Et falſa moneta dicitur que fit ab
eo qui non habet auctoritatem faciendi a
principe. vt in. l. ij. et vlti. C. de falſi. Et
notat bar. in dicta. l. qui falſam. Et ibi di-
cit etiã q qui inchoauit delinquere et non
perfecit. quia noluit excuſatur. Et vi. de
hoc docto. in. l. ſi quis non dicaz rapere.
C. de epiſco. et cleri. Et moneta facta ab
eo qui habet auctoritatez faciendi: vt nõ
dicatur falſa debet eſſe talis in forma qua
lis eſt in materia: non deductis expenſis
cudendi. Et ſic videtur q expenſe cuden
di debent fieri de publico. vt in. l. j. circa
principiũ. et ibi glo. ff. de cõtrahenda em
ptione. et vi. de hoc Bar. in. l. qui falſam
. ff. ad. l. corne. de falſi. et tenet etiam bar.
in dicta. l. i. de vet. numiſ. poteſ. lib. xj. Et
ibi dicit hoc eſſe verum: licet aliter dicat
Inno. in. c. quanto. de iure iura. Et ibi di
cit in principio legis: quero quibus licet
facere monetam. Reſpondeo. de iure ſo-
li principi. vt in dicta. l. i. et. C. de falſa mo
ne. l. j. et. ij. Et hodie ex conceſſione prin-
cipis fit a regibus et a multis ciuitatibus
quibus princeps conceſſit. de quo. vi. ibi
bar. et eſtimatio monete que ab initio eſt
nõ poteſt decreſcere niſi auctoritate prin-
cipis. vi. de hoc Bar. in. l. ij. C. de vete.

numiſ. poteſta. lib. xj. Et damnum muta
te eſtimationis monete ad quem pertinet
vi. Bar. in. l. Paulus. ff. de ſolutionib9.
Et multa ſunt ſpecialia in hoc crimine. vt
videbis per Azo. in ſuma. co. titu. et per
Bonifaciũ vitcli. in tracta. maleſi. in rub.
de pena falſantis monetam. Et vi. abba.
in. c. quãto. de iureiur. vbi glo. ponit tria
ſpecialia in hoc crimine: et ipſe addit quar
tum: quia accuſatori preſtatur ipunitas.
et allegat. l. j. C. de fal. mo. ¶ Et nota q
in moneta duo requiruntur. ſ. veritas/ et
auctoritas. Et veritas conſiſtit in qualita
te materie: et in iuſticia ponderis: et in im
preſſione vere forme. vt in. l. j. ff. de cõtra-
hen. emptio. Et vi. ea que notantur in. c.
quanto. de iure iuran. Auctoritas autez
conſiſtit in habendo merum imperiuz. vt
patet in. l. ſi quis numos. C. de falſa mo-
neta. vbi dicitur: q falſans monetam Ce
ſaris eſt reus leſe maieſtatis. Et ſi incidit
in crimen leſe maieſta. non ſubditus. Ibi
vi. Bal. ¶ Et nota q moneta falſa dicit
illa et poteſt dici que eſt legitimo ponde-
re defraudata. vi. de hoc Ioã. de imo. in
dicto. c. quanto. Et ibi dicit Petrus an-
charra. Fraudatur moneta quãdoq per
campſores ponderantes ſingulos dena-
rios: grauiores conflantes: alios trãſire
permittentes. Fraudatur etiam quando
domini terrarum monetaz minoris pon-
deris cogũt recipi cum moneta maioris.
Item fraudatur ex materia que nõ eſt to
ta argentea vel aurea. Et ibi dicit etiam:
ſi valor pecunie eſt diminutus: vtrũ debi
tor ſoluendo de illa pecunia diminuta li-
beretur a creditore. ibi vi. per eum. et An
ge. in. l. i. de falſa moneta. dicit. Moneta
adulterina duobus modis dicitur. vel ra
tione materie/vel ratione forme. Ratiõe
materie quando eſt contaminata: et ſic nõ
eſt pura et ſimplex vt debz eſſe. vt ſi eſt mo
neta aurea et eſt contaminata argẽto: vel
ſi eſt argentea et eſt contaminata ere: vel

vel etiaꝫ ſi totaliter eſt falſa in ſubſtantia:
ſed in colore ꝛ apparentia apparet bona:
eo ꝙ eſt fucata. Et de hoc eſt caſus in.l.
quicūqꝫ nummos. et glo. eſt i.l.ij. C. de fal/
ſa mone. ratione forme: quia eſt falſificata
forma tradita a ſuperiore habente poten
tiam cudendi. vnde licet ſit bona in mate
ria. Tamen quia imprimit formam ſupe
rioris abſqꝫ eius licentia iſta moneta dici
tur adulterina. Idem ſi forma nona adul
teratur: ſed cuditur per non habenteꝫ po
teſtatem. vi. ibi Ange. quia vt ſuperiꝰ di
ximus. Ceſaris eſt poteſtas cudendi ꝛ di
ſfaciendi monetam ꝛ vltra predicta. vi.
Bal. in.c. vno. que ſint regalia. et vi. abb.
in.c. quanto. de iureiuran. in.ij. colu. vbi
ipſe dicit. Qui falſat monetam principis
intellige eam de nouo adulterando/ com
buri debet. vt in.l.ij. C. de fal. mo. Si au
tem falſat monetaꝫ ciuitatis/ ſeu alterius
inferioris capite punitur. Et ſic debet in/
telligi glo. in.l.j. C. eo. Si autem non fa/
bricat monetam de nouo: ſed fabricatam
radit/ vel tingit: puta monetaꝫ eream vt
appareat aurea/ vel vt appareat argētea/
cum non ſit: capitali pena punitur/ vel da
tur ad beſtias/ ſecundum conditionē per
ſone. vt in.l. quicūqꝫ. ff. de falſis. Et hunc
intellectuꝫ ſequitur Bar. ibi. et glo. in.l.
.ij. C. de falſa mone. et Iacobꝰ de are. di/
cit: ꝙ falſans auream monetā principis:
cōburi debet. Et ſic intelligitur lex.ij. C.
de falſa mone. aut erat moneta ere conta
minata: et procedit lex prima. Et vterqꝫ
intellectus eſt bonus ſecundum abb. Et
Azo. in ſuma. in rub. de falſa mone. circa
principiū dicit. Si in ſolidis aureis quis
reperiatur adulter comburitur in alia mo
neta: capitali pena punit. vt in.l.j.§. acto/
re. de falſa mone. et Ioā. de imo. in dicto
.c. quanto. dicit. Maius eſt delictuꝫ fal/
ſare monetam auream quam non aureā.
Et allegat tex. in.c. non afferamus. xxiiij.
.q.j. et adde ad ea que ſuperius diximus.

Et vi. de iſta materia tractatuꝫ Franciſci
de Curti. et tractatum Martini de lau/
de. et vi. diſputationē Iacobi de puteo.
quia omnes iſti loquūtur bene in materia
monetarum. Et vi. hippo. in.l. qui falſaꝫ
.ff. de crimine falſi. vbi notāter loquitur.
Et vi. etiam tracta. Alberti bruni. et vi.
conſili. collegij papie. Et ſic materia falſe
monete remanet plana. ¶ Nunc ad vlti/
mam partem regule tranſeamus. ſ. de fal
ſantis menſuras/ et pondera: et falſarios
qui falſant menſuras ꝛ pondera minuen/
do vel augēdo/ iudex puniet lege corne.
de falſis. vt in.l. hodie. ff. de falſi. vbi dici
tur. Si venditor menſuras publice ꝓba
tas frumenti/ vini/ vel cuiuſlibet rei: aut
emptor corruperit dolo ve malo fraudeꝫ
fecerit: quanti ea res eſt eius duplo con/
demnatur. Decretoqꝫ diui adriani prece
ptum eſt in inſulam eos relegari. qui pō/
dera vel menſuras falſaſſent. et vi. abb. in
.c. vt menſure. de emptio. et vēditio. vbi
ipſe dicit. Nota ex glo. fin. ꝙ fraudās pō
dera vel mēſuras punitur pena legis cor
ne. de falſi. Sed aduerte. quia tex. i.l. ho/
die. de falſ. non imponit tantaꝫ penā frau
danti menſuras ꝛ pondera. et dicit dicta
lex: quod poteſt puniri in duplum. Item
relegari in inſulam. et aliam penam vide
tur ponere lex annonam. ff. de extraordi.
criminibus. vbi dicit tex. Et onerant an/
nonam etiam ſtatere adulterine. ꝛc. et ibi
iuriſlator aliaꝫ penā videtur ponere frau
danti menſuras: et aliam fraudanti pon/
dera. Et non videtur bona ratio diuerſi/
tatis: ſed credo poſſe dici ꝙ cum iura va
rie hec crimina puniant: poteſt iudex im/
ponere quam penam vult de expreſſis in
iure. argu.l. quoties. ff. de actio. et oblig.
et vi. in.c. quoniam. in fine. vt lite non cō
teſtata. Poteſt etiaꝫ ex cauſa illam penā
mitigare. etiam ſi ſit ſtatuti municipalis.
.l. quid ergo. §. pena grauior. ff. ð his qui
not. infa. et vi. abb. in dicto.c. vt mēſure.

Et vi. tex. in. c. ex parte. de cenſi. vbi dici-tur. Si ad vnicam mēſuram ſolui ſolet id quod debetur ex voto: ad illam in poſte-rum ſolui debebit. Si vero ad diuerſas li-berabitur ſoluens etiam ad minorem illa-rum: et iuſtis menſuris vel ponderibꝰ eſt vendendum: et qui cauſa lucri eas muta-uerit: triginta dies in pane et aqua peni-teat prout in dicto. c. vt menſure. Hoc in-tellige in foro anime. vt videbis in dicto .c. Et de hac materia ſi vis habere plenā noticiam. vi. Hoſtien. in ſuma. in rub. de emptione ꝛ vendi. in. §. quibus mēſuris. Et ibi qui falſas menſuras tenent vocati ſunt in lege Bardanarij. a quodaꝫ darda-no functionum autore: qui maximam da-bat operam vt annona carior fieret: emē-do omnem quem inuenire poterat vt po-ſtea ſolus venderet. et vi. tex. circa iſtam materiam. in. l. in Bardanar. os. ff. de pe-nis. vbi falſantes menſuras extra ordina-rie puniuntur. Iteꝫ ꝛ ille qui emit vel vē-didit ſcienter cum falſa menſura vel pon-dere tenetur alteri quem ledit emendare dupluꝫ eius in quo ledit. vt in dicta. l. ho-dic. Tenetur etiaꝫ de dolo. vt. ff. de dolo .l. arbitrio. §. de eo. vbi videbis gloſ. po-nentem vnam diſtinctionem valde pul-chram: et melius ꝛ plenius quā in aliqua parte mundi: vt ibi refert bar. Item tene-tur de conditione furtiua. vt. ff. de furtis .l. ſi quis vxori. §. ſi maiora. Et ille qui cō-modauit falſa pondera vel falſas menſu-ras ſcienter tenetur ad intereſſe. ff. cōmo-dati. l. rebus. §. item qui ſciens. Secus ſi ignorabat. vt in. l. j. eo. titu. Qui auteꝫ lo-cauit ſub certa mercede vel depoſuit/vel vendidit certa pondera falſa vel mēſuras tenetur ſiue fuerit ſciens ſiue ignorās. vt .ff. locati. l. ſed addes. §. ſi quis dolia vi-cioſa. et. l. tenetur. §. ſi vas. ff. de actioni-bus: empti. ¶ Et ſi menſura eſt mutata/vel pondus: qualiter fiet ſolutio. vide de hoc in. l. quod te. ff. ſi cert. peta. et. ff. de le-ga. iij. l. vxori. §. ariſto. ff. de auro ꝛ argen. le. l. fina. et vi. de hoc in. c. olim. de cenſi. Et ſic ad honorem dei remanet expedita tota materia preſentis regule.

Regula duodecima

Defurtis et furti aduerſus nautas/ꝛ ſer-uo corrupto: et arborum furti ceſſaruꝫ.

Eſt autem furtū contractio fraudulosa rei aliene. Mobilis cor-poralis que fit inuito domino animo lucrā-di. ſalꝫ gratia rei vel poſſeſſiōis vel vſus: quod etiam iure naturali prohibituꝫ eſt. vt. ff. de furt. l. i. §. vlti. et inſti. ꝛ e obliga-tio. que ex delic. naſcitur. §. j. nam ꝛ diui-na teſtatur auctoritas: qđ tibi nō vis. ꝛc̄. Item hoc eſt vnum de preceptis decalo-gi. Furtum non facies. Fraudulosa ideo dixit: quia ſi credat ſibi licere per vim reꝫ ſuam ſurripere non tenetur furti. vt inſti-tu. de vi bonorum rapto. §. quia tamen. Et de hoc errore vi. Azonem in ſuma. in rub. de iuris et facti ignorantia. Item ſi credat ſe facere domino volente non tene-tur furti: quia non facit dolo vt infra dice-mus. Et vi. Ludo. roma. in conſi. cxiiij. in principio. et lex. j. ff. de fur. ponit ſecun-dum Bar. tres deriuationes furti. Pri-ma eſt a tēpore. Secūda ab animo. Ter-tia eſt ab actu corporeo: quia ex ſola cogi-tatione non committitur furtum: vt ibi de-terminat iuriſconſultus. Et contractare eſt de loco ad locum amouere. vt. l. rei. §. ſi rem. ff. de acqui. poſſeſſio. Et ideo poni-tur in diffinitione: quia ſine ea furtum eſſe non poteſt. vt in. l. j. §. i. ff. eo. et. l. ſi ouis vxori. §. neq;. et. l. inficiando. et. l. falſus.

.§.ſi quis nihil. Et adde bar. in dicta.l.j.
et Alexan. et docto.in.l.iij.§.ſi rem.ff.de
acqui.poſſeſ. Et iſta cōtractatio debꝫ eſſe
vera vel interpretatiua. vt ſi falſus procu
ratoꝛ volens indebitum exigere al ij dele
gauerit ſoluendum ſe preſente. Nam con
tractaſſe propter preſentiam videtur. vt
.ff.ꝺ furtis.l.falſus.§.falſus procuratoꝛ.
ver.ſed etſi is. Idem et ſi habens ſeruuꝫ
tuum preſentē apud me ⁊ dicam ei vade
et vadit/veni et venit. vt in.l.alienuꝫ.C.
de furt. Item contractatio ſignificat om
nem abducationem vel baiulationem. vt
ſi equum vel aliud animal abducat. vt.ff.
de furt.l. ſi quis vxoꝛi.§. ſi quis aſinum.
Aliene ideo ponitur in diffinitione. quia
rei que pleniſſime mea eſt nō facio furtū.
Secus ſi alius habeat mecuꝫ rem comu
nem. vt.l.ſi ſocius.ff.de furt. Et quando
ꝗꝫ fit furtuꝫ non tamen agitur furti. vt cū
filij vel ſerui nobis furtum faciunt. vt.ff.
de furti.l.ſerui. et inſti. de obligatio. que
ex delicto naſcuntur.§.hi autē. Itē ideo
dicitur aliene: quia rei que nullius eſt pu
ta hereditarie furtum fieri non poteſt: ni
ſi foꝛte ab aliquo detineatur iure comoda
ti vel pignoꝛis vel vſusfructus. vt.ff. de
fur.l. hereditarie. rei tamen ciuitatis agi
tur furti actione. vt.ff. de furtis.l. ob pe
cuniam. quod dixi in re hereditaria ſerua
etiam in re eius quem puto moꝛtuum. vt
.ff. de furtis.l. ſi quis ex eius. Mobilis
autem ideo ponitur in diffinitione: qꝛ in
mobilium furtum non fit nec enim cōtra
ctari poſſunt propter ſui imenſitatem. vt
inſti. de vſucapio.§. quod autē. Si tamē
cretam abſtulero de fundo fur ſum: nō qꝛ
fodi cretam. ſed quia abſtuli. vt.ff. de fur
tis.l.ſi crete. et.l. veruꝫ eſt ꝙ pleriꝙ. Coꝛ
poꝛalis ideo dicitur quia īcoꝛpoꝛalia tra
di contractari poſſideri nō poſſunt. vt.ff.
de acqui. reruꝫ domi.l.ſeruus.§. incoꝛpo
rales. que fit inuito domino ideo dicitur
in diffinitione: quia ſi credidit dominum
conceſſuruꝫ non tenetur. vi. de hoc.l.qui
re.ff.eo.⁊ inſti. de obli. que ex delicto naſ.
§.placuit. vi. de hoc Ange. in verbo com
parent. ver. quid ſi fur. Et ſi puto me face
re inuito domino: ſed facio eo volēte: fur
tum quidem fit: ſed non poſſum furti con
ueniri. vt.l.inter.§.penult.ff.de fur. Ani
mo lucrandi rem vel vſuꝫ vel poſſeſſionē
ideo ponit̄ in diffinitione: quia ſi quis ha
beat animum non lucrandi ſed damni dā
di: vel libidinem exercendi cum meretri
ce et ancilla aliena: nō tenetur furti. vt.l.
verum eſt. et.l. fullo. et.l. ſarcinatoꝛ.§.qui
ancillam.ff. de fur. Item et eoꝛum tantū
que quis voluit lucrari tenetur furti. vt
.l. vulgaris. et.l. ſi quis fur.j. reſpon. et.§.
.j.et.ij.⁊.l. verum eſt.ff. de fur. ergo ⁊ vbi
voluit lucrari vſum rei tantum tenebitur
eſtimato vſu tantum. vi. de hoc Azo. in
ſuma. in rubꝛi. de fur. in.j. colu. in fi. quod
iure naturali pꝛohibitū eſt. ponitur in dif
finitione: ad maioꝛem compꝛobationem
ipſius. quando tamen non punitur furtū
de iure ciuili. vt ſi fit ei apud quem ludit̄
in alea. vt.ff. de aleato.l.j. Et dicitur fur
tum a furuo.i. nigro. dictuꝫ labeo ait: qꝺ
clam ⁊ obſcure fiat: et pleruꝙ nocte. vel a
fraude ſabinus ait. vel a ferendo.i. aufe
rendo. vt videbis in.l.j. in pꝛīci.ff. de fur.
¶ Furtoꝛum autē duo ſunt genera: mani
feſtum ⁊ nec manifeſtuꝫ. Manifeſtus fur
eſt qui in ipſo furto depꝛehenditur: vel in
loco vbi furtum fit. vt in.§. furtoꝛum au
tem. inſti. de obliga. que ex delic. naſ. et in
.l.ij.ff. eodem. et ad hoc vt quis ſit mani
feſtus fur requiritur viſio cum clamatio
interueniat: et ſi non fuit clamatum dicet̄
fur non manifeſtus. vt in.l. ſi quis in ſerui
tute.ff. de fur. et vide de hoc bar. in.l. fal
ſus. C. eo. Et qui ſcienter rem furto ſub
tractaꝫ recipit ⁊ occultat tenetur furti nō
manifeſti. vt in.§. concepto. inſti. eo. ⁊ de
bitoꝛ qui ſurripuit reꝫ pignoꝛatā credito
ri furti tenetur. et non ſolum pꝛincipalis

furtum comittit:ſed etiam opem preſtās
furti tenetur.vi.de hoc.in.§. aliquando.
et.§.interdum quoqꝫ. inſti.eo. in filijs in
poteſtate poteſt etiam furtuꝫ comitti. vt
in.§.interdum etiam.et quia diximus de
fure manifeſto.vi.bar.in.l.ij.ff.de furtis.
vbi dicit etiam quando adulterium ⁊ ho
micidium dicatur manifeſtuꝫ:et qualiter
quis dicatur vſurarius manifeſtus. et vi.
etiam Gandi.in tracta.malefi. in rub.de
furi.et latro.in.ij.et.iij.colu.Et famoſus
fur qualiter intelligatur vi.Bar.in.l.ca-
pitalium.§.famoſos.ff.de penis. vbi di-
cit.ꝙ famoſus latro vel fur dicuntur illi q̄
hoc ſepius fecerunt.ita dicit glo.in auct.
Sed nouo iure.C. de ſeruis fugi. quod
puto verum dicit Bart.ſi contra eos de
hoc fama publica laboret. vt colligitur
ex hac littera.duꝫ dicit.famoſos. Et pro
talibus inſignibus furibus et latronibus
aſſeſſores non debent pati aliquem aduo
care.notat Bal.i dicta auct.ſed nouo iu-
re. Et ſi res furtiua inuenitur penes ter-
tium/an teneatur actione furti.vi. Bal.
in.l.in ciuilē.C.de furtis ad fineꝫ.et vide
Bal.in.l.fi.ff.de heredibus inſtituen. et
vi.additiona.bart.in.l.ciuile eſt.eo. titu.
et vi.Ange.in tracta.malefi. in verbo ve
ſtem celeſtem.ver.quero an eo ipſo. Sed
non preſumitur furtum contra poſſeſſorē
niſi cōtra eum ſint alie preſumptiones. vt
videbis p Bal.in locis allega. ¶ Et pu-
blicanus tenetur actione furti ſi malefici
um eſt liquidum:et non fuit in errore.ita
Bal.in.l.etiaꝫ furti.ad fi.ff.de furt.et ta-
men expillate hereditatis dicitur furtuꝫ
largo modo. Ita bald.in.l.de his.C.de
furtis.vbi etiāꝫ videbis an nouerca que
expillat heredi teneatur actione furti: ex
noua contractatione. Et partꝰ ancille fur
tiue dicitur furtiuus: et etiam dicitur vi-
cioſus in quinqꝫ caſibus. de quo vi. bal.
in.l.ancille.C.de fur. Et quando furtum
dicatur vnum. et ſic quando dicatur pri-
mum.ſecundum et tertium furtum.vide
Bart.in.l.cum qui.§.idem reſpondit.ff.
de furtis.et vi.glo.in.l.capitalium.§.fa-
moſos.ff.de penis.et vi.Ange. in verbo
veſtem celeſtem.in ver.nunc.ſumpta oc-
ca'ione:et vi.Bal.in auct.ſed nouo iure.
C.de ſeruis fugi.in ver. vlterius quero.
vbi ipſe dicit. Si furtum ſit magnum qđ
preualeat pluribus furtis paruis:tunc li
cet ſtatutuꝫ prohibeat furem ſuſpendi ni
ſi pro tribus furtis. Iuridice tamen pro
vno magno poterit ſuſpendi. Et iſta ſen-
tentia Bal.riguroſa videt.et vi.auguſti.
additionato.Ange.in dicto ver.nuc ſum
pta occaſione.ibi vi.per eū. ¶ Et nota.ꝙ
de rebus mihi ſubtractis quas ſuſpicor
eſſe penes aliquem poſſum petere officio
iudicis ꝙ mihi fiat copia perquirendi in
domo illius:et iudex hoc facere debet:ſi
eſſent indicia ꝙ res furtiue eſſent i domo
illius:et cum tractatur de modico preiu-
dicio ſufficiunt indicia leuia. Et etiaꝫ po-
teſt fieri dicta perquiſitio fauore publice
vtilitatis. Et iudex in hoc conſiderabit
probitatem domini domus ⁊ atrocitatē
vel leuitatem delicti.de quo vi.Ange.et
ſuum additiona.in verbo veſtem celeſtē.
ver.et bene nota. Et actio furti datur ei
cuius intereſt ex honeſta ⁊ probabili cau
ſa.ſ.ratione dominij vel quaſi/vel ratiōe
poſſeſſionis/vel ratione cuſtodie quā de
bet domino cuius voluītate rem detinet.
Ideo autem dixi ex honeſta cauſa:qꝛ fu-
ris quideꝫ intereſt rem non perire ſed ſal
uam eſſe.et tamen non agit:quia ex impro-
bitate ſua non debet ei actio queri. Ideo
autem diximus iure domini: quia domi
nō datur actio furti in re ſua. Si tamē res
ab aliquo poſſideat vel detineat. alioqui
contra.vt in re hereditaria ſupra dictum
eſt. Idemqꝫ et poſt additam hereditatē
ante apprehenſam poſſeſſionem.vt.ff.de
vſucapio.l.ſi homo. Ratione autem qua
ſi dominij competit fructuario bone fidei

emptore. Item datur creditori: ſi etiam
debitor ſuus non ſit ſoluendo: ſiue res eſt
ei tradita/ſiue ſpeciali pactione eſt ei obli
gata. aliud ſi generalis vt dicunt quidã.
vide de hoc Azo. in ſuma. i rubri. de fur.
in. ij. colun. Et tu vide tex. in. l. is cuius.
.ff. de furt. vbi dicitur. Is cuius intereſt
furti habet actionem/ſi ex honeſta cauſa
intereſt. et Barto. ibi dicit. Iſtam regu-
lam gloſat hic iuriſconſultus: et in legibꝰ
ſequentibus. et glo. limitat et declarat in
.l. manifeſtiſſimi. C. de fur. vbi vide bal.
et docto. Et vide etiam tex. in. §. furti. et
in. §. Item ſi fullo. et in. §. que de fullone
et ſarcinatore. et. §. ſed is apud quem res
depoſita eſt. inſti. de obliga. que ex delic.
naſcuntur. Datur autem hec actio furti
contra furem/ſi pubes vel impubes ſit:
dum tamen ſit doli capax. vt in. l. impube
rem. ff. de fur. et in. §. in ſuma. inſti. de obli
gatio. que ex delicto naſcitur. vbi dicitur
Ita demum obligari eo crimine impube
rem/ſi proximus pubertati ſit: et ob id in
telligat ſe delinquere. Et ſic etiam in deli
ctis doli capacitas ſupplet etatem. vt in
dicto. §. in ſuma. et in. c. fina. iuncta gloſ.
de deſponſatio. in puberum. et actio furti
eſt mere penalis. Sed condictio furtiua
et rei vendicatio competunt pro re. et rei
vendicatio datur contra poſſeſſorem: et
condictio furtiua contra furem ⁊ eius he
redez. vt in. §. fina. inſti. de obliga. que ex
delicto naſcitur. Et nota ꝙ pro furto agi
tur dupliciter. ſ. criminaliter et pecuniali
ter ad penam pecuniariam. Et pro furto
non manifeſto datur actio dupli furti in
duplum: pro manifeſto in quadruplum.
vt inſti. de obliga. que ex delic. naſcun. §.
conceptum. ad fi. vbi dicitur. Pena ma-
nifeſti furti quadrupli eſt: taz ex ſerui quã
ex liberi perſona: nec manifeſti dupli. Et
nota ꝙ pater agit contra filium qui habꝫ
peculium Caſtrenſe/ex quo ſibi ſatiſface-
re poteſt de furto: quia quantum ad pe-
culium caſtrenſe reputatur pro patre fa-
milias. Alioquin non eſt iudicium inter
eos. vt in. l. ne cum filio. ff. de fur. et pater
furti tenebitur filio/ſi eius rem ex caſtren
ſi peculio ſubtraxit. Tutius enim eſt vt
dicamus eum conueniri actione in factũ.
ſecundum Azonem in ſuma. in rubri. de
fur. in. ij. colun. Item vir contra vxorem:
et econuerſo non agit furti durante matri
monio: ſed de dãno datur actio in factũ.
Qui tamen preſtiterunt opẽ vxori in fur
to faciendo tenentur furti. vt in lege. Si
quis vxori. ff. de furti. vbi dicitur. Pre-
ſtans opem vxori alterius ſubtrahenti vi
ro tenetur furti: et ſi cum ea contractauit
fur eſt. Ipſa autem vxor non tenetur fur-
ti ſi furatur: ſed pro furto ſerui ſic. Tene-
tur tamen ob res amotas in factum. Et
filius ſubtrahens patri nõ tenetur de fur
to: pater autez filio obligatur. Hoc dicit
tota illa lex in ſubſtantia. Et nota caſum
ſingularem in. l. fina. §. fi. C. de fur. de fur
to domeſtico quod fit per vxorem viro
de re aliena. Et vi. etiam de hoc bonum
tex. in. l. ii. ff. rerũ amotarũ. et etiaz in. l. i.
et vi. Bar. in. l. reſpiciendum. §. furta. ff.
de penis. vbi dicit tex. Furta domeſtica ẽ
vilibus rebus non ſunt vindicãda per iu
dicem: ſed paterfamilias intra domũ ſuã
vindicabit. Et ibi notat bar. ꝙ pſone do
meſtice dicunt̃ que i domo morant̃. et ibi
dicit. Furtum dicitur magnuz vel leue ſe
cundum qualitatem rei ſubtracte. Et vi-
de Ange. de peruſio i dicta. l. ſi quis vxo
ri. vbi ipſe dicit. hunc tex. allegant quidã
ꝙ vbi pro furto imponitur pena corpora
lis filius ſubtrahens patri indiſtincte pu
nitur: quia illam ſoluere poteſt. dic vt ibi.
et bar. in dicta. l. ſi quis vxori. in princip.
Idem dicit et remittit ſe ad dictam. l. re-
ſpiciendum. et ibi nihil dicit. et Ange. nõ
legit illum titulũ. et tex. in. l. reſpiciẽduz.
in. §. furta. loquitur in furto domeſtico fa
cto de vilibꝰ rebꝰ: et ſic nihil ad ꝓpoſitũ.

Et vide de hoc Ange. in verbo. comparent dicti inquiſiti. in ver. quid ſi fur. Et vide Alexan. in conſilio. cxxxv. pmo volumi. vbi ipſe examinat: an ſurripiens pecuniaꝫ clam ab aliquo qui ſibi tenetur: an cõmittat furtum. Et nota ꝙ datur actio furti contra eum qui tulit furti opem/ et conſilium dolo malo: non diſtingo ſint ſocij vel non. Conſilium autem dat qui perſuadet et impellit/ et inſtruit aliquem ad furtum faciendum. Opem fert qui miniſterium et adiutorium prebet ad ſurripiẽdum res. Tenetur tamen quis de ope et conſilio: ita demum ſi furtum ſecutum ſit. vt. l. ſi his qui. §. ſi tuum. ff. de furt. Et vide Alexand. in. l. iij. §. Qui rem. ff. de acquirenda poſſeſſione. Et vide Bal. in. l. eos. C. de fur. et vide docto. in. l. in ciuilem. eodẽ titulo. et vide Angel. de aretio in. §. Interdum. inſti. de obligationibus que ex delicto naſcuntur. Et non ſolum agitur furti ad penam: ciuiliter dico: ſed condictione furtiua ad ipſam rem. vt. ff. de cõdictione furtiua. l. ſi pro fure. §. fur. Sed licet ſit actum ciuile vt dixi: nihilominus poteſt agi criminaliter. vt. C. quãdo ciuilis actio criminali preiudicet. l. i. et. C. de fur. l. fina. Et ſi rem furataꝫ quis ſcienter receperit/ tenetur furti. vt eſt textus in. l. et ibi Barto. ⁊ Bald. C. de fur. Et talis receptans dicitur preſtare auxilium furi. Ita Barto. intellexit illam legem eos. in. l. furtum. ff. de fur. Et vide Ange. in tractatu maleficioꝝ. in verbo veſtem celeſtem. ver. Quid ſi rem. Et ſic receptator ille non tenetur proprie/ ac ſi furtum cõmiſiſſet: ſed ac ſi furti opem preſtiterit. Et nota ꝙ condictio furtiua non infamat. l. ceſſat. ff. de actionibus et obligationibus. Sed actio furti infamat: etiã ſi iudex in ſententia diceret. Condemno te ex tali furto cum hoc ꝙ nõ ſit infamis: vt. l. non poteſt. et ibi Barto. ff. de fur. Sed ſi quis per condictionem furtiuam eſſet condemnatus. illa condictio furtiua aggrauat opinionem illius penes bonos et graues. Gloſa eſt ſingularis in. l. Sed ſi. §. pretor. ff. de in ius vocando. et vide modernos de hoc in. l. ſi tibi. et. l. ſi vnus. §. pactus. ff. de pactis. et vide Joannez Fabrum. in. §. i. inſti. de perpetuis tempo. actionibus. Et ſi dominus comparet pro ſuo intereſſe/ et furem excuſat dicens illud factum fuiſſe ſua voluntate. dic qđ in dubio talis confeſſio non preiudicat rei publice. Vide Barto. in. l. inter omnes. §. recte. ff. de fur. Et ſocius vtens re comuni aliter quam ad vſum deſtinatum dicitur furtum facere. vide Bartoluꝫ in. l. ſi ſocius. ff. de fur. Et quis poteſt occidere furem nocturnum impune: ſi parcere ei ſine ſuo periculo non potuit. l. furem nocturnum. ff. de ſiccariis. et tu vide Angelum in. l. i. C. vnde vi. Qui dicit hoc eſſe verum/ dummodo res ſubtracta ſit non parue extimationis. Et hec dicit relinquenda arbitrio iudicis. Et ponit exemplum de Doctore cui ſubtractus fuit codex ſuus in quo ſtuduerat. Et vide de hoc Baldus. in. l. i. C. locati. Et vide de hoc Angelus. in verbo. Comparuerunt. ver. Quid ſi interficiens. Et ibi dicit additionator ſuus allegando Matheſillanum. ꝙ res vilis poteſt eſſe illa que eſt a duobus aureis infra. Sed hoc arbitrio iudicis relinquitur iudicio meo: per ea que notat Baldus in auct. niſi breuiores. C. de ſententiis et periculo recitandis. Et quia vbi nõ poteſt dari certa doctrina religioni iudicis relinquitur. vide de hoc Bald. in. l. ij. C. quoꝝ appella. non recipi. et vide Joannem and. in. c. cũ in contemplatione. de regu. iu. fur cõmiſit furtum Cordube: portauit Toletum: an poſſit Toleto puniri. vide Bart. in. l. ſi abducta. C. de fur. vbi ipſe dicit: ex mutatione Domini ſequitur aſſidua contractatio. Et noua naſcitur actio furti:

quod eſt notandum ſecunduz eum. Sed
vide Angeluz late hoc examinantem in
verbo veſtem celeſtez. in ver. quero quid
ſi fur. et ad finem dicit. Predicta ꝓcedũt
ſi fur rem furatam apportaret ſecum. Se
cus ſi apportaret precium: quia de dicto
precio non dicitur cõmittere furtum: nec
tenetur furti. vt eſt tex. Et ibi notatur in
.l. qui vias. §. fina. ff. de fur. et vi. ibi addi
tionatorem Ange. ponentez plures limi
tationes ad dictum Bar. et Pau. de ca-
ſtro. in dicta. l. ſi abducta. in. ij. colu. refert
dictum bar. et dicit. Bart. determinauit
vnum propter quod infiniti ſuſpendũtur
pro furto. videlicet. ꝙ eodem modo cõ-
mittatur nouum furtum ſi mutetur terri-
torium et iuriſdictio. et Bald. ibi plura
adducit contra determinationem Bart.
Tamen determinatio bar. per vniuerſuz
mundum obſeruatur. dicit ibi Paulꝰ de
caſtro. quia continet publicam vtilitatez
vt maleficia puniantur. Et eam finaliter
tenet Baldus per iſtam rationez. Si ali
quis cõmiſit plura furta Cordube ꝛ vnũ
Toleto de quorum nullo adhuc fuit pu-
nitus: an de omnibus poterit puniri To
leto: an ſolum de illo quod Toleto cõmi-
ſit. vi. de hoc Bonifacium vitelinum. in
tractatu maleficio. in rubꝛi. de furibus la
tronibus et robatoribus. vbi ipſe diſtin-
guit: an fur ſit vagamundus / vel habeat
certum domicillum. et diſtinguit. an pro
cedatur per viam inquiſitionis: an per vi
am accuſationis. ibi videbis per eum. et
vide Salice. in. l. ſeruos. C. ad. l. iuli. de
vi pub. ad finẽ. vbi ipſe dicit. Si quis cõ
miſerit delictum alibi puta furtuz: ꝛ poſt
ea hic cõmiſerit nouum furtum / quod li-
cet de alibi cõmiſſo non poſſet hic conue-
niri. Tamen alibi cõmiſſum habet aggra
uare penam furti quod hic commiſit. Et
ideo ſi pro bino furto ex forma ſtatuti q̃s
debet ſuſpendi / iſte dicetur binum furtuz
cõmiſiſſe: et debet ſuſpendi: quia ſtatutuz
aggrauat penam ſecundi propter primũ.
Et vide de hoc Bar. in. l. ſi cui. §. cum ſa
crilegium. ff. de accuſatio. vbi ad finẽ ipſe
dicit. Quero / vnus fecit maleficium in ci
uitate iſta: et ĩ alia ciuitate fecit plura ma
leficia: vtrum in ciuitate iſta poſſit puni-
ri de maleficijs alibi cõmiſſis. videtur ꝙ
non per iſtum textũ. et ita tenet Dinus.
Iſtud dictum Dini intelligo eſſe verum
niſi in ciuem iſtius ciuitatis qui rationez
originis hic poteſt puniri de delicto alibi
cõmiſſo. vt i. l. i. C. vbi de crimi. agi opor
tet. Item intellige ꝙ delictum alibi com
miſſum / non poteſt puniri principaliter
hic: ſed poteſt penã delicti hic cõmiſſi ag
grauare. Nam fures publici et famoſi ſu-
ſpenduntur. vt. l. capitalium. §. famoſos.
.ff. de peni. Modo ſi aliq̃s alibi fecit plu
ra furta: et hic vnum tantum: furta alibi
cõmiſſa qualificant furtum factum vt a-
crius puniatur: quia ſuſpenditur. vt. l. iij.
C. de epiſco. audien. et. l. ſeruos. C. ad. l.
iuli. de vi publi. et. l. j. ff. de iure patro. ita
Bar. Et vide Ange. de hoc. in verbo ve
ſtem celeſtem. ver. quero ſi alias fur. in fi
nalibus verbis. Et de iſta queſtione vide
Gandi. in rubꝛi. de furibus et latronibꝰ.
in. ij. colun. Et ſi fur confitetur ſe abſtuliſ
ſe mihi certa bona et anteaquaz condem
netur moritur / ex tali confeſſione habeo
contra eius heredez actione: quia in iſtis
iudicijs quis cõtrahitur. vt in. l. iij. §. idẽ
ſcribit. ff. de peculio. Et ex cõfeſſione ori-
tur actio in factum ſicut ex ſententia. vt. l.
proinde. §. Si procurator. ff. ad. l. aquili.
Et vide Bar. in. l. i. circa finem. ff. de pri
ua. delic. Et vide ſpeculatorez. in titulo.
Qualiter in accuſatione procedatur. in
principio. in ver. Quid ſi latro famoſus.
Nunc quero an teneatur de furto ille qui
reperiens boues in ſuo predio ſibi dãnuz
dantes illos ad domum ſuam conduxit:
ꝛ inuito domino retineat. Iſtam queſtio
nem formauit gandi. in tracta. ſuo. male.

in rub. de furi. et latronibus. et concludit
ꝙ non comittitur furtũ: qꝫ furtuꝫ non co
mittitur ſine dolo. vt in. l. j. ff. de fur. et di/
cit etiã: ꝙ conſuetudo eſt ꝙ homines du
cant domum tales beſtias. Et vi. de hoc
Ange. in tracta. maleſi. in verbo veſtem
celeſtem. in ver. quero quidaꝫ vbi late lo/
quitur. et vi. etiam ſuuꝫ additionato. ibi.
Et an quis cogatur indicare furem. vide
bar. in. l. ciuile. C. de fur. et ibi vi. ange. et
ibi bar. dicit. ꝙ quis cogitur indicare reꝫ
furtiuam. et dicit ꝙ de iure canonico epi/
ſcopi faciunt litteras excomunicationis
vt indicent fures. et vi. de hoc glo. in. l. ſi
ſeruus. C. de his qui ad eccl'ias confug.
et vi. ange. in verbo veſtem celeſtem. ver.
quero an quis. et vi. bar. in. l. qui vas. §.
qui furem. ff. de fur. vbi dicit. ꝙ quis põ/
teſt cogi a iudice indicare furẽ. et vi. abb.
in. c. quicũqꝫ. de fur. Et nota: ꝙ nõ ſtatur
confeſſioni confitẽtis ſe plura furta diuer
ſis temporibus cõmiſiſſe: qꝫ talis confeſ/
ſio eſt generalis cum non cõſtet de rebus
ſubtractis. argu. l. ſi iſtud. §. j. ff. ad trebel
lianuꝫ. et ita dicit bal. in auct. ſed nouo iu
re. de ſeruis fugiti. in. ij. colu. ver. ſed po/
ne. argu. ff. ad ſilenia. l. j. §. item illud. Et
iſta verba diuerſis temporibꝰ ſunt obſcu
ra: quia poteſt intelligi diuerſis tempori/
bus continuatis: et ſic non reputãtur plu
ra. vt notatur. ff. de actio. et obliga. l. nun
quã. §. actiones. et pro cõfitente interpre
tamur in mitiorem partem. vt. ff. de iudi
cijs. l. ſi quis intẽtione ambigua. et de ac
cuſa. c. cũ dilecti. Ideo iudex ſit bene cau
tus quando fur confitetur plura furta cõ
miſiſſe ꝙ vellit dicta furta verificare. vi.
de hoc an. in verbo veſtẽ celeſtem. in ver.
quid ſi quis confiteatur. nota etiaꝫ ꝙ fur
punitur criminaliter. ſed ſcd'm iura comu
nia fur non moritur ſed caſtigatur. ſ. quia
fuſtigatur. vt in auct. ſed nouo iure. C. de
ſerui. fugiti. niſi ſit publicus latro conſue/
tus furare: qꝫ debet mori. vt in. l. capita/

lium. §. famoſos. ff. de penis. et vi. glo. or
dinariã in titu. de pace tenenda. §. iniuria
in qua concluditur puniri furtuꝫ ſecundũ
iura comunia. Sed vltra iura comunia ſu
per pena furibus imponenda ſecundũ di
uerſitatem prouinciarũ ſunt diuerſa ſtatu
ta. Et nota differentiam inter furtuꝫ et la
trocinium. nam furtum eſt iudiciũ priua
tum: et ideo ex eo non moritur. Item nõ
cõnumerat̃ inter caſus furtuitos. Latro/
cinium autem ſic. ff. de furtis. l. cum qui.
et. ff. pro ſocio. l. cũ duobus. §. damna. Et
fur nocturnus põt capi ꝓpria auctoritate
te ⁊ ad iudicẽ duci. vi. bar. in. l. cum credi
tor. §. qui furẽ. ff. de fur. et accuſatio furti
eſt priuata ⁊ non publica. vt notatur in. l.
fi. de priua. delictis. et ſic accuſatio de dã
no dato. vi. de hoc bal. in. l. aduerſus. C.
de fur. in. j. colu. et vi. bonifa. vitc. in rub.
de furib. et latroni. vbi ponit differentiaꝫ
inter furẽ ⁊ latronẽ. et pro furto diximus
non debꝫ quis mori. vt in auct. vt nulli iu
dicum. §. ſi vero. colla. ix. Latrones autẽ
qui in itineribus aut domibus vel in ma
ri cũ armis vel ſine armis hoĩes ſpoliant
per vim et derrobant: iſti tales puniũtur
vt diximus ſecundum formã tex. in dicto
§. famoſos. et fur dicitur de nocte. ⁊ latro
de die. vi. abb. in. c. fures. de furt. vel dic
vt ſentit bar. in. d. autẽ. ſed nouo iure furẽ
dici qui furatur clã ſine aggreſſura. latro
cum aggreſſura ſiue cũ armis ſiue ſine. et
vi. abb. vbi ſupra. ¶ Et qui ſegeteꝫ furat̃
de cãpo vel vinũ de vaſe tenetur de furto
vt. l. vulgaris. §. j. et ſequenti. et. l. filio. §.
j. ff. de fur. Et ſi plures ſunt furantes ali/
quaꝫ rem omnes tenentur in ſolidum. vt
in dicta. l. vulgaris. §. ſi duo. et. C. de con
ditione furti. l. j. et. l. ſi plures. ff. de arboꝝ
furtim ceſarũ. Item qui furatur arbores
tabulas / vel inſtrumenta / vel cratera / vel
venaꝫ ferri / vel argenti: tenetur furti. vi.
de hoc in. l. ſi apes. §. Item conſtat. et. l.
qui tabulas. et. l. ſi crete. ff. de fur. Et qui

ſubtrahit gregem animalium furti et cri-
mine abigeatus tenetur. vt. l. in furti. §. fi-
na. et de abigeis. l. j. in fine. Jtem qui al-
terius puerum furatur tenetur furti. vt. l.
flauia. de plagiarijs ad mortem. vt. l. ſi fi-
lius. ff. de furt. et. C. ad. l. flauiam. de pla-
giarijs. l. ij. et. l. ſi fratrez. et. l. eum. et. l. pe-
nult. et. l. fina. Jtem tutor ⁊ curator furti
tenetur. vt in. l. tutor. ff. de furtis. Jtē fal-
ſus creditor et falſus procurator tenetur
furti. vt. ff. de furtis. l. falſus. in principio
et. §. j. et. l. ſi iuſſit. Et ſi quis inuenit tuni-
cam in via ⁊ neſcit cuius ſit furti tenetur:
niſi expoſuerit publice/vel dici fecerit qḋ
ipſe inuenit talē rem/vel dicat ſimilia per
que appareat ꝙ non habet animo retinē-
di. vt. ff. de fur. l. filius. §. qui alienum. ff.
de fur. et vi. tex. in. c. ſi quid inuenisti. xiiij
.q. v. Et ſi quis propter neceſſitatem fa-
mis furabitur comeſtibilia: vt quia infir-
mus eſt et non poteſt ſibi querere victuz
vel propter nuditatem furatur veſtez/nō
tenetur furti: quia omnia ſunt communicā-
da tempore neceſſitatis. vt notatur in. c.
ſi quis propter neceſſitatem. de fur. et vi.
tex. in. c. diſcipulos. de conſecra. diſtin. v.
et in. c. ſicut. lxvij. diſtin. Sed furās tem-
pore neceſſitatis debet illud reſtituere ve-
niendo ad pinguiorez fortunam. argu. l.
nenſennius. ff. de negocijs geſ. et vi. abb.
in dicto. c. ſi quis propter neceſſitatē. Et
ibi etiam dicit. ꝙ pauper conſtitutus in
maxima neceſſitate poteſt implorare offi-
cium iudicis contra diuitez vt ſibi ſubue-
niat. ⁊ diues non ſubueniēdo peccat mor-
taliter. Et receptatores quomodo puni-
antur: et quid de patre filio/fratribus/et
vxore/et ſimilibus qui non punitur ea pe-
na qua extranei. vi. viteli. in rub. de furib.
latro derrobatori. in fina. colu. ¶ Et cleri-
cus fur de iure canonico debet deponi et
detrudi in carceribus ad agendum peni-
tentiam. vt in. c. cum non ab homine. de
iudicijs. et in. c. tue. de peniten. et remiſ-
ſio. Et vi. abb. in. c. fina. in finalibus ver-
bis. de fur. et in illo. c. dicit. ꝙ fur conui-
ctus non poteſt promoueri ad ſacros or-
dines ſine diſpenſatione: ſecus in fure oc-
culto/⁊ laycus poteſt capere talem delin-
quentem clericum vt eum ducat ad iudi-
cem. ita Bart. in. l. ſi quis in ſeruiture. ff.
de furt. vbi dicit ꝙ quilibet poteſt occur-
rere ad capiendum delinquentem. et per
illum tex. dicebat Bar. ꝙ quilibȝ poteſt
iuuare ⁊ defendere aliquem offenſum. ibi
vi. per eum. Et nota ꝙ pluribus compe-
tit actio furti: ſi plurium intereſt. vt. l. iter
omnes. §. ſi ſeruus. et ibi Bart. ff. de fur.
Et fur furtum paſſus de re quam ipē ſub-
traxerat non agit furti: ſed dominus age-
re poteſt contra vtrumqȝ. vi. de hoc An-
ge. in. l. qui re. §. ſi quis alteri, ff. de fur. et
in odium furis inſpicimus quod euenire
poteſt: licet veriſimiliter res ad hoc non
tendat. l. cū qui. §. papinianus. et ibi bar.
. ff. de fur. Et vnum furtum dicitur quan-
tum ad actionem penalē: licet plures res
ſimul ſubtrahantur: et hoc facit pro ſtatu-
to quo cauetur: vt pro primo furto fuſti-
getur: pro ſecundo amputetur auricula:
pro tertio ſuſpendatur. ꝙ ſi plures res fu-
retur quis: totum hoc dicatur vnum fur-
tum. ita Bar. in dicta. l. eum qui. §. idem
dicitur. ff. eo. et cōdictio furtiua extingui-
tur ipſo iure re reſtituta domino. vi. bar.
in. l. ſi qui furti. ff. eo. ¶ Et aduerte ꝙ ſi ali-
quis facit furtum Cordube poterit puni-
ri Toleti: ſi ibi reperitur cum re ſublata:
quia mutatione territorij et iuriſdictiōis
noua naſcitur actio/ſeu accuſatio ad vindi-
ctam publicam. ita Bar. in. l. ſi dominiuz
rei. per illum tex. ff. de fur. Et domin⁹ au-
ferendo rem ſuaz a fure non amittit actio-
nez furti. ita Bar. in. l. qui vas. ff. de fur.
Et an delicto conſumato ſit locus penitē-
tie. vi. plenam diſtinctionē Bar. in. l. qui
emente. ff. de fur. ¶ Nunc dicam⁹ aliqua
de furtis aduerſus nautas/caupones/ſta-

bularios. Et nota ꝙ ſi quid ſurripitur per
nautam vel cauponem/ vel ſtabularium/
vel ab aliquo libero homine cuius opera
vtebatur nauta/ vel caupo/ vel ſtabularius
datur actio ciuiliter in duplum eius qđ
ſurreptum eſt furtiue. vt. ff. eo. l. vna. Et
hoc quando non recipit cuſtodiam in ſe:
quia dominus rerum ſurreptarum poteſt
agere vel contra nautam cauponē vel ſta
bularium vel contra furem ciuiliter ad du
plum. vt in dicta. l. vna. in principio. et ſi
receperit ſaluum fore: caupo vel nauta fur
ti actionem nō dominus rei ſurrepte: ſed
ipſe habet: quia recipiendo periculum cu
ſtodie ſubijt. vt in dicta. l. vna. §. ꝙ ſi rece
perit. et vi. de hoc tex. in. l. i. ff. naute cau
pones ſtabularij. et vide tex. in. l. debz. §.
Item ſi predixerit. eo. titu. et tenetur ſo
lum pro his ſiue de his perſonis quas te
net pro ſeruiēdo in caupona/ naui/ vel ſta
bulo: et pro his qui habitāt ibi continue.
Sed non tenetur pro facto viatorum qui
veniunt et vadunt. vt in dicta. l. vna. ver.
caupo autē. glo. in rub. naute/ caupones/
ſtabularij. ponit cauſas aliquas inter illū
titulum: ⁊ inter titulū furti aduerſus nau
tas caupones ſtabularios: que cauſe non
probantur lēge. Sed tu dic ſecundū bar.
ꝙ titulus naute/ caupones/ ſtabularij/ lo
quitur in genere de delicto vel quaſi. Et
alius titulus loquitur ſpecialiter de deli
cto furti. Et notabis ꝙ nauta nō tenetur
pro eis qui apportant res in naui: ſed pro
ſuis ſeruitoribus qui habitant cum eo. vt
in dicta. l. vnica. ad fi. Et ratio eſt: nā via
torem ſibi eligere caupo vel ſtabularius
non videtur: nec repellere poteſt iter agē
tes. Et nota ꝙ ſi vtitur opera malorū ho
minum et ipſos ſecum tenet pro ipſis he
ne tenet. vt inſti. de obligatio. que ex qua
ſi delic. naſcū. §. Item exercitor. et. ff. nau
te caupones. l. debet. §. hac autem actio
ne. Et predicta locum habere videntur:
quando fuerint intuiſſe in naui: vel in cau

pona vel in ſtabulo ſciente exercitore na
uis vel caupone vel ſtabulario. et ipſi in
ſe receperunt cuſtodiam rerum. vt in. l. i.
in principio. et in. §. ait pretor. et in. §. re
cepit. ff. naute caupo. ſtabu. vbi dicitur in
dicto. §. recepit. Recepit autem ſaluum fo
re/ vtrum ſi in nauim res miſſe ⁊ aſſignate
ſunt: an ⁊ ſi non ſint aſſignate. Hoc tamen
ipſo ꝙ in nauim miſſe ſunt recepte viden
tur. Ecce tex. probantē ꝙ ad hoc vt nau
ta teneatur: et etiam caupo et ſtabularius
non eſt neceſſe probare ꝙ res fuerunt ſibi
aſſignate. ſed ſufficit probare: ꝙ miſſe fue
runt in nauim vel in cauponam: quia eo ip
ſo quo miſſe ſunt recepte videntur. vt in
tex. et vi. ſpecu. in titu. de fur. ver. quid ſi
res. et vi. bene ea que ibi notat. ¶ Et vi.
Bar. in. l. debet. §. Item ſi predixerit. ff.
naute caupo. vbi ipſe dicit. quero quid in
caupone qui dedit claues camere vel ar
marij/ an liberetur a cuſtodia. glo. ꝙ non.
vi. eam et nota. et facit. ff. comodati. l. ſi
rem. §. i. et vi. bal. in dicto. §. item ſi predi
xit. vbi dicit. Simplex traditio clauium
non liberat in totum a periculo. et vi. ſpe
cu. in titulo de fur. ver. ſed ſi ſtabularius.
et vi. bal. in dicto. §. recepit. vbi dicit. no
ta. ꝙ nauta caupo ſtabularius ipſo facto
videntur recipere ⁊ promittere ſaluum fo
re. ſ. paciendo res intromitti: quāuis nō
ſint eis ſpecialiter aſſignate. ⁊ itellige hoc
ſcđm bal. per glo. ibi quādo ſciente hoſpi
tatore. ſecus ſi ignorante: et ſic excuſatur
receptator propter ignorantiā facti. et ibi
querit bal. quid de eo qui poſuit fardellū
in camere: ⁊ dum rediret non inuenit ipm.
et dicit ibi fuiſſe magnam quantitatem pe
cunie: vtrum huic credatur. vi. Innocē.
in. c. ſuper eo. quod metus cauſa. vbi loq
tur late de illo qui aperuit ſaccum ſigilla
tum cum pecunia penes ſe depoſitum. et
tu vi. ea que notātur in. l. i. §. ſi ciſta. ff. de
poſiti. et vi. ibi bar. et remittit ſe ad nota
ta per Innocen. in dicto. c. ſuper eo. et ſi

aſſignauit quis:res in ſacco ſimul ⁊ ſemel
⁊ non particulariter:ſingulas res vt quo
tidie contingit. ſi ſaccus fuit ſigillatus: ⁊
modo redditur diſſigillatus:preſumptio
eſt contra nautam cauponē ⁊ ſtabulariū.
et tunc tenetur ipſe ciuiliter in duplū ad
reſtitutionem. vt. ff. naute caupo. ſtabu.
in princi. et tunc iudex premiſſa taxatiōe
ſtabit iuramēto deſignātis ſaccū. argu.
.ff. de fur. l. in actione. et de in lite iurādo
.l. in actionibus. §. fina. et. ff. de pollicita-
tioni. l. j. §. ſi quis argentum. ⁊. l. dies ſpō
ſaliorum. §. qui pecuniam. ff. depoſiti. et
vi. ſpecu. in ti. de furtis. in ver. ſed quid ſi
res aſſignauit. et vi. ea que notantur in. l.
qui reſtituere. ff. de rei vendi. Et non ſolū
veniunt in reſtitutione res:ſed etiam ſac-
cus et ſimilia. et ſpecu. in rubri. de fur. in.
§. alia dicit. Alia quoq; actio eſt que ra-
tione furti datur:puta/ſi quid mihi a nau
ta vel caupone vel ſtabulario/ vel aliquo
homine libero cuius opera vtūtur ſeu eo
rum familia furatū fuit. cōpetit enim mi
hi contra eos actio furti. et cōpetit in du
plum. ff. furti aduerſus naut. l. j. et eſt pre
toria vt in eadem lege. ❡ Sic ergo conci
pies libellum. Coram. ⁊c. conqueror de
. P. in cuiꝰ naue caupona vel ſtabulo res
ſeu merces tales intuli ſeu imiſi: que res
mihi a tali ſunt ſurrepte. vnde ago cōtra
cauponē actionē in factum ex illo titulo
furti aduerſus nautas. ⁊c. vt recepta reſti
tuant. Et peto duplū per predictā actio
nem. Et ſi ago contra ſurripientem ſic cō
cipiam libellū. Ago cōtra. p. qui merces
ſeu res tales quas īntuli ſeu imiſi in nauē
ſeu cauponam vel ſtabulū mihi ſubtraxe
rit. vnde nomine predictarum mercium
ago in duplū contra eū. Et ad hoc ꝓpo
no actionem furti manifeſti vel nō mani-
feſti. vi. de hoc ſpecu. vbi ipſe dicit ī dicto
. §. alia. Nota ꝙ ex hoc edicto tres vel ſe
cundū alios due naſcunt actiones. Pri-
ma eſt in ſimplū. Secūda ⁊ tertia in duplū.

Prima cōtinet rei perſecutionē:et datur
heredi ⁊ cōtra heredē. et ex contractu vel
quaſi. Secūda ⁊ tertia non datur in heredē
et ſunt ex quaſi maleficio. Hec probātur
in. l. iij. ff. naute caupo. ſtabu. in. §. hec au
tem. vbi dicitur. Hec autē actio perſecu-
tionē continet. vt pōponius ait. Et ideo
heredi ⁊ in heredem ⁊ perpetue dantur.
et vi. de hoc tex. in. l. licet. §. in factū. et. l.
debet. §. hec actio. ff. de actioni. et obliga
tio. Et vi. tex. in. l. vna. ff. furti aduerſus
nautas. ❡ Et nota ꝙ non ſolum tenetur
nauta caupo ſtabularius ꝓ furto:ſed etiā
pro alio dāno dato. vt in. l. nauta. §. fi. ff.
naute caupones. ⁊c. et hoc quando ꝓ ho
ſpitādo merces ſoluit:vel etiā ſi gratis.
vt in. l. j. ff. eo. et vi. de hoc in. l. licz gratis.
vbi dicit tex. licet gratis nauigaueris vel
in caupona gratis diuerteris:non tamen
actiones tibi in factū denegabuntur ſi dā
num iniuriā ve paſſus es. Et ratio dubi-
tandi erat ſecundum Bal. ibi. quia nō vi
debatur tanquā caupo: ſed tanquā ami
cus recepiſſe. et ſi amicus amicū recipiat
⁊ amicus receptus res ſuas amittit/ non
habent locum premiſſa : quia hic ceſſant
omnia que in ipſo titulo ponuntur. Ita
ſpecula. in titu. de fur. in ver. Quid ſi ami
cus. et ibi dicit ſpecul. Si quis intrat na
uem cum rebus ſuis vel cauponā/ vel ſta
bulū:et de rebus ſuis amittit:pretor dua
bus vijs ei ſuccurrit. Primo per actionē
in factum que in ſimplū competit ad res
recuperandas:et eſt ex contractu vel qua
ſi. Secundo etiam ſuccurritur per aliam
actionem in factum que eſt in duplum/ ſi
ue a nauta ſiue ab aliis ſint res ſubtracte:
in qua dic vt ſuperius diximus de men-
te ſpeculatoris. Et nota. et adde ad pri-
mam partē regule. ꝙ creditor poteſt fur
ti agere pro prignore ſibi ſurrepto. vt. ff.
de pignoratitia actione. l. Si pignori. in
principio. Et probabit amiſſionem pig-
noris iſto mō. ꝙ tali nocte latrones vene

regula reſequatur non tenetur. ¶ Nūc di-
camus aliqua de rubꝛica ⁊ actione/arbo-
rum furtim ceſarum. Et notabimus ꝙ ſi
furtim arboꝛes ceſſe ſint: et ex lege aq̄lia.
et ex.l.xij. tabularum dandam actionem
labeo ait. vt in.l.j.ff.arboꝛum fur.ceſa. Et
intellige illam legeꝫ per ea que dixit bar.
in.l.j.§. dixerit aliquis.ff. de publican. et
aliquid tetigit in.l.j.ff.de vi bono.rapto.
Sciendum eſt autem eos qui arboꝛes et
maxime qui vites ceciderint: etiam tan-
quam latrones puniri. vt in.l. ſciendum.
.ff.eo.et quid ſit cedere: quid ſcindere: q̄d
ſubſecare: et quid contineatur appellatio
ne vitem arboꝛis. vi.de hoc in.l. viteꝫ ar
boꝛis.et in.l.certe.et in.l. cedere.ff.eo. et
hec actio nō competit fructuario: ſed ha-
benti funduꝫ vectigale.et Ange. in dicta
.l.vitem.§.quod ſi quis dicit. Hic videt
caſus ꝙ membꝛum licet ariduꝫ donec co
heret coꝛpoꝛi/tamen dicatur membꝛum.
vnde ſi delinquens debꝫ puniri pena ma
nus dextre/et dextera ſit arida: non vide-
tur puniendus ſiniſtra.et facit.l.amiſſe.§.
fina.ff.ad.l.rodhia.de iactu.et pꝛo arbo-
ribus furtim ſubciſis non competit actio
furti niſi poſtea contractentur. Et pꝛo ar
boꝛe euulſa non agitur hac actione: ſed a-
quilia. Et competit hec actio etiam arbo
re ceſſa pꝛo parte: et cōpetit contra ceden
tem ⁊ mandantem. Competere etiaꝫ po-
teſt noxaliter contra dominuꝫ: et eſt pena
lis ⁊ in duplū. Competit heredi: ſed non
aduerſus heredem: et perſecutio etiaꝫ rei
continetur. vi.ad hoc tex.et ibi Ange.in
.l.furti inceſſe.ff.eo. Et non licet colono
arboꝛes inſcindere quia tenetur hoc edi-
cto: et tenetur ex locato. Idem dicas in
emphiteota qui non ſubſcindit arboꝛes
pomiferas. Idem in vaſallo et feudata-
rio caſus eſt in.l. in fraudem.§. colonos.
.ff.de iu.fiſci.nec etiam ſubſcidit oliuas/
niſi nouellos reponat ſubſtituendo in lo-
cum veterū. Et idem dicas in viro in fun
do dotali neutrum faciat pꝛedictoꝛuꝫ: ni
ſi pꝛout emphiteota. et feudatarius caſꝰ
eſt in.l. vir in fundo.ff.de fundo dotali.et
vi.de hoc Ange.in.l.ſi colonus.ff. arbo.
furti inceſa. Et ſi plures eandem arboꝛeꝫ
furtim ceciderint: cum ſingulis in ſolidū
agetur. At ſi eadem arboꝛ fuerit pluriuꝫ
vniuerſis dūtaxat vna ⁊ ſemel pena pre-
ſtabitur. vi.tex.et Ange.in.l.ſi plures.in
pꝛincipio.ff.eo.et Bar.in.l.ſi gemina.ff.
eo. Examinat queſtionem percutientis
cum foꝛfice vel furcone an puniat de vno
vulnere vel de pluribꝰ. Deinde ponit de
percutiente aliquem in ceruelleria: et cer-
uellerie repercuſſio ſcindit frontem pcuſ-
ſi.ibi vi.per eum.et vi. pꝛaticam iſtius ti
tuli per ſpecu.in titu.de iniurijs ⁊ damno
dato.§.ij.ver. Iteꝫ ſi quis te damnificat.
¶ Et ſic concipies libellum ſecundū euꝫ.
Conqueroꝛ de.p.qui furtim talem meaꝫ
arboꝛem ſubcidit/puta oliuam: quam ar-
boꝛem eſtimo.x. ſecundum intereſſe meū
exceptis ipſis lignis. vnde peto ipſuꝫ cō
demnari in duplū illius intereſſe.ſ.in.xx.
pꝛo pꝛecio. Et ad hoc pꝛopono actioneꝫ
arboꝛum furtim in ceſarum: et hoc quan-
do tantum incidit. Si vero ligna etiā cō
tractauit iungas ſic. Et quia ipſa ligna cō
tractauit conqueroꝛ de.p.qui mihi furtiꝫ
incidit arboꝛem talem.ex cuius inciſione
damnificatus ſum in.x.que decem in du
plū mihi pꝛeſtari peto. Et quia ipſa ligna
contractauit que eſtimo quatuoꝛ: ideo ip
ſum mihi in duplum condemnari peto.
Et quando eſt ſilua inciſa et ligna expoꝛ-
tata/an competat remedium huius titu-
li: an remedium legis aquilie. vi. Bald.
in.l.j.C.ad.l.aquiliā. Et vide tex. in.l.ſi
ſeruus ſeruum.§.ſi oliuam.ff.ad.l.aquil.
vbi videbis ꝙ ſi ſilua eſt matrua et cedua
ita ꝙ incidendo eaꝫ eſt facta deterioꝛ/da-
tur actio arboꝛum furti inceſarum. Et ſi
immatura datur remedium.l.aquilie. vt
ibi videbis. Et ſic ad honoꝛem dei rema-

net plana tota materia preſentis regule.

Regula decima ter tia. De vi bonorum raptorum. Et de incendio ruina naufragio.

Raptor dicitur a rapina. Et quideꝫ qui res alienas mobiles vel ſe mouentes dolo malo alicui aufert/ vel etiaꝫ mulierem dicitur proprie comitti rapina vt in.c.j.de raptorib9.et. xxxvj.q.j.c.j.et dupliciter punitur.ſ. ciuiliter et criminaliter. Ciuiliter in quadruplum ſi intra annum agitur re ipſa in quadruplũ cõputata. vt in.l.j.⁊.ij.ff.de vi bonorũ rapto.et inſti.de vi bonoruꝫ rapto. in principio. vbi dicit. ꝙ iſta actio eſt vtilis. Et ſpecialiter habet locum hec actio in rebus mobilibus et ſemouentibus. vt probatur inſti.eodem.§. que non ſolum. Non ergo habet locũ ſi res imobilis per vim occupata ſit: niſi in caſu.ſ. quando expello de fundo vbi ſunt mobilia: nam gratia mobilium hac actione agi poteſt. et nihilominus interdicto. vnde vi. gratia rei imobilis. vt.ff.de vi ⁊ vi arma l.j.§.ſi fundus. ¶ Dicuntur auteꝫ imobilia proprie inuadi. Mobilia vero occupari vel rapi: vt in dicto.§.que non ſolum.inſti.eo. Et rapiens per vim rem alienaꝫ tenetur furti: et etiã actione vi bonorum raptorũ. et recte dictum eſt eum improbum furẽ eſſe vt inſti.de vi bono.rap.in principio. vis etiam interuenire debet ablatiua: non cõpulſiua. Nam ſi aliquo modo etiam tacite deprehendatur facientis volũtas: ceſſat hec actio. Ita ſpecula.in ſuma.in rub. de rapto.in.§.quãdo. Et plures ſunt ſpecies violentiaruꝫ. vt notat ſpecu.in ſuma in rub.de his que vi metus ve cauſa ſiũt .§.quid vis.et.§.ſequenti. Et tu vi. glo. magiſtrã.aſſignanteꝫ quinqꝫ genera violentiarum.in.l.j.C.de his que vi metuſve cauſa geſta ſunt. Et ſi quis rem ꝓpriã violenter rapuerit credens ſibi licere ceſſat hec actio: licet mulctetur per conſtitutionem ſi quis in tantam.C.vnde vi. Et vi.tex.notabi.in.§.quia tamẽ.ver. ſed ne inſti.de vi bono. rapto. Si etiam publicanus pecus meum abduxerit dum putat contra legem vectigalis aliquid a me factum: quãuis errauerit/ agi tamen cum eo vi bonorum rapto. labeo ait. vt in.l.ij. .§.ſi publicanus.ff.de vi bono.rapt. De vi bonorum raptorum tenetur qui hominibus vel amicis conuocatis dedit dam num vel rapuit. vt.l.ij.ff.eo.in principio. et.§.dolum.et ſequenti.et.§.doli. Iteꝫ tenetur ⁊ ille cuius ope ⁊ conſilio doloſe factum eſt. Et ille qui homines collegit ad hoc faciendum. vt dicta.l.ij.§. dolo autẽ et.§.ſi quis.et.ff.de fur.l. ſi vendidero.§. cum raptor. Item et ille tenetur qui concitauit homines ad faciendum. vt.ff. eo. .l.pretor.§.hoc autem. ¶ Item nota/ qꝺ non ſolum datur domino rerum raptarũ iſta actio. ſed etiaꝫ illi cuius intereſt. vt in dicta.l.ij.§.in hac actione.et.§. ſequenti. ⁊ inſti.eo.§.ſane. Si publice cuſtos agrorum abduxit pecus quia inuenit damnũ dare non tenetur vi bonoruꝫ rapto. vt dicta.l.ij.§.ſi publicanus. Et licet quis reſtituat rem quam quis vi rapuit penam non euitat. vt.ff.eo.l.penult. agitur etiaꝫ criminaliter pro iſta tali rapina. vt ſi quidem facta fuit cũ armis.l.iulia.de vi publica. vt.ff.de vi publi.notatur. ſi ſine armis: tũc lege iulia.de vi priuata. vt.ff.ad .l.iuli.de vi priua. Sed vi.de hoc late inſti.de publi.iudici.§.item lex iulia.de vi. Impubes tamen non doli capax non tenetur niſi ſeruus eius vel familia fecerit: nam tunc tenetur.ff. eo.l.ij.§. impuberẽ.

Et iſta actio datur heredi contra raptorẽ.
ſed non contra heredem ipſius: niſi in quã
tum factus eſt locupletior. l. ij. §. fi. ff. eo.
Et raptor nedum hac actione et furti po
teſt conueniri ſed rei vendicatione. vi. de
hoc Azo. in ſuma. in rub. de vi bonorum
rapto. in. ij. colu. Et nota q̈ hec actio eſt
perſonalis: et ex maleficio cõtinet rei per
ſecutionem et pene: ſed actio furti cõtinet
penam tantum. vt inſti. de vi bono. rapt.
§. quadruplum. Item et actio furti ſem
per eſt perpetua. vt inſti. de perpetuis et
tempo. actioni. in pricipio. Item filio ra
pto. licet rapina cõmittatur. Tamen pa/
ter nõ vi bono. rapto. agit. quia filius nõ
eſt in bonis vel ex bonis: ſed furti experie
tur. vt inſti. de obliga. que ex delic. naſcũ.
§. interdũ. et vi. tex. in. l. ſi filius familias
ff. de fur. Et nota q̈ predo dicitur qui a/
lios predatur. vt qui itinerantibus aufe/
runt bona ſua. Item dicitur predo miles
qui vltra ſtipendium ſibi taxatuz querit.
Idcirco eniz ſunt militibus ſtipendia cõ
ſtituta: nedum ſumptus queritur predo
craſſetur. xxiij. q. i. c. militare. ¶ Tertio di
citur predo prelatus qui vltra ſuum legi
timum ſubſidium extorqueat a ſubditis/
querens potius predam quam ſubſidiuz
a ſubiectus. vt in. c. pleriqꝫ. de cenſibus.
¶ Quarto iudex qui alienum iurgium re
putat predam ſuaz. vt in. l. omnes. C. ad
l. iuli. repetunda. et vi. de hoc Hoſtien.
in ſuma. in rub. de rapto. i. §. quis predo.
Raptores autem perſonarum ſi quidem
rapiunt mulierem ĩpuberem per vim ho
neſtam virginem vel viduam cauſa libidi
nis capitali pena puniuntur. Et ſi rapiũt
ſanctimonialem eadem pena tenentur: et
ipſius raptoris ſubſtantia illi rapte appli
catur. vt in. l. i. C. de rap. virgi. et in. l. ra/
pto. C. de epiſcop. et cleri. Et de hoc late
diximus in regula de adulte. ibi vi. et no
ta q̈ reipublice intereſt ne quid occaſiõe
incendij ruine vel naufragij rapiat̃. vt. ff.
de incendio ruina naufragio. l. j. in princi.
vnde pretor ait. In eum qui ex incendio
ruina naufragio rate naueqꝫ expugnata/
quid rapuiſſe/recepiſſe/dolo malo dãni d
ve/quid in his rebus dediſſe dicet̃ in qua
druplum in anno quo primuz de ea re ex
periundi poteſtas fuerit: poſt annum in
ſimplum. Et nota predicta locuz habere
ſolum ſi de domo rapitur vbi incendium
erat. ¶ Sed nota ſecundum Ange. in di
cta. l. j. §. i. qđ ex incendio dicitur raptum
quidquid propter ĩcendiuz aut eius tu/
multum/aut eius trepidationez rapitur:
etiam ſi ex prediis adiacẽtibus rapiatur.
Et ibi notat Ange. poſt bar. q̈ equ⁹ per
cuſſus in bello et mortuus domi dicatur
mortuus in bello. Item ſi quis rapit de
naufragio tempore ⁊ loco quo fit naufra
giũ tenetur in quadruplum. et poſt an
num in ſimplum. vt diximus. vt eſt. tex.
ĩn dicta. l. i. et in. l. ij. in principio. ff. de in/
cen. ruina nau. Et diximus de hoc late in
regula de fur. allegando ad hoc auct. na/
uigia. C. de fur. Itez ſi quis rapiat de do
mo vel villa quando expugnatur. vt i di
cta. l. ij. §. labeo. Et non ſolũ qui rapit ſed
etiam qui recepit ſciens/vel abſtulit/vel
amouit/vel damnum dedit tenetur. vt in
l. ij. §. non ſolum. ff. eo. Item ſi rapuit cla
uum. i. gubernaculum vnum tenetur om
niũ rerum: vel ſi rapuit aliam rem ſimi/
liter propter quam nauis fuit in naufra/
gio: vt forte anchoram vel remum. vt i di
cta. l. ij. §. ſenatus. ¶ Itez alio ſenatus cõ
ſulto cauetur: eos quorum fraude aut cõ
ſilio naufragi ſuppreſſi per vim fuiſſent:
ne naui ſibi ve periclitantibus opituletur
legis corne. que de ſiccariis lata eſt penis
afficiendos. Eos autem quiquid ex mi/
ſerrima naufragiorũ fortuna rapuiſſent/
lucratiue fuiſſent dolo malo in quantum
a edicto pretoris actio daretur tantum ⁊
fiſco dari debere. vt eſt tex. in. l. ij. §. fina.
Si autem tempore naufragij recipiatur/

vel non in naufragio: ſed alia trepidatione naufragij diuerſimode et criminaliter punitur: nam quidam relegantur: quidaꝫ fragellantur. vt. ff. eo. l. Prediis. et. l. ne quid. Et non minus ciuiliter tenetur ad quadruplum vel duplum: vt dictum eſt per tex. in. l. j. in principio. ff. eo. et. C. de naufra. l. penult. lib. xj. Et ſtat dicto nautarum duorum vel triuꝫ. vt. C. de naufragio. l. quoties. lib. xj. vbi vi. Lucaꝫ de pena. poſt Bar. Et ibi dicit lucas de pena. ꝙ iudices nõ debent eſſe molles in inquirendis criminibus. ⁊ ad finẽ ponit mors alicuius qualiter probatur: et quomodo error comunis faciat ius. Et nota. ꝙ nedum contra delinquentem: ſed etiam cõtra heredem agitur ciuiliter: et illa actio datur heredi. vi. de hoc. l. l. pedius. ff. eo. Et licitum eſt vnicuiqꝫ naufragium ſuuꝫ impune colligere in quolibꝫ loco. vt in. l. finali. ff. eo. Et nota quia facit ad multa.

¶ Item nota ꝙ ſi quis doloſe poſuit incendium in domo vel ſegete alterius/ vinctus verberatus: igni necari iubetur. Si vero caſu. i. negligentia aut noxam ſarcire iubetur: aut ſi minus idoneus ſit leuiꝰ caſtigatur. Appellatione aūt edium omnis ſpecies edificii continetur. de hoc eſt tex. in. l. qui edes. ff. eo. Et qui data opera in ciuitate incendium fecerint/ ſi humiliore loco ſint beſtiis ſubijci ſolent. ſi in aliquo gradu exiſtẽtes id fecerint capite puniuntur: aut certe in inſulam deportãtur: vt in. l. fina. §. ſi. ff. eo. Si autem caſu fortuito incendium factum ſit venia indiget niſi tam lata culpa fuit vt luxurie aut dolo ſit proxima. Et nota ꝙ ſi piſcatores nocte lumine oſtenſo fallant nauigantes vt ibi veniant credentes ibi eſſe portum: et propter hoc naues pereunt/ puniuntur ſicut ſupradictum eſt. et vi. tex. in. l. ne piſcatores. ff. eo. et videtur hodie per auct. nauigia. C. de fur. ꝙ raptores rerum naufragij ſoluꝫ puniantur in publicatione bonorũ: et aliter vt principi placuerit. Sed in alijs raptoribus occaſione incendij vel ruine habet locuꝫ ſupradicta pena. vt notatum eſt. Et ſic ad honorem dei remanet plana et expedita materia preſentis Regule.

Regula dcima quarta. De receptatoribus latronum: furum et aliorum malefactorum.

PEſſimus genus eſt receptatorum ſine quibus latere nemo diu poteſt: ⁊ precipiẽ vt perinde puniantur atqꝫ latrones. tex. eſt in .l. j. ff. de receptatoribꝰ. Et illa dictio. perinde. poſita in tex. nota ſimilitudinis eſt: non tamen per omnia: ⁊ hoc cauſa contrarietatis vitande. Et ſic ſolue contrarium legis finalis. §. fina. ff. de abigeis. alias ſi nulla reſultat contrarietas omnimoda ſimilitudo. vi. de hoc Ange. poſt Bart. in dicta. l. j. et tex. in. l. j. C. de his qui latro. occulta. dicit. Eadem pena puniuntur receptatores/ qua rei principales. et Iaco: butrigar. et Petrus de bella pertica. Et bald. nihil dicunt de contrario dicte legis fin. ff. de abigeis. ſed Sali. opponit de dicta. l. fina. et ſoluit. dicendo ꝙ eſt ſpeciale in crimine abigei: quia pena abigei eſt extra ordinaria. Et ſic tenet contra Bart. et Ange. aſſerentem ſuam eſſe communem opinionem: non allegando autores cõtra morem ſuum. In pari etiam cauſa habendi ſunt/ qui cum apprehendere latrones

poſſint pecunia accepta vel ſurreptorum parte dimiſerunt. vt eſt tex. in dic. l. j. §. fi. Et cognati ⁊ coniuncti non ita aſpere puniuntur: nam ratione ſanguinis excuſant receptando ⁊ occultando. vt in. l. fi. ff. eo. Et ſic puniētur vt iudici videbitur: quia vbi nō eſt certa pena expreſſa cōmittitur arbitrio iudicantis. vt in. l. i. ff. de extraordina. crimi. et i. l. j. ff. de effractori. de quo per bal. in. l. ij. C. quorum appe. non recipiun. et per Joan. and. in. c. cum in contemplatione. de regu. iur. ſed nota ſecundum bar. et ange. in dic. l. j. §. fi. ꝙ nullus auditur allegans ignorantiā in notoriis. Et nota ꝙ receptans bannitum qui non eſt hoſtis ciuitatis agnatum vel cognatū punitur arbitrio iudicis: vt ſupra. vi. de hoc Bar. in dicta. l. ij. et vi. ſali. de hoc in. l. j. ad fin. C. de his qui latro. Et nota ꝙ receptare eſt proprium refugium abſcondendi cauſa/ reo preſtare/ in ſuo agro vel edificio alieno. Et de hoc eſt caſus ſingularis in. l. j. §. quod ait pretor. ver. Et eſt proprie. ff. de ſeruo corru. et ſecundū ſali. etiam eſt caſus ad hoc in dicta. l. j. C. de his qui latro. Item ſi quis ſcienter latrones tenet: vel ſimiles ī ſuis domibus vel aliis vel ſimiles occultant: et ſponte non obtulerint iudici: vel requeſitus non preſentauerit. ſi quidē dominus domus vel predij fuerit preſens: et ſciēs priuatur dominio et poſſeſſione rerum: ſi fuerit ipſius procurator vel factor qui non repreſentauerit perpetuo exilio damnatur. vt i. l. ij. in principio. et in ver. domini etiam prediorum. C. de his qui latro. occultaue. Sed ſi ſunt domini ignorantes ꝙ iſti latrones ſunt in ſuis domibus vel prediis excuſantur. vt in. l. cotem ferro. §. dominus. ff. de publican. et. C. de hereti. l. quicūq̄. Et nota ex illa. l. ij. in princi. et. §. domini. et ex dicta. l. i. C. de his qui lat. ꝙ quilibet tenetur capere malefactores: et ad iudicem ducere: alias punitur extraordinarie pena pecuniaria. vt probat tex. in dicta. l. j. ad finē. Et ratio eſt: qꝛ expedit reipublice ne maleficia cōmittantur. vt in. l. j. ff. de his qui deiecerīt vel effuderīt. Alia ratio eſt: quia nō expedit peccata eſſe: et non eſſe nota. vt. ff. de iniuriis. l. cum qui. Alia ratio eſt: ne maleficia ſint impunita. vt in. l. ſi ita vulneratus. cū ſimilib⁹. ff. ad. l. achileam. Et ſic ad honorem dei remanet plana et expedita tota materia preſentis regule.

Regula decima quinta. De iniuriis. et damno dato. et famoſis libellis.

Generaliter iniuria dicitur omne quod non iure fit. Specialiter autē iniuria dicetur cōtumelia: interdum iniurie appellatione damnum culpa datum ſignificatur. vt in. l. aquilea dicere ſolemus. Interdum iniquitatem iniuriā dicemus: nam cū quis inique vel iniuſte ſententiā dixerit. ex eo iniuriam dicam/ quod iure et iuſtitia caret quaſi non iuria. Contumeliam autem a contempnendo dicimus. vt inſti. de iniuriis. in principio. et in. l. j. ff. de iniuriis. Poſſunt autem omnes facere iniuriam qui et poſſunt pati. Et econuerſo. Fallit tamē hoc in furioſis et impuberibus qui doli capaces non ſunt: nam iſti iniuriam ſolent pati: ſed non facere. Cum enim iniuria ex affectu facientis conſiſtat conſequens eſt hos ſiue pulſent/ ſiue conuicium dicant iniuriam feciſſe non videri. ergo quis patitur iniuriā et ſi nō cōſentiat:

nemo autem facit niſi qui ſcit ſe iniuriam
facere: quare ſi quis per iocum percutiat
aut dum certat iniuriaruz non tenetur. vt
.ff. de iniu. l. illud. ¶ Fit autem iniuria tri
bus modis. re/verbis/ꝛ litteris. Re quo
ties manus inferuntur. verbis/ vt cuz fit
conuicium. Et dicitur conuiciũ vel a con
ſocietate/vel a conuentu: hoc eſt a collec-
tione vocum. Cum enim in vnuz plures
voces ꝯferantur conuicium dicitur. quaſi
ſi conuociuz. Et fit conuicium non tantũ
preſenti/veruz etiam abſenti. nam ſi quis
ad domum tuaz venerit te abſente conui-
cium dicitur feciſſe ſi vociferatus eſt/ vel
etiam concitauit alios ad vociferandum
contra certam perſonaz. vi. de hoc tex. in
dicta. l. j. §. iniuriam. et in. l. item apud la-
beonem. §. conuiciuz. et. §. feciſſe. et. §. cui
.ff. eo. et vi. tex. in. §. iniuria. inſti. de iniu-
rijs. vbi dicitur. Iniuria cõmittitur nõ ſo
lum facto: ſed et verbo ꝛ ſcriptura. Litte
ris fit iniuria cum quis librum vel carmẽ
vel hiſtoriam ad infamiam alicuius perti
nentem ſcripſit vel compoſuit vel edidit:
nec diſtinguitur/ediderit nomine ſuo vel
nomine alterius: vel ediderit adiecto no
mine eius in quem fecit/an non adiecto:
nam et ſi nomen adiectum non eſt qꝛ pro
batio difficilis eſt: nihilominus publica
queſtione per criminalem accuſationem
reus iudicat vel iudicatur. Et eodez mo
do tenetur ille qui libellum famoſum vel
ſimilem ſcripturam curauit emenduz vel
vendendum. Item eodez modo tenetur
qui ſine ſcriptura in notam aliquorum ali
quid produxit: puta veſte lugubri vel ſca
lida vtitur ad iniuriam alicuius: vel bar-
baz dimittit vel capillos ſubmittit. vt. ff.
de iniuriis. l. item apud labeonem. §. hec
autẽ. et. §. ſi quis libellum. et vi. tex. in. l.
lex corne. in. §. ſi quis librum. ff. eo. vbi di
citur. ſcribens/dictans/mandans/mani-
feſtans/aut fieri faciens libellũ famoſum
ad alterius ignominiam: aut etiaz ipſum

emens vel vẽdens capitaliter damnatur
et inteſtabilis efficitur: et indicans delin
quem premiatur: poteſt etiã ciuiliter con
ueniri. ita Ange. in dicto. §. ſi quis libruz
dicit. Caueãt igitur illi qui cantilenas cõ
ponunt in infamiam alicuius aut etiã ſcri
pturas ponunt loco publico: puta in vna
columna in platea ad infamiam forſitam
magiſtratuuz. Caueant etiã illi qui ſuper
altari palacij priorum ponunt ſcripturas
infamatorias non deſcripto nomine alicu
ius: nam iſti capitaliter puniuntur. et qui
libz de populo agere poteſt. vt in. l. quod
ſenatus. ff. de iniur. Si tamen ipſe vellet
oſtendere ſe dixiſſe verum: tunc quia pro
palatio talium criminum eſt vtilis reipu
blice: non punietur. argu. l. cum qui nocẽ
tem. ff. eo. et vi. C. i. in. l. vna. de famoſ. li-
be. C. et in. l. ſi nõ conuicij. C. de iniurijs.
ſed Bald. in. l. vna. C. de famo. lib. dicit.
Patefaciens vel faciens famoſum libel-
lum in alterius preiudicio capitaliter pu
nitur. vnde non debet quis per libellũ dif
famare. ſed ſi veruz putat quod obijcit iu
dicem adire debet. Nota bene iſta verba
bal. et vi. azo. in ſũma. in rub. de iniurijs.
in. iiij. colu. vbi ipſe dicit. Excuſat iniuria
tor qui fecit iniuriã cauſa venerãde reipu
blice. vt ſi ſcutũ alicuius perforauit magi
ſtratus: qꝛ male ſe habuerit in bello. fecit
eniz ad vindictã maieſtatis publice. vt in
.l. qđ reipublice. ff. de iniu. et Ange. in. l.
vna. de famo. lib. C. dicit. Cõponẽs libel
lũ famoſuz ad infamiã alterius: aut cõpo
ſitum inueniens ꝛ nõ lacerans capitaliter
punitur: niſi i libello deducto deducat in
iudicio: deductũqꝫ probet. qđ nota cõtra
faciẽtes cãtilenas famoſas cõtra aliquez
in publico: et ſiue dicat veruz ſiue falſum
hoc caſu penã iſtiꝰ legis euitare nõ videt.
ſed tu vi. C. i. in dic. l. ſi nõ conuicij. et ſali.
per glo. in dic. l. vna. de famo. lib. dicit. ꝙ
pro carmine famoſo pena capitalis impo
natur ſemꝑ: qđ ſi veꝝ eſſet qđ in crimie fa

moſo aſſeritur capitaliter puniretur is de
quo carmen loquitur aliter: īponitur alia
pena non moꝛtis. vt per ſali. ibi. argu. ff.
de priua. delic. l. fina. et pꝛobatur in dicta
. l. vna. ſecundum euꝫ. in parte penul. vbi
qui non pꝛobat capitaliter punitur. ¶ Et
nota ꝙ licet regulariter pena iniuriarum
ſit extra oꝛdinaria. vt in. §. fi. inſti. de iniu
riis. Speciale tamen eſt in hoc caſu ī quo
eſt pena moꝛtis. vt in dicta. l. vnica. de fa
mo. libel. Et nota ꝙ ſi is qui pandit de-
monſtrat autoꝛem non excuſatur a pena.
Sic etiam vtens ſcienter falſo inſtrumen
to punitur: licet conſtet de autoꝛe. vt in. l.
ſi falſos. C. de falſi. et vi. de hoc ſali. in di-
cta. l. vna. ad fi. et aliqui dicunt. vt Jaco.
but. et alii. ꝙ qui oſtendit libellum famo-
ſum pꝛeſumitur ipſe feciſſe: et perinde pu
nitur. Sed tex. ī dicta. l. vna. aliter loqui
tur dicendo. Si quis famoſum libellum
ſiue domi ſiue in publico / vel quocūꝗ lo-
co ignarus receperit. ⁊c. Ecce vbi tex. nō
punit pꝛopter pꝛeſumptioneꝫ: ſed ꝓpter
euidentiam facti: et pꝛopter tranſgreſſio
nem legis. vt cōſtat ex verbis dicte legis
vnice. Et nota ꝙ omnis iniuria aut infer
tur in coꝛpus / aut ad dignitatem: aut ad
infamiam pertinet. ¶ In coꝛpus fit cum
quis pulſatur verberatur vel domus ali-
cuius vi. eſt introita. Et in his tribus ca
ſibus agitur iniuriarum. et. l. coꝛne. et eſt
pulſatio ſine doloꝛe cedere: verberare eſt
cum doloꝛe cedere. Et dicitur verberare
abuſiue qui pugnis cedit. vt. ff. eo. l. item
apud labeoneꝫ. §. verberaſſe. Domus eſt
accipienda non pꝛo plenaria pꝛopꝛietate
domus. ſed pꝛo domicillo conducto vel
gratis conceſſo. vt in. l. lex coꝛnelia. §. do-
mum. ff. eodem. Et vi. tex. in. l. i. §. omnē.
. ff. de iniuriis. vbi dicitur. Omnem qui-
deꝫ iniuria aut in coꝛpus infertur: aut ad
dignitatem: aut ad infamiam pertinere.
in coꝛpus fit cuꝫ quis pulſatur: ad digni
tatem cuꝫ comes matrone abducitur. ad
infamiam cum pudicitia tentatur. et vi.
de hoc in dicta. l. item apud labeonem. §.
ſi quis virgines. vbi dicitur. Comiteꝫ ac
cipere debemus eum qui comitetur eam
et ſequatur. et vi. tex. etiam in. l. lex coꝛne
lia. in pꝛincipio. et. §. j. ij. et. iij. ff. eo. Dixi
mus ſuperius ad dignitatem minuendā
fit iniuria: cū comes matrone abducitur:
non intereſt / ſiue ſit liber ſiue ſeruus / ſiue
maſculus ſiue femina abducit: non qui ce
pit abducere. ſed qui perfecit vt non eſt ⁊
comes cum ea / ſiue fecit vi: ſiue perſuaſit
comiti vt deſereret eam. vt. l. iteꝫ apud la
beonem. §. ſi quis virgines. et in. §. ſequē
ti. Diximus etiaꝫ ſuperius fit iniuria ad
infamiam cum pudicitia attentatur. hoc
intellige niſi femina ancillari vel meretri-
cia veſte erat inducta. vt eſt tex. in dicta. l.
item apud labeonem. in dic. §. ſi quis vir
gines. i. reſponſo. Et ſi fit iniuria filio vel
vxoꝛi alicuius: etiā pater maritus vel ſo-
cer dicitur eā pati. vt habeat actionē iniu
riarū. vt in. l. item apud labeoneꝫ. §. ſpon
ſum quoꝗ. et in. l. i. §. item aut. ff. de iniu.
et vide tex. in. §. patitur autem. inſti. de in
iuriis. Filij vero nomine nō competit a-
ctio iniuriarum: quia nulla iniuria eſt que
fit in volentem. hoc ita ſi ſciebat eum eſſe
filium familias licet ignoꝛaret cuius. vt
in dicta. l. j. §. vſꝗ adeo. Nam ſi credebat
eum eſſe patrem familias non datur mi-
hi patri actio iniuriarum. vt in. l. cum. §. ſi
iniuria. ff. de iniuriis. vbi dicitur cum ali-
quis filius familias patrem familias pu
tat: non poteſt videri iniuriam patri face-
re: non magis quam viro ſi mulierem vi-
duam eſſe credat: quia nec in perſonaꝫ eo
rum confertur iniuria. Et nota ꝙ ex iniu-
ria facta ſeruo nō agit ſeruus / ſed eius do
minus: ſi iniuria in ſuam contumeliaꝫ fiat
vel ſi fuerit atrox iniuria. Vide de hoc
in. §. ſeruis. inſti. de iniuriis. vbi in duob⁹
caſibus fit domino iniuria: per iniuriam
factam ſeruo: ſi in contumeliā domini fac

ta fuerit licet non atrox: vel ſi ſeruus atrociter verberetur: ⁊ pro iniuria facta ſeruo comuni vterq; dominus agit / habita diſtinctione dignitatis vtriuſq;. vt in dicta .l. item apud labeonem. in. §. fina. et in. §. ſi comuni. inſti. de iniurijs. Et pro iniuria facta homini libero ⁊ ſeruo alieno: qui ſeruiſit nobis bona fide / competit nobis actio iniuriarū / ſi facta fuerit in opprobriū noſtrum. vide de hoc tex. in. §. ſed ſi libero homini. inſti. de iniurijs. Itē ſi fiat iniuria cadaueri cui ſumus heredes: iniuriarum actionem habemus. ſpectat enī ad eſtimationem noſtram ſi qua ei fiat iniuria. Idē q; eſt / et ſi fama eius cui heredes extitimus laceſcatur. Spectat enim ad nos iniuria que ſupradictis fit: et eorum qui affectui noſtro ſubiecti ſunt. vt videbis in dicta .l. j. §. item ait. ff. de iniurijs. Et ſi fit iniuria famulo in cōtumeliam domini vt dictū eſt / vel clerico in contumeliam epiſcopi / vel ciui in contumeliam ciuitatis: ⁊ tunc domino competit actio iniuriarum ciuilis quaſi pro iniuria illata ſibi. vt in .l. item apud labeonem. §. penul. et. §. fi. ff. eo. criminaliter autem dominus bene poteſt accuſare quia ſua intereſt. Et idem ſi facta fuerit iniuria colono. de quo vi. Bar. in .l. i. §. idem ait. ff. de iniu. et vi. Inno. in. c. dilecti. de accuſa. et in. c. contingit. in. j. de ſenten. excomuni. Et cōſanguineus nō poteſt eſſe teſtis in iniuria facta cōſanguineis: quia videtur eſſe teſtis in cauſa propria: quia omnibus cōſanguineis videtur eſſe facta iniuria. vt notatur in .l. lex cornelia. ff. de iniurijs. Non tamē dicitur fieri iniuria omni cognationi: vt per hoc cuilibet competat actio iniuriarum ciuilis: quia non competit niſi ei qui habet ipſum in poteſtate. vt in .l. j. in fine .ff. eo. Sed quod propter hoc admittetur ad criminaliter accuſandū / licet ſit priuatū crimen. vi. de hoc Bar. in dicta .l. lex cornelia. ff. de iniurijs. et etiam tetigit hoc in .l. fina. ff. de priua. delic. et Bar. inducit dictā .l. lex cornelia. ꝙ poteſtas nō poteſt eſſe iudex de iniuria facta familie. ſed tu dic vt ipſe dixit in .l. ſi quis. §. ſi qͦs. ff. de penis. Et quādo agitur ciuiliter de delicto debet inſeri locus et tempus ſecūdum formam tex. in .l. libellorum. ff. de accuſatio. quando agitur actione que infamat. vt eſt iniuriarum. Et vi. de hoc in .l. idem exigit. ff. de dolo. et in. c. tue. de procura. Et intellige / ſiue infamat de iure ſiue de facto: per iura que volunt / ꝙ etiam in exceptionibus continentibus delictū inſeratur locus et tempus. vt in. c. preſentium. de teſtibus. lib. vj. Sed ſi eſt actio ciuilis que non infamat: tunc nō cogitur quis dicere locum et tempus: quia tunc ceſſat ratio .l. pretor. in principio. et legis idem exigit. ff. de dolo. de quo vi. Bart. in dicta .l. pretor. et in .l. j. ff. de exceptionibus. Item nota ꝙ atrox iniuria exiſtimatur ex qualitate facti / loci / et perſonarū. Non nūquā etiā locus vulneris iniuriā atrocem facit. veluti ſi in oculo quis percuſſus fuerit. vt in .l. pretor. §. atrocē. ff. de iniurijs. Et vide tex. in. §. atrox. inſti. de iniurijs. Et faciens fieri iniuriā: ita punitur ſicut faciens. vt in. §. non ſolum. inſti. de iniurijs. Et vide Bartu. in .l. ſed ſi vnius. §. ſeruꝰ. ff. eo. ¶ Et actio iniuriarū iam nata tollitur diſſimulatione. vt in. §. fina. inſti. de iniurijs. Et de atroci iniuria vi. tex. in .l. atrocem. C. de iniurijs. vbi dicit Bald. ornamenta ⁊ habitus iniuriati habent iniuriam aggrauare. vnde maior eſt iniuria que fit ſacerdoti dum defert ſacerdotalia ſigna quā quando nō defert. Et pro atroci iniuria facta ſeruo dominꝰ habet iniuriarum actionem et damnorū petitionem. vi. de hoc docto. in .l. dominus. C. de iniu. Et non ſolum qui facit iniuriā: ſed qui procurat fieri ⁊ incitat alios ad faciendum tenentur iniuriarum. vt in dic. l. item apud labeonē. §. ſi curauerit. et

.§. ſequenti.et.§.ait pretor.et.§. generali
ter. Item tenetur iniuriaruꝫ qui me fecit
vocare in ius ſiue ad iudiciũ ſine iuſta cau
ſa.vt.ff.de iniurijs.l. iniuriaruꝫ.§.ſi quis.
Item ſi quis probibet me paſcere cuꝫ be
ſtijs meis in loco publico tenetur actiõe
iniuriarum.ff.eo.l. iniuriarum.§. ſi quis
me.et.§.ſi. Item tenetur qui vult diuina
re contra veritatem me feciſſe furtuꝫ vel
quid ſimile quod non feci: quod plus eſt
capitali pena puniſ.vt.ff.eo.l.item apud
labeonem.§.ſi quis aſtrologus.vbi dicit
ang. Hic eſt caſus ꝙ iſtis diuinatoꝛibus
non eſt ſtandum. Caueant igitur iudices
ne errẽt moti ex predictis diuinationib⁹.
Et contra iſtos diuinatores etiaꝫ eſt tex.
in.l.nemo.de maledic.et mathe. Item ſi
quis probibet me vẽdere vel alienare rẽ
meam tenetur iniuriaꝝ.vt.ff.eo.l.ſi quis
ſeruum. Item ſi appello a iudicis ſenten
tia/et propter hoc ſit mihi iniuria ipſe te
netur.vt.ff.eo.l.iudici.et facit.ff.ꝺ appel
la.l.illud. Item ſi quis intrauit domum
meam me probibente: vel nuncius intra
uerit me inuito et me citauit: tenetur actio
ne iniuriarum.vt.in.l.is qui in domum.
.ff.de iniurijs.et eſt ratio: quia domus eſt
tutiſſimum refugium.vt.ff.de in ius vo
can.l.pleriqꝫ. Item ſi quis inferioꝛ habi
tatoꝛ fumum facit ſuperioꝛi: vel ſupe
rioꝛ proijciat feces vel aliud ſimile ſuper
inferioꝛem tenetur iniuriaruꝫ.vt.ff.eo.l.
ſi inferioꝛ. Itẽ ſi iudex iniungit mihi on⁹
vltra debitum modum/vel mandatuꝫ il
licitum vel iniuſtum facit: tenetur actiõe
iniuriarum.vt.ff.eo.l.iniuriarum.§.ideꝫ
labeo.et.§.ſequenti. Sed in dubio magi
ſtratus actum iuriſdictionalem exercens
non preſumitur animo iniuriandi fecere
vel feciſſe: quia non eſt credendum ipſuꝫ
fuiſſe immemoꝛem ſalutis eterne.ita arge.
in.l.iniuriarũ.§. ſi quis de honoꝛibus.ff.
de iniu. Et ſi quis me probibeat in mari
piſcari: tenetur actione iniuriarum: aut ſi
quis re mea vti probibeat: tenetur actio
ne iniuriarum.vt in dicta.l. iniuriaruꝫ.§.
ſi quis me. Et ſic pro vi turbatiua prodi
tum eſt iniuriarum iudicium. Et dicit ibi
ange. Nullum aliud iudiciũ crimina
le pro vi turbatiua introductuꝫ. licet pro
alijs violentijs ſic: tenementi. vel ſic ſecũ
dum eundem Ange. Probibitus vti re
propria aut cõmuni de iure gentiuꝫ: iniu
riarũ agit. Nota ꝙ eſt valde vtile pro ve
netis.ita Ange. Et nota ꝙ pater poteſt
remittere iniuriaꝫ filij; ſed ſi eſt vilis per
ſona nõ permittitur ei ꝙ remittat iniuriã
filij. Ita bar.in.l.ſi vnius.§.filio familias
.ff.de iniur.et per hoc dicit ibi bar.et in.l.
.ij.ff.de vulgari.et pupillari; ꝙ quãdo pa
ter eſt vilis non põt filio pupillariter ſub
ſtituere. Sicut enim aufertur ei admini
ſtratio bonoꝝ filij in vita: ita in morte.vt
in dicto.§.filio familias.et in.l.fin.C.de
ſenten.paſſis. Et ſi iniuria erat facta filio
tẽpoꝛe quo erat emãcipatus/an cõpetat
patri ex tali iniuria actio iniuriaruꝫ.vi.de
hoc Cinuꝫ in.l.ſi non conuicij.C.de iniu
rijs.et vi.glo.⁊ docto.in.§.patitur.inſti.
de iniu. Et nota ꝙ hec actio quodam mi
rabili modo daſ noxaliter. Nã in arbitrio
domini eſt an vellit verberandum ſeruuꝫ
exhibere: vt ita ſatiſfaciat ei qui iniuriam
paſſus eſt: nec erit neceſſe domino vtiqꝫ
eum verberandum preſtare: ſed dabitur
ei facultas preſtare ſeruum verberanduꝫ:
aut ſi de eo verberibus ſatis non fiat/no
xe dedendum.vel litis eſtimationem ſuf
ferendam.l.ſed ſi vnius.§.cum ſeruus.ff.
de iniurijs. Et nota ꝙ ab iniuria quis ex
cuſatur ratione delicti quod vere cõmiſe
rat is cui contumeliandi animo delictum
obiecit alius.peccata enim nocentiuꝫ no
ta eſſe opoꝛtet.vt in.l.euꝫ.in principio.ff.
de iniurijs. Et intellige ꝙ infamauit de ta
li facto de quo poterat in iudicio accuſa
ri.vt patet per rationem que ſequitur in
dicta.l.eum. Et nota ſecundũ bar. ratio

nem dicti tex. Et per hoc dicunt doct. q̄
ſi non expediret reipublice talia que per
iniuriā dicuntur manifeſtari deberet: pro
ferens talia verba puniri. verbi gratia. ali
quis dixit tibi: tu es cecus/ vel claudus:
tunc tenetur actione iniuriarum. Et ſi di
xit aliquis alicui: Tu fuiſti mitreatus ꝑ
falſo/ vel es ſpurius: certe puto q̄ ſi eſt ve
ruʒ non teneatur: quia intereſt reipublice
q̄ infamia illius manifeſtetur ne admitta
tur ad teſtimonium. Item ne ſpurius ad
mittatur ad dignitates quarū non eſt ca-
pax. de quo vi. Ci. in. l. ſi non conuicij. C.
eo. et vi. Bar. in dicta. l. eum. in pricipio
Et vi. ange. in dicta. l. eum qui. vbi nō fa-
ciendo mentionē de Bartulo. Sed alle
gando Bin. et Reineriū dicit. Si aliq̄s
aliquem de crimine iam accuſatum ⁊ con
demnatum infamauerit iniuriarum tene
tur: cum non poſſit amplius accuſari vel
condemnari. et vi. Alexan. in. l. iij. ff. de li
ber. et poſthum. in. j. colu. et vi. ludo. ro.
in conſi. xcvj. vbi ipſe late diſtiguit in iſta
materia et bene. Et dicere enim queʒ ſpu
rium et illigitime fore natum infamia eſt
vt ibi per eum: referentem Azo. in ſuma
in rub. de infamib. et ibi dicit Romanus.
Defectus enim noſtros inhumanū atq̄
iniurioſum eſt detegi. vt in. l. ij. C. quādo
et quibus quarta pars debeatur. lib. x. li
cet enim cum bono animo factum vel di
ctum bonum ſit et vtile detegi: ſʒ cum ma
lo modo et animo detegens punitur. naʒ
Chriſtum crucifixi bonum ⁊ vtile fuit: q̄
per hoc redempti ſumus: tamen facientes
digne puniti ſunt: quia malo animo hoc
fecerunt. vt plene notat. in. c. j. de colluſio
ne detegen. ſicut econtra dicimus non cu
rari ſi dictum vel factum ſit malum in ſe:
dum tamen iniuriandi voluntas abſit/ cū
tunc iniuriaruʒ actio non oriatur. vt. in. l.
illud. §. j. ff. de iniu. et vi. Ludo. roma. in
dicto conſi. et probatur animus preſum-
ptione verbi vel facti. Et talis animꝰ pre

ſumitur qualia verba ſunt aut facta. vt. ff.
de ſupellec. legat. l. quod labeo. et. ff. de
tuto. et cura. dat. ab his. l. ſcire. et. C. de
inſtitu. et ſubſti. l. reprehendēda. et de ho
mici. c. ſignificaſti. ad fi. et vi. de hoc Lu.
roma. in dic. conſi. xcvj. vbi ipſe poſuit ele
gantem diſtinctionem in iſta materia. Et
omnino vide. et in. conſi. dxxxvij. Et no-
ta q̄ iniuria dicitur inferri etiaʒ ſi non de-
ueniatur ad ſpeciem. vi. de hoc Bart. in
. l. item apud labeonē. in. §. ſed quod adi-
cit. vbi ipſe dicit. Videamus quid ſit ver
bum iniurioſum. Reſpondeo: quando cū
q̄ tibi re improprio aliquod maleficium
per te comiſſum. vt probatur in. l. i. ad fi.
. ff. de obſequijs patrono preſtan. Iteʒ ſi
tibi reiproperatur aliqua iniuria in te vel
ī tuos cōmiſſa. vt. l. ſi inimicitie. ff. de his
quibus vt indig. et ibi notat. et hoc puto
verum ſiue exprimatur maleficiuʒ ſeu in-
iuria: ſiue in genere dicam latro/ homici-
da/ fur/ et ſimilia. vt not. in. l. iij. in princi.
. ff. de libe. et poſthu. et ideo puto q̄ ſi di-
citur tibi tu mentiris: q̄ eſt verbum iniu
rioſum. ita Bar. vbi ſupra. et vi. Alexan.
in dicta. l. iiij. de libe. et poſthu. referendo
Bart. et Ange. vbi dicit. Si dixero tibi
tu mētiris punior. vt proferens verba in
iurioſa: etiam ſi dixero mentiris. ſaluo ho
nore tuo. Et ibi notatur in dicta. l. iij. non
redditur nullum propter verba iniurioſa
in eo poſita. ¶ Et an teneat̄ actione iniu-
riaruʒ qui oppoſuit de crimine contra ali
quem per viam exceptionis: et defecit in
probatione. vi. late per Felinum referen-
do totam ſcholam. in. c. j. de exceptio. in
fina. colu. Et nota q̄ actio iniuriarum eſt
pretoria: vt diximus: niſi in caſibꝰ in qui-
bus diximus eaʒ cōpetere ex lege corne.
de quibus etiam vi. in. §. ſed et lex corne.
inſti. de iniu. ¶ Et nota q̄ ſi dixero tibi ali-
quod verbum iniurioſum/ puta te eſſe la-
tronem. tu econtra reſpondiſti mentiris
non teneris actione iniuriarum: quia di-

ceris tuam proſequi iniuriam. ita Bar. et Ange. in. l. que omnia. ff. de procuratori. et ibi dicit Bart. ſuſpectus eſt teſtis qui ſe ingerit: et audiendus eſt qui vult ſuū pudorem purgare. Et diffamatus poterit dicere diffamanti q mētitur: et impune. et eſt plus mentiri quam verum tacere. vt de reſcrip. c. poſtulanti. et. c. proponente. et ibi Inno. Licitum eſt ergo vniuicuiqʒ ſuum honorem defendere/et parcitur verecundie. vt de donatio. l. ſi patronum. j. reſponſo. et. ff. de fur. l. penulti. et in. l. Quintus mutius. ff. mandati. in fine primi reſpōſi. ¶ Et pro cōcluſione materie notabimus. q pena iniuriarum eſt pecuniaria: quanti fuerit eſtimata et per iudicem taxata: que eſtimatio et taxatio creſcit vel diminuitur ſecundum perſonarū dignitatem et conditionem. vt. ff. de iniurijs. l. conſtitutionibus. §. j. et in. §. pena. inſti. de iniuriis. Et etiaʒ ex lege corne. iniuriarum actio ciuiliter moueri poteſt cōdēnatione eſtimatione iudicis facienda. vt in dicta. l. conſtitutionibus. §. etiaʒ. et Azo. in ſuma. in rub. de iniu. in fina. colu. dicit. Datur actio iniuriarum in tantum in quantum paſſus iniuriam ad animum reuocauerit. et debet dicere ſecundū euʒ. Iuro q prius ego vellem tantam ſumā amittere quam pati talem iniuriam. et in penis molliendis non exaſperandis debemus eſſe prompti: taxatione tamē a iudice facta ne quis iuret in infinitum: ſiue ex lege corne. ſiue ex edicto pretoris quis agat vt iam diximus per tex. in dicto. §. etiam. vel ſi iudex ſit timidus ſtet in generalibus verbis legis: et dicat ſolūmodo. pro quanto nolles hāc iniuriam te paſſuʒ fuiſſe: nec debʒ dicere pro quanto nolles hanc iniuriam pati. Semper enim faciēda eſt relatio ad tempus facte iniurie. augetur enim eſtimatio iniurie propter multa. ſ. ex perſona. et ex tempore: et re ipſa. vt ibi videbis per Azonem et per docto. in dicto. §. pena. inſti. de iniurijs. et actio iniuriarum eſt annalis. de quo vi. doct. in dicta. l. ſi non conuicij. C. de iniurijs. niſi iniuria inferatur cum metu et violentia compulſiua. vt. ff. quod met. cauſa. l. ſi cū exceptione. §. j. quia tūc ille annus eſt vtilis. Et ſicut ius agendi pretoria iniuriaruʒ ad vindictam non durat niſi anno. ita ius accuſandi criminaliter non durabit etiaʒ niſi anno. In crimine ergo iniuriarum fallit regula legis querelle. C. de falſ. que dicit: q ius accuſandi durat. xx. ānis. ¶ Et etiam actio iniuriarum ciuilis que ponitur ad vindictam in tribus caſibus tantum. ſ. cuʒ quis eſt pulſatus/verberatus: vel eius domus introita per vim. vt. in. l. lex cornelia. ff. de iniu. nō durat niſi anno. Et vi. etiam de hoc glo. inſti. de perpetu. et temporali. actioni. licet Martinꝰ fuit in contraria opinione. et Ange. tenet cuʒ eo in dicta. l. ſi non conuicij. et Azo. in loco iam allega. tenet cōtra Marti. vbi ipſe dicit. Docto. noſtri dixerunt eam ſemper eſſe annalem. niſi vbi fit per metuʒ: vt diximus. et dic. lex. ſi non conuicij ſpecialiter loquitur in crimine iniuriarum. ergo derogat regule generali. que dicit actiones eē perpetuas ſi deſcendunt ex lege. ita Azo. ¶ Et nota q ſtabit iuramēto iniuriati ſi iurauerit vt dictū eſt. idem in patre et domino et ſimilibus eſt dicendum ſi iurauerit certam quantitatem/premiſſa prius a iudice taxatione. argu. l. apertiſſimi. C. de iudici. et poſtquā iuratuʒ fuerit non licebit iudici in minore quātitate cōdēnari. vt in auct. de iudicijs. §. oportet. collatione. vj. et trāſumptiue in auct. poſt iuſiurandum. C. de indi. Item hec actio non datur heredi nec in heredeʒ/niſi poſt litem conteſta. Nam ad ſolam vindictam eſt prodita. vt inſti. de perpetu. actioni. §. nos omnes. et. §. penales. et. ff. de iniurijs. l. iniuriarum actio in bonis. Famoſa eſt etiā ex perſona ſerui. vt. ff. d his qui notā

infam. l. iniuriarum. Et ſpeciale eſt in ea vt tollatur per pactum. vt. ff. de pact. l. ſi tibi. §. quedam ſunt. Et ſpeciale eſt in hoc crimine vt illuſtres accuſantes vel accuſati poſſint per procuratorez accuſare vel reſpōdere. vt in. l. fina. C. de iniu. Et ſententia in tali caſu fertur in dominum non in procuratorem: ſed in cauſis ciuilibus procurator eſt damnādus. vt in. l. j. C. de ſentē. et iterlocutio. ¶ Et nota ꝙ ex qualibet iniuria poteſt agi ciuiliter ad eſtimationem: et criminaliter ad condemnationem extra ordinem: in quo iudicio criminali non poteſt interuenire procurator niſi pro illuſtri perſona vt ſuperius diximꝰ. vi. de hoc tex. in. §. in ſuma. inſti. de iniuriis. Et quando agitur ciuiliter/ ſic concipies libellum ſecundum ſpecula. in rubri. de iniuriis. in pricipio. Conqueror de. p. qui mihi tali anno ꝛ menſe/ tali domo vel loco/ talem iniuriam dixit. ſ. vocauit me filium meretricis/ vel heretici: vel cantauit de me malam cantillenam/ quam iniuriam nollē ꝙ mihi dixiſſet/ vel de me cantaſſet/ vel ſcripſiſſet/ pro centū libris: quare ago contra eum actione iniuriarum: et peto dictas. c. libras mihi preſtari. Iſta forma probatur inſti. de iniu. §. in ſuma. ꝛ. ff. de iniu. l. fin. et. C. de iniu. l. fi. et. ff. de priua. deli. l. fi. ꝙ ſi criminaliter agere velis concipies libellum vt ſupra de furt. in principio. ver. ſi autē. ita ſpecu. Si autez vice verſa iſte actor vocaſſet ipſum. p. filium meretricis/ vel hereticum et huiuſmodi: an ſe poſſint mutuo ad inuicem accuſari. vi. ſpecula. in rub. de accuſatore. in ver. quid ſi te vocaui latronem et tu me. vbi cōcluditur. ꝙ quiſqʒ noſtrum aget de ſua iniuria/ licet par ſit iniuria. et vi. Ioānes de platea in dicto. §. in ſuma. in principio. vbi ipſe dicit. Eſt ergo differentia/ an quis agat actione iniuriarum ciuiliter an criminaliter: quia agens ciuiliter debʒ concludere penam ſibi applicari: quia pena ciuilis applicatur parti. ſ. actori. vt eſt glo. in dicto. §. in ſuma. Sed agens criminaliter debet petere ſimpliciter iniuriantem puniri. Et tunc ſi iudex punit pecuniariter pena fiſco applicatur. vt eſt gloſ. in dicto. §. in ſuma. in verbo extraordinarie. que innuit. ꝙ quādo pena applicatur fiſco: tunc pena eſt criminalis. vt in. l. fi. ff. de ſepul. viola. et. l. fina. ff. de iniu. Et actio ciuilis tollit criminalem. et ecōuerſo facta condemnatione/ et exactione. vt eſt gloſ. in dicto. §. in ſuma. inſti. de iniur. Nam regula eſt ꝙ quando due actiones competunt ex eodez facto pro re familiari perſequenda: tunc vna tollit aliam niſi in id quod excedit. vt inſti. ſi quadru. pauper. fecaſſe dicatur. §. fina. et ibi per gloſ. et plene per Bar. in. l. licz gratis. §. i. ff. nauta caupo. ſtabula. Si autem plures actiones competant ex eodem facto ad vindictam/ licet vna ſit ciuilis alia criminalis: tunc vna tollit aliam. vt hic. ita Ioan. de platea in dicto. §. in ſuma. et tetigit etiaz in. §. liberſi. inſti. ad. l. aquil. ¶ Et nota ꝙ in actione iniuriarum criminaliter intentata vbi pena eſt arbitraria: iſtud arbitriū iudicis poteſt ſe extendere vſqʒ ad mortem. glo. eſt ſingu. in dicto. §. in ſuma. ſi iudici ſederit in animo: et ſi iudici equuz appareat. Tu dic. ꝙ vbi pena non eſt determinata ſʒ remanet arbitrio iudicis: iudex debet imponere illam penam que conſueta eſt imponi pro illo crimīe. vt dicit glo. in. l. Quid ergo. §. Pena grauior. ff. de his qui not. infa. et. l. hodie. ff. de peni. tamen propter imanitatem criminis poteſt iudex arbitrari vſqʒ ad penaz mortis. vt in. l. ſeculari. circa medium. ff. de extraordina. crimini. Tamen glo. per aliquos reprobatur. per. l. aliud eſt fraus. §. intereſt multuz. ff. de verbo. ſignifica. et in iſto pūto de arbitrio iudicis tu dic vt plures diximus in iſta ſecunda parte: in precedētibus regulis. Et nota ꝙ ſi plures iniurie

alicui inferuntur eodem loco et tempoꝛe
ꝛ vult agere ꝙ omnes debent in illo libel
lo et non diuerſis inferri. vt.ff.de iniurijs
.l.pretoꝛ edixit.§.preterea.et.§.quod au
tem.et inſti. de iniu.§. atrox. Item nota
ꝙ tollitur actio iniuriarum: ſi iniuriatus
bibit vel comedit cum illo qui fecit iniu-
riam.vt inſti.eo.§.fina.Et ſi quis leuauit
manum ad percutiendū licet non percuſ
ſerit tenetur ciuiliter iniuriarū. vt.ff.eo.
.l.item apud labeonē.§.i.Item nota:ꝙ
ſi plures ſimul faciunt iniuriam omnes ſi
mul tenentur inſolidum: quia tot ſunt in-
iurie quot ſunt facientes.vt.ff.eo.l.ſi plu
res. nec vno ſoluente alij liberantur cum
ſit pena.vt.ff.ad.l.aquil.l. item mella. §.
ſi plures.vbi de hoc notat.et in.l.ita vul-
neratus.in fine.ꝛ.ff.de fur.l. vulgaris.§.
ſi duo. Et ſic remanet plana et expedita
tota materia iniuriarum. et de alia parte
regule.ſ.de damno dato.vi.ſpecula. in ti
tu.de iniu.et damno dato.in.§.i. incipiē.
ſequitur videre.vbi late et notāter loqui
tur.Et vi.etiam Boniſa.viteli.in tracta
tu maleſi.in rubꝛi.de damno dato. vbi la
tiſſime locutus fuit in iſta materia: et no-
ua et vetera reſumpſit.Et ſic ad honoꝛē
dei ſum expeditus de materia damni da-
ti remiſſionibus contentus.

Regula decima ſexta

De abigeis: et crimine concuſſionis. Et de ſepulchꝛo violato.

Bartulus in rub.ff.de abigeis dicit.
Quidam habēt de ambigeis: alii habent de abigeis. Et iſta melioꝛ. De-
ſcendit enim ab abigo abigis: ꝛ ſubtraho
ſubtrahis. Quis ſit abigeus dic.ꝙ oĩs
ille qui conſuetudinem habet inſidiandi
animalibus alienis abducendis. vnde ꝑ
pꝛie iſtud delictū incurrunt ſodales qui
inſidiantur ex conſuetudine vt predam ꝛ
captiuos capiāt.et hoc ponit tex. melioꝛ
qui ſit in iure ſecundum Acurſium ꝛ An
ge.in auct.de nupti.§. ſi igitur. colla.iiij.
Et vlpianus in.l.i.§.abigei.ff.de abigeis.
dicit. Abigei autē pꝛopꝛie hi habentur
qui pecoꝛa ex paſcuis vel armentis ſub-
trahunt: et quodāmodo depꝛedantur.et
abigendi ſtudium quaſi artem exercent:
equos de armentis/vel oues de gregibꝰ
abducentes.Et eſt notandum ꝙ vbi ali-
quis exercet hoc vt artem/ etiam ſi vnū
ſubtrahat/vt abigeus damnaretur. Sed
vbi non exercet artem non tenetur vt abi
geus/niſi decē oues adminus ſurripuit
que neceſſe ſunt in grege cōſtituendo: ſed
grex poꝛcoꝛum etiam ex quinqꝫ vel qua-
tuoꝛ conſtituitur.vt in.l. oues.ff. de abi-
geis.vbi dicitur. Oues pꝛo numero ab-
actoꝛum/aut abigeum/aut furem faciūt:
quidā decem oues gregem eſſe putaue
runt; poꝛcoꝝ etiam quinqꝫ vel quattuoꝛ
abactos: equum vnum vel bouē abigea-
tus crimen facere. Sed nota ꝙ ſi q̄s ouē
aberrantem: vel equos in ſolitudine reli-
ctos abduxerit: nō eſt abigeus ſed fur po
tius. vt in.l.i.ver.ceterum.ff.de abigeis.
Et nota ꝙ qui furatur a ſtabulo pecꝰ do-
mitū non a ſilua vel grege plenius ꝛ gra
uius punitur. vt in dicta.l.oues.ver.eū
quoqꝫ.ff.eo. Et nota ꝙ licet quis non fu
retur gregem/ſed vnum animal. et ſepiꝰ
hoc fecit abigeus dicit.vt ĩ dicta.l.oues.
.§.qui ſepius.ff.eo.Et nota ꝙ qui poꝛcū
vel capram abduxerit non tam grauiter
punitur quā qui maioꝛa animalia abigūt
vt in dicta.l.i.ver.ſed.ff.eo.Et nota ꝙ ꝑ
grege ſubtracto pena abigeatus incurri-
tur indiſtincte: licē ſubtrahens nullas po

ſuerit inſidias. ita Ange. per illuꝫ tex. ff.
co. Et ibi notat Bar. ꝙ porci numerant
inter beſtias minutas: equi/bos/ et mulꝰ
inter groſſas. Et ibi etiã dicit bar. nota in
ouibus decem faciunt gregem. in porcis
quinqꝫ faciunt gregem. in equis non dici
tur hic. ſed glo. dicit. ꝙ quatuor vel quin
qꝫ faciunt gregeꝫ: quod tenementi ad id
quod dixit Bar. in. l. pretor edixit. §. j. ff.
de vibonorũ rapto. ꝙ quattuor vel quin
qꝫ homines equites faciunt gentem. ſed
in peditibus requirentur plures. vt ibi vi
debis per Bar. et ibi dicit. Turba fit ex
centum hominibus. et duo homines fa
ciunt cõgregationem. ⁊c. ¶ Et nota ꝙ pe
na abigei eſt/ ꝙ duriſſime puniuntur ad
gladium damnari ſolent. Puniuntur au
tem duriſſime non vbiqꝫ. ſed vbi frequen
tius eſt id genus maleficij. vt in dicta. l. j.
in principio. ff. co. Si autem non frequen
tatur hoc factum/ vel datur in metallum/
vel ad tẽpus relegatur: vel ſi eſt vilis per
ſona que cum armis deliquit beſtijs ſubij
citur. vt in dicta. l. j. §. quamquã. ff. co. et
ibi dicit Bar. videtis hic ꝙ magis puni
tur inobilis quaꝫ nobilis. quod dic. vt in
. l. quedaꝫ ſunt. ff. de penis. et in. l. pedius
. ff. de incen. rui. nau. ¶ Et nota ꝙ qui pe
cora de quorum proprietate faciebat cõ
trouerſiam abegit: ad examinationem ci
uileꝫ remittendus eſt: ſi non color abigea
tus queſitus eſt. ſed vere putauit ſua: iu
ſtis rationibus ductus. vt eſt tex. in dicta
. l. i. §. fin. ff. co. Et nota ꝙ crimen abigea
tus eſt crimen priuatum: quia plerumqꝫ
abigeiꝰ et furto vtuntur. vt in. l. abigeatꝰ.
. ff. co. Et quilibet poteſt accuſare ſine ſcri
ptis. vt in. l. vna. C. de abige. et vi. ibi fa
lice. Et vltimo notabis ꝙ receptatores
abigeorũ extra Italiam decem annis re
legantur. vt in. l. finali. §. fina. ff. co. Et ſic
ad honorem dei remanet plana materia
de crimine abigeatus.

¶ Nunc ad ſecundam partem regule trã
ſeamus. ſ. de crimine concuſſionis. Et no
ta ꝙ crimen cõcuſſionis comittit ille qui
minatur aliquem ꝙ accuſauit eum de ali
quo crimine de quo nõ eſt culpabilis vel
ꝙ teſtificabitur tanquã teſtis contra euꝫ
de aliquo maleficio de quo eſt accuſatus
niſi dederit ei. x. vel. xx. vt. ff. de cõcuſſio
nibus. l. ij. vel dedi pecuniam alicui pro
pter timorem de me nõ accuſando vel de
nunciando. vt in dicta. l. ij. et. ff. de calum
nia. l. ſi ab eo. Item tenetur eadeꝫ lege of
ficialis vel nuncius cõmunis qui accepit
a me pecuniam vt non accuſaret me/ vel
diceret me non citaſſe. vt in. l. j. et. ij. ff. co.
et compelluntur iſti reddere quod extor
ſerunt. et puniuntur vt in. l. ij. infra co. et
vi. Bar. in dicta. l. j. et vi. docto. C. de cõ
ditio. ob turp. cauſaꝫ. l. quod euitandi. et
tex. eſt in dicta. l. j. ff. de concuſſio. vbi no
tat Bar. ſecundum glo. ibi. ꝙ tenetur de
hoc crimine qui concuſſionem intulit ha
bens officium/ vel etiam ſine officio. vt in
. l. ij. co. titu. et glo. in dicta. l. i. ponit exẽ
plum in nuncio cõmunis: puta dixit offi
cialis ꝙ iuſſu preſidis habebat quendaꝫ
capere: et non dixit veruꝫ: et propter hũc
timorem aliquid ei fuit datum: vt facilit
nuncij cõmunis. et Bar. in dicta. l. i. que
rit quanto tẽpore duret hec actio. Et cõ
cludit. ꝙ iſta accuſatio eſt perpetua con
tra regulam poſitam in. l. querella. C. de
fal. Et de iſta materia vi. docto. in. l. quo
ties. C. de dignitati. lib. xij. Et odofredꝰ
in. l. iubemus. C. ad. l. iuli. repetundarũ.
dicit. Concuſſio eſt quedaꝫ intimoratio.
Et vi. ſpecula. in titu. de lega. §. ſupereſt.
ver. illud quoqꝫ. vbi dicit. Concuſſio di
citur cõmitti per ſuperioreꝫ qui in procu
ratoribus inhumaniter grauat iferiores.
Et concuſſor dicitur/ qui aliquid recipit
pro eo quod gratis facere tenet. Ita ſpe
cula. in titu. de recuſa. §. effectus. ver. ſed
quis prouidebit. Et vi. pau. de puteo. in
. C. de exceſſibus militum: vbi ipſe dicit in

principio. Excedunt etiã milites quia nõ
contenti ſuis ſtipendijs cõcutiunt homi-
nes. ibi vi. per eum. et de pena eorum vi.
tex. in. c. militare. xxiij. q. i. et de concuſſio
ne inquiſitorũ heretice prauitatis. vide
Car. in clemẽ. ij. §. j. de hereticis. Et quia
iſta materia remanet plana: nunc ad ter-
tiam ⁊ finalem regule partem tranſeam⁹
. ſ. de ſepulchro violato. Et circa iſtaꝫ ma
teriam me remitto ad tradita per Azo.
in ſuma. in rub. de ſepulchro viola. vbi ip
ſe bene locutus fuit. Et ſic diuino fauore
ducente ad regulaꝫ de plagiarijs tranſea
mus.

Regula decima ſeptima. De plagiarijs: et termino moto.

Nunc dicamus d plagio. i.
plagã vel dolore quod pa
rentib⁹ vel dominis a quo
libet infertur. Et certe lex
fauia de plagiarijs locum
habet: cum quis liberum hominẽ vel ſer-
uum alienum ſciẽs vendit: vel ex alia cau
ſa aliena. Item ſi quis vinctũ habuit vel
celauerit. Item qui ſeruo alieno ſuaſit vt
a dño fugiat. vt. ff. ad. l. fabi. de plagia. l.
. j. et. l. lex fabia. et. l. eum. et. l. non. §. legẽ
vbi dicitur. Lege fabia cauetur / vt liber
qui hominem ingenuum vel libertinum
inuitum celauerit et vinctum habuerit:
emerit ſciens dolo malo: quiq; alieno ſer
uo ſerueve perſuaſerit vt a domino domi
nave fugiat / vel eum eam ve inuito vel in
ſciente domino dominave celauerit / vin-
ctum habuerit / emerit ſciens dolo malo /
qui in ea re ſocius erit eius pena teneatur
. ſ. legis fabie. vt ibi dicit glo. et etiã tenet
. l. iulie. de vi. vt. C. ad. l. fabi. de plagia. l.
. j. Et interdictum de libero homine exhi
bendo. vt. ff. de libero homine exhib. l. iij.
Datur autem actio de ſeruo corrupto. et
furti ſi malo animo quis alienos ſeruos
ſuſceperit vt preſtet refugium fugiendi.
vt. ff. de ſeruo corrup. l. j. in prĩcipio. ⁊. §.
perſuadere. et. l. vt tantũ. §. de filio. ⁊. ff.
de plagia. l. non. §. idem princeps. Et no
ta ꝙ furti actio dat et ſerui corrupti: etiaꝫ
non comiſſo plagio. vt quia non corrupit
vt fugeret nec ſurripuit vt exportaret. ſꝫ
ſi tenetur de plagio: etiam predictis tene
tur accuſationibus. vt. ff. eo. l. nõ. j. reſpõ.
et. ij. et vi. de hoc Azonẽ in ſuma. in rub.
de plagia. ad finẽ. Et nota ꝙ illi qui com
mittunt plagium in filio alieno ſi non fa-
ciunt hoc de conſuetudine puniuntur pe-
na metalli. Si autem de conſuetudine fa
ciunt / aut ſerui aut liberi debent ſubiici be
ſtijs: ingenui vero debent decapitari. vi.
de hoc Bald. in. l. fina. C. eo. et vi. etiaꝫ
in. l. quoniam. eo. titu. Et ſic nota ꝙ reite
ranti delictum vel ſepius cõmittenti gra
uior debet pena infligi. de quo vi. ſali. in
dicta. l. fina. et in. l. ſeruos. C. ad. l. iuliaꝫ.
de vi publi. etiã notat ibi: ꝙ grauius pu
nitur inobilis quã nobilis. ¶ Et nota ꝙ
receptans ſeruum fugitiuum vt fur ad rẽ
et ad penam tenetur. et etiaꝫ criminaliter
poteſt de plagio accuſari. vt in. l. ſi quis.
et ibi Bal. C. eo. et ex eodem proceſſu: ⁊
in eodẽ libello poteſt peti a furе res ⁊ pe
na. vt ibi notat Bal. Et premitte ꝙ pro-
prie non poteſt quis cõmittere plagium
in ſeruo: niſi in caſu qui eſt in. l. in fuga. C.
de plagiari. ita Bal. in. l. preſes. eo. titu.
Et nota ꝙ frater poteſt accuſare detenta
tionẽ et occultationem fratris. l. ſi frater.
C. eo. Et nota ꝙ bart. in. l. non. ff. de pla-
giari. querit. quomodo cognoſcatur pla-
giarius a fure. Et concludit ſecundũ azo
nem: ꝙ ille qui habet animuꝫ celandi do-
mino dicitur plagiarius: et ille qui nõ ha
bet animum celandi domino: ſed tantum
ſibi vult habere non dicitur plagiarius:
ſed fur. et hec opinio cõmuniter tenetur.
ita Bar. tenet etiam ſali. in. l. fi. C. eo. Et

ſic remanet expedita tota materia de pla
giariis. ¶ Nunc ad ſecundam partem
regule trāſeamus .ſ. de termino moto: ad
euidentiam premitte ſecundum Bar. et
ſecundum alios. ſecunduȝ Bald. in rub.
de termino moto. ꝙ cōfinie ⁊ finis / et ter
minus limitans et limitatus dicuntur ſi/
gna que fines demonſtrant. vt in .l. vlti.
.§. fina. ff. de termino moto. Interdum fi
nis ponitur pro termino. vt ī iure diuino
et humano. Limes etiam et finis et ter/
minus idem ſunt. vt inſti. quibus modis
ius pat. poteſ. ſolui. §. dictuȝ. et. §. ea quo
qȝ. Et omnes predicti cedunt limitato ⁊
confinato. vt. ff. de euictioni. l. qui fundū
et de actioni. emp. l. quero. et. l. ſi titius.
Termini enim et fines ſunt de ipſa terra
terminata. ff. de euictio. l. ſi finis. et. ff. de
officio proconſu. et lega. l. ii. et. l. obſerua/
re. et vi. tex. in. l. iii. in fine. et vi. l. ſequē. ff.
finiuȝ regundo. et vi. tex. in. l. quod ſepe.
.§. vlti. et. l. cum in ſeruo. ff. de contrahē.
emptio. et vi. tex. in. l. diuus. ff. eo. vbi po
nitur pena caſtigationis et verberum. et
bar. dicit ibi. ꝙ iſta pena eſt remota a no/
bilibus. ¶ Sed nota ꝙ ſi quis terminos
pro finibus poſitos auulſerit cauſa occu/
pandorum finium corporaliter punitur.
vt in. l. j. ff. eo. et iſte talis poteſt ad tēpus
relegari. Et ſi fuerit homo iuuenis ad lō
gum tempus: ſi vero antiquus minore tē
pore. vt in dicta. l. ij. Et ſi fecerit mādato
alterius punitur ſecundum formam tex.
in. l. cum querebatur. C. vnde vi. Si au/
tem non dolo ſed per negligentiam lapi/
des termini furati ſunt ſufficit eos verbe
ribus cedere. vt in dicta. l. ij. ad fineȝ. Si
auteȝ fecerint cauſa ſeminande diſcordie
inter vicinos: tunc ſi liber eſt punitur in
quinquaginta aureis ſoluēdis cōmuni ⁊
iuri publico: priuato vero ſiue priuate p/
ſone ad intereſſe quanti iurauerit. vt in. l.
agraria. in princi. ff. eo. Et ſi fuerit ſeruus
capitali pena punitur niſi dominus pro
ipſo ſoluerit quinquaginta aureos. vt in
dicta. l. agraria. §. aliā quoqȝ lege agraria
Et nota ꝙ ſi quis furatꝰ fuerit terminos
poſitos intra poſſeſſiones aliquarum per
ſonarum tenetur furti: cum furtum ſit cō
tractatio. ⁊c̄. vt. ff. de fur. l. j. Si autē erat
queſtio inter me ⁊ te de finibus: ⁊ tu ante
ſententiam propria auctoritate occupa/
ſti cōfines: et de predio meo vſurpaſti po
nendo confines intra predium meum: et
ita occupando tunc puniris: vt tantundē
habeam de predio tuo quantum intenta
ſti habere de predio meo. vt in. l. ſi conſti
terit. C. finium regundorum. Si autem
tantūdem predio tuo non habes quantū
occupaſti de meo: teneris mihi ad intereſ
ſe. argu. ff. de rei vendi. l. Qui reſtituere.
Et nota ꝙ ſi quis nō remouet terminos
ſed arbores finales incidit: tenetur etiaȝ
vt inſti. de offi. iudi. §. penult. in fine. tene
tur etiam arborum furtim ceſſarum. vt in
.l. j. et. l. facienda eſt. ff. de arbo. fur. ceſſa:
Et ſic ad honorem dei remanet expedi/
ta tota materia preſentis regule.

Regula decima octa
ua. De abolitionibus: et de crimine ſtel/
lionatus.

Abolitio eſt
accuſationis
inſtitute per
ſententiaȝ in
terlocutoriā
perēptio. vt
eſt glo. ī rub:
C. de aboli/
tionibus. et
nota/ qꝺ tri/
plex eſt abolitio. vt in dicta glo. Sed tu
latius declara ſecundum ſali. in rubri. C.
de abolitio. nā alia eſt legitima quia ipſo

iure ſit:et concluditur a lege in duobꝰ ca-
ſibꝰ. Primo quando moꝛitur accuſatus:
nam tunc tollit̃ crimen ⁊ inſtantia. vt. C.
ſi reus vel accuſa. moꝛtuꝰ fuerit. et vi. la-
te in regula. ſi reus vel accuſa. moꝛ. fuerit.
Secũdo quãdo econtra moꝛitur accuſa-
toꝛ:et tunc crimẽ non extinguitur cuꝫ vi-
uat criminoſus. de quo etiam videbis ea
que ſcripſimus in dicta regula. Alia abo
litio eſt publica:quia ob publicã licentiã
cõceſſa. et hec eadẽ appellat̃ generalis:qꝛ
generaliter oẽs concernit. Hanc eñ cõce
dit princeps:qꝛ filius ſibi eſt natus:vel ꝓ
pter pꝛoſperos ſucceſſus quos habuit cõ
tra barbaricas nationes quas deuicit. et
de hac abolitione habet̃. C. de gñali abo
litio. Et hec abolitio crimen nõ extinguit
ſed cognitionẽ ſuſpẽdit. Ideo poſt ferias
indictas ad cauſaꝫ reddit̃. et ex eodẽ pro
ceſſu ⁊ inſtantia. vt. ff. ad turpillianum. l.
aut priuatim. §. fina. et etiaꝫ vi. tex. in. l. i.
C. de generali abolitiõe: et ibi notat̃ in. l.
fi. ꝙ indulgentia remittit penã/non infa-
miã. Alia abolitio dicitur priuata:qꝛ tan
tum accuſatoꝛẽ/et ſic priuatã perſonã con
cernit:et hec a principe vel a iudice impe
tratur:⁊ cauſa cognita ⁊ parte preſente cõ
ceditur. vt in. l. ij. C. de abolitio. vbi dici-
tur. Abolitio priuata cõcedenda eſt a iu
dice cauſa cognita. Et iuſte denegat̃ quã
do per calumniam ad accuſandum proſi-
luit impetratoꝛ: vel a re coꝛruptus fuerit
niſi vel ſuã vel ſuoꝛũ iniuriam proſecutus
fuerit:et iudex põt etiam pace facta inter
actoꝛem ⁊ reũ inquirere ⁊ teſtes examina
re. vi. de hoc ſali. in. d. l. ij. C. de abolitio.
Et ibi notat bal. ꝙ vbi accuſatoꝛ cõtra rẽ
publicã calũniatur iudex põt ſupplere. et
ibi etiaꝫ notat̃. ꝙ par tenet per pecuniam
reddita. et azo. in ſuma. i rub. de abolitio.
dicit. Illud ſciendũ eſt:ꝙ vbicũqꝫ accuſa
toꝛ petita abolitione propterea quod ab
accuſato accepit pecuniã:vt deſiſteret nõ
eſt ei abolitio danda niſi accuſatoꝛ accuſa
uerit cognatos ſuos:vel accuſauerit per-
ſequendo iniuriam ſuaꝫ vel ſuoꝛum. vt in
dicta. l. ij. Et nota ꝙ nõ debet cõcedi abo
litio per calumniã accuſanti/nec etiã men
te ſincera accuſanti. Si reus fuerit carce
ratus/vel aliquod grauamẽ coꝛpoꝛalem
paſſus:niſi cõſentiat reus: ⁊ poſt torturã
teſtiũ non debꝫ concedi abolitio: nec etiã
in criminibus anumeratis. in. l. fin. C. de
abolitio. et vi. totã illam. l. et ſali. ibi poſt
bal. quia vtilis eſt i materia. ¶ Et nota ꝙ
debet peti abolitio infra. xxx. dies cõpu-
tãdos a die inſtitute accuſationis. vt. C.
eo. l. fi. et. ff. eo. l. i. §. abolitio. ⁊. l. aut. §. in
iudicio. Et qꝛ remanet expedita materia
prime partis regule. ¶ Nũc ad vltimam
partẽ tranſeamꝰ. ſ. de crimine ſtellionatꝰ.
Et dicit̃ a ſtellione animali ſic vocato: qꝛ
totꝰ eſt ſtellatus ſicut celũ/et dolo plenꝰ.
Et ſi vis tibi notũ exemplũ. vi. in ſcoꝛpio
ne:qꝛ brachijs eleuatis tibi amplexando
blandit̃:et cum cauda ſecreto te pungit:⁊
ideo ab his q̃ habent ſcoꝛpione ꝓ accidẽ
ti:qui ⁊ ſtella eſt/caue tibi. ſecundũ ſali. in
rub. C. d̃ crimine ſtelliona. Et nota ꝙ pe
na iſtius delicti eſt extraoꝛdinaria. vt in. l.
iij. §. fi. ff. eo. vbi dicit tex. Pena aũt ſtel-
lionatus nulla legitima eſt: cũ neqꝫ legiti
mũ crimen ſit. Solent aũt ex hoc crimine
extra oꝛdinem plecti:dũmodo nõ debeat
opus metalli:hec pena in plebeis egredi.
In his aũt qui ſunt in aliquo honoꝛe po
ſiti ad tẽpus relegatio. cetera videbis. in
tex. Eſt ergo accuſandꝰ crimine ſtelliona
tus/qui veritatis vel varietatis et mẽda
cij reus eſt:vt qui rẽ aliquã pignoꝛat plu
ribus ſucceſſiue:et eius penã euitat. ſi cre
ditoꝛibus debitũ offerat. vt eſt tex. in. l. i.
C. de crimine ſtellio. Et pater ſi obligat
rem filij tertio ignoꝛante tenetur crimine
ſtellionatus. vi. de hoc tex. in. l. ſi. C. eo.
Et nota ꝙ habet locum hec accuſatio ex
hoc crimine quãdo deficiente alia ſpecia-
li accuſatione equum eſt alicui ſubueniꝛ

ri contra delinquētem. Sicut enim in pecuniaria cauſa datur actio de dolo in ſubſidium: ita et in criminalibus vbicūq; titulus deficit criminis: hoc crimine ſtellionatus obijcitur: et dolo interpoſito: locuʒ tantum habet huius criminis accuſatio: et poſſunt poni exempla: vt ſi rem obligatam quaſi non obligatam vendo vel permuto / vel inſolutū do / vel etiaʒ obligo: niſi erat primo obligata ad modicum eris: et ex ea poteſt vtriq; ſubſtineri: et vtriq; ſatiſfieri. Item ſi quis fecerit colluſionē in necem alterius hoc crimine poſtulabitur. et probātur hec. ff. eo. l. iii. et. ff. de pignoribus. l. tutor. §. contrariū. et. l. ſi quis in pignore. Secus vbi rem eam de ſuer ſis vendo: tunc enim habet locum ſpecialis accuſatio. l. corne. de falſis. vt. ff. ad. l. corne. de falſis. l. qui duobus. Et de iſta materia vide docto. in. l. ij. et. iij. ff. eo. et vi. ſali. in. l. j. C. eo. vbi ipſe dicit. quid ſit diſſimulare. Et ſic ad honorem dei remanet expedita tota materia pſentis regule.

Regula decima nona

Ad ſenatus conſultum turpillianum: et de colluſione: et de calumniatoribus.

Abet locū hoc ſenatus conſultuʒ: quando accuſatores tergiuerſantur. i. ab accuſatione in vniuerſum deſiſtunt. vt. ff. ad turpillianum. l. j. §. tergiuerſare. Habet etiam locum: quando quis ab accuſatione publici criminis cauſa ordinata deſiſtit. vt in. l. j. C. ad turpillianū. ideo dixi publici criminis: quia ſecus eſt in priuato crimine: puta ſtellionatus / vel expillate hereditatis / vel furti / vel iniuriaruʒ: tunc ceſſat turpillianum: ſed tamen iudicis officio culpa accuſatoris coercebitur. vt. ff. ad turpillianum. l. ſi quis. §. ſi ſtellionatus. Et ſic nota ex dicto. §. ꝙ in priuatis criminibus non habet locum ſenatus conſultum turpillianum: ſed punitur officio iudicis extra ordineʒ. facit etiam tex. in. l. et in priuatis. et in. l. j. §. ſuſpecti. eo. titu. Et nota ꝙ ſi aliquis egit cōtra me ciuili actione calumnioſe poſſuʒ conuenire eum actione iniuriarum. caſus eſt in. l. apud labeonem. §. ſi quis non debitorē. ff. de iniurijs. et vi. Bar. in dicto. §. ſi ſtellionatus. Et nota ꝙ ille dicitur deſiſtere ab accuſatione: qui in totuʒ deſiſtit: et animū deponit poſt litē conteſtatam. vt. ff. eo. l. ab accuſatione. §. i. et. §. deſtitiſſe. et ideo dixi poſt litem conteſtatam: quia ante nō dicitur agere: ſed agere velle. vt. l. amplius non peti. ff. rem ratam habere. Si autem quis deſtiterit propter iuſtum īpedimentum: vel propter occurrentē neceſſitatem non videtur deſiſtere nec incidit in penā. vt. ff. eo. l. in ſenatus. §. cōmune. et. §. ſequē ti. Et nota ꝙ dicitur deſiſtere ille cui aſſignatus fuerit terminus ad proſequendū ſuam accuſationem et ipſa non proſequit culpa vel negligentia ſua. vt dicta. l. ab accuſatione. §. deſtitiſſe. et. l. qui crimen. C. qui accuſa. non poſſunt. Item et ille incidit in ſenatus conſultum turpillianū. qui ſubijcit vel inſtigat accuſatorem et poſtea nō peregit. vt in dicta. l. in ſenatus. in principio. et in. l. i. §. incidit. Et nota: ꝙ inſtigator dicitur / qui probationes accuſatori parat. et vide de hoc Barto. in dicta. l. in ſenatus. Et ibi etiam dicit / quando delictum poſſit proba per inſtrumentum. et circa inſtigatores ad accuſanduʒ. vi. etiā Bar. in dicto. §. īcidit. et ibi videbis quomodo puniuntur nuncij quorum medio

fiunt tractatus maleficij. Itez ille qui cõ
poſuit cum ſuo aduerſario incidit in tur/
pillianum. vt in.l.ab accuſatione.in prin/
cipio.ff. ad turpillianuz. nec diſtinguitur
ſit tale crimen ſuper quo poterat tranſigi
vel non: quia illud quo ad reum. vide de
hoc glo.in dicta.l.ab accuſatiõe. Sed no
ta q ſi de licencia iudicis faceret impetra
cta abolitione non incideret in penam. vt
.ff.ad turpillianum.l.j.§.ſi quis.et.§.abo
litio.et.C.eo.l.j.et.ij. Et vide ea que ſu/
perius diximus in precedẽti regula. vbi
videbis in quibus caſibus non habet lo/
cum abolitio per tex. in.l.fi.C. de aboli/
tio.Et nota q minor.xxv.annis impune
deſiſtit. Item mulier vt.ff.eo.l.j.§. accu/
ſatione.Et quod diximus de muliere in/
tellige ſi non deſiſtit pacto:quia ſi deſiſtit
pacto incidit in turpillianum. vi. de hoc
azo.in ſuma.in rub.ad turpillianuz. Sed
impune deſiſtunt omnes hi de quorũ ca/
lumnia non permittit̃ agere. vt.ff.eo.l.in
ſenatus.§.eos.Et deſiſtens ab accuſatio
ne criminali ſub pretextu certe finalis cau
ſe non poteſt ad aliã reuerti. vt in.l.quam
uis.C.eo.ſecus eſſet i ciuili cauſa. vt in.l.
ſiue apud acta.C.de tranſactio. Nota q
incidit in turpillianuz ille qui proſecutus
fuit accuſationẽ ſuã vſq ad ſententiam ꝛ
obtinuit:a cuius ſententia fuit appellatũ
et in ipſa appellatione deſiſtit. vt in.l.j.ff.
eo.§.fin. Item nota q ille qui deſiſtit nõ
admittitur amplius ad accuſandũ. vt.ff.
eo.l.qui deſiſtit. Et nota q ille qui deſi/
ſtit punitur extraordinaria pena. et etiaz
pena huius ſenatus conſulti eſt infamia:
et quinq libre auree:et quantitas ꝓmiſ/
ſa pro exhibitione exigitur. vt.ff. de pre/
uaricatori.l.iii.§.fina.et.ff.de exhib.rei.l.
iiij.et vi.bonũ tex. in.l.ij.C. ad turpillia/
num.Et ſic remanet expedita materia ſe
natus conſulti turpilliani.

¶ Nunc ad ſecundã partem regule tran/
ſeamus.ſ.de colluſione.Colluſio eſt latẽs
et fraudulοſa conuentio inita inter accuſa
torem ꝛ reũ vel accuſatuz in aliqua cauſa
In criminali aũt fit colluſio quãdo accu/
ſator abſcõdit veras ꝓbationes criminis
cõtra accuſatum:vel diſſimulat bonas ꝓ
bationes vel falſas excuſatiões admittit
ꝛ cõſentit.et iſte incidit in viciuz ꝑuarica
tiõis:et extraordinaria pena punit̃. vt.ff.
ad turpilliantũ.l.j.§.preuaricatorẽ.et.ff.d
preuaricato.l.j.et.ij.et penul.et efficit̃ in/
famis. vt.ff.de preuarica.l.ſtis.cũ ſimuli/
bus.Fit aũt colluſio ꝑ aduocatos et pro
curatores cauſarũ qui ſe ſuperari in litez
patiunt̃.ſed ꝛ per pricipales ꝑſonas ſimi
liter fit colluſio in criminalibꝰ.Et hoc no
tabis:qꝛ eſt abſurdũ.Et de iſta coluſiõe ꝛ
preuaricatione tractatur ꝛ iponitur pena
in rub.ff.d preuaricato. vbi late videbis.
In ciuilibus aũt cauſis fit colluſio impu
ne niſi in caſu.l.j.ff.de colluſio.detegẽda.
et vi.etiã tex.i.l.fi.C.de colluſio.detegẽ.
et ibi vi.tex.ſingularẽ in.l.j.dicentẽ. Mẽ
daciuz in ſubſtantiali cauſa vel principali
motiuo priuilegij vel reſcripti reddit pri
uillegiũ nullũ:Et nota q colluſio eſt ꝓhi
bita et de iure punita i cauſa criminali. vt
.ff.de priua.delic.ꝑ totũ titulũ.et etiã eſt
ꝓhibita colluſio in caſu igenuitatis.et eſt
ratio ne per tales ita degeneres inqetaret̃
ſeu macularet̃ ampliſſimus ordo ſenatoꝝ
vel conſulũ ſeu decurionũ. Et de hoc vi.
ſali.i.l.fi.C.de colluſione detegẽda.et ibi
dicit bal. Qui detegit colluſionẽ cõſequit̃
premiũ:nã ſi ſeruus erat ꝓnunciat̃ꝰ liber
efficitur detegentis ſeruus. ſi aũt liberti/
nus erat pronunciatus ingenuus:detegẽ
tis efficitur libertinus colluſione detecta
vt notatur ſupra codẽ.in rub.et vi.Azo.
in ſuma.in rubri.de colluſione dete.notat
etiã bal.in dic.l.fi.ad publicos honores
ꝑ colluſionẽ aſpirari non poſſe.tenemẽti.
Et ſic remanet expedita materia de collu
ſione detegenda.¶ Nunc ad tertiã et vl/
timã partem regule tranſeamus.ſ. de ca/

lumniatoꝛib⁹. Calumniari eſt falſa criminaīntēdere ſubaudi ſcienter. vt.ff.ad turpillianū.l.j.§. calūniari. Et calūniatoꝛ dicitur ille vt diximus qui falſa crimina ſcienter intendit. vi.de hoc glo.in rubꝛi.C.de calūniato. Et ſi criminaliter agitur in tallione eſt pena accuſatoꝛis. vt.C.de accuſatio.l.fi.ſi ciuiliter pecuniaria. vt.C.de epiſco.et cleri.l.ſi qua per calūniā.in principio. Et calūniari eſt falſa crimina intendere vt diximus. pecuaricari vero eſt vera crimina abſcondere: tergiuerſare in vniuerſum ab accuſatione deſiſtere. ita tex.in dicta.l.j.§.calūniari.ff.ad ſenatus conſul. turpillianū. Et punitur quis de calūnia quando nō pꝛobauit crimē: nam hoc ipſo videtur calūniatus. vt.C.de aduoca.diuerſo. iudicio.l.j.et.ff. de teſtibus.l.iij.§. item diuus.et.C. de famoſis libellis.l.j. in fine.⁊.C.ad.l.iul.de vi publi.l.ſi quis fundū. Et pena calūnie vt ſuperius diximus eſt eadē vel ſimilis que iponeret accuſato ſi cōuictus fuiſſet de crimine ſi crimen erat oꝛdinariuꝫ: ſed ſi erat extraoꝛdinariū imponitur eadē.i. quāta pꝛo eo crimine ſolet iponi. vt.C.de calūnia.l. vlti. et.ff.de pꝛeuaricatoꝛi.l.ab imperatoꝛe.et .ff.ad turpillia.l.⁊ in priuatis. Et nota ꝙ calūnia punitur ſolo iudicis officio: cū crimen intentatū non eſſe cōmiſſum in ſentētia declaratur: ſed poſtea ex interuallo nō poteſt. vt in.l.j.C.de calūnia. ſed in continenti videtur poſſe. vt.ff.ad turpillianū. .l.j.§.calūniatoꝛibus. Et vi.ſali.in.l.i.C. de calūniato. Et nota ꝙ calūniatoꝛ in delictis priuatis punitur. vi. de hoc ſali.in. .l.qui calūnia.C.de calumnia. Et mater vindicans necē defuncti a calumnia preſumpta excuſatur. vi. tex.in.l. mater. C. de calūni. Et ibi videbis alios caſus per ſali.in quib⁹ quis excuſatur a calūnia preſumpta. et quid debeat pꝛobare accuſat⁹ de calumnia. vi. Bal. et ſali.in.l. qui non pꝛobaſſe.C.de calūnia. et ibi dicit Bal. ꝙ ſicut punitur calumniatoꝛ ratione calūnie conſiſtentis in facto ita ratione calūnie cōſtiſtētis in iure. ſed de hoc vi. bal. quia in contrarium eſt veritas. Et filius accuſans de moꝛte patris excuſatur a preſumpta calūnia. vt in.l.calūnie.C. de calūni. Et vltimo notabis ꝙ aduerſus calumniā quis poteſt ſe defendere cuꝫ calūnia. vi.de hoc Hippoli.de marſi.in ſingulari.clxxvij.incipienti. maliciis hominuꝫ. Et ſic ad honoꝛem dei remanet expedita tota materia preſentis regule.

¶ Regula vigeſima

De ſediciosis: et de his qui contra rem publicam plebem audent colligere. Et d crimine peculatus.

SEditio dicit quaſi ſeoꝛſuꝫ itio: quia ī diuerſum vadunt alioſqꝫ trahunt: vel a ſedo ſedas per cōtrariū vt eſt glo. in rubꝛi. C. de ſeditio. Et nota ꝙ tenens caſtrum rebellatum contra rempublicam debet moꝛi. vi.de hoc Bal.in.l.j.C.de ſeditioſis. vbi dicit tex. Succipiens populū contra reꝫ publicaꝫ grauiſſime eſt puniendus. et vi. ibi ſali. vbi ipſe querit: an popul⁹ vel vniuerſitas poſſit delinquere. Et cōcludit ꝙ ſic. Et etiam querit quando dicetur vniuerſitas delinquere. Et concludit ꝙ ſi delictuꝫ eſt in comittendo opoꝛtꝫ ppl̄m vel vniuerſitatē conuocari. et cōſilio deliberato ad hoc delictū cōmittēdū ꝓcedi. alias vniuerſitas ipſa nō dicit delictū cōmittere: ſed ſingulariter ſinguli. vt in.l.ſemper. §.ij.ff.qd vi aut clam vbi eſt caſus. Et no

tat glo. in. l. aliud. §. refertur. ff. de regulis
iuris. Ubi autē delictū ſit in omittendo:
tunc nulla conuocatio eſt neceſſaria. vt in
. l. iubemus nullam. C. de ſacroſan. eccle.
Et nota ꝙ delictū in omittēdo. Et ſic de/
lictū negligentie cōmittit proprie et vere
licet hoc contingat interdum negligentia
rectoris eiuſdē. vt in dic. l. iubemus. ꝛ eſt
ratio: quia illorum quibus mandatur ne
gligentia non excuſat mandantē ac negli
gentia. vt. ff. mandati. l. ſi procuratorē. §.
ſi tutores. ad. fi. In delicto aūt in cōmit/
tendo diſtinguit ſali. qꝺ aut eſt cōmiſſum
circa id quod a ſola vniuerſitate fieri po/
tuit: puta: ſtatuta illicita cōdendo: vel col
lectas imponendo: ꝛ tunc cum priuatus
hoc facere non poſſet ipſa vniuerſitas di/
citur vere ꝛ proprie facere: ī qua hoc ius
reſidet. vt in. l. omnes populi. ff. de iuſti/
tia et iure. et ita intelligitur auct. Itē nul
la comunitas. C. de epiſco. ꝛ cleri. aut eſt
cōmiſſum circa id quod a quolibet priua
to fieri poteſt. vt eſt crimen homicidij vel
violentie. Et tunc vniuerſitas nō dicitur
proprie illud cōmittere: quia ab eorū cō
miſſione vera pſona exigitur. vt. ff. de do
lo. l. ſi ex dolo. §. j. et de acquirē. poſſeſſio.
. l. j. §. fina. Sed quia vniuerſitas non eſt
vera perſona ſed ficta et repreſentata. vt
. ff. de fideiuſſo. l. mortuo. Ideo ficte cō/
mittunt delictū non vere. Item impro/
prie: quia per alium dicitur committere. et
ita ſunt intelligēde gloſe. in. l. ſed ſi ex do/
lo. ff. de dolo. et in. l. metū. §. animaduer
tendū. ff. quod metus cauſa. Omnia iſta
ſunt de mente Bar. in loco iā allega. vt
videbis per ſali. Sed ipſe dicit in. ij. colu.
Ego credo ꝙ vniuerſitas vt perſona re/
preſentata dicatur vere facere. nam vni/
uerſitas nihil aliud eſt quā homines vni
uerſitatis. de quo vi. ibi Sali. et qualiter
vniuerſitas puniat̄. vi. Cinū in. l. ſi quis
in tantā. C. vnde vi. vbi varias refert opi
niones. et vi. Inno. in. c. grauē. de ſentē.
excomunica. vbi plures etiā recitat. Et
finaliter videtur concludere / ꝙ vniuerſi/
tas non puniatur criminaliter: ne innocē/
tes vt furioſi et pupilli puniātur: licet pe
na trāſmutetur in pecuniariā. ſed vi. bar.
j. l. aut facta. §. nōnunquā. ff. de penis. vbi
ipſe recollegit dictas opiniōes diſtinguē
do. ſolum addens maieſtatis crimine vel
hereſis. Et tu vi. bal. in. l. polla. C. de his
quibus vt indig. et vi. doct. in. c. ſane. de
temporibus ordinando. vbi videbis qꝺ
vniuerſitas punitur pecuniariter. et vide
Oldra. in conſi. lxiiij. incipiēti. hoc agitur
de duob⁹. et vi. Alex. in. l. ij. ff. de verbo.
obli. vbi ſolū qui peccant puniunt̄. et vi.
Inno. in. c. dilectus. de ſimonia. et vi. ol/
dra. in cōſi. lxv. incipi. an ex delicto admi
niſtratorꝝ. Et in ſuma notabis ꝙ ꝓuocās
tumultū ꝛ clamorē in pplo debꝫ mori pe
na ſeditiōis. vt. de hoc tex. et ibi bal. i. l. ij.
C. de ſeditioſis. vbi ipſe dicit. Illō qꝺ fit
ad clamorē ppli non ſortit̄ iuris effectū.
ꝛ ſic remanet expedita materia ſeditiōis.
¶ Nunc ad ſecundā ꝛ finalē partē regule
tranſeamus. ſ. de crimine peculatus: ꝛ cer
te locū habꝫ lex iulia peculat⁹ ꝓ pecunia
publica ītercepta: vel quoquo mō ꝯtami
nata. vt ſi ī aurū vel argētū vel es publicū
aliquis adijciat ferrū vel ſimile. Idē in ſa
cra: vt ī vaſis eccleſie. Idē in religioſa: vt
in ornamentis ſepulchri. Sed ſi donatū
deo imortali quis abſtulerit vel intercepe
rit / pena peculatus tenet̄. vt. ff. eo. l. j. ꝛ. l.
iiij. j. reſpō. Secus in pecunia priuati vel
ciuitatis alteri⁹ quā rome. In his eni cō
mittit̄ furtū. ſed in re ciuitatis romane cō
mittit̄ peculat⁹. vt. ff. de fur. l. ob pecuniā
et. ff. ad. l. iul. pecula. l. iiij. §. vlti. In caſu
tū in priuata pecunia cōmittit̄ peculat⁹.
vt ſi a debitore fiſci extorſerint pecuniā ſi
mulādo me creditorē fiſci cū nō eſſē: ſec⁹
tū ſi creditor eſſē in ſoluta pecunia: ꝛ exe
gi ab eo q̄ mihi ꝛ fiſco debebat. vt. ff. eo. l.
ſacrilegi. §. eo. ꝛ. l. antepe. et nota ꝙ q̄ pdā

ab hoſtibus raptam ſurripuerit. lege peculatus tenent et in quadruplū damnant vt in. l. penult. ff. eo. Eſt enim pena peculatus capitalis cōtra iudices qui tempore ſue adminiſtrationis pecunias publicas ſubtraxerunt: et contra eos qui miniſterium eis ad hoc adhibuerunt. Contra alios vero qui tenētur hac lege ſtatuitur pena deportationis: et publica eſt accuſatio. et ſopitur quīquennio. vt inſti. de publi. iudici. §. lex iulia peculatus. et. ff. eo. l. peculatus pena. Et ſpeciale eſt ī ea: q̄ inchoatur cōtra heredes. vt in. l. fi. ff. eo. vbi dicitur. Publica iudicia peculatus: et de reſiduis et repetundarum ſimiliter aduerſus heredes exercentur. ⁊c. Et ſic remanet expedita ad honorem dei materia preſentis regule.

¶ Regula vigeſima prima. De crimine ambitus: et de crimine repetundarum: et de annona.

Lex iulia de ambitu punit ambicioſos. i. cupidos in honores. et certe locum habet hec lex quando quis pecunia facit ſe eligi ad aliquam adminiſtrationem. vt. ff. eo. l. j. reſpon. Hoc tamen intellige: ſi clam pecuniam alicui priuato det. vnde videtur ideo aſpirare vt pecuniam communem ſurripiat. ſecus ſi in publico conſilio vel concione offerat vel promittat ciuitati vel municipio. vt vellet prodeſſe ciuitati et non preeſſe tantū. vt. ff. de pollicitationi. l. j. §. ſi quis. et de adminiſtratiōe tutorum. l. non exiſtimo. et. ff. de officio preto. l. barbarius philippus. vbi barbarius philippus petiit preturam: et pretor deſignatus eſt. et vi. Bar. in dicta. l. j. ff. ad. l. iuliam. de ambitu. vbi ipſe dicit. Non licꝫ dare pecuniaꝫ: etiā palā pro habendo honore cū adminiſtratione. ſine adminiſtratione ſic. Et ita intellige ea que ſuperius diximus. Et ſic notabis q̄ pro honore cū adminiſtratione nullo modo licꝫ dare pecuniaꝫ. et ita loquitur titulus. vt iudices ſine quoquo ſuffragio per totum. Et nota: q̄ ſi alius eo ignorante pecuniam dedit / forte non incidit iſte in lege licꝫ decretiſte dicant ſecus. ita gloſ. in dicta. l. j. Et nota q̄ qui nouum vectigal inſtituerit ex ſenatus conſulto hac pena plectetur. vt i dicta. l. j. §. item is. Et nota q̄ ſi accuſatori vel reus domuꝫ iudicis ingrediatur in l. ambitus committit. vt in dicto. §. iteꝫ is quod intellige ſecundum Bart. in dicta l. j. ad finem. Si intrauerit ſtudioſe et capiet cum eo familiaritate vt ei faueat. q̄ō tenemeriti ſecundum Bar. Et nota q̄ ille incidit in. l. iul. de ambi. qui honores repetit: quia nemo poteſt redire ad officiuꝫ quo antea functus eſt. vide de hoc tex. et glo. in. l. vna. C. ad. l. iul. de ambi. Et ambicioſus qui per obreptionē officiis impetrat eſt caſſandus: et etiāꝫ deportandus. de quo vi. Bal. in dicta. l. j. ¶ Et quia ſuperius diximus q̄ non licet dignitates repetere dicatius. aut queritur de depoſito ab officio propter eius delictum. Et illi nō licet repetere: nec exercere proprio motu principis cōceſſo. Aut queritur in nō depoſito / ſed adhuc preſidenti in officio: et tunc non licet ei illud officiuꝫ repetere. Si tamen imperator proprio motu ex priuilegio illud confirmaret: tūc illud exercere ⁊ cōtinuare poteſt: vt ſentit glo. in dicta. l. j. C. eo. quia tunc non creditur ob importunitate petentis feciſſe: ſicut in priori caſu: cum non ſit credendum principem cuius eſt proprium ſubiectoruꝫ cōmoda inueſtigare illum motu proprio cōfirmaſſe niſi exigente fuctum experientia meritorum. vi. de hoc ſali. in dicta. l. i. circa principiū. Si quis appetit officiū vel dignitatem ſolum moribus ⁊ virtutibus que operantur in illo: hoc eſt premiſſum

petere. vt. C. de officio rectoris prouīcie .l.ij. et de aſſeſſori. l. liceat. et vi. ſali. vbi ſupra. et nota ꝙ pena. l. iulie. de ambitu eſt centum aureorum. vt eſt tex. in dicta. l.j. ad fineꝫ. ff. eo. alia eſt pena quadrupli. vt in. l. fi. C. ad. l. iuliā. repetundarū. tamen vna exacta tollitur alia: cum vtraqꝫ competat ad vindictaꝫ. vt. l. pretori. §.j. ff. de iniurijs. et vi. Bar. in dicta. l.j. ad finē. ff. eo. Et ſic remanet expedita prima pars regule. ¶ Nunc ad ſecundam partem regule tranſeamus. ſ. de crimine repetūdarum. Et habet locum lex iulia repetūdarum: cum is qui habet publicum officiuꝫ pecunia data vel promiſſa ſibi: facit aliqd quod facere non debet: vel omittit quod facere debet. vt ecce accipit pecuniaꝫ ob iudicandum vel non iudicandum. vel ob hominē necandum: vel abſoluenduꝫ: vel ob denunciandum teſtimoniū / vel ob nō denunciandum. Et de hoc ſupponuntur multa exēpla: et generales ſubijcitur clauſula: vt vrbani magiſtratus ab omni ſorde abſtineant neue doni muneriſue plus in anno accipiant: quam quod ſit centum aureoruꝫ: niſi ab exceptis perſonis a quibus lex iubet accipere / puta conſobrinis: et his qui ſunt in priore gradu: et ab vxore. vt. ff. ad. l. iuliam repetundaruꝫ. l.j. et per totum titulum. Eſculenta tamen et poculenta recipit ab omnibus perſonis. que tamen non excedant edulium vſum: et intra proximos dies redigantur. vt. ff. de officio pro conſulis. l. ſolent. §. vlti. et de officio preſi. l. ſi forte. et vi. de hoc bar. in. l. lex iulia. ff. eo. vbi dicit: ꝙ licet accipere eſculenta et poculenta. vt in. c. ſtatutum. de reſcrip. libro. vi. Sed meo videri laqueus paratur iudicibus: ⁊ datur occaſio et materia delinquēdi. Ideo hodie boni reges non permittunt: ꝙ ſui conſiliarij nec preſides prouinciaruꝫ nec alij iudices inferiores accipiant eſculenta et poculenta. vnde omnia mala oriūtur. Sed in aliquo regno non eſt in obſeruantia. et de illis. Et nota ꝙ datur actio in heredē accipientis vel extorquentis intra annū: etiam ſi nihil peruenerit ad heredē vt. ff. eo. l. ij. et. C. eo. l. ſciant. et de hoc vi. azo. in ſuma. in rub. ad. l. iuli. repetun. Et pro hoc delicto habet locum duplex querella .ſ. ciuilis actio in factum vel condictio ex .l. Et accuſatio iſtius criminis eſt publica et actio datur in quadrupluꝫ contra iudicem / pro eo quod ipſe vel eius domeſticꝰ vel eius manipularius accepit vel rapuit vel abſtulit. vt in. l.j. C. eo. vbi dicitur. delinquens in officio ibi debet remitti puniendum: ⁊ ad quadruplum pecunie per ſe vel per miniſtros recepte tenetur. Et debet iſtud quadruplum totum fiſci eſſe: cū danti obſtat turpitudo ſua ne poſſit aliqd repetere. vt. ff. de iure. fiſ. l. ſcimus. et vi. Azo. in ſuma. in rubri. de condic. ob tur. cauſam. Et eſt publica accuſatio vt diximus / quamuis duret officium magiſtratus. vt in. l. iubemus. C. eo. vbi dicit bal. Concuſſionem inferens ⁊ proceſſum venalem faciens: vel ſententiam venalē proferens / poteſt a quolibet accuſari dignus ſubijciendis penis: accuſatore ex hoc gloriam: et honorē reportante: et non poteſt conueniri durante officio magiſtratꝰ maior niſi de furto: ſed magiſtratꝰ minor poteſt conueniri durante officio ꝓ quolibet crimine. vt. ff. de in ius vocando. l. ij. et. l. nec magiſtratibus. ff. de iniu. ⁊ in auct. vt differentes iudices. §. ſi vero. colla. ix. et in auct. vt iudices ſine quoquo ſuffragio fiant. §. illud. videlicꝫ. colla. ij. Et nota ꝙ pena legis iulie repetundarum. extra ordinaria eſt: nam plerumqꝫ exilio puniunt vel etiā durius prout admiſerunt. Quid enim ſi ob hominem necandum pecuniā acceperunt: vel licet non acceperunt calore tamē inducti interfecerunt innocentē: vel quē punire non debuerant capite plecti debent: vel certe in inſulam deportari

vt.ff.ad.l.iul.repetundaruʒ.l.lex iulia.§.
fina.Et nota ꝙ mirabiliter tenetur quis
hac lege cũ dederit pro honore pecuniã:
et tunc agenti pecuniam reſtituit in qua-
druplum quam alij dedit. vt.C.eo.l. vlt.
ad finem.Et erit hec actio popularis.Et
nota ꝙ annus qui datur ad intentandaʒ
hanc actionem in factum contra officialẽ
incipit a die finiti officij:et contra eius he
redẽ a die quo incipit eſſe heres. vide de
hoc Bar.in.l.j.ff.eo.Et actio iſta dat cõ
tra officialem nedum pro delicto cõmiſſo
per ipſum.ſed etiam pro acceptis per eiꝰ
comites et ſocios quos exhibendo libe-
ratur.ita Bar.in dicta.l.j.Et ibi etiaʒ vi
debis per euʒ qualiter iſta actio detur cõ
tra heredẽ. Et nota ꝙ officialis forenſis
licet non poſſet conueniri in ciuitate vbi
adminiſtrauit niſi tempore ſindicatus:ta
men ad domum ſuam poterit conueniri
ꝑpetuo.et quandocũq; pro delictis et ex
ceſſibus ſecundum naturam actionis. de
quo vi. Bart.in dicta.l.j.Et aliqua circa
materiam.l.iulie repetundariʒ. videbis
infra in regula de iudice que erit regula fi
nalis.¶Nunc transeamus ad finalẽ par-
tem regule.ſ.de annona. Et nota ꝙ ciui-
tas poteſt ſtatuere iuſtum preciuʒ frumẽ
to.de hoc vi.bar.in.l. vltima.ff.ad.l.iuli.
de annona.Et nota ꝙ ſeruus poteſt accu
ſare dominum:ſi annonã publicam frau-
daſſe dicat dominum.Et eſt caſus ſpecia
lis ſecunduʒ Bar.in.l.j.ff.ad.l.iul. de an
nona.Et.l.iulia ꝺ annona pena ſtatuitur
aduerſus eum qui contra annonam fece-
rit:ſocietatem ve coierit quo annona cha
rior fiat:eadem legẽ continetur/ne quis
nauem nautam ve retineat aut dolo malo
faciat quominus detineatur. et pena vi-
ginti aureoruʒ ſtatuitur. de hoc eſt tex.in
.l.ij.ff.eo.Sed tu vi.penaʒ legis iulie de
annona.in.l.annonam.ff. de extraordina
riis criminibus.Et nota ꝙ vocãtur dar-
danarij iſti qui procurant vt annona cha
rior fiat. vt eſt tex.i.l.i.dardanarios.ff.de
penis.Et ſic ad honorem dei remanet ex
pedita materia preſentis regule. et quid
veniant appellatione annone. vide Pau
lum de caſtro. conſi.xl.in prima.p.

Regula vigeſima ſe cunda.De maledicis:et mathematicis: et de aſſaſſinis.

N principio iſtius re
gule tractatur de ma
ledicis.i.percutienti
bus lingua. De hac
materia habet.xlvi.
diſtin. et.xxiij.q.iij.
per totũ.et in.c.j.e.ti
de maledicis.et in.l. vna.C.ſi quis impe
ratori maledixerit.vbi dicitur.Ex leuita
te vel inſania maledicens principi nõ pu
nitur.ſed ſi per iniuriam principis eſt eſti
matio:vtrum et qualiter puniatur.quod
facit ex cauſis et perſonis.Et ideo remit-
titur talis delinquens ad principẽ. vt no
tatur in dicta.l.j.Et maledicẽs pape pu
niendus eſt:vt alij deinceps terreãtur:et
ipſe arceatur. vt notatur in.c.i.de maledi
cis.¶Et ibi notat panormita.ꝙ actio in
iuriarum competit etiã ſi quis fuit in ab-
ſentia iniuriatus:et iniuria tanto dicitur
atrocior quanto coram pluribus facta eſt
ibi vi.per eum.Et non remittens iniuriã
non peccat:ſed debet remittere rancorẽ.
vt in.c.ſi quis contriſtatus.xc. diſtinc.et
Bar.in.l.ſi tibi.x.§.j.ff.de pactis. Limi
tat hoc referendo magiſtrũ ſententiarum
quando aduerſarius penitet. alias nota-
biliter dicit ꝙ non tenetur ſibi oſtendere
ſigna amicitie ⁊ dilectionis. vi. de hoc ab
ba.in dicto.c.j.ad finẽ.et vi.de hoc doct.
in.c.ij.de homici.lib.vj.⁊ precipue Joã.
andre.Et de maledicis vide apoſtolum

ad Romanos.in.c.xii.vbi ipſe dicit.Be
nedicite perſequentibus vos:benedicite
nolite maledicere. Et an iniuria facta ſu-
periori poſſit ipſe puniri.vi.abb.in di.c.j.
¶Et in dicto.c.ij.de maledi.ponitur pe-
na blaſphemantis deum vel aliquem ſan
ctum:et maxime virginem glorioſam.ibi
videbis. Et ſic remanet expedita mate-
ria de maledicis.

¶Nunc ad ſecundam partem regule trã
ſeamus.ſ.de mathematicis. Eſt notãdũ
ꝙ oẽs illi quos vulgus maleficos vo
cat.Et qui dicunt ſe ſcire aliquam artẽ di
uinandi appellantur mathematici.a ma-
theſis quod eſt diuinatio. et patiſtur pe
nam capitalẽ.vt in.l.nemo.C.de mathe-
maticis.Diuinant/ vel circa ſomnia/ vel
in garritu/ve in volatu : et ita dicitur au
gures:nec permittuntur tales ad limẽ al
terius accedere.alioquin concremantur.
nec aliquis debet eos ſuccipere vel cõſu-
lere: alioquin deportantur in inſulam: et
omnia bona publicantur. Et ſic notabis
ꝙ nemini ꝑmittitur diuinare:alioqui ſup
pliciũ capitis gladio vltore feret poſtra-
tus.vt in.l.nullus.et.l.nemo.et.l.culpa.
C.eo.Et qui demones inuocant vel ima
gines cereas incantent puniuntur.vt in
.l.multi.C.eo.Et nota ꝙ facientes incã-
tationes ad finem mali ſunt puniendi:nõ
ſi faciant ad finem boni.de iure vero cano
nico puniuntur/etiam ſi faciant ad finem
boni.vt in.c.illos.xxvj.q.ij.et in.c.ex tua
rum.de ſortilegis.et.c.ſi.eo.titu.Et no-
ta ꝙ ſortilegium cõmittitur quãdo quis
vult inuenire furtum: etiã factuʒ alicui ec
cleſie:etiã ſi hoc fiat ſine inuocatiõe demo
num:ratio eſt: quia omnia occulta noſcit
ſolus deus.vt in.c.erubeſcant.xxxii.diſt.
Et nota ꝙ grauius delictum cõmittitur
vbi in ſortilegio inuocãtur demones.vi.
de hoc abba.in dicto.c.ex tuarum.et for-
tius delinquit is qui ex propoſito quam
ex ſimplicitate.et bono zelo facit.grauiſſi
mum tamen peccatum omni caſu cõmit-
titur.vt in dicto.c.ex tuarũ. vbi dicit tex.
ꝙ ſi preſbiter cõmiſerit ſortilegium ſuſpẽ
ditur ad tempus ab adminiſtratione alta
ris:aliquando tamen priuatur officio et
beneficio:vt ibi notant docto.Et ſuſpen-
ſus ad tempus poteſt poſt lapſuʒ tempo
ris ſine alia abſolutione exercere officium
ſuum.vt notatur in dicto.c.ex tuarum.et
nota ex textu in.c.j.de ſortilegis.ꝙ crimẽ
ſortilegii.eſt crimen eccleſiaſticuʒ.de quo
etiã vi.tex.cum glo.in.c.contra idolorũ.
xxvj.q.v.Sed nota ꝙ non eſt mere eccl'ia
ſticum:ideo iudex ſecularis poteſt ſe ipe-
dire:quia locus eſt preuentioni inter eos.
nam vtroqꝫ iure hoc crimen eſt damnatũ
et acerrime punitur per ius ciuile.vt i ru
bri.de maleficis ⁊ mathema.per totum.
Et ſortilegium quomodo puniatur tam
ſecundum canones quã ſecundum leges
vi.abb.in.c.j.Et nota ꝙ inquiſitor here-
tice prauitatis non poteſt ſe impedire de
hoc crimine niſi ſaperet hereſim manife-
ſtam.vt eſt tex.in.c.accuſatus.de hereti-
cis.lib.vi.Et ſapiunt hereſim manifeſtaʒ
huiuſmodi ſortilegia quando conſuluntur
demones:et expectantur eorum reſpõſa.
de quo vi.abb.in dicto.c.j.et vi.beatum
Thomã ſecũda ſecunde.in.c.de ſuperſti
tionibus.q.xcii.Et an ſit licita diuinatio
que fit per ſortes.vide late per beatũ tho
mã.ſ.ij.q.xcv.arti.vlti.in qua queſtione
ponit pulchras queſtiones de diuinatio
ne que fit per demones.Et nota ꝙ electio
prelatorum et iudicum eſt probibita fieri
per ſortem:inter laicos tamen non probi
betur huiuſmodi electio.et ꝺ hoc vi.abb.
et docto.in.c.fina.de ſortilegis:et magi-
cam artem exercens a quolibꝫ captus ad
iudicem trahi poteſt.vi.tex.et doct.in.l.
fina.C.eo.Et nota ꝙ malefici dicuntur in
cantatores.de quo vi.Sali.in.rubri.C.
eo.Sunt et alii qui vocantur auriſpices:
ab aure inſpectiõe.eo ꝙ in aure attendũt

diuinationes ſuas. Sūt ⁊ alij qui arte ma
gica vite innocentiū inſidiantur animos
mulierum ad libidinem flectunt. et hi be
ſtijs ſubijciunt. vt. l. multi. C. eo. Et plus
enim eſt hominē veneno extingere quā
occidere gladio. vt in. l. j. C. eo. licet hi vi
deantur teneri cornelia tantum. vt. ff. ad
. l. corne. de ſiccarijs. l. j. §. j. Et ad hanc ac
cuſationem quilibet admittitur quaſi in
crimine leſe maie. de quo vi. Azo. in ſu. in
rub. de maleficijs. et mathe. Et ſic rema
net expedita ſecunda pars regule.

¶ Nunc ad tertiam et finalem partem re
gule trāſeamus. ſ. de aſſaſſinis. Aſſaſſini
dicunt a ſcindo ſcindis: quia ſcindunt ani
mā a corpore. ita archidia. et Joan. and.
et Dominicus in. c. j. de homici. libro. vj.
et vi. ibi Petrū de anchara. in. ij. colun.
ſecundum cōmunem et vulgarem modū
loquendi aſſaſſini dicuntur: qui precio cō
ducti delicta committunt. Et iſti atrocius
de conſuetudine puniuntur: quā ſi gratis
mādato ſuccepto delictum cōmittūt. ita
notat Bar. in. l. non ſolum. §. ſi mandato
meo. in. iij. colu. ff. de iniurijs. vbi ipſe di
cit. Quando aliquis facit / vel fieri facit:
mediante pecunia dicitur delictū magis
atrox: et propter hoc pena poſſet augeri
⁊ de facto videmus augeri in iſtos qui in
vulgari dicuntur aſſaſſini. argu. ff. de pe
nis. l. Cicero. ⁊. l. venalēs. C. quādo pro
uocare non eſt neceſſe. Et videtur hodie
expreſſum in. c. j. de homicidio. libro. vi.
ita Bar. et Joan. and. in dicto. c. j. in no
uella dicit. Aſſaſſini dicuntur iſti qui per
pecuniā homines occidunt. Et mādans
etiam non ſecuta morte ipſo iure tenetur
ex ſolo mandato. Et ſi ex eo non ſequatur
homicidium: ⁊ a toto populo diffidatus
eſt. vt notatur in dicto. c. j. Et facit tex. in
auct. Itē nulla communitas. C. de epiſco.
et cleri. Et in quantum ſupradictuꝫ eſt ꝙ
illi qui ſunt pecunia corrupti dicuntur aſ
ſaſſini. adde Bar. in dic. l. cicero. et ange.
in. l. qui ſepulchra. C. de ſepulchro viola
to. et Ange. in. l. j. ff. de eo per queꝫ factū
erit. et ſali. in. l. non ideo minus. C. de ac
cuſationi. et Ange. in conſi. xiiij. incipiē.
Nos carolus. videtur velle ꝙ etiā vnus
poteſt eſſe aſſaſſinꝰ ſine pecunia. et Joā.
and. in. c. penul. de clericis non reſidē. vi
detur velle. ꝙ aſſaſſinꝰ dicitur ille qui ex
ponit ſe morti obediēdo maiori in malū.
Et nota ꝙ ſocius poteſt iterrogari de ſo
cijs in crimine aſſaſſini propter imanita
tem criminis: et heres aſſaſſini etiaꝫ lite
non conteſtata: cum defuncto tenetur re
ſtituere illam pecuniam ſi ad manus ſuas
peruenit. vi. de hoc Ange. de malefic. in
verbo. et ſempronium rodulphi. in ver.
et bene nota. et vi. etiaꝫ ibi additiona. Et
nota ꝙ aſſaſſinus punitur et nō conſuma
to delicto. vi. Ange. in conſi. xiiij. et vide
Bal. et ange. in. l. i. §. hec verba. ff. quod
quiſqꝫ iuris. ſed Ange. aliter loquitur in
. l. item apud labeonem. §. ſi curauerit. ff.
de iniuri. et vi. de hoc Joan. and. in. mer
curialibus. in regula. in penis. in. vj. Et
mandator aſſaſſini nō punitur non ſecuto
effectu. intellige pena ordinaria mortis.
ſed extraordinaria ſic. vi. Ange. in dicta
. l. item apud labeonem. §. ſi curauerit. et
in dicto conſilio. xiiij. et vi. Hippo. late.
in. l. qui falſam. ff. de fal. Et aſſaſſinus po
teſt occidi impune. Ange. in dicto conſi.
et Alexan. in. l. iii. §. j. ff. de ſicca. et vi. bal.
poſt glo. in. l. non ideo minus. C. de accu
ſatio. et vi. Alexā. poſt Bart. in. l. repeti.
. §. i. ff. de queſtio. vbi dicunt. ꝙ aſſaſſinus
poteſt interrogari de ſocijs. Et adde ad
ea que ſuperius diximus. Et aſſaſſinus
cogitur etiam per torturam indicare mā
dantē. ita Bal. in. l. non ideo minus. C.
de accuſa. et vi. Alexan. poſt bar. in dicta
. l. repeti. et vi. ibi Hippo. de marſi. et ex
iſtis etiam adde Bal. in. l. cum quidam.
in fine. de iureiuran. vbi dixit. ꝙ licet ma
gnates de conſuetudine non ſuſpendātur

furca: tamē hoc fallit niſi comittant proditionē. et ſic enorme delictum: quia tunc debent ſuſpendi in altioribus furcis.

¶ Et cleric⁹ aſſaſſinus poteſt impune offendi. vi. abb. in. c. at ſi clerici. de iudicijs. vbi omnes docto. latiſſime loquūtur contra clericos aſſaſſinos. Et ibi additionator abba. dicit. Receptantes aſſaſſinos et defendentes vel occultantes: ſiue ſint clerici/ſiue layci ipo iure ſunt excomunicati. ibi vi. per eum. Et clericus aſſaſſinus poterit puniri per iudicem ſecularez: quia ipſo iure videntur degradati: et videtur data cuiqꝫ poteſtas ipſos capiendi. vide de hoc Hippo. de marſi. in. l. vni⁹ facinoris. §. cogniturum. ff. de queſtio. in. xj. colun. et vi. pari. de puteo. in tracta. de ſindi. in verbo. inquiſitio. in ver. dicit ꝯſtitutio regni. vbi ipſe dicit. ꝙ aſſaſſinus ipo iure videtur degradatus. et poterit puniri per iudicem ſecularez. et videtur data poteſtas cuiqꝫ ipſum capiēdi. vt in. c. j. de ſciſmati. in. vi. et ꝑ ius videtur ſpoliatus omni priuilegio clericali. vt per doct. in dicto. c. i.

¶ Qui ſi non deduxerant aſſaſſinuz ad effectum puniuntur pro affectu. vt eſt glo. in. l. j. ff. quod quiſqꝫ iu. et de hoc iaz ſuperius diximus. Et quia diximus ꝙ clericus poteſt per iudicem ſecularem puniri. vi. Hippo. de marſi. in pratica ſua. in. §. examinanda. in. iij. colun. vbi etiam dicit: ꝙ aſſaſſini puniuntur: etiam ſi non adduxerunt aſſeſſignamentum ad effectum. et contra aſſeſſinos nō requiritur plena probatio. ſed ſufficit conſtare per probabilia argumenta. vt per Ange. in dicto conſi. xiiij. et vi. Hippo. in loco iam allegato. et de iſto enormi delicto alia plura videbis per Hippo. de marſi. in dicta pratica ſua in. §. diligenter. in. xxiiij. colu. Et nota/ꝙ iudex contra aſſaſſinum poteſt procedere ex mero officio ſuo: et propter imanitatē aſſeſſignamenti proceditur iuris ordine pretermiſſo. ita Hippo. de marſi. in pratica ſua. in dicto. §. examinanda. in. ſi. colū. allegando Bar. in. l. non ſolum. §. ſi mandato. de iniurijs. Et nota ꝙ canoniſte in. c. pro humani. de homici. in. vj. dicūt ꝙ in hoc crimine: vt iaz diximus non exigitur plena probatio. ſed ſufficit cōſtare per probabilia argumenta. et vi. etiaz Calderinum in cōſi. iiij. in titu. de dilatio. Et nota ꝙ aſſeſſinus poteſt renūciare defenſionibus ſuis: et etiam renunciare dilationibus iuris: quia eſt hoſtis publicus. et a. l. diffidatus. et a quocūqꝫ poteſt offendi. de hoc vide Hippoli. de mar. in dicta. l. vnius facinoris. §. cogniturum. in. xi. colun. Et ſic ad honorem dei remanet expedita tota materia preſentis regule.

¶ Regula vigeſima tertia. quādo ciuilis actio ꝓiudicet criminali: et de crimine expillate hereditatis.

N criminalibus publicis: et in priuatis ciuilis intētata de re familiari nō tollit criminalem: nec ecōtra vt in. l. i. C. quādo ciuilis actio preiudicet criminali. que lex primo ponit regulaz. ſecūdo declarat eam exemplis. Regula eſt ꝙ quando vtraqꝫ pars competit vni. et eidem. ſ. ciuilis et criminalis propter rez familiarem liceat ei quem vellet primo intentari. Quandoqꝫ ex eodem facto competit vtraqꝫ. vt ſi tu deieciſti me de fundo meo poſſum agere cōtra te interdicto. vnde vi. ciuiliter vel criminaliter. ꝺ vi publica vel priuata. et habeo electionem quaz vellem primo intentare. Aliud exemplū quidam ſupreſſit tabulas teſtamenti: poteſt agi contra eum ciuiliter interdicto de

tabulis exhibendis: vel criminaliter accu
ſari.l.cornelia.de falſis. Aliud exemplū.
tu es libertus meus: tu dicis te ingenuū
poſſum agere cōtra te ciuiliter ad operas
vel criminaliter accuſando crimine ſtellio
natus. Aliud exemplum eſt de accuſatio
ne: nam de iſta poteſt agi ciuiliter ꝛ crimi
naliter. Et de hoc vide ꝑetrū in dicta.l.
.j. vbi ipſe ſcribit tres colun. et vi. ibi etiā
Jaco.butri. qui etiaꝫ ſcripſit quaſi duas
colu.et vi. etiam Sali.et vi. etiam Azo.
in ſuma.in rub. quando ciuilis actio pre-
iudicet criminali. vbi me remitto.

¶ Nunc ad ſecundam partem regule trā
ſeamus.ſ.de crimine expellitate heredita
tis: locum habet iſtud crimen cum quis
alienam hereditatē expillat: ſi hereditas
nondum ſit adita: vel etiam adita. Sed
res ab herede non ſunt apprehenſe. vt.ff.
eo.l.ij.et vi. Azo.in ſuma.in rubri. de fur
tis. Et nota ꝙ denegatur huiuſmodi ac-
cuſatio contra eos qui furti conueniri nō
poſſunt. Et vide d̄ hoc in.l.aduerſus.C.
de crimine expillate here. vbi dicit. vxor
defuncti non poteſt conueniri ab herede
defuncti crimine expillate here. Et nota:
ꝙ eſt pena huiuſmodi criminis extraordi
naria. Nam expillatores in opus publi-
cum vel perpetuum/vel temporalem dā
nari ſolent. vi. de hoc.ff. de effractoribus
et expillatoribus.l.j.§. expillatores. vbi
Bar. dicit. Nullus eſt īprobior fur. quā
raptor. vt inſti. de vi bonorum raptorū.
in principio.et.l.ſi te.C.ex quibus cauſis
infamia irrogatur. Et debetis ſcire ꝙ qui
dam eſt fur improbus. vt ſimplex fur: qui
dam eſt improbior fur. vt ille qui expillat
hereditatem. et quidam ſunt improbiſſi-
mi. vt raptores. ita Bar. Et ibi notat ꝙ
quando pena nō eſt limitata a iure rema-
net imponēda officio iudicis. Et nota ꝙ
hec accuſatio eſt ſubſidiaria. vt notant do
ctores in.l.fina.C.eo. Et pro crimine ex
pillate hereditatis inducta eſt etiaꝫ actio
ciuilis in factum. vt notat Bart.in.l.j.ff.
de crimine expillate hereditatis. Et alle
gat etiam dicta.l.fina. Et iſta actio in fa-
ctum datur ad reſtituendam poſſeſſionē:
quia equitas ſuadet eaꝫ dari. vt.ff. de pre
ſcrip. verb.l.quoties.et vide de hoc azo.
in ſuma.in rub. de crimine expillate here
ditatis. Et ſic ad honoreꝫ dei remanet ex
pedita materia preſentis regule.

¶ Regula vigeſima quarta. De publicis iudicijs.

Delictorum alia dicū-
tur publica: quia cui-
libet competit accuſa
tio. vt iulia maieſta-
tis. iulia d̄ adulterijs
cornelia de ſiccarijs:
et veneficijs. Pom-
peia d̄ parricid. iulia peculatus. cornelia
de teſtamētis. iulia de vi publica. iulia de
vi priuata. iulia ambitus. iulia repetūda
rum. iulia de annona. Omnia continētur
in.l.j.ff. de public. iudic. Et ſic notabis ſe
cundum Ange. de peruſio ibi. ꝙ omnis
accuſatio criminis eſt priuata / niſi in ea
vertatur crimen puniendum aliqua lege
publica iudicioruꝫ. et in priuato delicto.
regulariter nullus poteſt accuſare: niſi ſua
interſit. vt.ff. de priuati. deli.l.fi.et nota-
tur. C. de fur.l.manifeſtiſſimi. et publico
rum iudiciorum: quedam capitalia ſunt.
quedam non capitalia. vt in.l.ij.ff. de pu
blic. iudicijs. et de genere pene cognoſci-
tur an crimen ſit capitale vel non. vbi enī
pena mortis naturalis vel ciuilis infligi-
tur capitale eſt. Si pecuniaria aut aliqua
in corpus cohertio/non capitale eſt. vt in
dicta.l.ij. Et intellige de modica coertio-
ne ſecundum glo. ibi. Et nota ꝙ penaruꝫ
capitaliū tres ſunt ſpecies. Prima mors

corporis que multis modis infertur. vt .ff. de penis .l. aut damnuȝ. §. vita. et .l. capitalium. in principio. et. §. famoſos. Secunda eſt morti proxima. vt damnatio in metallū: quoniā per ea perditur libertas: ciuitas/et familia. vt in dicta .l. capitalium .ff. de pen. et in .l. j. in fi. ff. de contra tabulas. In hoc tamē aduerte qȝ quidā damnātur in metalluȝ: et ſunt ſerui pene. et in foſſurā metallorū deſeruiunt: in quolibet miniſterio vinculati ne fugiant: alij damnantur in opus metalli: et iſti ſimiliter ſeruiunt: ſed ſine vinculis. Et ſimiliter ſunt ſerui pene: et ſi fugiunt poſtea vinculant. Alij damnātur in miniſterio metallorū: et iſti ſimiliter ſerui ſunt: ſi dānātur in perpetuū. Secus autē ſi ad temp⁹. vt .l. aut damnū. §. eſt pena. cū. §. ſequēti. ff. de penis. licet iure antiquo efficerentur ſerui. hodie ſecus eſt ſi ſunt ingenui. vt in auct. ſed nouo iure. C. de donatio. inter virū et vxoreȝ. Tertia eſt pena capitalis: non tamen morti proxima. ſ. cū damnatus non perdit niſi ſolum ea que ſunt iuris ciuilis non aūt ea que ſunt iuris gentiū: vnde retinet libertatem: ſed ciuitatē perdit: et per conſequens patriam poteſtatē: que inducta eſt de iure ciuili: in quorū numero ſūt deportati et damnati ad opus publicuȝ: abſqȝ damnatione in metallū: et intellige ad opus publicum: ad tempus. Si enim in perpetuuȝ eſſent ſerui pene. vt in dicta .l. capitaliuȝ. et .l. quidam. et .l. aut dānū. §. in calcariā. cū. §. ſequenti. ff. de penis. vi. de hoc Ange. in dicta .l. ij. ff. de publi. iudicijs. Et nota ꝙ accuſatio de falſo inſtrumento dicitur publica: et etiā accuſatio ex .l. fabia. de plagia. dicitur publica: Et lex viſcellia inducit etiā publicā accuſationem. vt videbis per Bar. in .l. j. in. i. colu. ff. de public. iudic. Et nota ꝙ iudiciuȝ dicitur publicū tribus modis. Uno modo largiſſime: vt omne iudiciū quod fit ad vindictam ſeu ad vtilitatem publicam dicatur publicum. Et iſto modo accipitur. vt in .l. interdum. de public. iudi. et .l. quod ſenatus. ff. de iure iuran. et .l. licitatio. §. quod illicite. ff. de publiciana. Alio modo dicitur large: quādo quis de populo poteſt accuſare. hoc modo accipitur in. §. conſequēs. inſti. de ſuſpec. tuto. et ī dicta .l. quod ſenatus. ff. de iure iura. circa quod do tibi vnam regulam notabilem de mente Bar. in dicta .l. j. in. ij. colu. Omne iudicium quod non reſpicit offenſam certe perſone pricipaliter: de illo quilibet de populo pōt accuſare. Tertio modo accipitur publicum iudicium ſtricte: et hoc modo accipitur in iſta regula et in titulo. de public. iudi. Et iſta ſunt iudicia de quib⁹ damnatus efficitur infamis. vt .l. j. ff. de his qui notātur infa. vnde nō ſequitur. quilibet poteſt accuſare. ergo eſt publicum iudicium prout accipitur hic: vt fiat īfamis. de quo. vi. Bar. vbi ſupra Et vide etiā de hoc Azo. in ſuma. īſtitu. in rubri. de publi. iudi. vbi ipſe etiā ponit formā libelli accuſationis. vel inſcriptionis. et ibi dicit: ꝙ in omni publico crimine ſoli accuſatori incumbit onus probandi. vt ibi videbis per euȝ. Et ſic ad honorem dei remanet expedita materia preſentis regule.

¶ Regula vigeſima quinta. De collegijs illicitis: et de crimine ſacrilegij.

REgulariter omnia collegia dicuntur illicita/ que non ſunt a iure conceſſa. vt. C. de heredi. inſtitu. l. collegium. et .ff. de collegijs illicitis .l. iij. §. in ſum. et dictū eſt collegiū: quia ſimul

colliguntur. vt eſt glo. in rubrica. ff. eo. et collegium eſt collectio hominuꝫ ſimul viuentium. vt monachorū ⁊ ſimiliū. ita Innocen. in. c. dilecta. de exceſſi. prela. et vi. bar. in rub. de colle. illicitis. ¶ Sunt aūt quedaꝫ collegia expreſſe prohibita. vt iudeorum ⁊ paganorum. vt. C. de iudeis. l. i. et. l. arriani. et. l. ij. et. l. ſequenti. C. de heret. vbi collegia hereticoruꝫ ſunt ꝓhibita. ¶ Alia ſunt collegia ꝯceſſa a iure. vt collegiū publicanorum: et dicitur publicani: quia cōducunt aliquid a fiſco: vel aliquod datiū: vel gabellā. vt. ff. de publi. l. i. §. hic titulus. ver. publicani. Item decuriones poſſunt habere collegiū. vt. C. de natura. liber. l. ſi quis. et. l. quiſquā. et. C. de decurio. l. ij. §. nominatim. et. §. fi. Item ſcholares. vt. C. de iuriſ. omni. iudi. l. fi. Item licitum eſt collegium cauſa fodiendi metalla vel ſalē: vel cauſa panis faciendi. vt piſtores/ vel fornarij. vt notatur. ff. quod cuiuſcꝫ vniuerſi. l. j. Sed nota ꝙ ſi quis facit collegium illicitum/ vel ſocietateꝫ illicitā cauſa proditionis faciē de capite punitur. vt. ff. ad. l. iuliaꝫ maieſ. l. i. ⁊. l. maieſtatis. ⁊. C. de ſedicioſ. l. j. vel punitur ſecūdū formā tex. in. l. ij. ff. de collegiis illicitis. vbi dicitur. Qui collegiuꝫ illicitū vſurpauerit: ea pena tenetur. qua tenētur etiaꝫ hi qui hominibus armatis loca publica vel templa occupaſſe iudicati ſunt et ſic puniūtur. l. iulia. de vi publica. Sic nota ſecundū glo. et bar. in dicta. l. ij. ꝙ auctores huius criminis tenētur. l. iulia. maieſta. et tenētur vt diximus. l. iulia. de vi publica. et hec eſt pena auctoris. Que autē ſit pena aliorū de collegio. vi. in. l. collegia. in princi. ff. eo. et vi. bar. in. l. fi. eo. titulo. vbi ipſe late loquitur de iſta materia. Et dicit ꝙ collegia poſſunt facere ſtatuta ⁊ leges inuicem: et ꝙ ſimul habitantes poſſunt facere collegiū licitū et ſic poterunt facere ſindicū: et dicit etiā ꝙ omnes qui habent multa facere ſimul poſſit facere collegiū approbatū. ¶ Itē dicit ibi in. ij. colū. ꝙ de iure communi ſunt approbata collegia pluriuꝫ facienciū vnā artem in vna ciuitate vel loco. vt i. l. fina. ff. eo. et vide omnino ibi Bar. vbi etiam ſubdit: ꝙ etiam permittitur de iure communi pauperibus perſonis facere collegiuꝫ ad ſuſtentationem vite: dum tamen non conueniant pluſquā ſemel in menſe. vt in. l. i. ff. eo. et dicit ibi Bar. ꝙ ciuitates tutie que de facto nō recognoſcunt ſuperiorem in temporalibus poſſunt ſimul federari tanquaꝫ libere. Et ibi etiam videbis per quas perſonas collegia licita regi debeant. et dicit Bar. ibi. ꝙ de eſſe collegij eſt habere rectoreꝫ. Et nota ꝙ reperitur collegium mulierū laicarum approbatū. vt notat glo. in. l. penul. ff. ad. l. iul. repetūdarum. Et vltimo notabis ꝙ omnis ille qui auctor eſt collegij reprobati videtur contra iudicem conſpirare. ita notat Ange. de peruſio. in. di. l. ij. ff. eo. Et ſic remanet expedita et plana materia prime partis regule. ¶ Nunc ad ſecundam et finalē trāſeamus. ſ. de crimine ſacrilegij. Sacrilegium eſt auferre rem ſacraꝫ de ſacro. vt. l. ſi quis in hoc genus. C. de epiſco. ⁊ clericis. Canoniſte vero dicunt: ꝙ ſacrilegium eſt etiā auferre rē ſacrā de nonſacro. ⁊ non ſacrā de ſacro. vt in. c. quiſquis. xvij. q. iiij. et vi. de hoc Sali. in rub. C. de crimine ſacrilegij. Et nota ꝙ res ſacra dicitur corpus domini. reliquie ſanctorum/ vel libri diuini officij: et veſtes ſacre cum quibus diuina officia celebrantur. Item pecunia ſacra/ et res dedicata ⁊ relicta ad eccleſiam occaſione fabrice/ vel ad veſtes ſacras comparandas: vel paramenta altaris: vel ſacra vaſa: vt calices et turribula et ſimilia/ cum quibus diuina conſtituuntur miniſteria. vt. ff. ad. l. iuliam peculatus. l. lege. in principio. §. ꝑmo. et. §. nō ſic. et. l. diuus. et. C. de ſacroſan. eccleſiis. l. Sancimus. et. ff. de penis. l. aut facta.

.§.locus.et vi.bar.in.l.ſacrilegij.ij.ff.ad
.l.iuliã pecula.⁊ in.l.diuus.eo.titu.et vi.
bal.in.l.ſi nondum.C.de fur.et bar.in di
cta.l.ſacrilegij.dicit.ꝙ ſacrilegium eſt tri
plex.Pꝛimũ eſt quando accipitur ſacruz
de ſacro conſecrato publice.Secũduz eſt
ꝙ appellatur quaſi ſacrilegium:quod eſt
quando accipitur de aliquo cõſecrato pri
uatim. Tertiuz genus ſacrilegij ponitur
in fine glo.de quo dicitur in.l.j.ij.⁊.iij.C.
de crimine ſacrilegij.ibi vi.per bar. Jtez
nota ꝙ dicitur locus ſacer: qui conſecra-
tus eſt per pontificem.vt inſti.de rerũ di
uiſio.§.nullus.et.§.ſequẽti.et in auct. vt
in priuatoꝛum domib.ſac.miniſ.non fia.
colla.v.Jtem cõmittit ſacrilegiuz qui er
rat in fide catholica:ſiue in articulis fidei
Jtem qui contẽpnit fidem catholicaz.vt
in auct.de mandatis principuz.§.ſi vero
canonico.colla.iij.et facit.C.de ſacro.ec
cleſi.l.placet.in fine.Jtem cõmittit quaſi
ſacrilegium:qui dubitat an ille ſit dignus
quem princeps elegerit.Jtem et ille qui
in ſua prouincia procurat an officium ha-
beat.ſed ſi ſponte fuerit ei oblatum euitat
penaz.vt.C.de crimi.ſacri.l.ij.et.iiij.Et
nota ꝙ in titulo.C.de crimi.ſacrile.nihil
dicitur de ſacrilegijs.ſed de quaſi ſacrile-
gijs.Et nota ꝙ pena ſacrilegij eſt vt quã
doqꝫ dentur beſtijs/quando comburant/
quandoqꝫ ad furcas damnentur: ſed ta-
men eſt imponenda pro qualitate perſo-
naruz:et pro etate delinquentis.in mino
ri eniz etate miſeratione indiget.vt.ff.de
minoꝛi.l.auxilium.§.in delictis.Jtez cõ
ſiderabimus an fiat neceſſitate famis.vt
in.c.ſi quis propter neceſſitatem.de fur.
Jtem conſiderabimus ſexu mulierum ꝑ
rei qualitate.vt.ff.ad.l.iul.pecu.l.ſacrile
gij pena.Jtez punitur pena extraoꝛdina
ria:et aliquando capitali.vt.ff.ad.l.iuliã
pecula.l.ſacrilegij.capite.Et nota ꝙ ſacri
legiuz eſt crimen eccleſiaſticũ:adeo ꝙ iu-
dex eccl'iaſticus poteſt de eo ĩponere pe-
nam temporalẽ.ita abb.in.c.ad aures.de
pen.et in.c.imunitatẽ.de imunitate eccle
ſia.Et ſacrilegus etiã ſi ſit laycus põt cõ-
ueniri coraz iudice eccl'iaſtico.ita panoꝛ.
in.c.olim abbas.de officio dele.Et tu no
ta et aduerte qꝛ ſacrilegiũ eſt crimẽ mixtũ
et poteſt cognoſci in vtroqꝫ foꝛo.de quo
vi.abb.in.c.cũ ſit generale.de foꝛo cõpe.
et vi.eundẽ abba.in.c.accepiſti.de ſpõſa-
libus.et in.c.gaudemus.de conuerſio.cõ
iuga.Et nota ꝙ ſacrilegiũ et furtũ ſimul
cõmittitur in furãdo res eccleſie.ita abb.
in.c.inquirendũ.de peculio clericoꝛuz.et
ſacrilegiũ etiã cõmittitur per inuaſionem
rei patrimonialis ipſius clerici.ita notat
Panoꝛ.in.c.ceterũ.de iudicijs.ibi vide-
bis per eũ.et ſacrilegiũ facit.ꝙ laycus ef
ficiatur de foꝛo eccl'iaſtico.vt videbis per
abba.in.c.relatũ.de iure patrona.et ſacri
legiuz cõmittit in ciminterio ſicut in ecclẽ
ſia.ita abb.in.c.cũ eccl'ia.de imunita.ec-
cleſia.Et ſacrilegus nõ eſt excomunicatꝰ
ipſo iure: niſi fregerit etiaz eccl'ia.de quo
vi.abb.in dic.c.relatum.de iure patro.et
vi.Cardi.in.c.conqueſtus.de foꝛo cõpe.
vbi ipẽ dicit.Si ſit violentia clerico ĩ per
ſona vel in res adherẽtes perſone.⁊ etiaz
in re eccleſiaſtica.etiam ſi ſit pꝛophana ta
les ſacrilegi.ſunt excomunicati.vt i.c.cõ
queſt.et.c.tua.de ſenten.excomu.quãdo
qꝫ ſit violentia in alias res eccleſie: et ta-
les ſunt excomunicandi.vt in dicto.c.cõ-
queſtus.de foꝛo compe.vt ſi librũ incau-
te dimiſſum in eccleſia abſtulit.vt in.c.ſi:
de fur.et vi.Joan.de imola in dicto.c.cõ
queſtus.de foꝛo competen.vbi ipẽ dicit:
Jnuaſoꝛes rerum eccleſie non ſunt exco-
municati ipſo iure.Secus quãdo cõmit
titur ſacrilegium in perſonã eccleſiaſticã:
vt quando verberatur clericus.Et idem
ſi in eccleſia cum incendio/ vel deſtructio
ne/ſeu effractione/ vel ſi in ipſa eccleſia ali
quis oppꝛimatur.vt in.c.conqueſtꝰ.et in
.c.cum pro cauſa.et.c.nuper.de ſententia

excomuni. ſecus ſi ſine predictis aliquis accipiat librū/vel calicem: quia tunc non eſt ipſo iure excomunicatus. vt ī dicto.c. fina. de fur. et vide Cardi. in dicto.c. con queſtus. vbi ipſe dicit. Sacrilegiū eſt ſa cre rei violatio/vel vſurpatio: et cōmittit tribus modis: vel cum ſacrum accipitur de ſacro. vt calix de eccleſia: vel ſacrū de non ſacro: vel econuerſo: et generaliter di citur ſacrilegium omnis violentia illata in res eccleſiaſticas et prophanas. etiā ſi violentia non ſit expulſiua. ſed inquietati ua. ita Cardi. et ſacrilegium cōmittit: ſu ſcipiens eccleſiaſtica de manu layci. Ita cardi. in.c. dudum. de decimis. et vi. etiā ibi Panor. Et nota ꝙ ſacrilegus electus ad imperium repellitur. vide de hoc car dina. in.c. venerabilē.§. verū. de electio. Et ſic ad honorem dei remanet expedita materia preſentis regule.

Regula vigeſima ſexta. De penis.

PEna eſt deli cti vel ꝑ de licto ſatiſfa ctio. que a le ge vel a mini ſtro legis im ponit. vt no tatur. ff. ď pe nis. ſuper ru bri. et ď mini ſtro. ideo dicitur quia ſunt quedam pene a lege non determinate que iudicis arbi trio imponuntur. vt. ff. de extraordi. cri mini. l. j. et. ij. admittuntur autem delicta quattuor modis. facto. vt furta. cedeſq; dicto vt conuicia. ſcripto. vt falſa et famo ſi libelli conſilio. vt coniurationes: et latro num conſcientia. quoſq; alios ſuadendo

immiſiſſe ſceleris eſt inſtar. Et nota ꝙ septē modis aggrauatur vel attenuatur pena. ſcʒ cauſa/perſona/tempore/loco/qualita te/quantitate/et euentu. Cauſa vt in ver beribus que impunita ſunt a magiſtro: il lata vel apparente/que emendationis nō iniurie gratia videntur adhibere. Puni untur cū quis per iram ab extraneo pul ſatus eſt. Perſona dupliciter expectatur et eius qui fecit: et eius qui paſſus eſt. ali ter enim puniuntur ex his facinoribꝰ ſer ui quā liberi: et aliter qui in dominum pa rentem ve auſus eſt: quā qui in extraneū vel in priuatum. In huiuſmodi rei conſi deratione etatis quoq; ratio habetur lo cus facit: vt idem furtum vel ſacrilegium ſit: et capite luendū vel minori ſupplicio. Tempus diſcernit. emerſorē a furtiuo et effractore: vel furem diurnū a nocturno. Qualitate aūt factum: vel atrocius vel le uius eſt. vt furta manifeſta a non manife ſtis diſcerni ſolent: rixa a craſſaturis: expil lationes a furtis petulātia. Et quantitas diſcernit furem ab abigeo: nam qui vnā ouē ſurripuerit/vt fur coherebitur. qui gregē vt abigeus. Euentus expectatur vt a dementiſſimo quoq; facto. de quo vi de Azo. in ſuma. in rubri. de penis. Et no ta circa impoſitionem penarum: quia iu dex non debet ſubito et inconſulto accuſa tum punire. vt. ff. ad. l. iul. maie. l. famoſi. vnde iudex indagare et extimare debet/ quis illud maleficium fecerit. Et ſi inue nerit illum contra quem inquiritur illud maleficium comiſiſſe/ extimet qua mente illud fecerit: et ſi inuenerit illud feciſſe er rore non puniet eum. vt. ff. ad turpilliam .l. et. ff. ad. l. corne. de falſis. l. diuus pius ad finē. et. C. de ſiccariis. l. j. vbi hoc nota tur in gloſa ordinaria. et. ff. de abigeis. l. i. in fine. et. ff. de vi bonorum raptorū. l. ij. Et iudex debet pōderate ferre ſententiā et cum aliquo benignitatis temperamen to. vt. ff. de penis. l. reſpiciendum: debet

enim iudex intueri cauſam et finem male
ficij: vt dicitur in illo qui cauſa libidinis
fregit hoſtium meretricis: et ille qui ince
pit rixam magis punitur quã puniuntur
alij qui in ipſa rixa delinquerunt. vt. C. ad
.l. iuliã. de vi pub. l. quoniam malorũ. Et
ideo aduocati ſepe probare nitũtur ꝙ ta-
lis incepit rixam. Et nota ꝙ ille qui man-
dat ⁊ fieri facit aliquod maleficium: vide
tur illud propria manu feciſſe; per legem
bene notandam. ff. ad. l. corne. de falſis. l.
diuus claudius. §. item ſenatus ibi vide-
ri eũ agi. ⁊c. et. ff. de ſicca. l. nihil intereſt.
et. ff. de vi et vi ar. l. j. §. deieciſſe. vnde pu
niendus eſt vterqꝫ tam mandans quam
maleficiuꝫ cõmittens. vt. ff. ad ſillenianũ
.l. ſi prius. et. l. ſi percuſſor. et. C. de accu-
ſatio. l. non ideo minus. et. ff. quod vi aut
clã. l. ſi ego tibi. Et nota ꝙ magis peccat
mandans qui auctor eſt peccati: quia ipſe
peccat in ſe et alium peccare facit. et ideo
acerbius puniendus eſt quaꝫ ſi proprijs
manibus offendiſſet. vt iudices ſine quo
quo ſuffragio. §. eos autem. colla. ij. et. ff.
quod vi aut clam. l. ſi ego tibi. et. ff. de ſer
uo corrupto. l. in hoc iudicio. ad fineꝫ. Et
ſunt iſta efficaciſſima argumẽta contra fa
dentes aliquos offendi per aſſaſſinos. de
quo vi. Gandi. in tractatu maleficioruꝫ.
in rub. de pe. reo. et vide eundem in rub.
de homicidiarijs et eorum penis. vbi la-
te loquitur de mandante homicidium fie
ri data pecunia. Sed nota ꝙ maleficium
debet eſſe inſtructum apertiſſimis docu-
mentis: vt videbis ibi per Gandi. Et ma
leficio comiſſo propter quod aliquod mẽ
brum abſcindi debeat vna manus ſola ab
ſcindi debet. vt in auct. ſed hodie. C. de
ſer. fugiti. Et vi. tex. in. l. ſi fugitiui. C. de
ſeruis fugitiuis. et in auct. de mandatis
princi. §. coges. colla. iij. qui loquitur de
abſciſione membri. et illa manus debꝫ ab
ſcindi in qua minus poteſt. vt. ff. de pen.
.l. interp̃tatione. niſi aliud contingat quo
caſu pena debeat augeri. vt in. l. aut facta
.§. finali. ff. de penis. et ibi vi. Bart. an et
quando pena augeatur et minuatur pro
pter multitudinem. Et nota ꝙ ſi reus nõ
habet niſi vnam manuꝫ/ illa ſola amputa-
bitur. vt. ff. de contra. emptio. l. ſi empti.
§. penulti. Et ſi ille cui manus debeat ab-
ſcindi nullam manum habet: in alio mem
bro debꝫ puniri. vt. C. vt infra certũ tem
pus crimi. queſtio. termine. l. ij. Et nota
ꝙ ſi aliquis fecit iniuriaꝫ alicui iudici: vel
alicui d̃ ſua familia verbo vel facto: iudex
poterit delinquentes puniri. vi. Bart. in
.l. ſi quis. §. ſi quis. ff. de pen. Et etiã vi.
Gandi. in tracta. maleficiorum. in rubri.
de penis reorum. Et ibi etiam videbis ſi
accuſatus eſt citatus: et ante condemna-
tionem eſt factus clericus occaſione ma-
leficij. Pedeꝫ in quibus caſibus quis a-
mittat. et occulum in quibus caſibus q̃s
amittat. Et verberari in quibus caſibus
quis debeat. Et tondi in quibus caſibus
quis debeat. Et comburi in quibus caſi-
bus quis debeat. Et ſuſpendi in quibus
caſibus quis debeat. Et bullari in quibꝰ
caſibus quis debeat. vi. Gandi. in tracta
tu maleſi. in dicta rub. de pe. reo. ad finẽ.
Et quia ſuperius diximus an poſſit con-
demnari effectus clericus poſt delictum
cõmiſſum. vi. de hoc Bar. in. l. j. ff. de pe.
vbi ipſe dicit in principio. Hec eſt notabi
lis lex in imponendis penis. quia tẽpus
delicti non tempus ſententie inſpicitur.
Et nota ꝙ tempus quo quis ſtetit in car
cere non cõputatur in tempore exilij. vi.
de hoc Bar. in. l. aut damnum. §. quiſqꝫ.
.ff. de penis. Et quando iudex poſſit au-
gere vel minuere penam. et quando pena
eſt extraordinaria qualiter dicatur auge-
ri vel minui. vi. Bar. in. l. hodie. ff. de pe
nis. et vi. eundem in. l. aut facta. §. cauſa.
co. titu. de pace facta inter me ⁊ te. et ego
percuſſi te. an ſit rupta pax. Et nota ꝙ iu
dex nemine defendente poteſt ex officio

inquirere defenſiones rei. vi. de hoc bar.
in. l. j. ff. de queſtio. et in. l. ſi non defendã/
tur. ff. de penis. vbi etiam dicit. ꝙ iudex
in cauſa criminali poteſt inducere teſtes
a parte non productos. Et ita determina
uit Piſis. vt ipſe refert in queſtione quaꝫ
diſputauit. Et nota ꝙ poſt ſententiam diſ
finitiuam ſi apparet de innocentia rei po/
teſt abſolui ex gratia ſpeciali. ita Bar. in
. l. i. §. fi. ff. de queſtio. et in. l. diui fratres:
. ff. de pe. quod tenementi ſecundum euꝫ:
et an ſententia corporalis poſſit mandari
executioni infra terminum qui datur ad
appellanduꝫ. vi. Bar. in. l. qui vltimo. ff.
de pe. ad fi. vbi ipſe dicit. Quedaꝫ eſt exe
cutio que fit de iure: vt ꝙ efficiat ſeruus
vel infamis / et ſimilia: et tunc talis execu
tio fit ſtatim data ſententia. Et quedaꝫ eſt
executio que debet fieri ab homine: ⁊ iſta
debet differri poſt. x. dies. vt in. l. j. et qđ
ibi notatur. ff. nihil noue tur appe. pendẽ.
Et nota ꝙ pena que imponitur ad tem/
pus / poſt tempꝰ videtur remiſſa. vt. in. l.
ĩperator. ff. de poſtulando. et in. l. fratres
. ff. de penis. et ibi Bar. Et nota ꝙ pena
non eſt reuocanda poſt ſentẽtiam. vt in. l.
penam. C. de penis. Et nota ꝙ tempus
exilij incipit a tempore ſententie: adeo ꝙ
ſi toto tempore quo debuit exulare ſtetit
in carceribus debet poſtea liberari. vi. de
hoc Sali. poſt Bal. in. l. omnes. C. ꝺ pe
nis. Et nota ꝙ ciuitas damnata ad mu/
rorum deſtructionem: perpetuo debꝫ re/
manere ſine muris. ita Bal. in. l. ſeruus.
C. de pe. Et nota ꝙ liber homo ad per/
petuum carcerem damnari non debet. et
iudex non poteſt imponere penas inſoli/
tas. vi. de hoc Bal. in. l. incredibile. C. ꝺ
penis. vbi dicit. ꝙ epiſcopi qui damnant
aliquem ad perpetuum carcerem benefa
ciunt. Et allegat Innocẽ. ad hoc ibi. vi.
per eum. Et nota ꝙ ſententia fertur in de
linquentẽ et non in eius heredes: qꝛ pec/
cata ſuos debent tenere autores. In cri/
mine tamen leſe maieſta. in multis grauã
tur filij ex delicto patris. ff. de pen. l. ſi pe
na. et. l. crimen. et. C. de pe. l. ſancimus. ⁊
. ff. ad. l. iuli. maieſ. l. penul. Et nota ꝙ in/
terpretatione legum pene ſunt potiꝰ mol
liende quã exaſperande. vi. de hoc Azo.
in ſuma. in rubri. de penis. in finali colun.
vbi ipſe dicit. Eſt ergo reſpiciendum iu/
dicanti ne quid aut durius aut remiſſiꝰ
conſtituatur / quã cauſa depoſcit: nec eniꝫ
aut ſeueritatis aut clementie gloria affe/
ctanda eſt: ſed perpẽſo iudicio prout que
qꝫ res poſtulat ſtatuenduꝫ eſt: plane in le
uioribus cauſis procliuiores ad leuitatẽ
debent eſſe iudices. in grauioribus penis
ſeueritatem legum cum aliquo tempera/
mento benignitatis ſubſequi. vt. ff. de pe
nis. l. reſpicienduꝫ. nec audiende ſunt va
rie voces populi aut vocibus eorum cre
di oportet: quando aut obnoxium crimẽ
abſolui: aut innocentẽ condẽnari deſide/
rant. vt in. l. decurionuꝫ. C. de penis. vbi
dicit Bald. Ad clamorem populi preſes
non debet illicita perpetrare. Et damna/
tus ſi dicat ſe habere quid pͥcipi referat
non debet iudex ei expectare ne detur li/
centia ſupplicãdi. vt. ff. de pe. l. ſi quis for
te. et. l. cuꝫ reis. C. de pe. et. l. ſi quis in ea
. C. de cuſtodia reo. et cõtumacia damna
ti cumulat penam. vt. ff. de pe. l. relegati.
et. l. aut damnuꝫ. §. quiſquis. vbi dicitur.
Quiſquis autẽ in locum publicum dãna
tus refugit duplicato tempore damnari
ſolet. et vide etiã de hoc Azo. in ſuma. in
rubri. de penis. ad finem. Et nota ꝙ exe/
cutio mulieris que peperit differtur quo
uſqꝫ reperiatur nutrix. vi. de hoc. in. l. pre
gnantis. ff. eo. Et qualiter puniatur ille q̃
facit mulierem abortiri. vide Bart. in. l.
diuus. ff. de extraordinariis criminibus.
Et ſic ad honorem dei remanet expedita
materia preſentis regule.

❡ Regula vigeſima ſeptima. De ſententiā paſſis ⁊ reſtitutis.

SCienduʒ eſt auteʒ ꝙ quādoqꝫ quis indulgentia liberatur a pena: et tūc neqꝫ famā recuperant/ neqꝫ bona: neqꝫ recidit in poteſtatem patris filius: nec ſeruus domini. vt. C. de generali abolitio. l. indulgentia. et. l. fruſtra. et. l. ſi pater. et. l. generalis. et. l. cum patrē. et. l. tutor. et. l. ſi ademptus. et. l. in inſulam. C. de ſenten. paſ. niſi princeps aliud dicat. vt in dicta. l. cum patrē: Si autē reſtituatur in integrū omnino recuperat dignitates ⁊ honorem et famaʒ. vt in. l. j. C. de ſenten. paſ. vbi dicit Bal: Reſtitutio a principe conceſſa damnato reſtituit eum in priſtinum ſtatum: etiam quo ad honores et bona. de quo etiaʒ vi. Azo. in ſuma. in rub. de bo. damna. Et ſic notabis: ꝙ verbū reſtituo. ſecunduʒ propriam naturam expoſitionis fit plena reſtitutio in priſtinū ſtatum: et plena repoſitio. vt not. bal. in dicta. l. j. Sed indulgentia de ſui natura non continet reſtitutionē ad bona vt iā diximus. Et circa iſtaʒ materiam vi. bal. in. l. fi. C. eo. ❡ Et ō bonis malefactorū vi. Gandi. in tracta. maleſi: in rub. de bo. male. Sed tu vi. et nota bene. in toto orbe ſtatuta terrarū diſponentia de bonis damnatorum ſiue proſcriptorum: qꝛ circa predicta bona: et circa impoſitionē penarū in maleficijs puniendis varia ⁊ aduerſa ſtatuta vigēt. Sed circa cadaueres punitorū notabis/ ꝙ non aliter ſepeliuntur quā ſi fuerit petituʒ ⁊ permiſſum: ⁊ nonunquā non permittit: maxime maieſtatis cauſa dānatoꝝ. vt in. l. i. ff. de cadaueri. punito. vbi dicit tex. ad fin. corūquoqꝫ corpora qui exurendi damnantur peti poſſunt. ſ. vt oſſa ⁊ cineres collecta ſepulture tradi poſſent. Et ſi quis in inſulā deportatus vel relegatꝰ fuerit: pena etiā poſtmortē manet: nec licet eum inde transferri alicubi: et ſepeliri in cōſulto principe. vt in. l. ij. ff. de cadauer. puni. et ſic tenementi: ꝙ corpora animaduerſorū quibuſlibet petentibus danda ſunt. vt eſt tex. in. l. fi. ff. eo. et vi. per Gandi. in trac. maleſi. aliquas queſtiones in materia delictorū. in rub. de aliquibus queſtio. et varijs in maleficijs. vbi ipſe poſuit. xxvi: queſtiones. et vi. etiā Gandi. in rub. vbi puniatur delinquens: vbi ipſe more ſuo bene locutus fuit. et vtruʒ pena poſſit augeri vel minui. vi. eūdem Gandi. in rub. vtrū pena poſſit augeri. de quo etiā diximus ſuperius de mente Bar. in regu. de penis. Et ſic ad honorem dei remanet expedita et plana tota materia preſentis regule: et totius operis.

Finis.

❡ Ad laudem et gloriaʒ Chriſti ſaluatoris noſtri/ eiuſqꝫ intemerate genitricis virginis Marie. Explicit Aureum opus/ de adminiſtratione et execucione iuſtitie: editū a clariſſimo iuris/ vtriuſqꝫ doctore Alphōſo aluareʒ Guerrero.
Impreſſum Valentie induſtria optimi viri Franciſci Romani eiuſdem vrbis incole. kal. Septembris. Anno a virgineo partu. M. D. xxvj.

Cav. G. DI GIACOMO
Restauro del Libro Antico
71